నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

జాతక-అట్ఠకథా

(దుతియో భాగో)

౨. దుకనిపాతో

౧. దళ్హవగ్గో

[౧౫౧] ౧. రాజోవాదజాతకవణ్ణనా

దళ్హం దళ్హస్స ఖిపతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో రాజోవాదం ఆరబ్భ కథేసి. సో **తేసకుణజాతకే** (జా. ౨.౧౭.౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. ఏకస్మిం పన దివసే కోసలరాజా ఏకం అగతిగతం దుబ్బినిచ్ఛయం అడ్డం వినిచ్ఛినిత్వా భుత్తపాతరాసో అల్లహత్థోవ అలఙ్కతరథం అభిరుయ్హ సత్థు సన్తికం గన్త్వా ఫుల్లపదుమసస్సిరికేసు పాదేసు నిపతిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం సత్థా ఏతదవోచ – "హన్ద కుతో ను త్వం, మహారాజ, ఆగచ్ఛసి దివా దివస్సా"తి. "భన్తే, అజ్జ ఏకం అగతిగతం దుబ్బినిచ్ఛయం అడ్డం వినిచ్ఛినన్తో ఓకాసం అలభిత్వా ఇదాని తం తీరేత్వా భుఞ్జిత్వా అల్లహత్థోవ తుమ్హాకం ఉపట్ఠానం ఆగతోమ్హీ"తి. సత్థా "మహారాజ, ధమ్మేన సమేన అడ్డవినిచ్ఛయం నామ కుసలం, సగ్గమగ్గో ఏస. అనచ్ఛరియం ఖో పనేతం, యం తుమ్హే మాదిసస్స సబ్బఞ్ఞుబుద్ధస్స సన్తికా ఓవాదం లభమానా ధమ్మేన సమేన అడ్డం వినిచ్ఛినేయ్యాథ. ఏతదేవ అచ్ఛరియం, యం పుబ్బే రాజానో అసబ్బఞ్ఞూనమ్పి పణ్డితానం వచనం సుత్వా ధమ్మేన సమేన అడ్డం వినిచ్ఛినన్తా చత్తారి అగతిగమనాని వజ్జేత్వా దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా సగ్గపురం పూరయమానా అగమింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గహేత్వా లద్ధగబ్భపరిహారో సోత్థినా మాతుకుచ్ఛిమ్హా నిక్ఖమి. నామగ్గహణదివసే పనస్స "బ్రహ్మదత్తకుమారో"త్వేవ నామం అకంసు. సో అనుపుబ్బేన వయప్పత్తో సోళసవస్సకాలే తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేసి, ఛన్దాదివసేన అగన్త్వా వినిచ్ఛయం అనుసాసి. తస్మిం ఏవం ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తే అమచ్చాపి ధమ్మేనేవ వోహారం వినిచ్ఛినింసు. వోహారేసు ధమ్మేన వినిచ్ఛయమానేసు కూటడ్డకారకా నామ నాహేసుం, తేసం అభావా అడ్డత్థాయ రాజఙ్గణే ఉపరవో పచ్ఛిజ్జి. అమచ్చా దివసమ్పి వినిచ్ఛయట్ఠానే నిసీదిత్వా కఞ్చి వినిచ్ఛయత్థాయ ఆగచ్ఛన్తం అదిస్వా ఉట్ఠాయ పక్కమన్తి, వినిచ్ఛయట్ఠానం ఛడ్డేతబ్బభావం పాపుణి.

బోధిసత్తో చిన్తేసి – "మయి ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తే వినిచ్ఛయట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తా నామ నత్థి, ఉపరవో పచ్ఛిజ్జి, వినిచ్ఛయట్ఠానం ఛడ్డేతబ్బభావం పత్తం, ఇదాని మయా అత్తనో అగుణం పరియేసితుం వట్టతి 'అయం నామ మే అగుణో'తి సుత్వా తం పహాయ గుణేసుయేవ వత్తిస్సామీ"తి. తతో పట్ఠాయ "అత్థి ను ఖో మే కోచి అగుణవాదీ"తి పరిగ్గణ్హన్తో అన్తోవళఞ్జకానం అన్తరే కఞ్చి అగుణవాదిం అదిస్వా అత్తనో గుణకథమేవ సుత్వా "ఏతే మయ్హం భయేనాపి అగుణం అవత్వా గుణమేవ వదేయ్యు"న్తి బహివళఞ్జనకే పరిగ్గణ్హన్తో తత్థాపి అదిస్వా అన్తోనగరే పరిగ్గణ్హి. బహినగరే చతూసు ద్వారేసు

చతుగామకే పరిగ్గణ్హి. తత్థాపి కఞ్చి అగుణవాదిం అదిస్వా అత్తనో గుణకథమేవ సుత్వా “జనపదం పరిగ్గణ్హిస్సామీ”తి అమచ్చే రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా రథం ఆరుయ్హ సారథిమేవ గహేత్వా అఞ్ఞాతకవేసేన నగరా నిక్ఖమిత్వా జనపదం పరిగ్గణ్హమానో యావ పచ్చన్తభూమిం గన్త్వా కఞ్చి అగుణవాదిం అదిస్వా అత్తనో గుణకథమేవ సుత్వా పచ్చన్తసీమతో మహామగ్గేన నగరాభిముఖోయేవ నివత్తి.

తస్మిం పన కాలే బల్లికో నామ కోసలరాజాపి ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో అగుణకథం గవేసన్తో హుత్వా అన్తోవళఞ్జకాదీసు అగుణవాదిం అదిస్వా అత్తనో గుణకథమేవ సుత్వా జనపదం పరిగ్గణ్హన్తో తం పదేసం అగమాసి. తే ఉభోపి ఏకస్మిం నిన్నట్ఠానే సకటమగ్గే అభిముఖా అహేసుం, రథస్స ఉక్కమనట్ఠానం నత్థి. అథ బల్లికరఞ్ఞో సారథి బారాణసిరఞ్ఞో సారథిం “తవ రథం ఉక్కమాపేహీ”తి ఆహ. సోపి “అమ్భో సారథి, తవ రథం ఉక్కమాపేహి, ఇమస్మిం రథే బారాణసిరజ్జసామికో బ్రహ్మదత్తమహారాజా నిసిన్నో”తి ఆహ. ఇతరోపి నం “అమ్భో సారథి, ఇమస్మిం రథే కోసలరజ్జసామికో బల్లికమహారాజా నిసిన్నో, తవ రథం ఉక్కమాపేత్వా అమ్హాకం రఞ్ఞో రథస్స ఓకాసం దేహీ”తి ఆహ. బారాణసిరఞ్ఞో సారథి “అయమ్పి కిర రాజాయేవ, కిం ను ఖో కాతబ్బ”న్తి చిన్తేన్తో “అత్థేసో ఉపాయో”తి వయం పుచ్ఛిత్వా “దహరస్స రథం ఉక్కమాపేత్వా మహల్లకస్స ఓకాసం దాపేస్సామీ”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా తం సారథిం కోసలరఞ్ఞో వయం పుచ్ఛిత్వా పరిగ్గణ్హన్తో ఉభిన్నమ్పి సమానవయభావం ఞత్వా రజ్జపరిమాణం బలం ధనం యసం జాతిం గోత్తం కులపదేసన్తి సబ్బం పుచ్ఛిత్వా “ఉభోపి తియోజనసతికస్స రజ్జస్స సామినో సమానబలధనయసజాతిగోత్తకులపదేసా”తి ఞత్వా “సీలవన్తస్స ఓకాసం దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “భో సారథి, తుమ్హాకం రఞ్ఞో సీలాచారో కీదిసో”తి పుచ్ఛి. సో “అయఞ్చ అయఞ్చ అమ్హాకం రఞ్ఞో సీలాచారో”తి అత్తనో రఞ్ఞో అగుణమేవ గుణతో పకాసేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧. “దళ్హం దళ్హస్స ఖిపతి, బల్లికో ముదునా ముదుం;
సాధుమ్పి సాధునా జేతి, అసాధుమ్పి అసాధునా;
ఏతాదిసో అయం రాజా, మగ్గా ఉయ్యాహి సారథీ”తి.

తత్థ **దళ్హం దళ్హస్స ఖిపతీ**తి యో దళ్హో హోతి బలవదళ్హేన పహారేన వా వచనేన వా జినితబ్బో, తస్స దళ్హమేవ పహారం వా వచనం వా ఖిపతి. ఏవం దళ్హోవ హుత్వా తం జినాతీతి దస్సేతి. **బల్లికో**తి తస్స రఞ్ఞో నామం. **ముదునా ముదు**న్తి ముదుపుగ్గలం సయమ్పి ముదు హుత్వా ముదునావ ఉపాయేన జినాతి. **సాధుమ్పి సాధునా జేతీ**తి యే సాధూ సప్పురిసా, తే సయమ్పి సాధు హుత్వా సాధునావ ఉపాయేన జినాతి. **అసాధుమ్పి అసాధునా**తి యే పన అసాధూ, తే సయమ్పి అసాధు హుత్వా అసాధునావ ఉపాయేన జినాతీతి దస్సేతి. **ఏతాదిసో అయం రాజా**తి అయం అమ్హాకం కోసలరాజా సీలాచారేన ఏవరూపో. **మగ్గా ఉయ్యాహి సారథీ**తి అత్తనో రథం మగ్గా ఉక్కమాపేత్వా ఉయ్యాహి, ఉప్పథేన యాహి, అమ్హాకం రఞ్ఞో మగ్గం దేహీతి వదతి.

అథ నం బారాణసిరఞ్ఞో సారథి “అమ్భో, కిం పన తయా అత్తనో రఞ్ఞో గుణకథా కథితా”తి వత్వా “ఆమా”తి వుత్తే “యది పన ఏతే గుణాతి వదసి, అగుణా పన కీదిసీ”తి వత్వా “ఏతే తావ అగుణా హోన్తు, తుమ్హాకం పన రఞ్ఞో కీదిసో గుణో”తి వుత్తే “తేన హి సుణాహీ”తి దుతియం గాథమాహ –

౨. “అక్కోధేన జినే కోధం, అసాధుం సాధునా జినే;

జినే కదరియం దానేన, సచ్చేనాలికవాదినం;
ఏతాదిసో అయం రాజా, మగ్గా ఉయ్యాహి సారథీ”తి.

తత్థ **ఏతాదిసో**తి ఏతేహి “అక్కోధేన జినే కోధ”న్తిఆదివసేన వుత్తేహి గుణేహి సమన్నాగతో. అయఞ్హి కుద్ధం పుగ్గలం సయం అక్కోధో హుత్వా అక్కోధేన జినాతి, అసాధుం పన సయం సాధు హుత్వా సాధునావ ఉపాయేన జినాతి, కదరియం థద్ధమచ్ఛరిం సయం దాయకో హుత్వా దానేన జినాతి. **సచ్చేనాలికవాదిన**న్తి ముసావాదిం సయం సచ్చవాదీ హుత్వా సచ్చేన జినాతి. **మగ్గా ఉయ్యాహి సారథీ**తి, సమ్మ సారథి, మగ్గతో అపగచ్ఛ. ఏవంవిధసీలాచారగుణయుత్తస్స అమ్హాకం రఞ్ఞో మగ్గం దేహి, అమ్హాకం రాజా మగ్గస్స అనుచ్ఛవికోతి.

ఏవం వుత్తే బల్లికరాజా చ సారథి చ ఉభోపి రథా ఓతరిత్వా అస్సే మోచేత్వా రథం అపనేత్వా బారాణసిరఞ్ఞో మగ్గం అదంసు. బారాణసిరాజా బల్లికరఞ్ఞో “రఞ్ఞా నామ ఇదఞ్చిదఞ్చ కాతుం వట్టతీ”తి ఓవాదం దత్వా బారాణసిం గన్త్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా జీవితపరియోసానే సగ్గపురం పూరేసి. బల్లికరాజాపి తస్స ఓవాదం గహేత్వా జనపదం పరిగ్గహేత్వా అత్తనో అగుణవాదిం అదిస్వావ సకనగరం గన్త్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా జీవితపరియోసానే సగ్గపురమేవ పూరేసి.

సత్థా కోసలరాజస్స ఓవాదత్థాయ ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా బల్లికరఞ్ఞో సారథి మోగ్గల్లానో అహోసి, బల్లికరాజా ఆనన్దో, బారాణసిరఞ్ఞో సారథి సారిపుత్తో, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

రాజోవాదజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౫౨] ౨. సిఙ్గాలజాతకవణ్ణనా

అసమేక్ఖితకమ్మన్తన్తి ఇదం సత్థా కూటాగారసాలాయం విహరన్తో వేసాలివాసికం ఏకం న్హాపితపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స కిర పితా రాజూనం రాజోరోధానం రాజకుమారానం రాజకుమారికానఞ్చ మస్సుకరణకేససణ్ఠపనఅట్ఠపదట్ఠపనాదీని సబ్బకిచ్చాని కరోతి సద్ధో పసన్నో తిసరణగతో సమాదిన్నపఞ్చసీలో, అన్తరన్తరే సత్థు ధమ్మం సుణన్తో కాలం వీతినామేతి. సో ఏకస్మిం దివసే రాజనివేసనే కమ్మం కాతుం గచ్ఛన్తో అత్తనో పుత్తం గహేత్వా గతో. సో తత్థ ఏకం దేవచ్ఛరాపటిభాగం అలఙ్కతపటియత్తం లిచ్ఛవికుమారికం దిస్వా కిలేసవసేన పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా పితరా సద్ధిం రాజనివేసనా నిక్ఖమిత్వా “ఏతం కుమారికం లభమానో జీవిస్సామి, అలభమానస్స మే ఏత్థేవ మరణ”న్తి ఆహారుపచ్ఛేదం కత్వా మఞ్చకం పరిస్సజిత్వా నిపజ్జి.

అథ నం పితా ఉపసఙ్కమిత్వా “తాత, అవత్థుమ్హి ఛన్దరాగం మా కరి, హీనజచ్చో త్వం న్హాపితపుత్తో, లిచ్ఛవికుమారికా ఖత్తియధీతా జాతిసమ్పన్నా, న సా తుయ్హం అనుచ్ఛవికా, అఞ్ఞం తే జాతిగోత్తేహి సదిసం కుమారికం ఆనేస్సామీ”తి ఆహ. సో పితు కథం న గణ్హి. అథ నం మాతా భాతా భగినీ చూళపితా చూళమాతాతి సబ్బేపి ఞాతకా చేవ మిత్తసుహజ్జా చ సన్నిపతిత్వా సఞ్ఞాపేన్తాపి సఞ్ఞాపేతుం నాసక్ఖింసు. సో తత్థేవ సుస్సిత్వా పరిసుస్సిత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణి. అథస్స పితా సరీరకిచ్చపేతకిచ్చాని కత్వా తనుసోకో “సత్థారం వన్దిస్సామీ”తి బహుం గన్ధమాలావిలేపనం గహేత్వా మహావనం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “కిం ను ఖో, ఉపాసక, బహూని దివసాని న దిస్ససీ”తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా “న ఖో, ఉపాసక, ఇదానేవ తవ పుత్తో అవత్థుస్మిం ఛన్దరాగం ఉప్పాదేత్వా వినాసం పాపుణి, పుబ్బేపి పత్తోయేవా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే సీహయోనియం నిబ్బత్తి. తస్స ఛ కనిట్ఠభాతరో ఏకా చ భగినీ అహోసి, సబ్బేపి కఞ్చనగుహాయం వసన్తి. తస్సా పన గుహాయ అవిదూరే రజతపబ్బతే ఏకా ఫలికగుహా అత్థి, తత్థేకో సిఙ్గాలో వసతి. అపరభాగే సీహానం మాతాపితరో కాలమకంసు. తే భగినిం సీహపోతికం కఞ్చనగుహాయం ఠపేత్వా గోచరాయ పక్కమిత్వా మంసం ఆహరిత్వా తస్సా దేన్తి. సో సిఙ్గాలో తం సీహపోతికం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో అహోసి. తస్సా పన మాతాపితూనం ధరమానకాలే ఓకాసం నాలత్థ, సో సత్తన్నమ్పి తేసం గోచరాయ పక్కన్తకాలే ఫలికగుహాయ ఓతరిత్వా కఞ్చనగుహాయ ద్వారం గన్త్వా సీహపోతికాయ పురతో లోకామిసపటిసంయుత్తం ఏవరూపం రహస్సకథం కథేసి – "సీహపోతికే, అహమ్పి చతుప్పదో, త్వమ్పి చతుప్పదా, త్వం మే పజాపతీ హోహి, అహం తే పతి భవిస్సామి, తే మయం సమగ్గా సమ్మోదమానా వసిస్సామ, త్వం ఇతో పట్ఠాయ మం కిలేసవసేన సఙ్గణ్హాహీ"తి. సా తస్స వచనం సుత్వా చిన్తేసి – "అయం సిఙ్గాలో చతుప్పదానం అన్తరే హీనో పటికుట్ఠో చణ్డాలసదిసో, మయం ఉత్తమరాజకులసమ్మతా, ఏస ఖో మయా సద్ధిం అసబ్భిం అననుచ్ఛవికం కథం కథేతి, అహం ఏవరూపం కథం సుత్వా జీవితేన కిం కరిస్సామి, నాసావాతం సన్నిరుజ్ఝిత్వా మరిస్సామీ"తి. అథస్సా ఏతదహోసి – "మయ్హం ఏవమేవ మరణం అయుత్తం, భాతికా తావ మే ఆగచ్ఛన్తు, తేసం కథేత్వా మరిస్సామీ"తి. సిఙ్గాలోపి తస్సా సన్తికా పటివచనం అలభిత్వా "ఇదాని ఏసా మయ్హం కుజ్ఝతీ"తి దోమనస్సప్పత్తో ఫలికగుహాయం పవిసిత్వా నిపజ్జి.

అథేకో సీహపోతకో మహింసవారణాదీసు అఞ్ఞతరం వధిత్వా మంసం ఖాదిత్వా భగినియా భాగం ఆహరిత్వా "అమ్మ, మంసం ఖాదస్సూ"తి ఆహ. "భాతిక, నాహం మంసం ఖాదామి, మరిస్సామీ"తి. "కిం కారణా"తి? సా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. "ఇదాని కహం సో సిఙ్గాలో"తి చ వుత్తే ఫలికగుహాయం నిపన్నం సిఙ్గాలం "ఆకాసే నిపన్నో"తి మఞ్ఞమానా "భాతిక, కిం న పస్ససి, ఏసో రజతపబ్బతే ఆకాసే నిపన్నో"తి. సీహపోతకో తస్స ఫలికగుహాయం నిపన్నభావం అజానన్తో "ఆకాసే నిపన్నో"తి సఞ్ఞీ హుత్వా "మారేస్సామి న"న్తి సీహవేగేన పక్ఖన్దిత్వా ఫలికగుహం హదయేనేవ పహరి. సో హదయేన ఫలితేన తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్వా పబ్బతపాదే పతి. అథాపరో ఆగచ్ఛి, సా తస్సపి తథేవ కథేసి. సోపి తథేవ కత్వా జీవితక్ఖయం పత్వా పబ్బతపాదే పతి.

ఏవం ఛసుపి భాతికేసు మతేసు సబ్బపచ్ఛా బోధిసత్తో ఆగచ్ఛి. సా తస్సపి తం కారణం ఆరోచేత్వా "ఇదాని సో కుహి"న్తి వుత్తే "ఏసో రజతపబ్బతమత్థకే ఆకాసే నిపన్నో"తి ఆహ. బోధిసత్తో చిన్తేసి – "సిఙ్గాలానం ఆకాసే పతిట్ఠా నామ నత్థి, ఫలికగుహాయం నిపన్నకో భవిస్సతీ"తి. సో పబ్బతపాదం ఓతరిత్వా ఛ భాతికే మతే దిస్వా "ఇమే అత్తనో బాలతాయ పరిగ్గణ్హనపఞ్ఞాయ అభావేన ఫలికగుహభావం అజానిత్వా హదయేన పహరిత్వా మతా భవిస్సన్తి, అసమేక్ఖిత్వా అతితురితం కరోన్తానం కమ్మం నామ ఏవరూపం హోతీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

3. "అసమేక్ఖితకమ్మన్తం, తురితాభినిపాతినం;
సాని కమ్మాని తప్పేన్తి, ఉణ్హంవజ్ఝోహితం ముఖే"తి.

తత్థ **అసమేక్ఖితకమ్మన్తం, తురితాభినిపాతిన**న్తి యో పుగ్గలో యం కమ్మం కత్తుకామో హోతి, తత్థ దోసం అసమేక్ఖిత్వా అనుపధారేత్వా తురితో హుత్వా వేగేనేవ తం కమ్మం కాతుం అభినిపతతి పక్ఖన్దతి పటిపజ్జతి, తం అసమేక్ఖితకమ్మన్తం తురితాభినిపాతినం ఏవం సాని కమ్మాని తప్పేన్తి, సోచేన్తి కిలమేన్తి. యథా కిం? **ఉణ్హంవజ్ఝోహితం ముఖేతి**, యథా భుఞ్జన్తేన

“ఇదం సీతలం ఇదం ఉణ్హ”న్తి అనుపధారేత్వా ఉణ్హం అజ్ఝోహరణీయం ముఖే అజ్ఝోహరితం ఠపితం ముఖమ్పి కణ్ఠమ్పి కుచ్ఛిమ్పి దహతి సోచేతి కిలమేతి, ఏవం తథారూపం పుగ్గలం సాని కమ్మాని తప్పేన్తి.

ఇతి సో సీహో ఇమం గాథం వత్వా “మమ భాతికా అనుపాయకుసలతాయ ‘సిఙ్గాలం మారేస్సామా’తి అతివేగేన పక్ఖన్దిత్వా సయం మతా, అహం పన ఏవరూపం అకత్వా సిఙ్గాలస్స ఫలికగుహాయం నిపన్నస్సేవ హదయం ఫాలేస్సామీ”తి సిఙ్గాలస్స ఆరోహనఓరోహనమగ్గం సల్లక్ఖేత్వా తదభిముఖో హుత్వా తిక్ఖత్తుం సీహనాదం నది, పథవియా సద్ధిం ఆకాసం ఏకనిన్నాదం అహోసి. సిఙ్గాలస్స ఫలికగుహాయం నిపన్నస్సేవ సీతతసితస్స హదయం ఫలి, సో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి.

సత్థా “ఏవం సో సిఙ్గాలో సీహనాదం సుత్వా జీవితక్ఖయం పత్తో”తి వత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౪. “సీహో చ సీహనాదేన, దద్దరం అభినాదయి;
సుత్వా సీహస్స నిగ్ఘోసం, సిఙ్గాలో దద్దరే వసం;
భీతో సన్తాసమాపాది, హదయఞ్చస్స అప్ఫలీ”తి.

తత్థ **సీహో**తి చత్తారో సీహా – తిణసీహో, పణ్డుసీహో, కాళసీహో, సురత్తహత్థపాదో కేసరసీహోతి. తేసు కేసరసీహో ఇధ అధిప్పేతో. **దద్దరం అభినాదయీ**తి తేన అసనిపాతసద్దసదిసేన భేరవతరేన సీహనాదేన తం రజతపబ్బతం అభినాదయి ఏకనిన్నాదం అకాసి. **దద్దరే వస**న్తి ఫలికమిస్సకే రజతపబ్బతే వసన్తో. **భీతో సన్తాసమాపాదీ**తి మరణభయేన భీతో చిత్తుత్రాసం ఆపాది. **హదయఞ్చస్స అప్ఫలీ**తి తేన చస్స భయేన హదయం ఫలీతి.

ఏవం సీహో సిఙ్గాలం జీవితక్ఖయం పాపేత్వా భాతరో ఏకస్మిం ఠానే పటిచ్ఛాదేత్వా తేసం మతభావం భగినియా ఆచిక్ఖిత్వా తం సమస్సాసేత్వా యావజీవం కఞ్చనగుహాయం వసిత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా సిఙ్గాలో న్హాపితపుత్తో అహోసి, సీహపోతికా లిచ్ఛవికుమారికా, ఛ కనిట్ఠభాతరో అఞ్ఞతరథేరా అహేసుం, జేట్ఠభాతికసీహో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సిఙ్గాలజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౫౩] ౩. సూకరజాతకవణ్ణనా

చతుప్పదో అహం, సమ్మాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం మహల్లకత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి దివసే రత్తిం ధమ్మస్సవనే వత్తమానే సత్థరి గన్ధకుటిద్వారే రమణీయే సోపానఫలకే ఠత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సుగతోవాదం దత్వా గన్ధకుటిం పవిట్ఠే ధమ్మసేనాపతి సత్థారం వన్దిత్వా అత్తనో పరివేణం అగమాసి. మహామోగ్గల్లానోపి పరివేణమేవ గన్త్వా ముహుత్తం విస్సమిత్వా థేరస్స సన్తికం ఆగన్త్వా పఞ్హం పుచ్ఛి, పుచ్ఛితపుచ్ఛితం ధమ్మసేనాపతి గగనతలే పుణ్ణచన్దం ఉట్ఠాపేన్తో వియ విస్సజ్జేత్వా పాకటమకాసి. చతస్సోపి పరిసా ధమ్మం సుణమానా నిసీదింసు. తత్థేకో మహల్లకత్థేరో చిన్తేసి – “సచాహం ఇమిస్సా పరిసాయ మజ్ఝే సారిపుత్తం ఆలుళేన్తో పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామి, అయం మే పరిసా ‘బహుస్సుతో అయ’న్తి

ఇత్వా సక్కారసమ్మానం కరిస్సతీ”తి పరిసన్తరా ఉట్ఠాయ థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏకమన్తం ఠత్వా “ఆవుసో సారిపుత్త, మయమ్పి తం ఏకం పఞ్హం పుచ్ఛామ, అమ్హాకమ్పి ఓకాసం కరోహి, దేహి మే వినిచ్ఛయం ఆవేధికాయ వా నివేధికాయ వా నిగ్గహే వా పగ్గహే వా విసేసే వా పటివిసేసే వా”తి ఆహ. థేరో తం ఓలోకేత్వా “అయం మహల్లకో ఇచ్ఛాచారే ఠితో తుచ్ఛో న కిఞ్చి జానాతీ”తి తేన సద్ధిం అకథేత్వావ లజ్జమానో బీజనిం ఠపేత్వా ఆసనా ఓతరిత్వా పరివేణం పావిసి, మోగ్గల్లానత్థేరోపి అత్తనో పరివేణమేవ అగమాసి.

మనుస్సా ఉట్ఠాయ “గణ్హథేతం తుచ్ఛమహల్లకం, మధురధమ్మస్సవనం నో సోతుం న అదాసీ”తి అనుబన్ధింసు. సో పలాయన్తో విహారపచ్చన్తే భిన్నపదరాయ వచ్చకుటియా పతిత్వా గూథమక్ఖితో అట్ఠాసి. మనుస్సా తం దిస్వా విప్పటిసారినో హుత్వా సత్థు సన్తికం అగమంసు. సత్థా తే దిస్వా “కిం ఉపాసకా అవేలాయ ఆగతత్థా”తి పుచ్ఛి, మనుస్సా తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా “న ఖో ఉపాసకా ఇదానేవేస మహల్లకో ఉప్పిలావితో హుత్వా అత్తనో బలం అజానిత్వా మహాబలేహి సద్ధిం పయోజేత్వా గూథమక్ఖితో జాతో, పుబ్బేపేస ఉప్పిలావితో హుత్వా అత్తనో బలం అజానిత్వా మహాబలేహి సద్ధిం పయోజేత్వా గూథమక్ఖితో అహోసీ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సీహో హుత్వా హిమవన్తపదేసే పబ్బతగుహాయ వాసం కప్పేసి. తస్సా అవిదూరే ఏకం సరం నిస్సాయ బహూ సూకరా నివాసం కప్పేసుం. తమేవ సరం నిస్సాయ తాపసాపి పణ్ణసాలాసు వాసం కప్పేసుం. అథేకదివసం సీహో మహింసవారణాదీసు అఞ్ఞతరం వధిత్వా యావదత్థం మంసం ఖాదిత్వా తం సరం ఓతరిత్వా పానీయం పివిత్వా ఉత్తరి. తస్మిం ఖణే ఏకో థూలసూకరో తం సరం నిస్సాయ గోచరం గణ్హాతి. సీహో తం దిస్వా “అఞ్ఞం ఏకదివసం ఇమం ఖాదిస్సామి, మం ఖో పన దిస్వా పున న ఆగచ్ఛేయ్యా”తి తస్స అనాగమనభయేన సరతో ఉత్తరిత్వా ఏకేన పస్సేన గన్తుం ఆరభి. సూకరో ఓలోకేత్వా “ఏస మం దిస్వా మమ భయేన ఉపగన్తుం అసక్కోన్తో భయేన పలాయతి, అజ్జ మయా ఇమినా సీహేన సద్ధిం పయోజేతుం వట్టతీ”తి సీసం ఉక్ఖిపిత్వా తం యుద్ధత్థాయ అవ్హయన్తో పఠమం గాథమాహ –

౫. “చతుప్పదో అహం సమ్మ, త్వమ్పి సమ్మ చతుప్పదో;
ఏహి సమ్మ నివత్తస్సు, కిం ను భీతో పలాయసీ”తి.

సీహో తస్స కథం సుత్వా “సమ్మ సూకర, అజ్జ అమ్హాకం తయా సద్ధిం సఙ్గామో నత్థి, ఇతో పన సత్తమే దివసే ఇమస్మింయేవ ఠానే సఙ్గామో హోతూ”తి వత్వా పక్కామి. సూకరో “సీహేన సద్ధిం సఙ్గామేస్సామీ”తి హట్ఠపహట్ఠో తం పవత్తిం ఞాతకానం ఆరోచేసి. తే తస్స కథం సుత్వా భీతతసితా “ఇదాని త్వం సబ్బేపి అమ్హే నాసేస్ససి, అత్తనో బలం అజానిత్వా సీహేన సద్ధిం సఙ్గామం కత్తుకామోతి, సీహో ఆగన్త్వా సబ్బేపి అమ్హే జీవితక్ఖయం పాపేస్సతి, సాహసికకమ్మం మా కరీ”తి ఆహంసు. సోపి భీతతసితో “ఇదాని కిం కరోమీ”తి పుచ్ఛి. సూకరా “సమ్మ, త్వం ఏతేసం తాపసానం ఉచ్చారభూమిం గన్త్వా పూతిగూథే సత్త దివసాని సరీరం పరివట్టేత్వా సుక్ఖాపేత్వా సత్తమే దివసే సరీరం ఉస్సావబిన్దూహి తేమేత్వా సీహస్స ఆగమనతో పురిమతరం గన్త్వా వాతయోగం ఞత్వా ఉపరివాతే తిట్ఠ, సుచిజాతికో సీహో తవ సరీరగన్ధం ఘాయిత్వా తుయ్హం జయం దత్వా గమిస్సతీ”తి ఆహంసు. సో తథా కత్వా సత్తమే దివసే తత్థ అట్ఠాసి. సీహో తస్స సరీరగన్ధం ఘాయిత్వా గూథమక్ఖితభావం ఞత్వా “సమ్మ సూకర, సున్దరో తే లేసో చిన్తితో, సచే త్వం గూథమక్ఖితో నాభవిస్స, ఇధేవ తం

జీవితక్ఖయం అపాపేస్సం, ఇదాని పన తే సరీరం నేవ ముఖేన డంసితుం, న పాదేన పహరితుం సక్కా, జయం తే దమ్మీ”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౬. “అసుచి పూతిలోమోసి, దుగ్గన్ధో వాసి సూకర;
సచే యుజ్ఝితుకామోసి, జయం సమ్మ దదామి తే”తి.

తత్థ **పూతిలోమో**తి మీళ్హమక్ఖితత్తా దుగ్గన్ధలోమో. **దుగ్గన్ధో వాసీ**తి అనిట్ఠజేగుచ్ఛపటికూలగన్ధో హుత్వా వాయసి. **జయం, సమ్మ, దదామి తే**తి “తుయ్హం జయం దేమి, అహం పరాజితో, గచ్ఛ త్వ”న్తి వత్వా సీహో తతోవ నివత్తిత్వా గోచరం గహేత్వా సరే పానీయం పివిత్వా పబ్బతగుహమేవ గతో. సూకరోపి “సీహో మే జితో”తి ఞాతకానం ఆరోచేసి . తే భీతతసితా “పున ఏకదివసం ఆగచ్ఛన్తో సీహో సబ్బేవ అమ్హే జీవితక్ఖయం పాపేస్సతీ”తి పలాయిత్వా అఞ్ఞత్థ అగమంసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సూకరో మహల్లకో అహోసి, సీహో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సూకరజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౫౪] ౪. ఉరగజాతకవణ్ణనా

ఇధూరగానం పవరో పవిట్ఠోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సేణిభణ్డనం ఆరబ్భ కథేసి. కోసలరఞ్ఞో కిర సేవకా సేణిపముఖా ద్వే మహామత్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం దిట్ఠట్ఠానే కలహం కరోన్తి, తేసం వేరిభావో సకలనగరే పాకటో జాతో. తే నేవ రాజా, న ఞాతిమిత్తా సమగ్గే కాతుం సక్ఖింసు. అథేకదివసం సత్థా పచ్చూససమయే బోధనేయ్యబన్ధవే ఓలోకేన్తో తేసం ఉభిన్నమ్పి సోతాపత్తిమగ్గస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా పునదివసే ఏకకోవ సావత్థియం పిణ్డాయ పవిసిత్వా తేసు ఏకస్స గేహద్వారే అట్ఠాసి. సో నిక్ఖమిత్వా పత్తం గహేత్వా సత్థారం అన్తోనివేసనం పవేసేత్వా ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా నిసీదాపేసి. సత్థా నిసీదిత్వా తస్స మేత్తాభావనాయ ఆనిసంసం కథేత్వా కల్లచిత్తతం ఞత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సో సచ్చపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

సత్థా తస్స సోతాపన్నభావం ఞత్వా తమేవ పత్తం గాహాపేత్వా ఉట్ఠాయ ఇతరస్స గేహద్వారం అగమాసి. సోపి నిక్ఖమిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా “పవిసథ, భన్తే”తి ఘరం పవేసేత్వా నిసీదాపేసి. ఇతరోపి పత్తం గహేత్వా సత్థారా సద్ధింయేవ పావిసి. సత్థా తస్స ఏకాదస మేత్తానిసంసే వణ్ణేత్వా కల్లచిత్తతం ఞత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే సోపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. ఇతి తే ఉభోపి సోతాపన్నా హుత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం అచ్చయం దస్సేత్వా ఖమాపేత్వా సమగ్గా సమ్మోదమానా ఏకజ్ఝాసయా అహేసుం. తం దివసఞ్ఞేవ చ భగవతో సమ్ముఖావ ఏకతో భుఞ్జింసు. సత్థా భత్తకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా విహారం అగమాసి. తే బహూని మాలాగన్ధవిలేపనాని చేవ సప్పిమధుఫాణితాదీని చ ఆదాయ సత్థారా సద్ధింయేవ నిక్ఖమింసు. సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘేన వత్తే దస్సితే సుగతోవాదం దత్వా గన్ధకుటిం పావిసి.

భిక్ఖూ సాయన్హసమయే ధమ్మసభాయం సత్థు గుణకథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, సత్థా అదన్తదమకో, యే నామ ద్వే మహామత్తే చిరం వాయమమానోపి నేవ రాజా సమగ్గే కాతుం సక్ఖి, న ఞాతిమిత్తాదయో సక్ఖింసు, తే ఏకదివసేనేవ తథాగతేన దమితా”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ

నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవాహం ఇమే ద్వే జనే సమగ్గే అకాసిం, పుబ్బేపేతే మయా సమగ్గా కతాయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసియం ఉస్సవే ఘోసితే మహాసమజ్జం అహోసి. బహూ మనుస్సా చేవ దేవనాగసుపణ్ణాదయో చ సమజ్జదస్సనత్థం సన్నిపతింసు. తత్రేకస్మిం ఠానే ఏకో నాగో చ సుపణ్ణో చ సమజ్జం పస్సమానా ఏకతో అట్ఠంసు. నాగో సుపణ్ణస్స సుపణ్ణభావం అజానన్తో అంసే హత్థం ఠపేసి. సుపణ్ణో “కేన మే అంసే హత్థో ఠపితో”తి నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తో నాగం సఞ్జాని. నాగోపి ఓలోకేన్తో సుపణ్ణం సఞ్జానిత్వా మరణభయతజ్జితో నగరా నిక్ఖమిత్వా నదీపిట్ఠేన పలాయి. సుపణ్ణోపి “తం గహేస్సామీ”తి అనుబన్ధి. తస్మిం సమయే బోధిసత్తో తాపసో హుత్వా తస్సా నదియా తీరే పణ్ణసాలాయ వసమానో దివా దరథపటిప్పస్సమ్భనత్థం ఉదకసాటికం నివాసేత్వా వక్కలం బహి ఠపేత్వా నదిం ఓతరిత్వా న్హాయతి. నాగో “ఇమం పబ్బజితం నిస్సాయ జీవితం లభిస్సామీ”తి పకతివణ్ణం విజహిత్వా మణిక్ఖన్ధవణ్ణం మాపేత్వా వక్కలన్తరం పావిసి. సుపణ్ణో అనుబన్ధమానో తం తత్థ పవిట్ఠం దిస్వా వక్కలే గరుభావేన అగ్గహేత్వా బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా “భన్తే, అహం ఛాతో, తుమ్హాకం వక్కలం గణ్హథ, ఇమం నాగం ఖాదిస్సామీ”తి ఇమమత్థం పకాసేతుం పఠమం గాథమాహ –

౭. “ఇధూరగానం పవరో పవిట్ఠో, సేలస్స వణ్ణేన పమోక్ఖమిచ్ఛం;
బ్రహ్మఞ్చ వణ్ణం అపచాయమానో, బుభుక్ఖితో నో వితరామి భోత్తు”న్తి.

తత్థ **ఇధూరగానం పవరో పవిట్ఠో**తి ఇమస్మిం వక్కలే ఉరగానం పవరో నాగరాజా పవిట్ఠో. **సేలస్స వణ్ణేనా**తి మణివణ్ణేన, మణిక్ఖన్ధో హుత్వా పవిట్ఠోతి అత్థో. **పమోక్ఖమిచ్ఛ**న్తి మమ సన్తికా మోక్ఖం ఇచ్ఛమానో. **బ్రహ్మఞ్చ వణ్ణం అపచాయమానో**తి అహం పన తుమ్హాకం బ్రహ్మవణ్ణం సేట్ఠవణ్ణం పూజేన్తో గరుం కరోన్తో. **బుభుక్ఖితో నో వితరామి భోత్తు**న్తి ఏతం నాగం వక్కలన్తరం పవిట్ఠం ఛాతోపి సమానో భక్ఖితుం న సక్కోమీతి.

బోధిసత్తో ఉదకే ఠితోయేవ సుపణ్ణరాజస్స థుతిం కత్వా దుతియం గాథమాహ –

౮. “సో బ్రహ్మగుత్తో చిరమేవ జీవ, దిబ్యా చ తే పాతుభవన్తు భక్ఖా;
యో బ్రహ్మవణ్ణం అపచాయమానో, బుభుక్ఖితో నో వితరాసి భోత్తు”న్తి.

తత్థ **సో బ్రహ్మగుత్తో**తి సో త్వం బ్రహ్మగోపితో బ్రహ్మరక్ఖితో హుత్వా. **దిబ్యా చ తే పాతుభవన్తు భక్ఖా**తి దేవతానం పరిభోగారహా భక్ఖా చ తవ పాతుభవన్తు, మా పాణాతిపాతం కత్వా నాగమంసఖాదకో అహోసి.

ఇతి బోధిసత్తో ఉదకే ఠితోవ అనుమోదనం కత్వా ఉత్తరిత్వా వక్కలం నివాసేత్వా తే ఉభోపి గహేత్వా అస్సమపదం గన్త్వా మేత్తాభావనాయ వణ్ణం కథేత్వా ద్వేపి జనే సమగ్గే అకాసి. తే తతో పట్ఠాయ సమగ్గా సమ్మోదమానా సుఖం వసింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా నాగో చ సుపణ్ణో చ ఇమే ద్వే మహామత్తా అహేసుం, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఉరగజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౫౫] ౫. భగ్గజాతకవణ్ణనా

జీవ వస్ససతం భగ్గాతి ఇదం సత్థా జేతవనసమీపే పసేనదికోసలేన రఞ్ఞా కారితే రాజకారామే విహరన్తో అత్తనో ఖిపితకం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి దివసే సత్థా రాజకారామే చతుపరిసమజ్ఝే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఖిపి. భిక్ఖూ "జీవతు, భన్తే భగవా, జీవతు, సుగతో"తి ఉచ్చాసద్దం మహాసద్దం అకంసు, తేన సద్దేన ధమ్మకథాయ అన్తరాయో అహోసి. అథ ఖో భగవా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – "అపి ను ఖో, భిక్ఖవే, ఖిపితే 'జీవా'తి వుత్తో తప్పచ్చయా జీవేయ్య వా మరేయ్య వా"తి? "నో హేతం భన్తే"తి. "న, భిక్ఖవే, ఖిపితే 'జీవా'తి వత్తబ్బో, యో వదేయ్య ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (చూళవ॰ ౨౮౮). తేన ఖో పన సమయేన మనుస్సా భిక్ఖూనం ఖిపితే "జీవథ, భన్తే"తి వదన్తి, భిక్ఖూ కుక్కుచ్చాయన్తా నాలపన్తి. మనుస్సా ఉజ్ఝాయన్తి – "కథఞ్హి నామ సమణా సక్యపుత్తియా 'జీవథ, భన్తే'తి వుచ్చమానా నాలపిస్సన్తీ"తి. భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసుం. గిహీ, భిక్ఖవే, మఙ్గలికా, అనుజానామి, భిక్ఖవే, గిహీనం "జీవథ, భన్తే"తి వుచ్చమానేన "చిరం జీవా"తి వత్తున్తి. భిక్ఖూ భగవన్తం పుచ్ఛింసు – "భన్తే, జీవపటిజీవం నామ కదా ఉప్పన్న"న్తి? సత్థా "భిక్ఖవే, జీవపటిజీవం నామ పోరాణకాలే ఉప్పన్న"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే ఏకస్మిం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. తస్స పితా వోహారం కత్వా జీవికం కప్పేతి, సో సోళసవస్సుద్దేసికం బోధిసత్తం మణికభణ్డం ఉక్ఖిపాపేత్వా గామనిగమాదీసు చరన్తో బారాణసిం పత్వా దోవారికస్స ఘరే భత్తం పచాపేత్వా భుఞ్జిత్వా నివాసట్ఠానం అలభన్తో "అవేలాయ ఆగతా ఆగన్తుకా కత్థ వసన్తీ"తి పుచ్ఛి. అథ నం మనుస్సా "బహినగరే ఏకా సాలా అత్థి, సా పన అమనుస్సపరిగ్గహితా. సచే ఇచ్ఛథ, తత్థ వసథా"తి ఆహంసు. బోధిసత్తో "ఏథ, తాత, గచ్ఛామ, మా యక్ఖస్స భాయిత్థ, అహం తం దమేత్వా తుమ్హాకం పాదేసు పాతేస్సామీ"తి పితరం గహేత్వా తత్థ గతో. అథస్స పితా ఫలకే నిపజ్జి, సయం పితు పాదే సమ్బాహన్తో నిసీది. తత్థ అధివత్థో యక్ఖో ద్వాదస వస్సాని వేస్సవణం ఉపట్ఠహిత్వా తం సాలం లభన్తో "ఇమం సాలం పవిట్ఠమనుస్సేసు యో ఖిపితే 'జీవా'తి వదతి, యో చ 'జీవా'తి వుత్తే 'పటిజీవా'తి వదతి, తే జీవపటిజీవభాణినో ఠపేత్వా అవసేసే ఖాదేయ్యాసీ"తి లభి. సో పిట్ఠివంసథూణాయ వసతి. సో "బోధిసత్తస్స పితరం ఖిపాపేస్సామీ"తి అత్తనో ఆనుభావేన సుఖుమచుణ్ణం విస్సజ్జేసి, చుణ్ణో ఆగన్త్వా తస్స నాసపుటే పావిసి. సో ఫలకే నిపన్నకోవ ఖిపి, బోధిసత్తో న "జీవా"తి ఆహ. యక్ఖో తం ఖాదితుం థూణాయ ఓతరతి. బోధిసత్తో తం ఓతరన్తం దిస్వా "ఇమినా మే పితా ఖిపాపితో భవిస్సతి, అయం సో ఖిపితే 'జీవా'తి అవదన్తం ఖాదకయక్ఖో భవిస్సతీ"తి పితరం ఆరబ్భ పఠమం గాథమాహ –

౯. "జీవ వస్ససతం భగ్గ, అపరాని చ వీసతిం;
మా మం పిసాచా ఖాదన్తు, జీవ త్వం సరదోసత"న్తి.

తత్థ **భగ్గా**తి పితరం నామేనాలపతి. **అపరాని చ వీసతి**న్తి అపరాని చ వీసతి వస్సాని జీవ. **మా మం పిసాచా ఖాదన్తూ**తి మం పిసాచా మా ఖాదన్తు. **జీవ త్వం సరదోసత**న్తి త్వం పన వీసుత్తరం వస్ససతం జీవాతి. సరదోసతఞ్హి గణియమానం వస్ససతమేవ హోతి, తం పురిమేహి వీసాయ సద్ధిం వీసుత్తరం ఇధ అధిప్పేతం.

యక్ఖో బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా "ఇమం తావ మాణవం 'జీవా'తి వుత్తత్తా ఖాదితుం న సక్కా, పితరం పనస్స ఖాదిస్సామీ"తి పితు సన్తికం అగమాసి. సో తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా చిన్తేసి – "అయం సో 'పటిజీవా'తి అభణన్తానం

ఖాదకయక్ఖో భవిస్సతి, పటిజీవం కరిస్సామీ”తి. సో పుత్తం ఆరబ్భ దుతియం గాథమాహ –

౧౦. “త్వమ్పి వస్ససతం జీవం, అపరాని చ వీసతిం;
విసం పిసాచా ఖాదన్తు, జీవ త్వం సరదోసత”న్తి.

తత్థ **విసం పిసాచా ఖాదన్తూ**తి పిసాచా హలాహలవిసం ఖాదన్తు.

యక్ఖో తస్స వచనం సుత్వా “ఉభోపి మే న సక్కా ఖాదితు”న్తి పటినివత్తి. అథ నం బోధిసత్తో పుచ్ఛి – “భో యక్ఖ, కస్మా త్వం ఇమం సాలం పవిట్ఠమనుస్సే ఖాదసీ”తి? “ద్వాదస వస్సాని వేస్సవణం ఉపట్ఠహిత్వా లద్ధత్తా”తి. “కిం పన సబ్బేవ ఖాదితుం లభసీ”తి? “జీవపటిజీవభాణినో ఠపేత్వా అవసేసే ఖాదామీ”తి. “యక్ఖ, త్వం పుబ్బేపి అకుసలం కత్వా కక్ఖళో ఫరుసో పరవిహింసకో హుత్వా నిబ్బత్తో, ఇదానిపి తాదిసం కమ్మం కత్వా తమో తమపరాయణో భవిస్సతి, తస్మా ఇతో పట్ఠాయ పాణాతిపాతాదీహి విరమస్సూ”తి తం యక్ఖం దమేత్వా నిరయభయేన తజ్జేత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా యక్ఖం పేసనకారకం వియ అకాసి.

పునదివసే సఞ్చరన్తా మనుస్సా యక్ఖం దిస్వా బోధిసత్తేన చస్స దమితభావం ఞత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం – “దేవ, ఏకో మాణవో తం యక్ఖం దమేత్వా పేసనకారకం వియ కత్వా ఠితో”తి. రాజా బోధిసత్తం పక్కోసాపేత్వా సేనాపతిట్ఠానే ఠపేసి, పితు చస్స మహన్తం యసం అదాసి. సో యక్ఖం బలిపటిగ్గాహకం కత్వా బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “జీవపటిజీవం నామ తస్మిం కాలే ఉప్పన్న”న్తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా యక్ఖో అఙ్గులిమాలో అహోసి, రాజా ఆనన్దో, పితా కస్సపో, పుత్తో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

భగ్గజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౫౬] ౬. అలీనచిత్తజాతకవణ్ణనా

అలీనచిత్తం నిస్సాయాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఓస్సట్ఠవీరియం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు ఏకాదసనిపాతే **సంవరజాతకే** (జా. ౧.౧౧.౯౭ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. సో పన భిక్ఖు సత్థారా “సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, వీరియం ఓస్సజీ”తి వుత్తే “సచ్చం, భగవా”తి ఆహ. అథ నం సత్థా “నను త్వం, భిక్ఖు, పుబ్బే వీరియం అవిస్సజ్జేత్వా మంసపేసిసదిసస్స దహరకుమారస్స ద్వాదసయోజనికే బారాణసినగరే రజ్జం గహేత్వా అదాసి, ఇదాని కస్మా ఏవరూపే సాసనే పబ్బజిత్వా వీరియం ఓస్సజసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసితో అవిదూరే వడ్ఢకీగామో అహోసి, తత్థ పఞ్చసతా వడ్ఢకీ వసన్తి. తే నావాయ ఉపరిసోతం గన్త్వా అరఞ్ఞే గేహసమ్భారదారూని కోట్టేత్వా తత్థేవ ఏకభూమికద్విభూమికాదిభేదే గేహసమ్భారే సజ్జేత్వా థమ్భతో పట్ఠాయ సబ్బదారూసు సఞ్ఞం కత్వా నదీతీరం నేత్వా నావం ఆరోపేత్వా అనుసోతేన నగరం ఆగన్త్వా యే యాదిసాని గేహాని ఆకఙ్ఖన్తి, తేసం తాదిసాని కత్వా కహాపణే గహేత్వా పున తత్థేవ గన్త్వా గేహసమ్భారే ఆహరన్తి. ఏవం తేసం జీవికం కప్పేన్తానం ఏకస్మిం కాలే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా దారూని కోట్టేన్తానం అవిదూరే ఏకో హత్థీ

ఖదిరఖాణుకం అక్కమి. తస్స సో ఖాణుకో పాదం విజ్ఝి, బలవవేదనా వత్తన్తి, పాదో ఉద్ధుమాయిత్వా పుబ్బం గణ్హి. సో వేదనాప్పత్తో తేసం దారుకోట్టనసద్దం సుత్వా "ఇమే వడ్ఢకీ నిస్సాయ మయ్హం సోత్థి భవిస్సతీ"తి మఞ్ఞమానో తీహి పాదేహి తేసం సన్తికం గన్త్వా అవిదూరే నిపజ్జి, వడ్ఢకీ తం ఉద్ధుమాతపాదం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా పాదే ఖాణుకం దిస్వా తిఖిణవాసియా ఖాణుకస్స సమన్తతో ఓధిం దత్వా రజ్జుయా బన్ధిత్వా ఆకడ్ఢన్తా ఖాణుం నీహరిత్వా పుబ్బం మోచేత్వా ఉణ్హోదకేన ధోవిత్వా తదనురూపేహి భేసజ్జేహి మక్ఖేత్వా నచిరస్సేవ వణం ఫాసుకం కరింసు.

హత్థీ అరోగో హుత్వా చిన్తేసి – "మయా ఇమే వడ్ఢకీ నిస్సాయ జీవితం లద్ధం, ఇదాని తేసం మయా ఉపకారం కాతుం వట్టతీ"తి. సో తతో పట్ఠాయ వడ్ఢకీహి సద్ధిం రుక్ఖే నీహరతి, తచ్ఛేన్తానం పరివత్తేత్వా దేతి, వాసిఆదీని ఉపసంహరతి, సోణ్డాయ వేఠేత్వా కాళసుత్తకోటియం గణ్హాతి. వడ్ఢకీపిస్స భోజనవేలాయ ఏకేకం పిణ్డం దేన్తా పఞ్చ పిణ్డసతాని దేన్తి. తస్స పన హత్థిస్స పుత్తో సబ్బసేతో హత్థాజానీయపోతకో అత్థి, తేనస్స ఏతదహోసి – "అహం ఏతరహి మహల్లకో. ఇదాని మయా ఇమేసం వడ్ఢకీనం కమ్మకరణత్థాయ పుత్తం దత్వా గన్తుం వట్టతీ"తి. సో వడ్ఢకీనం అనాచిక్ఖిత్వావ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా పుత్తం ఆనేత్వా "అయం హత్థిపోతకో మమ పుత్తో, తుమ్హేహి మయ్హం జీవితం దిన్నం, అహం వో వేజ్జవేతనత్థాయ ఇమం దమ్మి, అయం తుమ్హాకం ఇతో పట్ఠాయ కమ్మాని కరిస్సతీ"తి వత్వా "ఇతో పట్ఠాయ, పుత్తక, యం మయా కత్తబ్బం కమ్మం, తం త్వం కరోహీ"తి పుత్తం ఓవదిత్వా వడ్ఢకీనం దత్వా సయం అరఞ్ఞం పావిసి.

తతో పట్ఠాయ హత్థిపోతకో వడ్ఢకీనం వచనకరో ఓవాదక్ఖమో హుత్వా సబ్బకిచ్చాని కరోతి. తేపి తం పఞ్చహి పిణ్డసతేహి పోసేన్తి, సో కమ్మం కత్వా నదిం ఓతరిత్వా న్హత్వా కీళిత్వా ఆగచ్ఛతి, వడ్ఢకీదారకాపి తం సోణ్డాదీసు గహేత్వా ఉదకేపి థలేపి తేన సద్ధిం కీళన్తి. ఆజానీయా పన హత్థినోపి అస్సాపి పురిసాపి ఉదకే ఉచ్చారం వా పస్సావం వా న కరోన్తి, తస్మా సోపి ఉదకే ఉచ్చారపస్సావం అకత్వా బహినదీతీరేయేవ కరోతి. అథేకస్మిం దివసే ఉపరినదియా దేవో వస్సి, అథ సుక్ఖం హత్థిలణ్డం ఉదకేన నదిం ఓతరిత్వా గచ్ఛన్తం బారాణసీనగరతిత్థే ఏకస్మిం గుమ్బే లగ్గేత్వా అట్ఠాసి. అథ రఞ్ఞో హత్థిగోపకా "హత్థీ న్హాపేస్సామా"తి పఞ్చ హత్థిసతాని నయింసు. ఆజానీయలణ్డస్స గన్ధం ఘాయిత్వా ఏకోపి హత్థీ నదిం ఓతరితుం న ఉస్సహి. సబ్బేపి నఙ్గుట్ఠం ఉక్ఖిపిత్వా పలాయితుం ఆరభింసు, హత్థిగోపకా హత్థాచరియానం ఆరోచేసుం. తే "ఉదకే పరిపన్థేన భవితబ్బ"న్తి ఉదకం సోధాపేత్వా తస్మిం గుమ్బే తం ఆజానీయలణ్డం దిస్వా "ఇదమేత్థ కారణ"న్తి ఞత్వా చాటిం ఆహరాపేత్వా ఉదకస్స పూరేత్వా తం తత్థ మద్దిత్వా హత్థీనం సరీరే సిఞ్చాపేసుం, సరీరాని సుగన్ధాని అహేసుం. తస్మిం కాలే తే నదిం ఓతరిత్వా న్హాయింసు.

హత్థాచరియా రఞ్ఞో తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా "తం హత్థాజానీయం పరియేసిత్వా ఆనేతుం వట్టతి, దేవా"తి ఆహంసు. రాజా నావాసఙ్ఘాటేహి నదిం పక్ఖన్దిత్వా ఉద్ధంగామీహి నావాసఙ్ఘాటేహి వడ్ఢకీనం వసనట్ఠానం సమ్పాపుణి. హత్థిపోతకో నదియం కీళన్తో భేరిసద్దం సుత్వా గన్త్వా వడ్ఢకీనం సన్తికే అట్ఠాసి. వడ్ఢకీ రఞ్ఞో పచ్చుగ్గమనం కత్వా "దేవ, సచే దారూహి అత్థో, కిం కారణా ఆగతత్థ, కిం పేసేత్వా ఆహరాపేతుం న వట్టతీ"తి ఆహంసు. "నాహం, భణే, దారూనం అత్థాయ ఆగతో, ఇమస్స పన హత్థిస్స అత్థాయ ఆగతోమ్హీ"తి. "గాహాపేత్వా గచ్ఛథ, దేవా"తి. హత్థిపోతకో గన్తుం న ఇచ్ఛి. "కిం కారాపేతి, భణే, హత్థీ"తి? "వడ్ఢకీనం పోసావనికం ఆహరాపేతి, దేవా"తి. "సాధు, భణే"తి రాజా హత్థిస్స చతున్నం పాదానం సోణ్డాయ నఙ్గుట్ఠస్స చ సన్తికే సతసహస్ససతసహస్సకహాపణే ఠపాపేసి. హత్థీ ఏత్తకేనాపి అగన్త్వా సబ్బవడ్ఢకీనం దుస్సయుగేసు

వడ్ఢకీభరియానం నివాసనసాటకేసు దిన్నేసు సద్ధింకీళితానం దారకానఞ్చ దారకపరిహారే కతే నివత్తిత్వా వడ్ఢకీ చ ఇత్థియో చ దారకే చ ఓలోకేత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం అగమాసి.

రాజా తం ఆదాయ నగరం గన్త్వా నగరఞ్చ హత్థిసాలఞ్చ అలఙ్కారాపేత్వా హత్థిం నగరం పదక్ఖిణం కారేత్వా హత్థిసాలం పవేసేత్వా సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా అభిసేకం దత్వా ఓపవయ్హం కత్వా అత్తనో సహాయట్ఠానే ఠపేత్వా ఉపడ్ఢరజ్జం హత్థిస్స దత్వా అత్తనా సమానపరిహారం అకాసి. హత్థిస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయ రఞ్ఞో సకలజమ్బుదీపే రజ్జం హత్థగతమేవ అహోసి. ఏవం కాలే గచ్ఛన్తే బోధిసత్తో తస్స రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్సా గబ్భపరిపాకకాలే రాజా కాలమకాసి. హత్థీ పన సచే రఞ్ఞో కాలకతభావం జానేయ్య, తత్థేవస్స హదయం ఫలేయ్య, తస్మా హత్థిం రఞ్ఞో కాలకతభావం అజానాపేత్వావ ఉపట్ఠహింసు. రఞ్ఞో పన కాలకతభావం సుత్వా “తుచ్ఛం కిర రజ్జ”న్తి అనన్తరసామన్తకోసలరాజా మహతియా సేనాయ ఆగన్త్వా నగరం పరివారేసి. నగరవాసినో ద్వారాని పిదహిత్వా కోసలరఞ్ఞో సాసనం పహిణింసు – “అమ్హాకం రఞ్ఞో అగ్గమహేసీ పరిపుణ్ణగబ్భా ‘ఇతో కిర సత్తమే దివసే పుత్తం విజాయిస్సతీ’తి అఙ్గవిజ్జాపాఠకా ఆహంసు. సచే సా పుత్తం విజాయిస్సతి, మయం సత్తమే దివసే యుద్ధం దస్సామ, న రజ్జం, ఏత్తకం కాలం ఆగమేథా”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

దేవీ సత్తమే దివసే పుత్తం విజాయి. తస్స నామగ్గహణదివసే పన మహాజనస్స అలీనచిత్తం పగ్గణ్హన్తో జాతోతి “అలీనచిత్తకుమారో”త్వేవస్స నామం అకంసు. జాతదివసతోయేవ పనస్స పట్ఠాయ నాగరా కోసలరఞ్ఞా సద్ధిం యుజ్ఝింసు. నిన్నాయకత్తా సఙ్గామస్స మహన్తమ్పి బలం యుజ్ఝమానం థోకం థోకం ఓసక్కతి. అమచ్చా దేవియా తమత్థం ఆరోచేత్వా “మయం ఏవం ఓసక్కమానే బలే పరాజయభావస్స భాయామ, అమ్హాకం పన రఞ్ఞో కాలకతభావం, పుత్తస్స జాతభావం, కోసలరఞ్ఞో ఆగన్త్వా యుజ్ఝనభావఞ్చ రఞ్ఞో సహాయకో మఙ్గలహత్థీ న జానాతి, జానాపేమ న”న్తి పుచ్ఛింసు. సా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పుత్తం అలఙ్కరిత్వా దుకూలచుమ్బటకే నిపజ్జాపేత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ అమచ్చగణపరివుతా హత్థిసాలం గన్త్వా బోధిసత్తం హత్థిస్స పాదమూలే నిపజ్జాపేత్వా “సామి, సహాయో తే కాలకతో, మయం తుయ్హం హదయఫాలనభయేన నారోచయిమ్హ, అయం తే సహాయస్స పుత్తో, కోసలరాజా ఆగన్త్వా నగర ం పరివారేత్వా తవ పుత్తేన సద్ధిం యుజ్ఝతి, బలం ఓసక్కతి, తవ పుత్తం త్వఞ్ఞేవ వా మారేహి, రజ్జం వాస్స గణ్హిత్వా దేహీ”తి ఆహ.

తస్మిం కాలే హత్థీ బోధిసత్తం సోణ్డాయ పరామసిత్వా ఉక్ఖిపిత్వా కుమ్భే ఠపేత్వా రోదిత్వా బోధిసత్తం ఓతారేత్వా దేవియా హత్థే నిపజ్జాపేత్వా “కోసలరాజం గణ్హిస్సామీ”తి హత్థిసాలతో నిక్ఖమి. అథస్స అమచ్చా వమ్మం పటిముఞ్చిత్వా అలఙ్కరిత్వా నగరద్వారం అవాపురిత్వా తం పరివారేత్వా నిక్ఖమింసు. హత్థీ నగరా నిక్ఖమిత్వా కోఞ్చనాదం కత్వా మహాజనం సన్తాసేత్వా పలాపేత్వా బలకోట్ఠకం భిన్దిత్వా కోసలరాజానం చూళాయ గహేత్వా ఆనేత్వా బోధిసత్తస్స పాదమూలే నిపజ్జాపేత్వా మారణత్థాయస్స ఉట్ఠితే వారేత్వా “ఇతో పట్ఠాయ అప్పమత్తో హోహి, ‘కుమారో దహరో’తి సఞ్ఞం మా కరీ”తి ఓవదిత్వా ఉయ్యోజేసి. తతో పట్ఠాయ సకలజమ్బుదీపే రజ్జం బోధిసత్తస్స హత్థగతమేవ జాతం, అఞ్ఞో పటిసత్తు నామ ఉట్ఠహితుం సమత్థో నాహోసి. బోధిసత్తో సత్తవస్సికకాలే అభిసేకం కత్వా అలీనచిత్తరాజా నామ హుత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా జీవితపరియోసానే సగ్గపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమం గాథాద్వయమాహ –

౧౧. “అలీనచిత్తం నిస్సాయ, పహట్ఠా మహతీ చమూ;
కోసలం సేనాసన్తుట్ఠం, జీవగ్గాహం అగాహయి.

౧౨. “ఏవం నిస్సయసమ్పన్నో, భిక్ఖు ఆరద్ధవీరియో;
భావయం కుసలం ధమ్మం, యోగక్ఖేమస్స పత్తియా;
పాపుణే అనుపుబ్బేన, సబ్బసంయోజనక్ఖయ”న్తి.

తత్థ **అలీనచిత్తం నిస్సాయాతి** అలీనచిత్తం రాజకుమారం నిస్సాయ. **పహట్ఠా మహతీ చమూతి** “పవేణీరజ్జం నో దిట్ఠ”న్తి హట్ఠతుట్ఠా హుత్వా మహతీ సేనా. **కోసలం సేనాసన్తుట్ఠన్తి** కోసలరాజానం సేన రజ్జేన అసన్తుట్ఠం పరరజ్జలోభేన ఆగతం. **జీవగ్గాహం అగాహయీతి** అమారేత్వావ సా చమూ తం రాజానం హత్థినా జీవగ్గాహం గణ్హాపేసి. **ఏవం నిస్సయసమ్పన్నోతి** యథా సా చమూ, ఏవం అఞ్ఞోపి కులపుత్తో నిస్సయసమ్పన్నో కల్యాణమిత్తం బుద్ధం వా బుద్ధసావకం వా నిస్సయం లభిత్వా. **భిక్ఖూతి** పరిసుద్ధాధివచనమేతం. **ఆరద్ధవీరియోతి** పగ్గహితవీరియో చతుదోసాపగతేన వీరియేన సమన్నాగతో. **భావయం కుసలం ధమ్మన్తి** కుసలం నిరవజ్జం సత్తతింసబోధిపక్ఖియసఙ్ఖాతం ధమ్మం భావేన్తో. **యోగక్ఖేమస్స పత్తియాతి** చతూహి యోగేహి ఖేమస్స నిబ్బానస్స పాపుణనత్థాయ తం ధమ్మం భావేన్తో. **పాపుణే అనుపుబ్బేన, సబ్బసంయోజనక్ఖయన్తి** ఏవం విపస్సనతో పట్ఠాయ ఇమం కుసలం ధమ్మం భావేన్తో సో కల్యాణమిత్తుపనిస్సయసమ్పన్నో భిక్ఖు అనుపుబ్బేన విపస్సనాఞాణాని చ హేట్ఠిమమగ్గఫలాని చ పాపుణన్తో పరియోసానే దసన్నమ్పి సంయోజనానం ఖయన్తే ఉప్పన్నత్తా సబ్బసంయోజనక్ఖయసఙ్ఖాతం అరహత్తం పాపుణాతి. యస్మా వా నిబ్బానం ఆగమ్మ సబ్బసంయోజనాని ఖీయన్తి, తస్మా తమ్పి సబ్బసంయోజనక్ఖయమేవ, ఏవం అనుపుబ్బేన నిబ్బానసఙ్ఖాతం సబ్బసంయోజనక్ఖయం పాపుణాతీతి అత్థో.

ఇతి భగవా అమతమహానిబ్బానేన ధమ్మదేసనాయ కూటం గహేత్వా ఉత్తరిపి సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠహి. “తదా మాతా మహామాయా, పితా సుద్ధోదనమహారాజా అహోసి, రజ్జం గహేత్వా దిన్నహత్థీ అయం ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు, హత్థిస్స పితా సారిపుత్తో, సామన్తకోసలరాజా మోగ్గల్లానో, అలీనచిత్తకుమారో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అలీనచిత్తజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౫౭] ౭. గుణజాతకవణ్ణనా

యేన కామం పణామేతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆనన్దత్థేరస్స సాటకసహస్సలాభం ఆరబ్భ కథేసి. థేరస్స కోసలరఞ్ఞో అన్తేపురే ధమ్మవాచనవత్థు హేట్ఠా **మహాసారజాతకే** (జా. ౧.౧.౯౨) ఆగతమేవ. ఇతి థేరే రఞ్ఞో అన్తేపురే ధమ్మం వాచేన్తే రఞ్ఞో సహస్సగ్ఘనికానం సాటకానం సహస్సం ఆహరియిత్థ. రాజా తతో పఞ్చ సాటకసతాని పఞ్చన్నం దేవీసతానం అదాసి. తా సబ్బాపి తే సాటకే ఠపేత్వా పునదివసే ఆనన్దత్థేరస్స దత్వా సయం పురాణసాటకేయేవ పారుపిత్వా రఞ్ఞో పాతరాసట్ఠానం అగమంసు.

రాజా “మయా తుమ్హాకం సహస్సగ్ఘనికా సాటకా దాపితా, కస్మా తుమ్హే తే అపారుపిత్వావ ఆగతా”తి పుచ్ఛి. “దేవ, అమ్హేహి తే ఆనన్దత్థేరస్స దిన్నా”తి. “ఆనన్దత్థేరేన సబ్బే గహితా”తి? “ఆమ, దేవా”తి. “సమ్మాసమ్బుద్ధేన తిచీవరం

అనుఞ్ఞాతం, ఆనన్దత్థేరో దుస్సవణిజ్జం మఞ్ఞే కరిస్సతి, అతిబహూ తేన సాటకా గహితా”తి థేరస్స కుజ్ఝిత్వా భుత్తపాతరాసో విహారం గన్త్వా థేరస్స పరివేణం పవిసిత్వా థేరం వన్దిత్వా నిసిన్నో పుచ్ఛి – “అపి, భన్తే, అమ్హాకం ఘరే ఇత్థియో తుమ్హాకం సన్తికే ధమ్మం ఉగ్గణ్హన్తి వా సుణన్తి వా”తి? “ఆమ, మహారాజ, గహేతబ్బయుత్తకం గణ్హన్తి, సోతబ్బయుత్తకం సుణన్తీ”తి. “కిం తా సుణన్తియేవ, ఉదాహు తుమ్హాకం నివాసనం వా పారుపనం వా దదన్తీ”తి? “తా అజ్జ, మహారాజ, సహస్సగ్ఘనికాని పఞ్చ సాటకసతాని అదంసూ”తి. “తుమ్హేహి గహితాని తాని, భన్తే”తి? “ఆమ, మహారాజా”తి. “నను, భన్తే, సత్థారా తిచీవరమేవ అనుఞ్ఞాత”న్తి? “ఆమ, మహారాజ, భగవతా ఏకస్స భిక్ఖునో తిచీవరమేవ పరిభోగసీసేన అనుఞ్ఞాతం, పటిగ్గహణం పన అవారితం, తస్మా మయాపి అఞ్ఞేసం జిణ్ణచీవరికానం దాతుం తే సాటకా పటిగ్గహితా”తి. “తే పన భిక్ఖూ తుమ్హాకం సన్తికా సాటకే లభిత్వా పోరాణచీవరాని కిం కరిస్సన్తీ”తి? “పోరాణసఙ్ఘాటిం ఉత్తరాసఙ్గం కరిస్సన్తీ”తి? “పోరాణఉత్తరాసఙ్గం కిం కరిస్సన్తీ”తి? “అన్తరవాసకం కరిస్సన్తీ”తి. “పోరాణఅన్తరవాసకం కిం కరిస్సన్తీ”తి? “పచ్చత్థరణం కరిస్సన్తీ”తి. “పోరాణపచ్చత్థరణం కిం కరిస్సన్తీ”తి? “భుమ్మత్థరణం కరిస్సన్తీ”తి. “పోరాణభుమ్మత్థరణం కిం కరిస్సన్తీ”తి? “పాదపుఞ్ఛనం కరిస్సన్తీ”తి. “పోరాణపాదపుఞ్ఛనం కిం కరిస్సన్తీ”తి? “మహారాజ, సద్ధాదేయ్యం నామ వినిపాతేతుం న లబ్భతి, తస్మా పోరాణపాదపుఞ్ఛనం వాసియా కోట్టేత్వా మత్తికాయ మక్ఖేత్వా సేనాసనేసు మత్తికాలేపనం కరిస్సన్తీ”తి. “భన్తే, తుమ్హాకం దిన్నం యావ పాదపుఞ్ఛనాపి నస్సితుం న లబ్భతీ”తి? “ఆమ, మహారాజ, అమ్హాకం దిన్నం నస్సితుం న లబ్భతి, పరిభోగమేవ హోతీ”తి.

రాజా తుట్ఠో సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా ఇతరానిపి గేహే ఠపితాని పఞ్చ సాటకసతాని ఆహరాపేత్వా థేరస్స దత్వా అనుమోదనం సుత్వా థేరం వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామి. థేరో పఠమలద్ధాని పఞ్చ సాటకసతాని జిణ్ణచీవరికానం భిక్ఖూనం అదాసి. థేరస్స పన పఞ్చమత్తాని సద్ధివిహారికసతాని , తేసు ఏకో దహరభిక్ఖు థేరస్స బహూపకారో పరివేణం సమ్మజ్జతి, పానీయపరిభోజనీయం ఉపట్ఠపేతి, దన్తకట్ఠం ముఖోదకం న్హానోదకం దేతి, వచ్చకుటిజన్తాఘరసేనాసనాని పటిజగ్గతి, హత్థపరికమ్మపాదపరికమ్మపిట్ఠిపరికమ్మాదీని కరోతి. థేరో పచ్ఛా లద్ధాని పఞ్చ సాటకసతాని “అయం మే బహూపకారో”తి యుత్తవసేన సబ్బాని తస్సేవ అదాసి. సోపి సబ్బే తే సాటకే భాజేత్వా అత్తనో సమానుపజ్ఝాయానం అదాసి.

ఏవం సబ్బేపి తే లద్ధసాటకా భిక్ఖూ సాటకే ఛిన్దిత్వా రజిత్వా కణికారపుప్ఫవణ్ణాని కాసాయాని నివాసేత్వా చ పారుపిత్వా చ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా ఏవమాహంసు – “భన్తే, సోతాపన్నస్స అరియసావకస్స ముఖోలోకనదానం నామ అత్థీ”తి. “న, భిక్ఖవే, అరియసావకానం ముఖోలోకనదానం నామ అత్థీ”తి. “భన్తే, అమ్హాకం ఉపజ్ఝాయేన ధమ్మభణ్డాగారికత్థేరేన సహస్సగ్ఘనికానం సాటకానం పఞ్చ సతాని ఏకస్సేవ దహరభిక్ఖునో దిన్నాని, సో పన అత్తనా లద్ధే భాజేత్వా అమ్హాకం అదాసీ”తి. “న, భిక్ఖవే, ఆనన్దో ముఖోలోకనభిక్ఖం దేతి , సో పనస్స భిక్ఖు బహూపకారో, తస్మా అత్తనో ఉపకారస్స ఉపకారవసేన గుణవసేన యుత్తవసేన ‘ఉపకారస్స నామ పచ్చుపకారో కాతుం వట్టతీ’తి కతఞ్ఞుకతవేదిభావేన అదాసి. పోరాణకపణ్డితాపి హి అత్తనో ఉపకారానఞ్ఞేవ పచ్చుపకారం కరింసూ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సీహో హుత్వా పబ్బతగుహాయం వసతి. సో ఏకదివసం గుహాయ నిక్ఖమిత్వా పబ్బతపాదం ఓలోకేసి, తం పన పబ్బతపాదం పరిక్ఖిపిత్వా మహాసరో అహోసి. తస్స ఏకస్మిం ఉన్నతట్ఠానే ఉపరిథద్ధకద్దమపిట్ఠే ముదూని హరితతిణాని జాయింసు. ససకా చేవ హరిణాదయో చ సల్లహుకమిగా

కద్దమమత్థకే విచరన్తా తాని ఖాదన్తి. తం దివసమ్పి ఏకో మిగో తాని ఖాదన్తో విచరతి. సీహో "తం మిగం గణ్హిస్సామీ"తి పబ్బతమత్థకా ఉప్పతిత్వా సీహవేగేన పక్ఖన్ది, మిగో మరణభయతజ్జితో విరవన్తో పలాయి. సీహో వేగం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో కలలపిట్ఠే నిపతిత్వా ఓసీదిత్వా ఉగ్గన్తుం అసక్కోన్తో చత్తారో పాదా థమ్భా వియ ఓసీదిత్వా సత్తాహం నిరాహారో అట్ఠాసి.

అథ నం ఏకో సిఙ్గాలో గోచరప్పసుతో తం దిస్వా భయేన పలాయి. సీహో తం పక్కోసిత్వా "భో సిఙ్గాల, మా పలాయి, అహం కలలే లగ్గో, జీవితం మే దేహీ"తి ఆహ. సిఙ్గాలో తస్స సన్తికం గన్త్వా "అహం తం ఉద్ధరేయ్యం, ఉద్ధటో పన మం ఖాదేయ్యాసీతి భాయామీ"తి ఆహ. "మా భాయి, నాహం తం ఖాదిస్సామి, మహన్తం పన తే గుణం కరిస్సామి, ఏకేనుపాయేన మం ఉద్ధరాహీ"తి. సిఙ్గాలో తస్స పటిఞ్ఞం గహేత్వా చతున్నం పాదానం సమన్తా కలలే అపనేత్వా చతున్నమ్పి పాదానం చతస్సో మాతికా ఖణిత్వా ఉదకాభిముఖం అకాసి, ఉదకం పవిసిత్వా కలలం ముదుం అకాసి. తస్మిం ఖణే సిఙ్గాలో సీహస్స ఉదరన్తరం అత్తనో సీసం పవేసేత్వా "వాయామం కరోహి, సామీ"తి ఉచ్చాసద్దం కరోన్తో సీసేన ఉదరం పహరి. సీహో వేగం జనేత్వా కలలా ఉగ్గన్త్వా పక్ఖన్దిత్వా థలే అట్ఠాసి. సో ముహుత్తం విస్సమిత్వా సరం ఓరుయ్హ కద్దమం ధోవిత్వా న్హాయిత్వా దరథం పటిప్పస్సమ్భేత్వా ఏకం మహింసం వధిత్వా దాఠాహి ఓవిజ్ఝిత్వా మంసం ఉబ్బత్తేత్వా "ఖాద, సమ్మా"తి సిఙ్గాలస్స పురతో ఠపేత్వా తేన ఖాదితే పచ్ఛా అత్తనా ఖాది. పున సిఙ్గాలో ఏకం మంసపేసిం డంసిత్వా గణ్హి. "ఇదం కిమత్థాయ, సమ్మా"తి చ వుత్తే "తుమ్హాకం దాసీ అత్థి, తస్సా భాగో భవిస్సతీ"తి ఆహ. సీహో "గణ్హాహీ"తి వత్వా సయమ్పి సీహియా అత్థాయ మంసం గణ్హిత్వా "ఏహి, సమ్మ, అమ్హాకం పబ్బతముద్ధని ఠత్వా సఖియా వసనట్ఠానం గమిస్సామా"తి వత్వా తత్థ గన్త్వా మంసం ఖాదాపేత్వా సిఙ్గాలఞ్చ సిఙ్గాలిఞ్చ అస్సాసేత్వా "ఇతో పట్ఠాయ ఇదాని అహం తుమ్హే పటిజగ్గిస్సామీ"తి అత్తనో వసనట్ఠానం నేత్వా గుహాయ ద్వారే అఞ్ఞిస్సా గుహాయ వసాపేసి. తే తతో పట్ఠాయ గోచరాయ గచ్ఛన్తా సీహిఞ్చ సిఙ్గాలిఞ్చ ఠపేత్వా సిఙ్గాలేన సద్ధిం గన్త్వా నానామిగే వధిత్వా ఉభోపి తత్థేవ మంసం ఖాదిత్వా ఇతరాసమ్పి ద్విన్నం ఆహరిత్వా దేన్తి.

ఏవం కాలే గచ్ఛన్తే సీహీ ద్వే పుత్తే విజాయి, సిఙ్గాలీపి ద్వే పుత్తే విజాయి. తే సబ్బేపి సమగ్గవాసం వసింసు. అథేకదివసం సీహియా ఏతదహోసి – "అయం సీహో సిఙ్గాలఞ్చ సిఙ్గాలిఞ్చ సిఙ్గాలపోతకే చ అతివియ పియాయతి, నూనమస్స సిఙ్గాలియా సద్ధిం సన్థవో అత్థి, తస్మా ఏవం సినేహం కరోతి, యంనూనాహం ఇమం పీళేత్వా తజ్జేత్వా ఇతో పలాపేయ్య"న్తి . సా సీహస్స సిఙ్గాలం గహేత్వా గోచరాయ గతకాలే సిఙ్గాలిం పీళేసి తజ్జేసి "కింకారణా ఇమస్మిం ఠానే వసతి , న పలాయసీ"తి? పుత్తాపిస్సా సిఙ్గాలిపుత్తే తథేవ తజ్జయింసు. సిఙ్గాలీ తమత్థం సిఙ్గాలస్స కథేత్వా "సీహస్స వచనేన ఏతాయ ఏవం కతభావమ్పి న జానామ, చిరం వసిమ్హా, నాసాపేయ్యాపి నో, అమ్హాకం వసనట్ఠానమేవ గచ్ఛామా"తి ఆహ. సిఙ్గాలో తస్సా వచనం సుత్వా సీహం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – "సామి, చిరం అమ్హేహి తుమ్హాకం సన్తికే నివుత్థం, అతిచిరం వసన్తా నామ అప్పియా హోన్తి, అమ్హాకం గోచరాయ పక్కన్తకాలే సీహీ సిఙ్గాలిం విహేఠేతి 'ఇమస్మిం ఠానే కస్మా వసథ, పలాయథా'తి తజ్జేతి, సీహపోతకాపి సిఙ్గాలపోతకే తజ్జేన్తి. యో నామ యస్స అత్తనో సన్తికే వాసం న రోచేతి, తేన సో 'యాహీ'తి నీహరితబ్బోవ, విహేఠనం నామ కిమత్థియ"న్తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౩. "యేన కామం పణామేతి, ధమ్మో బలవతం మిగీ;
ఉన్నదన్తీ విజానాహి, జాతం సరణతో భయ"న్తి.

తత్థ **యేన కామం పణామేతి, ధమ్మో బలవతన్తి** బలవా నామ ఇస్సరో అత్తనో సేవకం యేన దిసాభాగేన ఇచ్ఛతి, తేన దిసాభాగేన సో పణామేతి నీహరతి. ఏస ధమ్మో బలవతం అయం ఇస్సరానం సభావో పవేణిధమ్మోవ, తస్మా సచే అమ్హాకం వాసం న రోచేథ, ఉజుకమేవ నో నీహరథ , విహేఠనేన కో అత్థోతి దీపేన్తో ఏవమాహ. **మిగీతి** సీహం ఆలపతి. సో హి మిగరాజతాయ మిగా అస్స అత్థీతి మిగీ. **ఉన్నదన్తీ**తిపి తమేవ ఆలపతి. సో హి ఉన్నతానం దన్తానం అత్థితాయ ఉన్నతా దన్తా అస్స అత్థీతి ఉన్నదన్తీ. "ఉన్నతదన్తీ"తిపి పాఠోయేవ. **విజానాహీతి** "ఏస ఇస్సరానం ధమ్మో"తి ఏవం జానాహి. **జాతం సరణతో భయన్తి** అమ్హాకం తుమ్హే పతిట్ఠానట్ఠేన సరణం, తుమ్హాకఞ్ఞేవ సన్తికా భయం జాతం, తస్మా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గమిస్సామాతి దీపేతి.

అపరో నయో – తవ **మిగీ సీహీ ఉన్నదన్తీ**మమ పుత్తదారం తజ్జేన్తీ **యేన కామం పణామేతి,** యేన యేనాకారేన ఇచ్ఛతి, తేన పణామేతి పవత్తతి, విహేఠేతిపి పలాపేతిపి, ఏవం త్వం విజానాహి, తత్థ కిం సక్కా అమ్హేహి కాతుం. **ధమ్మో బలవతం** ఏస బలవన్తానం సభావో, ఇదాని మయం గమిస్సామ. కస్మా? **జాతం సరణతో భయన్తి.**

తస్స వచనం సుత్వా సీహో సీహిం ఆహ – "భద్దే, అసుకస్మిం నామ కాలే మమ గోచరత్థాయ గన్త్వా సత్తమే దివసే ఇమినా సిఙ్గాలేన ఇమాయ చ సిఙ్గాలియా సద్ధిం ఆగతభావం సరసీ"తి. "ఆమ, సరామీ"తి. "జానాసి పన మయ్హం సత్తాహం అనాగమనస్స కారణ"న్తి? "న జానామి, సామీ"తి. "భద్దే, అహం 'ఏకం మిగం గణ్హిస్సామీ'తి విరజ్ఝిత్వా కలలే లగ్గో, తతో నిక్ఖమితుం అసక్కోన్తో సత్తాహం నిరాహారో అట్ఠాసిం, స్వాహం ఇమం సిఙ్గాలం నిస్సాయ జీవితం లభిం, అయం మే జీవితదాయకో సహాయో. మిత్తధమ్మే ఠాతుం సమత్థో హి మిత్తో దుబ్బలో నామ నత్థి, ఇతో పట్ఠాయ మయ్హం సహాయస్స చ సహాయికాయ చ పుత్తకానఞ్చ ఏవరూపం అవమానం మా అకాసీ"తి వత్వా సీహో దుతియం గాథమాహ –

౧౪. "అపి చేపి దుబ్బలో మిత్తో, మిత్తధమ్మేసు తిట్ఠతి;
సో ఞాతకో చ బన్ధు చ, సో మిత్తో సో చ మే సఖా;
దాఠిని మాతిమఞ్ఞిత్థో, సిఙ్గాలో మమ పాణదో"తి.

తత్థ **అపి చేపీతి** ఏకో **అపి**సద్దో అనుగ్గహత్థో, ఏకో సమ్భావనత్థో. తత్రాయం యోజనా – **దుబ్బలోపి చే మిత్తో మిత్తధమ్మేసు అపి తిట్ఠతి,** సచే ఠాతుం సక్కోతి, **సో ఞాతకో చ బన్ధు చ, సో** మేత్తచిత్తతాయ **మిత్తో, సో చ మే** సహాయట్ఠేన **సఖా. దాఠిని మాతిమఞ్ఞిత్థో**తి, భద్దే, దాఠాసమ్పన్నే సీహి మా మయ్హం సహాయం వా సహాయిం వా అతిమఞ్ఞి, అయఞ్హి **సిఙ్గాలో మమ పాణదో**తి.

సా తస్స వచనం సుత్వా సిఙ్గాలిం ఖమాపేత్వా తతో పట్ఠాయ సపుత్తాయ తాయ సద్ధిం సమగ్గవాసం వసి. సీహపోతకాపి సిఙ్గాలపోతకేహి సద్ధిం కీళమానా సమ్మోదమానా మాతాపితూనం అతిక్కన్తకాలేపి మిత్తభావం అభిన్దిత్వా సమ్మోదమానా వసింసు. తేసం కిర సత్తకులపరివట్టే అభిజ్జమానా మేత్తి అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – సచ్చపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, కేచి అరహన్తో అహేసుం. "తదా సిఙ్గాలో ఆనన్దో అహోసి, సీహో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

గుణజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౫౮] ౮. సుహనుజాతకవణ్ణనా

నయిదం విసమసీలేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ద్వే చణ్డభిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి సమయే జేతవనేపి ఏకో భిక్ఖు చణ్డో అహోసి ఫరుసో సాహసికో జనపదేపి. అథేకదివసం జానపదో భిక్ఖు కేనచిదేవ కరణీయేన జేతవనం అగమాసి, సామణేరా చేవ దహరభిక్ఖూ చ తస్స చణ్డభావం జానన్తి. "తేసం ద్విన్నం చణ్డానం కలహం పస్సిస్సామా"తి కుతూహలేన తం భిక్ఖుం జేతవనవాసికస్స పరివేణం పహిణింసు. తే ఉభోపి చణ్డా అఞ్ఞమఞ్ఞం దిస్వావ పియసంవాసం సంసన్దింసు సమింసు, హత్థపాదపిట్ఠిసమ్బాహనాదీని అకంసు. ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, చణ్డా భిక్ఖూ అఞ్ఞేసం ఉపరి చణ్డా ఫరుసా సాహసికా, అఞ్ఞమఞ్ఞం పన ఉభోపి సమగ్గా సమ్మోదమానా పియసంవాసా జాతా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేతే అఞ్ఞేసం చణ్డా ఫరుసా సాహసికా, అఞ్ఞమఞ్ఞం పన సమగ్గా సమ్మోదమానా పియసంవాసా చ అహేసు"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స సబ్బత్థసాధకో అత్థధమ్మానుసాసకో అమచ్చో అహోసి. సో పన రాజా థోకం ధనలోభపకతికో, తస్స మహాసోణో నామ కూటఅస్సో అత్థి. అథ ఉత్తరాపథకా అస్సవాణిజా పఞ్చ అస్ససతాని ఆనేసుం, అస్సానం ఆగతభావం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. తతో పుబ్బే పన బోధిసత్తో అస్సే అగ్ఘాపేత్వా మూలం అపరిహాపేత్వా దాపేసి. రాజా తం పరిహాయమానో అఞ్ఞం అమచ్చం పక్కోసాపేత్వా "తాత, అస్సే అగ్ఘాపేహి, అగ్ఘాపేన్తో చ పఠమం మహాసోణం యథా తేసం అస్సానం అన్తరం పవిసతి, తథా విస్సజ్జేత్వా అస్సే డంసాపేత్వా వణితే కారాపేత్వా దుబ్బలకాలే మూలం హాపేత్వా అస్సే అగ్ఘాపేయ్యాసీ"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా అకాసి.

అస్సవాణిజా అనత్తమనా హుత్వా తేన కతకిరియం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసుం. బోధిసత్తో "కిం పన తుమ్హాకం నగరే కూటఅస్సో నత్థీ"తి పుచ్ఛి. "అత్థి సామి, సుహను నామ కూటఅస్సో చణ్డో ఫరుసో"తి. "తేన హి పున ఆగచ్ఛన్తా తం అస్సం ఆనేయ్యాథా"తి. తే "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా పున ఆగచ్ఛన్తా తం కూటస్సం గాహాపేత్వా ఆగచ్ఛింసు. రాజా "అస్సవాణిజా ఆగతా"తి సుత్వా సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా అస్సే ఓలోకేత్వా మహాసోణం విస్సజ్జాపేసి. అస్సవాణిజాపి మహాసోణం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా సుహనుం విస్సజ్జాపేసుం. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం పత్వా సరీరాని లేహన్తా సమ్మోదమానా అట్ఠంసు. రాజా బోధిసత్తం పుచ్ఛి – "పస్ససి ఇమే ద్వే కూటస్సా అఞ్ఞేసం చణ్డా ఫరుసా సాహసికా, అఞ్ఞే అస్సే డంసిత్వా గేలఞ్ఞం పాపేన్తి, ఇదాని అఞ్ఞమఞ్ఞం పన సరీరం లేహన్తా సమ్మోదమానా అట్ఠంసు, కిం నామేత"న్తి? బోధిసత్తో "నయిమే, మహారాజ, విసమసీలా, సమసీలా సమధాతుకా చ ఏతే"తి వత్వా ఇమం గాథాద్వయమాహ –

౧౫. "నయిదం విసమసీలేన, సోణేన సుహనూ సహ;
సుహనూపి తాదిసోయేవ, యో సోణస్స సగోచరో.

౧౬. "పక్ఖన్దినా పగబ్భేన, నిచ్చం సన్దానఖాదినా;
సమేతి పాపం పాపేన, సమేతి అసతా అస"న్తి.

తత్థ **నయిదం విసమసీలేన, సోణేన సుహనూ సహా**తి యం ఇదం సుహను కూటస్సో సోణేన సద్ధిం పేమం కరోతి, ఇదం న అత్తనో విసమసీలేన, అథ ఖో అత్తనో సమసీలేనేవ సద్ధిం కరోతి. ఉభోపి హేతే అత్తనో అనాచారతాయ దుస్సీలతాయ సమసీలా సమధాతుకా. **సుహనూపి తాదిసోయేవ, యో సోణస్స సగోచరో**తి యాదిసో సోణో, సుహనుపి తాదిసోయేవ, యో సోణస్స సగోచరో యంగోచరో సోణో, సోపి తంగోచరోయేవ. యథేవ హి సోణో అస్సగోచరో అస్సే డంసన్తోవ చరతి, తథా సుహనుపి. ఇమినా నేసం సమానగోచరతం దస్సేతి.

తే పన ఆచారగోచరే ఏకతో కత్వా దస్సేతుం ''**పక్ఖన్దినా**''తిఆది వుత్తం. తత్థ **పక్ఖన్దినా**తి అస్సానం ఉపరి పక్ఖన్దనసీలేన పక్ఖన్దనగోచరేన. **పగబ్భేనా**తి కాయపాగబ్భియాదిసమన్నాగతేన దుస్సీలేన. **నిచ్చం సన్దానఖాదినా**తి సదా అత్తనో బన్ధనయోత్తం ఖాదనసీలేన ఖాదనగోచరేన చ. **సమేతి పాపం పాపేనా**తి ఏతేసు అఞ్ఞతరేన పాపేన సద్ధిం అఞ్ఞతరస్స పాపం దుస్సీల్యం సమేతి. **అసతా అస**న్తి ఏతేసు అఞ్ఞతరేన అసతా అనాచారగోచరసమ్పన్నేన సహ ఇతరస్స అసం అసాధుకమ్మం సమేతి, గూథాదీని వియ గూథాదీహి ఏకతో సంసన్దతి సదిసం నిబ్బిసేసమేవ హోతీతి.

ఏవం వత్వా చ పన బోధిసత్తో ''మహారాజ, రఞ్ఞా నామ అతిలుద్ధేన న భవితబ్బం, పరస్స సన్తకం నామ నాసేతుం న వట్టతీ''తి రాజానం ఓవదిత్వా అస్సే అగ్ఘాపేత్వా భూతమేవ మూలం దాపేసి. అస్సవాణిజా యథాసభావమేవ మూలం లభిత్వా హట్ఠతుట్ఠా అగమంసు. రాజాపి బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – ''తదా ద్వే అస్సా ఇమే ద్వే దుట్ఠభిక్ఖూ అహేసుం, రాజా ఆనన్దో, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి''న్తి.

సుహనుజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౫౯] ౯. మోరజాతకవణ్ణనా

ఉదేతయం చక్ఖుమా ఏకరాజాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి భిక్ఖు భిక్ఖూహి సత్థు సన్తికం నీతో ''సచ్చం కిర, త్వం భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితో''తి వుత్తే ''సచ్చం, భన్తే''తి వత్వా ''కిం దిస్వా''తి వుత్తే ''ఏకం అలఙ్కతపటియత్తసరీరం మాతుగామం ఓలోకేత్వా''తి ఆహ. అథ నం సత్థా ''భిక్ఖు మాతుగామో నామ కస్మా తుమ్హాదిసానం చిత్తం నాలుళేస్సతి, పోరాణకపణ్డితానమ్పి హి మాతుగామస్స సద్దం సుత్వా సత్త వస్ససతాని అసముదాచిణ్ణకిలేసా ఓకాసం లభిత్వా ఖణేనేవ సముదాచరింసు. విసుద్ధాపి సత్తా సంకిలిస్సన్తి, ఉత్తమయససమఙ్గినోపి ఆయసక్యం పాపుణన్తి, పగేవ అపరిసుద్ధా''తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మోరయోనియం పటిసన్ధిం గహేత్వా అణ్డకాలేపి కణికారమకుళవణ్ణఅణ్డకోసో హుత్వా అణ్డం భిన్దిత్వా నిక్ఖన్తో సువణ్ణవణ్ణో అహోసి దస్సనీయో పాసాదికో పక్ఖానం అన్తరే సురత్తరాజివిరాజితో, సో అత్తనో జీవితం రక్ఖన్తో తిస్సో పబ్బతరాజియో అతిక్కమ్మ చతుత్థాయ పబ్బతరాజియా ఏకస్మిం దణ్డకహిరఞ్ఞపబ్బతతలే వాసం కప్పేసి. సో పభాతాయ రత్తియా పబ్బతమత్థకే నిసిన్నో సూరియం ఉగ్గచ్ఛన్తం ఓలోకేత్వా అత్తనో గోచరభూమియం రక్ఖావరణత్థాయ బ్రహ్మమన్తం బన్ధన్తో ''**ఉదేతయ**''న్తిఆదిమాహ.

౧౭. ''ఉదేతయం చక్ఖుమా ఏకరాజా,

హరిస్సవణ్ణో పథవిప్పభాసో;

తం తం నమస్సామి హరిస్సవణ్ణం పథవిప్పభాసం,

తయాజ్జ గుత్తా విహరేము దివస"న్తి.

తత్థ **ఉదేతీతి** పాచీనలోకధాతుతో ఉగ్గచ్ఛతి. **చక్ఖుమాతి** సకలచక్కవాళవాసీనం అన్ధకారం విధమిత్వా చక్ఖుపటిలాభకరణేన యం తేన తేసం దిన్నం చక్ఖు, తేన చక్ఖునా చక్ఖుమా. **ఏకరాజాతి** సకలచక్కవాళే ఆలోకకరానం అన్తరే సేట్ఠవిసిట్ఠట్ఠేన ఏకరాజా. **హరిస్సవణ్ణోతి** హరిసమానవణ్ణో, సువణ్ణవణ్ణోతి అత్థో. **పథవిప్పభాసోతి** పథవియా పభాసో. **తం తం నమస్సామీతి** తస్మా తం ఏవరూపం భవన్తం నమస్సామి వన్దామి. **తయాజ్జ గుత్తా విహరేము దివసన్తి** తయా అజ్జ రక్ఖితా గోపితా హుత్వా ఇమం దివసం చతుఇరియాపథవిహారేన సుఖం విహరేయ్యామ.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమాయ గాథాయ సూరియం నమస్సిత్వా దుతియగాథాయ అతీతే పరినిబ్బుతే బుద్ధే చేవ బుద్ధగుణే చ నమస్సతి.

"యే బ్రాహ్మణా వేదగూ సబ్బధమ్మే, తే మే నమో తే చ మం పాలయన్తు;

నమత్థు బుద్ధానం నమత్థు బోధియా, నమో విముత్తానం నమో విముత్తియా;

ఇమం సో పరిత్తం కత్వా, మోరో చరతి ఏసనా"తి.

తత్థ **యే బ్రాహ్మణాతి** యే బాహితపాపా విసుద్ధిబ్రాహ్మణా. **వేదగూతి** వేదానం పారం గతాతిపి వేదగూ, వేదేహి పారం గతాతిపి వేదగూ. ఇధ పన సబ్బే సఙ్ఖతాసఙ్ఖతధమ్మే విదితే పాకటే కత్వా గతాతి వేదగూ. తేనేవాహ "సబ్బధమ్మే"తి. సబ్బే ఖన్ధాయతనధాతుధమ్మే సలక్ఖణసామఞ్ఞలక్ఖణవసేన అత్తనో ఞాణస్స విదితే పాకటే కత్వా గతా, తిణ్ణం మారానం మత్థకం మద్దిత్వా దససహస్సిలోకధాతుం ఉన్నాదేత్వా బోధితలే సమ్మాసమ్బోధిం పత్వా సంసారం వా అతిక్కన్తాతి అత్థో. **తే మే నమోతి** తే మమ ఇమం నమక్కారం పటిచ్ఛన్తు. **తే చ మం పాలయన్తూతి** ఏవం మయా నమస్సితా చ తే భగవన్తో మం పాలేన్తు రక్ఖన్తు గోపేన్తు. **నమత్థు బుద్ధానం నమత్థు బోధియా, నమో విముత్తానం నమో విముత్తియాతి** అయం మమ నమక్కారో అతీతానం పరినిబ్బుతానం బుద్ధానం అత్థు, తేసఞ్ఞేవ చతూసు చ మగ్గేసు చతూసు ఫలేసు ఞాణసఙ్ఖాతాయ బోధియా అత్థు, తథా తేసఞ్ఞేవ అరహత్తఫలవిముత్తియా విముత్తానం అత్థు, యా చ నేసం తదఙ్గవిముత్తి విక్ఖమ్భనవిముత్తి సముచ్ఛేదవిముత్తి పటిప్పస్సద్ధివిముత్తి నిస్సరణవిముత్తీతి పఞ్చవిధా విముత్తి, తస్సా నేసం విముత్తియాపి అయం మయ్హం నమక్కారో అత్థూతి. "ఇమం సో పరిత్తం కత్వా, మోరో చరతి ఏసనా"తి ఇదం పన పదద్వయం సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఆహ. తస్సత్థో – భిక్ఖవే, సో మోరో ఇమం పరిత్తం ఇమం రక్ఖం కత్వా అత్తనో గోచరభూమియం పుప్ఫఫలాదీనం అత్థాయ నానప్పకారాయ ఏసనాయ చరతి.

ఏవం దివసం చరిత్వా సాయం పబ్బతమత్థకే నిసీదిత్వా అత్థఙ్గతం సూరియం ఓలోకేన్తో బుద్ధగుణే ఆవజ్జేత్వా నివాసట్ఠానే రక్ఖావరణత్థాయ పున బ్రహ్మమన్తం బన్ధన్తో "**అపేతయ**"న్తిఆదిమాహ.

౧౮. "అపేతయం చక్ఖుమా ఏకరాజా, హరిస్సవణ్ణో పథవిప్పభాసో;

తం తం నమస్సామి హరిస్సవణ్ణం పథవిప్పభాసం, తయాజ్జ గుత్తా విహరేము రత్తిం.

"యే బ్రాహ్మణా వేదగూ సబ్బధమ్మే, తే మే నమో తే చ మం పాలయన్తు;
నమత్థు బుద్ధానం నమత్థు బోధియా, నమో విముత్తానం నమో విముత్తియా;
ఇమం సో పరిత్తం కత్వా, మోరో వాసమకప్పయీ"తి.

తత్థ **అపేతీతి** అపయాతి అత్థం గచ్ఛతి. **ఇమం సో పరిత్తం కత్వా, మోరో వాసమకప్పయీతి** ఇదమ్పి అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఆహ. తస్సత్థో – భిక్ఖవే , సో మోరో ఇమం పరిత్తం ఇమం రక్ఖం కత్వా అత్తనో నివాసట్ఠానే వాసం కప్పయిత్థ, తస్స రత్తిం వా దివా వా ఇమస్స పరిత్తస్సానుభావేన నేవ భయం, న లోమహంసో అహోసి.

అథేకో బారాణసియా అవిదూరే నేసాదగామవాసీ నేసాదో హిమవన్తపదేసే విచరన్తో తస్మిం దణ్డకహిరఞ్ఞపబ్బతమత్థకే నిసిన్నం బోధిసత్తం దిస్వా ఆగన్త్వా పుత్తస్స ఆరోచేసి. అథేకదివసం ఖేమా నామ బారాణసిరఞ్ఞో దేవీ సుపినేన సువణ్ణవణ్ణం మోరం ధమ్మం దేసేన్తం దిస్వా పబుద్ధకాలే రఞ్ఞో ఆరోచేసి – "అహం, దేవ, సువణ్ణవణ్ణస్స మోరస్స ధమ్మం సోతుకామా"తి. రాజా అమచ్చే పుచ్ఛి. అమచ్చా "బ్రాహ్మణా జానిస్సన్తీ"తి ఆహంసు. బ్రాహ్మణా తం సుత్వా "సువణ్ణవణ్ణా మోరా నామ హోన్తీ"తి వత్వా "కత్థ హోన్తీ"తి వుత్తే "నేసాదా జానిస్సన్తీ"తి ఆహంసు. రాజా నేసాదే సన్నిపాతేత్వా పుచ్ఛి. అథ సో నేసాదపుత్తో "ఆమ, మహారాజ, దణ్డకహిరఞ్ఞపబ్బతో నామ అత్థి, తత్థ సువణ్ణవణ్ణో మోరో వసతీ"తి ఆహ. "తేన హి తం మోరం అమారేత్వా బన్ధిత్వావ ఆనేహీ"తి. నేసాదో గన్త్వా తస్స గోచరభూమియం పాసే ఓడ్డేసి. మోరేన అక్కన్తట్ఠానేపి పాసో న సఞ్చరతి. నేసాదో గణ్హితుం అసక్కోన్తో సత్త వస్సాని విచరిత్వా తత్థేవ కాలమకాసి. ఖేమాపి దేవీ పత్థితం అలభమానా కాలమకాసి.

రాజా "మోరం మే నిస్సాయ దేవీ కాలకతా"తి కుజ్ఝిత్వా "హిమవన్తపదేసే దణ్డకహిరఞ్ఞపబ్బతో నామ అత్థి, తత్థ సువణ్ణవణ్ణో మోరో వసతి, యే తస్స మంసం ఖాదన్తి, తే అజరా అమరా హోన్తీ"తి అక్ఖరం సువణ్ణపట్టే లిఖాపేత్వా సువణ్ణపట్టం మఞ్జూసాయ నిక్ఖిపాపేసి. తస్మిం కాలకతే అఞ్ఞో రాజా రజ్జం పత్వా సువణ్ణపట్టం వాచేత్వా "అజరో అమరో భవిస్సామీ"తి అఞ్ఞం నేసాదం పేసేసి. సోపి గన్త్వా బోధిసత్తం గహేతుం అసక్కోన్తో తత్థేవ కాలమకాసి. ఏతేనేవ నియామేన ఛ రాజపరివట్టా గతా. అథ సత్తమో రాజా రజ్జం పత్వా ఏకం నేసాదం పహిణి. సో గన్త్వా బోధిసత్తేన అక్కన్తట్ఠానేపి పాసస్స అసఞ్చరణభావం, అత్తనో పరిత్తం కత్వా గోచరభూమిగమనభావఞ్చస్స ఞత్వా పచ్చన్తం ఓతరిత్వా ఏకం మోరిం గహేత్వా యథా హత్థతాళసద్దేన నచ్చతి, అచ్ఛరాసద్దేన చ వస్సతి, ఏవం సిక్ఖాపేత్వా తం ఆదాయ గన్త్వా మోరేన పరిత్తే అకతే పాతోయేవ పాసయట్ఠియో రోపేత్వా పాసే ఓడ్డేత్వా మోరిం వస్సాపేసి. మోరో విసభాగం మాతుగామసద్దం సుత్వా కిలేసాతురో హుత్వా పరిత్తం కాతుం అసక్కుణిత్వా గన్త్వా పాసే బజ్ఝి. అథ నం నేసాదో గహేత్వా గన్త్వా బారాణసిరఞ్ఞో అదాసి.

రాజా తస్స రూపసమ్పత్తిం దిస్వా తుట్ఠమానసో ఆసనం దాపేసి. బోధిసత్తో పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా "మహారాజ, కస్మా మం గణ్హాపేసీ"తి పుచ్ఛి. "యే కిర తవ మంసం ఖాదన్తి, తే అజరా అమరా హోన్తి, స్వాహం తవ మంసం ఖాదిత్వా అజరో అమరో హోతుకామో తం గణ్హాపేసి"న్తి. "మహారాజ, మమ తావ మంసం ఖాదన్తా అజరా అమరా హోన్తు, అహం పన మరిస్సామీ"తి ? "ఆమ, మరిస్ససీ"తి. "మయి మరన్తే పన మమ మంసమేవ ఖాదిత్వా కిన్తి కత్వా న మరిస్సన్తీ"తి? "త్వం సువణ్ణవణ్ణో, తస్మా కిర తవ మంసం ఖాదకా అజరా అమరా భవిస్సన్తీ"తి. "మహారాజ, అహం పన న అకారణా సువణ్ణవణ్ణో జాతో, పుబ్బే పనాహం ఇమస్మింయేవ నగరే చక్కవత్తీ రాజా హుత్వా సయమ్పి పఞ్చ సీలాని రక్ఖిం, సకలచక్కవాళవాసినోపి రక్ఖాపేసిం, స్వాహం కాలం కరిత్వా తావతింసభవనే నిబ్బత్తో, తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా తతో

చుతో అఞ్ఞస్స అకుసలస్స నిస్సన్దేన మోరయోనియం నిబ్బత్తిత్వాపి పోరాణసీలానుభావేన సువణ్ణవణ్ణో జాతో"తి. "'త్వం చక్కవత్తీ రాజా హుత్వా సీలం రక్ఖిత్వా సీలఫలేన సువణ్ణవణ్ణో జాతో'తి కథమిదం అమ్హేహి సద్ధాతబ్బం. అత్థి నో కోచి సక్ఖీ"తి ? "అత్థి, మహారాజా"తి. "కో నామా"తి? "మహారాజ, అహం చక్కవత్తికాలే రతనమయే రథే నిసీదిత్వా ఆకాసే విచరిం, సో మే రథో మఙ్గలపోక్ఖరణియా అన్తోభూమియం నిదహాపితో, తం మఙ్గలపోక్ఖరణితో ఉక్ఖిపాపేహి, సో మే సక్ఖి భవిస్సతీ"తి.

రాజా "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా పోక్ఖరణితో ఉదకం హరాపేత్వా రథం నీహరాపేత్వా బోధిసత్తస్స సద్దహి. బోధిసత్తో "మహారాజ, ఠపేత్వా అమతమహానిబ్బానం అవసేసా సబ్బే సఙ్ఖతధమ్మా హుత్వా అభావినో అనిచ్చా ఖయవయధమ్మాయేవా"తి రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా రాజానం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. రాజా పసన్నో బోధిసత్తం రజ్జేన పూజేత్వా మహన్తం సక్కారం అకాసి. సో రజ్జం తస్సేవ పటినియ్యాదేత్వా కతిపాహం వసిత్వా "అప్పమత్తో హోహి, మహారాజా"తి ఓవదిత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా దణ్డకహిరఞ్ఞపబ్బతమేవ అగమాసి. రాజాపి బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠహి. "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, సువణ్ణమోరో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మోరజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౬౦] ౧౦. వినీలజాతకవణ్ణనా

ఏవమేవ నూన రాజానన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స సుగతాలయం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తే హి గయాసీసగతానం ద్విన్నం అగ్గసావకానం సుగతాలయం దస్సేత్వా నిపన్నే ఉభోపి థేరా ధమ్మం దేసేత్వా అత్తనో నిస్సితకే ఆదాయ వేళువనం అగమింసు. తే సత్థారా "సారిపుత్త, దేవదత్తో తుమ్హే దిస్వా కిం అకాసీ"తి పుట్ఠా "భన్తే, సుగతాలయం దస్సేత్వా మహావినాసం పాపుణీ"తి ఆరోచేసుం. సత్థా "న ఖో, సారిపుత్త, దేవదత్తో ఇదానేవ మమ అనుకిరియం కరోన్తో వినాసం పత్తో, పుబ్బేపి పాపుణియేవా"తి వత్వా థేరేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే విదేహరట్ఠే మిథిలాయం విదేహరాజే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాసి. తదా ఏకస్స సువణ్ణహంసరాజస్స గోచరభూమియం కాకియా సద్ధిం సంవాసో అహోసి. సా పుత్తం విజాయి. సో నేవ మాతుపతిరూపకో అహోసి, న పితు. అథస్స వినీలకధాతుకత్తా "వినీలకో"త్వేవ నామం అకంసు. హంసరాజా అభిణ్హం గన్త్వా పుత్తం పస్సతి. అపరే పనస్స ద్వే హంసపోతకా పుత్తా అహేసుం. తే పితరం అభిణ్హం మనుస్సపథం గచ్ఛన్తం దిస్వా పుచ్ఛింసు – "తాత, తుమ్హే కస్మా అభిణ్హం మనుస్సపథం గచ్ఛథా"తి? "తాతా, ఏకాయ మే కాకియా సద్ధిం సంవాసమన్వాయ ఏకో పుత్తో జాతో, 'వినీలకో'తిస్స నామం, తమహం దట్ఠుం గచ్ఛామీ"తి. "కహం పనేతే వసన్తీ"తి? "విదేహరట్ఠే మిథిలాయ అవిదూరే అసుకస్మిం నామ ఠానే ఏకస్మిం తాలగ్గే వసన్తీ"తి. "తాత, మనుస్సపథో నామ సాసఙ్కో సప్పటిభయో, తుమ్హే మా గచ్ఛథ, మయం గన్త్వా తం ఆనేస్సామా"తి ద్వే హంసపోతకా పితరా ఆచిక్ఖితసఞ్ఞాయ తత్థ గన్త్వా తం వినీలకం ఏకస్మిం దణ్డకే నిసీదాపేత్వా ముఖతుణ్డకేన దణ్డకోటియం డంసిత్వా మిథిలానగరమత్థకేన పాయింసు. తస్మిం ఖణే విదేహరాజా సబ్బసేతచతుసిన్ధవయుత్తరథవరే నిసీదిత్వా నగరం పదక్ఖిణం కరోతి. వినీలకో తం దిస్వా చిన్తేసి – "మయ్హం విదేహరఞ్ఞా కిం

నానాకారణం, ఏస చతుసిన్ధవయుత్తరథే నిసీదిత్వా నగరం అనుసఞ్చరతి, అహం పన హంసయుత్తరథే నిసీదిత్వా గచ్ఛామీ"తి. సో ఆకాసేన గచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౯. "ఏవమేవ నూన రాజానం, వేదేహం మిథిలగ్గహం;
అస్సా వహన్తి ఆజఞ్ఞా, యథా హంసా వినీలక"న్తి.

తత్థ **ఏవమేవాతి** ఏవం ఏవ, **నూనాతి** పరివితక్కే నిపాతో. ఏకంసేపి వట్టతియేవ. **వేదేహన్తి** విదేహరట్ఠసామికం. **మిథిలగ్గహన్తి** మిథిలగేహం, మిథిలాయం ఘరం పరిగ్గహేత్వా వసమానన్తి అత్థో. **ఆజఞ్ఞాతి** కారణాకారణాజాననకా. **యథా హంసా వినీలకన్తి** యథా ఇమే హంసా మం వినీలకం వహన్తి, ఏవమేవ వహన్తీతి.

హంసపోతకా తస్స వచనం సుత్వా కుజ్ఝిత్వా "ఇధేవ నం పాతేత్వా గమిస్సామా"తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వాపి "ఏవం కతే పితా నో కిం వక్ఖతీ"తి గరహభయేన పితు సన్తికం నేత్వా తేన కతకిరియం పితు ఆచిక్ఖింసు. అథ నం పితా కుజ్ఝిత్వా "కిం త్వం మమ పుత్తేహి అధికతరోసి, యో మమ పుత్తే అభిభవిత్వా రథే యుత్తసిన్ధవే వియ కరోసి, అత్తనో పమాణం న జానాసి. ఇమం ఠానం తవ అగోచరో, అత్తనో మాతు వసనట్ఠానమేవ గచ్ఛాహీ"తి తజ్జేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౦. "వినీల దుగ్గం భజసి, అభూమిం తాత సేవసి;
గామన్తకాని సేవస్సు, ఏతం మాతాలయం తవా"తి.

తత్థ **వినీలాతి** తం నామేనాలపతి. **దుగ్గం భజసీతి** ఇమేసం వసేన గిరిదుగ్గం భజసి. **అభూమిం, తాత, సేవసీతి**, తాత, గిరివిసమం నామ తవ అభూమి , తం సేవసి ఉపగచ్ఛసి. **ఏతం మాతాలయం తవాతి** ఏతం గామన్తం ఉక్కారట్ఠానం ఆమకసుసానట్ఠానఞ్చ తవ మాతు ఆలయం గేహం వసనట్ఠానం, తత్థ గచ్ఛాహీతి. ఏవం తం తజ్జేత్వా "గచ్ఛథ, నం మిథిలనగరస్స ఉక్కారభూమియఞ్ఞేవ ఓతారేత్వా ఏథా"తి పుత్తే ఆణాపేసి, తే తథా అకంసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా వినీలకో దేవదత్తో అహోసి, ద్వే హంసపోతకా ద్వే అగ్గసావకా అహేసుం, పితా ఆనన్దో అహోసి, విదేహరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

వినీలజాతకవణ్ణనా దసమా.

దళ్హవగ్గో పఠమో.

తస్సుద్దానం –

రాజోవాదఞ్చ సిఙ్గాలం, సూకరం ఉరగం భగ్గం;
అలీనచిత్తగుణఞ్చ, సుహను మోరవినీలం.

౨. సన్థవవగ్గో

[౧౬౧] ౧. ఇన్దసమానగోత్తజాతకవణ్ణనా

న సన్థవం కాపురిసేన కయిరాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దుబ్బచజాతికం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స వత్థు నవకనిపాతే **గిజ్ఝజాతకే** (జా. ౧.౯.౧ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం "పుబ్బేపి త్వం, భిక్ఖు, దుబ్బచతాయ పణ్డితానం వచనం అకత్వా మత్తహత్థిపాదేహి సఞ్చుణ్ణితో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వుడ్ఢిప్పత్తో ఘరావాసం పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా పఞ్చన్నం ఇసిసతానం గణసత్థా హుత్వా హిమవన్తపదేసే వాసం కప్పేసి. తదా తేసు తాపసేసు ఇన్దసమానగోత్తో నామేకో తాపసో అహోసి దుబ్బచో అనోవాదకో. సో ఏకం హత్థిపోతకం పోసేసి. బోధిసత్తో సుత్వా తం పక్కోసిత్వా "సచ్చం కిర త్వం హత్థిపోతకం పోసేసీ"తి పుచ్ఛి. "సచ్చం, ఆచరియ, మతమాతికం ఏకం హత్థిపోతకం పోసేమీ"తి. "హత్థినో నామ వుడ్ఢిప్పత్తా పోసకేయేవ మారేన్తి, మా తం పోసేహీ"తి. "తేన వినా వత్తితుం న సక్కోమి ఆచరియా"తి. "తేన హి పఞ్ఞాయిస్ససీ"తి. సో తేన పోసియమానో అపరభాగే మహాసరీరో అహోసి.

అథేకస్మిం కాలే తే ఇసయో వనమూలఫలాఫలత్థాయ దూరం గన్త్వా తత్థేవ కతిపాహం వసింసు. హత్థీపి అగ్గదక్ఖిణవాతే పభిన్నమదో హుత్వా తస్స పణ్ణసాలం విద్ధంసేత్వా పానీయఘటం భిన్దిత్వా పాసాణఫలకం ఖిపిత్వా ఆలమ్బనఫలకం ఉఞ్ఛిత్వా "తం తాపసం మారేత్వావ గమిస్సామీ"తి ఏకం గహనట్ఠానం పవిసిత్వా తస్స ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. ఇన్దసమానగోత్తో తస్స గోచరం గహేత్వా సబ్బేసం పురతోవ ఆగచ్ఛన్తో తం దిస్వా పకతిసఞ్ఞాయేవస్స సన్తికం అగమాసి. అథ నం సో హత్థీ గహనట్ఠానా నిక్ఖమిత్వా సోణ్డాయ పరామసిత్వా భూమియం పాతేత్వా సీసం పాదేన అక్కమిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా మద్దిత్వా కోఞ్చనాదం కత్వా అరఞ్ఞం పావిసి. సేసతాపసా తం పవత్తిం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసుం . బోధిసత్తో "కాపురిసేహి నామ సద్ధిం సంసగ్గో న కాతబ్బో"తి వత్వా ఇమా గాథా ఆహ –

౨౧. "న సన్థవం కాపురిసేన కయిరా, అరియో అనరియేన పజానమత్థం;
చిరానువుత్థోపి కరోతి పాపం, గజో యథా ఇన్దసమానగోత్తం.

౨౨. "యం త్వేవ జఞ్ఞా సదిసో మమన్తి, సీలేన పఞ్ఞాయ సుతేన చాపి;
తేనేవ మేత్తిం కయిరాథ సద్ధిం, సుఖో హవే సప్పురిసేన సఙ్గమో"తి.

తత్థ **న సన్థవం కాపురిసేన కయిరాతి** కుచ్ఛితేన కోధపురిసేన సద్ధిం తణ్హాసన్థవం వా మిత్తసన్థవం వా న కయిరాథ. **అరియో అనరియేన పజానమత్థన్తి అరియోతి** చత్తారో అరియా ఆచారఅరియో లిఙ్గఅరియో దస్సనఅరియో పటివేధఅరియోతి. తేసు ఆచారఅరియో ఇధ అధిప్పేతో. సో పజానమత్థం అత్థం పజానన్తో అత్థానత్థకుసలో ఆచారే ఠితో అరియపుగ్గలో అనరియేన నిల్లజ్జేన దుస్సీలేన సద్ధిం సన్థవం న కరేయ్యాతి అత్థో. కిం కారణా? **చిరానువుత్థోపి కరోతి పాపన్తి**, యస్మా అనరియో చిరం ఏకతో అనువుత్థోపి తం ఏకతో నివాసం అగణేత్వా కరోతి పాపం లామకకమ్మం కరోతియేవ. యథా కిం? **గజో యథా ఇన్దసమానగోత్తన్తి**, యథా సో గజో ఇన్దసమానగోత్తం మారేన్తో పాపం అకాసీతి అత్థో. **యం త్వేవ జఞ్ఞా సదిసో మమన్తి**ఆదీసు యం త్వేవ పుగ్గలం "అయం మమ సీలాదీహి సదిసో"తి జానేయ్య, తేనేవ సద్ధిం మేత్తిం కయిరాథ, సప్పురిసేన సద్ధిం సమాగమో సుఖావహోతి.

ఏవం బోధిసత్తో "అనోవాదకేన నామ న భవితబ్బం, సుసిక్ఖితేన భవితుం వట్టతీ"తి ఇసిగణం ఓవదిత్వా ఇన్దసమానగోత్తస్స సరీరకిచ్చం కారేత్వా బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా ఇన్దసమానగోత్తో అయం దుబ్బచో అహోసి, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఇన్దసమానగోత్తజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౬౨] ౨. సన్థవజాతకవణ్ణనా

న సన్థవస్మా పరమత్థి పాపియోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అగ్గిజుహనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా **నఙ్గుట్ఠజాతకే** (జా॰ ౧.౧.౧౪౪ ఆదయో) కథితసదిసమేవ. భిక్ఖూ తే అగ్గిం జుహన్తే దిస్వా "భన్తే, జటిలా నానప్పకారం మిచ్ఛాతపం కరోన్తి, అత్థి ను ఖో ఏత్థ వుడ్ఢీ"తి భగవన్తం పుచ్ఛింసు. "న, భిక్ఖవే, ఏత్థకాచి వుడ్ఢి నామ అత్థి, పోరాణకపణ్డితాపి అగ్గిజుహనే వుడ్ఢి అత్థీతి సఞ్ఞాయ చిరం అగ్గిం జుహిత్వా తస్మిం కమ్మే అవుడ్ఢిమేవ దిస్వా అగ్గిం ఉదకేన నిబ్బాపేత్వా సాఖాదీహి పోథేత్వా పున నివత్తిత్వాపి న ఓలోకేసు"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. మాతాపితరో తస్స జాతగ్గిం గహేత్వా తం సోళసవస్సుద్దేసే ఠితం ఆహంసు – "కిం, తాత, జాతగ్గిం గహేత్వా అరఞ్ఞే అగ్గిం పరిచరిస్ససి, ఉదాహు తయో వేదే ఉగ్గణ్హిత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా ఘరావాసం వసిస్ససీ"తి. సో "న మే ఘరావాసేన అత్థో, అరఞ్ఞే అగ్గిం పరిచరిత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో భవిస్సామీ"తి జాతగ్గిం గహేత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా పణ్ణసాలాయ వాసం కప్పేత్వా అగ్గిం పరిచరి. సో ఏకదివసం నిమన్తితట్ఠానం గన్త్వా సప్పినా పాయాసం లభిత్వా "ఇమం పాయాసం మహాబ్రహ్మునో యజిస్సామీ"తి తం పాయాసం ఆహరిత్వా అగ్గిం జాలేత్వా "అగ్గిం తావ భవన్తం సప్పియుత్తం పాయాసం పాయేమీ"తి పాయాసం అగ్గిమ్హి పక్ఖిపి. బహుసినేహే పాయాసే అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తమత్తేయేవ అగ్గి జలిత్వా పచ్చుగ్గతాహి అచ్చీహి పణ్ణసాలం ఝాపేసి. బ్రాహ్మణో భీతతసితో పలాయిత్వా బహి ఠత్వా "కాపురిసేహి నామ సన్థవో న కాతబ్బో, ఇదాని మే ఇమినా అగ్గినా కిచ్ఛేన కతా పణ్ణసాలా ఝాపితా"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౨౩. "న సన్థవస్మా పరమత్థి పాపియో, యో సన్థవో కాపురిసేన హోతి;
సన్తప్పితో సప్పినా పాయసేన, కిచ్ఛాకతం పణ్ణకుటిం అదయ్హా"తి.

తత్థ **న సన్థవస్మా**తి తణ్హాసన్థవాపి చ మిత్తసన్థవాపి చాతి దువిధాపి ఏతస్మా సన్థవా పరం ఉత్తరి అఞ్ఞం పాపతరం నత్థి, లామకతరం నామ నత్థీతి అత్థో. **యో సన్థవో కాపురిసేనా**తి యో పాపకేన కాపురిసేన సద్ధిం దువిధోపి సన్థవో, తతో పాపతరం అఞ్ఞం నత్థి. కస్మా? **సన్తప్పితో ...పే॰...అదయ్హా**తి, యస్మా సప్పినా చ పాయాసేన చ సన్తప్పితోపి అయం అగ్గి మయా కిచ్ఛేన కతం పణ్ణసాలం ఝాపేసీతి అత్థో.

సో ఏవం వత్వా "న మే తయా మిత్తదుబ్భినా అత్థో"తి తం అగ్గిం ఉదకేన నిబ్బాపేత్వా సాఖాహి పోథేత్వా అన్తోహిమవన్తం పవిసిత్వా ఏకం సామమిగిం సీహస్స చ బ్యగ్ఘస్స చ దీపినో చ ముఖం లేహన్తిం దిస్వా "సప్పురిసేహి సద్ధిం సన్థవా పరం సేయ్యో నామ నత్థీ"తి చిన్తేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౪. “న సన్థవస్మా పరమత్థి సేయ్యో, యో సన్థవో సప్పురిసేన హోతి;

సీహస్స బ్యగ్ఘస్స చ దీపినో చ, సామా ముఖం లేహతి సన్థవేనా”తి.

తత్థ **సామా ముఖం లేహతి సన్థవేనా**తి సామా నామ మిగీ ఇమేసం తిణ్ణం జనానం సన్థవేన సినేహేన ముఖం లేహతీతి.

ఏవం వత్వా బోధిసత్తో అన్తోహిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా జీవితపరియోసానే బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తేన సమయేన తాపసో అహమేవ అహోసి”న్తి.

సన్థవజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౬౩] ౩. సుసీమజాతకవణ్ణనా

కాళా మిగా సేతదన్తా తవీమేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఛన్దకదానం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియఞ్హి కదాచి ఏకమేవ కులం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దేతి, కదాచి అఞ్ఞతిత్థియానం దేతి, కదాచి గణబన్ధనేన బహూ ఏకతో హుత్వా దేన్తి, కదాచి వీథిసభాగేన, కదాచి సకలనగరవాసినో ఛన్దకం సంహరిత్వా దానం దేన్తి. ఇమస్మిం పన కాలే సకలనగరవాసినో ఛన్దకం సంహరిత్వా సబ్బపరిక్ఖారదానం సజ్జేత్వా ద్వే కోట్ఠాసా హుత్వా ఏకచ్చే “ఇమం సబ్బపరిక్ఖారదానం అఞ్ఞతిత్థియానం దస్సామా”తి ఆహంసు, ఏకచ్చే “బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్సా”తి. ఏవం పునప్పునం కథాయ వత్తమానాయ అఞ్ఞతిత్థియసావకేహి అఞ్ఞతిత్థియానఞ్ఞేవ , బుద్ధసావకేహి “‘బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్సేవా’తి వుత్తే సమ్బహులం కరిసామా”తి సమ్బహులాయ కథాయ “బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దస్సామా”తి వదన్తాయేవ బహుకా జాతా, తేసఞ్ఞేవ కథా పతిట్ఠాసి . అఞ్ఞతిత్థియసావకా బుద్ధానం దాతబ్బదానస్స అన్తరాయం కాతుం నాసక్ఖింసు. నాగరా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం పవత్తేత్వా సత్తమే దివసే సబ్బపరిక్ఖారే అదంసు. సత్థా అనుమోదనం కత్వా మహాజనం మగ్గఫలేహి పబోధేత్వా జేతవనవిహారమేవ గన్త్వా భిక్ఖుసఙ్ఘేన వత్తే దస్సితే గన్ధకుటిప్పముఖే ఠత్వా సుగతోవాదం దత్వా గన్ధకుటిం పావిసి.

సాయన్హసమయే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిపతిత్వా కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అఞ్ఞతిత్థియసావకా బుద్ధానం దాతబ్బదానస్స అన్తరాయకరణత్థాయ వాయమన్తాపి అన్తరాయం కాతుం నాసక్ఖింసు, తం సబ్బపరిక్ఖారదానం బుద్ధానంయేవ పాదమూలం ఆగతం, అహో బుద్ధబలం నామ మహన్త”న్తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఏతే అఞ్ఞతిత్థియసావకా ఇదానేవ మయ్హం దాతబ్బదానస్స అన్తరాయకరణత్థాయ వాయమన్తి, పుబ్బేపి వాయమింసు, సో పన పరిక్ఖారో సబ్బకాలేపి మమేవ పాదమూలం ఆగచ్ఛతీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం సుసీమో నామ రాజా అహోసి. తదా బోధిసత్తో తస్స పురోహితస్స బ్రాహ్మణియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి, తస్స సోళసవస్సికకాలే పితా కాలమకాసి. సో పన ధరమానకాలే రఞ్ఞో హత్థిమఙ్గలకారకో అహోసి. హత్థీనం మఙ్గలకరణట్ఠానే ఆభతఉపకరణభణ్డఞ్చ హత్థాలఙ్కారఞ్చ సబ్బం సోయేవ అలత్థ. ఏవమస్స ఏకేకస్మిం మఙ్గలే కోటిమత్తం

ధనం ఉప్పజ్జతి. అథ తస్మిం కాలే హత్థిమఙ్గలఛణో సమ్పాపుణి. సేసా బ్రాహ్మణా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “మహారాజ, హత్థిమఙ్గలఛణో సమ్పత్తో, మఙ్గలం కాతుం వట్టతి. పురోహితబ్రాహ్మణస్స పన పుత్తో అతిదహరో, నేవ తయో వేదే జానాతి, న హత్థిసుత్తం, మయం హత్థిమఙ్గలం కరిస్సామా”తి ఆహంసు. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. బ్రాహ్మణా పురోహితపుత్తస్స హత్థిమఙ్గలం కాతుం అదత్వా “హత్థిమఙ్గలం కత్వా మయం ధనం గణ్హిస్సామా”తి హట్ఠతుట్ఠా విచరన్తి. అథ “చతుత్థే దివసే హత్థిమఙ్గలం భవిస్సతీ”తి బోధిసత్తస్స మాతా తం పవత్తిం సుత్వా “హత్థిమఙ్గలకరణం నామ యావ సత్తమా కులపరివట్టా అమ్హాకం వంసో, వంసో చ నో ఓసక్కిస్సతి, ధనా చ పరిహాయిస్సామా”తి అనుసోచమానా పరోది.

బోధిసత్తో “కస్మా, అమ్మ, రోదసీ”తి వత్వా తం కారణం సుత్వా “నను, అమ్మ, అహం మఙ్గలం కరిస్సామీ”తి ఆహ. “తాత, త్వం నేవ తయో వేదే జానాసి, న హత్థిసుత్తం, కథం మఙ్గలం కరిస్ససీ”తి. “అమ్మ, కదా పన హత్థిమఙ్గలం కరిస్సతీ”తి? “ఇతో చతుత్థే దివసే, తాతా”తి. “అమ్మ, తయో పన వేదే పగుణే కత్వా హత్థిసుత్తం జాననకఆచరియో కహం వసతీ”తి? “తాత, ఏవరూపో దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో ఇతో వీసయోజనసతమత్థకే గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలాయం వసతీ”తి. “అమ్మ, అమ్హాకం వంసం న నాసేస్సామి, అహం స్వే ఏకదివసేనేవ తక్కసిలం గన్త్వా ఏకరత్తేనేవ తయో వేదే చ హత్థిసుత్తఞ్చ ఉగ్గణ్హిత్వా పునదివసే ఆగన్త్వా చతుత్థే దివసే హత్థిమఙ్గలం కరిస్సామి, మా రోదీ”తి మాతరం సమస్సాసేత్వా పునదివసే బోధిసత్తో పాతోవ భుఞ్జిత్వా ఏకకోవ నిక్ఖమిత్వా ఏకదివసేనేవ తక్కసిలం గన్త్వా ఆచరియం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది.

అథ నం ఆచరియో “కుతో ఆగతోసి, తాతా”తి పుచ్ఛి. “బారాణసితో, ఆచరియా”తి. “కేనత్థేనా”తి? “తుమ్హాకం సన్తికే తయో వేదే చ హత్థిసుత్తఞ్చ ఉగ్గణ్హనత్థాయా”తి. “సాధు, తాత, ఉగ్గణ్హా”తి. బోధిసత్తో “ఆచరియ, మయ్హం కమ్మం అచ్చాయిక”న్తి సబ్బం పవత్తిం ఆరోచేత్వా “అహం ఏకదివసేనేవ వీసయోజనసతం ఆగతో, అజ్జేవేకరత్తిం మయ్హమేవ ఓకాసం కరోథ, ఇతో తతియదివసే హత్థిమఙ్గలం భవిస్సతి, అహం ఏకేనేవ ఉద్దేసమగ్గేన సబ్బం ఉగ్గణ్హిస్సామీ”తి వత్వా ఆచరియం ఓకాసం కారేత్వా ఆచరియస్స భుత్తకాలే సయం భుఞ్జిత్వా ఆచరియస్స పాదే ధోవిత్వా సహస్సత్థవికం పురతో ఠపేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో పరియత్తిం పట్ఠపేత్వా అరుణే ఉగ్గచ్ఛన్తే తయో వేదే చ హత్థిసుత్తఞ్చ నిట్ఠపేత్వా “అఞ్ఞోపి అత్థి, ఆచరియా”తి పుచ్ఛిత్వా “నత్థి తాత, సబ్బం నిట్ఠిత”న్తి వుత్తే “ఆచరియ, ఇమస్మిం గన్థే ఏత్తకం పదపచ్చాభట్ఠం, ఏత్తకం సజ్ఝాయసమ్మోహట్ఠానం, ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హే అన్తేవాసికే ఏవం వాచేయ్యాథా”తి ఆచరియస్స సిప్పం సోధేత్వా పాతోవ భుఞ్జిత్వా ఆచరియం వన్దిత్వా ఏకదివసేనేవ బారాణసిం పచ్చాగన్త్వా మాతరం వన్దిత్వా “ఉగ్గహితం తే, తాత, సిప్ప”న్తి వుత్తే “ఆమ, అమ్మా”తి వత్వా మాతరం పరితోసేసి.

పునదివసే హత్థిమఙ్గలఛణో పటియాదియిత్థ. సతమత్తే హత్థిసోణ్డాలఙ్కారే చ సువణ్ణద్ధజే హేమజాలసఞ్ఛన్నే కత్వా ఠపేసుం, రాజఙ్గణం అలఙ్కరింసు. బ్రాహ్మణా “మయం హత్థిమఙ్గలం కరిస్సామ, మయం కరిస్సామా”తి మణ్డితపసాధితా అట్ఠంసు. సుసీమోపి రాజా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో ఉపకరణభణ్డం గాహాపేత్వా మఙ్గలట్ఠానం అగమాసి. బోధిసత్తోపి కుమారపరిహారేన అలఙ్కతో అత్తనో పరిసాయ పురక్ఖతపరివారితో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “సచ్చం కిర, మహారాజ, తుమ్హే అమ్హాకం వంసఞ్చ అత్తనో వంసఞ్చ నాసేత్వా ‘అఞ్ఞేహి బ్రాహ్మణేహి హత్థిమఙ్గలం కారేత్వా హత్థాలఙ్కారఞ్చ ఉపకరణాని చ తేసం దస్సామా’తి అవచుత్థా”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౨౫. “కాళా మిగా సేతదన్తా తవీమే, పరోసతం హేమజాలాభిఛన్నా;

తే తే దదామీతి సుసీమ బ్రూసి, అనుస్సరం పేత్తిపితామహాన"న్తి.

తత్థ **తే తే దదామీతి సుసీమ బ్రూసీ**తి తే ఏతే తవ సన్తకే "కాళా మిగా సేతదన్తా"తి ఏవం గతే పరోసతం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితే హత్థీ అఞ్ఞేసం బ్రాహ్మణానం దదామీతి సచ్చం కిర, భో సుసీమ, ఏవం బ్రూసీతి అత్థో. **అనుస్సరం పేత్తిపితామహాన**న్తి అమ్హాకఞ్చ అత్తనో చ వంసే పితుపితామహానం ఆచిణ్ణం సరన్తోయేవ. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, యావ సత్తమకులపరివట్టా తుమ్హాకం పేత్తిపితామహానం అమ్హాకం పేత్తిపితామహా చ హత్థిమఙ్గలం కరోన్తి, సో త్వం ఏవం అనుస్సరన్తోపి అమ్హాకఞ్చ అత్తనో చ వంసం నాసేత్వా సచ్చం కిర ఏవం బ్రూసీతి.

సుసీమో రాజా బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౬. "కాళా మిగా సేతదన్తా మమీమే, పరోసతం హేమజాలాభిఛన్నా;
తే తే దదామీతి వదామి మాణవ, అనుస్సరం పేత్తిపితామహాన"న్తి.

తత్థ **తే తే దదామీ**తి తే ఏతే హత్థీ అఞ్ఞేసం బ్రాహ్మణానం దదామీతి సచ్చమేవ మాణవ వదామి, సేవ హత్థీ బ్రాహ్మణానం దదామీతి అత్థో. **అనుస్సర**న్తి పేత్తిపితామహానం కిరియం అనుస్సరామియేవ, నో నానుస్సరామి, అమ్హాకం పేత్తిపితామహానం హత్థిమఙ్గలం తుమ్హాకం పేత్తిపితామహా కరోన్తీతి పన అనుస్సరన్తోపి ఏవం వదామియేవాతి అధిప్పాయేనేవమాహ.

అథ నం బోధిసత్తో ఏతదవోచ – "మహారాజ, అమ్హాకఞ్చ అత్తనో చ వంసం అనుస్సరన్తోయేవ కస్మా మం ఠపేత్వా అఞ్ఞేహి హత్థిమఙ్గలం కారాపేథా"తి. "త్వం కిర, తాత, తయో వేదే హత్థిసుత్తఞ్చ న జానాసీ"తి మయ్హం ఆరోచేసుం, తేనాహం అఞ్ఞేహి బ్రాహ్మణేహి కారాపేమీతి. "తేన హి, మహారాజ, ఏత్తకేసు బ్రాహ్మణేసు ఏకబ్రాహ్మణోపి తీసు వేదేసు వా హత్థిసుత్తేసు వా ఏకదేసమ్పి యది మయా సద్ధిం కథేతుం సమత్థో అత్థి, ఉట్ఠహతు, తయోపి వేదే హత్థిసుత్తఞ్చ సద్ధిం హత్థిమఙ్గలకరణేన మం ఠపేత్వా అఞ్ఞో సకలజమ్బుదీపేపి జానన్తో నామ నత్థీ"తి సీహనాదం నది. ఏకబ్రాహ్మణోపి తస్స పటిసత్తు హుత్వా ఉట్ఠాతుం నాసక్ఖి. బోధిసత్తో అత్తనో కులవంసం పతిట్ఠాపేత్వా మఙ్గలం కత్వా బహుం ధనం ఆదాయ అత్తనో నివేసనం అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా అహేసుం, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, కేచి అరహత్తం పాపుణింసు. "తదా మాతా మహామాయా అహోసి, పితా సుద్ధోదనమహారాజా, సుసీమో రాజా ఆనన్దో, దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో సారిపుత్తో, మాణవో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సుసీమజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౬౪] ౪. గిజ్ఝజాతకవణ్ణనా

యం ను గిజ్ఝో యోజనసతన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మాతుపోసకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **సామజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౨౯౬ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం "సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, గిహీ పోసేసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే "కిం పన తే హోన్తీ"తి పుచ్ఛిత్వా "మాతాపితరో మే, భన్తే"తి వుత్తే "సాధు సాధూ"తి తస్స సాధుకారం దత్వా

“మా, భిక్ఖవే, ఇమం భిక్ఖుం ఉజ్ఝాయిత్థ, పోరాణకపణ్డితాపి గుణవసేన అఞ్ఞాతకానమ్పి ఉపకారం అకంసు, ఇమస్స పన మాతాపితూనం ఉపకారకరణం భారోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గిజ్ఝకూటపబ్బతే గిజ్ఝయోనియం నిబ్బత్తిత్వా మాతాపితరో పోసేతి. అథేకస్మిం కాలే మహతీ వాతవుట్ఠి అహోసి. గిజ్ఝా వాతవుట్ఠిం సహితుం అసక్కోన్తా సీతభయేన బారాణసిం గన్త్వా పాకారసమీపే చ పరిఖాసమీపే చ సీతేన కమ్పమానా నిసీదింసు. తదా బారాణసిసేట్ఠి నగరా నిక్ఖమిత్వా న్హాయితుం గచ్ఛన్తో తే గిజ్ఝే కిలమన్తే దిస్వా ఏకస్మిం అనోవస్సకట్ఠానే సన్నిపాతేత్వా అగ్గిం కారాపేత్వా గోసుసానం పేసేత్వా గోమంసం ఆహరాపేత్వా తేసం దాపేత్వా ఆరక్ఖం ఠపేసి. గిజ్ఝా వూపసన్తాయ వాతవుట్ఠియా కల్లసరీరా హుత్వా పబ్బతమేవ అగమంసు. తే తత్థేవ సన్నిపతిత్వా ఏవం మన్తయింసు – “బారాణసిసేట్ఠినా అమ్హాకం ఉపకారో కతో, కతూపకారస్స చ నామ పచ్చుపకారం కాతుం వట్టతి, తస్మా ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హేసు యో యం వత్థం వా ఆభరణం వా లభతి, తేన తం బారాణసిసేట్ఠిస్స గేహే ఆకాసఙ్గణే పాతేతబ్బ”న్తి.

తతో పట్ఠాయ గిజ్ఝా మనుస్సానం వత్థాభరణాని ఆతపే సుక్ఖాపేన్తానం పమాదం ఓలోకేత్వా సేనా వియ మంసపేసిం సహసా గహేత్వా బారాణసిసేట్ఠిస్స గేహే ఆకాసఙ్గణే పాతేన్తి. సో గిజ్ఝానం ఆహరణభావం ఞత్వా సబ్బాని తాని విసుంయేవ ఠపేసి. “గిజ్ఝా నగరం విలుమ్పన్తీ”తి రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా “ఏకం గిజ్ఝమ్పి తావ గణ్హథ, సబ్బం ఆహరాపేస్సామీ”తి తత్థ తత్థ పాసే చేవ జాలాని చ ఓడ్డాపేసి. మాతుపోసకగిజ్ఝో పాసే బజ్ఝి, తం గహేత్వా “రఞ్ఞో దస్సేస్సామా”తి నేన్తి. బారాణసిసేట్ఠి రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో తే మనుస్సే గిజ్ఝం గహేత్వా గచ్ఛన్తే దిస్వా “మా ఇమం గిజ్ఝం బాధయింసూ”తి సద్ధిఞ్ఞేవ అగమాసి. గిజ్ఝం రఞ్ఞో దస్సేసుం. అథ నం రాజా పుచ్ఛి – “తుమ్హే నగరం విలుమ్పిత్వా వత్థాదీని గణ్హథా”తి. “ఆమ, మహారాజా”తి. “కస్స తాని దిన్నానీ”తి? “బారాణసిసేట్ఠిస్సా”తి. “కింకారణా”తి? “అమ్హాకం తేన జీవితం దిన్నం, ఉపకారస్స నామ పచ్చుపకారం కాతుం వట్టతి, తస్మా అదమ్హా”తి. అథ నం రాజా “గిజ్ఝా కిర యోజనసతమత్థకే ఠత్వా కుణపం పస్సన్తి, కస్మా త్వం అత్తనో ఓడ్డితం పాసం న పస్ససీ”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౨౭. “యం ను గిజ్ఝో యోజనసతం, కుణపాని అవేక్ఖతి;
కస్మా జాలఞ్చ పాసఞ్చ, ఆసజ్జాపి న బుజ్ఝసీ”తి.

తత్థ **యన్తి** నిపాతమత్తం, **నూతి** నామత్థే నిపాతో. గిజ్ఝో నామ యోజనసతం అతిక్కమిత్వా ఠితాని కుణపాని అవేక్ఖతి, పస్సతీతి అత్థో. **ఆసజ్జాపీతి** ఆసాదేత్వాపి, సమ్పాపుణిత్వాపీతి అత్థో. “త్వం అత్తనో అత్థాయ ఓడ్డితం జాలఞ్చ పాసఞ్చ పత్వాపి కస్మా న బుజ్ఝసీ”తి పుచ్ఛి.

గిజ్ఝో తస్స వచనం సుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౮. “యదా పరాభవో హోతి, పోసో జీవితసఙ్ఖయే;
అథ జాలఞ్చ పాసఞ్చ, ఆసజ్జాపి న బుజ్ఝతీ”తి.

తత్థ **పరాభవోతి** వినాసో. **పోసోతి** సత్తో.

గిజ్ఝస్స వచనం సుత్వా రాజా సేట్ఠిం పుచ్ఛి – “సచ్చం కిర, మహాసేట్ఠి, గిజ్ఝేహి తుమ్హాకం గేహే వత్థాదీని ఆభతానీ”తి. “సచ్చం, దేవా”తి. “కహం తానీ”తి? “దేవ, మయా తాని సబ్బాని విసుం ఠపితాని, యం యేసం సన్తకం, తం తేసం దస్సామి, ఇమం గిజ్ఝం విస్సజ్జేథా”తి గిజ్ఝం విస్సజ్జాపేత్వా మహాసేట్ఠిం సబ్బేసం సన్తకాని దాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే మాతుపోసకభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి . “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, బారాణసిసేట్ఠి సారిపుత్తో, మాతుపోసకగిజ్ఝో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గిజ్ఝజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౬౫] ౫. నకులజాతకవణ్ణనా

సద్ధిం కత్వా అమిత్తేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సేణిభణ్డనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా **ఉరగజాతకే** (జా. ౧.౨.౭-౮) కథితసదిసమేవ. ఇధాపి సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇమే ద్వే మహామత్తా ఇదానేవ మయా సమగ్గా కతా, పుబ్బేపాహం ఇమే సమగ్గే అకాసింయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం గామకే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గహేత్వా ఘరావాసం పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ వనమూలఫలాహారో హిమవన్తపదేసే వాసం కప్పేసి. తస్స చఙ్కమనకోటియం ఏకస్మిం వమ్మికే నకులో, తస్సేవ సన్తికే ఏకస్మిం రుక్ఖబిలే సప్పో చ వాసం కప్పేసి. తే ఉభోపి అహినకులా నిచ్చకాలం కలహం కరోన్తి. బోధిసత్తో తేసం కలహే ఆదీనవఞ్చ మేత్తాభావనాయ చ ఆనిసంసం కథేత్వా “కలహం నామ అకత్వా సమగ్గవాసం వసితుం వట్టతీ”తి ఓవదిత్వా ఉభోపి తే సమగ్గే అకాసి. అథ సప్పస్స బహినిక్ఖన్తకాలే నకులో చఙ్కమనకోటియం వమ్మికస్స బిలద్వారే సీసం నీహరిత్వా ముఖం వివరిత్వా నిపన్నో అస్ససన్తో పస్ససన్తో నిద్దం ఉపగఞ్ఛి. బోధిసత్తో తం తథా నిద్దాయమానం దిస్వా “కిం ను ఖో తే నిస్సాయ భయం ఉప్పన్న”న్తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౯. “సన్ధిం కత్వా అమిత్తేన, అణ్డజేన జలాబుజ;
వివరియ దాఠం సేసి, కుతో తే భయమాగత”న్తి.

తత్థ **సన్ధిం కత్వా**తి మిత్తభావం కరిత్వా. **అణ్డజేనా**తి అణ్డకోసే నిబ్బత్తేన నాగేన. **జలాబుజా**తి నకులం ఆలపతి. సో హి జలాబుమ్హి జాతత్తా “జలాబుజో”తి వుచ్చతి. **వివరియా**తి వివరిత్వా.

ఏవం బోధిసత్తేన వుత్తో నకులో “అయ్య, పచ్చామిత్తో నామ న అవజానితబ్బో ఆసఙ్కితబ్బోయేవా”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౩౦. “సఙ్కేథేవ అమిత్తస్మిం, మిత్తస్మిమ్పి న విస్ససే;
అభయా భయముప్పన్నం, అపి మూలాని కన్తతీ”తి.

తత్థ **అభయా భయముప్పన్న**న్తి న ఇతో తే భయముప్పన్నన్తి అభయో, కో సో? మిత్తో. యఞ్హి మిత్తస్మిమ్పి విస్సాసే సతి తతో భయం ఉప్పజ్జతి, తం **మూలానిపి కన్తతి,** మిత్తస్స సబ్బరన్ధానం విదితత్తా మూలఘచ్చాయ సంవత్తతీతి అత్థో.

అథ నం బోధిసత్తో “మా భాయి, యథా సప్పో తయి న దుబ్భతి, ఏవమహం కరిస్సామి, త్వం ఇతో పట్ఠాయ తస్మిం ఆసఙ్కం మా కరీ”తి ఓవదిత్వా చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి. తేపి యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సప్పో చ నకులో చ ఇమే ద్వే మహామత్తా అహేసుం, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

నకులజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౬౬] ౬. ఉపసాళకజాతకవణ్ణనా

ఉపసాళకనామానీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఏకం ఉపసాళకం నామ సుసానసుద్ధికం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర అడ్ఢో అహోసి మహద్ధనో, దిట్ఠిగతికత్తా పన ధురవిహారే వసన్తానమ్పి బుద్ధానం సఙ్గహం నామ న అకాసి. పుత్తో పనస్స పణ్డితో అహోసి ఞాణసమ్పన్నో. సో మహల్లకకాలే పుత్తం ఆహ – “మా ఖో మం, తాత, అఞ్ఞస్స వసలస్స ఝాపితసుసానే ఝాపేహి, ఏకస్మిం పన అనుచ్ఛిట్ఠసుసానేయేవ మం ఝాపేయ్యాసీ”తి. “తాత, అహం తుమ్హాకం ఝాపేతబ్బయుత్తకం ఠానం న జానామి, సాధు వత మం ఆదాయ గన్త్వా ‘ఇమస్మిం ఠానే మం ఝాపేయ్యాసీ’తి తుమ్హేవ ఆచిక్ఖథా”తి. బ్రాహ్మణో “సాధు, తాతా”తి తం ఆదాయ నగరా నిక్ఖమిత్వా గిజ్ఝకూటమత్థకం అభిరుహిత్వా “తాత, ఇదం అఞ్ఞస్స వసలస్స అఝాపితట్ఠానం, ఏత్థ మం ఝాపేయ్యాసీ”తి వత్వా పుత్తేన సద్ధిం పబ్బతా ఓతరితుం ఆరభి.

సత్థా పన తం దివసం పచ్చూసకాలే బోధనేయ్యబన్ధవే ఓలోకేన్తో తేసం పితాపుత్తానం సోతాపత్తిమగ్గస్స ఉపనిస్సయం అద్దస. తస్మా మగ్గం గహేత్వా ఠితలుద్దకో వియ పబ్బతపాదం గన్త్వా తేసం పబ్బతమత్థకా ఓతరన్తానం ఆగమయమానో నిసీది, తే ఓతరన్తా సత్థారం అద్దసంసు. సత్థా పటిసన్థారం కరోన్తో “కహం గమిస్సథ బ్రాహ్మణా”తి పుచ్ఛి. మాణవో తమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా “తేన హి ఏథ, తవ పితరా ఆచిక్ఖితట్ఠానం గచ్ఛామా”తి ఉభో పితాపుత్తే గహేత్వా పబ్బతమత్థకం ఆరుయ్హ “కతరం ఠాన”న్తి పుచ్ఛి. మాణవో “ఇమేసం తిణ్ణం పబ్బతానం అన్తరం ఆచిక్ఖి, భన్తే”తి ఆహ. సత్థా “న ఖో, మాణవ, తవ పితా ఇదానేవ సుసానసుద్ధికో, పుబ్బేపి సుసానసుద్ధికోవ, న చేస ఇదానేవ ‘ఇమస్మిం ఠానే మం ఝాపేయ్యాసీ’తి తవ ఆచిక్ఖతి, పుబ్బేపి ఇమస్మింయేవ ఠానే అత్తనో ఝాపితభావం ఆచిక్ఖీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే ఇమస్మింయేవ రాజగహే అయమేవ ఉపసాళకో బ్రాహ్మణో అయమేవస్స పుత్తో అహోసి. తదా బోధిసత్తో మగధరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా పరిపుణ్ణసిప్పో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో హిమవన్తపదేసే చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ గిజ్ఝకూటే పణ్ణసాలాయం విహాసి. తదా సో బ్రాహ్మణో ఇమినావ నియామేన పుత్తం వత్వా పుత్తేన “తుమ్హేయేవ మే తథారూపం ఠానం ఆచిక్ఖథా”తి వుత్తే “ఇదమేవ ఠాన”న్తి ఆచిక్ఖిత్వా పుత్తేన సద్ధిం ఓతరన్తో బోధిసత్తం దిస్వా తస్స సన్తికం ఉపసఙ్కమి. బోధిసత్తో ఇమినావ నియామేన పుచ్ఛిత్వా మాణవస్స వచనం సుత్వా “ఏథ, తవ పితరా ఆచిక్ఖితట్ఠానస్స ఉచ్ఛిట్ఠభావం వా అనుచ్ఛిట్ఠభావం వా జానిస్సామా”తి తేహి సద్ధిం పబ్బతమత్థకం ఆరుయ్హ “ఇదం తిణ్ణం పబ్బతానం అన్తరం అనుచ్ఛిట్ఠట్ఠాన”న్తి మాణవేన వుత్తే “మాణవ, ఇమస్మింయేవ ఠానే ఝాపితకానం పమాణం నత్థి, తవేవ పితా ఇమస్మింయేవ రాజగహే బ్రాహ్మణకులేయేవ నిబ్బత్తిత్వా ఉపసాళకోయేవ నామ హుత్వా ఇమస్మింయేవ పబ్బతన్తరే చుద్దస జాతిసహస్సాని ఝాపితో. పథవియఞ్హి అఝాపితట్ఠానం వా అసుసానట్ఠానం వా సీసానం అనిపేసితట్ఠానం వా లద్ధుం న సక్కా”తి పుబ్బేనివాసఞాణేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఇమం గాథాద్వయమాహ –

౩౧. “ఉపసాళకనామాని , సహస్సాని చతుద్దస;
అస్మిం పదేసే దడ్ఢాని, నత్థి లోకే అనామతం.

౩౨. “యమ్హి సచ్చఞ్చ ధమ్మో చ, అహింసా సంయమో దమో;
ఏతం అరియా సేవన్తి, ఏతం లోకే అనామత”న్తి.

తత్థ **అనామత**న్తి మతట్ఠానం. తస్మిం ఉపచారవసేన “అమత”న్తి వుచ్చతి, తం పటిసేధేన్తో “అనామత”న్తి ఆహ. “అనమత”న్తిపి పాఠో, లోకస్మిఞ్హి అనమతట్ఠానం అసుసానం నామ నత్థీతి అత్థో. **యమ్హి సచ్చఞ్చ ధమ్మో చాతి** యస్మిం పుగ్గలే చతుసచ్చవత్థుకం పుబ్బభాగసచ్చఞాణఞ్చ లోకుత్తరధమ్మో చ అత్థి. **అహింసాతి** పరేసం అవిహేసా అవిహేఠనా. **సంయమోతి** సీలసంయమో. **దమోతి** ఇన్ద్రియదమనం. ఇదఞ్చ గుణజాతం యమ్హి పుగ్గలే అత్థి, **ఏతం అరియా సేవన్తీ**తి, అరియా బుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చ బుద్ధసావకా చ ఏతం ఠానం సేవన్తి, ఏవరూపం పుగ్గలం ఉపసఙ్కమన్తి భజన్తీతి అత్థో. **ఏతం లోకే అనామత**న్తి ఏతం గుణజాతం లోకే అమతభావసాధనతో అనామతం నామ.

ఏవం బోధిసత్తో పితాపుత్తానం ధమ్మం దేసేత్వా చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉభో పితాపుత్తా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. “తదా పితాపుత్తావ ఏతరహి పితాపుత్తా అహేసుం, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఉపసాళకజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౬౭] ౭. సమిద్ధిజాతకవణ్ణనా

అభుత్వా భిక్ఖసి భిక్ఖూతి ఇదం సత్థా రాజగహం ఉపనిస్సాయ తపోదారామే విహరన్తో సమిద్ధిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి ఆయస్మా సమిద్ధి సబ్బరత్తిం పధానం పదహిత్వా అరుణుగ్గమనవేలాయ న్హత్వా సువణ్ణవణ్ణం అత్తభావం సుక్ఖాపయమానో అన్తరవాసకం నివాసేత్వా ఉత్తరాసఙ్గం హత్థేన గహేత్వా అట్ఠాసి సుపరికమ్మకతా వియ సువణ్ణపటిమా. అత్తభావసమిద్ధియాయేవ హిస్స “సమిద్ధీ”తి నామం అహోసి. అథస్స సరీరసోభగ్గం దిస్వా ఏకా దేవధీతా పటిబద్ధచిత్తా థేరం ఏవమాహ – “త్వం ఖోసి, భిక్ఖు, దహరో యువా సుసు కాళకేసో భద్రేన యోబ్బనేన సమన్నాగతో అభిరూపో దస్సనీయో పాసాదికో, ఏవరూపస్స తవ కామే అపరిభుఞ్జిత్వా కో అత్థో పబ్బజ్జాయ, కామే తావ పరిభుఞ్జస్సు, పచ్ఛా పబ్బజిత్వా సమణధమ్మం కరిస్ససీ”తి. అథ నం థేరో ఆహ – “దేవధీతే, ‘అసుకస్మిం నామ వయే ఠితో మరిస్సామీ’తి మమ మరణకాలం న జానామి, ఏస మే కాలో పటిచ్ఛన్నో, తస్మా తరుణకాలేయేవ సమణధమ్మం కత్వా దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సామీ”తి. సా థేరస్స సన్తికా పటిసన్థారం అలభిత్వా తత్థేవ అన్తరధాయి. థేరో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా “న ఖో, సమిద్ధి, త్వఞ్ఞేవ ఏతరహి దేవధీతాయ పలోభితో, పుబ్బేపి దేవధీతరో పబ్బజితే పలోభింసుయేవా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం కాసిగామకే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తపదేసే ఏకం

జాతస్సరం నిస్సాయ వాసం కప్పేసి. సో సబ్బరత్తిం పధానం పదహిత్వా అరుణుగ్గమనవేలాయ న్హత్వా ఏకం వక్కలం నివాసేత్వా ఏకం హత్థేన గహేత్వా సరీరం వోదకం కరోన్తో అట్ఠాసి. అథస్స రూపసోభగ్గప్పత్తం అత్తభావం ఓలోకేత్వా పటిబద్ధచిత్తా ఏకా దేవధీతా బోధిసత్తం పలోభయమానా పఠమం గాథమాహ –

౩౩. “అభుత్వా భిక్ఖసి భిక్ఖు, న హి భుత్వాన భిక్ఖసి;
భుత్వాన భిక్ఖు భిక్ఖస్సు, మా తం కాలో ఉపచ్చగా”తి.

తత్థ **అభుత్వా భిక్ఖసి భిక్ఖూ**తి భిక్ఖు త్వం దహరకాలే కిలేసకామవసేన వత్థుకామే అభుత్వావ భిక్ఖాయ చరసి. **న హి భుత్వాన భిక్ఖసీ**తి నను నామ పఞ్చ కామగుణే భుత్వా భిక్ఖాయ చరితబ్బం, కామే అభుత్వావ భిక్ఖాచరియం ఉపగతోసి. **భుత్వాన భిక్ఖు భిక్ఖస్సూ**తి భిక్ఖు దహరకాలే తావ కామే భుఞ్జిత్వా పచ్ఛా మహల్లకకాలే భిక్ఖస్సు. **మా తం కాలో ఉపచ్చగా**తి అయం కామే భుఞ్జనకాలో దహరకాలో, తం మా అతిక్కమతూతి.

బోధిసత్తో దేవతాయ వచనం సుత్వా అత్తనో అజ్ఝాసయం పకాసేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౩౪. “కాలం వోహం న జానామి, ఛన్నో కాలో న దిస్సతి;
తస్మా అభుత్వా భిక్ఖామి, మా మం కాలో ఉపచ్చగా”తి.

తత్థ **కాలం వోహం న జానామీ**తి **వో**తి నిపాతమత్తం. అహం పన “పఠమవయే వా మయా మరితబ్బం మజ్ఝిమవయే వా పచ్ఛిమవయే వా”తి ఏవం అత్తనో మరణకాలం న జానామి. పణ్డితేన హి పుగ్గలేన –

“జీవితం బ్యాధి కాలో చ, దేహనిక్ఖేపనం గతి;
పఞ్చేతే జీవలోకస్మిం, అనిమిత్తా న నాయరే”తి.

ఛన్నో కాలో న దిస్సతీతి యస్మా “అసుకస్మిం నామ వయకాలే హేమన్తాదిఉతుకాలే వా మయా మరితబ్బ”న్తి మయ్హమ్పేస ఛన్నో హుత్వా కాలో న దిస్సతి, సుప్పటిచ్ఛన్నో హుత్వా ఠితో న పఞ్ఞాయతి. **తస్మా అభుత్వా భిక్ఖామీ**తి తేన కారణేన పఞ్చ కామగుణే అభుత్వా భిక్ఖామి. **మా మం కాలో ఉపచ్చగా**తి మం సమణధమ్మకరణకాలో మా అతిక్కమతూతి అత్థో. ఇమినా కారణేన దహరోవ సమానో పబ్బజిత్వా సమణధమ్మం కరోమీతి. దేవధీతా బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా తత్థేవ అన్తరధాయి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దేవధీతా అయం దేవధీతా అహోసి, అహమేవ తేన సమయేన తాపసో అహోసి”న్తి.

సమిద్ధిజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౬౮] ౮. సకుణగ్ఘిజాతకవణ్ణనా

సేనో బలసా పతమానోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అత్తజ్ఝాసయం **సకుణోవాదసుత్తం** (సం॰ ని॰ ౫.౩౭౨) ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి సత్థా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “గోచరే, భిక్ఖవే, చరథ సకే పేత్తికే విసయే”తి (సం॰ ని॰ ౫.౩౭౨) ఇమం

సంయుత్తమహావగ్గే సుత్తన్తం కథేన్తో “తుమ్హే తావ తిట్ఠథ, పుబ్బే తిరచ్ఛానగతాపి సకం పేత్తికవిసయం పహాయ అగోచరే చరన్తా పచ్చామిత్తానం హత్థపథం గన్త్వాపి అత్తనో పఞ్ఞాసమ్పత్తియా ఉపాయకోసల్లేన పచ్చామిత్తానం హత్థా ముచ్చింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో లాపసకుణయోనియం నిబ్బత్తిత్వా నఙ్గలకట్ఠకరణే లేడ్డుట్ఠానే వాసం కప్పేసి. సో ఏకదివసం “సకవిసయే గోచరగహణం పహాయ పరవిసయే గోచరం గణ్హిస్సామీ”తి అటవిపరియన్తం అగమాసి. అథ నం తత్థ గోచరం గణ్హన్తం దిస్వా సకుణగ్ఘి సహసా అజ్ఝప్పత్తా అగ్గహేసి. సో సకుణగ్ఘియా హరియమానో ఏవం పరిదేవసి – “మయమేవమ్హ అలక్ఖికా, మయం అప్పపుఞ్ఞా, యే మయం అగోచరే చరిమ్హ పరవిసయే, సచేజ్జ మయం గోచరే చరేయ్యామ సకే పేత్తికే విసయే, న మ్యాయం సకుణగ్ఘి అలం అభవిస్స యదిదం యుద్ధాయా”తి. “కో పన, తే లాప, గోచరో సకో పేత్తికో విసయో”తి? “యదిదం నఙ్గలకట్ఠకరణం లేడ్డుట్ఠాన”న్తి. అథ నం సకుణగ్ఘి సకే బలే అపత్థద్ధా అముఞ్చి – “గచ్ఛ ఖో, త్వం లాప, తత్రపి మే గన్త్వా న మోక్ఖసీ”తి. సో తత్థ గన్త్వా మహన్తం లేడ్డుం అభిరుహిత్వా “ఏహి ఖో దాని సకుణగ్ఘీ”తి సేనం అవ్హయన్తో అట్ఠాసి. సకుణగ్ఘి సకే బలే అపత్థద్ధా ఉభో పక్ఖే సన్నయ్హ లాపసకుణం సహసా అజ్ఝప్పత్తా. యదా పన తం లాపో “బహుఆగతా ఖో మ్యాయం సకుణగ్ఘీ”తి అఞ్ఞాసి, అథ పరివత్తిత్వా తస్సేవ లేడ్డుస్స అన్తరం పచ్చాపాది. సకుణగ్ఘి వేగం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ తత్థేవ ఉరం పచ్చతాళేసి. ఏవం సా భిన్నేన హదయేన నిక్ఖన్తేహి అక్ఖీహి జీవితక్ఖయం పాపుణి.

సత్థా ఇమం అతీతం దస్సేత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, తిరచ్ఛానగతాపి అగోచరే చరన్తా సపత్తహత్థం గచ్ఛన్తి, గోచరే పన సకే పేత్తికే విసయే చరన్తా సపత్తే నిగ్గణ్హన్తి, తస్మా తుమ్హేపి మా అగోచరే చరథ పరవిసయే. అగోచరే , భిక్ఖవే, చరతం పరవిసయే లచ్ఛతి మారో ఓతారం, లచ్ఛతి మారో ఆరమ్మణం. కో చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో అగోచరో పరవిసయో? యదిదం పఞ్చ కామగుణా. కతమే పఞ్చ? చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యా రూపా…పే… అయం, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో అగోచరో పరవిసయో”తి వత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా పఠమం గాథమాహ –

౩౭. “సేనో బలసా పతమానో, లాపం గోచరఠాయినం;
సహసా అజ్ఝప్పత్తోవ, మరణం తేనుపాగమీ”తి.

తత్థ **బలసా పతమానో**తి “లాపం గణ్హిస్సామీ”తి బలేన థామేన పతమానో. **గోచరఠాయిన**న్తి సకవిసయా నిక్ఖమిత్వా గోచరత్థాయ అటవిపరియన్తే ఠితం. **అజ్ఝప్పత్తో**తి సమ్పత్తో. **మరణం తేనుపాగమీ**తి తేన కారణేన మరణం పత్తో.

తస్మిం పన మరణం పత్తే లాపో నిక్ఖమిత్వా “దిట్ఠా వత మే పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠీ”తి తస్స హదయే ఠత్వా ఉదానం ఉదానేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౩౮. “సోహం నయేన సమ్పన్నో, పేత్తికే గోచరే రతో;
అపేతసత్తు మోదామి, సమ్పస్సం అత్థమత్తనో”తి.

తత్థ **నయేనా**తి ఉపాయేన. **అత్థమత్తనో**తి అత్తనో అరోగభావసఙ్ఖాతం వుడ్ఢిం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహూ భిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. “తదా సేనో దేవదత్తో అహోసి, లాపో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సకుణగ్ఘిజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౬౯] ౯. అరకజాతకవణ్ణనా

యో వే మేత్తేన చిత్తేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మేత్తసుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే సత్థా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – “మేత్తాయ, భిక్ఖవే, చేతోవిముత్తియా ఆసేవితాయ భావితాయ బహులీకతాయ యానీకతాయ వత్థుకతాయ అనుట్ఠితాయ పరిచితాయ సుసమారద్ధాయ ఏకాదసానిసంసా పాటికఙ్ఖా. కతమే ఏకాదస? సుఖం సుపతి, సుఖం పటిబుజ్ఝతి, న పాపకం సుపినం పస్సతి, మనుస్సానం పియో హోతి, అమనుస్సానం పియో హోతి, దేవతా రక్ఖన్తి, నాస్స అగ్గి వా విసం వా సత్థం వా కమతి, తువటం చిత్తం సమాధియతి, ముఖవణ్ణో విప్పసీదతి, అసమ్మూళ్హో కాలం కరోతి, ఉత్తరి అప్పటివిజ్ఝన్తో బ్రహ్మలోకూపగో హోతి. మేత్తాయ, భిక్ఖవే, చేతోవిముత్తియా ఆసేవితాయ…పే… సుసమారద్ధాయ ఇమే ఏకాదసానిసంసా పాటికఙ్ఖా”తి (అ. ని. ౧౧.౧౫). ఇమే ఏకాదసానిసంసే గహేత్వా ఠితం మేత్తాభావనం వణ్ణేత్వా “భిక్ఖవే, భిక్ఖునా నామ సబ్బసత్తేసు ఓదిస్సకానోదిస్సకవసేన మేత్తా భావేతబ్బా, హితోపి హితేన ఫరితబ్బో, అహితోపి హితేన ఫరితబ్బో, మజ్ఝత్తోపి హితేన ఫరితబ్బో. ఏవం సబ్బసత్తేసు ఓదిస్సకానోదిస్సకవసేన మేత్తా భావేతబ్బా, కరుణా ముదితా ఉపేక్ఖా భావేతబ్బా, చతూసు బ్రహ్మవిహారేసు కమ్మం కాతబ్బమేవ. ఏవం కరోన్తో హి మగ్గం వా ఫలం వా అలభన్తోపి బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి, పోరాణకపణ్డితాపి సత్త వస్సాని మేత్తం భావేత్వా సత్త సంవట్టవివట్టకప్పే బ్రహ్మలోకస్మింయేవ వసింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే ఏకస్మిం కప్పే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా చతున్నం బ్రహ్మవిహారానం లాభీ అరకో నామ సత్థా హుత్వా హిమవన్తపదేసే వాసం కప్పేసి, తస్స మహా పరివారో అహోసి. సో ఇసిగణం ఓవదన్తో “పబ్బజితేన నామ మేత్తా భావేతబ్బా, కరుణా ముదితా ఉపేక్ఖా భావేతబ్బా. మేత్తచిత్తఞ్హి నామేతం అప్పనాప్పత్తం బ్రహ్మలోకపరాయణతం సాధేతీ”తి మేత్తాయ ఆనిసంసం పకాసేన్తో ఇమా గాథా ఆహ –

౩౭. “యో వే మేత్తేన చిత్తేన, సబ్బలోకానుకమ్పతి;
ఉద్ధం అధో చ తిరియం, అప్పమాణేన సబ్బసో.

౩౮. “అప్పమాణం హితం చిత్తం, పరిపుణ్ణం సుభావితం;
యం పమాణకతం కమ్మం, న తం తత్రావసిస్సతీ”తి.

తత్థ **యో వే మేత్తేన చిత్తేన, సబ్బలోకానుకమ్పతీ**తి ఖత్తియాదీసు వా సమణబ్రాహ్మణేసు వా యో కోచి అప్పమాణేన మేత్తేన చిత్తేన సకలం సత్తలోకం అనుకమ్పతి. **ఉద్ధ**న్తి పథవితో యావ నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనబ్రహ్మలోకా. **అధో**తి పథవియా హేట్ఠా ఉస్సదే మహానిరయే. **తిరియ**న్తి మనుస్సలోకే, యత్తకాని చక్కవాళాని చ తేసు సబ్బేసు ఏత్తకే ఠానే నిబ్బత్తా సబ్బే సత్తా అవేరా హోన్తు, అబ్యాపజ్ఝా అనీఘా, సుఖీ అత్తానం పరిహరన్తూతి ఏవం భావితేన మేత్తేన చిత్తేనాతి

అత్థో. **అప్పమాణేనాతి** అప్పమాణసత్తానం అప్పమాణారమ్మణత్తా అప్పమాణేన. **సబ్బసోతి** సబ్బాకారేన, ఉద్ధం అధో తిరియన్తి ఏవం సబ్బసుగతిదుగ్గతివసేనాతి అత్థో.

అప్పమాణం హితం చిత్తన్తి అప్పమాణం కత్వా భావితం సబ్బసత్తేసు హితచిత్తం. **పరిపుణ్ణ**న్తి అవికలం. **సుభావిత**న్తి సువడ్ఢితం, అప్పనాచిత్తస్సేతం నామం. **యం పమాణకతం కమ్మ**న్తి యం "అప్పమాణం అప్పమాణారమ్మణ"న్తి ఏవం ఆరమ్మణత్తికవసేన చ వసీభావప్పత్తివసేన చ అవడ్ఢిత్వా కతం పరిత్తం కామావచరకమ్మం. **న తం తత్రావసిస్సతీతి** తం పరిత్తం కమ్మం యం తం "అప్పమాణం హితం చిత్త"న్తి సఙ్ఖగతం రూపావచరకమ్మం, తత్ర న అవసిస్సతి. యథా నామ మహోఘేన అజ్ఝోత్థటం పరిత్తోదకం ఓఘస్స అబ్భన్తరే తేన అసంహీరమానం నావసిస్సతి న తిట్ఠతి, అథ ఖో మహోఘోవ తం అజ్ఝోత్థరిత్వా తిట్ఠతి, ఏవమేవ తం పరిత్తకమ్మం తస్స మహగ్గతకమ్మస్స అబ్భన్తరే తేన మహగ్గతకమ్మేన అచ్ఛిన్దిత్వా అగ్గహితవిపాకోకాసం హుత్వా న అవసిస్సతి న తిట్ఠతి, న సక్కోతి అత్తనో విపాకం దాతుం, అథ ఖో మహగ్గతకమ్మమేవ తం అజ్ఝోత్థరిత్వా తిట్ఠతి విపాకం దేతీతి.

ఏవం బోధిసత్తో అన్తేవాసికానం మేత్తాభావనాయ ఆనిసంసం కథేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తిత్వా సత్త సంవట్టవివట్టకప్పే న ఇమం లోకం పున అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా ఇసిగణో బుద్ధపరిసా అహోసి, అరకో పన సత్థా అహమేవ అహోసి"న్తి.

అరకజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౭౦] ౧౦. కకణ్టకజాతకవణ్ణనా

నాయం పురే ఉణ్ణమతీతి ఇదం కకణ్టకజాతకం మహాఉమఙ్గజాతకే (జా॰ ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి.

కకణ్టకజాతకవణ్ణనా దసమా.

సన్థవవగ్గో దుతియో.

తస్సుద్దానం –

ఇన్దసమానగోత్తఞ్చ, సన్థవం సుసీమం గిజ్ఝం;
నకులం ఉపసాళకం, సమిద్ధి చ సకుణగ్ఘి;
అరకఞ్చ కకణ్టకం.

౩. కల్యాణవగ్గో

[౧౭౧] ౧. కల్యాణధమ్మజాతకవణ్ణనా

కల్యాణధమ్మోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం బధిరసస్సుం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియఞ్హి ఏకో కుటుమ్బికో సద్ధో పసన్నో తిసరణగతో పఞ్చసీలేన సమన్నాగతో. సో ఏకదివసం బహూని సప్పిఆదీని భేసజ్జాని చేవ పుప్ఫగన్ధవత్థాదీని చ

గహేత్వా "జేతవనే సత్థు సన్తికే ధమ్మం సోస్సామీ"తి అగమాసి. తస్స తత్థ గతకాలే సస్సు ఖాదనీయభోజనీయం గహేత్వా ధీతరం దట్ఠుకామా తం గేహం అగమాసి, సా చ థోకం బధిరధాతుకా హోతి. సా ధీతరా సద్ధిం భుత్తభోజనా భత్తసమ్మదం వినోదయమానా ధీతరం పుచ్ఛి – "కిం, అమ్మ, భత్తా తే సమ్మోదమానో అవివదమానో పియసంవాసం వసతీ"తి. "కిం, అమ్మ, కథేథ యాదిసో తుమ్హాకం జామాతా సీలేన చేవ ఆచారసమ్పదాయ చ, తాదిసో పబ్బజితోపి దుల్లభో"తి. ఉపాసికా ధీతు వచనం సాధుకం అసల్లక్ఖేత్వా "పబ్బజితో"తి పదమేవ గహేత్వా "అమ్మ, కస్మా తే భత్తా పబ్బజితో"తి మహాసద్దం అకాసి. తం సుత్వా సకలగేహవాసినో "అమ్హాకం కిర కుటుమ్బికో పబ్బజితో"తి విరవింసు. తేసం సద్దం సుత్వా ద్వారేన సఞ్చరన్తా "కిం నామ కిరేత"న్తి పుచ్ఛింసు. "ఇమస్మిం కిర గేహే కుటుమ్బికో పబ్బజితో"తి. సోపి ఖో కుటుమ్బికో దసబలస్స ధమ్మం సుత్వా విహారా నిక్ఖమ్మ నగరం పావిసి.

అథ నం అన్తరామగ్గేయేవ ఏకో పురిసో దిస్వా "సమ్మ, త్వం కిర పబ్బజితోతి తవ గేహే పుత్తదారపరిజనో పరిదేవతీ"తి ఆహ. అథస్స ఏతదహోసి – "అయం అపబ్బజితమేవ కిర మం 'పబ్బజితో'తి వదతి, ఉప్పన్నో ఖో పన మే కల్యాణసద్దో న అన్తరధాపేతబ్బో, అజ్జేవ మయా పబ్బజితుం వట్టతీ"తి తతోవ నివత్తిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా "కిం ను ఖో, ఉపాసక, ఇదానేవ బుద్ధుపట్ఠానం కత్వా గన్త్వా ఇదానేవ పచ్చాగతోసీ"తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేత్వా "భన్తే, కల్యాణసద్దో నామ ఉప్పన్నో న అన్తరధాపేతుం వట్టతి, తస్మా పబ్బజితుకామో హుత్వా ఆగతోమ్హీ"తి ఆహ. సో పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభిత్వా సమ్మా పటిపన్నో నచిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. ఇదం కిర కారణం భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటం జాతం. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, అసుకో నామ కుటుమ్బికో 'ఉప్పన్నో కల్యాణసద్దో న అన్తరధాపేతబ్బో'తి పబ్బజిత్వా ఇదాని అరహత్తం పత్తో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "భిక్ఖవే, పోరాణకపణ్డితాపి 'ఉప్పన్నో కల్యాణసద్దో విరాధేతుం న వట్టతీ'తి పబ్బజింసుయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సేట్ఠికులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పితు అచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం పాపుణి. సో ఏకదివసం నివేసనా నిక్ఖమిత్వా రాజుపట్ఠానం అగమాసి. అథస్స సస్సు "ధీతరం పస్సిస్సామీ"తి తం గేహం అగమాసి, సా థోకం బధిరధాతుకాతి సబ్బం పచ్చుప్పన్నవత్థుసదిసమేవ. తం పన రాజుపట్ఠానం గన్త్వా అత్తనో ఘరం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ఏకో పురిసో "తుమ్హే కిర పబ్బజితాతి తుమ్హాకం గేహే మహాపరిదేవో పవత్తతీ"తి ఆహ. బోధిసత్తో "ఉప్పన్నో కల్యాణసద్దో నామ న అన్తరధాపేతుం వట్టతీ"తి తతోవ నివత్తిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "కిం, మహాసేట్ఠి, ఇదానేవ గన్త్వా పున ఆగతోసీ"తి వుత్తే "దేవ, గేహజనో కిర మం అపబ్బజితమేవ 'పబ్బజితో'తి వత్వా పరిదేవతి, ఉప్పన్నో ఖో పన కల్యాణసద్దో న అన్తరధాపేతబ్బో, పబ్బజిస్సామహం, పబ్బజ్జం మే అనుజానాహీ"తి ఏతమత్థం పకాసేతుం ఇమా గాథా ఆహ –

౪౧. "కల్యాణధమ్మోతి యదా జనిన్ద, లోకే సమఞ్ఞం అనుపాపుణాతి;
తస్మా న హియ్యేథ నరో సపఞ్ఞో, హిరియాపి సన్తో ధురమాదియన్తి.

౪౨. "సాయం సమఞ్ఞా ఇధ మజ్జ పత్తా, కల్యాణధమ్మోతి జనిన్ద లోకే;
తాహం సమేక్ఖం ఇధ పబ్బజిస్సం, న హి మత్థి ఛన్దో ఇధ కామభోగే"తి.

తత్థ **కల్యాణధమ్మోతి** సున్దరధమ్మో. **సమఞ్ఞం అనుపాపుణాతీతి** యదా సీలవా కల్యాణధమ్మో పబ్బజితోతి ఇదం పఞ్ఞత్తివోహారం పాపుణాతి. **తస్మా న హియ్యేథాతి** తతో సామఞ్ఞతో న పరిహాయేథ. **హిరియాపి సన్తో ధురమాదియన్తీతి**, మహారాజ, సప్పురిసా నామ అజ్ఝత్తసముట్ఠితాయ హిరియా బహిద్ధసముట్ఠితేన ఓత్తప్పేనపి ఏతం పబ్బజితధురం గణ్హన్తి. **ఇధ మజ్జ పత్తాతి** ఇధ మయా అజ్జ పత్తా. **తాహం సమేక్ఖన్తి** తం అహం గుణవసేన లద్ధసమఞ్ఞం సమేక్ఖన్తో పస్సన్తో. **న హి మత్థి ఛన్దోతి** న హి మే అత్థి ఛన్దో. **ఇధ కామభోగేతి** ఇమస్మిం లోకే కిలేసకామవత్థుకామపరిభోగేహి.

బోధిసత్తో ఏవం వత్వా రాజానం పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా హిమవన్తపదేసం గన్త్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, బారాణసిసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కల్యాణధమ్మజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౭౨] ౨. దద్దరజాతకవణ్ణనా

కో ను సద్దేన మహతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకాలికం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి కాలే బహూ బహుస్సుతా భిక్ఖూ మనోసిలాతలే నదమానా తరుణసీహా వియ ఆకాసగఙ్గం ఓతారేన్తా వియ సఙ్ఘమజ్ఝే సరభాణం భణన్తి. కోకాలికో తేసు సరభాణం భణన్తేసు అత్తనో తుచ్ఛభావం అజానిత్వావ “అహమ్పి సరభాణం భణిస్సామీ”తి భిక్ఖూనం అన్తరం పవిసిత్వా “అమ్హాకం సరభాణం న పాపేన్తి. సచే అమ్హాకమ్పి పాపెయ్యుం, మయమ్పి భణేయ్యామా”తి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నామం అగ్గహేత్వావ తత్థ తత్థ కథేన్తో ఆహిణ్డతి. తస్స సా కథా భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటా జాతా. భిక్ఖూ “వీమంసిస్సామ తావ న”న్తి సఞ్ఞాయ ఏవమాహంసు – “ఆవుసో కోకాలిక, అజ్జ సఙ్ఘస్స సరభాణం భణాహీ”తి. సో అత్తనో బలం అజానిత్వావ “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా “అజ్జ సరభాణం భణిస్సామీ”తి అత్తనో సప్పాయం యాగుం పివి, ఖజ్జకం ఖాది, సప్పాయేనేవ సూపేన భుఞ్జి.

సూరియే అత్థఙ్గతే ధమ్మస్సవనకాలే ఘోసితే భిక్ఖుసఙ్ఘో సన్నిపతి. సో కణ్టకురణ్డకవణ్ణం కాసావం నివాసేత్వా కణికారపుప్ఫవణ్ణం చీవరం పారుపిత్వా సఙ్ఘమజ్ఝం పవిసిత్వా థేరే వన్దిత్వా అలఙ్కతరతనమణ్డపే పఞ్ఞత్తవరధమ్మాసనం అభిరుహిత్వా చిత్రబీజనిం గహేత్వా “సరభాణం భణిస్సామీ”తి నిసీది, తావదేవస్స సరీరా సేదా ముచ్చింసు, సారజ్జం ఓక్కమి, పుబ్బగాథాయ పఠమం పదం ఉదాహరిత్వా అనన్తరం న పస్సి. సో కమ్పమానో ఆసనా ఓరుయ్హ లజ్జితో సఙ్ఘమజ్ఝతో అపక్కమ్మ అత్తనో పరివేణం అగమాసి. అఞ్ఞో బహుస్సుతో భిక్ఖు సరభాణం భణి. తతో పట్ఠాయ భిక్ఖూ తస్స తుచ్ఛభావం జానింసు. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, పఠమం కోకాలికస్స తుచ్ఛభావో దుజ్జానో, ఇదాని పనేస సయం నదిత్వా పాకటో జాతో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, కోకాలికో ఇదానేవ నదిత్వా పాకటో జాతో, పుబ్బేపి నదిత్వా పాకటో అహోసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే సీహయోనియం నిబ్బత్తిత్వా బహూనం సీహానం రాజా అహోసి. సో అనేకసీహపరివారో రజతగుహాయం వాసం కప్పేసి. తస్స అవిదూరే ఏకిస్సాయ గుహాయ ఏకో

సిఙ్గాలోపి వసతి. అథేకదివసం దేవే వస్సిత్వా విగతే సబ్బే సీహా సీహరాజస్సేవ గుహద్వారే సన్నిపతిత్వా సీహనాదం నదన్తా సీహకీళం కీళింసు. తేసం ఏవం నదిత్వా కీళనకాలే సోపి సిఙ్గాలో నదతి. సీహా తస్స సద్దం సుత్వా "అయం సిఙ్గాలో అమ్హేహి సద్ధిం నదతీ"తి లజ్జితా తుణ్హీ అహేసుం. తేసం తుణ్హీభూతకాలే బోధిసత్తస్స పుత్తో సీహపోతకో "తాత, ఇమే సీహా నదిత్వా సీహకీళం కీళన్తా ఏతస్స సద్దం సుత్వా లజ్జాయ తుణ్హీ జాతా, కో నామేస అత్తనో సద్దేన అత్తానం జానాపేతీ"తి పితరం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౩. "కో ను సద్దేన మహతా, అభినాదేతి దద్దరం;
తం సీహా నప్పటినదన్తి, కో నామేసో మిగాధిభూ"తి.

తత్థ **అభినాదేతి దద్దర**న్తి దద్దరం రజతపబ్బతం ఏకనాదం కరోతి. **మిగాధిభూ**తి పితరం ఆలపతి. అయఞ్హేత్థ అత్థో – మిగాధిభూ మిగజేట్ఠక సీహరాజ పుచ్ఛామి తం "కో నామేసో"తి.

అథస్స వచనం సుత్వా పితా దుతియం గాథమాహ –

౪౪. "అధమో మిగజాతానం, సిఙ్గాలో తాత వస్సతి;
జాతిమస్స జిగుచ్ఛన్తా, తుణ్హీ సీహా సమచ్ఛరే"తి.

తత్థ **సమచ్ఛరేతి స**న్తి ఉపసగ్గమత్తం, అచ్ఛన్తీతి అత్థో, తుణ్హీ హుత్వా నిసీదన్తీతి వుత్తం హోతి. పోత్థకేసు పన "సమచ్ఛరే"తి లిఖన్తి.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, కోకాలికో ఇదానేవ అత్తనో నాదేన అత్తానం పాకటం కరోతి, పుబ్బేపి అకాసియేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సిఙ్గాలో కోకాలికో అహోసి, సీహపోతకో రాహులో, సీహరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

దద్దరజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౭౩] ౩. మక్కటజాతకవణ్ణనా

తాతమాణవకో ఏసోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పకిణ్ణకనిపాతే **ఉద్దాలకజాతకే** (జా॰ ౧.౧౪.౬౨ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. తదా పన సత్థా "భిక్ఖవే, నాయం భిక్ఖు ఇదానేవ కుహకో, పుబ్బేపి మక్కటో హుత్వా అగ్గిస్స కారణా కోహఞ్ఞం అకాసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం కాసిగామకే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా ఘరావాసం సణ్ఠపేసి. అథస్స బ్రాహ్మణీ ఏకం పుత్తం విజాయిత్వా పుత్తస్స ఆధావిత్వా పరిధావిత్వా విచరణకాలే కాలమకాసి. బోధిసత్తో తస్సా పేతకిచ్చం కత్వా "కిం మే దాని ఘరావాసేన, పుత్తం గహేత్వా పబ్బజిస్సామీ"తి అస్సుముఖం ఞాతిమిత్తవగ్గం పహాయ పుత్తం ఆదాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తత్థ వనమూలఫలాహారో వాసం కప్పేసి. సో ఏకదివసం వస్సానకాలే దేవే వస్సన్తే సారదారూని అగ్గిం జాలేత్వా విసిబ్బన్తో ఫలకత్థరే నిపజ్జి, పుత్తోపిస్స తాపసకుమారకో పితు పాదే సమ్బాహన్తోవ నిసీది.

అథేకో వనమక్కటో సీతేన పీళియమానో తస్స పణ్ణసాలాయ తం అగ్గిం దిస్వా “సచాహం ఏత్థ పవిసిస్సామి, ‘మక్కటో మక్కటో’తి మం పోథేత్వా నీహరిస్సన్తి, అగ్గిం విసిబ్బేతుం న లభిస్సామి, అత్థి దాని మే ఉపాయో, తాపసవేసం గహేత్వా కోహఞ్ఞం కత్వా పవిసిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఏకస్స మతతాపసస్స వక్కలాని నివాసేత్వా పచ్ఛిఞ్చ అఙ్కుసయట్ఠిఞ్చ గహేత్వా పణ్ణసాలద్వారే ఏకం తాలరుక్ఖం నిస్సాయ సంకుటితో అట్ఠాసి. తాపసకుమారకో తం దిస్వా మక్కటభావం అజానన్తో “ఏకో మహల్లకతాపసో సీతేన పీళితో అగ్గిం విసిబ్బేతుం ఆగతో భవిస్సతీ”తి పితు తాపసస్స కథేత్వా “ఏతం పణ్ణసాలం పవేసేత్వా విసిబ్బాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పితరం ఆలపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౫. “తాత మాణవకో ఏసో, తాలమూలం అపస్సితో;

అగారకఞ్చిదం అత్థి, హన్ద దేమస్సగారక”న్తి.

తత్థ **మాణవకో**తి సత్తాధివచనం. తేన “తాత, ఏసో ఏకో మాణవకో సత్తో ఏకో తాపసో”తి దీపేతి. **తాలమూలం అపస్సితో**తి తాలక్ఖన్ధం నిస్సాయ ఠితో. **అగారకఞ్చిదం అత్థీ**తి ఇదఞ్చ అమ్హాకం పబ్బజితాగారం అత్థి, పణ్ణసాలం సన్ధాయ వదతి. **హన్దా**తి వవస్సగ్గత్థే నిపాతో. **దేమస్సగారక**న్తి ఏతస్స ఏకమన్తే వసనత్థాయ అగారకం దేమ.

బోధిసత్తో పుత్తస్స వచనం సుత్వా ఉట్ఠాయ పణ్ణసాలద్వారే ఠత్వా ఓలోకేన్తో తస్స మక్కటభావం ఞత్వా “తాత, మనుస్సానం నామ న ఏవరూపం ముఖం హోతి, మక్కటో ఏస, నయిధ పక్కోసితబ్బో”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౪౬. “మా ఖో త్వం తాత పక్కోసి, దూసేయ్య నో అగారకం;

నేతాదిసం ముఖం హోతి, బ్రాహ్మణస్స సుసీలినో”తి.

తత్థ **దూసేయ్య నో అగారక**న్తి అయఞ్హి ఇధ పవిట్ఠో సమానో ఇమం కిచ్చేన కతం పణ్ణసాలం అగ్గినా వా ఝాపేన్తో ఉచ్చారాదీని వా కరోన్తో దూసేయ్య. **నేతాదిస**న్తి “ఏతాదిసం బ్రాహ్మణస్స సుసీలినో ముఖం న హోతి, మక్కటో ఏసో”తి వత్వా బోధిసత్తో ఏకం ఉమ్ముకం గహేత్వా “కిం ఏత్థ తిట్ఠసీ”తి ఖిపిత్వా తం పలాపేసి. మక్కటో వక్కలాని ఛడ్డేత్వా రుక్ఖం అభిరుహిత్వా వనసణ్డం పావిసి. బోధిసత్తో చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మక్కటో అయం కుహకభిక్ఖు అహోసి, తాపసకుమారో రాహులో, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మక్కటజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౭౪] ౪. దుబ్భియమక్కటజాతకణ్ణనా

అదమ్హ తే వారి పహూతరూపన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ దేవదత్తస్స అకతఞ్ఞుమిత్తదుబ్భిభావం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ, పుబ్బేపి ఏవరూపో అహోసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం కాసిగామకే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఘరావాసం సణ్ఠపేసి. తస్మిం పన సమయే కాసిరట్ఠే వత్తనిమహామగ్గే ఏకో గమ్భీరో ఉదపానో హోతి అనోతరణీయో

తిరచ్ఛానానం, మగ్గప్పటిపన్నా పుఞ్ఞత్థికా మనుస్సా దీఘరజ్జుకేన వారకేన ఉదకం ఉస్సిఞ్చిత్వా ఏకిస్సా దోణియా పూరేత్వా తిరచ్ఛానానం పానీయం దేన్తి. తస్స సామన్తతో మహన్తం అరఞ్ఞం, తత్థ బహూ మక్కటా వసన్తి. అథ తస్మిం మగ్గే ద్వే తీణి దివసాని మనుస్ససఞ్చారో పచ్ఛిజ్జి, తిరచ్ఛానా పానీయం న లభింసు. ఏకో మక్కటో పిపాసాతురో హుత్వా పానీయం పరియేసన్తో ఉదపానస్స సన్తికే విచరతి. బోధిసత్తో కేనచిదేవ కరణీయేన తం మగ్గం పటిపజ్జిత్వా తత్థ గచ్ఛన్తో పానీయం ఉత్తారేత్వా పివిత్వా హత్థపాదే ధోవిత్వా ఠితో తం మక్కటం అద్దస. అథస్స పిపాసితభావం ఞత్వా పానీయం ఉస్సిఞ్చిత్వా దోణియం ఆకిరిత్వా అదాసి, దత్వా చ పన “విస్సమిస్సామీ”తి ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే నిపజ్జి. మక్కటో పానీయం పివిత్వా అవిదూరే నిసీదిత్వా ముఖమక్కటికం కరోన్తో బోధిసత్తం భింసాపేసి. బోధిసత్తో తస్స తం కిరియం దిస్వా “అరే దుట్ఠమక్కట, అహం తవ పిపాసితస్స కిలన్తస్స బహుం పానీయం అదాసిం, ఇదాని త్వం మయ్హం ముఖమక్కటికం కరోసి, అహో పాపజనస్స నామ కతో ఉపకారో నిరత్థకో”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౯౭. “అదమ్హ తే వారి పహూతరూపం, ఘమ్మాభితత్తస్స పిపాసితస్స;
సో దాని పిత్వాన కిరిఙ్కరోసి, అసఙ్గమో పాపజనేన సేయ్యో”తి.

తత్థ **సో దాని పిత్వాన కిరిఙ్కరోసీ**తి సో ఇదాని త్వం మయా దిన్నపానీయం పివిత్వా ముఖమక్కటికం కరోన్తో “కిరి కిరీ”తి సద్దం కరోసి. **అసఙ్గమో పాపజనేన సేయ్యో**తి పాపజనేన సద్ధిం సఙ్గమో న సేయ్యో, అసఙ్గమోవ సేయ్యోతి.

తం సుత్వా సో మిత్తదుబ్భీ మక్కటో “త్వం ‘ఏత్తకేనపేతం నిట్ఠిత’న్తి సఞ్ఞం కరోసి, ఇదాని తే సీసే వచ్చం పాతేత్వా గమిస్సామీ”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౯౮. “కో తే సుతో వా దిట్ఠో వా, సీలవా నామ మక్కటో;
ఇదాని ఖో తం ఓహచ్ఛం, ఏసా అస్మాక ధమ్మతా”తి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – భో బ్రాహ్మణ, “మక్కటో కతగుణజాననకో ఆచారసమ్పన్నో సీలవా నామ అత్థీ”తి కహం తయా సుతో వా దిట్ఠో వా, ఇదాని ఖో అహం తం ఓహచ్ఛం వచ్చం తే సీసే కత్వా పక్కమిస్సామి, అస్మాకఞ్హి మక్కటానం నామ ఏసా ధమ్మతా అయం జాతిసభావో, యదిదం ఉపకారకస్స సీసే వచ్చం కాతబ్బన్తి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో ఉట్ఠాయ గన్తుం ఆరభి. మక్కటో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఉప్పతిత్వా సాఖాయం నిసీదిత్వా ఓలమ్బకం ఓతరన్తో వియ తస్స సీసే వచ్చం పాతేత్వా విరవన్తో వనసణ్డం పావిసి. బోధిసత్తో న్హత్వా అగమాసి.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తో, పుబ్బేపి మయా కతగుణం న జానాసియేవా”తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మక్కటో దేవదత్తో అహోసి, బ్రాహ్మణో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

దుబ్భియమక్కటజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౭౫] ౫. ఆదిచ్చుపట్ఠానజాతకవణ్ణనా

సబ్బేసు కిర భూతేసూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా కథితసదిసమేవ.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా మహాపరివారో గణసత్థా హుత్వా హిమవన్తే వాసం కప్పేసి. సో తత్థ చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ పబ్బతా ఓరుయ్హ పచ్చన్తే ఏకం గామం నిస్సాయ పణ్ణసాలాయం వాసం ఉపగఞ్ఛి. అథేకో లోలమక్కటో ఇసిగణే భిక్ఖాచారం గతే అస్సమపదం ఆగన్త్వా పణ్ణసాలా ఉత్తిణ్ణా కరోతి, పానీయఘటేసు ఉదకం ఛడ్డేతి, కుణ్డికం భిన్దతి, అగ్గిసాలాయం వచ్చం కరోతి. తాపసా వస్సం వసిత్వా "ఇదాని హిమవన్తో పుప్ఫఫలసమిద్ధో రమణీయో, తత్థేవ గమిస్సామా"తి పచ్చన్తగామవాసికే ఆపుచ్ఛింసు. మనుస్సా "స్వే, భన్తే, మయం భిక్ఖం గహేత్వా అస్సమపదం ఆగమిస్సామ, తం పరిభుఞ్జిత్వావ గమిస్సథా"తి వత్వా దుతియదివసే పహూతం ఖాదనీయభోజనీయం గహేత్వా తత్థ అగమంసు. తం దిస్వా సో మక్కటో చిన్తేసి – "కోహఞ్ఞం కత్వా మనుస్సే ఆరాధేత్వా మయ్హమ్పి ఖాదనీయభోజనీయం ఆహరాపేస్సామీ"తి. సో తాపసచరణం చరన్తో వియ సీలవా వియ చ హుత్వా తాపసానం అవిదూరే సూరియం నమస్సమానో అట్ఠాసి. మనుస్సా తం దిస్వా "సీలవన్తానం సన్తికే వసన్తా సీలవన్తా హోన్తీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౪౯. "సబ్బేసు కిర భూతేసు, సన్తి సీలసమాహితా;
పస్స సాఖమిగం జమ్మం, ఆదిచ్చముపతిట్ఠతీ"తి.

తత్థ **సన్తి సీలసమాహితా**తి సీలేన సమన్నాగతా సంవిజ్జన్తి, సీలవన్తా చ సమాహితా చ ఏకగ్గచిత్తా సంవిజ్జన్తీతిపి అత్థో. **జమ్మ**న్తి లామకం. **ఆదిచ్చముపతిట్ఠతీ**తి సూరియం నమస్సమానో తిట్ఠతి.

ఏవం తే మనుస్సే తస్స గుణం కథేన్తే దిస్వా బోధిసత్తో "తుమ్హే ఇమస్స లోలమక్కటస్స సీలాచారం అజానిత్వా అవత్థుస్మింయేవ పసన్నా"తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౫౦. "నాస్స సీలం విజానాథ, అనఞ్ఞాయ పసంసథ;
అగ్గిహుత్తఞ్చ ఉహన్నం, ద్వే చ భిన్నా కమణ్డలూ"తి.

తత్థ **అనఞ్ఞాయా**తి అజానిత్వా. **ఉహన్న**న్తి ఇమినా పాపమక్కటేన ఊహదం. **కమణ్డలూ**తి కుణ్డికా. "ద్వే చ కుణ్డికా తేన భిన్నా"తి ఏవమస్స అగుణం కథేసి.

మనుస్సా మక్కటస్స కుహకభావం ఞత్వా లేడ్డుఞ్చ యట్ఠిఞ్చ గహేత్వా పోథేత్వా పలాపేత్వా ఇసిగణస్స భిక్ఖం అదంసు. ఇసయోపి హిమవన్తమేవ గన్త్వా అపరిహీనజ్ఝానా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మక్కటో అయం కుహకో భిక్ఖు అహోసి, ఇసిగణో బుద్ధపరిసా, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఆదిచ్చుపట్ఠానజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౭౬] ౬. కళాయముట్ఠిజాతకవణ్ణనా

బాలో వతాయం దుమసాఖగోచరోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరాజానం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే వస్సకాలే కోసలరఞ్ఞో పచ్చన్తో కుపి. తత్థ ఠితా యోధా ద్వే తీణి యుద్ధాని కత్వా పచ్చత్థికే అభిభవితుం అసక్కోన్తా రఞ్ఞో సాసనం పేసేసుం. రాజా అకాలే వస్సానేయేవ నిక్ఖమిత్వా జేతవనసమీపే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా చిన్తేసి – "అహం అకాలే నిక్ఖన్తో, కన్దరపదరాదయో ఉదకపూరా, దుగ్గమో మగ్గో, సత్థారం ఉపసఙ్కమిస్సామి, సో మం 'కహం గచ్ఛసి, మహారాజా'తి పుచ్ఛిస్సతి, అథాహం ఏతమత్థం ఆరోచేస్సామి, న ఖో పన మం సత్థా సమ్పరాయికేనేవత్థేన అనుగ్గణ్హాతి, దిట్ఠధమ్మికేనాపి అనుగ్గణ్హాతియేవ, తస్మిం సచే మే గమనేన అవుడ్ఢి భవిస్సతి, 'అకాలో, మహారాజా'తి వక్ఖతి. సచే పన వుడ్ఢి భవిస్సతి, తుణ్హీ భవిస్సతీ"తి. సో జేతవనం పవిసిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా "హన్ద కుతో ను త్వం, మహారాజ, ఆగచ్ఛసి దివా దివస్సా"తి పుచ్ఛి. "భన్తే, అహం పచ్చన్తం వూపసమేతుం నిక్ఖన్తో 'తుమ్హే వన్దిత్వా గమిస్సామీ'తి ఆగతోమ్హీ"తి . సత్థా "పుబ్బేపి, మహారాజ, రాజానో సేనాయ అబ్భుగ్గచ్ఛమానాయ పణ్డితానం కథం సుత్వా అకాలే అబ్భుగ్గమనం నామ న గమింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో సబ్బత్థకఅమచ్చో అహోసి. అథ రఞ్ఞో పచ్చన్తే కుపితే పచ్చన్తయోధా పణ్ణం పేసేసుం. రాజా వస్సకాలే నిక్ఖమిత్వా ఉయ్యానే ఖన్ధావారం బన్ధి, బోధిసత్తో రఞ్ఞో సన్తికే అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే అస్సానం కళాయే సేదేత్వా ఆహరిత్వా దోణియం పక్ఖిపింసు. ఉయ్యానే మక్కటేసు ఏకో మక్కటో రుక్ఖా ఓతరిత్వా తతో కళాయే గహేత్వా ముఖం పూరేత్వా హత్థేహిపి గహేత్వా ఉప్పతిత్వా రుక్ఖే నిసీదిత్వా ఖాదితుం ఆరభి, అథస్స ఖాదమానస్స హత్థతో ఏకో కళాయో భూమియం పతి. సో ముఖేన చ హత్థేహి చ గహితే సబ్బే కళాయే ఛడ్డేత్వా రుక్ఖా ఓరుయ్హ తమేవ కళాయం ఓలోకేన్తో తం కళాయం అదిస్వావ పున రుక్ఖం అభిరుహిత్వా అడ్డే సహస్సపరాజితో వియ సోచమానో దుమ్ముఖో రుక్ఖసాఖాయం నిసీది. రాజా మక్కటస్స కిరియం దిస్వా బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా "పస్సథ, కిం నామేతం మక్కటేన కత"న్తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో "మహారాజ, బహుం అనవలోకేత్వా అప్పం ఓలోకేత్వా దుబ్బుద్ధినో బాలా ఏవరూపం కరోన్తియేవా"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౨౧. "బాలో వతాయం దుమసాఖగోచరో, పఞ్ఞా జనిన్ద నయిమస్స విజ్జతి;
కళాయముట్ఠిం అవకిరియ కేవలం, ఏకం కళాయం పతితం గవేసతీ"తి.

తత్థ **దుమసాఖగోచరో**తి మక్కటో. సో హి దుమసాఖాసు గోచరం గణ్హాతి, సావ అస్స గోచరో సఞ్చరణభూమిభూతా, తస్మా "దుమసాఖగోచరో"తి వుచ్చతి. **జనిన్దా**తి రాజానం ఆలపతి. రాజా హి పరమిస్సరభావేన జనస్స ఇన్దోతి జనిన్దో. **కళాయముట్ఠి**న్తి చణకముట్ఠిం. "కాళరాజమాసముట్ఠి"న్తిపి వదన్తియేవ. **అవకిరియా**తి అవకిరిత్వా. **కేవల**న్తి సబ్బం. **గవేసతీ**తి భూమియం పతితం ఏకమేవ పరియేసతి.

ఏవం వత్వా పున బోధిసత్తో తం ఉపసఙ్కమిత్వా రాజానం ఆమన్తేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౨. "ఏవమేవ మయం రాజ, యే చఞ్ఞే అతిలోభినో;
అప్పేన బహుం జియ్యామ, కళాయేనేవ వానరో"తి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – మహారాజ, ఏవమేవ మయఞ్చ యే చఞ్ఞే లోభాభిభూతా జనా సబ్బేపి అప్పేన బహుం జియ్యామ. మయఞ్హి ఏతరహి అకాలే వస్సానసమయే మగ్గం గచ్ఛన్తా అప్పకస్స అత్థస్స కారణా బహుకా అత్థా పరిహాయామ. **కళాయేనేవ వానరో**తి యథా అయం వానరో ఏకం కళాయం పరియేసమానో తేనేకేన కళాయేన సబ్బకళాయేహి పరిహీనో, ఏవం మయమ్పి అకాలేన కన్దరపదరాదీసు పూరేసు గచ్ఛమానా అప్పమత్తకం అత్థం పరియేసమానా బహూహి హత్థివాహనఅస్సవాహనాదీహి చేవ బలకాయేన చ పరిహాయిస్సామ. తస్మా అకాలే గన్తుం న వట్టతీతి రఞ్ఞో ఓవాదం అదాసి.

రాజా తస్స కథం సుత్వా తతో నివత్తిత్వా బారాణసిమేవ పావిసి. చోరాపి "రాజా కిర చోరమద్దనం కరిస్సామీతి నగరా నిక్ఖన్తో"తి సుత్వా పచ్చన్తతో పలాయింసు. పచ్చుప్పన్నేపి చోరా "కోసలరాజా కిర నిక్ఖన్తో"తి సుత్వా పలాయింసు. రాజా సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా ఉట్ఠాయాసనా వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా సావత్థిమేవ పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కళాయముట్ఠిజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౭౭] ౭. తిన్దుకజాతకవణ్ణనా

ధనుహత్థకలాపేహీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్ఞాపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. సత్థా హి **మహాబోధిజాతకే** (జా॰ ౨.౧౮.౧౨౪ ఆదయో) వియ **ఉమఙ్గజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౨౯౦ ఆదయో) వియ చ అత్తనో పఞ్ఞాయ వణ్ణం వణ్ణితం సుత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ తథాగతో పఞ్ఞవా, పుబ్బేపి పఞ్ఞవా ఉపాయకుసలోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో వానరయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అసీతిసహస్సవానరగణపరివారో హిమవన్తపదేసే వాసం కప్పేసి. తస్సాసన్నే ఏకో పచ్చన్తగామకో కదాచి వసతి, కదాచి ఉబ్బసతి. తస్స పన గామస్స మజ్ఝే సాఖావిటపసమ్పన్నో మధురఫలో ఏకో తిన్దుకరుక్ఖో అత్థి, వానరగణో ఉబ్బసితకాలే ఆగన్త్వా తస్స ఫలాని ఖాదతి. అథాపరస్మిం ఫలవారే సో గామో పున ఆవాసో అహోసి దళ్హపరిక్ఖిత్తో ద్వారయుత్తో, సోపి రుక్ఖో ఫలభారనమితసాఖో అట్ఠాసి. వానరగణో చిన్తేసి – "మయం పుబ్బే అసుకగామే తిన్దుకఫలాని ఖాదామ, ఫలితో ను ఖో సో ఏతరహి రుక్ఖో, ఉదాహు నో, ఆవసితో సో గామో, ఉదాహు నో"తి. ఏవఞ్చ పన చిన్తేత్వా "గచ్ఛ ఇమం పవత్తిం జానాహీ"తి ఏకం వానరం పేసేసి. సో గన్త్వా రుక్ఖస్స చ ఫలితభావం గామస్స చ గాళ్హవాసభావం ఞత్వా ఆగన్త్వా వానరానం ఆరోచేసి.

వానరా తస్స ఫలితభావం సుత్వా "మధురాని తిన్దుకఫలాని ఖాదిస్సామా"తి ఉస్సాహజాతా వానరిన్దస్స తమత్థం ఆరోచేసుం. వానరిన్దో "గామో ఆవాసో అనావాసో"తి పుచ్ఛి. "ఆవాసో, దేవా"తి. "తేన హి న గన్తబ్బం. మనుస్సా హి బహుమాయా హోన్తీ"తి. "దేవ, మనుస్సానం పటిసల్లానవేలాయ అడ్ఢరత్తసమయే ఖాదిస్సామా"తి బహూ గన్త్వా వానరిన్దం సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా హిమవన్తా ఓతరిత్వా తస్స గామస్స అవిదూరే మనుస్సానం పటిసల్లానకాలం ఆగమయమానా మహాపాసాణపిట్ఠే సయిత్వా మజ్ఝిమయామే మనుస్సేసు నిద్దం ఓక్కమన్తేసు రుక్ఖం ఆరుయ్హ ఫలాని ఖాదింసు. అథేకో పురిసో సరీరకిచ్చేన గేహా నిక్ఖమిత్వా గామమజ్ఝగతో వానరే దిస్వా మనుస్సానం ఆచిక్ఖి. బహూ మనుస్సా ధనుకలాపం సన్నయ్హిత్వా నానావుధహత్థా లేడ్డుదణ్డాదీని ఆదాయ "పభాతాయ రత్తియా వానరే గణ్హిస్సామా"తి రుక్ఖం పరివారేత్వా

అట్ఠంసు. అసీతిసహస్సవానరా మనుస్సే దిస్వా మరణభయతజ్జితా “నత్థి నో అఞ్ఞం పటిస్సరణం అఞ్ఞత్ర వానరిన్దేనా”తి తస్స సన్తికం గన్త్వా పఠమం గాథమాహంసు –

౨౩. “ధనుహత్థకలాపేహి, నేత్తింసవరధారిభి;

సమన్తా పరికిణ్ణమ్హ, కథం మోక్ఖో భవిస్సతీ”తి.

తత్థ **ధనుహత్థకలాపేహీ**తి ధనుకలాపహత్థేహి, ధనూని చేవ సరకలాపే చ గహేత్వా ఠితేహీతి అత్థో. **నేత్తింసవరధారిభీ**తి నేత్తింసా వుచ్చన్తి ఖగ్గా, ఉత్తమఖగ్గధారీహీతి అత్థో. **పరికిణ్ణమ్హా**తి పరివారితమ్హ. **కథ**న్తి కేన ను ఖో ఉపాయేన అమ్హాకం మోక్ఖో భవిస్సతీతి.

తేసం కథం సుత్వా వానరిన్దో “మా భాయిత్థ, మనుస్సా నామ బహుకిచ్చా, అజ్జపి మజ్ఝిమయామో వత్తతి, అపి నామ తేసం ‘అమ్హే మారేస్సామా’తి పరివారితానం ఇమస్స కిచ్చస్స అన్తరాయకరం అఞ్ఞం కిచ్చం ఉప్పజ్జేయ్యా”తి వానరే సమస్సాసేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౪. “అప్పేవ బహుకిచ్చానం, అత్థో జాయేథ కోచి నం;

అత్థి రుక్ఖస్స అచ్ఛిన్నం, ఖజ్జథఞ్ఞేవ తిన్దుక”న్తి.

తత్థ **న**న్తి నిపాతమత్తం, అప్పేవ బహుకిచ్చానం మనుస్సానం అఞ్ఞో కోచి అత్థో ఉప్పజ్జేయ్యాతి అయమేవేత్థ అత్థో. **అత్థి రుక్ఖస్స అచ్ఛిన్న**న్తి ఇమస్స రుక్ఖస్స ఫలానం ఆకడ్ఢనపరికడ్ఢనవసేన అచ్ఛిన్నం బహు ఠానం అత్థి. **ఖజ్జథఞ్ఞేవ తిన్దుక**న్తి తిన్దుకఫలం ఖజ్జథఞ్ఞేవ. తుమ్హే హి యావతకేన వో అత్థో అత్థి, తత్తకం ఖాదథ, అమ్హాకం పహరణకాలం జానిస్సామాతి.

ఏవం మహాసత్తో కపిగణం సమస్సాసేసి. ఏత్తకఞ్హి అస్సాసం అలభమానా సబ్బేపి తే ఫలితేన హదయేన జీవితక్ఖయం పాపుణేయ్యుం. మహాసత్తో పన ఏవం వానరగణం అస్సాసేత్వా “సబ్బే వానరే సమానేథా”తి ఆహ. సమానేన్తా తస్స భాగినేయ్యం సేనకం నామ వానరం అదిస్వా “సేనకో నాగతో”తి ఆరోచేసుం. “సచే సేనకో నాగతో, తుమ్హే మా భాయిత్థ, ఇదాని వో సో సోత్థిం కరిస్సతీ”తి. సేనకోపి ఖో వానరగణస్స గమనకాలే నిద్దాయిత్వా పచ్ఛా పబుద్ధో కఞ్చి అదిస్వా పదానుపదికో హుత్వా ఆగచ్ఛన్తో మనుస్సే దిస్వా “వానరగణస్స భయం ఉప్పన్న”న్తి ఞత్వా ఏకస్మిం పరియన్తే గేహే అగ్గిం జాలేత్వా సుత్తం కన్తన్తియా మహల్లకిత్థియా సన్తికం గన్త్వా ఖేత్తం గచ్ఛన్తో గామదారకో వియ ఏకం ఉమ్ముకం గహేత్వా ఉపరివాతే ఠత్వా గామం పదీపేసి. మనుస్సా మక్కటే ఛడ్డేత్వా అగ్గిం నిబ్బాపేతుం అగమంసు. వానరా పలాయన్తా సేనకస్సత్థాయ ఏకేకం ఫలం గహేత్వా పలాయింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా భాగినేయ్యో సేనకో మహానామో సక్కో అహోసి, వానరగణో బుద్ధపరిసా, వానరిన్దో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తిన్దుకజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౭౮] ౮. కచ్ఛపజాతకవణ్ణనా

జనిత్తం మే భవిత్తం మేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అహివాతకరోగముత్తం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర ఏకస్మిం కులే అహివాతకరోగో ఉప్పజ్జి. మాతాపితరో పుత్తం ఆహంసు – "తాత, మా ఇమస్మిం గేహే వస, భిత్తిం భిన్దిత్వా పలాయిత్వా యత్థ కత్థచి గన్త్వా జీవితం రక్ఖ, పచ్ఛా ఆగన్త్వా ఇమస్మిం నామ ఠానే మహానిధానం అత్థి, తం ఉద్ధరిత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా సుఖేన జీవేయ్యాసీ"తి. పుత్తో తేసం వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా భిత్తిం భిన్దిత్వా పలాయిత్వా అత్తనో రోగే వూపసన్తే ఆగన్త్వా మహానిధానం ఉద్ధరిత్వా కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా ఘరావాసం వసి. సో ఏకదివసం సప్పితేలాదీని చేవ వత్థచ్ఛాదనాదీని చ గాహాపేత్వా జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీది. సత్థా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా "తుమ్హాకం గేహే అహివాతకరోగో ఉప్పన్నోతి అస్సుమ్హ, కిన్తి కత్వా ముత్తోసీ"తి పుచ్ఛి, సో తం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. సత్థా "పుబ్బేపి ఖో, ఉపాసక, భయే ఉప్పన్నే అత్తనో వసనట్ఠానే ఆలయం కత్వా అఞ్ఞత్థ అగతా జీవితక్ఖయం పాపుణింసు, అనాలయం పన కత్వా అఞ్ఞత్థ గతా జీవితం లభింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిగామకే కుమ్భకారకులే నిబ్బత్తిత్వా కుమ్భకారకమ్మం కత్వా పుత్తదారం పోసేసి. తదా పన బారాణసియం మహానదియా సద్ధిం ఏకాబద్ధో మహాజాతస్సరో అహోసి. సో బహుఉదకకాలే నదియా సద్ధిం ఏకోదకో హోతి, ఉదకే మన్దీభూతే విసుం హోతి. మచ్ఛకచ్ఛపా పన "ఇమస్మిం సంవచ్ఛరే సువుట్ఠికా భవిస్సతి, ఇమస్మిం సంవచ్ఛరే దుబ్బుట్ఠికా"తి జానన్తి. అథ తస్మిం సరే నిబ్బత్తమచ్ఛకచ్ఛపా "ఇమస్మిం సంవచ్ఛరే దుబ్బుట్ఠికా భవిస్సతీ"తి ఞత్వా ఉదకస్స ఏకాబద్ధకాలేయేవ తమ్హా సరా నిక్ఖమిత్వా నదిం అగమింసు. ఏకో పన కచ్ఛపో "ఇదం మే జాతట్ఠానం వడ్ఢితట్ఠానం, మాతాపితూహి వసితట్ఠానం, న సక్కోమి ఇమం జహితు"న్తి నదిం న అగమాసి. అథ నిదాఘసమయే తత్థ ఉదకం ఛిజ్జి, సో కచ్ఛపో బోధిసత్తస్స మత్తికగహణట్ఠానే భూమిం ఖణిత్వా పావిసి. బోధిసత్తో "మత్తికం గహేస్సామీ"తి తత్థ గన్త్వా మహాకుద్దాలేన భూమిం ఖణన్తో కచ్ఛపస్స పిట్ఠిం భిన్దిత్వా మత్తికపిణ్డం వియ కుద్దాలేనేవ నం ఉద్ధరిత్వా థలే పాతేసి. సో వేదనాప్పత్తో హుత్వా "వసనట్ఠానే ఆలయం జహితుం అసక్కోన్తో ఏవం వినాసం పాపుణి"న్తి వత్వా పరిదేవమానో ఇమా గాథా అవోచ –

౨౭. "జనిత్తం మే భవిత్తం మే, ఇతి పఙ్కే అవస్సయిం;
తం మం పఙ్కో అజ్ఝభవి, యథా దుబ్బలకం తథా;
తం తం వదామి భగ్గవ, సుణోహి వచనం మమ.

౨౮. "గామే వా యది వారఞ్ఞే, సుఖం యత్రాధిగచ్ఛతి;
తం జనిత్తం భవిత్తఞ్చ, పురిసస్స పజానతో;
యమ్హి జీవే తమ్హి గచ్ఛే, న నికేతహతో సియా"తి.

తత్థ **జనిత్తం మే భవిత్తం మే**తి ఇదం మమ జాతట్ఠానం, ఇదం మమ వడ్ఢితట్ఠానం. **ఇతి పఙ్కే అవస్సయి**న్తి ఇమినా కారణేనాహం ఇమస్మిం కద్దమే అవస్సయిం నిపజ్జిం, వాసం కప్పేసిన్తి అత్థో. **అజ్ఝభవీ**తి అధిఅభవి వినాసం పాపేసి. **భగ్గవా**తి కుమ్భకారం ఆలపతి. కుమ్భకారానఞ్హి నామగోత్తపణ్ణత్తి ఏసా, యదిదం భగ్గవాతి. **సుఖ**న్తి కాయికచేతసికస్సాదం. **తం జనిత్తం భవిత్తఞ్చా**తి తం జాతట్ఠానఞ్చ వడ్ఢితట్ఠానఞ్చ. "జానిత్తం భావిత్త"న్తి దీఘవసేనపి పాఠో, సోయేవత్థో. **పజానతో**తి అత్థానత్థం కారణాకారణం జానన్తస్స. **న నికేతహతో సియా**తి నికేతే ఆలయం కత్వా అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా నికేతేన హతో, ఏవరూపం మరణదుక్ఖం పాపితో న భవేయ్యాతి.

ఏవం సో బోధిసత్తేన సద్ధిం కథేన్తో కాలమకాసి. బోధిసత్తో తం గహేత్వా సకలగామవాసినో సన్నిపాతాపేత్వా తే మనుస్సే ఓవదన్తో ఏవమాహ – "పస్సథ ఇమం కచ్ఛపం, అయం అఞ్ఞేసం మచ్ఛకచ్ఛపానం మహానదిం గమనకాలే అత్తనో వసనట్ఠానే ఆలయం ఛిన్దితుం అసక్కోన్తో తేహి సద్ధిం అగన్త్వా మమ మత్తికగహణట్ఠానం పవిసిత్వా నిపజ్జి. అథస్సాహం మత్తికం గణ్హన్తో మహాకుద్దాలేన పిట్ఠిం భిన్దిత్వా మత్తికపిణ్డం వియ నం థలే పాతేసిం, అయం అత్తనా కతకమ్మం సరిత్వా ద్వీహి గాథాహి పరిదేవిత్వా కాలమకాసి. ఏవమేస అత్తనో వసనట్ఠానే ఆలయం కత్వా మరణం పత్తో, తుమ్హేపి మా ఇమినా కచ్ఛపేన సదిసా అహువత్థ, ఇతో పట్ఠాయ 'మయ్హం రూపం మయ్హం సద్దో మయ్హం గన్ధో మయ్హం రసో మయ్హం ఫోట్ఠబ్బో మయ్హం పుత్తో మయ్హం ధీతా మయ్హం దాసదాసిపరిచ్ఛేదో మయ్హం హిరఞ్ఞసువణ్ణ'న్తి తణ్హావసేన ఉపభోగవసేన మా గణ్హిత్థ, ఏకకోవేస సత్తో తీసు భవేసు పరివత్తతీ"తి. ఏవం బుద్ధలీలాయ మహాజనస్స ఓవాదమదాసి, సో ఓవాదో సకలజమ్బుదీపం పత్థరిత్వా సట్ఠిమత్తాని వస్ససహస్సాని అట్ఠాసి. మహాజనో బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా ఆయుపరియోసానే సగ్గపురం పూరేసి, బోధిసత్తోపి తథేవ పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో కులపుత్తో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. "తదా కచ్ఛపో ఆనన్దో అహోసి, కుమ్భకారో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కచ్ఛపజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౭౯] ౯. సతధమ్మజాతకవణ్ణనా

తఞ్చ అప్పన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకవీసతివిధం అనేసనం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి కాలే బహూ భిక్ఖూ వేజ్జకమ్మేన దూతకమ్మేన పహిణకమ్మేన జఙ్ఘపేసనికేన పిణ్డపటిపిణ్డేనాతి ఏవరూపాయ ఏకవీసతివిధాయ అనేసనాయ జీవికం కప్పేసుం. సా **సాకేతజాతకే** (జా. ౧.౨.౧౭౩-౧౭౪) ఆవిభవిస్సతి. సత్థా తేసం తథా జీవికకప్పనభావం ఞత్వా "ఏతరహి ఖో బహూ భిక్ఖూ అనేసనాయ జీవికం కప్పేన్తి, తే పన ఏవం జీవికం కప్పేత్వా యక్ఖత్తభావా పేతత్తభావా న ముచ్చిస్సన్తి, ధురగోణా హుత్వావ నిబ్బత్తిస్సన్తి, నిరయే పటిసన్ధిం గణ్హిస్సన్తి, ఏతేసం హితత్థాయ సుఖత్థాయ అత్తజ్ఝాసయం సకపటిభానం ఏకం ధమ్మదేసనం కథేతుం వట్టతీ"తి భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా "న, భిక్ఖవే, ఏకవీసతివిధాయ అనేసనాయ పచ్చయా ఉప్పాదేతబ్బా. అనేసనాయ హి ఉప్పన్నో పిణ్డపాతో ఆదిత్తలోహగుళసదిసో హలాహలవిసూపమో. అనేసనా హి నామేసా బుద్ధపచ్చేకబుద్ధసావకేహి గరహితబ్బా పటికుట్ఠా. అనేసనాయ ఉప్పన్నం పిణ్డపాతం భుఞ్జన్తస్స హి హాసో వా సోమనస్సం వా నత్థి. ఏవం ఉప్పన్నో హి పిణ్డపాతో మమ సాసనే చణ్డాలస్స ఉచ్ఛిట్ఠభోజనసదిసో, తస్స పరిభోగో సతధమ్మమాణవస్స చణ్డాలుచ్ఛిట్ఠభత్తపరిభోగో వియ హోతీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో చణ్డాలయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కేనచిదేవ కరణీయేన పాథేయ్యతణ్డులే చ భత్తపుటఞ్చ గహేత్వా మగ్గం పటిపజ్జి. తస్మిఞ్హి కాలే బారాణసియం ఏకో మాణవో అత్థి సతధమ్మో నామ ఉదిచ్చబ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తో. సోపి కేనచిదేవ కరణీయేన తణ్డులే చ భత్తపుటఞ్చ అగహేత్వావ మగ్గం పటిపజ్జి, తే ఉభోపి మహామగ్గే సమాగచ్ఛింసు. మాణవో బోధిసత్తం "కింజాతికోసీ"తి పుచ్ఛి. సో "అహం చణ్డాలో"తి వత్వా "త్వం కింజాతికోసీ"తి మాణవం పుచ్ఛి . "ఉదిచ్చబ్రాహ్మణో అహ"న్తి. "సాధు గచ్ఛామా"తి తే ఉభోపి మగ్గం అగమంసు. బోధిసత్తో పాతరాసవేలాయ ఉదకఫాసుకట్ఠానే నిసీదిత్వా హత్థే ధోవిత్వా భత్తపుటం మోచేత్వా "మాణవ, భత్తం భుఞ్జాహీ"తి ఆహ. "నత్థి, అరే చణ్డాల, మమ భత్తేన అత్థో"తి. బోధిసత్తో "సాధూ"తి పుటకభత్తం ఉచ్ఛిట్ఠం అకత్వావ అత్తనో

యాపనమత్తం అఞ్ఞస్మిం పణ్ణే పక్ఖిపిత్వా పుటకభత్తం బన్ధిత్వా ఏకమన్తే ఠపేత్వా భుఞ్జిత్వా పానీయం పివిత్వా ధోతహత్థపాదో తణ్డులే చ సేసభత్తఞ్చ ఆదాయ “గచ్ఛామ, మాణవా”తి మగ్గం పటిపజ్జి.

తే సకలదివసం గన్త్వా సాయం ఉభోపి ఏకస్మిం ఉదకఫాసుకట్ఠానే న్హత్వా పచ్చుత్తరింసు. బోధిసత్తో ఫాసుకట్ఠానే నిసీదిత్వా భత్తపుటం మోచేత్వా మాణవం అనాపుచ్ఛిత్వా భుఞ్జితుం ఆరభి. మాణవో సకలదివసం మగ్గగమనేన కిలన్తో ఛాతజ్ఝత్తో “సచే మే భత్తం దస్సతి, భుఞ్జిస్సామీ”తి ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. ఇతరో కిఞ్చి అవత్వా భుఞ్జతేవ. మాణవో చిన్తేసి – “అయం చణ్డాలో మయ్హం అవత్వావ సబ్బం భుఞ్జతి నిప్పీళేత్వాపి తం గహేత్వా ఉపరి ఉచ్ఛిట్ఠభత్తం ఛడ్డేత్వా సేసం భుఞ్జితుం వట్టతీ”తి. సో తథా కత్వా ఉచ్ఛిట్ఠభత్తం భుఞ్జి. అథస్స భుత్తమత్తస్సేవ “మయా అత్తనో జాతిగోత్తకులపదేసానం అననుచ్ఛవికం కతం, చణ్డాలస్స నామ మే ఉచ్ఛిట్ఠభత్తం భుత్త”న్తి బలవవిప్పటిసారో ఉప్పజ్జి, తావదేవస్స సలోహితం భత్తం ముఖతో ఉగ్గచ్ఛి. సో “అప్పమత్తకస్స వత మే కారణా అననుచ్ఛవికం కమ్మం కత”న్తి ఉప్పన్నబలవసోకతాయ పరిదేవమానో పఠమం గాథమాహ –

౩౭. “తఞ్చ అప్పఞ్చ ఉచ్ఛిట్ఠం, తఞ్చ కిచ్ఛేన నో అదా;
సోహం బ్రాహ్మణజాతికో, యం భుత్తం తమ్పి ఉగ్గత”న్తి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – యం మయా భుత్తం, తం అప్పఞ్చ ఉచ్ఛిట్ఠఞ్చ, తఞ్చ సో చణ్డాలో న అత్తనో రుచియా మం అదాసి, అథ ఖో నిప్పీళియమానో కిచ్ఛేన కసిరేన అదాసి, సోహం పరిసుద్ధబ్రాహ్మణజాతికో, తేనేవ మే యం భుత్తం, తమ్పి సద్ధిం లోహితేన ఉగ్గతన్తి.

ఏవం మాణవో పరిదేవిత్వా “కిం దాని మే ఏవరూపం అననుచ్ఛవికం కమ్మం కత్వా జీవితేనా”తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా కస్సచి అత్తానం అదస్సేత్వావ అనాథమరణం మతో.

సత్థా ఇమం అతీతం దస్సేత్వా “సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, సతధమ్మమాణవస్స తం చణ్డాలుచ్ఛిట్ఠకం భుఞ్జిత్వా అత్తనో అయుత్తభోజనస్స భుత్తత్తా నేవ హాసో, న సోమనస్సం ఉప్పజ్జి, ఏవమేవ యో ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజితో అనేసనాయ జీవికం కప్పేన్తో తథాలద్ధపచ్చయం పరిభుఞ్జతి, తస్స బుద్ధపటికుట్ఠగరహితజీవితభావతో నేవ హాసో, న సోమనస్సం ఉప్పజ్జతీ”తి వత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౩౮. “ఏవం ధమ్మం నిరంకత్వా, యో అధమ్మేన జీవతి;
సతధమ్మోవ లాభేన, లద్ధేనపి న నన్దతీ”తి.

తత్థ **ధమ్మన్తి** ఆజీవపారిసుద్ధిసీలధమ్మం. **నిరంకత్వాతి** నీహరిత్వా ఛడ్డేత్వా. **అధమ్మేనాతి** ఏకవీసతియా అనేసనసఙ్ఖాతేన మిచ్ఛాజీవేన. **సతధమ్మోతి** తస్స నామం, “సన్తధమ్మో”తిపి పాఠో. **న నన్దతీతి** యథా సతధమ్మో మాణవో “చణ్డాలుచ్ఛిట్ఠకం మే లద్ధ”న్తి తేన లాభేన న నన్దతి, ఏవం ఇమస్మిమ్పి సాసనే పబ్బజితో కులపుత్తో అనేసనాయ లద్ధలాభం పరిభుఞ్జన్తో న నన్దతి న తుస్సతి, “బుద్ధగరహితజీవికాయ జీవామీ”తి దోమనస్సప్పత్తో హోతి. తస్మా అనేసనాయ జీవికం కప్పేన్తస్స సతధమ్మమాణవస్సేవ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అనాథమరణం మరితుం వరన్తి.

ఏవం సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం దేసేత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహూ భిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. "తదా మాణవో ఆనన్దో అహోసి, అహమేవ చణ్డాలపుత్తో అహోసి"న్తి.

సతధమ్మజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౮౦] ౧౦. దుద్దదజాతకవణ్ణనా

దుద్దదం దదమానానన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో గణదానం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర ద్వే సహాయకా కుటుమ్బియపుత్తా ఛన్దకం సంహరిత్వా సబ్బపరిక్ఖారదానం సజ్జేత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా సత్తాహం మహాదానం పవత్తేత్వా సత్తమే దివసే సబ్బపరిక్ఖారే అదంసు. తేసు గణజేట్ఠకో సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా "భన్తే, ఇమస్మిం దానే బహుదాయకాపి అత్థి అప్పదాయకాపి, తేసం సబ్బేసమ్పి 'ఇదం దానం మహప్ఫలం హోతూ'"తి దానం నియ్యాదేసి. సత్థా "తుమ్హేహి ఖో ఉపాసకా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దత్వా ఏవం నియ్యాదేన్తేహి మహాకమ్మం కతం, పోరాణకపణ్డితాపి దానం దత్వా ఏవమేవ నియ్యాదింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఘరావాసం పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా గణసత్థా హుత్వా హిమవన్తపదేసే చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదచారికం చరమానో బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే ద్వారగామే సపరివారో భిక్ఖాయ చరి. మనుస్సా భిక్ఖం అదంసు. పునదివసే బారాణసియం చరి, మనుస్సా సమ్పియాయమానా భిక్ఖం దత్వా గణబన్ధనేన ఛన్దకం సంహరిత్వా దానం సజ్జేత్వా ఇసిగణస్స మహాదానం పవత్తయింసు. దానపరియోసానే గణజేట్ఠకో ఏవమేవ వత్వా ఇమినావ నియామేన దానం నియ్యాదేసి. బోధిసత్తో "ఆవుసో, చిత్తప్పసాదే సతి అప్పకం నామ దానం నత్థీ"తి వత్వా అనుమోదనం కరోన్తో ఇమా గాథా అవోచ –

౫౯. "దుద్దదం దదమానానం, దుక్కరం కమ్మ కుబ్బతం;
అసన్తో నానుకుబ్బన్తి, సతం ధమ్మో దురన్నయో.

౬౦. "తస్మా సతఞ్చ అసతం, నానా హోతి ఇతో గతి;
అసన్తో నిరయం యన్తి, సన్తో సగ్గపరాయణా"తి.

తత్థ **దుద్దద**న్తి దానం నామ లోభదోసవసికేహి అపణ్డితేహి దాతుం న సక్కా, తస్మా "దుద్దద"న్తి వుచ్చతి. తం దదమానానం. **దుక్కరం కమ్మ కుబ్బత**న్తి తదేవ దానకమ్మం సబ్బేహి కాతుం న సక్కాతి దుక్కరం. తం కురుమానానం. **అసన్తో**తి అపణ్డితా బాలా. **నానుకుబ్బన్తీ**తి తం కమ్మం నానుకరోన్తి. **సతం ధమ్మో**తి పణ్డితానం సభావో. దానం సన్ధాయేతం వుత్తం. **దురన్నయో**తి ఫలసమ్బన్ధవసేన దుజ్జానో, ఏవరూపస్స దానస్స ఏవరూపో ఫలవిపాకో హోతీతి దురనుబోధో. అపిచ **దురన్నయో**తి దురధిగమో, అపణ్డితేహి దానం దత్వా దానఫలం నామ లద్ధుం న సక్కాతిపి అత్థో. **నానా హోతి ఇతో గతీ**తి ఇతో చవిత్వా పరలోకం గచ్ఛన్తానం పటిసన్ధిగ్గహణం నానా హోతి. **అసన్తో నిరయం యన్తీ**తి అపణ్డితా దుస్సీలా దానం అదత్వా సీలం అరక్ఖిత్వా నిరయం గచ్ఛన్తి. **సన్తో సగ్గపరాయణా**తి పణ్డితా పన దానం దత్వా సీలం రక్ఖిత్వా ఉపోసథకమ్మం కరిత్వా తీణి సుచరితాని పూరేత్వా సగ్గపరాయణా హోన్తి, మహన్తం సగ్గసుఖసమ్పత్తిం అనుభవన్తీతి.

ఏవం బోధిసత్తో అనుమోదనం కత్వా చత్తారో వస్సికే మాసే తత్థేవ వసిత్వా వస్సాతిక్కమే హిమవన్తం గన్త్వా ఝానం నిబ్బత్తేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా ఇసిగణో బుద్ధపరిసా అహోసి, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

దుద్దదజాతకవణ్ణనా దసమా.

కల్యాణవగ్గో తతియో.

తస్సుద్దానం –

కల్యాణధమ్మం దద్దరం, మక్కటి దుబ్భిమక్కటం;
ఆదిచ్చుపట్ఠానఞ్చేవ, కళాయముట్ఠి తిన్దుకం;
కచ్ఛపం సతధమ్మఞ్చ, దుద్దదన్తి చ తే దస.

౪. అసదిసవగ్గో

[౧౮౧] ౧. అసదిసజాతకవణ్ణనా

ధనుగ్గహో అసదిసోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాభినిక్ఖమనం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా భగవతో మహానిక్ఖమపారమిం వణ్ణేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో, పుబ్బేపి సేతచ్ఛత్తం పహాయ నిక్ఖన్తోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి, తస్స సోత్థినా జాతస్స నామగ్గహణదివసే "అసదిసకుమారో"తి నామం అకంసు. అథస్స ఆధావిత్వా పరిధావిత్వా విచరణకాలే అఞ్ఞో పుఞ్ఞవా సత్తో దేవియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి, తస్స సోత్థినా జాతస్స నామగ్గహణదివసే "బ్రహ్మదత్తకుమారో"తి నామం అకంసు. తేసు బోధిసత్తో సోళసవస్సకాలే తక్కసిలం గన్త్వా దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే తయో వేదే అట్ఠారస చ సిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా తేసు ఇస్సాససిప్పే అసదిసో హుత్వా బారాణసిం పచ్చాగమి. రాజా కాలం కరోన్తో "అసదిసకుమారస్స రజ్జం దత్వా బ్రహ్మదత్తస్స ఓపరజ్జం దేథా"తి వత్వా కాలమకాసి. తస్మిం కాలకతే బోధిసత్తో అత్తనో రజ్జే దీయమానే "న మయ్హం రజ్జేనత్థో"తి పటిక్ఖిపి, బ్రహ్మదత్తం రజ్జే అభిసిఞ్చింసు. బోధిసత్తో "మయ్హం రజ్జేన అత్థో నత్థీ"తి కిఞ్చిపి న ఇచ్ఛి, కనిట్ఠే రజ్జం కారేన్తే పకతియా వసనాకారేనేవ వసి. రాజపాదమూలికా "అసదిసకుమారో రజ్జం పత్థేతీ"తి వత్వా రఞ్ఞో సన్తికే బోధిసత్తం పరిభిన్దింసు. సోపి తేసం వచనం గహేత్వా పరిభిన్నచిత్తో "భాతరం మే గణ్హథా"తి మనుస్సే పయోజేసి.

అథేకో బోధిసత్తస్స అత్థచరకో తం కారణం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసి. బోధిసత్తో కనిట్ఠభాతికస్స కుజ్ఝిత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా అఞ్ఞం రట్ఠం గన్త్వా "ఏకో ధనుగ్గహో ఆగన్త్వా రాజద్వారే ఠితో"తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేసి. రాజా "కిత్తకం భోగం ఇచ్ఛసీ"తి పుచ్ఛి . "ఏకసంవచ్ఛరేన సతసహస్స"న్తి. "సాధు ఆగచ్ఛతూ"తి. అథ నం ఆగన్త్వా సమీపే ఠితం పుచ్ఛి – "త్వం ధనుగ్గహోసీ"తి?

“ఆమ, దేవా”తి. “సాధు మం ఉపట్ఠహస్సూ”తి. సో తతో పట్ఠాయ రాజానం ఉపట్ఠహి. తస్స పరిబ్బయం దీయమానం దిస్వా “అతిబహుం లభతీ”తి పోరాణకధనుగ్గహా ఉజ్ఝాయింసు. అథేకదివసం రాజా ఉయ్యానం గన్త్వా మఙ్గలసిలాపట్టసమీపే సాణిపాకారం పరిక్ఖిపాపేత్వా అమ్బరుక్ఖమూలే మహాసయనే నిపన్నో ఉద్ధం ఓలోకేన్తో రుక్ఖగ్గే ఏకం అమ్బపిణ్డిం దిస్వా “ఇమం న సక్కా అభిరుహిత్వా గణ్హితు”న్తి ధనుగ్గహే పక్కోసాపేత్వా “ఇమం అమ్బపిణ్డిం సరేన ఛిన్దిత్వా పాతేతుం సక్ఖిస్సథా”తి ఆహ. న తం, దేవ, అమ్హాకం గరు, దేవేన పన నో బహువారే కమ్మం దిట్ఠపుబ్బం, అధునాగతో ధనుగ్గహో అమ్హేహి బహుతరం లభతి, తం పాతాపేథాతి.

రాజా బోధిసత్తం పక్కోసాపేత్వా “సక్ఖిస్ససి, తాత, ఏతం పాతేతు”న్తి పుచ్ఛి. “ఆమ, మహారాజ, ఏకం ఓకాసం లభమానో సక్ఖిస్సామీ”తి. “కతరోకాస”న్తి? “తుమ్హాకం సయనస్స అన్తోకాస”న్తి. రాజా సయనం హరాపేత్వా ఓకాసం కారేసి. బోధిసత్తస్స హత్థే ధను నత్థి, నివాసనన్తరే ధనుం సన్నయ్హిత్వా విచరతి, తస్మా “సాణిం లద్ధుం వట్టతీ”తి ఆహ. రాజా “సాధూ”తి సాణిం ఆహరాపేత్వా పరిక్ఖిపాపేసి. బోధిసత్తో అన్తోసాణిం పవిసిత్వా ఉపరినివత్థం సేతవత్థం హరిత్వా ఏకం రత్తపటం నివాసేత్వా కచ్ఛం బన్ధిత్వా ఏకం రత్తపటం ఉదరే బన్ధిత్వా పసిబ్బకతో సన్ధియుత్తం ఖగ్గం నీహరిత్వా వామపస్సే సన్నయ్హిత్వా సువణ్ణకఞ్చుకం పటిముఞ్చిత్వా చాపనాళిం పిట్ఠియం సన్నయ్హిత్వా సన్ధియుత్తమేణ్డకమహాధనుం ఆదాయ పవాళవణ్ణం జియం ఆరోపేత్వా ఉణ్హీసం సీసే పటిముఞ్చిత్వా తిఖిణఖురప్పం నఖేహి పరివత్తయమానో సాణిం ద్విధా కత్వా పథవిం ఫాలేత్వా అలఙ్కతనాగకుమారో వియ నిక్ఖమిత్వా సరఖిపనట్ఠానం గన్త్వా ఖురప్పం సన్నయ్హిత్వా రాజానం ఆహ – “కిం, మహారాజ, ఏతం అమ్బపిణ్డిం ఉద్ధం ఆరోహనకణ్డేన పాతేమి, ఉదాహు అధో ఓరోహనకణ్డేనా”తి . “తాత, బహూ మయా ఆరోహనకణ్డేన పాతేన్తా దిట్ఠపుబ్బా, ఓరోహనకణ్డేన పన పాతేన్తా మయా న దిట్ఠపుబ్బా, ఓరోహనకణ్డేన పాతేహీ”తి. “మహారాజ, ఇదం కణ్డం దూరం ఆరోహిస్సతి, యావ చాతుమహారాజికభవనం, తావ గన్త్వా సయం ఓరోహిస్సతి, యావస్స ఓరోహనం, తావ తుమ్హేహి అధివాసేతుం వట్టతీ”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

అథ నం పున ఆహ – “మహారాజ, ఇదం కణ్డం పన ఆరోహమానం అమ్బపిణ్డివణ్టం యావమజ్ఝం కన్తమానం ఆరోహిస్సతి, ఓరోహమానం కేసగ్గమత్తమ్పి ఇతో వా ఏత్తో వా అగన్త్వా ఉజుకఞ్ఞేవ పతిత్వా అమ్బపిణ్డిం గహేత్వా ఓతరిస్సతి, పస్స, మహారాజా”తి వేగం జనేత్వా కణ్డం ఖిపి. తం కణ్డం అమ్బపిణ్డివణ్టం యావమజ్ఝం కన్తమానం అభిరుహి. బోధిసత్తో “ఇదాని తం కణ్డం యావ చాతుమహారాజికభవనం గతం భవిస్సతీ”తి ఞత్వా పఠమం ఖిత్తకణ్డతో అధికతరం వేగం జనేత్వా అఞ్ఞం కణ్డం ఖిపి, తం గన్త్వా పురిమకణ్డపుఙ్ఖే పహరిత్వా నివత్తిత్వా సయం తావతింసభవనం అభిరుహి. తత్థ నం దేవతా అగ్గహేసుం, నివత్తనకణ్డస్స వాతఛిన్నసద్దో అసనిసద్దో వియ అహోసి. మహాజనేన “కిం ఏసో సద్దో”తి వుత్తే బోధిసత్తో “నివత్తనకణ్డస్స సద్దో”తి వత్వా అత్తనో అత్తనో సరీరే కణ్డస్స పతనభావం ఞత్వా భీతతసితం మహాజనం “మా భాయిత్థా”తి సమస్సాసేత్వా “కణ్డస్స భూమియం పతితుం న దస్సామీ”తి ఆహ. కణ్డం ఓతరమానం కేసగ్గమత్తమ్పి ఇతో వా ఏత్తో వా అగన్త్వా ఉజుకఞ్ఞేవ పతిత్వా అమ్బపిణ్డిం ఛిన్ది. బోధిసత్తో అమ్బపిణ్డియా చ కణ్డస్స చ భూమియం పతితుం అదత్వా ఆకాసేయేవ సమ్పటిచ్ఛన్తో ఏకేన హత్థేన అమ్బపిణ్డిం, ఏకేన హత్థేన కణ్డం అగ్గహేసి. మహాజనో తం అచ్ఛరియం దిస్వా “న నో ఏవరూపం దిట్ఠపుబ్బ”న్తి మహాపురిసం పసంసతి ఉన్నదతి అప్ఫోటేతి అఙ్గులియో విధూనతి, చేలుక్ఖేపసహస్సాని పవత్తేతి. రాజపరిసాయ తుట్ఠపహట్ఠాయ బోధిసత్తస్స దిన్నధనం కోటిమత్తం అహోసి. రాజాపిస్స ధనవస్సం వస్సేన్తో వియ బహుం ధనం మహన్తఞ్చ యసం అదాసి.

ఏవం బోధిసత్తే తేన రఞ్ఞా సక్కతే గరుకతే తత్థ వసన్తే "అసదిసకుమారో కిర బారాణసియం నత్థీ"తి సత్త రాజానో ఆగన్త్వా బారాణసినగరం పరివారేత్వా "రజ్జం వా దేతు యుద్ధం వా"తి రఞ్ఞో పణ్ణం పేసేసుం. రాజా మరణభయభీతో "కుహిం మే భాతా వసతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఏకం సామన్తరాజానం ఉపట్ఠహతీ"తి సుత్వా "మమ భాతికే అనాగచ్ఛన్తే మయ్హం జీవితం నత్థి, గచ్ఛథ తస్స మమ వచనేన పాదే వన్దిత్వా ఖమాపేత్వా గణ్హిత్వా ఆగచ్ఛథా"తి దూతే పాహేసి. తే గన్త్వా బోధిసత్తస్స తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. బోధిసత్తో తం రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా బారాణసిం పచ్చాగన్త్వా రాజానం "మా భాయీ"తి సమస్సాసేత్వా కణ్డే అక్ఖరాని ఛిన్దిత్వా "అహం అసదిసకుమారో ఆగతో, అఞ్ఞం ఏకకణ్డం ఖిపన్తో సబ్బేసం వో జీవితం హరిస్సామి, జీవితేన అత్థికా పలాయన్తూ"తి అట్టాలకే ఠత్వా సత్తన్నం రాజూనం భుఞ్జన్తానం కఞ్చనపాతిమకులేయేవ కణ్డం పాతేసి. తే అక్ఖరాని దిస్వా మరణభయభీతా సబ్బేవ పలాయింసు. ఏవం మహాసత్తో ఖుద్దకమక్ఖికాయ పివనమత్తమ్పి లోహితం అనుప్పాదేత్వా సత్త రాజానో పలాపేత్వా కనిట్ఠభాతరం అపలోకేత్వా కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా జీవితపరియోసానే బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా "ఏవం, భిక్ఖవే, అసదిసకుమారో సత్త రాజానో పలాపేత్వా విజితసఙ్గామో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజితో"తి అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౬౧. "ధనుగ్గహో అసదిసో, రాజపుత్తో మహబ్బలో;
దూరేపాతీ అక్ఖణవేధీ, మహాకాయప్పదాలనో.

౬౨. "సబ్బామిత్తే రణం కత్వా, న చ కఞ్చి విహేఠయి;
భాతరం సోత్థిం కత్వాన, సంయమం అజ్ఝుపాగమీ"తి.

తత్థ **అసదిసోతి** న కేవలం నామేనేవ, బలవీరియపఞ్ఞాహిపి అసదిసోవ. **మహబ్బలోతి** కాయబలేనపి పఞ్ఞాబలేనపి మహబ్బలో. **దూరేపాతీతి** యావ చాతుమహారాజికభవనా తావతింసభవనా చ కణ్డం పేసేతుం సమత్థతాయ దూరేపాతీ. **అక్ఖణవేధీతి** అవిరాధితవేధీ. అథ వా అక్ఖణా వుచ్చతి విజ్జు, యావ ఏకా విజ్జు నిచ్ఛరతి, తావ తేనోభాసేన సత్తట్ఠ వారే కణ్డాని గహేత్వా విజ్ఝతీతి **అక్ఖణవేధీ. మహాకాయప్పదాలనోతి** మహన్తే కాయే పదాలేతి. చమ్మకాయో, దారుకాయో, లోహకాయో, అయోకాయో, వాలికకాయో, ఉదకకాయో, ఫలకకాయోతి ఇమే సత్త మహాకాయా నామ. తత్థ అఞ్ఞో చమ్మకాయపదాలనో మహింసచమ్మం వినివిజ్ఝతి, సో పన సతమ్పి మహింసచమ్మానం వినివిజ్ఝతియేవ. అఞ్ఞో అట్ఠఙ్గులబహలం ఉదుమ్బరపదరం, చతురఙ్గులబహలం అసనపదరం వినివిజ్ఝతి, సో పన ఫలకసతమ్పి ఏకతో బద్ధం వినివిజ్ఝతి, తథా ద్వఙ్గులబహలం తమ్బలోహపట్టం, అఙ్గులబహలం అయపట్టం. వాలికసకటస్స బదరసకటస్స పలాలసకటస్స వా పచ్ఛాభాగేన కణ్డం పవేసేత్వా పురేభాగేన అతిపాతేతి, పకతియా ఉదకే చతుఉసభట్ఠానం కణ్డం పేసేతి, థలే అట్ఠఉసభన్తి ఏవం ఇమేసం సత్తన్నం మహాకాయానం పదాలనతో మహాకాయప్పదాలనో. **సబ్బామిత్తేతి** సబ్బే అమిత్తే. **రణం కత్వాతి** యుద్ధం కత్వా పలాపేసీతి అత్థో. **న చ కఞ్చి విహేఠయీతి** ఏకమ్పి న విహేఠేసి. అవిహేఠయన్తోయేవ పన తేహి సద్ధిం కణ్డపేసనేనేవ రణం కత్వా. **సంయమం అజ్ఝుపాగమీతి** సీలసంయమం పబ్బజ్జం ఉపగతో.

ఏవం సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కనిట్ఠభాతా ఆనన్దో అహోసి, అసదిసకుమారో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అసదిసజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౮౨] ౨. సఙ్గామావచరజాతకవణ్ణనా

సఙ్గామావచరో సూరోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో నన్దత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. సత్థరి హి పఠమగమనేన కపిలపురం గన్త్వా కనిట్ఠభాతికం నన్దరాజకుమారం పబ్బాజేత్వా కపిలపురా నిక్ఖమ్మ అనుపుబ్బేన సావత్థిం గన్త్వా విహరన్తే ఆయస్మా నన్దో భగవతో పత్తం ఆదాయ తథాగతేన సద్ధిం గేహా నిక్ఖమనకాలే “నన్దకుమారో కిర సత్థారా సద్ధిం గచ్ఛతీ”తి సుత్వా అడ్ఢుల్లిఖితేహి కేసేహి వాతపానన్తరేన ఓలోకేత్వా “తువటం ఖో, అయ్యపుత్త, ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి ఇదం జనపదకల్యాణియా వుత్తవచనం అనుస్సరన్తో ఉక్కణ్ఠితో అనభిరతో ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో ధమనిసన్థతగత్తో అహోసి. సత్థా తస్స తం పవత్తిం ఞత్వా “యంనూనాహం నన్దం అరహత్తే పతిట్ఠాపేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా తస్స వసనపరివేణం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసిన్నో “కచ్చి, నన్ద, ఇమస్మిం సాసనే అభిరమసీ”తి పుచ్ఛి. “భన్తే, జనపదకల్యాణియా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా నాభిరమామీ”తి. “హిమవన్తచారికం గతపుబ్బోసి నన్దా”తి? “న గతపుబ్బో, భన్తే”తి. “తేన హి గచ్ఛామా”తి. “నత్థి మే, భన్తే, ఇద్ధి, కథాహం గమిస్సామీ”తి. సత్థా “అహం తం, నన్ద, మమ ఇద్ధిబలేన నేస్సామీ”తి థేరం హత్థే గహేత్వా ఆకాసం పక్ఖన్దన్తో అన్తరామగ్గే ఏకస్మిం ఝామఖేత్తే ఝామఖాణుకే నిసిన్నం ఛిన్నకణ్ణనాసనఙ్గుట్ఠం ఝామలోమం ఛిన్నఛవిం చమ్మమత్తం లోహితపలిగుణ్ఠితం ఏకం పలుట్ఠమక్కటిం దస్సేసి – “పస్ససి, నన్ద, ఏతం మక్కటి”న్తి. “ఆమ, భన్తే”తి. “సుట్ఠు పచ్చక్ఖం కరోహీ”తి.

అథ నం గహేత్వా సట్ఠియోజనికం మనోసిలాతలం, అనోతత్తదహాదయో సత్త మహాసరే, పఞ్చ మహానదియో, సువణ్ణపబ్బతరజతపబ్బతమణిపబ్బతపటిమణ్డితం అనేకసతరామణేయ్యకం హిమవన్తపబ్బతఞ్చ దస్సేత్వా “తావతింసభవనం తే, నన్ద, దిట్ఠపుబ్బ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “న , దిట్ఠపుబ్బం, భన్తే”తి వుత్తే “ఏహి, నన్ద, తావతింసభవనం తే దస్సయిస్సామీ”తి తత్థ నేత్వా పణ్డుకమ్బలసిలాసనే నిసీది. సక్కో దేవరాజా ద్వీసు దేవలోకేసు దేవసఙ్ఘేన సద్ధిం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అడ్ఢతియకోటిసఙ్ఖా తస్స పరిచారికా పఞ్చసతా కకుటపాదా దేవచ్ఛరాయోపి ఆగన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా ఆయస్మన్తం నన్దం తా పఞ్చసతా అచ్ఛరా కిలేసవసేన పునప్పునం ఓలోకాపేసి. “పస్ససి, నన్ద, ఇమా కకుటపాదినియో అచ్ఛరాయో”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. “కిం ను ఖో ఏతా సోభన్తి, ఉదాహు జనపదకల్యాణీ”తి. “సేయ్యథాపి, భన్తే, జనపదకల్యాణిం ఉపనిధాయ సా పలుట్ఠమక్కటీ, ఏవమేవ ఇమా ఉపనిధాయ జనపదకల్యాణీ”తి. “ఇదాని కిం కరిస్ససి నన్దా”తి? “కిం కమ్మం కత్వా, భన్తే, ఇమా అచ్ఛరా లభన్తీ”తి? “సమణధమ్మం కత్వా”తి. “సచే మే, భన్తే, ఇమాసం పటిలాభత్థాయ భగవా పాటిభోగో హోతి, అహం సమణధమ్మం కరిస్సామీ”తి. “కరోహి, నన్ద, అహం తే పాటిభోగో”తి. ఏవం థేరో దేవసఙ్ఘస్స మజ్ఝే తథాగతం పాటిభోగం గహేత్వా “మా, భన్తే, అతిపపఞ్చం కరోథ, ఏథ గచ్ఛామ, అహం సమణధమ్మం కరిస్సామీ”తి ఆహ. సత్థా తం ఆదాయ జేతవనమేవ పచ్చాగమి. థేరో సమణధమ్మం కాతుం ఆరభి.

సత్థా ధమ్మసేనాపతిం ఆమన్తేత్వా “సారిపుత్త, మయ్హం కనిట్ఠభాతా నన్దో తావతింసదేవలోకే దేవసఙ్ఘస్స మజ్ఝే దేవచ్ఛరానం కారణా మం పాటిభోగం అగ్గహేసీ”తి తస్స ఆచిక్ఖి. ఏతేనుపాయేన మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స మహాకస్సపత్థేరస్స అనురుద్ధత్థేరస్స ధమ్మభణ్డాగారికఆనన్దత్థేరస్సాతి అసీతియా మహాసావకానం యేభుయ్యేన చ సేసభిక్ఖూనం ఆచిక్ఖి. ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తత్థేరో నన్దత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా “సచ్చం కిర త్వం, ఆవుసో నన్ద, తావతింసదేవలోకే దేవసఙ్ఘస్స మజ్ఝే ‘దేవచ్ఛరా లభన్తో సమణధమ్మం కరిస్సామీ’తి దసబలం పాటిభోగం గణ్హీ”తి వత్వా “నను ఏవం సన్తే తవ బ్రహ్మచరియవాసో మాతుగామసన్నిస్సితో కిలేససన్నిస్సితో, తస్స తే ఇత్థీనం అత్థాయ సమణధమ్మం కరోన్తస్స భతియా

కమ్మం కరోన్తేన కమ్మకారకేన సద్ధిం కిం నానాకరణ”న్తి థేరం లజ్జాపేసి నిత్తేజం అకాసి. ఏతేనుపాయేన సబ్బేపి అసీతిమహాసావకా అవసేసభిక్ఖూ చ తం ఆయస్మన్తం నన్దం లజ్జాపయింసు.

సో “అయుత్తం వత మే కత”న్తి హిరియా చ ఓత్తప్పేన చ వీరియం దళ్హం పగ్గణ్హిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా “అహం, భన్తే, భగవతో పటిస్సవం ముఞ్చామీ”తి ఆహ. సత్థాపి “యదా త్వం, నన్ద, అరహత్తం పత్తో, తదాయేవాహం పటిస్సవా ముత్తో”తి ఆహ. ఏతమత్థం విదిత్వా ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – “యావ ఓవాదక్ఖమో చాయం, ఆవుసో, నన్దత్థేరో ఏకోవాదేనేవ హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠపేత్వా సమణధమ్మం కత్వా అరహత్తం పత్తో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి నన్దో ఓవాదక్ఖమోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హత్థాచరియకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో హత్థాచరియసిప్పే నిప్ఫత్తిం పత్తో ఏకం బారాణసిరఞ్ఞో సపత్తరాజానం ఉపట్ఠాసి. సో తస్స మఙ్గలహత్థిం సుసిక్ఖితం కత్వా సిక్ఖాపేసి. సో రాజా “బారాణసిరజ్జం గణ్హిస్సామీ”తి బోధిసత్తం గహేత్వా మఙ్గలహత్థిం ఆరుయ్హ మహతియా సేనాయ బారాణసిం గన్త్వా పరివారేత్వా “రజ్జం వా దేతు యుద్ధం వా”తి రఞ్ఞో పణ్ణం పేసేసి. బ్రహ్మదత్తో “యుద్ధం దస్సామీ”తి పాకారద్వారట్టాలకగోపురేసు బలకాయం ఆరోపేత్వా యుద్ధం అదాసి. సపత్తరాజా మఙ్గలహత్థిం వమ్మేన ఛాదేత్వా సయమ్పి వమ్మం పటిముఞ్చిత్వా హత్థిక్ఖన్ధవరగతో తిఖిణం అఙ్కుసం ఆదాయ “నగరం భిన్దిత్వా పచ్చామిత్తం జీవితక్ఖయం పాపేత్వా రజ్జం హత్థగతం కరిస్సామీ”తి హత్థిం నగరాభిముఖం పేసేసి. సో ఉణ్హకలలాని చేవ యన్తపాసాణే చ నానప్పకారాని చ పహరణాని విస్సజ్జేన్తే దిస్వా మరణభయభీతో ఉపసఙ్కమితుం అసక్కోన్తో పటిక్కమి. అథ నం హత్థాచరియో ఉపసఙ్కమిత్వా “తాత, త్వం సూరో సఙ్గామావచరో, ఏవరూపే ఠానే పటిక్కమనం నామ తుయ్హం నానుచ్ఛవిక”న్తి వత్వా హత్థిం ఓవదన్తో ఇమా గాథా అవోచ –

౬౩. “సఙ్గామావచరో సూరో, బలవా ఇతి విస్సుతో;
కిం ను తోరణమాసజ్జ, పటిక్కమసి కుఞ్జర.

౬౪. “ఓమద్ద ఖిప్పం పలిఘం, ఏసికాని చ అబ్బహ;
తోరణాని చ మద్దిత్వా, ఖిప్పం పవిస కుఞ్జరా”తి.

తత్థ **ఇతి విస్సుతో**తి, తాత, త్వం పవత్తసమ్పహారం సఙ్గామం మద్దిత్వా అవచరణతో **సఙ్గామావచరో,** థిరహదయతాయ **సూరో,** థామసమ్పత్తియా **బలవా**తి ఏవం విస్సుతో పఞ్ఞాతో పాకటో. **తోరణమాసజ్జా**తి నగరద్వారసఙ్ఖాతం తోరణం పత్వా. **పటిక్కమసీ**తి కిం ను ఖో ఓసక్కసి, కేన కారణేన నివత్తసీతి వదతి. **ఓమద్దా**తి అవమద్ద అధో పాతయ. **ఏసికాని చ అబ్బహా**తి నగరద్వారే సోళసరతనం అట్ఠరతనం భూమియం పవేసేత్వా నిచ్చలం కత్వా నిఖాతా ఏసికత్థమ్భా హోన్తి, తే ఖిప్పం ఉద్ధర లుఞ్చాహీతి ఆణాపేతి. **తోరణాని చ మద్దిత్వా**తి నగరద్వారస్స పిట్ఠసఙ్ఘాటే మద్దిత్వా. **ఖిప్పం పవిసా**తి సీఘం నగరం పవిస. **కుఞ్జరా**తి నాగం ఆలపతి.

తం సుత్వా నాగో బోధిసత్తస్స ఏకోవాదేనేవ నివత్తిత్వా ఏసికత్థమ్భే సోణ్డాయ పలివేఠేత్వా అహిచ్ఛత్తకాని వియ లుఞ్చిత్వా తోరణం మద్దిత్వా పలిఘం ఓతారేత్వా నగరద్వారం భిన్దిత్వా నగరం పవిసిత్వా రజ్జం గహేత్వా అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా హత్థీ నన్దో అహోసి, రాజా ఆనన్దో, హత్థాచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సఙ్గామావచరజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౮౩] ౩. వాలోదకజాతకవణ్ణనా

వాలోదకం అప్పరసం నిహీనన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్చసతే విఘాసాదే ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర పఞ్చసతా ఉపాసకా ఘరావాసపలిబోధం పుత్తదారస్స నియ్యాదేత్వా సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తా ఏకతోవ విచరన్తి. తేసు కేచి సోతాపన్నా, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, ఏకోపి పుథుజ్జనో నామ నత్థి, సత్థారం నిమన్తేన్తాపి తే ఉపాసకే అన్తోకరిత్వావ నిమన్తేన్తి. తేసం పన దన్తకట్ఠముఖోదకవత్థగన్ధమాలదాయకా పఞ్చసతా చూళుపట్ఠాకా విఘాసాదా హుత్వా వసన్తి. తే భుత్తపాతరాసా నిద్దాయిత్వా ఉట్ఠాయ అచిరవతిం గన్త్వా నదీతీరే ఉన్నదన్తా మల్లయుద్ధం యుజ్ఝన్తి. తే పన పఞ్చసతా ఉపాసకా అప్పసద్దా అప్పనిగ్ఘోసా పటిసల్లానమనుయుఞ్జన్తి. సత్థా తేసం విఘాసాదానం ఉచ్చాసద్దం సుత్వా "కిం ఏసో, ఆనన్ద, సద్దో"తి థేరం పుచ్ఛిత్వా "విఘాసాదసద్దో, భన్తే"తి వుత్తే "న ఖో, ఆనన్ద, ఇమే విఘాసాదా ఇదానేవ విఘాసం ఖాదిత్వా ఉన్నదన్తి, పుబ్బేపి ఉన్నదన్తియేవ, ఇమేపి ఉపాసకా న ఇదానేవ సన్నిసిన్నా, పుబ్బేపి సన్నిసిన్నాయేవా"తి వత్వా థేరేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అమచ్చకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో రఞ్ఞో అత్థధమ్మానుసాసకో అహోసి. అథేకస్మిం కాలే సో రాజా "పచ్చన్తో కుపితో"తి సుత్వా పఞ్చసతే సిన్ధవే కప్పాపేత్వా చతురఙ్గినియా సేనాయ గన్త్వా పచ్చన్తం వూపసమేత్వా బారాణసిమేవ పచ్చాగన్త్వా "సిన్ధవా కిలన్తా అల్లరసమేవ నేసం ముద్దికపానం దేథా"తి ఆణాపేసి. సిన్ధవా గన్ధపానం పివిత్వా అస్ససాలం గన్త్వా అత్తనో అత్తనో ఠానేసు అట్ఠంసు. తేసం పన దిన్నావసిట్ఠకం అప్పరసం బహుకసటం అహోసి. మనుస్సా "ఇదం కిం కరోమా"తి రాజానం పుచ్ఛింసు. రాజా ఉదకేన మద్దిత్వా మకచిపిలోతికాహి పరిస్సావేత్వా "యే గద్రభా సిన్ధవానం నివాపం వహింసు, తేసం దాపేథా"తి దాపేసి. గద్రభా కసటఉదకం పివిత్వా మత్తా హుత్వా విరవన్తా రాజఙ్గణే విచరింసు. రాజా మహావాతపానం వివరిత్వా రాజఙ్గణం ఓలోకయమానో సమీపే ఠితం బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా "పస్స, ఇమే గద్రభా కసటోదకం పివిత్వా మత్తా హుత్వా విరవన్తా ఉప్పతన్తా విచరన్తి, సిన్ధవకులే జాతసిన్ధవా పన గన్ధపానం పివిత్వా నిస్సద్దా సన్నిసిన్నా న ఉప్పిలవన్తి, కిం ను ఖో కారణ"న్తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౬౩. "వాలోదకం అప్పరసం నిహీనం, పిత్వా మదో జాయతి గద్రభానం;

ఇమఞ్చ పిత్వాన రసం పణీతం, మదో న సఞ్జాయతి సిన్ధవాన"న్తి.

తత్థ **వాలోదక**న్తి మకచివాలేహి పరిస్సావితఉదకం. "వాలుదక"న్తిపి పాఠో. **నిహీన**న్తి నిహీనరసభావేన నిహీనం. **న సఞ్జాయతీ**తి సిన్ధవానం మదో న జాయతి, కిం ను ఖో కారణన్తి పుచ్ఛి.

అథస్స కారణం ఆచిక్ఖన్తో బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౬౬. “అప్పం పివిత్వాన నిహీనజచ్చో, సో మజ్జతీ తేన జనిన్ద పుట్ఠో;
ధోరయ్హసీలీ చ కులమ్హి జాతో, న మజ్జతీ అగ్గరసం పివిత్వా”తి.

తత్థ **తేన జనిన్ద పుట్ఠో**తి జనిన్ద ఉత్తమరాజ యో నిహీనజచ్చో, తేన నిహీనజచ్చభావేన పుట్ఠో మజ్జతి పమజ్జతి. **ధోరయ్హసీలీ**తి ధోరయ్హసీలో ధురవహనకఆచారేన సమ్పన్నో జాతిసిన్ధవో. **అగ్గరస**న్తి సబ్బపఠమం గహితం ముద్దికరసం పివిత్వాపి న మజ్జతి.

రాజా బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా గద్రభే రాజఙ్గణా నీహరాపేత్వా తస్సేవ ఓవాదే ఠితో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పఞ్చసతా గద్రభా ఇమే విఘాసాదా అహేసుం, పఞ్చసతా సిన్ధవా ఇమే ఉపాసకా, రాజా ఆనన్దో, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వాలోదకజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౮౪] ౪. గిరిదత్తజాతకవణ్ణనా

దూసితో గిరిదత్తేనాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఏకం విపక్ఖసేవిం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా **మహిళాముఖజాతకే** (జా॰ ౧.౧.౨౬) కథితమేవ. సత్థా పన “న, భిక్ఖవే, అయం భిక్ఖు ఇదానేవ విపక్ఖం సేవతి, పుబ్బేపేస విపక్ఖసేవకోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం సామరాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో అమచ్చకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అహోసి. రఞ్ఞో పన పణ్డవో నామ మఙ్గలస్సో, తస్స గిరిదత్తో నామ అస్సబన్ధో, సో ఖఞ్జో అహోసి. అస్సో ముఖరజ్జుకే గహేత్వా తం పురతో పురతో గచ్ఛన్తం దిస్వా “మం ఏస సిక్ఖాపేతీ”తి సఞ్ఞాయ తస్స అనుసిక్ఖన్తో ఖఞ్జో అహోసి. తస్స అస్సస్స ఖఞ్జభావం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం, రాజా వేజ్జే పేసేసి. తే గన్త్వా అస్సస్స సరీరే రోగం అపస్సన్తా “రోగమస్స న పస్సామా”తి రఞ్ఞో కథయింసు. రాజా బోధిసత్తం పేసేసి – “గచ్ఛ వయస్స, ఏత్థ కారణం జానాహీ”తి. సో గన్త్వా ఖఞ్జఅస్సబన్ధసంసగ్గేన తస్స ఖఞ్జభూతభావం ఞత్వా రఞ్ఞో తమత్థం ఆరోచేత్వా “సంసగ్గదోసేన నామ ఏవం హోతీ”తి దస్సేన్తో పఠమం గాథమాహ –-

౬౭. “దూసితో గిరిదత్తేన, హయో సామస్స పణ్డవో;
పోరాణం పకతిం హిత్వా, తస్సేవానువిధియ్యతీ”తి.

తత్థ **హయో సామస్సా**తి సామస్స రఞ్ఞో మఙ్గలస్సో. **పోరాణం పకతిం హిత్వా**తి అత్తనో పోరాణపకతిం సిఙ్గారభావం పహాయ. **అనువిధియ్యతీ**తి అనుసిక్ఖతి.

అథ నం రాజా “ఇదాని వయస్స కిం కత్తబ్బ”న్తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో “సున్దరం అస్సబన్ధం లభిత్వా యథా పోరాణో భవిస్సతీ”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౬౮. “సచే చ తనుజో పోసో, సిఖరాకారకప్పితో;
ఆననే నం గహేత్వాన, మణ్డలే పరివత్తయే;
ఖిప్పమేవ పహన్త్వాన, తస్సేవానువిధియ్యతీ”తి.

తత్థ **తనుజో**తి తస్స అనుజో. అనురూపం జాతో హి అనుజో, తస్స అనుజో తనుజో. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే హి, మహారాజ, తస్స సిఙ్గారస్స ఆచారసమ్పన్నస్స అస్సస్స అనురూపం జాతో సిఙ్గారో ఆచారసమ్పన్నో పోసో. **సిఖరాకారకప్పితో**తి సిఖరేన సున్దరేన ఆకారేన కప్పితకేసమస్సు తం అస్సం ఆననే గహేత్వా అస్సమణ్డలే పరివత్తేయ్య, ఖిప్పమేవేస తం ఖఞ్జభావం పహాయ “అయం సిఙ్గారో ఆచారసమ్పన్నో అస్సగోపకో మం సిక్ఖాపేతీ”తి సఞ్ఞాయ ఖిప్పమేవ తస్స అనువిధియ్యతి అనుసిక్ఖిస్సతి, పకతిభావేయేవ ఠస్సతీతి అత్థో. రాజా తథా కారేసి, అస్సో పకతిభావే పతిట్ఠాసి. రాజా “తిరచ్ఛానానమ్పి నామ ఆసయం జానిస్సతీ”తి తుట్ఠచిత్తో బోధిసత్తస్స మహన్తం యసం అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా గిరిదత్తో దేవదత్తో అహోసి, అస్సో విపక్ఖసేవకో భిక్ఖు, రాజా ఆనన్దో, అమచ్చపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గిరిదత్తజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౮౫] ౫. అనభిరతిజాతకవణ్ణనా

యథోదకే ఆవిలే అప్పసన్నేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం బ్రాహ్మణకుమారం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర ఏకో బ్రాహ్మణకుమారో తిణ్ణం వేదానం పారగూ బహూ ఖత్తియకుమారే చ బ్రాహ్మణకుమారే చ మన్తే వాచేసి. సో అపరభాగే ఘరావాసం సణ్ఠపేత్వా వత్థాలఙ్కారదాసదాసిఖేత్తవత్థుగోమహింసపుత్తదారాదీనం అత్థాయ చిన్తయమానో రాగదోసమోహవసికో హుత్వా ఆవిలచిత్తో అహోసి, మన్తే పటిపాటియా పరివత్తేతుం నాసక్ఖి, ఇతో చితో చ మన్తా న పటిభంసు. సో ఏకదివసం బహుం గన్ధమాలాదిం గహేత్వా జేతవనం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది . సత్థా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “కిం, మాణవ, మన్తే వాచేసి, పగుణా తే మన్తా”తి పుచ్ఛి. “పుబ్బే మే, భన్తే, మన్తా పగుణా అహేసుం, ఘరావాసస్స పన గహితకాలతో పట్ఠాయ చిత్తం మే ఆవిలం జాతం, తేన మే మన్తా న పగుణా”తి. అథ నం సత్థా “న ఖో, మాణవ, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తే చిత్తస్స అనావిలకాలే తవ మన్తా పగుణా అహేసుం, రాగాదీహి పన ఆవిలకాలే తవ మన్తా న పటిభంసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం మన్తే ఉగ్గణ్హిత్వా దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా బారాణసియం బహూ ఖత్తియకుమారే చ బ్రాహ్మణకుమారే చ మన్తే వాచేసి. తస్స సన్తికే ఏకో బ్రాహ్మణమాణవో తయో వేదే పగుణే అకాసి, ఏకపదేపి నిక్కఙ్ఖో పిట్ఠిఆచరియో హుత్వా మన్తే వాచేసి. సో అపరేన సమయేన ఘరావాసం గహేత్వా ఘరావాసచిన్తాయ ఆవిలచిత్తో మన్తే పరివత్తేతుం నాసక్ఖి. అథ నం ఆచరియో అత్తనో సన్తికం ఆగతం “కిం, మాణవ, పగుణా తే మన్తా”తి పుచ్ఛిత్వా

“ఘరావాసగహితకాలతో పట్ఠాయ మే చిత్తం ఆవిలం జాతం, మన్తే పరివత్తేతుం న సక్కోమీ”తి వుత్తే “తాత, ఆవిలే చిత్తమ్హి పగుణాపి మన్తా న పటిభన్తి, అనావిలే పన చిత్తే అప్పటిభాణం నామ నత్థీ”తి వత్వా ఇమా గాథా ఆహ –

౬౯. “యథోదకే ఆవిలే అప్పసన్నే, న పస్సతి సిప్పికసమ్బుకఞ్చ;
సక్ఖరం వాలుకం మచ్ఛగుమ్బం, ఏవం ఆవిలమ్హి చిత్తే;
న సో పస్సతి అత్తదత్థం పరత్థం.

౭౦. “యథోదకే అచ్ఛే విప్పసన్నే, సో పస్సతి సిప్పికసమ్బుకఞ్చ;
సక్ఖరం వాలుకం మచ్ఛగుమ్బం, ఏవం అనావిలమ్హి చిత్తే;
సో పస్సతి అత్థదత్థం పరత్థ”న్తి.

తత్థ **ఆవిలే**తి కద్దమాలుళితే. **అప్పసన్నే**తి తాయేవ ఆవిలతాయ అవిప్పసన్నే. **సిప్పికసమ్బుకఞ్చా**తి సిప్పికఞ్చ సమ్బుకఞ్చ. **మచ్ఛగుమ్బ**న్తి మచ్ఛఘటం. **ఏవం ఆవిలమ్హీ**తి ఏవమేవ రాగాదీహి ఆవిలే చిత్తే. **అత్తదత్థం పరత్థ**న్తి నేవ అత్తదత్థం న పరత్థం పస్సతీతి అత్థో. **సో పస్సతీ**తి ఏవమేవ అనావిలే చిత్తే సో పురిసో అత్తదత్థం పరత్థఞ్చ పస్సతీతి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బ్రాహ్మణకుమారో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా మాణవో అయమేవ మాణవో అహోసి, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అనభిరతిజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౮౬] ౬. దధివాహనజాతకవణ్ణనా

వణ్ణగన్ధరసూపేతోతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో విపక్ఖసేవిం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా కథితమేవ. సత్థా పన “భిక్ఖవే, అసాధుసన్నివాసో నామ పాపో అనత్థకరో, తత్థ మనుస్సభూతానం తావ పాపసన్నివాసస్స అనత్థకరతాయ కిం వత్తబ్బం, పుబ్బే పన అసాతేన అమధురేన నిమ్బరుక్ఖేన సద్ధిం సన్నివాసమాగమ్మ మధురరసో దిబ్బరసపటిభాగో అచేతనో అమ్బరుక్ఖోపి అమధురో తిత్తకో జాతో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే కాసిరట్ఠే చత్తారో భాతరో బ్రాహ్మణా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తపదేసే పటిపాటియా పణ్ణసాలా కత్వా వాసం కప్పేసుం. తేసం జేట్ఠకభాతా కాలం కత్వా సక్కత్తం పాపుణి. సో తం కారణం ఞత్వా అన్తరన్తరా సత్తట్ఠదివసచ్చయేన తేసం ఉపట్ఠానం గచ్ఛన్తో ఏకదివసం జేట్ఠకతాపసం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా – “భన్తే, కేన తే అత్థో”తి పుచ్ఛి. పణ్డురోగో తాపసో “అగ్గినా మే అత్థో”తి ఆహ. సో తం సుత్వా తస్స వాసిఫరసుకం అదాసి. వాసిఫరసుకో నామ దణ్డే పవేసనవసేన వాసిపి హోతి ఫరసుపి. తాపసో “కో మే ఇమం ఆదాయ దారూని ఆహరిస్సతీ”తి ఆహ. అథ నం సక్కో ఏవమాహ – “యదా తే, భన్తే, దారూహి అత్థో, ఇమం ఫరసుం హత్థేన పహరిత్వా ‘దారూని మే ఆహరిత్వా అగ్గిం కరోహీ’తి వదేయ్యాసి, దారూని ఆహరిత్వా అగ్గిం కత్వా దస్సతీ”తి. తస్స వాసిఫరసుకం దత్వా దుతియమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా “భన్తే, కేన తే అత్థో”తి పుచ్ఛి. తస్స పణ్ణసాలాయ హత్థిమగ్గో హోతి, సో హత్థీహి ఉపద్దుతో “హత్థీనం మే వసేన దుక్ఖం ఉప్పజ్జతి, తే పలాపేహీ”తి ఆహ. సక్కో తస్స ఏకం భేరిం ఉపనామేత్వా “భన్తే, ఇమస్మిం తలే పహటే తుమ్హాకం పచ్చామిత్తా పలాయిస్సన్తి, ఇమస్మిం తలే పహటే మేత్తచిత్తా హుత్వా చతురఙ్గినియా

సేనాయ పరివారేస్సన్తీ”తి వత్వా తం భేరిం దత్వా కనిట్ఠస్స సన్తికం గన్త్వా “భన్తే, కేన తే అత్థో”తి పుచ్ఛి. సోపి పణ్డురోగధాతుకోవ, తస్మా “దధినా మే అత్థో”తి ఆహ. సక్కో తస్స ఏకం దధిఘటం దత్వా “సచే తుమ్హే ఇచ్ఛమానా ఇమం ఆసిఞ్చేయ్యాథ, మహానదీ హుత్వా మహోఘం పవత్తేత్వా తుమ్హాకం రజ్జం గహేత్వా దాతుం సమత్థోపి భవిస్సతీ”తి వత్వా పక్కామి. తతో పట్ఠాయ వాసిఫరసుకో జేట్ఠభాతికస్స అగ్గిం కరోతి, ఇతరేన భేరితలే పహటే హత్థీ పలాయన్తి, కనిట్ఠో దధిం పరిభుఞ్జతి.

తస్మిం కాలే ఏకో సూకరో ఏకస్మిం పురాణగామట్ఠానే చరన్తో ఆనుభావసమ్పన్నం ఏకం మణిక్ఖన్ధం అద్దస. సో తం మణిక్ఖన్ధం ముఖేన డంసిత్వా తస్సానుభావేన ఆకాసే ఉప్పతిత్వా సముద్దస్స మజ్ఝే ఏకం దీపకం గన్త్వా “ఏత్థ దాని మయా వసితుం వట్టతీ”తి ఓతరిత్వా ఫాసుకట్ఠానే ఏకస్స ఉదుమ్బరరుక్ఖస్స హేట్ఠా వాసం కప్పేసి. సో ఏకదివసం తస్మిం రుక్ఖమూలే మణిక్ఖన్ధం పురతో ఠపేత్వా నిద్దం ఓక్కమి. అథేకో కాసిరట్ఠవాసీ మనుస్సో “నిరుపకారో ఏస అమ్హాక”న్తి మాతాపితూహి గేహా నిక్కడ్ఢితో ఏకం పట్టనగామం గన్త్వా నావికానం కమ్మకారో హుత్వా నావం ఆరుయ్హ సముద్దమజ్ఝే భిన్నాయ నావాయ ఫలకే నిపన్నో తం దీపకం పత్వా ఫలాఫలాని పరియేసన్తో తం సూకరం నిద్దాయన్తం దిస్వా సణికం గన్త్వా మణిక్ఖన్ధం గణ్హిత్వా తస్స ఆనుభావేన ఆకాసే ఉప్పతిత్వా ఉదుమ్బరరుక్ఖే నిసీదిత్వా చిన్తేసి – “అయం సూకరో ఇమస్స మణిక్ఖన్ధస్స ఆనుభావేన ఆకాసచారికో హుత్వా ఇధ వసతి మఞ్ఞే, మయా పఠమమేవ ఇమం సూకరం మారేత్వా మంసం ఖాదిత్వా పచ్ఛా గన్తుం వట్టతీ”తి. సో ఏకం దణ్డకం భఞ్జిత్వా తస్స సీసే పాతేతి. సూకరో పబుజ్ఝిత్వా మణిం అపస్సన్తో ఇతో చితో చ కమ్పమానో విధావతి, రుక్ఖే నిసిన్నపురిసో హసి. సూకరో ఓలోకేన్తో తం దిస్వా తం రుక్ఖం సీసేన పహరిత్వా తత్థేవ మతో.

సో పురిసో ఓతరిత్వా అగ్గిం కత్వా తస్స మంసం పచిత్వా ఖాదిత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా హిమవన్తమత్థకేన గచ్ఛన్తో అస్సమపదం దిస్వా జేట్ఠభాతికస్స తాపసస్స అస్సమే ఓతరిత్వా ద్వీహతీహం వసిత్వా తాపసస్స వత్తపటివత్తం అకాసి, వాసిఫరసుకస్స ఆనుభావఞ్చ పస్సి. సో “ఇమం మయా గహేతుం వట్టతీ”తి మణిక్ఖన్ధస్స ఆనుభావం తాపసస్స దస్సేత్వా “భన్తే, ఇమం మణిం గహేత్వా వాసిఫరసుకం దేథా”తి ఆహ. తాపసో ఆకాసేన చరితుకామో తం గహేత్వా వాసిఫరసుకం అదాసి. సో తం గహేత్వా థోకం గన్త్వా వాసిఫరసుకం పహరిత్వా “వాసిఫరసుక తాపసస్స సీసం ఛిన్దిత్వా మణిక్ఖన్ధం మే ఆహరా”తి ఆహ. సో గన్త్వా తాపసస్స సీసం ఛిన్దిత్వా మణిక్ఖన్ధం ఆహరి. సో వాసిఫరసుకం పటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఠపేత్వా మజ్ఝిమతాపసస్స సన్తికం గన్త్వా కతిపాహం వసిత్వా భేరియా ఆనుభావం దిస్వా మణిక్ఖన్ధం దత్వా భేరిం గణ్హిత్వా పురిమనయేనేవ తస్సపి సీసం ఛిన్దాపేత్వా కనిట్ఠం ఉపసఙ్కమిత్వా దధిఘటస్స ఆనుభావం దిస్వా మణిక్ఖన్ధం దత్వా దధిఘటం గహేత్వా పురిమనయేనేవ తస్స సీసం ఛిన్దాపేత్వా మణిక్ఖన్ధఞ్చ వాసిఫరసుకఞ్చ భేరిఞ్చ దధిఘటఞ్చ గహేత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా బారాణసియా అవిదూరే ఠత్వా బారాణసిరఞ్ఞో “యుద్ధం వా మే దేతు రజ్జం వా”తి ఏకస్స పురిసస్స హత్థే పణ్ణం పాహేసి.

రాజా సాసనం సుత్వావ “చోరం గణ్హిస్సామీ”తి నిక్ఖమి. సో ఏకం భేరితలం పహరి, చతురఙ్గినీ సేనా పరివారేసి. రఞ్ఞో అవత్థరణభావం ఞత్వా దధిఘటం విస్సజ్జేసి, మహానదీ పవత్తి. మహాజనో దధిమ్హి ఓసీదిత్వా నిక్ఖమితుం నాసక్ఖి. వాసిఫరసుకం పహరిత్వా “రఞ్ఞో సీసం ఆహరా”తి ఆహ, వాసిఫరసుకో గన్త్వా రఞ్ఞో సీసం ఆహరిత్వా పాదమూలే నిక్ఖిపి. ఏకోపి ఆవుధం ఉక్ఖిపితుం నాసక్ఖి. సో మహన్తేన బలేన పరివుతో నగరం పవిసిత్వా అభిసేకం కారేత్వా దధివాహనో నామ రాజా హుత్వా ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేసి.

తస్సేకదివసం మహానదియం జాలకరణ్డకే కీళన్తస్స కణ్ణముణ్డదహతో దేవపరిభోగం ఏకం అమ్బపక్కం ఆగన్త్వా జాలే లగ్గి, జాలం ఉక్ఖిపన్తా తం దిస్వా రఞ్ఞో అదంసు. తం మహన్తం ఘటప్పమాణం పరిమణ్డలం సువణ్ణవణ్ణం అహోసి. రాజా "కిస్స ఫలం నామేత"న్తి వనచరకే పుచ్ఛిత్వా "అమ్బఫల"న్తి సుత్వా పరిభుఞ్జిత్వా తస్స అట్ఠిం అత్తనో ఉయ్యానే రోపాపేత్వా ఖీరోదకేన సిఞ్చాపేసి. రుక్ఖో నిబ్బత్తిత్వా తతియే సంవచ్ఛరే ఫలం అదాసి. అమ్బస్స సక్కారో మహా అహోసి, ఖీరోదకేన సిఞ్చన్తి, గన్ధపఞ్చఙ్గులికం దేన్తి, మాలాదామాని పరిక్ఖిపన్తి, గన్ధతేలేన దీపం జాలేన్తి, పరిక్ఖేపో పనస్స పటసాణియా అహోసి. ఫలాని మధురాని సువణ్ణవణ్ణాని అహేసుం. దధివాహనరాజా అఞ్ఞేసం రాజూనం అమ్బఫలం పేసేన్తో అట్ఠితో రుక్ఖనిబ్బత్తనభయేన అఙ్కురనిబ్బత్తనట్ఠానం మణ్డూకకణ్టకేన విజ్ఝిత్వా పేసేసి. తేసం అమ్బం ఖాదిత్వా అట్ఠి రోపితం న సమ్పజ్జతి. తే "కిం ను ఖో ఏత్థ కారణ"న్తి పుచ్ఛన్తా తం కారణం జానింసు.

అథేకో రాజా ఉయ్యానపాలం పక్కోసిత్వా "దధివాహనస్స అమ్బఫలానం రసం నాసేత్వా తిత్తకభావం కాతుం సక్ఖిస్ససీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, దేవా"తి వుత్తే "తేన హి గచ్ఛాహీ"తి సహస్సం దత్వా పేసేసి. సో బారాణసిం గన్త్వా "ఏకో ఉయ్యానపాలో ఆగతో"తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా తేన పక్కోసాపితో పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా "త్వం ఉయ్యానపాలో"తి పుట్ఠో "ఆమ, దేవా"తి వత్వా అత్తనో ఆనుభావం వణ్ణేసి. రాజా "గచ్ఛ అమ్హాకం ఉయ్యానపాలస్స సన్తికే హోహీ"తి ఆహ. తే తతో పట్ఠాయ ద్వే జనా ఉయ్యానం పటిజగ్గన్తి. అధునాగతో ఉయ్యానపాలో అకాలపుప్ఫాని సుట్ఠు పుప్ఫాపేన్తో అకాలఫలాని గణ్హాపేన్తో ఉయ్యానం రమణీయం అకాసి. రాజా తస్స పసీదిత్వా పోరాణకఉయ్యానపాలం నీహరిత్వా తస్సేవ ఉయ్యానం అదాసి. సో ఉయ్యానస్స అత్తనో హత్థగతభావం ఞత్వా అమ్బరుక్ఖం పరివారేత్వా నిమ్బే చ ఫగ్గవవల్లియో చ రోపేసి, అనుపుబ్బేన నిమ్బా వడ్ఢింసు, మూలేహి మూలాని, సాఖాహి చ సాఖా సంసట్ఠా ఓనద్ధవినద్ధా అహేసుం. తేన అసాతఅమధురసంసగ్గేన తావమధురఫలో అమ్బో తిత్తకో జాతో నిమ్బపణ్ణసదిసరసో, అమ్బఫలానం తిత్తకభావం ఞత్వా ఉయ్యానపాలో పలాయి.

దధివాహనో ఉయ్యానం గన్త్వా అమ్బఫలం ఖాదన్తో ముఖే పవిట్ఠం అమ్బరసం నిమ్బకసటం వియ అజ్ఝోహరితుం అసక్కోన్తో కక్కారేత్వా నిట్ఠుభి. తదా బోధిసత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అమచ్చో అహోసి. రాజా బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా "పణ్డిత, ఇమస్స రుక్ఖస్స పోరాణకపరిహారతో పరిహీనం నత్థి, ఏవం సన్తేపిస్స ఫలం తిత్తకం జాతం, కిం ను ఖో కారణ"న్తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౭౦. "వణ్ణగన్ధరసూపేతో , అమ్బోయం అహువా పురే;
తమేవ పూజం లభమానో, కేనమ్బో కటుకప్ఫలో"తి.

అథస్స కారణం ఆచిక్ఖన్తో బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౭౧. "పుచిమన్దపరివారో, అమ్బో తే దధివాహన;
మూలం మూలేన సంసట్ఠం, సాఖా సాఖా నిసేవరే;
అసాతసన్నివాసేన, తేనమ్బో కటుకప్ఫలో"తి.

తత్థ **పుచిమన్దపరివారోతి** నిమ్బరుక్ఖపరివారో. **సాఖా సాఖా నిసేవరేతి** పుచిమన్దస్స సాఖాయో అమ్బరుక్ఖస్స సాఖాయో నిసేవన్తి. **అసాతసన్నివాసేనాతి** అమధురేహి పుచిమన్దేహి సద్ధిం సన్నివాసేన. **తేనాతి** తేన కారణేన అయం అమ్బో కటుకప్ఫలో అసాతఫలో తిత్తకఫలో జాతోతి.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా సబ్బేపి పుచిమన్దే చ ఫగ్గవవల్లియో చ ఛిన్దాపేత్వా మూలాని ఉద్ధరాపేత్వా సమన్తా అమధురపంసుం హరాపేత్వా మధురపంసుం పక్ఖిపాపేత్వా ఖీరోదకసక్ఖరోదకగన్ధోదకేహి అమ్బం పటిజగ్గాపేసి. సో మధురసంసగ్గేన పున మధురోవ అహోసి. రాజా పకతిఉయ్యానపాలస్సేవ ఉయ్యానం నియ్యాదేత్వా యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అహమేవ పణ్డితామచ్చో అహోసి”న్తి.

దధివాహనజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౮౭] ౭. చతుమట్ఠజాతకవణ్ణనా

ఉచ్చే విటభిమారుయ్హాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం మహల్లకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసం కిర ద్వీసు అగ్గసావకేసు అఞ్ఞమఞ్ఞం పఞ్హపుచ్ఛనవిస్సజ్జనకథాయ నిసిన్నేసు ఏకో మహల్లకో భిక్ఖు తేసం సన్తికం గన్త్వా తతియో హుత్వా నిసీదిత్వా “భన్తే, మయమ్పి తుమ్హే పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామ, తుమ్హేపి అత్తనో కఙ్ఖం అమ్హే పుచ్ఛథా”తి ఆహ. థేరా తం జిగుచ్ఛిత్వా ఉట్ఠాయ పక్కమింసు. థేరానం ధమ్మం సోతుం నిసిన్నపరిసా సమాగమస్స భిన్నకాలే సత్థు సన్తికం గన్త్వా “కిం అకాలే ఆగతత్థా”తి వుత్తే తం కారణం ఆరోచయింసు. సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సారిపుత్తమోగ్గల్లానా ఏతం జిగుచ్ఛిత్వా అకథేత్వా పక్కమన్తి, పుబ్బేపి పక్కమింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞాయతనే రుక్ఖదేవతా అహోసి. అథ ద్వే హంసపోతకా చిత్తకూటపబ్బతా నిక్ఖమిత్వా తస్మిం రుక్ఖే నిసీదిత్వా గోచరాయ గన్త్వా నివత్తన్తాపి తస్మింయేవ విస్సమిత్వా చిత్తకూటం గచ్ఛన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే తేసం బోధిసత్తేన సద్ధిం విస్సాసో అహోసి. గచ్ఛన్తా చ ఆగచ్ఛన్తా చ అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్మోదిత్వా ధమ్మకథం కథేత్వా పక్కమింసు. అథేకదివసం తేసు రుక్ఖగ్గే నిసీదిత్వా బోధిసత్తేన సద్ధిం కథేన్తేసు ఏకో సిఙ్గాలో తస్స రుక్ఖస్స హేట్ఠా ఠత్వా తేహి హంసపోతకేహి సద్ధిం మన్తేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౭౩. “ఉచ్చే విటభిమారుయ్హ, మన్తయవ్హో రహోగతా;
నీచే ఓరుయ్హ మన్తవ్హో, మిగరాజాపి సోస్సతీ”తి.

తత్థ **ఉచ్చే విటభిమారుయ్హాతి** పకతియా చ ఉచ్చే ఇమస్మిం రుక్ఖే ఉచ్చతరం ఏకం విటపం అభిరుహిత్వా. **మన్తయవ్హోతి** మన్తేథ కథేథ. **నీచే ఓరుయ్హాతి** ఓతరిత్వా నీచే ఠానే ఠత్వా మన్తేథ. **మిగరాజాపి సోస్సతీతి** అత్తానం మిగరాజానం కత్వా ఆహ. హంసపోతకా జిగుచ్ఛిత్వా ఉట్ఠాయ చిత్తకూటమేవ గతా.

తేసం గతకాలే బోధిసత్తో సిఙ్గాలస్స దుతియం గాథమాహ –

౭౪. “యం సువణ్ణో సువణ్ణేన, దేవో దేవేన మన్తయే;

కిం తేత్థ చతుమట్ఠస్స, బిలం పవిస జమ్బుకా"తి.

తత్థ **సువణ్ణో**తి సున్దరవణ్ణో. **సువణ్ణేనా**తి దుతియేన హంసపోతకేన. **దేవో దేవేనా**తి తేయేవ ద్వే దేవే కత్వా కథేతి. **చతుమట్ఠస్సా**తి సరీరేన జాతియా సరేన గుణేనాతి ఇమేహి చతూహి మట్ఠస్స సుద్ధస్సాతి అక్ఖరత్థో. అసుద్ధంయేవ పన తం పసంసావచనేన నిన్దన్తో ఏవమాహ, చతూహి లామకస్స కిం తే ఏత్థ సిఙ్గాలస్సాతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. ''**బిలం పవిసా**''తి ఇదం బోధిసత్తో భేరవారమ్మణం దస్సేత్వా తం పలాపేన్తో ఆహ.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సిఙ్గాలో మహల్లకో అహోసి, ద్వే హంసపోతకా సారిపుత్తమోగ్గల్లానా, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

చతుమట్ఠజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౮౮] ౮. సీహకోత్థుజాతకవణ్ణనా

సీహఙ్గులీ సీహనఖోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకాలికం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసం కిర కోకాలికో అఞ్ఞేసు బహుస్సుతేసు ధమ్మం కథేన్తేసు సయమ్పి కథేతుకామో అహోసీతి సబ్బం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ విత్థారేతబ్బం. తం పన పవత్తిం సుత్వా సత్థా "న, భిక్ఖవే, కోకాలికో ఇదానేవ అత్తనో సద్దేన పాకటో జాతో, పుబ్బేపి పాకటో అహోసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే సీహో హుత్వా ఏకాయ సిఙ్గాలియా సద్ధిం సంవాసమన్వాయ పుత్తం పటిలభి. సో అఙ్గులీహి నఖేహి కేసరేన వణ్ణేన సణ్ఠానేనాతి ఇమేహి ఆకారేహి పితుసదిసో అహోసి, సద్దేన మాతుసదిసో. అథేకదివసం దేవే వస్సిత్వా విగతే సీహేసు నదిత్వా సీహకీళం కీళన్తేసు సోపి తేసం అన్తరే నదితుకామో హుత్వా సిఙ్గాలికం నాదం నది. అథస్స సద్దం సుత్వా సీహా తుణ్హీ అహేసుం. తస్స సద్దం సుత్వా అపరో బోధిసత్తస్స సజాతిపుత్తో "తాత, అయం సీహో వణ్ణాదీహి అమ్హేహి సమానో, సద్దో పనస్స అఞ్ఞాదిసో, కో నామేసో"తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౭౫. "సీహఙ్గులీ సీహనఖో, సీహపాదపతిట్ఠితో;
సో సీహో సీహసఙ్ఘమ్హి, ఏకో నదతి అఞ్ఞథా"తి.

తత్థ **సీహపాదపతిట్ఠితో**తి సీహపాదేహేవ పతిట్ఠితో. **ఏకో నదతి అఞ్ఞథా**తి ఏకోవ అవసేససీహేహి అసదిసేన సిఙ్గాలసద్దేన నదన్తో అఞ్ఞథా నదతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో "తాత, ఏస తవ భాతా సిఙ్గాలియా పుత్తో, రూపేన మయా సదిసో, సద్దేన మాతరా సదిసో"తి వత్వా సిఙ్గాలిపుత్తం ఆమన్తేత్వా "తాత, త్వం ఇతో పట్ఠాయ ఇధ వసన్తో అప్పసద్దో వస, సచే పున నదిస్ససి, సిఙ్గాలభావం తే జానిస్సన్తీ"తి ఓవదన్తో దుతియం గాథమాహ –

౭౬. "మా త్వం నది రాజపుత్త, అప్పసద్దో వనే వస;
సరేన ఖో తం జానేయ్యుం, న హి తే పేత్తికో సరో"తి.

తత్థ **రాజపుత్తాతి** సీహస్స మిగరఞ్ఞో పుత్త. ఇమఞ్చ పన ఓవాదం సుత్వా పున సో నదితుం నామ న ఉస్సహి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సిఙ్గాలో కోకాలికో అహోసి, సజాతిపుత్తో రాహులో, మిగరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సీహకోత్థుజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౮౯] ౯. సీహచమ్మజాతకవణ్ణనా

నేతం సీహస్స నదితన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకాలికఞ్ఞేవ ఆరబ్భ కథేసి. సో ఇమస్మిం కాలే సరభఞ్ఞం భణితుకామో అహోసి. సత్థా తం పవత్తిం సుత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కస్సకకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కసికమ్మేన జీవికం కప్పేసి. తస్మిం కాలే ఏకో వాణిజో గద్రభభారకేన వోహారం కరోన్తో విచరతి. సో గతగతట్ఠానే గద్రభస్స పిట్ఠితో భణ్డికం ఓతారేత్వా గద్రభం సీహచమ్మేన పారుపిత్వా సాలియవఖేత్తేసు విస్సజ్జేతి. ఖేత్తరక్ఖకా తం దిస్వా “సీహో”తి సఞ్ఞాయ ఉపసఙ్కమితుం న సక్కోన్తి. అథేకదివసం సో వాణిజో ఏకస్మిం గామద్వారే నివాసం గహేత్వా పాతరాసం పచాపేన్తో తతో గద్రభం సీహచమ్మం పారుపిత్వా యవఖేత్తే విస్సజ్జేసి. ఖేత్తరక్ఖకా “సీహో”తి సఞ్ఞాయ తం ఉపసఙ్కమితుం అసక్కోన్తా గేహం గన్త్వా ఆరోచేసుం. సకలగామవాసినో ఆవుధాని గహేత్వా సఙ్ఖే ధమేన్తా భేరియో వాదేన్తా ఖేత్తసమీపం గన్త్వా ఉన్నదింసు, గద్రభో మరణభయభీతో గద్రభరవం రవి. అథస్స గద్రభభావం ఞత్వా బోధిసత్తో పఠమం గాథమాహ –

౭౭. “నేతం సీహస్స నదితం, న బ్యగ్ఘస్స న దీపినో;
పారుతో సీహచమ్మేన, జమ్మో నదతి గద్రభో”తి.

తత్థ **జమ్మోతి** లామకో. గామవాసినోపి తస్స గద్రభభావం ఞత్వా తం అట్ఠీని భఞ్జన్తా పోథేత్వా సీహచమ్మం ఆదాయ అగమంసు.

అథ సో వాణిజో ఆగన్త్వా తం బ్యసనభావప్పత్తం గద్రభం దిస్వా దుతియం గాథమాహ –

౭౮. “చిరమ్పి ఖో తం ఖాదేయ్య, గద్రభో హరితం యవం;
పారుతో సీహచమ్మేన, రవమానోవ దూసయీ”తి.

తత్థ **తన్తి** నిపాతమత్తం, అయం గద్రభో అత్తనో గద్రభభావం అజానాపేత్వా సీహచమ్మేన పారుతో చిరమ్పి కాలం హరితం యవం ఖాదేయ్యాతి అత్థో. **రవమానోవ దూసయీతి** అత్తనో పన గద్రభరవం రవమానోవేస అత్తానం దూసయి, నత్థేత్థ సీహచమ్మస్స దోసోతి. తస్మిం ఏవం కథేన్తేయేవ గద్రభో తత్థేవ నిపన్నో మరి, వాణిజోపి తం పహాయ పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా వాణిజో దేవదత్తో అహోసి, గద్రభో కోకాలికో, పణ్డితకస్సకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సీహచమ్మజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౧౯౦] ౧౦. సీలానిసంసజాతకవణ్ణనా

పస్స సద్ధాయ సీలస్సాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం సద్ధం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సద్ధో పసన్నో అరియసావకో ఏకదివసం జేతవనం గచ్ఛన్తో సాయం అచిరవతినదీతీరం గన్త్వా నావికే నావం తీరే ఠపేత్వా ధమ్మస్సవనత్థాయ గతే తిత్థే నావం అదిస్వా బుద్ధారమ్మణం పీతిం గహేత్వా నదిం ఓతరి, పాదా ఉదకమ్హి న ఓసీదింసు. సో పథవీతలే గచ్ఛన్తో వియ వేమజ్ఝం గతకాలే వీచిం పస్సి. అథస్స బుద్ధారమ్మణా పీతి మన్దా జాతా, పాదా ఓసీదితుం ఆరభింసు, సో పున బుద్ధారమ్మణం పీతిం దళ్హం కత్వా ఉదకపిట్ఠేనేవ గన్త్వా జేతవనం పవిసిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా "ఉపాసక, కచ్చి మగ్గం ఆగచ్ఛన్తో అప్పకిలమథేన ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "భన్తే, బుద్ధారమ్మణం పీతిం గహేత్వా ఉదకపిట్ఠే పతిట్ఠం లభిత్వా పథవిం మద్దన్తో వియ ఆగతోమ్హీ"తి వుత్తే "న ఖో పన, ఉపాసక, త్వఞ్ఞేవ బుద్ధగుణే అనుస్సరిత్వా పతిట్ఠం లద్ధో, పుబ్బేపి ఉపాసకా సముద్దమజ్ఝే నావాయ భిన్నాయ బుద్ధగుణే అనుస్సరన్తా పతిట్ఠం లభింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే సోతాపన్నో అరియసావకో ఏకేన న్హాపితకుటుమ్బికేన సద్ధిం నావం అభిరుహి, తస్స న్హాపితస్స భరియా "అయ్య, ఇమస్స సుఖదుక్ఖం తవ భారో"తి న్హాపితం తస్స ఉపాసకస్స హత్థే నిక్ఖిపి. అథ సా నావా సత్తమే దివసే సముద్దమజ్ఝే భిన్నా, తేపి ద్వే జనా ఏకస్మిం ఫలకే నిపన్నా ఏకం దీపకం పాపుణింసు. తత్థ సో న్హాపితో సకుణే మారేత్వా పచిత్వా ఖాదన్తో ఉపాసకస్సపి దేతి. ఉపాసకో "అలం మయ్హ"న్తి న ఖాదతి. సో చిన్తేసి – "ఇమస్మిం ఠానే అమ్హాకం ఠపేత్వా తీణి సరణాని అఞ్ఞా పతిట్ఠా నత్థీ"తి. సో తిణ్ణం రతనానం గుణే అనుస్సరి. అథస్సానుసరన్తస్స తస్మిం దీపకే నిబ్బత్తో నాగరాజా అత్తనో సరీరం మహానావం కత్వా మాపేసి, సముద్దదేవతా నియామకో అహోసి, నావా సత్తహి రతనేహి పూరయిత్థ, తయో కూపకా ఇన్దనీలమణిమయా అహేసుం, సువణ్ణమయో లఙ్కారో, రజతమయాని యోత్తాని, సువణ్ణమయాని యట్ఠిఫియాని.

సముద్దదేవతా నావాయ ఠత్వా "అత్థి జమ్బుదీపగమికా"తి ఘోసేసి. ఉపాసకో "మయం గమిస్సామా"తి ఆహ. తేన హి ఏహి, నావం అభిరుహాతి. సో నావం అభిరుహిత్వా న్హాపితం పక్కోసి, సముద్దదేవతా – "తుయ్హఞ్ఞేవ లబ్భతి, న ఏతస్సా"తి ఆహ. "కింకారణా"తి? "ఏతస్స సీలగుణాచారో నత్థి, తం కారణం. అహఞ్హి తుయ్హం నావం ఆహరిం, న ఏతస్సా"తి. "హోతు, అహం అత్తనా దిన్నదానేన రక్ఖితసీలేన భావితభావనాయ ఏతస్స పత్తిం దమ్మీ"తి. న్హాపితో "అనుమోదామి, సామీ"తి ఆహ. దేవతా "ఇదాని గణ్హిస్సామీ"తి తమ్పి ఆరోపేత్వా ఉభోపి జనే సముద్దా నిక్ఖామేత్వా నదియా బారాణసిం గన్త్వా అత్తనో ఆనుభావేన ద్విన్నమ్పి తేసం గేహే ధనం పతిట్ఠపేత్వా "పణ్డితేహేవ సద్ధిం సంసగ్గో నామ కాతబ్బో. సచే హి ఇమస్స న్హాపితస్స ఇమినా ఉపాసకేన సద్ధిం సంసగ్గో నాభవిస్స, సముద్దమజ్ఝేయేవ నస్సిస్సా"తి పణ్డితసంసగ్గగుణం కథయమానా ఇమా గాథా అవోచ –

౭౯. "పస్స సద్ధాయ సీలస్స, చాగస్స చ అయం ఫలం;
నాగో నావాయ వణ్ణేన, సద్ధం వహతుపాసకం.

౮౦. "సబ్భిరేవ సమాసేథ, సబ్భి కుబ్బేథ సన్థవం;
సతఞ్హి సన్నివాసేన, సోత్థిం గచ్ఛతి న్హాపితో"తి.

తత్థ **పస్సాతి** కఞ్చి అనియమేత్వా పస్సథాతి ఆలపతి. **సద్ధాయాతి** లోకియలోకుత్తరాయ సద్ధాయ. సీలేపి ఏసేవ నయో. **చాగస్సాతి** దేయ్యధమ్మపరిచ్చాగస్స చేవ కిలేసపరిచ్చాగస్స చ. **అయం ఫలన్తి** ఇదం ఫలం, గుణం ఆనిసంసన్తి అత్థో. అథ వా చాగస్స చ ఫలం పస్స, అయం నాగో నావాయ వణ్ణేనాతి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **నావాయ వణ్ణేనాతి** నావాయ సణ్ఠానేన. **సద్ధన్తి** తీసు రతనేసు పతిట్ఠితసద్ధం. **సబ్భిరేవాతి** పణ్డితేహియేవ . **సమాసేథాతి** ఏకతో ఆవసేయ్య, ఉపవసేయ్యాతి అత్థో. **కుబ్బేథాతి** కరేయ్య. **సన్థవన్తి** మిత్తసన్థవం. తణ్హాసన్థవో పన కేనచిపి సద్ధిం న కాతబ్బో. **న్హాపితోతి** న్హాపితకుటుమ్బికో. “నహాపితో”తిపి పాఠో.

ఏవం సముద్దదేవతా ఆకాసే ఠత్వా ధమ్మం దేసేత్వా ఓవదిత్వా నాగరాజానం గహేత్వా అత్తనో విమానమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – సచ్చపరియోసానే ఉపాసకో సకదాగామిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా సోతాపన్నఉపాసకో పరినిబ్బాయి, నాగరాజా సారిపుత్తో అహోసి, సముద్దదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సీలానిసంసజాతకవణ్ణనా దసమా.

అసదిసవగ్గో చతుత్థో.

తస్సుద్దానం –

అసదిసఞ్చ సఙ్గామం, వాలోదకం గిరిదత్తం;
నభిరతి దధివాహం, చతుమట్ఠం సీహకోట్ఠం;
సీహచమ్మం సీలానిసంసం.

౫. రుహకవగ్గో

[౧౯౧] ౧. రుహకజాతకవణ్ణనా

అపి రుహక ఛిన్నాపీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు అట్ఠకనిపాతే **ఇన్ద్రియజాతకే** (జా॰ ౧.౮.౬౦ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం “అయం తే భిక్ఖు ఇత్థీ అనత్థకారికా, పుబ్బేపి తే ఏసా సరాజికాయ పరిసాయ మజ్ఝే లజ్జాపేత్వా గేహా నిక్ఖమనాకారం కారేసీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తస్స రుహకో నామ పురోహితో అహోసి, తస్స పురాణీ నామ బ్రాహ్మణీ భరియా. రాజా బ్రాహ్మణస్స అస్సభణ్డకేన అలఙ్కరిత్వా అస్సం అదాసి. సో తం అస్సం ఆరుయ్హ రఞ్ఞో ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి. అథ నం అలఙ్కతఅస్సస్స పిట్ఠే నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తం ఆగచ్ఛన్తఞ్చ దిస్వా తహిం తహిం ఠితా మనుస్సా “అహో అస్సస్స రూపం, అహో అస్సో సోభతీ”తి అస్సమేవ పసంసన్తి. సో గేహం ఆగన్త్వా పాసాదం అభిరుయ్హ భరియం ఆమన్తేసి – “భద్దే , అమ్హాకం అస్సో అతివియ సోభతి, ఉభోసు పస్సేసు ఠితా మనుస్సా అమ్హాకం అస్సమేవ వణ్ణేన్తీ”తి. సా పన బ్రాహ్మణీ థోకం ఛిన్నికా ధుత్తికధాతుకా, తేన నం ఏవమాహ – “అయ్య, త్వం అస్సస్స సోభనకారణం న జానాసి, అయం అస్సో అత్తనో

అలఙ్కతం అస్సభణ్డకం నిస్సాయ సోభతి, సచే త్వమ్పి అస్సో వియ సోభితుకామో అస్సభణ్డకం పిళన్ధిత్వా అన్తరవీథిం ఓరుయ్హ అస్సో వియ పాదే కోట్టయమానో గన్త్వా రాజానం పస్స, రాజాపి తం వణ్ణయిస్సతి, మనుస్సాపి తఞ్ఞేవ వణ్ణయిస్సన్తీ"తి.

సో ఉమ్మత్తకజాతికో బ్రాహ్మణో తస్సా వచనం సుత్వా "ఇమినా నామ కారణేన సా మం వదతీ"తి అజానిత్వా తథాసఞ్ఞీ హుత్వా తథా అకాసి. యే యే పస్సన్తి, తే తే పరిహాసం కరోన్తా "సోభతి ఆచరియో"తి వదింసు. రాజా పన నం "కిం, ఆచరియ, పిత్తం తే కుపితం , ఉమ్మత్తకోసి జాతో"తిఆదీని వత్వా లజ్జాపేసి. తస్మిం కాలే బ్రాహ్మణో "అయుత్తం మయా కత"న్తి లజ్జితో బ్రాహ్మణియా కుజ్ఝిత్వా "తాయమ్హి సరాజికాయ పరిసాయ అన్తరే లజ్జాపితో, పోథేత్వా తం నిక్కడ్ఢిస్సామీ"తి గేహం అగమాసి. ధుత్తికబ్రాహ్మణీ తస్స కుజ్ఝిత్వా ఆగమనభావం ఞత్వా పురేతరఞ్ఞేవ చూళద్వారేన నిక్ఖమిత్వా రాజనివేసనం గన్త్వా చతూహపఞ్చాహం తత్థేవ అహోసి. రాజా తం కారణం ఞత్వా పురోహితం పక్కోసాపేత్వా "ఆచరియ, మాతుగామస్స నామ దోసో హోతియేవ, బ్రాహ్మణియా ఖమితుం వట్టతీ"తి ఖమాపనత్థాయ పఠమం గాథమాహ –

౮౧. "అపి రుహక ఛిన్నాపి, జియా సన్ధీయతే పున;
సన్ధీయస్సు పురాణియా, మా కోధస్స వసం గమీ"తి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – భో రుహక, నను ఛిన్నాపి ధనుజియా పున సన్ధీయతి ఘటీయతి, ఏవమేవ త్వమ్పి పురాణియా సద్ధిం సన్ధీయస్సు, కోధస్స వసం మా గమీతి.

తం సుత్వా రుహకో దుతియం గాథమాహ –

౮౨. "విజ్జమానేసు వాకేసు, విజ్జమానేసు కారిసు;
అఞ్ఞం జియం కరిస్సామి, అలఞ్ఞేవ పురాణియా"తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, ధనుకారముదువాకేసు చ జియకారకేసు చ మనుస్సేసు విజ్జమానేసు అఞ్ఞం జియం కరిస్సామి, ఇమాయ ఛిన్నాయ పురాణియా జియాయ అలం, నత్థి మే కోచి అత్థోతి. ఏవఞ్చ పన వత్వా తం నీహరిత్వా అఞ్ఞం బ్రాహ్మణిం ఆనేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. "తదా, బ్రాహ్మణీ, పురాణదుతియికా అహోసి, రుహకో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

రుహకజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౧౯౨] ౨. సిరికాళకణ్ణిజాతకవణ్ణనా

ఇత్థీ సియా రూపవతీతి ఇదం సిరికాళకణ్ణిజాతకం మహాఉమఙ్గజాతకే ఆవిభవిస్సతి.

సిరికాళకణ్ణిజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౧౯౩] ౩. చూళపదుమజాతకవణ్ణనా

అయమేవ సా అహమపి సో అనఞ్ఞోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **ఉమ్మాదన్తీజాతకే** (జా. ౨.౨౦.౭౨ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. సో పన భిక్ఖు సత్థారా "సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితో"తి వుత్తే "సచ్చం, భగవా"తి వత్వా "కేన పన త్వం ఉక్కణ్ఠాపితో"తి వుత్తే "అహం, భన్తే, ఏకం అలఙ్కతపటియత్తం మాతుగామం దిస్వా కిలేసానువత్తకో హుత్వా ఉక్కణ్ఠితోమ్హీ"తి ఆహ. అథ నం సత్థా "భిక్ఖు, మాతుగామో నామ అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ బహుమాయా, పోరాణకపణ్డితాపి అత్తనో దక్ఖిణజాణులోహితం పాయేత్వా యావజీవితదానమ్పి దత్వా మాతుగామస్స చిత్తం న లభింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, నామగ్గహణదివసే చస్స "పదుమకుమారో"తి నామం అకంసు. తస్స అపరేన ఛ కనిట్ఠభాతికా అహేసుం. తే సత్తపి జనా అనుపుబ్బేన వుడ్ఢిప్పత్తా ఘరావాసం గహేత్వా రఞ్ఞో సహాయా వియ విచరన్తి. అథేకదివసం రాజా రాజఙ్గణం ఓలోకేన్తో ఠితో తే మహాపరివారేన రాజుపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా "ఇమే మం వధిత్వా రజ్జమ్పి గణ్హేయ్యు"న్తి ఆసఙ్కం ఉప్పాదేత్వా తే పక్కోసాపేత్వా – "తాతా, తుమ్హే ఇమస్మిం నగరే వసితుం న లభథ, అఞ్ఞత్థ గన్త్వా మమ అచ్చయేన ఆగన్త్వా కులసన్తకం రజ్జం గణ్హథా"తి ఆహ. తే పితు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా రోదిత్వా కన్దిత్వా అత్తనో అత్తనో ఘరాని గన్త్వా పజాపతియో ఆదాయ "యత్థ వా తత్థ వా గన్త్వా జీవిస్సామా"తి నగరా నిక్ఖమిత్వా మగ్గం గచ్ఛన్తా ఏకం కన్తారం పత్వా అన్నపానం అలభమానా ఖుదం అధివాసేతుం అసక్కోన్తా "మయం జీవమానా ఇత్థియో లభిస్సామా"తి కనిట్ఠస్స భరియం మారేత్వా తేరస కోట్ఠాసే కత్వా మంసం ఖాదింసు. బోధిసత్తో అత్తనో చ భరియాయ చ లద్ధకోట్ఠాసేసు ఏకం ఠపేత్వా ఏకం ద్వేపి ఖాదింసు. ఏవం ఛ దివసే ఛ ఇత్థియో మారేత్వా మంసం ఖాదింసు.

బోధిసత్తో పన దివసే దివసే ఏకేకం ఠపేత్వా ఛ కోట్ఠాసే ఠపేసి. సత్తమే దివసే "బోధిసత్తస్స భరియం మారేస్సామా"తి వుత్తే బోధిసత్తో తే ఛ కోట్ఠాసే తేసం దత్వా "అజ్జ తావ ఇమే ఛ కోట్ఠాసే ఖాదథ, స్వే జానిస్సామా"తి వత్వా తేసం మంసం ఖాదిత్వా నిద్దాయనకాలే భరియం గహేత్వా పలాయి. సా థోకం గన్త్వా "గన్తుం న సక్కోమి, సామీ"తి ఆహ. అథ నం బోధిసత్తో ఖన్ధేనాదాయ అరుణుగ్గమనవేలాయ కన్తారా నిక్ఖమి. సా సూరియే ఉగ్గతే "పిపాసితామ్హి, సామీ"తి ఆహ. బోధిసత్తో "ఉదకం నత్థి, భద్దే"తి వత్వా పునప్పునం కథితే ఖగ్గేన దక్ఖిణజాణుకం పహరిత్వా – "భద్దే, పానీయం నత్థి, ఇదం పన మే దక్ఖిణజాణులోహితం పివమానా నిసీదాహీ"తి ఆహ. సా తథా అకాసి. తే అనుపుబ్బేన మహాగఙ్గం పత్వా పివిత్వా చ న్హత్వా చ ఫలాఫలం ఖాదిత్వా ఫాసుకట్ఠానే విస్సమిత్వా ఏకస్మిం గఙ్గానివత్తనే అస్సమపదం మాపేత్వా వాసం కప్పేసుం.

అథేకదివసం ఉపరిగఙ్గాయ రాజాపరాధికం చోరం హత్థపాదే చ కణ్ణనాసఞ్చ ఛిన్దిత్వా ఏకస్మిం అమ్బణకే నిపజ్జాపేత్వా మహాగఙ్గాయ పవాహేసుం. సో మహన్తం అట్టస్సరం కరోన్తో తం ఠానం పాపుణి. బోధిసత్తో తస్స కరుణం పరిదేవితసద్దం సుత్వా "దుక్ఖప్పత్తో సత్తో మయి ఠితే మా నస్సీ"తి గఙ్గాతీరం గన్త్వా తం ఉత్తారేత్వా అస్సమపదం ఆనేత్వా కాసావధోవనలేపనాదీహి వణపటికమ్మం అకాసి. భరియా పనస్స "ఏవరూపం నామ దుస్సీలం కుణ్ఠం గఙ్గాయ ఆవాహేత్వా పటిజగ్గన్తో విచరతీ"తి వత్వా తం కుణ్ఠం జిగుచ్ఛమానా నిట్ఠుభన్తీ విచరతి. బోధిసత్తో తస్స వణేసు సంవిరుళ్హేసు భరియాయ సద్ధిం తం అస్సమపదేయేవ ఠపేత్వా అటవితో ఫలాఫలాని ఆహరిత్వా తఞ్చ భరియఞ్చ పోసేసి. తేసు ఏవం వసన్తేసు సా ఇత్థీ ఏతస్మిం కుణ్ఠే పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా తేన సద్ధిం అనాచారం చరిత్వా ఏకేనుపాయేన బోధిసత్తం మారేతుకామా హుత్వా ఏవమాహ – "సామి, అహం తుమ్హాకం అంసే నిసీదిత్వా కన్తారా నిక్ఖమమానా ఏకం పబ్బతం ఓలోకేత్వా అయ్యే పబ్బతమ్హి

నిబ్బత్తదేవతే 'సచే అహం సామికేన సద్ధిం అరోగా జీవితం లభిస్సామి, బలికమ్మం తే కరిస్సామీ'తి ఆయాచిం, సా మం ఇదాని ఉత్తాసేతి, కరోమస్సా బలికమ్మ"న్తి. బోధిసత్తో తం మాయం అజానన్తో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా బలికమ్మం సజ్జేత్వా తాయ బలిభాజనం గాహాపేత్వా పబ్బతమత్థకం అభిరుహి. అథ నం సా ఏవమాహ – "సామి, దేవతాయపి త్వఞ్ఞేవ ఉత్తమదేవతా, పఠమం తావ తం వనపుప్ఫేహి పూజేత్వా పదక్ఖిణం కత్వా వన్దిత్వా పచ్ఛా దేవతాయ బలికమ్మం కరిస్సామీ"తి. సా బోధిసత్తం పపాతాభిముఖం ఠపేత్వా వనపుప్ఫేహి పూజేత్వా పదక్ఖిణం కత్వా వన్దితుకామా వియ హుత్వా పిట్ఠిపస్సే ఠత్వా పిట్ఠియం పహరిత్వా పపాతే పాతేత్వా "దిట్ఠా మే పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠీ"తి తుట్ఠమానసా పబ్బతా ఓరోహిత్వా కుణ్ఠస్స సన్తికం అగమాసి.

బోధిసత్తోపి పపాతానుసారేన పబ్బతా పతన్తో ఉదుమ్బరరుక్ఖమత్థకే ఏకస్మిం అకణ్టకే పత్తసఞ్ఛన్నే గుమ్బే లగ్గి, హేట్ఠాపబ్బతం పన ఓరోహితుం న సక్కా. సో ఉదుమ్బరఫలాని ఖాదిత్వా సాఖన్తరే నిసీది. అథేకో మహాసరీరో గోధరాజా హేట్ఠాపబ్బతపాదతో అభిరుహిత్వా తస్మిం ఉదుమ్బరఫలాని ఖాదతి. సో తం దివసం బోధిసత్తం దిస్వా పలాయి, పునదివసే ఆగన్త్వా ఏకస్మిం పస్సే ఫలాని ఖాదిత్వా పక్కామి. సో ఏవం పునప్పునం ఆగచ్ఛన్తో బోధిసత్తేన సద్ధిం విస్సాసం ఆపజ్జిత్వా "త్వం ఇమం ఠానం కేన కారణేన ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమినా నామ కారణేనా"తి వుత్తే "తేన హి మా భాయీ"తి వత్వా బోధిసత్తం అత్తనో పిట్ఠియం నిపజ్జాపేత్వా ఓతారేత్వా అరఞ్ఞతో నిక్ఖమిత్వా మహామగ్గే ఠపేత్వా "త్వం ఇమినా మగ్గేన గచ్ఛాహీ"తి ఉయ్యోజేత్వా అరఞ్ఞమేవ పావిసి. బోధిసత్తో ఏకం గామకం గన్త్వా తత్థేవ వసన్తో పితు కాలకతభావం సుత్వా బారాణసిం గన్త్వా కులసన్తకే రజ్జే పతిట్ఠాయ పదుమరాజా నామ హుత్వా దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే నివేసనద్వారేతి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం ఛ సతసహస్సాని విస్సజ్జేత్వా దానం అదాసి.

సాపి ఖో ఇత్థీ తం కుణ్ఠం ఖన్ధే నిసీదాపేత్వా అరఞ్ఞా నిక్ఖమిత్వా మనుస్సపథే భిక్ఖం చరమానా యాగుభత్తం సంహరిత్వా తం కుణ్ఠం పోసేసి. మనుస్సా "అయం తే కిం హోతీ"తి పుచ్ఛియమానా "అహం ఏతస్స మాతులధీతా, పితుచ్ఛాపుత్తో మే ఏసో, ఏతస్సేవ మం అదంసు, సాహం వజ్ఝప్పత్తమ్పి అత్తనో సామికం ఉక్ఖిపిత్వా పరిహరన్తీ భిక్ఖం చరిత్వా పోసేమీ"తి. మనుస్సా "అయం పతిబ్బతా"తి తతో పట్ఠాయ బహుతరం యాగుభత్తం అదంసు. అపరే పన జనా ఏవమాహంసు – "త్వం మా ఏవం విచరి, పదుమరాజా బారాణసియం రజ్జం కారేతి, సకలజమ్బుదీపం సఙ్ఖోభేత్వా దానం దేతి, సో తం దిస్వా తుస్సిస్సతి, తుట్ఠో తే బహుం ధనం దస్సతి, తవ సామికం ఇధేవ నిసీదాపేత్వా గచ్ఛా"తి థిరం కత్వా వేత్తపచ్ఛిం అదంసు. సా అనాచారా తం కుణ్ఠం వేత్తపచ్ఛియం నిసీదాపేత్వా పచ్ఛిం ఉక్ఖిపిత్వా బారాణసిం గన్త్వా దానసాలాసు భుఞ్జమానా విచరతి. బోధిసత్తో అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధవరగతో దానగ్గం గన్త్వా అట్ఠన్నం వా దసన్నం వా సహత్థా దానం దత్వా పున గేహం గచ్ఛతి . సా అనాచారా తం కుణ్ఠం పచ్ఛియం నిసీదాపేత్వా పచ్ఛిం ఉక్ఖిపిత్వా తస్స గమనమగ్గే అట్ఠాసి.

రాజా దిస్వా "కిం ఏత"న్తి పుచ్ఛి. "ఏకా, దేవ, పతిబ్బతా"తి. అథ నం పక్కోసాపేత్వా సఞ్జానిత్వా కుణ్ఠం పచ్ఛియా నీహరాపేత్వా "అయం తే కిం హోతీ"తి పుచ్ఛి. సా "పితుచ్ఛాపుత్తో మే, దేవ, కులదత్తికో సామికో"తి ఆహ. మనుస్సా తం అన్తరం అజానన్తా "అహో పతిబ్బతా"తిఆదీని వత్వా తం అనాచారిత్థిం వణ్ణయింసు. పున రాజా "అయం తే కుణ్ఠో కులదత్తికో సామికో"తి పుచ్ఛి. సా రాజానం అసఞ్జానన్తీ "ఆమ, దేవా"తి సూరా హుత్వా కథేసి. అథ నం రాజా "కిం ఏస బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తో, నను త్వం పదుమకుమారస్స భరియా అసుకరఞ్ఞో ధీతా, అసుకా నామ మమ జాణులోహితం పివిత్వా ఇమస్మిం

కుణ్ఠే పటిబద్ధచిత్తా మం పపాతే పాతేసి. సా ఇదాని త్వం నలాటేన మచ్చుం గహేత్వా మం ‘మతో’తి మఞ్ఞమానా ఇమం ఠానం ఆగతా, నను అహం జీవామీ”తి వత్వా అమచ్చే ఆమన్తేత్వా “భో, అమచ్చా నను చాహం తుమ్హేహి పుట్ఠో ఏవం కథేసిం ‘మమ కనిట్ఠభాతికా ఛ ఇత్థియో మారేత్వా మంసం ఖాదింసు, అహం పన మయ్హం భరియం అరోగం కత్వా గఙ్గాతీరం నేత్వా అస్సమపదే వసన్తో ఏకం వజ్ఝప్పత్తం కుణ్ఠం ఉత్తారేత్వా పటిజగ్గిం. సా ఇత్థీ ఏతస్మిం పటిబద్ధచిత్తా మం పబ్బతపాదే పాతేసి. అహం అత్తనో మేత్తచిత్తతాయ జీవితం లభి’న్తి. యాయ అహం పబ్బతా పాతితో, న సా అఞ్ఞా, ఏసా దుస్సీలా, సోపి వజ్ఝప్పత్తో కుణ్ఠో న అఞ్ఞో, అయమేవా”తి వత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౮౫. “అయమేవ సా అహమపి సో అనఞ్ఞో, అయమేవ సో హత్థచ్ఛిన్నో అనఞ్ఞో;
యమాహ ‘కోమారపతీ మమ’న్తి, వజ్ఝిత్థియో నత్థి ఇత్థీసు సచ్చం.

౮౬. “ఇమఞ్చ జమ్మం ముసలేన హన్త్వా, లుద్దం ఛవం పరదారూపసేవిం;
ఇమిస్సా చ నం పాపపతిబ్బతాయ, జీవన్తియా ఛిన్దథ కణ్ణనాస”న్తి.

తత్థ **యమాహ కోమారపతీ మమ**న్తి యం ఏసా “అయం మే, కోమారపతి, కులదత్తికో సామికో”తి ఆహ, అయమేవ సో, న అఞ్ఞో. “యమాహు , కోమారపతీ”తిపి పాఠో. అయమేవ హి పోత్థకేసు లిఖితో, తస్సాపి అయమేవత్థో, వచనవిపల్లాసో పనేత్థ వేదితబ్బో. యఞ్హి రఞ్ఞా వుత్తం, తదేవ ఇధ ఆగతం. **వజ్ఝిత్థియో**తి ఇత్థియో నామ వజ్ఝా వధితబ్బా ఏవ. **నత్థి ఇత్థీసు సచ్చ**న్తి ఏతాసు సభావో నామేకో నత్థి. **‘‘ఇమఞ్చ జమ్మ’’**న్తిఆది ద్విన్నమ్పి తేసం దణ్డాణాపనవసేన వుత్తం. తత్థ **జమ్మ**న్తి లామకం. **ముసలేన హన్త్వా**తి ముసలేన హనిత్వా పోథేత్వా అట్ఠీని భఞ్జిత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణం కత్వా. **లుద్ద**న్తి దారుణం. **ఛవ**న్తి గుణాభావేన నిజ్జీవం మతసదిసం. **ఇమిస్సా చ న**న్తి ఏత్థ **న**న్తి నిపాతమత్తం, ఇమిస్సా చ పాపపతిబ్బతాయ అనాచారాయ దుస్సీలాయ జీవన్తియావ కణ్ణనాసం ఛిన్దథాతి అత్థో.

బోధిసత్తో కోధం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో ఏవం తేసం దణ్డం ఆణాపేత్వాపి న తథా కారేసి . కోపం పన మన్దం కత్వా యథా సా పచ్ఛిం సీసతో ఓరోపేతుం న సక్కోతి, ఏవం గాళ్హతరం బన్ధాపేత్వా కుణ్ఠం తత్థ పక్ఖిపాపేత్వా అత్తనో విజితా నీహరాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా ఛ భాతరో అఞ్ఞతరా థేరా అహేసుం, భరియా చిఞ్చమాణవికా, కుణ్ఠో దేవదత్తో, గోధరాజా ఆనన్దో, పదుమరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చూళపదుమజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౧౯౪] ౪. మణిచోరజాతకవణ్ణనా

న సన్తి దేవా పవసన్తి నూనాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో వధాయ పరిసక్కన్తం దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తదా పన సత్థా “దేవదత్తో వధాయ పరిసక్కతీ”తి సుత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో మయ్హం వధాయ పరిసక్కతియేవ, పరిసక్కన్తోపి పన మం వధితుం నాసక్ఖీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసితో అవిదూరే గామకే గహపతికులే నిబ్బత్తి. అథస్స వయప్పత్తస్స బారాణసితో కులధీతరం ఆనేసుం, సా సువణ్ణవణ్ణా అహోసి అభిరూపా దస్సనీయా దేవచ్ఛరా వియ పుప్ఫలతా వియ లళమానా మత్తకిన్నరీ వియ చ సుజాతాతి నామేన పతిబ్బతా సీలాచారసమ్పన్నా వత్తసమ్పన్నా. నిచ్చకాలమ్పిస్సా పతివత్తం సస్సువత్తం ససురవత్తఞ్చ కతమేవ హోతి, సా బోధిసత్తస్స పియా అహోసి మనాపా. ఇతి ఉభోపి తే సమ్మోదమానా ఏకచిత్తా సమగ్గవాసం వసింసు.

అథేకదివసం సుజాతా "మాతాపితరో దట్ఠుకామామ్హీ"తి బోధిసత్తస్స ఆరోచేసి. "సాధు, భద్దే, మగ్గపాథేయ్యం పహోనకం పటియాదేహీ"తి ఖజ్జవికతిం పచాపేత్వా ఖజ్జకాదీని యానకే ఠపేత్వా యానకం పాజేన్తో యానకస్స పురతో అహోసి, ఇతరా పచ్ఛతో. తే నగరసమీపం గన్త్వా యానకం మోచేత్వా న్హత్వా భుఞ్జింసు. పున బోధిసత్తో యానకం యోజేత్వా పురతో నిసీది, సుజాతా వత్థాని పరివత్తేత్వా అలఙ్కరిత్వా పచ్ఛతో నిసీది. యానకస్స అన్తోనగరం పవిట్ఠకాలే బారాణసిరాజా హత్థిక్ఖన్ధవరగతో నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో తం పదేసం అగమాసి. సుజాతా ఓతరిత్వా యానకస్స పచ్ఛతో పదసా పాయాసి. రాజా తం దిస్వా తస్సా రూపసమ్పత్తియా ఆకడ్ఢియమానలోచనో పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా ఏకం అమచ్చం ఆణాపేసి – "గచ్ఛ త్వం ఏతిస్సా సస్సామికభావం వా అస్సామికభావం వా జానాహీ"తి. సో గన్త్వా తస్సా సస్సామికభావం ఞత్వా "సస్సామికా కిర, దేవ, యానకే నిసిన్నో పురిసో ఏతిస్సా సామికో"తి ఆహ.

రాజా పటిబద్ధచిత్తం వినోదేతుం అసక్కోన్తో కిలేసాతురో హుత్వా "ఏకేన నం ఉపాయేన మారాపేత్వా ఇత్థిం గణ్హిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఏకం పురిసం ఆమన్తేత్వా "గచ్ఛ, భో, ఇమం చూళామణిం వీథిం గచ్ఛన్తో వియ హుత్వా ఏతస్స పురిసస్స యానకే పక్ఖిపిత్వా ఏహీ"తి చూళామణిం దత్వా ఉయ్యోజేసి. సో "సాధూ"తి తం గహేత్వా గన్త్వా యానకే ఠపేత్వా "ఠపితో మే, దేవా"తి ఆగన్త్వా ఆరోచేసి. రాజా "చూళామణి మే నట్ఠో"తి ఆహ, మనుస్సా ఏకకోలాహలం అకంసు. రాజా "సబ్బద్వారాని పిదహిత్వా సఞ్చారం ఛిన్దిత్వా చోరం పరియేసథా"తి ఆహ, రాజపురిసా తథా అకంసు, నగరం ఏకసఙ్ఖోభం అహోసి. ఇతరో పురిసో మనుస్సే గహేత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా "భో, యానకం ఠపేహి, రఞ్ఞో చూళామణి నట్ఠో, యానకం సోధేస్సామీ"తి యానకం సోధేన్తో అత్తనా ఠపితమణిం గహేత్వా బోధిసత్తం గహేత్వా "మణిచోరో"తి హత్థేహి చ పాదేహి చ పోథేత్వా పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా నేత్వా "అయం మణిచోరో"తి రఞ్ఞో దస్సేసి. రాజాపి "సీసమస్స ఛిన్దథా"తి ఆణాపేసి.

అథ నం రాజపురిసా చతుక్కే చతుక్కే కసాహి తాళేన్తా దక్ఖిణద్వారేన నగరా నిక్ఖమాపేసుం. సుజాతాపి యానకం పహాయ బాహా పగ్గయ్హ పరిదేవమానా "సామి, మం నిస్సాయ ఇమం దుక్ఖం పత్తోసీ"తి పరిదేవమానా పచ్ఛతో పచ్ఛతో అగమాసి. రాజపురిసా "సీసమస్స ఛిన్దిస్సామా"తి బోధిసత్తం ఉత్తానం నిపజ్జాపేసుం. తం దిస్వా సుజాతా అత్తనో సీలగుణం ఆవజ్జేత్వా "నత్థి వత మఞ్ఞే ఇమస్మిం లోకే సీలవన్తానం విహేఠకే పాపసాహసికమనుస్సే నిసేధేతుం సమత్థా దేవతా నామా"తిఆదీని వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౮౭. "న సన్తి దేవా పవసన్తి నూన, న హి నూన సన్తి ఇధ లోకపాలా;
సహసా కరోన్తానమసఞ్ఞతానం, న హి నూన సన్తి పటిసేధితారో"తి.

తత్థ **న సన్తి, దేవా**తి ఇమస్మిం లోకే సీలవన్తానం ఓలోకనకా పాపానఞ్చ నిసేధకా న సన్తి నూన దేవా. **పవసన్తి నూనా**తి ఏవరూపేసు వా కిచ్చేసు ఉప్పన్నేసు నూన పవసన్తి పవాసం గచ్ఛన్తి. **ఇధ, లోకపాలా**తి ఇమస్మిం లోకే

లోకపాలసమ్మతా సమణబ్రాహ్మణాపి సీలవన్తానం అనుగ్గాహకా న హి నూన సన్తి. **సహసా కరోన్తానమసఞ్ఞతానన్తి** సహసా అవీమంసిత్వా సాహసికం దారుణం కమ్మం కరోన్తానం దుస్సీలానం. **పటిసేధితారో**తి ఏవరూపం కమ్మం మా కరిత్థ, న లబ్భా ఏతం కాతున్తి పటిసేధేన్తా నత్థీతి అత్థో.

ఏవం తాయ సీలసమ్పన్నాయ పరిదేవమానాయ సక్కస్స దేవరఞ్ఞో నిసిన్నాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి, సక్కో "కో ను ఖో మం సక్కత్తతో చావేతుకామో"తి ఆవజ్జేన్తో ఇమం కారణం ఞత్వా "బారాణసిరాజా అతిఫరుసకమ్మం కరోతి, సీలసమ్పన్నం సుజాతం కిలమేతి, గన్తుం దాని మే వట్టతీ"తి దేవలోకా ఓరుయ్హ అత్తనో ఆనుభావేన హత్థిపిట్ఠే నిసిన్నం తం పాపరాజానం హత్థిక్ఖన్ధతో ఓతారేత్వా ధమ్మగణ్డికాయ ఉత్తానం నిపజ్జాపేత్వా బోధిసత్తం ఉక్ఖిపిత్వా సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా రాజవేసం గాహాపేత్వా హత్థిక్ఖన్ధే నిసీదాపేసి. రాజపురిసా ఫరసుం ఉక్ఖిపిత్వా సీసం ఛిన్దన్తా రఞ్ఞో సీసం ఛిన్దింసు, ఛిన్నకాలేయేవ చస్స రఞ్ఞో సీసభావం జానింసు. సక్కో దేవరాజా దిస్సమానకసరీరేనేవ బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా బోధిసత్తస్స రాజాభిసేకం కత్వా సుజాతాయ చ అగ్గమహేసిట్ఠానం దాపేసి. అమచ్చా చేవ బ్రాహ్మణగహపతికాదయో చ సక్కం దేవరాజానం దిస్వా "అధమ్మికరాజా మారితో, ఇదాని అమ్హేహి సక్కదత్తికో ధమ్మికరాజా లద్ధో"తి సోమనస్సప్పత్తా అహేసుం.

సక్కోపి ఆకాసే ఠత్వా "అయం వో సక్కదత్తికో రాజా, ఇతో పట్ఠాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేస్సతి. సచే హి రాజా అధమ్మికో హోతి, దేవో అకాలే వస్సతి, కాలే న వస్సతి, ఛాతభయం రోగభయం సత్థభయన్తి ఇమాని తీణి భయాని ఉపగతానేవ హోన్తీ"తి ఓవదన్తో దుతియం గాథమాహ –

౮౮. "అకాలే వస్సతీ తస్స, కాలే తస్స న వస్సతి;
సగ్గా చ చవతి ఠానా, నను సో తావతా హతో"తి.

తత్థ **అకాలే**తి అధమ్మికరఞ్ఞో రజ్జే అయుత్తకాలే సస్సానం పక్కకాలే వా లాయనమద్దనాదికాలే వా దేవో వస్సతి. **కాలే**తి యుత్తపయుత్తకాలే వపనకాలే తరుణసస్సకాలే గబ్భగ్గహణకాలే చ న వస్సతి. **సగ్గా చ చవతి ఠానా**తి సగ్గసఙ్ఖాతా ఠానా దేవలోకా చవతీతి అత్థో. అధమ్మికరాజా హి అప్పటిలాభవసేన దేవలోకా చవతి నామ, సగ్గేపి వా రజ్జం కారేన్తో అధమ్మికరాజా తతో చవతీతిపి అత్థో. **నను సో తావతా హతో**తి నను సో అధమ్మికో రాజా ఏత్తకేన హతో హోతి. అథ వా ఏకంసవాచీ ఏత్థ ను-కారో, నేసో ఏకంసేన ఏత్తావతా హతో, అట్ఠసు పన మహానిరయేసు సోళససు చ ఉస్సదనిరయేసు దీఘరత్తం సో హఞ్ఞిస్సతీతి అయమేత్థ అత్థో.

ఏవం సక్కో మహాజనస్స ఓవాదం దత్వా అత్తనో దేవట్ఠానమేవ అగమాసి. బోధిసత్తోపి ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా సగ్గపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా అధమ్మికరాజా దేవదత్తో అహోసి, సక్కో అనురుద్ధో, సుజాతా రాహులమాతా, సక్కదత్తియరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మణిచోరజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౧౯౫] ౫. పబ్బతూపత్థరజాతకవణ్ణనా

పబ్బతూపత్థరే రమ్మేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరాజానం ఆరబ్భ కథేసి. కోసలరఞ్ఞో కిర ఏకో అమచ్చో అన్తేపురే పదుస్సి. రాజాపి పరివీమంసమానో తం తథతో ఞత్వా "సత్థు ఆరోచేస్సామీ"తి జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా "భన్తే, అమ్హాకం అన్తేపురే ఏకో అమచ్చో పదుస్సి, తస్స కిం కాతుం వట్టతీ"తి పుచ్ఛి. అథ నం సత్థా "ఉపకారకో తే, మహారాజ, సో చ అమచ్చో సా చ ఇత్థీ పియా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, భన్తే, అతివియ ఉపకారకో సకలం రాజకులం సన్ధారేతి, సాపి మే ఇత్థీ పియా"తి వుత్తే "మహారాజ, 'అత్తనో ఉపకారకేసు సేవకేసు పియాసు చ ఇత్థీసు దుబ్భితుం న సక్కా'తి పుబ్బేపి రాజానో పణ్డితానం కథం సుత్వా మజ్ఝత్తావ అహేసు"న్తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అమచ్చకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అహోసి. అథస్స రఞ్ఞో ఏకో అమచ్చో అన్తేపురే పదుస్సి. రాజా నం తథతో ఞత్వా "అమచ్చోపి మే బహూపకారో, అయం ఇత్థీపి మే పియా, ద్వేపి ఇమే నాసేతుం న సక్కా , పణ్డితామచ్చం పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా సచే సహితబ్బం భవిస్సతి, సహిస్సామి, నో చే, న సహిస్సామీ"తి బోధిసత్తం పక్కోసాపేత్వా ఆసనం దత్వా "పణ్డిత, పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీ"తి వత్వా "పుచ్ఛథ, మహారాజ, విస్సజ్జేస్సామీ"తి వుత్తే పఞ్హం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౮౯. "పబ్బతూపత్థరే రమ్మే, జాతా పోక్ఖరణీ సివా;
తం సిఙ్గాలో అపాపాయి, జానం సీహేన రక్ఖిత"న్తి.

తత్థ **పబ్బతూపత్థరే రమ్మే**తి హిమవన్తపబ్బతపాదే పత్థరిత్వా ఠితే అఙ్గణట్ఠానేతి అత్థో. **జాతా పోక్ఖరణీ సివా**తి సివా సీతలా మధురోదకా పోక్ఖరణీ నిబ్బత్తా, అపిచ ఖో పోక్ఖరసఞ్ఛన్నా నదీపి పోక్ఖరణీయేవ. **అపాపాయీ**తి **అప**-ఇతి ఉపసగ్గో, అపాయీతి అత్థో. **జానం సీహేన రక్ఖిత**న్తి సా పోక్ఖరణీ సీహపరిభోగా సీహేన రక్ఖితా, సోపి నం సిఙ్గాలో "సీహేన రక్ఖితా అయ"న్తి జానన్తోవ అపాయి. తం కిం మఞ్ఞతి, బాలో సిఙ్గాలో సీహస్స అభాయిత్వా పివేయ్య ఏవరూపం పోక్ఖరణిన్తి అయమేత్థాధిప్పాయో.

బోధిసత్తో "అద్ధా ఏతస్స అన్తేపురే ఏకో అమచ్చో పదుట్ఠో భవిస్సతీ"తి ఞత్వా దుతియం గాథమాహ –

౯౦. "పివన్తి చే మహారాజ, సాపదాని మహానదిం;
న తేన అనదీ హోతి, ఖమస్సు యది తే పియా"తి.

తత్థ **సాపదానీ**తి న కేవలం సిఙ్గాలోవ, అవసేసాని సునఖపసదబిళారమిగాదీని సబ్బసాపదాని తం పోక్ఖరసఞ్ఛన్నత్తా "పోక్ఖరణీ"తి లద్ధనామం నదిం పివన్తి చే. **న తేన అనదీ హోతీ**తి నదియఞ్హి ద్విపదచతుప్పదాపి అహిమచ్ఛాపి సబ్బే పిపాసితా పానీయం పివన్తి, న సా తేన కారణేన అనదీ నామ హోతి, నాపి ఉచ్ఛిట్ఠనదీ. కస్మా? సబ్బేసం సాధారణత్తా. యథా నదీ యేన కేనచి పీతా న దుస్సతి, ఏవం ఇత్థీపి కిలేసవసేన సామికం అతిక్కమిత్వా అఞ్ఞేన సద్ధిం సంవాసం గతా నేవ అనిత్థీ హోతి. కస్మా? సబ్బేసం సాధారణభావేన. నాపి ఉచ్ఛిట్ఠిత్థీ. కస్మా? ఓదకన్తికతాయ సుద్ధభావేన. **ఖమస్సు యది తే పియా**తి యది పన తే సా ఇత్థీ పియా, సో చ అమచ్చో బహూపకారో, తేసం ఉభిన్నమ్పి ఖమస్సు మజ్ఝత్తభావేన తిట్ఠాహీతి.

ఏవం మహాసత్తో రఞ్ఞో ఓవాదం అదాసి. రాజా తస్స ఓవాదే ఠత్వా “పున ఏవరూపం పాపకమ్మం మా కరిత్థా”తి వత్వా ఉభిన్నమ్పి ఖమి. తతో పట్ఠాయ తే ఓరమింసు. రాజాపి దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా జీవితపరియోసానే సగ్గపురం పూరేసి. కోసలరాజాపి ఇమం ధమ్మదేసనం సుత్వా తేసం ఉభిన్నమ్పి ఖమిత్వా మజ్ఝత్తో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పబ్బతూపత్థరజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౧౯౬] ౬. వలాహకస్సజాతకవణ్ణనా

యే న కాహన్తి ఓవాదన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి భిక్ఖు సత్థారా “సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుట్ఠో “సచ్చ”న్తి వత్వా “కిం కారణా”తి వుత్తే “ఏకం అలఙ్కతం మాతుగామం దిస్వా కిలేసవసేనా”తి ఆహ. అథ నం సత్థా “ఇత్థియో నామేతా భిక్ఖు అత్తనో రూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బేహి చేవ ఇత్థికుత్తవిలాసేహి చ పురిసే పలోభేత్వా అత్తనో వసే కత్వా వసం ఉపగతభావం ఞత్వా సీలవినాసఞ్చేవ ధనవినాసఞ్చ పాపనట్ఠేన ‘యక్ఖినియో’తి వుచ్చన్తి. పుబ్బేపి హి యక్ఖినియో ఇత్థికుత్తేన ఏకం పురిససత్థం ఉపసఙ్కమిత్వా వాణిజే పలోభేత్వా అత్తనో వసే కత్వా పున అఞ్ఞే పురిసే దిస్వా తే సబ్బేపి జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఉభోహి హనుకపస్సేహి లోహితేన పగ్ఘరన్తేన ముఖం పూరాపేత్వా ఖాదింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే తమ్బపణ్ణిదీపే సిరీసవత్థు నామ యక్ఖనగరం అహోసి, తత్థ యక్ఖినియో వసింసు. తా భిన్ననావానం వాణిజానం ఆగతకాలే అలఙ్కతపటియత్తా ఖాదనీయభోజనీయం గాహాపేత్వా దాసిగణపరివుతా దారకే అఙ్కేనాదాయ వాణిజే ఉపసఙ్కమన్తి. తేసం “మనుస్సావాసం ఆగతమ్హా”తి సఞ్జాననత్థం తత్థ తత్థ కసిగోరక్ఖాదీని కరోన్తే మనుస్సే గోగణే సునఖేతి ఏవమాదీని దస్సేన్తి, వాణిజానం సన్తికం గన్త్వా “ఇమం యాగుం పివథ, భత్తం భుఞ్జథ, ఖాదనీయం ఖాదథా”తి వదన్తి. వాణిజా అజానన్తా తాహి దిన్నం పరిభుఞ్జన్తి. అథ తేసం ఖాదిత్వా భుఞ్జిత్వా పివిత్వా విస్సమితకాలే పటిసన్థారం కరోన్తి, “తుమ్హే కత్థ వాసికా, కుతో ఆగతా, కహం గచ్ఛిస్సథ, కేన కమ్మేన ఇధాగతత్థా”తి పుచ్ఛన్తి. “భిన్ననావా హుత్వా ఇధాగతమ్హా”తి వుత్తే “సాధు, అయ్యా, అమ్హాకమ్పి సామికానం నావం అభిరుహిత్వా గతానం తీణి సంవచ్ఛరాని అతిక్కన్తాని, తే మతా భవిస్సన్తి; తుమ్హేపి వాణిజాయేవ, మయం తుమ్హాకం పాదపరిచారికా భవిస్సామా”తి వత్వా తే వాణిజే ఇత్థికుత్తహావభావవిలాసేహి పలోభేత్వా యక్ఖనగరం నేత్వా సచే పఠమగహితా మనుస్సా అత్థి, తే దేవసఙ్ఖలికాయ బన్ధిత్వా కారణఘరే పక్ఖిపన్తి , అత్తనో వసనట్ఠానే భిన్ననావే మనుస్సే అలభన్తియో పన పరతో కల్యాణిం ఓరతో నాగదీపన్తి ఏవం సముద్దతీరం అనుసఞ్చరన్తి. అయం తాసం ధమ్మతా.

అథేకదివసం పఞ్చసతా భిన్ననావా వాణిజా తాసం నగరసమీపే ఉత్తరింసు. తా తేసం సన్తికం గన్త్వా పలోభేత్వా యక్ఖనగరం నేత్వా పఠమం గహితే మనుస్సే దేవసఙ్ఖలికాయ బన్ధిత్వా కారణఘరే పక్ఖిపిత్వా జేట్ఠయక్ఖినీ జేట్ఠకవాణిజం, సేసా సేసేతి తా పఞ్చసతా యక్ఖినియో తే పఞ్చసతే వాణిజే అత్తనో సామికే అకంసు. అథ సా జేట్ఠయక్ఖినీ రత్తిభాగే వాణిజే నిద్దం ఉపగతే ఉట్ఠాయ గన్త్వా కారణఘరే మనుస్సే మారేత్వా మంసం ఖాదిత్వా ఆగచ్ఛతి, సేసాపి తథేవ కరోన్తి. జేట్ఠయక్ఖినియా మనుస్సమంసం ఖాదిత్వా ఆగతకాలే సరీరం సీతలం హోతి. జేట్ఠవాణిజో పరిగ్గణ్హన్తో తస్సా యక్ఖినిభావం ఞత్వా “ఇమా పఞ్చసతా యక్ఖినియో భవిస్సన్తి, అమ్హేహి పలాయితుం వట్టతీ”తి పునదివసే పాతోవ ముఖధోవనత్థాయ

గన్త్వా సేసవాణిజానం ఆరోచేసి – “ఇమా యక్ఖినియో, న మనుస్సిత్థియో, అఞ్ఞేసం భిన్ననావానం ఆగతకాలే తే సామికే కత్వా అమ్హేపి ఖాదిస్సన్తి, ఏథ ఇతో పలాయిస్సామా”తి తేసు పఞ్చసతేసు అడ్ఢతేయ్యసతా “న మయం ఏతా విజహితుం సక్ఖిస్సామ, తుమ్హే గచ్ఛథ, మయం న పలాయిస్సామా”తి ఆహంసు. జేట్ఠవాణిజో అత్తనో వచనకారే అడ్ఢతేయ్యసతే గహేత్వా తాసం భీతో పలాయి.

తస్మిం పన కాలే బోధిసత్తో వలాహకస్సయోనియం నిబ్బత్తి, సబ్బసేతో కాళసీసో ముఞ్జకేసో ఇద్ధిమా వేహాసఙ్గమో అహోసి. సో హిమవన్తతో ఆకాసే ఉప్పతిత్వా తమ్బపణ్ణిదీపం గన్త్వా తత్థ తమ్బపణ్ణిసరే పల్లలే సయంజాతసాలిం ఖాదిత్వా గచ్ఛతి. ఏవం గచ్ఛన్తో చ “జనపదం గన్తుకామా అత్థీ”తి తిక్ఖత్తుం కరుణాపరిభావితం మానుసిం వాచం భాసతి. తే బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా ఉపసఙ్కమిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ “సామి, మయం జనపదం గమిస్సామా”తి ఆహంసు. తేన హి మయ్హం పిట్ఠిం అభిరుహథాతి. అప్పేకచ్చే అభిరుహింసు, తేసు ఏకచ్చే వాలధిం గణ్హింసు, ఏకచ్చే అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా అట్ఠంసుయేవ. బోధిసత్తో అన్తమసో అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా ఠితే సబ్బేపి తే అడ్ఢతేయ్యసతే వాణిజే అత్తనో ఆనుభావేన జనపదం నేత్వా సకసకట్ఠానేసు పతిట్ఠపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం ఆగమాసి. తాపి ఖో యక్ఖినియో అఞ్ఞేసం ఆగతకాలే తత్థ ఓహీనకే అడ్ఢతేయ్యసతే మనుస్సే వధిత్వా ఖాదింసు.

సత్థా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “భిక్ఖవే, యథా తే యక్ఖినీనం వసం గతా వాణిజా జీవితక్ఖయం పత్తా, వలాహకస్సరాజస్స వచనకరా వాణిజా సకసకట్ఠానేసు పతిట్ఠితా, ఏవమేవ బుద్ధానం ఓవాదం అకరోన్తా భిక్ఖూపి భిక్ఖునియోపి ఉపాసకాపి ఉపాసికాయోపి చతూసు అపాయేసు పఞ్చవిధబన్ధనకమ్మకరణట్ఠానాదీసు మహాదుక్ఖం పాపుణన్తి. ఓవాదకరా పన తిస్సో కులసమ్పత్తియో చ ఛ కామసగ్గే వీసతి బ్రహ్మలోకేతి ఇమాని చ ఠానాని పత్వా అమతమహానిబ్బానం సచ్ఛికత్వా మహన్తం సుఖం అనుభవన్తీ”తి వత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౯౧. “యే న కాహన్తి ఓవాదం, నరా బుద్ధేన దేసితం;
బ్యసనం తే గమిస్సన్తి, రక్ఖసీహివ వాణిజా.

౯౨. “యే చ కాహన్తి ఓవాదం, నరా బుద్ధేన దేసితం;
సోత్థిం పారం గమిస్సన్తి, వలాహేనేవ వాణిజా”తి.

తత్థ **యే న కాహన్తీ**తి యే న కరిస్సన్తి. **బ్యసనం తే గమిస్సన్తీ**తి తే మహావినాసం పాపుణిస్సన్తి. **రక్ఖసీహివ వాణిజా**తి రక్ఖసీహి పలోభితవాణిజా వియ. **సోత్థిం పారం గమిస్సన్తీ**తి అనన్తరాయేన నిబ్బానం పాపుణిస్సన్తి. **వలాహేనేవ వాణిజా**తి వలాహేనేవ “ఆగచ్ఛథా”తి వుత్తా తస్స వచనకరా వాణిజా వియ. యథా హి తే సముద్దపారం గన్త్వా సకసకట్ఠానం అగమంసు, ఏవం బుద్ధానం ఓవాదకరా సంసారపారం నిబ్బానం గచ్ఛన్తీతి అమతమహానిబ్బానేన ధమ్మదేసనాయ కూటం గణ్హి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపత్తిఫలసకదాగామిఫలఅనాగామిఫలఅరహత్తఫలాని పాపుణింసు. “తదా వలాహకస్సరాజస్స వచనకరా అడ్ఢతేయ్యసతా వాణిజా బుద్ధపరిసా అహేసుం, వలాహకస్సరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వలాహకస్సజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౧౯౭] ౭. మిత్తామిత్తజాతకవణ్ణనా

న నం ఉమ్హయతే దిస్వాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. అఞ్ఞతరో భిక్ఖు "మయా గహితే మయ్హం ఉపజ్ఝాయో న కుజ్ఝిస్సతీ"తి ఉపజ్ఝాయేన ఠపితం విస్సాసేన ఏకం వత్థఖణ్డం గహేత్వా ఉపాహనత్థవికం కత్వా పచ్ఛా ఉపజ్ఝాయం ఆపుచ్ఛి. అథ తం ఉపజ్ఝాయో "కింకారణా గణ్హీ"తి వత్వా "మయా గహితే న కుజ్ఝిస్సతీతి తుమ్హాకం విస్సాసేనా"తి వుత్తే "కో మయా సద్ధిం తుయ్హం విస్సాసో నామా"తి వత్వా కుద్ధో ఉట్ఠహిత్వా పహరి. తస్స సా కిరియా భిక్ఖూసు పాకటా జాతా. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, అసుకో కిర దహరో ఉపజ్ఝాయస్స విస్సాసేన వత్థఖణ్డం గహేత్వా ఉపాహనత్థవికం అకాసి. అథ నం ఉపజ్ఝాయో 'కో మయా సద్ధిం తుయ్హం విస్సాసో నామా'తి వత్వా కుద్ధో ఉట్ఠహిత్వా పహరీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస భిక్ఖు అత్తనో సద్ధివిహారికేన సద్ధిం అవిస్సాసికో, పుబ్బేపి అవిస్సాసికోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా గణసత్థా హుత్వా హిమవన్తపదేసే వాసం కప్పేసి. తస్మిం ఇసిగణే ఏకో తాపసో బోధిసత్తస్స వచనం అకత్వా ఏకం మతమాతికం హత్థిపోతకం పటిజగ్గి. అథ నం సో వుద్ధిప్పత్తో మారేత్వా అరఞ్ఞం పావిసి. తస్స సరీరకిచ్చం కత్వా ఇసిగణో బోధిసత్తం పరివారేత్వా – "భన్తే, కేన ను కో కారణేన మిత్తభావో వా అమిత్తభావో వా సక్కా జానితు"న్తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో "ఇమినా చ ఇమినా చ కారణేనా"తి ఆచిక్ఖన్తో ఇమా గాథా అవోచ –

౯౩. "న నం ఉమ్హయతే దిస్వా, న చ నం పటినన్దతి;
చక్ఖూని చస్స న దదాతి, పటిలోమఞ్చ వత్తతి.

౯౪. "ఏతే భవన్తి ఆకారా, అమిత్తస్మిం పతిట్ఠితా;
యేహి అమిత్తం జానేయ్య, దిస్వా సుత్వా చ పణ్డితో"తి.

తత్థ **న నం ఉమ్హయతే దిస్వా**తి యో హి యస్స అమిత్తో హోతి, సో తం పుగ్గలం దిస్వా న ఉమ్హయతే, హసితం న కరోతి, పహట్ఠాకారం న దస్సేతి. **న చ నం పటినన్దతీ**తి తస్స వచనం సుత్వాపి తం పుగ్గలం న పటినన్దతి, సాధు సుభాసితన్తి న చానుమోదతి. **చక్ఖూని చస్స న దదాతీ**తి చక్ఖునా చక్ఖుం ఆహచ్చ పటిముఖో హుత్వా న ఓలోకేతి, అఞ్ఞతో చక్ఖూని హరతి. **పటిలోమఞ్చ వత్తతీ**తి తస్స కాయకమ్మమ్పి వచీకమ్మమ్పి న రోచేతి, పటిలోమగాహం గణ్హాతి పచ్చనీకగాహం. **ఆకారా**తి కారణాని. **యేహి అమిత్త**న్తి యేహి కారణేహి తాని కారణాని దిస్వా సుత్వా చ పణ్డితో పుగ్గలో "అయం మే అమిత్తో"తి జానేయ్య, తతో విపరీతేహి పన మిత్తభావో జానితబ్బోతి.

ఏవం బోధిసత్తో మిత్తామిత్తభావకారణాని ఆచిక్ఖిత్వా బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా హత్థిపోసకతాపసో సద్ధివిహారికో అహోసి, హత్థీ ఉపజ్ఝాయో, ఇసిగణో బుద్ధపరిసా, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మిత్తామిత్తజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౧౯౮] ౮. రాధజాతకవణ్ణనా

పవాసా ఆగతో తాతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సత్థారా “సచ్చం కిర, త్వం భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితో”తి పుట్ఠో “సచ్చం, భన్తే”తి వత్వా “కింకారణా”తి వుత్తే “ఏకం అలఙ్కతఇత్థిం దిస్వా కిలేసవసేనా”తి ఆహ. అథ నం సత్థా “మాతుగామో నామ భిక్ఖు న సక్కా రక్ఖితుం, పుబ్బేపి దోవారికే ఠపేత్వా రక్ఖన్తాపి రక్ఖితుం న సక్ఖింసు, కిం తే ఇత్థియా, లద్ధాపి సా రక్ఖితుం న సక్కా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సువయోనియం నిబ్బత్తి, “రాధో”తిస్స నామం, కనిట్ఠభాతా పనస్స పోట్ఠపాదో నామ. తే ఉభోపి తరుణకాలేయేవ ఏకో లుద్దకో గహేత్వా బారాణసియం అఞ్ఞతరస్స బ్రాహ్మణస్స అదాసి, బ్రాహ్మణో తే పుత్తట్ఠానే ఠపేత్వా పటిజగ్గి. బ్రాహ్మణస్స పన బ్రాహ్మణీ అరక్ఖితా దుస్సీలా. సో వోహారకరణత్థాయ గచ్ఛన్తో తే సువపోతకే ఆమన్తేత్వా “తాతా, అహం వోహారకరణత్థాయ గచ్ఛామి, కాలే వా వికాలే వా తుమ్హాకం మాతు కరణకమ్మం ఓలోకేయ్యాథ, అఞ్ఞస్స పురిసస్స గమనభావం వా అగమనభావం వా జానేయ్యాథా”తి బ్రాహ్మణిం సువపోతకానం పటిచ్ఛాపేత్వా అగమాసి. సా తస్స నిక్ఖన్తకాలతో పట్ఠాయ అనాచారం చరి, రత్తిమ్పి దివాపి ఆగచ్ఛన్తానఞ్చ గచ్ఛన్తానఞ్చ పమాణం నత్థి.

తం దిస్వా పోట్ఠపాదో రాధం పుచ్ఛి – “బ్రాహ్మణో ఇమం బ్రాహ్మణిం అమ్హాకం నియ్యాదేత్వా గతో, అయఞ్చ పాపకమ్మం కరోతి, వదామి న”న్తి. రాధో “మా వదాహీ”తి ఆహ. సో తస్స వచనం అగ్గహేత్వా “అమ్మ, కింకారణా పాపకమ్మం కరోసీ”తి ఆహ. సా తం మారేతుకామా హుత్వా “తాత, త్వం నామ మయ్హం పుత్తో, ఇతో పట్ఠాయ న కరిస్సామి, ఏహి, తాత, తావా”తి పియాయమానా వియ పక్కోసిత్వా ఆగతం గహేత్వా “త్వం మం ఓవదసి, అత్తనో పమాణం న జానాసీ”తి గీవం పరివత్తేత్వా మారేత్వా ఉద్ధనన్తరేసు పక్ఖిపి. బ్రాహ్మణో ఆగన్త్వా విస్సమిత్వా బోధిసత్తం “కిం, తాత రాధ, మాతా తే అనాచారం కరోతి, న కరోతీ”తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౯౫. “పవాసా ఆగతో తాత, ఇదాని నచిరాగతో;

కచ్చిన్ను తాత తే మాతా, న అఞ్ఞముపసేవతీ”తి.

తస్సత్థో – అహం, తాత రాధ, పవాసా ఆగతో, సో చమ్హి ఇదానేవ ఆగతో నచిరాగతో, తేన పవత్తిం అజానన్తో తం పుచ్ఛామి – “కచ్చి ను తే, తాత, మాతా అఞ్ఞం పురిసం న ఉపసేవతీ”తి.

రాధో “తాత, పణ్డితా నామ భూతం వా అభూతం వా అనియ్యానికం నామ న కథేసు”న్తి ఞాపేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౯౬. “న ఖో పనేతం సుభణం, గిరం సచ్చుపసంహితం;

సయేథ పోట్ఠపాదోవ, ముమ్మురే ఉపకూథితో”తి.

తత్థ **గిర**న్తి వచనం. తఞ్హి యథా ఇదాని గిరా, ఏవం తదా “గిర”న్తి వుచ్చతి, సో సువపోతకో లిఙ్గం అనాదియిత్వా ఏవమాహ. అయం పనేత్థ అత్థో – తాత, పణ్డితేన నామ సచ్చుపసంహితం యథాభూతం అత్థయుత్తం సభావవచనమ్పి

అనియ్యానికం న సుభణం. అనియ్యానికఞ్చ సచ్చం భణన్తో **సయేథ పోట్ఠపాదేవ, ముమ్మురే ఉపకూథితో**, యథా పోట్ఠపాదో కుక్కుళే ఝామో సయతి, ఏవం సయేయ్యాతి. "ఉపకూధితో"తిపి పాఠో, అయమేవత్థో.

ఏవం బోధిసత్తో బ్రాహ్మణస్స ధమ్మం దేసేత్వా "మయాపి ఇమస్మిం ఠానే వసితుం న సక్కా"తి బ్రాహ్మణం ఆపుచ్ఛిత్వా అరఞ్ఞమేవ పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. "తదా పోట్ఠపాదో ఆనన్దో అహోసి, రాధో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

రాధజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౧౯౯] ౯. గహపతిజాతకవణ్ణనా

ఉభయం మే న ఖమతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితమేవ భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. కథేన్తో చ "మాతుగామో నామ అరక్ఖితో, పాపకమ్మం కత్వా యేన కేనచి ఉపాయేన సామికం వఞ్చేతియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే గహపతికులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఘరావాసం గణ్హి. తస్స భరియా దుస్సీలా గామభోజకేన సద్ధిం అనాచారం చరతి. బోధిసత్తో తం ఞత్వా పరిగ్గణ్హన్తో చరతి . తదా పన అన్తోవస్సే బీజేసు నీహటేసు ఛాతకం అహోసి, సస్సానం గబ్భగహణకాలో జాతో. సకలగామవాసినో "ఇతో మాసద్వయేన సస్సాని ఉద్ధరిత్వా వీహిం దస్సామా"తి ఏకతో హుత్వా గామభోజకస్స హత్థతో ఏకం జరగోణం గహేత్వా మంసం ఖాదింసు.

అథేకదివసం గామభోజకో ఖణం ఓలోకేత్వా బోధిసత్తస్స బహిగతవేలాయం గేహం పావిసి. తేసం సుఖనిపన్నక్ఖణేయేవ బోధిసత్తో గామద్వారేన పవిసిత్వా గేహాభిముఖో పాయాసి. సా ఇత్థీ గామద్వారాభిముఖీ తం దిస్వా "కో ను ఖో ఏసో"తి ఉమ్మారే ఠత్వా ఓలోకేన్తీ "సోయేవా"తి ఞత్వా గామభోజకస్స ఆచిక్ఖి, గామభోజకో భీతో పకమ్పి. అథ నం సా "మా భాయి, అత్థేకో ఉపాయో, అమ్హేహి తవ హత్థతో గోణమంసం ఖాదితం, త్వం మంసమూలం సోధేన్తో వియ హోహి, అహం కోట్ఠం ఆరుయ్హ కోట్ఠద్వారే ఠత్వా 'వీహి నత్థీ'తి వక్ఖామి. త్వం గేహమజ్ఝే ఠత్వా 'అమ్హాకం ఘరే దారకా ఛాతా, మంసమూలం మే దేహీ'తి పునప్పునం చోదేయ్యాసీ"తి వత్వా కోట్ఠం ఆరుయ్హ కోట్ఠద్వారే నిసీది. ఇతరో గేహమజ్ఝే ఠత్వా "మంసమూలం దేహీ"తి వదతి. సా కోట్ఠద్వారే నిసిన్నా "కోట్ఠే వీహి నత్థి, సస్సే ఉద్ధరన్తే దస్సామి గచ్ఛాహీ"తి ఆహ.

బోధిసత్తో గేహం పవిసిత్వా తేసం కిరియం దిస్వా "ఇమాయ పాపాయ కతఉపాయో ఏస భవిస్సతీ"తి ఞత్వా గామభోజకం ఆమన్తేత్వా "సో గామభోజక అమ్హే తవ జరగోణస్స మంసం ఖాదన్తా 'ఇతో మాసద్వయేన వీహిం దస్సామా'తి ఖాదిమ్హ, త్వం అడ్ఢమాసమ్పి అనతిక్కమిత్వా ఇదానేవ కస్మా ఆహరాపేసి, న త్వం ఇమినా కారణేన ఆగతో, అఞ్ఞేన కారణేన ఆగతో భవిస్ససి, మయ్హం తవ కిరియా న రుచ్చతి, అయమ్పి అనాచారా పాపధమ్మా కోట్ఠే వీహీనం అభావం జానాతి, సా దాని కోట్ఠం ఆరుయ్హ 'వీహి నత్థీ'తి వదతి, త్వమ్పి 'దేహీ'తి వదతి, ఉభిన్నమ్పి వో కరణం మయ్హం న రుచ్చతీ"తి ఏతమత్థం పకాసేన్తో ఇమా గాథా అవోచ –

౯౭. "ఉభయం మే న ఖమతి, ఉభయం మే న రుచ్చతి;
యాచాయం కోట్ఠమోతిణ్ణా, నదస్సం ఇతి భాసతి.

౯౮. “తం తం గామపతి బ్రూమి, కదరే అప్పస్మి జీవితే;

ద్వే మాసే సఙ్గరం కత్వా, మంసం జరగ్గవం కిసం;

అప్పత్తకాలే చోదేసి, తమ్పి మయ్హం న రుచ్చతీ”తి.

తత్థ **తం తం గామపతి బ్రూమీ**తి, అమ్భో గామజేట్ఠక, తేన కారణేన తం వదామి. **కదరే అప్పస్మి జీవితే**తి అమ్హాకం జీవితం నామ కదరఞ్చేవ థద్ధం లూఖం కసిరం అప్పఞ్చ మన్దం పరిత్తం, తస్మిం నో ఏవరూపే జీవితే వత్తమానే. **ద్వే మాసే సఙ్గరం కత్వా, మంసం జరగ్గవం కిస**న్తి అమ్హాకం మంసం గణ్హన్తానం జరగ్గవం కిసం దుబ్బలం జరగోణం దదమానో త్వం “ద్వీహి మాసేహి మూలం దాతబ్బ”న్తి ఏవం ద్వే మాసే సఙ్గరం పరిచ్ఛేదం కత్వా. **అప్పత్తకాలే చోదేసీ**తి తస్మిం కాలే అసమ్పత్తే అన్తరావ చోదేసి. **తమ్పి మయ్హం న రుచ్చతీ**తి యా చాయం పాపధమ్మా దుస్సీలా అన్తోకోట్ఠే వీహీనం నత్థిభావం జానమానావ అజానన్తీ వియ హుత్వా కోట్ఠమోతిణ్ణా కోట్ఠద్వారే ఠత్వా న దస్సం ఇతి భాసతి, యఞ్చ త్వం అకాలే చోదేసి, తమ్పీతి ఇదం ఉభయమ్పి మమ నేవ ఖమతి న రుచ్చతీతి.

ఏవం సో కథేన్తోవ గామభోజకం చూళాయ గహేత్వా కడ్ఢిత్వా గేహమజ్ఝే పాతేత్వా “గామభోజకోమ్హీతి పరస్స రక్ఖితగోపితభణ్డే అపరజ్ఝసీ”తిఆదీహి పరిభాసిత్వా పోథేత్వా దుబ్బలం కత్వా గీవాయ గహేత్వా గేహా నిక్కడ్ఢిత్వా తమ్పి దుట్ఠఇత్థిం కేసేసు గహేత్వా కోట్ఠా ఓతారేత్వా నిప్పోథేత్వా “సచే పున ఏవరూపం కరోసి, జానిస్ససీ”తి సన్తజ్జేసి. తతో పట్ఠాయ గామభోజకో తం గేహం ఓలోకేతుమ్పి న విసహి, సాపి పాపా పున మనసాపి అతిచరితుం నాసక్ఖి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా గామభోజకో దేవదత్తో, నిగ్గహకారకో గహపతి పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గహపతిజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౦౦] ౧౦. సాధుసీలజాతకవణ్ణనా

సరీరదబ్యన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స కిర చతస్సో ధీతరో అహేసుం. తా చత్తారో జనా పత్థేన్తి, తేసు ఏకో అభిరూపో సరీరసమ్పన్నో, ఏకో వయప్పత్తో మహల్లకో, ఏకో జాతిసమ్పన్నో, ఏకో సీలవా. బ్రాహ్మణో చిన్తేసి – “ధీతరో నివేసేన్తేన పతిట్ఠాపేన్తేన కస్స ను ఖో దాతబ్బా, కిం రూపసమ్పన్నస్స, ఉదాహు వయప్పత్తస్స, జాతిసమ్పన్నసీలవన్తానం అఞ్ఞతరస్సా”తి. సో చిన్తేన్తోపి అజానిత్వా “ఇమం కారణం సమ్మాసమ్బుద్ధో జానిస్సతి, తం పుచ్ఛిత్వా ఏతేసం అన్తరే అనుచ్ఛవికస్స దస్సామీ”తి గన్ధమాలాదీని గాహాపేత్వా విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో ఆదితో పట్ఠాయ తమత్థం ఆరోచేత్వా “భన్తే, ఇమేసు చతూసు జనేసు కస్స దాతుం వట్టతీ”తి పుచ్ఛి. సత్థా “పుబ్బేపి పణ్డితా ఏతం పఞ్హం కథయింసు, భవసఙ్ఖేపగతత్తా పన సల్లక్ఖేతుం న సక్కోసీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగన్త్వా బారాణసియం దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో అహోసి. అథేకస్స బ్రాహ్మణస్స చతస్సో ధీతరో అహేసుం, తా ఏవమేవ చత్తారో జనా పత్థయింసు. బ్రాహ్మణో “కస్స ను ఖో దాతబ్బా”తి అజానన్తో “ఆచరియం పుచ్ఛిత్వా దాతబ్బయుత్తకస్స దస్సామీ”తి తస్స సన్తికం గన్త్వా తమత్థం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౯౯. “సరీరదబ్యం వుడ్ఢబ్యం, సోజచ్చం సాధుసీలియం;
బ్రాహ్మణం తేవ పుచ్ఛామ, కన్ను తేసం వనిమ్హసే”తి.

తత్థ “**సరీరదబ్య**”న్తిఆదీహి తేసం చతున్నం విజ్జమానే గుణే పకాసేతి. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – ధీతరో మే చత్తారో జనా పత్థేన్తి, తేసు ఏకస్స సరీరదబ్యమత్థి, సరీరసమ్పదా అభిరూపభావో సంవిజ్జతి. ఏకస్స వుడ్ఢబ్యం వుడ్ఢిభావో మహల్లకతా అత్థి. ఏకస్స సోజచ్చం సుజాతితా జాతిసమ్పదా అత్థి. “సుజచ్చ”న్తిపి పాఠో. ఏకస్స సాధుసీలియం సున్దరసీలభావో సీలసమ్పదా అత్థి. **బ్రాహ్మణం తేవ పుచ్ఛామా**తి తేసు అసుకస్స నామేతా దాతబ్బాతి అజానన్తా మయం భవన్తం బ్రాహ్మణఞ్ఞేవ పుచ్ఛామ. **కన్ను తేసం వనిమ్హసే**తి తేసం చతున్నం జనానం కం వనిమ్హసే, కం ఇచ్ఛామ, కస్స తా కుమారికా దదామాతి పుచ్ఛతి.

తం సుత్వా ఆచరియో “రూపసమ్పదాదీసు విజ్జమానాసుపి విపన్నసీలో గారయ్హో, తస్మా తం నప్పమాణం, అమ్హాకం సీలవన్తభావో రుచ్చతీ”తి ఇమమత్థం పకాసేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౦౦.“అత్థో అత్థి సరీరస్మిం, వుడ్ఢబ్యస్స నమో కరే;
అత్థో అత్థి సుజాతస్మిం, సీలం అస్మాక రుచ్చతీ”తి.

తత్థ **అత్థో అత్థి సరీరస్మి**న్తి రూపసమ్పన్నే సరీరేపి అత్థో విసేసో వుద్ధి అత్థియేవ, “నత్థీ”తి న వదామి. **వుడ్ఢబ్యస్స నమో కరే**తి వుడ్ఢభావస్స పన నమక్కారమేవ కరోమి. వుడ్ఢభావో హి వన్దనమాననం లభతి. **అత్థో అత్థి సుజాతస్మి**న్తి సుజాతేపి పురిసే వుడ్ఢి అత్థి, జాతిసమ్పత్తిపి ఇచ్ఛితబ్బాయేవ. **సీలం అస్మాక రుచ్చతీ**తి అమ్హాకం పన సీలమేవ రుచ్చతి. సీలవా హి ఆచారసమ్పన్నో సరీరదబ్యవిరహితోపి పుజ్జో పాసంసోతి. బ్రాహ్మణో తస్స వచనం సుత్వా సీలవన్తస్సేవ ధీతరో అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – సచ్చపరియోసానే బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా బ్రాహ్మణో అయమేవ బ్రాహ్మణో అహోసి, దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సాధుసీలజాతకవణ్ణనా దసమా.

రుహకవగ్గో పఞ్చమో.

తస్సుద్దానం –

రుహకం సిరికాళకం, పదుమం మణిచోరకం;
పబ్బతూపత్థరవలాహం, మిత్తామిత్తఞ్చ రాధఞ్చ;
గహపతి సాధుసీలం.

౬. నతందళ్హవగ్గో

[౨౦౧] ౧. బన్ధనాగారజాతకవణ్ణనా

న తం దళ్హం బన్ధనమాహు ధీరాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో బన్ధనాగారం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిం కిర కాలే బహూ సన్ధిచ్ఛేదకపన్థఘాతకచోరే ఆనేత్వా కోసలరఞ్ఞో దస్సేసుం. తే రాజా అద్దుబన్ధనరజ్జుబన్ధనసఙ్ఖలికబన్ధనేహి బన్ధాపేసి. తింసమత్తా జానపదా భిక్ఖూ సత్థారం దట్ఠుకామా ఆగన్త్వా దిస్వా వన్దిత్వా పునదివసే పిణ్డాయ చరన్తా బన్ధనాగారం గన్త్వా తే చోరే దిస్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తా సాయన్హసమయే తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా "భన్తే, అజ్జ అమ్హేహి పిణ్డాయ చరన్తేహి బన్ధనాగారే బహూ చోరా అద్దుబన్ధనాదీహి బద్ధా మహాదుక్ఖం అనుభవన్తా దిట్ఠా, తే తాని బన్ధనాని ఛిన్దిత్వా పలాయితుం న సక్కోన్తి, అత్థి ను ఖో తేహి బన్ధనేహి థిరతరం నామ అఞ్ఞం బన్ధన"న్తి పుచ్ఛింసు. సత్థా "భిక్ఖవే, కిం బన్ధనాని నామేతాని, యం పనేతం ధనధఞ్ఞపుత్తదారాదీసు తణ్హాసఙ్ఖాతం కిలేసబన్ధనం, ఏతం ఏతేహి బన్ధనేహి సతగుణేన సహస్సగుణేన థిరతరం, ఏవం మహన్తమ్పి పనేతం దుచ్ఛిన్దనియం బన్ధనం పోరాణకపణ్డితా ఛిన్దిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం దుగ్గతగహపతికులే నిబ్బత్తి, తస్స వయప్పత్తస్స పితా కాలమకాసి. సో భతిం కత్వా మాతరం పోసేసి, అథస్స మాతా అనిచ్ఛమానస్సేవ ఏకం కులధీతరం గేహే కత్వా అపరభాగే కాలమకాసి. భరియాయపిస్స కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాసి. సో గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం అజానన్తో "భద్దే, త్వం భతిం కత్వా జీవాహి, అహం పబ్బజిస్సామీ"తి ఆహ . సాపి "గబ్భో మే పతిట్ఠితో, మయి విజాతాయ దారకం దిస్వా పబ్బజిస్ససీ"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్సా విజాతకాలే "భద్దే, త్వం సోత్థినా విజాతా, ఇదానాహం పబ్బజిస్సామీ"తి ఆపుచ్ఛి. అథ నం సా "పుత్తకస్స తావ థనపానతో అపగమనకాలం ఆగమేహీ"తి వత్వా పున గబ్భం గణ్హి.

సో చిన్తేసి – "ఇమం సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా గన్తుం న సక్కా, ఇమిస్సా అనాచిక్ఖిత్వావ పలాయిత్వా పబ్బజిస్సామీ"తి. సో తస్సా అనాచిక్ఖిత్వా రత్తిభాగే ఉట్ఠాయ పలాయి. అథ నం నగరగుత్తికా అగ్గహేసుం. సో "అహం, సామి, మాతుపోసకో నామ, విస్సజ్జేథ మ"న్తి తేహి అత్తానం విస్సజ్జాపేత్వా ఏకస్మిం ఠానే వసిత్వా అగ్గద్వారేనేవ నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో విహాసి. సో తత్థ వసన్తో "ఏవరూపమ్పి నామ మే దుచ్ఛిన్దనియం పుత్తదారబన్ధనం కిలేసబన్ధనం ఛిన్దిత"న్తి ఉదానం ఉదానేన్తో ఇమా గాథా అవోచ –

౧౦౧."న తం దళ్హం బన్ధనమాహు ధీరా, యదాయసం దారుజపబ్బజఞ్చ;
సారత్తరత్తా మణికుణ్డలేసు, పుత్తేసు దారేసు చ యా అపేక్ఖా.

౧౦౨."ఏతం దళ్హం బన్ధనమాహు ధీరా, ఓహారినం సిథిలం దుప్పముఞ్చం;
ఏతమ్పి ఛేత్వాన వజన్తి ధీరా, అనపేక్ఖినో కామసుఖం పహాయా"తి.

తత్థ **ధీరా**తి ధితిమన్తా, ధిక్కతపాపాతి ధీరా. అథ వా ధీ వుచ్చతి పఞ్ఞా, తాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతాతి ధీరా, బుద్ధా పచ్చేకబుద్ధా బుద్ధసావకా బోధిసత్తా చ ఇమే ధీరా నామ. **యదాయస**న్తిఆదీసు యం సఙ్ఖలికసఙ్ఖాతం అయసా నిబ్బత్తం ఆయసం, యం అద్దుబన్ధనసఙ్ఖాతం దారుజం, యఞ్చ పబ్బజతిణేహి వా అఞ్ఞేహి వా వాకాదీహి రజ్జుం కత్వా కతరజ్జుబన్ధనం, తం ఆయసాదిం ఛిన్దితుం సక్కుణేయ్యభావేన ధీరా దళ్హం థిరన్తి నాహు న కథేన్తి. **సారత్తరత్తా**తి సారత్తా హుత్వా రత్తా, బలవరాగరత్తాతి అత్థో. **మణికుణ్డలేసూ**తి మణీసు చ కుణ్డలేసు చ, మణియుత్తేసు వా కుణ్డలేసు.

ఏతం దళ్హన్తి యే మణికుణ్డలేసు సారత్తరత్తా, తేసం యో చ సారాగో, యా చ తేసం పుత్తదారేసు అపేక్ఖా తణ్హా, ఏతం కిలేసమయం బన్ధనం దళ్హం ధీరా ఆహు. **ఓహారినన్తి** ఆకడ్ఢిత్వా చతూసు అపాయేసు పాతనతో అవహరతి హేట్ఠా హరతీతి ఓహారినం. **సిథిలన్తి** బన్ధనట్ఠానే ఛవిచమ్మమంసాని న ఛిన్దతి, లోహితం న నీహరతి, బన్ధనభావమ్పి న జానాపేతి, థలపథజలపథాదీసు కమ్మాని కాతుం దేతీతి సిథిలం. **దుప్పముఞ్చన్తి** తణ్హాలోభవసేన హి ఏకవారమ్పి ఉప్పన్నం కిలేసబన్ధనం దట్ఠట్ఠానతో కచ్ఛపో వియ దుమ్మోచయం హోతీతి దుప్పముఞ్చం. **ఏతమ్పి ఛేత్వానాతి** ఏతం ఏవం దళ్హమ్పి కిలేసబన్ధనం ఞాణఖగ్గేన ఛిన్దిత్వా అయదామాని ఛిన్దిత్వా మత్తవరవారణా వియ పఞ్జరే ఛిన్దిత్వా సీహపోతకా వియ చ ధీరా వత్థుకామకిలేసకామే ఉక్కారభూమిం వియ జిగుచ్ఛమానా అనపేక్ఖినో హుత్వా కామసుఖం పహాయ వజన్తి పక్కమన్తి, పక్కమిత్వా చ పన హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానసుఖేన వీతినామేన్తీతి.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమం ఉదానం ఉదానేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, కేచి అరహన్తో అహేసుం. “తదా మాతా మహామాయా అహోసి, పితా సుద్ధోదనమహారాజా, భరియా రాహులమాతా, పుత్తో రాహులో, పుత్తదారం పహాయ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితో పురిసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

బన్ధనాగారజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౦౨] ౨. కేళిసీలజాతకవణ్ణనా

హంసా కోఞ్చా మయూరా చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆయస్మన్తం లకుణ్డకభద్దియం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిరాయస్మా బుద్ధసాసనే పాకటో అహోసి పఞ్ఞాతో మధురస్సరో మధురధమ్మకథికో పటిసమ్భిదాప్పత్తో మహాఖీణాసవో అసీతియా మహాథేరానం అన్తరో పమాణేన ఓమకో లకుణ్డకో సామణేరో వియ, ఖుద్దకో కీళనత్థాయ కతో వియ. తస్మిం ఏకదివసం తథాగతం వన్దిత్వా జేతవనకోట్ఠకం గతే జనపదా తింసమత్తా భిక్ఖూ “దసబలం వన్దిస్సామా”తి జేతవనం పవిసన్తా విహారకోట్ఠకే థేరం దిస్వా “సామణేరో ఏసో”తి సఞ్ఞాయ థేరం చీవరకణ్ణే గణ్హన్తా హత్థే గణ్హన్తా సీసం గణ్హన్తా నాసాయ పరామసన్తా కణ్ణేసు గహేత్వా చాలేత్వా హత్థకుక్కుచ్చం కత్వా పత్తచీవరం పటిసామేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా నిసీదిత్వా సత్థారా మధురపటిసన్థారే కతే పుచ్ఛింసు – “భన్తే, లకుణ్డకభద్దియత్థేరో కిర నామేకో తుమ్హాకం సావకో మధురధమ్మకథికో అత్థి, కహం సో ఇదానీ”తి. “కిం పన, భిక్ఖవే, దట్ఠుకామత్థా”తి? “ఆమ, భన్తే”తి. “యం, భిక్ఖవే, తుమ్హే ద్వారకోట్ఠకే దిస్వా చీవరకణ్ణాదీసు గణ్హన్తా హత్థకుక్కుచ్చం కత్వా ఆగతా, ఏస సో”తి. “భన్తే, ఏవరూపో పత్థితపత్థనో అభినీహారసమ్పన్నో సావకో కింకారణా అప్పేసక్ఖో జాతో”తి? సత్థా “అత్తనా కతపాపకమ్మం నిస్సాయా”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సక్కో దేవరాజా అహోసి. తదా బ్రహ్మదత్తస్స జిణ్ణం జరాప్పత్తం హత్థిం వా అస్సం వా గోణం వా దస్సేతుం న సక్కా, కేళిసీలో హుత్వా తథారూపం దిస్వావ అనుబన్ధాపేతి, జిణ్ణసకటమ్పి దిస్వా భిన్దాపేతి, జిణ్ణమాతుగామే దిస్వా పక్కోసాపేత్వా ఉదరే పహరాపేత్వా పాతాపేత్వా పున ఉట్ఠాపేత్వా భాయాపేతి , జిణ్ణపురిసే దిస్వా లఙ్ఘకే వియ భూమియం సమ్పరివత్తకాదికీళం కీళాపేతి, అపస్సన్తో “అసుకఘరే కిర మహల్లకో అత్థీ”తి సుత్వాపి పక్కోసాపేత్వా కీళతి. మనుస్సా లజ్జన్తా అత్తనో మాతాపితరో తిరోరట్ఠాని పేసేన్తి, మాతుపట్ఠానధమ్మో

పితుపట్ఠానధమ్మో పచ్ఛిజ్జి, రాజసేవకాపి కేళిసీలావ అహేసుం. మతమతా చత్తారో అపాయే పూరేన్తి, దేవపరిసా పరిహాయతి.

సక్కో అభినవే దేవపుత్తే అపస్సన్తో “కిం ను ఖో కారణ”న్తి ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా “దమేస్సామి న”న్తి మహల్లకవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా జిణ్ణయానకే ద్వే తక్కచాటియో ఆరోపేత్వా ద్వే జరగోణే యోజేత్వా ఏకస్మిం ఛణదివసే అలఙ్కతహత్థిం అభిరుహిత్వా బ్రహ్మదత్తే అలఙ్కతనగరం పదక్ఖిణం కరోన్తే పిలోతికనివత్థో తం యానకం పాజేన్తో రఞ్ఞో అభిముఖో అగమాసి. రాజా జిణ్ణయానకం దిస్వా “ఏతం యానకం అపనేథా”తి వదతి. మనుస్సా “కహం, దేవ, న పస్సామా”తి ఆహంసు. సక్కో అత్తనో ఆనుభావేన రఞ్ఞోయేవ దస్సేసి. అథ నం బహుసమ్పత్తే తస్మిం తస్స ఉపరిభాగేన పాజేన్తో రఞ్ఞో మత్థకే ఏకం చాటిం భిన్దిత్వా నివత్తాపేన్తో దుతియం భిన్ది. అథస్స సీసతో పట్ఠాయ ఇతో చితో చ తక్కం పగ్ఘరతి, సో తేన అట్టీయతి హరాయతి జిగుచ్ఛతి. అథస్స తం ఉపద్దుతభావం ఞత్వా సక్కో యానకం అన్తరధాపేత్వా సక్కత్తభావం మాపేత్వా వజిరహత్థో ఆకాసే ఠత్వా “పాప అధమ్మికరాజ, కిం త్వం మహల్లకో న భవిస్ససి, తవ సరీరం జరా న పహరిస్సతి, కేళిసీలో హుత్వా వుడ్ఢే విహేఠనకమ్మం కరోసి, ఏకకం తం నిస్సాయ ఏతం కమ్మం కత్వా మతమతా అపాయే పరిపూరేన్తి, మనుస్సా మాతాపితరో పటిజగ్గితుం న లభన్తి. సచే ఇమమ్హా కమ్మా న విరమిస్ససి, వజిరేన తే సీసం పదాలేస్సామి, మా ఇతో పట్ఠాయేతం కమ్మం అకత్థా”తి సన్తజ్జేత్వా మాతాపితూనం గుణం కథేత్వా వుడ్ఢాపచాయికకమ్మస్స ఆనిసంసం పకాసేత్వా ఓవదిత్వా సకట్ఠానమేవ అగమాసి. రాజా తతో పట్ఠాయ తథారూపం కమ్మం కాతుం చిత్తమ్పి న ఉప్పాదేసి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧౦౩. “హంసా కోఞ్చా మయూరా చ, హత్థయో పసదా మిగా;
సబ్బే సీహస్స భాయన్తి, నత్థి కాయస్మి తుల్యతా.

౧౦౪. “ఏవమేవ మనుస్సేసు, దహరో చేపి పఞ్ఞవా;
సో హి తత్థ మహా హోతి, నేవ బాలో సరీరవా”తి.

తత్థ **పసదా మిగా**తి పసదసఙ్ఖాతా మిగా, పసదా మిగా చ అవసేసా మిగా చాతిపి అత్థో. “పసదమిగా”తిపి పాఠో, పసదా మిగాతి అత్థో. **నత్థి కాయస్మి తుల్యతా**తి సరీరే పమాణం నామ నత్థి. యది భవేయ్య, మహాసరీరా హత్థినో చేవ పసదమిగా చ సీహం మారేయ్యుం, సీహో హంసాదయో ఖుద్దకసరీరేయేవ మారేయ్య, ఖుద్దకాయేవ సీహస్స భాయేయ్యుం, న మహన్తా. యస్మా పనేతం నత్థి, తస్మా సబ్బేపి తే సీహస్స భాయన్తి. **సరీరవా**తి బాలో మహాసరీరోపి మహా నామ న హోతి, తస్మా లకుణ్డకభద్దియో సరీరేన ఖుద్దకోపి మా తం ఞాణేనపి ఖుద్దకోతి మఞ్ఞిత్థాతి అత్థో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే తేసు భిక్ఖూసు కేచి సోతాపన్నా, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, కేచి అరహన్తో అహేసుం. “తదా రాజా లకుణ్డకభద్దియో అహోసి, సో తాయ కేళిసీలతాయ పరేసం కేళినిస్సయో జాతో, సక్కో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కేళిసీలజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౦౩] ౩. ఖన్ధజాతకవణ్ణనా

విరూపక్ఖేహి మే మేత్తన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తం కిర జన్తాఘరద్వారే కట్ఠాని ఫాలేన్తం పూతిరుక్ఖన్తరా నిక్ఖమిత్వా ఏకో సప్పో పాదఙ్గులియం డంసి, సో తత్థేవ మతో. తస్స మతభావో సకలవిహారే పాకటో అహోసి. ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, అసుకో కిర భిక్ఖు జన్తాఘరద్వారే కట్ఠాని ఫాలేన్తో సప్పేన దట్ఠో తత్థేవ మతో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "సచే సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు చత్తారి అహిరాజకులాని ఆరబ్భ మేత్తం అభావయిస్స, న నం సప్పో డంసేయ్య. పోరాణకతాపసాపి అనుప్పన్నే బుద్ధే చతూసు అహిరాజకులేసు మేత్తం భావేత్వా తాని అహిరాజకులాని నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకభయతో ముచ్చింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తపదేసే ఏకస్మిం గఙ్గానివత్తనే అస్సమపదం మాపేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో ఇసిగణపరివుతో విహాసి. తదా గఙ్గాతీరే నానప్పకారా దీఘజాతికా ఇసీనం పరిపన్థం కరోన్తి, యేభుయ్యేన ఇసయో జీవితక్ఖయం పాపుణన్తి. తాపసా తమత్థం బోధిసత్తస్స ఆరోచేసుం. బోధిసత్తో సబ్బే తాపసే సన్నిపాతాపేత్వా "సచే తుమ్హే చతూసు అహిరాజకులేసు మేత్తం భావేయ్యాథ, న వో సప్పా డంసేయ్యుం, తస్మా ఇతో పట్ఠాయ చతూసు అహిరాజకులేసు ఏవం మేత్తం భావేథా"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౦౫. "విరూపక్ఖేహి మే మేత్తం, మేత్తం ఏరాపథేహి మే;
ఛబ్యాపుత్తేహి మే మేత్తం, మేత్తం కణ్హాగోతమకేహి చా"తి.

తత్థ **విరూపక్ఖేహి మే మేత్త**న్తి విరూపక్ఖనాగరాజకులేహి సద్ధిం మయ్హం మేత్తం. **ఏరాపథా**దీసుపి ఏసేవ నయో. ఏతానిపి హి ఏరాపథనాగరాజకులం ఛబ్యాపుత్తనాగరాజకులం కణ్హాగోతమకనాగరాజకులన్తి నాగరాజకులానేవ.

ఏవం చత్తారి నాగరాజకులాని దస్సేత్వా "సచే తుమ్హే ఏతేసు మేత్తం భావేతుం సక్ఖిస్సథ, దీఘజాతికా వో న డంసిస్సన్తి న విహేఠేస్సన్తీ"తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

"అపాదకేహి మే మేత్తం, మేత్తం ద్విపాదకేహి మే;
చతుప్పదేహి మే మేత్తం, మేత్తం బహుప్పదేహి మే"తి.

తత్థ పఠమపదేన ఓదిస్సకం కత్వా సబ్బేసు అపాదకేసు దీఘజాతికేసు చేవ మచ్ఛేసు చ మేత్తాభావనా దస్సితా, దుతియపదేన మనుస్సేసు చేవ పక్ఖిజాతేసు చ, తతియపదేన హత్థిఅస్సాదీసు సబ్బచతుప్పదేసు, చతుత్థపదేన విచ్ఛికసతపదిఉచ్చాలిఙ్గపాణకమక్కటకాదీసు.

ఏవం సరూపేన మేత్తాభావనం దస్సేత్వా ఇదాని ఆయాచనవసేన దస్సేన్తో ఇమం గాథమాహ –

"మా మం అపాదకో హింసి, మా మం హింసి ద్విపాదకో;
మా మం చతుప్పదో హింసి, మా మం హింసి బహుప్పదో"తి.

తత్థ **మా మన్తి** ఏతేసు అపాదకాదీసు కోచి ఏకోపి మా మం హింసతు, మా విహేఠేతూతి ఏవం ఆయాచన్తా మేత్తం భావేథాతి అత్థో.

ఇదాని అనోదిస్సకవసేన మేత్తాభావనం దస్సేన్తో ఇమం గాథమాహ –

"సబ్బే సత్తా సబ్బే పాణా, సబ్బే భూతా చ కేవలా;
సబ్బే భద్రాని పస్సన్తు, మా కఞ్చి పాపమాగమా"తి.

తత్థ తణ్హాదిట్ఠివసేన వట్టే పఞ్చసు ఖన్ధేసు ఆసత్తా విసత్తా లగ్గా లగ్గితాతి **సత్తా,** అస్సాసపస్సాసపవత్తనసఙ్ఖాతేన పాణనవసేన **పాణా,** భూతభావితనిబ్బత్తనవసేన **భూతాతి** ఏవం వచనమత్తవిసేసో వేదితబ్బో. అవిసేసేన పన సబ్బానిపేతాని పదాని సబ్బసత్తసఙ్గాహకానేవ. **కేవలాతి** సకలా. ఇదం సబ్బసద్దస్సేవ హి పరియాయవచనం. **భద్రాని పస్సన్తూతి** సబ్బేపేతే సత్తా భద్రాని సాధూని కల్యాణానేవ పస్సన్తు. **మా కఞ్చి పాపమాగమాతి** ఏతేసు కఞ్చి ఏకం సత్తమ్పి పాపం లామకం దుక్ఖం మా ఆగమా, మా ఆగచ్ఛతు మా పాపుణాతు, సబ్బే అవేరా అబ్యాపజ్జా సుఖీ నిద్దుక్ఖా హోన్తూతి.

ఏవం "సబ్బసత్తేసు అనోదిస్సకవసేన మేత్తం భావేథా"తి వత్వా పున తిణ్ణం రతనానం గుణే అనుస్సరాపేతుం –

౧౦౬."అప్పమాణో బుద్ధో, అప్పమాణో ధమ్మో;
అప్పమాణో సఙ్ఘో"తి ఆహ.

తత్థ పమాణకరానం కిలేసానం అభావేన గుణానఞ్చ పమాణాభావేన బుద్ధరతనం **అప్పమాణం. ధమ్మోతి** నవవిధో లోకుత్తరధమ్మో. తస్సపి పమాణం కాతుం న సక్కాతి **అప్పమాణో**. తేన అప్పమాణేన ధమ్మేన సమన్నాగతత్తా **సఙ్ఘోపి అప్పమాణో**.

ఇతి బోధిసత్తో "ఇమేసం తిణ్ణం రతనానం గుణే అనుస్సరథా"తి వత్వా తిణ్ణం రతనానం అప్పమాణగుణతం దస్సేత్వా సప్పమాణే సత్తే దస్సేతుం –

"పమాణవన్తాని సరీసపాని, అహి విచ్ఛిక సతపదీ;
ఉణ్ణనాభి సరబూ మూసికా"తి ఆహ.

తత్థ **సరీసపానీతి** సప్పదీఘజాతికానం నామం. తే హి సరన్తా గచ్ఛన్తి, సిరేన వా సపన్తీతి సరీసపా. **''అహీ''**తిఆది తేసం సరూపతో నిదస్సనం. తత్థ **ఉణ్ణనాభీతి** మక్కటకో. తస్స హి నాభితో ఉణ్ణాసదిసం సుత్తం నిక్ఖమతి, తస్మా "ఉణ్ణనాభీ"తి వుచ్చతి. **సరబూతి** ఘరగోళికా.

ఇతి బోధిసత్తో "యస్మా ఏతేసం అన్తోరాగాదయో పమాణకరా ధమ్మా అత్థి, తస్మా తాని సరీసపాదీని పమాణవన్తానీ"తి దస్సేత్వా "అప్పమాణానం తిణ్ణం రతనానం ఆనుభావేన ఇమే పమాణవన్తా సత్తా రత్తిన్దివం పరిత్తకమ్మం కరోన్తూతి ఏవం తిణ్ణం రతనానం గుణే అనుస్సరథా"తి వత్వా తతో ఉత్తరి కత్తబ్బం దస్సేతుం ఇమం గాథమాహ –

“కతా మే రక్ఖా కతా మే పరిత్తా, పటిక్కమన్తు భూతాని;
సోహం నమో భగవతో, నమో సత్తన్నం సమ్మాసమ్బుద్ధాన”న్తి.

తత్థ **కతా మే రక్ఖా**తి మయా రతనత్తయగుణే అనుస్సరన్తేన అత్తనో రక్ఖా గుత్తి కతా. **కతా మే పరిత్తా**తి పరిత్తాణమ్పి మే అత్తనో కతం. **పటిక్కమన్తు భూతానీ**తి మయి అహితజ్ఝాసయాని భూతాని పటిక్కమన్తు అపగచ్ఛన్తు. **సోహం నమో భగవతో**తి సో అహం ఏవం కతపరిత్తో అతీతస్స పరినిబ్బుతస్స సబ్బస్సపి బుద్ధస్స భగవతో నమో కరోమి. **నమో సత్తన్నం సమ్మాసమ్బుద్ధాన**న్తి విసేసేన పన అతీతే పటిపాటియా పరినిబ్బుతానం సత్తన్నం సమ్మాసమ్బుద్ధానం నమో కరోమీతి.

ఏవం “నమక్కారం కరోన్తాపి సత్త బుద్ధే అనుస్సరథా”తి బోధిసత్తో ఇసిగణస్స ఇమం పరిత్తం బన్ధిత్వా అదాసి. ఆదితో పన పట్ఠాయ ద్వీహి గాథాహి చతూసు అహిరాజకులేసు మేత్తాయ దీపితత్తా ఓదిస్సకానోదిస్సకవసేన వా ద్విన్నం మేత్తాభావనానం దీపితత్తా ఇదం పరిత్తం ఇధ వుత్తన్తి వేదితబ్బం, అఞ్ఞం వా కారణం పరియేసితబ్బం. తతో పట్ఠాయ ఇసిగణో బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా మేత్తం భావేసి, బుద్ధగుణే అనుస్సరి. ఏవమేతేసు బుద్ధగుణే అనుస్సరన్తేసుయేవ సబ్బే దీఘజాతికా పటిక్కమింసు. బోధిసత్తోపి బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఇసిగణో బుద్ధపరిసా అహోసి, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఖన్ధజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౦౪] ౪. వీరకజాతకవణ్ణనా

అపి వీరక పస్సేసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సుగతాలయం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తస్స పరిసం గహేత్వా ఆగతేసు హి థేరేసు సత్థా “సారిపుత్త, దేవదత్తో తుమ్హే దిస్వా కిం అకాసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సుగతాలయం, భన్తే, దస్సేసీ”తి వుత్తే “న ఖో, సారిపుత్త, ఇదానేవ దేవదత్తో మమ అనుకిరియం కరోన్తో వినాసం పత్తో, పుబ్బేపి వినాసం పాపుణీ”తి వత్వా థేరేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే ఉదకకాకయోనియం నిబ్బత్తిత్వా ఏకం సరం ఉపనిస్సాయ వసి, “వీరకో”తిస్స నామం అహోసి. తదా కాసిరట్ఠే దుబ్భిక్ఖం అహోసి, మనుస్సా కాకభత్తం వా దాతుం యక్ఖనాగబలికమ్మం వా కాతుం నాసక్ఖింసు. ఛాతకరట్ఠతో కాకా యేభుయ్యేన అరఞ్ఞం పవిసింసు. తత్థేకో బారాణసివాసీ సవిట్ఠకో నామ కాకో కాకిం ఆదాయ వీరకస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తం సరం నిస్సాయ ఏకమన్తే వాసం కప్పేసి. సో ఏకదివసం తస్మిం సరే గోచరం గణ్హన్తో వీరకం సరం ఓతరిత్వా మచ్ఛే ఖాదిత్వా పచ్చుత్తరిత్వా సరీరం సుక్ఖాపేన్తం దిస్వా “ఇమం ఉదకకాకం నిస్సాయ సక్కా బహూ మచ్ఛే లద్ధుం, ఇమం ఉపట్ఠహిస్సామీ”తి తం ఉపసఙ్కమిత్వా “కిం, సమ్మా”తి వుత్తే “ఇచ్ఛామి తం సామి ఉపట్ఠహితు”న్తి వత్వా “సాధూ”తి తేన సమ్పటిచ్ఛితో తతో పట్ఠాయ ఉపట్ఠాసి. వీరకోపి తతో పట్ఠాయ అత్తనో యాపనమత్తం ఖాదిత్వా మచ్ఛే ఉద్ధరిత్వా సవిట్ఠకస్స దేతి. సోపి అత్తనో యాపనమత్తం ఖాదిత్వా సేసం కాకియా దేతి.

తస్స అపరభాగే మానో ఉప్పజ్జి – “అయమ్పి ఉదకకాకో కాళకో, అహమ్పి కాళకో, అక్ఖితుణ్డపాదేహిపి ఏతస్స చ మయ్హఞ్చ నానాకరణం నత్థి, ఇతో పట్ఠాయ ఇమినా గహితమచ్ఛేహి మయ్హం కమ్మం నత్థి, అహమేవ గణ్హిస్సామీ”తి. సో వీరకం ఉపసఙ్కమిత్వా “సమ్మ, ఇతో పట్ఠాయ అహమేవ సరం ఓతరిత్వా మచ్ఛే గణ్హిస్సామీ”తి వత్వా “న త్వం, సమ్మ, ఉదకం ఓతరిత్వా మచ్ఛే గణ్హనకకులే నిబ్బత్తో, మా నస్సీ”తి తేన వారియమానోపి వచనం అనాదియిత్వా సరం ఓరుయ్హ ఉదకం పవిసిత్వా ఉమ్ముజ్జమానో సేవాలం ఛిన్దిత్వా నిక్ఖమితుం నాసక్ఖి, సేవాలన్తరే లగ్గి, అగ్గతుణ్డమేవ పఞ్ఞాయి. సో నిరస్సాసో అన్తోఉదకేయేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి. అథస్స భరియా ఆగమనం అపస్సమానా తం పవత్తిం జాననత్థం వీరకస్స సన్తికం గన్త్వా “సామి, సవిట్ఠకో న పఞ్ఞాయతి, కహం ను ఖో సో”తి పుచ్ఛమానా పఠమం గాథమాహ –

౧౦౭. “అపి వీరక పస్సేసి, సకుణం మఞ్జుభాణకం;

మయూరగీవసఙ్కాసం, పతిం మయ్హం సవిట్ఠక”న్తి.

తత్థ **అపి, వీరక, పస్సేసీ**తి, సామి వీరక, అపి పస్ససి. **మఞ్జుభాణక**న్తి మఞ్జుభాణినం. సా హి రాగవసేన “మధురస్సరో మే పతీ”తి మఞ్ఞతి, తస్మా ఏవమాహ. **మయూరగీవసఙ్కాస**న్తి మోరగీవసమానవణ్ణం.

తం సుత్వా వీరకో “ఆమ, జానామి తే సామికస్స గతట్ఠాన”న్తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౦౮. “ఉదకథలచరస్స పక్ఖినో, నిచ్చం ఆమకమచ్ఛభోజినో;

తస్సానుకరం సవిట్ఠకో, సేవాలే పలిగుణ్ఠితో మతో”తి.

తత్థ **ఉదకథలచరస్సా**తి ఉదకే చ థలే చ చరితుం సమత్థస్స. **పక్ఖినో**తి అత్తానం సన్ధాయ వదతి. **తస్సానుకర**న్తి తస్స అనుకరోన్తో. **సేవాలే పలిగుణ్ఠితో మతో**తి ఉదకం పవిసిత్వా సేవాలం ఛిన్దిత్వా నిక్ఖమితుం అసక్కోన్తో సేవాలపరియోనద్ధో అన్తోఉదకేయేవ మతో, పస్స, ఏతస్స తుణ్డం దిస్సతీతి. తం సుత్వా కాకీ పరిదేవిత్వా బారాణసిమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సవిట్ఠకో దేవదత్తో అహోసి, వీరకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వీరకజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౦౫] ౫. గఙ్గేయ్యజాతకవణ్ణనా

సోభతి మచ్ఛో గఙ్గేయ్యోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ద్వే దహరభిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. తే కిర సావత్థివాసినో కులపుత్తా సాసనే పబ్బజిత్వా అసుభభావనం అననుయుఞ్జిత్వా రూపపసంసకా హుత్వా రూపం ఉపలాళేన్తా విచరింసు. తే ఏకదివసం “త్వం న సోభసి, అహం సోభామీ”తి రూపం నిస్సాయ ఉప్పన్నవివాదా అవిదూరే నిసిన్నం ఏకం మహల్లకత్థేరం దిస్వా “ఏసో అమ్హాకం సోభనభావం వా అసోభనభావం వా జానిస్సతీ”తి తం ఉపసఙ్కమిత్వా “భన్తే, కో అమ్హేసు సోభనో”తి పుచ్ఛింసు. సో “ఆవుసో, తుమ్హేహి అహమేవ సోభనతరో”తి ఆహ. దహరా “అయం మహల్లకో అమ్హేహి పుచ్ఛితం అకథేత్వా అపుచ్ఛితం కథేతీ”తి తం పరిభాసిత్వా పక్కమింసు. సా తేసం కిరియా భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటా జాతా. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అసుకో మహల్లకో థేరో కిర తే రూపనిస్సితకే దహరే లజ్జాపేసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే

“న, భిక్ఖవే, ఇమే ద్వే దహరా ఇదానేవ రూపపసంసకా, పుబ్బేపేతే రూపమేవ ఉపలాళేన్తా విచరింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గఙ్గాతీరే రుక్ఖదేవతా అహోసి. తదా గఙ్గాయమునానం సమాగమట్ఠానే గఙ్గేయ్యో చ యామునేయ్యో చ ద్వే మచ్ఛా “అహం సోభామి, త్వం న సోభసీ”తి రూపం నిస్సాయ వివదమానా అవిదూరే గఙ్గాతీరే కచ్ఛపం నిపన్నం దిస్వా “ఏసో అమ్హాకం సోభనభావం వా అసోభనభావం వా జానిస్సతీ”తి తం ఉపసఙ్కమిత్వా “కిం ను ఖో, సమ్మ కచ్ఛప, గఙ్గేయ్యో సోభతి, ఉదాహు యామునేయ్యో”తి పుచ్ఛింసు. కచ్ఛపో “గఙ్గేయ్యోపి సోభతి , యామునేయ్యోపి సోభతి, తుమ్హేహి పన ద్వీహి అహమేవ అతిరేకతరం సోభామీ”తి ఇమమత్థం పకాసేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౦౯.“సోభతి మచ్ఛో గఙ్గేయ్యో, అథో సోభతి యామునో;
చతుప్పదోయం పురిసో, నిగ్రోధపరిమణ్డలో;
ఈసకాయతగీవో చ, సబ్బేవ అతిరోచతీ”తి.

తత్థ **చతుప్పదోయ**న్తి చతుప్పదో అయం. **పురిసో**తి అత్తానం సన్ధాయ వదతి. **నిగ్రోధపరిమణ్డలో**తి సుజాతో నిగ్రోధో వియ పరిమణ్డలో. **ఈసకాయతగీవో**తి రథీసా వియ ఆయతగీవో . **సబ్బేవ అతిరోచతీ**తి ఏవం సణ్ఠానసమ్పన్నో కచ్ఛపో సబ్బేవ అతిరోచతి, అహమేవ సబ్బే తుమ్హే అతిక్కమిత్వా సోభామీతి వదతి.

మచ్ఛా తస్స కథం సుత్వా “అమ్భో! పాపకచ్ఛప అమ్హేహి పుచ్ఛితం అకథేత్వా అఞ్ఞమేవ కథేసీ”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౧౦.“యం పుచ్ఛితో న తం అక్ఖాసి, అఞ్ఞం అక్ఖాసి పుచ్ఛితో;
అత్థప్పసంసకో పోసో, నాయం అస్మాక రుచ్చతీ”తి.

తత్థ **అత్తప్పసంసకో**తి అత్తానం పసంసనసీలో అత్తుక్కంసకో పోసో. **నాయం అస్మాక రుచ్చతీ**తి అయం పాపకచ్ఛపో అమ్హాకం న రుచ్చతి న ఖమతీతి కచ్ఛపస్స ఉపరి ఉదకం ఖిపిత్వా సకట్ఠానమేవ గమింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ద్వే మచ్ఛా ద్వే దహరభిక్ఖూ అహేసుం, కచ్ఛపో మహల్లకో, ఇమస్స కారణస్స పచ్చక్ఖకారికా గఙ్గాతీరే నిబ్బత్తరుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గఙ్గేయ్యజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౨౦౬] ౬. కురుఙ్గమిగజాతకవణ్ణనా

ఇఙ్ఘ వట్టమయం పాసన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా “దేవదత్తో వధాయ పరిసక్కతీ”తి సుత్వా “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ మయ్హం వధాయ పరిసక్కతి, పుబ్బేపి పరిసక్కియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కురుఙ్గమిగో హుత్వా అరఞ్ఞే ఏకస్స సరస్స అవిదూరే ఏకస్మిం గుమ్బే వాసం కప్పేసి. తస్సేవ సరస్స అవిదూరే ఏకస్మిం రుక్ఖగ్గే సతపత్తో, సరస్మిం పన కచ్ఛపో వాసం కప్పేసి. ఏవం తే తయోపి సహాయకా అఞ్ఞమఞ్ఞం పియసంవాసం వసింసు. అథేకో మిగలుద్దకో అరఞ్ఞే చరన్తో పానీయతిత్థే బోధిసత్తస్స పదవలఞ్జం దిస్వా లోహనిగళసదిసం వట్టమయం పాసం ఓడ్డేత్వా అగమాసి. బోధిసత్తో పానీయం పాతుం ఆగతో పఠమయామేయేవ పాసే బజ్ఝిత్వా బద్ధరవం రవి. తస్స తేన సద్దేన రుక్ఖగ్గతో సతపత్తో ఉదకతో చ కచ్ఛపో ఆగన్త్వా "కిం ను ఖో కాతబ్బ"న్తి మన్తయింసు. అథ సతపత్తో కచ్ఛపం ఆమన్తేత్వా "సమ్మ, తవ దన్తా అత్థి, త్వం ఇమం పాసం ఛిన్ద, అహం గన్త్వా యథా సో నాగచ్ఛతి, తథా కరిస్సామి, ఏవం అమ్హేహి ద్వీహిపి కతపరక్కమేన సహాయో నో జీవితం లభిస్సతీ"తి ఇమమత్థం పకాసేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౧౧."ఇఙ్ఘ వట్టమయం పాసం, ఛిన్ద దన్తేహి కచ్ఛప;
అహం తథా కరిస్సామి, యథా నేహితి లుద్దకో"తి.

అథ కచ్ఛపో చమ్మవరత్తం ఖాదితుం ఆరభి, సతపత్తో లుద్దకస్స వసనగామం గతో అవిదూరే రుక్ఖే నిసీది. లుద్దకో పచ్చూసకాలేయేవ సత్తిం గహేత్వా నిక్ఖమి. సకుణో తస్స నిక్ఖమనభావం ఞత్వా వస్సిత్వా పక్ఖే పప్ఫోటేత్వా తం పురిమద్వారేన నిక్ఖమన్తం ముఖే పహరి. లుద్దో "కాళకణ్ణినా సకుణేనమ్హి పహటో"తి నివత్తిత్వా థోకం సయిత్వా పున సత్తిం గహేత్వా ఉట్ఠాసి. సకుణో "అయం పఠమం పురిమద్వారేన నిక్ఖన్తో ఇదాని పచ్ఛిమద్వారేన నిక్ఖమిస్సతీ"తి ఞత్వా గన్త్వా పచ్ఛిమగేహే నిసీది. లుద్దోపి "పురిమద్వారేన మే నిక్ఖన్తేన కాళకణ్ణీ సకుణో దిట్ఠో, ఇదాని పచ్ఛిమద్వారేన నిక్ఖమిస్సామీ"తి పచ్ఛిమద్వారేన నిక్ఖమి, సకుణో పున వస్సిత్వా గన్త్వా ముఖే పహరి. లుద్దో "పునపి కాళకణ్ణీసకుణేన పహటో, న దాని మే ఏస నిక్ఖమితుం దేతీ"తి నివత్తిత్వా యావ అరుణుగ్గమనా సయిత్వా అరుణుగ్గమనవేలాయ సత్తిం గహేత్వా నిక్ఖమి. సకుణో వేగేన గన్త్వా "లుద్దో ఆగచ్ఛతీ"తి బోధిసత్తస్స కథేసి.

తస్మిం ఖణే కచ్ఛపేన ఏకమేవ చమ్మవద్ధం ఠపేత్వా సేసవరత్తా ఖాదితా హోన్తి. దన్తా పనస్స పతనాకారప్పత్తా జాతా, ముఖతో లోహితం పగ్ఘరతి. బోధిసత్తో లుద్దపుత్తం సత్తిం గహేత్వా అసనివేగేన ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా తం వద్ధం ఛిన్దిత్వా వనం పావిసి, సకుణో రుక్ఖగ్గే నిసీది, కచ్ఛపో పన దుబ్బలత్తా తత్థేవ నిపజ్జి. లుద్దో కచ్ఛపం గహేత్వా పసిబ్బకే పక్ఖిపిత్వా ఏకస్మిం ఖాణుకే లగ్గేసి. బోధిసత్తో నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తో కచ్ఛపస్స గహితభావం ఞత్వా "సహాయస్స జీవితదానం దస్సామీ"తి దుబ్బలో వియ హుత్వా లుద్దస్స అత్తానం దస్సేసి. సో "దుబ్బలో ఏస భవిస్సతి, మారేస్సామి న"న్తి సత్తిం ఆదాయ అనుబన్ధి. బోధిసత్తో నాతిదూరే నాచ్చాసన్నే గచ్ఛన్తో తం ఆదాయ అరఞ్ఞం పావిసి, దూరం గతభావం ఞత్వా పదం వఞ్చేత్వా అఞ్ఞేన మగ్గేన వాతవేగేన గన్త్వా సిఙ్గేన పసిబ్బకం ఉక్ఖిపిత్వా భూమియం పాతేత్వా ఫాలేత్వా కచ్ఛపం నీహరి. సతపత్తోపి రుక్ఖా ఓతరి. బోధిసత్తో ద్విన్నమ్పి ఓవాదం దదమానో "అహం తుమ్హే నిస్సాయ జీవితం లభిం, తుమ్హేహి సహాయకస్స కత్తబ్బం మయ్హం కతం, ఇదాని లుద్దో ఆగన్త్వా తుమ్హే గణ్హేయ్య, తస్మా, సమ్మ సతపత్త, త్వం అత్తనో పుత్తకే గహేత్వా అఞ్ఞత్థ యాహి, త్వమ్పి, సమ్మ కచ్ఛప, ఉదకం పవిసాహీ"తి ఆహ. తే తథా అకంసు.

సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౧౨."కచ్ఛపో పావిసీ వారిం, కురుఙ్గో పావిసీ వనం;

సతపత్తో దుమగ్గమ్హా, దూరే పుత్తే అపానయీ”తి.

తత్థ **అపానయీతి** ఆనయి, గహేత్వా అగమాసీతి అత్థో;

ఉద్దోపి తం ఠానం ఆగన్త్వా కఞ్చి అపస్సిత్వా ఛిన్నపసిబ్బకం గహేత్వా దోమనస్సప్పత్తో అత్తనో గేహం అగమాసి. తే తయోపి సహాయా యావజీవం విస్సాసం అచ్ఛిన్దిత్వా యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఉద్దకో దేవదత్తో అహోసి, సతపత్తో సారిపుత్తో, కచ్ఛపో మోగ్గల్లానో, కురుఙ్గమిగో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కురుఙ్గమిగజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౨౦౭] ౭. అస్సకజాతకవణ్ణనా

అయమస్సకరాజేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి భిక్ఖు సత్థారా “సచ్చం కిర, త్వం భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుట్ఠో “సచ్చ”న్తి వత్వా “కేన ఉక్కణ్ఠాపితోసీ”తి వుత్తే “పురాణదుతియికాయా”తి ఆహ. అథ నం సత్థా “న ఇదానేవ తస్సా భిక్ఖు ఇత్థియా తయి సినేహో అత్థి, పుబ్బేపి త్వం తం నిస్సాయ మహాదుక్ఖం పత్తో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కాసిరట్ఠే పాటలినగరే అస్సకో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్స ఉపరీ నామ అగ్గమహేసీ పియా అహోసి మనాపా అభిరూపా దస్సనీయా పాసాదికా అతిక్కన్తా మానుసవణ్ణం, అపత్తా దిబ్బవణ్ణం. సా కాలమకాసి, తస్సా కాలకిరియాయ రాజా సోకాభిభూతో అహోసి దుక్ఖీ దుమ్మనో. సో తస్సా సరీరం దోణియం నిపజ్జాపేత్వా తేలకలలం పక్ఖిపాపేత్వా హేట్ఠామఞ్చే ఠపాపేత్వా నిరాహారో రోదమానో పరిదేవమానో నిపజ్జి. మాతాపితరో అవసేసఞాతకా మిత్తామచ్చబ్రాహ్మణగహపతికాదయోపి “మా సోచి, మహారాజ, అనిచ్చా సఙ్ఖారా”తిఆదీని వదన్తా సఞ్ఞాపేతుం నాసక్ఖింసు. తస్స విలపన్తస్సేవ సత్త దివసా అతిక్కన్తా. తదా బోధిసత్తో పఞ్చాభిఞ్ఞఅట్ఠసమాపత్తిలాభీ తాపసో హుత్వా హిమవన్తపదేసే విహరన్తో ఆలోకం వడ్ఢేత్వా దిబ్బేన చక్ఖునా జమ్బుదీపం ఓలోకేన్తో తం రాజానం తథా పరిదేవమానం దిస్వా “ఏతస్స మయా అవస్సయేన భవితబ్బ”న్తి ఇద్ధానుభావేన ఆకాసే ఉప్పతిత్వా రఞ్ఞో ఉయ్యానే ఓతరిత్వా మఙ్గలసిలాపట్టే కఞ్చనపటిమా వియ నిసీది.

అథేకో పాటలినగరవాసీ బ్రాహ్మణమాణవో ఉయ్యానం గతో బోధిసత్తం దిస్వా వన్దిత్వా నిసీది. బోధిసత్తో తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “కిం, మాణవ, రాజా ధమ్మికో”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, భన్తే, ధమ్మికో రాజా, భరియా పనస్స కాలకతా, సో తస్సా సరీరం దోణియం పక్ఖిపాపేత్వా విలపమానో నిపన్నో, అజ్జ సత్తమో దివసో, కిస్స తుమ్హే రాజానం ఏవరూపా దుక్ఖా న మోచేథ, యుత్తం ను ఖో తుమ్హాదిసేసు సీలవన్తేసు సంవిజ్జమానేసు రఞ్ఞో ఏవరూపం దుక్ఖం అనుభవితు”న్తి. “న ఖో అహం , మాణవ, రాజానం జానామి, సచే పన సో ఆగన్త్వా మం పుచ్ఛేయ్య, అహమేవస్స తస్సా నిబ్బత్తట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా రఞ్ఞో సన్తికేయేవ తం కథాపేయ్య”న్తి. “తేన హి, భన్తే, యావ రాజానం ఆనేమి, తావ ఇధేవ నిసీదథా”తి మాణవో బోధిసత్తస్స పటిఞ్ఞం గహేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా “తస్స దిబ్బచక్ఖుకస్స సన్తికం గన్తుం వట్టతీ”తి ఆహ.

రాజా “ఉపరిం కిర దట్ఠుం లభిస్సామీ”తి తుట్ఠమానసో రథం అభిరుహిత్వా తత్థ గన్త్వా బోధిసత్తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో – “సచ్చం కిర తుమ్హే దేవియా నిబ్బత్తట్ఠానం జానాథా”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, మహారాజా”తి. “కత్థ నిబ్బత్తా”తి? “సా ఖో,

మహారాజ, రూపస్మింయేవ మత్తా పమాదమాగమ్మ కల్యాణకమ్మం అకత్వా ఇమస్మింయేవ ఉయ్యానే గోమయపాణకయోనియం నిబ్బత్తా”తి . “నాహం సద్దహామీ”తి. “తేన హి తే దస్సేత్వా కథాపేమీ”తి. “సాధు కథాపేథా”తి. బోధిసత్తో అత్తనో ఆనుభావేన “ఉభోపి గోమయపిణ్డం వట్టయమానా రఞ్ఞో పురతో ఆగచ్ఛన్తూ”తి తేసం ఆగమనం అకాసి. తే తథేవ ఆగమింసు. బోధిసత్తో తం దస్సేన్తో “అయం తే , మహారాజ, ఉపరిదేవీ, తం జహిత్వా గోమయపాణకస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో గచ్ఛతి, పస్సథ న”న్తి ఆహ. భన్తే “‘ఉపరీ నామ గోమయపాణకయోనియం నిబ్బత్తిస్సతీ’తి న సద్దహామహ”న్తి. “కథాపేమి నం, మహారాజా”తి. “కథాపేథ, భన్తే”తి.

బోధిసత్తో అత్తనో ఆనుభావేన తం కథాపేన్తో “ఉపరీ”తి ఆహ. సా మనుస్సభాసాయ “కిం, భన్తే”తి ఆహ. “త్వం అతీతభవే కా నామ అహోసీ”తి? “భన్తే, అస్సకరఞ్ఞో అగ్గమహేసీ ఉపరీ నామ అహోసి”న్తి. “కిం పన తే ఇదాని అస్సకరాజా పియో, ఉదాహు గోమయపాణకో”తి? “భన్తే, సో మయ్హం పురిమజాతియా సామికో, తదా అహం ఇమస్మిం ఉయ్యానే తేన సద్ధిం రూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బే అనుభవమానా విచరిం. ఇదాని పన మే భవసఙ్ఖేపగతకాలతో పట్ఠాయ సో కిం హోతి, అహఞ్హి ఇదాని అస్సకరాజానం మారేత్వా తస్స గలలోహితేన మయ్హం సామికస్స గోమయపాణకస్స పాదే మక్ఖేయ్య”న్తి వత్వా పరిసమజ్ఝే మనుస్సభాసాయ ఇమా గాథా అవోచ –

౧౧౩. “అయమస్సకరాజేన , దేసో విచరితో మయా;
అనుకామయ కామేన, పియేన పతినా సహ.

౧౧౪.“నవేన సుఖదుక్ఖేన, పోరాణం అపిధీయతి;
తస్మా అస్సకరఞ్ఞావ, కీటో పియతరో మమా”తి.

తత్థ **అయమస్సకరాజేన, దేసో విచరితో మయాతి** అయం రమణీయో ఉయ్యానపదేసో పుబ్బే మయా అస్సకరాజేన సద్ధిం విచరితో. **అనుకామయ కామేనాతి అనూతి** నిపాతమత్తం, మయా తం కామయమానాయ తేన మం కామయమానేన సహాతి అత్థో. **పియేనాతి** తస్మిం అత్తభావే పియేన. **నవేన సుఖదుక్ఖేన, పోరాణం అపిధీయతీ**తి, భన్తే, నవేన హి సుఖేన పోరాణం సుఖం, నవేన చ దుక్ఖేన పోరాణం దుక్ఖం పిధీయతి పటిచ్ఛాదీయతి, ఏసా లోకస్స ధమ్మతాతి దీపేతి. **తస్మా అస్సకరఞ్ఞావ, కీటో పియతరో మమాతి** యస్మా నవేన పోరాణం పిధీయతి, తస్మా మమ అస్సకరాజతో సతగుణేన సహస్సగుణేన కీటోవ పియతరోతి.

తం సుత్వా అస్సకరాజా విప్పటిసారీ హుత్వా తత్థ ఠితోవ కుణపం నీహరాపేత్వా సీసం న్హత్వా బోధిసత్తం వన్దిత్వా నగరం పవిసిత్వా అఞ్ఞం అగ్గమహేసిం కత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. బోధిసత్తోపి రాజానం ఓవదిత్వా నిస్సోకం కత్వా హిమవన్తమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా ఉపరీ పురాణదుతియికా అహోసి, అస్సకరాజా ఉక్కణ్ఠితో భిక్ఖు, మాణవో సారిపుత్తో, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అస్సకజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౦౮] ౮. సుసుమారజాతకవణ్ణనా

అలం మేతేహి అమ్బేహీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా "దేవదత్తో వధాయ పరిసక్కతీ"తి సుత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తో మయ్హం వధాయ పరిసక్కతి, పుబ్బేపి పరిసక్కియేవ, సన్తాసమత్తమ్పి పన కాతుం న సక్ఖీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే హిమవన్తపదేసే బోధిసత్తో కపియోనియం నిబ్బత్తిత్వా నాగబలో థామసమ్పన్నో మహాసరీరో సోభగ్గప్పత్తో హుత్వా గఙ్గానివత్తనే అరఞ్ఞాయతనే వాసం కప్పేసి. తదా గఙ్గాయ ఏకో సుసుమారో వసి. అథస్స భరియా బోధిసత్తస్స సరీరం దిస్వా తస్స హదయమంసే దోహళం ఉప్పాదేత్వా సుసుమారం ఆహ – "అహం సామి, ఏతస్స కపిరాజస్స హదయమంసం ఖాదితుకామా"తి. "భద్దే, మయం జలగోచరా, ఏసో థలగోచరో, కిన్తి నం గణ్హితుం సక్ఖిస్సామా"తి. "యేన కేనచి ఉపాయేన గణ్హ, సచే న లభిస్సామి, మరిస్సామీ"తి. "తేన హి మా సోచి, అత్థేకో ఉపాయో, ఖాదాపేస్సామి తం తస్స హదయమంస"న్తి సుసుమారిం సమస్సాసేత్వా బోధిసత్తస్స గఙ్గాయ పానీయం పివిత్వా గఙ్గాతీరే నిసిన్నకాలే సన్తికం గన్త్వా ఏవమాహ – "వానరిన్ద, ఇమస్మిం పదేసే కసాయఫలాని ఖాదన్తో కిం త్వం నివిట్ఠట్ఠానేయేవ చరసి, పారగఙ్గాయ అమ్బలబుజాదీనం మధురఫలానం అన్తో నత్థి, కిం తే తత్థ గన్త్వా ఫలాఫలం ఖాదితుం న వట్టతీ"తి? "కుమ్భీలరాజ, గఙ్గా మహోదకా విత్థిణ్ణా, కథం తత్థ గమిస్సామీ"తి? "సచే ఇచ్ఛసి, అహం తం మమ పిట్ఠిం ఆరోపేత్వా నేస్సామీ"తి. సో సద్దహిత్వా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. "తేన హి ఏహి పిట్ఠిం మే అభిరూహా"తి చ వుత్తే తం అభిరుహి. సుసుమారో థోకం నేత్వా ఉదకే ఓసీదాపేసి.

బోధిసత్తో "సమ్మ, ఉదకే మం ఓసీదాపేసి, కిం ను ఖో ఏత"న్తి ఆహ. "నాహం తం ధమ్మసుధమ్మతాయ గహేత్వా గచ్ఛామి, భరియాయ పన మే తవ హదయమంసే దోహళో ఉప్పన్నో, తమహం తవ హదయం ఖాదాపేతుకామో"తి. "సమ్మ, కథేన్తేన తే సున్దరం కతం. సచే హి అమ్హాకం ఉదరే హదయం భవేయ్య, సాఖగ్గేసు చరన్తానం చుణ్ణవిచుణ్ణం భవేయ్యా"తి. "కహం పన తుమ్హే ఠపేథా"తి? బోధిసత్తో అవిదూరే ఏకం ఉదుమ్బరం పక్కఫలపిణ్డిసఞ్ఛన్నం దస్సేన్తో "పస్సేతాని అమ్హాకం హదయాని ఏతస్మిం ఉదుమ్బరే ఓలమ్బన్తీ"తి ఆహ. "సచే మే హదయం దస్ససి, అహం తం న మారేస్సామీ"తి. "తేన హి మం ఏత్థ నేహి, అహం తే రుక్ఖే ఓలమ్బన్తం దస్సామీ"తి. సో తం ఆదాయ తత్థ అగమాసి. బోధిసత్తో తస్స పిట్ఠితో ఉప్పతిత్వా ఉదుమ్బరరుక్ఖే నిసీదిత్వా "సమ్మ, బాల సుసుమార, 'ఇమేసం సత్తానం హదయం నామ రుక్ఖగ్గే హోతీ'తి సఞ్ఞీ అహోసి, బాలోసి, అహం తం వఞ్చేసిం, తవ ఫలాఫలం తవేవ హోతు, సరీరమేవ పన తే మహన్తం పఞ్ఞా పన నత్థీ"తి వత్వా ఇమమత్థం పకాసేన్తో ఇమా గాథా అవోచ –

౧౧౫."అలం మేతేహి అమ్బేహి, జమ్బూహి పనసేహి చ;
యాని పారం సముద్దస్స, వరం మయ్హం ఉదుమ్బరో.

౧౧౬."మహతీ వత తే బోన్ది, న చ పఞ్ఞా తదూపికా;
సుసుమార వఞ్చితో మేసి, గచ్ఛ దాని యథాసుఖ"న్తి.

తత్థ **అలం మేతేహీ**తి యాని తయా దీపకే నిద్దిట్ఠాని, ఏతేహి మయ్హం అలం. **వరం మయ్హం ఉదుమ్బరో**తి మయ్హం అయమేవ ఉదుమ్బరరుక్ఖో వరం. **బోన్దీ**తి సరీరం. **తదూపికా**తి పఞ్ఞా పన తే తదూపికా తస్స సరీరస్స అనుచ్ఛవికా నత్థి. **గచ్ఛ దాని యథాసుఖ**న్తి ఇదాని యథాసుఖం గచ్ఛ, నత్థి తే హదయమంసగహణూపాయోతి అత్థో. సుసుమారో సహస్సం పరాజితో వియ దుక్ఖీ దుమ్మనో పజ్ఝాయన్తోవ అత్తనో నివాసట్ఠానమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సుసుమారో దేవదత్తో అహోసి, సుసుమారీ చిఞ్చమాణవికా, కపిరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సుసుమారజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౦౯] ౯. కుక్కుటజాతకవణ్ణనా

దిట్ఠా మయా వనే రుక్ఖాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ధమ్మసేనాపతిసారిపుత్తత్థేరస్స సద్ధివిహారికం దహరభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర అత్తనో సరీరస్స గుత్తికమ్మే ఛేకో అహోసి. “సరీరస్స మే న సుఖం భవేయ్యా”తి భయేన అతిసీతం అచ్చుణ్హం పరిభోగం న కరోతి, “సీతుణ్హేహి సరీరం కిలమేయ్యా”తి భయేన బహి న నిక్ఖమతి, అతికిలిన్నఉత్తణ్డులాదీని న భుఞ్జతి. తస్స సా సరీరగుత్తికుసలతా సఙ్ఘమజ్ఝే పాకటా జాతా. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అసుకో దహరో కిర భిక్ఖు సరీరగుత్తికమ్మే ఛేకో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, అయం దహరో ఇదానేవ సరీరగుత్తికమ్మే ఛేకో, పుబ్బేపి ఛేకోవ అహోసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞాయతనే రుక్ఖదేవతా అహోసి. అథేకో సకుణలుద్దకో ఏకం దీపకకుక్కుటమాదాయ వాలరజ్జుఞ్చ యట్ఠిఞ్చ గహేత్వా అరఞ్ఞే కుక్కుటే బన్ధన్తో ఏకం పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిట్ఠం పోరాణకుక్కుటం బన్ధితుం ఆరభి. సో వాలపాసే కుసలతాయ అత్తానం బన్ధితుం న దేతి, ఉట్ఠాయుట్ఠాయ నిలీయతి. లుద్దకో అత్తానం సాఖాపల్లవేహి పటిచ్ఛాదేత్వా పునప్పునం యట్ఠిఞ్చ పాసఞ్చ ఓడ్డేతి. కుక్కుటో తం లజ్జాపేతుకామో మానుసిం వాచం నిచ్ఛారేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౧౭. “దిట్ఠా మయా వనే రుక్ఖా, అస్సకణ్ణా విభీటకా;
న తాని ఏవం సక్కన్తి, యథా త్వం రుక్ఖ సక్కసీ”తి.

తస్సత్థో – సమ్మ లుద్దక, మయా ఇమస్మిం వనే జాతా బహూ అస్సకణ్ణా చ విభీటకా చ రుక్ఖా దిట్ఠపుబ్బా, తాని పన రుక్ఖాని యథా త్వం సక్కసి సఙ్కమసి ఇతో చితో చ విచరసి, ఏవం న సక్కన్తి న సఙ్కమన్తి న విచరన్తీతి.

ఏవం వత్వా చ పన సో కుక్కుటో పలాయిత్వా అఞ్ఞత్థ అగమాసి. తస్స పలాయిత్వా గతకాలే లుద్దకో దుతియం గాథమాహ –

౧౧౮. “పోరాణకుక్కుటో అయం, భేత్వా పఞ్జరమాగతో;
కుసలో వాలపాసానం, అపక్కమతి భాసతీ”తి.

తత్థ **కుసలో వాలపాసాన**న్తి వాలమయేసు పాసేసు కుసలో అత్తానం బన్ధితుం అదత్వా అపక్కమతి చేవ భాసతి చ, భాసిత్వా చ పన పలాతోతి ఏవం వత్వా లుద్దకో అరఞ్ఞే చరిత్వా యథాలద్ధమాదాయ గేహమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా లుద్దకో దేవదత్తో అహోసి, కుక్కుటో కాయగుత్తికుసలో దహరభిక్ఖు, తస్స పన కారణస్స పచ్చక్ఖకారికా రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కుక్కుటజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౧౦] ౧౦. కన్దగలకజాతకవణ్ణనా

అమ్భో కో నామయం రుక్ఖోతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో సుగతాలయం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా “దేవదత్తో సుగతాలయం అకాసీ”తి సుత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తో మయ్హం అనుకిరియం కరోన్తో వినాసం పత్తో, పుబ్బేపి పాపుణియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే రుక్ఖకోట్టకసకుణయోనియం నిబ్బత్తి, “ఖదిరవనియో”తిస్స నామం అహోసి. సో ఖదిరవనేయేవ గోచరం గణ్హి, తస్సేకో కన్దగలకో నామ సహాయో అహోసి, సో సిమ్బలిపాలిభద్దకవనే గోచరం గణ్హాతి. సో ఏకదివసం ఖదిరవనియస్స సన్తికం అగమాసి. ఖదిరవనియో “సహాయో మే ఆగతో”తి కన్దగలకం గహేత్వా ఖదిరవనం పవిసిత్వా ఖదిరఖన్ధం తుణ్డేన పహరిత్వా రుక్ఖతో పాణకే నీహరిత్వా అదాసి. కన్దగలకో దిన్నే దిన్నే మధురపూవే వియ ఛిన్దిత్వా ఛిన్దిత్వా ఖాది. తస్స ఖాదన్తస్సేవ మానో ఉప్పజ్జి – “అయమ్పి రుక్ఖకోట్టకయోనియం నిబ్బత్తో, అహమ్పి, కిం మే ఏతేన దిన్నగోచరేన, సయమేవ ఖదిరవనే గోచరం గణ్హిస్సామీ”తి. సో ఖదిరవనియం ఆహ – “సమ్మ, మా త్వం దుక్ఖం అనుభవి, అహమేవ ఖదిరవనే గోచరం గణ్హిస్సామీ”తి.

అథ నం సో “హన్ద త్వం సమ్మ, సిమ్బలిపాలిభద్దకాదివనే నిస్సారే గోచరగ్గహణకులే జాతో, ఖదిరా నామ జాతసారా థద్ధా, మా తే ఏతం రుచ్చీ”తి ఆహ. కన్దగలకో “కిం దానాహం న రుక్ఖకోట్టకయోనియం నిబ్బత్తో”తి తస్స వచనం అనాదియిత్వా వేగేన గన్త్వా ఖదిరరుక్ఖం తుణ్డేన పహరి. తావదేవస్స తుణ్డం భిజ్జి, అక్ఖీని నిక్ఖమనాకారప్పత్తాని జాతాని, సీసం ఫలితం. సో ఖన్ధే పతిట్ఠాతుం అసక్కోన్తో భూమియం పతిత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౧౯.“అమ్భో కో నామయం రుక్ఖో, సిన్నపత్తో సకణ్టకో;
యత్థ ఏకప్పహారేన, ఉత్తమఙ్గం విభిజ్జిత”న్తి.

తత్థ **అమ్భో కో నామయం రుక్ఖో**తి, భో ఖదిరవనియ, కో నామ అయం రుక్ఖో. “కో నామ సో”తిపి పాఠో. **సిన్నపత్తో**తి సుఖుమపత్తో. **యత్థ ఏకప్పహారేనా**తి యస్మిం రుక్ఖే ఏకేనేవ పహారేన. **ఉత్తమఙ్గం విభిజ్జిత**న్తి సీసం భిన్నం, న కేవలఞ్చ సీసం, తుణ్డమ్పి భిన్నం. సో వేదనాప్పత్తతాయ ఖదిరరుక్ఖం “కిం రుక్ఖో నామేసో”తి జానితుం అసక్కోన్తో వేదనాప్పత్తో హుత్వా ఇమాయ గాథాయ విప్పలపి.

తం వచనం సుత్వా ఖదిరవనియో దుతియం గాథమాహ –

౧౨౦.“అచారి వతాయం వితుదం వనాని, కట్ఠఙ్గరుక్ఖేసు అసారకేసు;

అథాసదా ఖదిరం జాతసారం, యత్థబ్భిదా గరుళో ఉత్తమఙ్గ”న్తి.

తత్థ **అచారి వతాయ**న్తి అచరి వత అయం. **వితుదం వనానీ**తి నిస్సారసిమ్బలిపాలిభద్దకవనాని వితుదన్తో విజ్ఝన్తో. **కట్ఠఙ్గరుక్ఖేసూ**తి వనకట్ఠకోట్ఠాసేసు రుక్ఖేసు. **అసారకేసూ**తి నిస్సారేసు పాలిభద్దకసిమ్బలిఆదీసు. **అథాసదా ఖదిరం జాతసార**న్తి అథ పోతకకాలతో పట్ఠాయ జాతసారం ఖదిరం సమ్పాపుణి. **యత్థబ్భిదా గరుళో ఉత్తమఙ్గ**న్తి **యత్థబ్భిదా**తి యస్మిం ఖదిరే అభిన్ది పదాలయి. **గరుళో**తి సకుణో. సబ్బసకుణానఞ్హేతం సగారవసప్పతిస్స వచనం.

ఇతి నం ఖదిరవనియో వత్వా “భో కన్దగలక, యత్థ త్వం ఉత్తమఙ్గం అభిన్ది, ఖదిరో నామేసో సారరుక్ఖో”తి ఆహ. సో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కన్దగలకో దేవదత్తో అహోసి, ఖదిరవనియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కన్దగలకజాతకవణ్ణనా దసమా.

నతందళ్హవగ్గో ఛట్ఠో.

తస్సుద్దానం –

బన్ధనాగారం కేళిసీలం, ఖణ్డం వీరకగఙ్గేయ్యం;
కురుఙ్గమస్సకఞ్చేవ, సుసుమారఞ్చ కుక్కుటం;
కన్దగలకన్తి తే దస.

౭. బీరణథమ్బవగ్గో

[౨౧౧] ౧. సోమదత్తజాతకవణ్ణనా

అకాసి యోగ్గన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లాళుదాయిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి ద్విన్నం తిణ్ణం జనానం అన్తరే ఏకవచనమ్పి సమ్పాదేత్వా కథేతుం న సక్కోతి, సారజ్జబహులో “అఞ్ఞం కథేస్సామీ”తి అఞ్ఞమేవ కథేసి. తస్స తం పవత్తిం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథేన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ , భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, లాళుదాయీ ఇదానేవ సారజ్జబహులో, పుబ్బేపి సారజ్జబహులోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే అఞ్ఞతరస్మిం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా పున గేహం ఆగన్త్వా మాతాపితూనం దుగ్గతభావం ఞత్వా “పరిహీనకులతో సేట్ఠికులం పతిట్ఠపేస్సామీ”తి మాతాపితరో ఆపుచ్ఛిత్వా బారాణసిం గన్త్వా రాజానం ఉపట్ఠాసి. సో రఞ్ఞో పియో అహోసి మనాపో. అథస్స పితునో “ద్వీహియేవ గోణేహి కసిం కత్వా జీవికం కప్పేన్తస్స ఏకో గోణో మతో. సో బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా “తాత, ఏకో గోణో మతో, కసికమ్మం న పవత్తతి, రాజానం ఏకం గోణం యాచాహీ”తి ఆహ. “తాత, నచిరస్సేవ మే రాజా దిట్ఠో,

ఇదానేవ గోణం యాచితుం న యుత్తం, తుమ్హే యాచథా"తి. "తాత, త్వం మయ్హం సారజ్జబహులభావం న జానాసి, అహఞ్హి ద్విన్నం తిణ్ణం సమ్ముఖే కథం సమ్పాదేతుం న సక్కోమి. సచే అహం రఞ్ఞో సన్తికం గోణం యాచితుం గమిస్సామి, ఇమమ్పి దత్వా ఆగమిస్సామీ"తి. "తాత, యం హోతి, తం హోతు, న సక్కా మయా రాజానం యాచితుం, అపిచ ఖో పనాహం తుమ్హే యోగ్గం కారేస్సామీ"తి. "తేన హి సాధు మం యోగ్గం కారేహీ"తి.

బోధిసత్తో పితరం ఆదాయ బీరణత్థమ్భకసుసానం గన్త్వా తత్థ తత్థ తిణకలాపే బన్ధిత్వా "అయం రాజా, అయం ఉపరాజా, అయం సేనాపతీ"తి నామాని కత్వా పటిపాటియా పితు దస్సేత్వా "తాత, త్వం రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా 'జయతు, మహారాజా'తి ఏవం ఇమం గాథం వత్వా గోణం యాచేయ్యాసీ"తి గాథం ఉగ్గణ్హాపేసి –

"ద్వే మే గోణా మహారాజ, యేహి ఖేత్తం కసామసే;
తేసు ఏకో మతో దేవ, దుతియం దేహి ఖత్తియా"తి.

బ్రాహ్మణో ఏకేన సంవచ్ఛరేన ఇమం గాథం పగుణం కత్వా బోధిసత్తం ఆహ – "తాత, సోమదత్త, గాథా మే పగుణా జాతా, ఇదాని అహం యస్స కస్సచి సన్తికే వత్తుం సక్కోమి, మం రఞ్ఞో సన్తికం నేహీ"తి. సో "సాధు, తాతా"తి తథారూపం పణ్ణాకారం గాహాపేత్వా పితరం రఞ్ఞో సన్తికం నేసి. బ్రాహ్మణో "జయతు, మహారాజా"తి వత్వా పణ్ణాకారం అదాసి. రాజా "అయం తే సోమదత్త బ్రాహ్మణో కిం హోతీ"తి ఆహ. "పితా మే, మహారాజా"తి. "కేనట్ఠేనాగతో"తి? తస్మిం ఖణే బ్రాహ్మణో గోణయాచనత్థాయ గాథం వదన్తో –

"ద్వే మే గోణా మహారాజ, యేహి ఖేత్తం కసామసే;
తేసు ఏకో మతో దేవ, దుతియం గణ్హ ఖత్తియా"తి. – ఆహ;

రాజా బ్రాహ్మణేన విరజ్ఝిత్వా కథితభావం ఞత్వా సితం కత్వా "సోమదత్త, తుమ్హాకం గేహే బహూ మఞ్ఞే గోణా"తి ఆహ. "తుమ్హేహి దిన్నా భవిస్సన్తి, మహారాజా"తి. రాజా బోధిసత్తస్స తుస్సిత్వా బ్రాహ్మణస్స సోళస గోణే అలఙ్కారభణ్డకే నివాసనగామఞ్చస్స బ్రహ్మదేయ్యం దత్వా మహన్తేన యసేన బ్రాహ్మణం ఉయ్యోజేసి. బ్రాహ్మణో సబ్బసేతసిన్ధవయుత్తం రథం అభిరుయ్హ మహన్తేన పరివారేన గామం అగమాసి. బోధిసత్తో పితరా సద్ధిం రథే నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తో "తాత, అహం తుమ్హే సకలసంవచ్ఛరం యోగ్గం కారేసిం, సన్నిట్ఠానకాలే పన తుమ్హాకం గోణం రఞ్ఞో అదత్థా"తి వత్వా పఠమం గాథమాహా –

౧౨౧."అకాసి యోగ్గం ధువమప్పమత్తో, సంవచ్ఛరం బీరణథమ్భకస్మిం;
బ్యాకాసి సఞ్ఞం పరిసం విగయ్హ, న నియ్యమో తాయతి అప్పపఞ్ఞ"న్తి.

తత్థ **అకాసి యోగ్గం ధువమప్పమత్తో, సంవచ్ఛరం బీరణథమ్భకస్మి**న్తి, తాత, త్వం నిచ్చం అప్పమత్తో బీరణత్థమ్భమయే సుసానే యోగ్గం అకాసి . **బ్యాకాసి సఞ్ఞం పరిసం విగయ్హా**తి అథ చ పన పరిసం విగాహిత్వా తం సఞ్ఞం విలకాసి వికారం ఆపాదేసి, పరివత్తేసీతి అత్థో. **న నియ్యమో తాయతి అప్పపఞ్ఞ**న్తి అప్పహఞ్ఞం నామ పుగ్గలం నియ్యమో యోగ్గాచిణ్ణం చరణం న తాయతి న రక్ఖతీతి.

అథస్స వచనం సుత్వా బ్రాహ్మణో దుతియం గాథమాహ –

౧౨౨."ద్వయం యాచనకో తాత, సోమదత్త నిగచ్ఛతి;
అలాభం ధనలాభం వా, ఏవంధమ్మా హి యాచనా"తి.

తత్థ **ఏవంధమ్మా హి యాచనా**తి యాచనా హి ఏవంసభావాతి.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, లాళుదాయీ ఇదానేవ సారజ్జబహులో, పుబ్బేపి సారజ్జబహులోయేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో, సోమదత్తస్స పితా లాళుదాయీ అహోసి, సోమదత్తో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సోమదత్తజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౧౨] ౨. ఉచ్ఛిట్ఠభత్తజాతకవణ్ణనా

అఞ్ఞో ఉపరిమో వణ్ణోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి భిక్ఖు సత్థారా "సచ్చం కిర, త్వం భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుట్ఠో "సచ్చ"న్తి వత్వా "కో తం ఉక్కణ్ఠాపేసీ"తి వుత్తే "పురాణదుతియికా"తి ఆహ. అథ నం సత్థా "భిక్ఖు అయం తే ఇత్థీ అనత్థకారికా, పుబ్బేపి అత్తనో జారస్స ఉచ్ఛిట్ఠకం భోజేసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం ఠానే భిక్ఖం చరిత్వా జీవికకప్పకే కపణే నటకకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో దుగ్గతో దురూపకో హుత్వా భిక్ఖం చరిత్వా జీవికం కప్పేసి. తదా కాసిరట్ఠే ఏకస్మిం గామకే ఏకస్స బ్రాహ్మణస్స బ్రాహ్మణీ దుస్సీలా పాపధమ్మా అతిచారం చరతి. అథేకదివసం బ్రాహ్మణే కేనచిదేవ కరణీయేన బహి గతే తస్సా జారో తం ఖణం ఓలోకేత్వా తం గేహం పావిసి. సా తేన సద్ధిం అతిచరిత్వా "ముహుత్తం అచ్ఛ, భుఞ్జిత్వావ గమిస్ససీ"తి భత్తం సమ్పాదేత్వా సూపబ్యఞ్జనసమ్పన్నం ఉణ్హభత్తం వడ్ఢేత్వా "త్వం భుఞ్జా"తి తస్స దత్వా సయం బ్రాహ్మణస్స ఆగమనం ఓలోకయమానా ద్వారే అట్ఠాసి. బోధిసత్తో బ్రాహ్మణియా జారస్స భుఞ్జనట్ఠానే పిణ్డం పచ్చాసీసన్తో అట్ఠాసి.

తస్మిం ఖణే బ్రాహ్మణో గేహాభిముఖో ఆగచ్ఛతి. బ్రాహ్మణీ తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా వేగేన పవిసిత్వా "ఉట్ఠేహి, బ్రాహ్మణో ఆగచ్ఛతీ"తి జారం కోట్ఠే ఓతారేత్వా బ్రాహ్మణస్స పవిసిత్వా నిసిన్నకాలే ఫలకం ఉపనేత్వా హత్థధోవనం దత్వా ఇతరేన భుత్తావసిట్ఠస్స సీతభత్తస్స ఉపరి ఉణ్హభత్తం వడ్ఢేత్వా బ్రాహ్మణస్స అదాసి. సో భత్తే హత్థం ఓతారేత్వా ఉపరి ఉణ్హం హేట్ఠా చ భత్తం సీతలం దిస్వా చిన్తేసి – "ఇమినా అఞ్ఞస్స భుత్తాధికేన ఉచ్ఛిట్ఠభత్తేన భవితబ్బ"న్తి. సో బ్రాహ్మణిం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౨౩."అఞ్ఞో ఉపరిమో వణ్ణో, అఞ్ఞో వణ్ణో చ హేట్ఠిమో;
బ్రాహ్మణీ త్వేవ పుచ్ఛామి, కిం హేట్ఠా కిఞ్చ ఉప్పరీ"తి.

తత్థ **వణ్ణో**తి ఆకారో. అయఞ్హి ఉపరిమస్స ఉణ్హభావం హేట్ఠిమస్స చ సీతభావం పుచ్ఛన్తో ఏవమాహ. **కిం హేట్ఠా కిఞ్చ ఉప్పరీ**తి వుడ్ఢితభత్తేన నామ ఉపరి సీతలేన, హేట్ఠా ఉణ్హేన భవితబ్బం, ఇదఞ్చ పన న తాదిసం, తేన తం పుచ్ఛామి – "కేన కారణేన ఉపరి భత్తం ఉణ్హం, హేట్ఠిమం సీతల"న్తి.

బ్రాహ్మణీ అత్తనా కతకమ్మస్స ఉత్తానభావభయేన బ్రాహ్మణే పునప్పునం కథేన్తేపి తుణ్హీయేవ అహోసి. తస్మిం ఖణే నటపుత్తస్స ఏతదహోసి – “కోట్ఠే నిసీదాపితపాపపురిసేన జారేన భవితబ్బం, ఇమినా గేహస్సామికేన, బ్రాహ్మణీ పన అత్తనా కతకమ్మస్స పాకటభావభయేన కిఞ్చి న కథేతి, హన్దాహం ఇమిస్సా కతకమ్మం పకాసేత్వా జారస్స కోట్ఠకే నిసీదాపితభావం బ్రాహ్మణస్స కథేమీ”తి. సో బ్రాహ్మణస్స గేహా నిక్ఖన్తకాలతో పట్ఠాయ ఇతరస్స గేహపవేసనం అతిచరణం అగ్గభత్తభుఞ్జనం బ్రాహ్మణియా ద్వారే ఠత్వా మగ్గం ఓలోకనం ఇతరస్స కోట్ఠే ఓతారితభావన్తి సబ్బం తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౨౪.“అహం నటోస్మి భద్దన్తే, భిక్ఖకోస్మి ఇధాగతో;
అయఞ్హి కోట్ఠమోతిణ్ణో, అయం సో యం గవేససీ”తి.

తత్థ **అహం నటోస్మి, భద్దన్తే**తి, సామి, అహం నటజాతికో. **భిక్ఖకోస్మి ఇధాగతో**తి స్వాహం ఇమం ఠానం భిక్ఖకో భిక్ఖం పరియేసమానో ఆగతోస్మి. **అయఞ్హి కోట్ఠమోతిణ్ణో**తి అయం పన ఏతిస్సా జారో ఇమం భత్తం భుఞ్జన్తో తవ భయేన కోట్ఠం ఓతిణ్ణో. **అయం సో యం గవేససీ**తి యం త్వం కస్స ను ఖో ఇమినా ఉచ్ఛిట్ఠకేన భవితబ్బన్తి గవేససి, అయం సో. చూళాయ నం గహేత్వా కోట్ఠా నీహరిత్వా యథా న పునేవరూపం పాపం కరోతి, తథా అస్స సతిం జనేహీతి వత్వా పక్కామి. బ్రాహ్మణో ఉభోపి తే యథా నం న పునేవరూపం పాపం కరోన్తి, తజ్జనపోథనేహి తథా సిక్ఖాపేత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా బ్రాహ్మణీ పురాణదుతియికా అహోసి, బ్రాహ్మణో ఉక్కణ్ఠితో భిక్ఖు, నటపుత్తో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఉచ్ఛిట్ఠభత్తజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౧౩] ౩. భరుజాతకవణ్ణనా

ఇసీనమన్తరం కత్వాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరాజానం ఆరబ్భ కథేసి. భగవతో హి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ లాభసక్కారో మహా అహోసి. యథాహ –

“తేన ఖో పన సమయేన భగవా సక్కతో హోతి గరుకతో మానితో పూజితో అపచితో లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానం. భిక్ఖుసఙ్ఘోపి ఖో సక్కతో హోతి…పే॰… పరిక్ఖారానం. అఞ్ఞతిత్థియా పన పరిబ్బాజకా అసక్కతా హోన్తి…పే॰… పరిక్ఖారాన”న్తి (ఉదా॰ ౧౪).

తే ఏవం పరిహీనలాభసక్కారా అహోరత్తం గుళ్హసన్నిపాతం కత్వా మన్తయన్తి “సమణస్స గోతమస్స ఉప్పన్నకాలతో పట్ఠాయ మయం హతలాభసక్కారా జాతా , సమణో గోతమో లాభగ్గయసగ్గప్పత్తో జాతో, కేన ను ఖో కారణేనస్స ఏసా సమ్పత్తీ”తి. తత్రేకే ఏవమాహంసు – “సమణో గోతమో సకలజమ్బుదీపస్స ఉత్తమట్ఠానే భూమిసీసే వసతి. తేనస్స లాభసక్కారో ఉప్పజ్జతీ”తి, సేసా “అత్థేతం కారణం, మయమ్పి జేతవనపిట్ఠే తిత్థియారామం కారేము, ఏవం లాభినో భవిస్సామా”తి ఆహంసు. తే సబ్బేపి “ఏవమేత”న్తి సన్నిట్ఠానం కత్వా “సచేపి మయం రఞ్ఞో అనారోచేత్వా ఆరామం కారేస్సామ, భిక్ఖూ వారేస్సన్తి, లఞ్జం లభిత్వా అభిజ్జనకో నామ నత్థి, తస్మా రఞ్ఞో లఞ్జం దత్వా ఆరామట్ఠానం గణ్హిస్సామా”తి

సమ్మన్తేత్వా ఉపట్ఠాకే యాచిత్వా రఞ్ఞో సతసహస్సం దత్వా “మహారాజ, మయం జేతవనపిట్ఠియం తిత్థియారామం కరిస్సామ, సచే భిక్ఖూ 'కాతుం న దస్సామా'తి తుమ్హాకం ఆరోచేన్తి, నేసం పటివచనం న దాతబ్బ”న్తి ఆహంసు. రాజా లఞ్జలోభేన “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

తిత్థియా రాజానం సఙ్గణ్హిత్వా వడ్ఢకిం పక్కోసాపేత్వా కమ్మం పట్ఠపేసుం, మహాసద్దో అహోసి. సత్థా “కే పనేతే, ఆనన్ద, ఉచ్చాసద్దమహాసద్దా”తి పుచ్ఛి. “అఞ్ఞతిత్థియా, భన్తే, జేతవనపిట్ఠియం తిత్థియారామం కారేన్తి, తత్థేసో సద్దో”తి. “ఆనన్ద, నేతం ఠానం తిత్థియారామస్స అనుచ్ఛవికం, తిత్థియా ఉచ్చాసద్దకామా, న సక్కా తేహి సద్ధిం వసితు”న్తి వత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతేత్వా “గచ్ఛథ, భిక్ఖవే, రఞ్ఞో ఆచిక్ఖిత్వా తిత్థియారామకరణం నివారేథా”తి ఆహ. భిక్ఖుసఙ్ఘో గన్త్వా రఞ్ఞో నివేసనద్వారే అట్ఠాసి. రాజా సఙ్ఘస్స ఆగతభావం సుత్వాపి “తిత్థియారామం నిస్సాయ ఆగతా భవిస్సన్తీ”తి లఞ్జస్స గహితత్తా “రాజా గేహే నత్థీ”తి వదాపేసి. భిక్ఖూ గన్త్వా సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా “లఞ్జం నిస్సాయ ఏవం కరోతీ”తి ద్వే అగ్గసావకే పేసేసి. రాజా తేసమ్పి ఆగతభావం సుత్వా తథేవ వదాపేసి. తేపి ఆగన్త్వా సత్థు ఆరాచేసుం. సత్థా “న ఇదాని, సారిపుత్త, రాజా గేహే నిసీదితుం లభిస్సతి, బహి నిక్ఖమిస్సతీ”తి పునదివసే పుబ్బణ్హసమయం నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం రఞ్ఞో నివేసనద్వారం అగమాసి. రాజా సుత్వా పాసాదా ఓతరిత్వా పత్తం గహేత్వా సత్థారం పవేసేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స యాగుఖజ్జకం దత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా రఞ్ఞో ఏకం పరియాయధమ్మదేసనం ఆరభన్తో “మహారాజ, పోరాణకరాజానో లఞ్జం గహేత్వా సీలవన్తే అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం కారేత్వా అత్తనో రట్ఠస్స అస్సామినో హుత్వా మహావినాసం పాపుణింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే భరురట్ఠే భరురాజా నామ రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో పఞ్చాభిఞ్ఞో అట్ఠసమాపత్తిలాభీ గణసత్థా తాపసో హుత్వా హిమవన్తపదేసే చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ పఞ్చసతతాపసపరివుతో హిమవన్తా ఓతరిత్వా అనుపుబ్బేన భరునగరం పత్వా తత్థ పిణ్డాయ చరిత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా ఉత్తరద్వారే సాఖావిటపసమ్పన్నస్స వటరుక్ఖస్స మూలే నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చం కత్వా తత్థేవ రుక్ఖమూలే వాసం కప్పేసి. ఏవం తస్మిం ఇసిగణే తత్థ వసన్తే అడ్ఢమాసచ్చయేన అఞ్ఞో గణసత్థా పఞ్చసతపరివారో ఆగన్త్వా నగరే భిక్ఖాయ చరిత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా దక్ఖిణద్వారే తాదిసస్సేవ వటరుక్ఖస్స మూలే నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చం కత్వా తత్థ రుక్ఖమూలే వాసం కప్పేసి. ఇతి తే ద్వేపి ఇసిగణా తత్థ యథాభిరన్తం విహరిత్వా హిమవన్తమేవ అగమంసు.

తేసం గతకాలే దక్ఖిణద్వారే వటరుక్ఖో సుక్ఖో. పునవారే తేసు ఆగచ్ఛన్తేసు దక్ఖిణద్వారే వటరుక్ఖవాసినో పఠమతరం ఆగన్త్వా అత్తనో వటరుక్ఖస్స సుక్ఖభావం ఞత్వా భిక్ఖాయ చరిత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా ఉత్తరద్వారే వటరుక్ఖమూలం గన్త్వా భత్తకిచ్చం కత్వా తత్థ వాసం కప్పేసుం. ఇతరే పన ఇసయో పచ్ఛా ఆగన్త్వా నగరే భిక్ఖాయ చరిత్వా అత్తనో రుక్ఖమూలమేవ గన్త్వా భత్తకిచ్చం కత్వా వాసం కప్పేసుం. తే “న వో తుమ్హాకం రుక్ఖో, అమ్హాకం రుక్ఖో”తి రుక్ఖం నిస్సాయ అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం కరింసు, కలహో మహా అహోసి. ఏకే “అమ్హాకం పఠమం వసితట్ఠానం తుమ్హే న లభిస్సథా”తి వదన్తి. ఏకే “మయం ఇమస్మిం వారే పఠమతరం ఇధాగతా, తుమ్హే న లభిస్సథా”తి వదన్తి. ఇతి తే “మయం సామినో, మయం సామినో”తి కలహం కరోన్తా రుక్ఖమూలస్సత్థాయ రాజకులం అగమంసు. రాజా పఠమం వుత్థఇసిగణఞ్ఞేవ సామికం అకాసి . ఇతరే “న దాని మయం ఇమేహి పరాజితాతి అత్తానం వదాపేస్సామా”తి దిబ్బచక్ఖునా ఓలోకేత్వా ఏకం చక్కవత్తిపరిభోగం రథపఞ్జరం దిస్వా ఆహరిత్వా రఞ్ఞో లఞ్జం దత్వా “మహారాజ, అమ్హేపి సామికే కరోహీ”తి ఆహంసు.

రాజా లఞ్జం గహేత్వా “ద్వేపి గణా వసన్తూ”తి ద్వేపి సామికే అకాసి. ఇతరే ఇసయో తస్స రథపఞ్జరస్స రథచక్కాని నీహరిత్వా లఞ్జం దత్వా “మహారాజ, అమ్హేయేవ సామికే కరోహీ”తి ఆహంసు. రాజా తథా అకాసి. ఇసిగణా “అమ్హేహి వత్థుకామే చ కిలేసకామే చ పహాయ పబ్బజితేహి రుక్ఖమూలస్స కారణా కలహం కరోన్తేహి లఞ్జం దదన్తేహి అయుత్తం కత”న్తి విప్పటిసారినో హుత్వా వేగేన పలాయిత్వా హిమవన్తమేవ అగమంసు. సకలభరురట్ఠవాసినో దేవతా ఏకతో హుత్వా “సీలవన్తే కలహం కరోన్తేన రఞ్ఞా అయుత్తం కత”న్తి భరురఞ్ఞో కుజ్ఝిత్వా తియోజనసతికం భరురట్ఠం సముద్దం ఉబ్బత్తేత్వా అరట్ఠమకంసు. ఇతి ఏకం భరురాజానం నిస్సాయ సకలరట్ఠవాసినోపి వినాసం పత్తాతి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧౨౫.“ఇసీనమన్తరం కత్వా, భరురాజాతి మే సుతం;

ఉచ్ఛిన్నో సహ రట్ఠేహి, స రాజా విభవఙ్గతో.

౧౨౬.“తస్మా హి ఛన్దాగమనం, నప్పసంసన్తి పణ్డితా;

అదుట్ఠచిత్తో భాసేయ్య, గిరం సచ్చుపసంహిత”న్తి.

తత్థ **అన్తరం కత్వా**తి ఛన్దాగతివసేన వివరం కత్వా. **భరురాజా**తి భరురట్ఠే రాజా. **ఇతి మే సుత**న్తి ఇతి మయా పుబ్బే ఏతం సుతం. **తస్మా హి ఛన్దాగమన**న్తి యస్మా హి ఛన్దాగమనం గన్త్వా భరురాజా సహ రట్ఠేన ఉచ్ఛిన్నో, తస్మా ఛన్దాగమనం పణ్డితా నప్పసంసన్తి. **అదుట్ఠచిత్తో**తి కిలేసేహి అదూసితచిత్తో హుత్వా. **భాసేయ్య గిరం సచ్చుపసంహిత**న్తి సభావనిస్సితం అత్థనిస్సితం కారణనిస్సితమేవ గిరం భాసేయ్య. యే హి తత్థ భరురఞ్ఞో లఞ్జం గణ్హన్తస్స అయుత్తం ఏతన్తి పటిక్కోసన్తా సచ్చుపసంహితం గిరం భాసింసు, తేసం ఠితట్ఠానం నాళికేరదీపే అజ్జాపి దీపకసహస్సం పఞ్ఞాయతీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “మహారాజ, ఛన్దవసికేన నామ న భవితబ్బం, ద్వే పబ్బజితగణే కలహం కారేతుం న వట్టతీ”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “అహం తేన సమయేన జేట్ఠకఇసి అహోసి”న్తి, రాజా తథాగతస్స భత్తకిచ్చం కత్వా గతకాలే మనుస్సే పేసేత్వా తిత్థియారామం విద్ధంసాపేసి, తిత్థియా అప్పతిట్ఠా అహేసుం.

భరుజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౧౪] ౪. పుణ్ణనదీజాతకవణ్ణనా

పుణ్ణం నదిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్ఞాపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి దివసే ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ తథాగతస్స పఞ్ఞం ఆరబ్భ కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, సమ్మాసమ్బుద్ధో మహాపఞ్ఞో పుథుపఞ్ఞో హాసపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో గమ్భీరపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో ఉపాయపఞ్ఞాయ సమన్నాగతో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో పఞ్ఞవా ఉపాయకుసలోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పురోహితకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పితు అచ్చయేన పురోహితట్ఠానం లభిత్వా బారాణసిరఞ్ఞో అత్థధమ్మానుసాసకో అహోసి. అపరభాగే రాజా పరిభేదకానం కథం గహేత్వా బోధిసత్తస్స కుద్ధో “మా మమ సన్తికే వసీ”తి బోధిసత్తం బారాణసితో పబ్బాజేసి. బోధిసత్తో

పుత్తదారం గహేత్వా ఏకస్మిం కాసికగామకే వాసం కప్పేసి. అపరభాగే రాజా తస్స గుణం సరిత్వా “మయ్హం కఞ్చి పేసేత్వా ఆచరియం పక్కోసితుం న యుత్తం, ఏకం పన గాథం బన్ధిత్వా పణ్ణం లిఖిత్వా కాకమంసం పచాపేత్వా పణ్ణఞ్చ మంసఞ్చ సేతవత్థేన పలివేఠేత్వా రాజముద్దికాయ లఞ్ఛేత్వా పేసేస్సామి. యది పణ్డితో భవిస్సతి, పణ్ణం వాచేత్వా కాకమంసభావం ఞత్వా ఆగమిస్సతి, నో చే, నాగమిస్సతీ”తి “పుణ్ణం నదీ”న్తి ఇమం గాథం పణ్ణే లిఖి –

౧౨౮.“పుణ్ణం నదిం యేన చ పేయ్యమాహు, జాతం యవం యేన చ గుయ్హమాహు;
దూరం గతం యేన చ అవ్హయన్తి, సో త్యాగతో హన్ద చ భుఞ్జ బ్రాహ్మణా”తి.

తత్థ **పుణ్ణం నదిం యేన చ పేయ్యమాహూతి** కాకపేయ్యా నదీహి వదన్తా యేన పుణ్ణం నదిం కాకపేయ్యమాహు, న హి అపుణ్ణా నదీ “కాకపేయ్యా”తి వుచ్చతి. యదాపి నదీతీరే ఠత్వా గీవం పసారేత్వా కాకేన పాతుం సక్కా హోతి, తదా నం “కాకపేయ్యా”తి వదన్తి. **జాతం యవం యేన చ గుయ్హమాహూతి యవ**న్తి దేసనాసీసమత్తం, ఇధ పన సబ్బమ్పి జాతం ఉగ్గతం సమ్పన్నతరుణసస్సం అధిప్పేతం. తఞ్హి యదా అన్తో పవిట్ఠకాకం పటిచ్ఛాదేతుం సక్కోతి, తదా గుయ్హతీతి గుయ్హం. కిం గుయ్హతి? కాకం. ఇతి కాకస్స గుయ్హం కాకగుయ్హన్తి తం వదమానా కాకేన గుయ్హవచనస్స కారణభూతేన “గుయ్హ”న్తి వదన్తి. తేన వుత్తం “యేన చ గుయ్హమాహూ”తి. **దూరం గతం యేన చ అవ్హయన్తీతి** దూరం గతం విప్పవుత్థం పియపుగ్గలం యం ఆగన్త్వా నిసిన్నం దిస్వా సచే ఇత్థన్నామో ఆగచ్ఛతి, వస్స కాకాతి వా వస్సన్తఞ్ఞేవ వా సుత్వా “యథా కాకో వస్సతి, ఇత్థన్నామో ఆగమిస్సతీ”తి ఏవం వదన్తా యేన చ అవ్హయన్తి కథేన్తి మన్తేన్తి, ఉదాహరన్తీతి అత్థో. **సో త్యాగతోతి** సో తే ఆనీతో. **హన్ద చ భుఞ్జ, బ్రాహ్మణాతి** గణ్హ, బ్రాహ్మణ, భుఞ్జస్సు నం, ఖాద ఇదం కాకమంసన్తి అత్థో.

ఇతి రాజా ఇమం గాథం పణ్ణే లిఖిత్వా బోధిసత్తస్స పేసేసి. సో పణ్ణం వాచేత్వా “రాజా మం దట్ఠుకామో”తి ఞత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౨౯.“యతో మం సరతీ రాజా, వాయసమ్పి పహేతవే;
హంసా కోఞ్చా మయూరా చ, అసతీయేవ పాపియా”తి.

తత్థ **యతో మం సరతీ రాజా, వాయసమ్పి పహేతవేతి** యదా రాజా వాయసమంసం లభిత్వా తమ్పి పహేతుం మం సరతి. **హంసా కోఞ్చా మయూరా చాతి** యదా పనస్స ఏతే హంసాదయో ఉపనీతా భవిస్సన్తి, ఏకాని హంసమంసాదీని లచ్ఛతి, తదా మం కస్మా న సరిస్సతీతి అత్థో? అట్ఠకథాయం పన “హంసకోఞ్చమయూరాన”న్తి పాఠో. సో సున్దరతరో, ఇమేసం హంసాదీనం మంసం లభిత్వా కస్మా మం న సరిస్సతి, సరిస్సతియేవాతి అత్థో. **అసతీయేవ పాపియాతి** యం వా తం వా లభిత్వా సరణం నామ సున్దరం, లోకస్మిం పన అసతియేవ పాపియా, అసతికరణంయేవ హీనం లామకం, తఞ్చ అమ్హాకం రఞ్ఞో నత్థి. సరతి మం రాజా, ఆగమనం మే పచ్చాసీసతి, తస్మా గమిస్సామీతి యానం యోజాపేత్వా గన్త్వా రాజానం పస్సి, రాజా తుస్సిత్వా పురోహితట్ఠానేయేవ పతిట్ఠాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పురోహితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పుణ్ణనదీజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౧౫] ౫. కచ్ఛపజాతకవణ్ణనా

అవధీ వత అత్తానన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకాలికం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **మహాతక్కారిజాతకే** (జా॰ ౧.౧౩.౧౦౪ ఆదయో) ఆవి-భవిస్సతి. తదా పన సత్థా "న, భిక్ఖవే, కోకాలికో ఇదానేవ వాచాయ హతో, పుబ్బేపి వాచాయ హతోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అమచ్చకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అహోసి. సో పన రాజా బహుభాణీ అహోసి, తస్మిం కథేన్తే అఞ్ఞేసం వచనస్స ఓకాసో నామ నత్థి. బోధిసత్తో తస్స తం బహుభాణితం వారేతుకామో ఏకం ఉపాయం ఉపధారేన్తో విచరతి. తస్మిఞ్చ కాలే హిమవన్తపదేసే ఏకస్మిం సరే కచ్ఛపో వసతి, ద్వే హంసపోతకా గోచరాయ చరన్తా తేన సద్ధిం విస్సాసం అకంసు. తే దళ్హవిస్సాసికా హుత్వా ఏకదివసం కచ్ఛపం ఆహంసు – "సమ్మ కచ్ఛప, అమ్హాకం హిమవన్తే చిత్తకూటపబ్బతతలే కఞ్చనగుహాయం వసనట్ఠానం రమణీయో పదేసో, గచ్ఛసి అమ్హాకం సద్ధి"న్తి. "అహం కిన్తి కత్వా గమిస్సామీ"తి? "మయం తం గహేత్వా గమిస్సామ, సచే త్వం ముఖం రక్ఖితుం సక్ఖిస్ससి, కస్సచి కిఞ్చి న కథేస్ససీ"తి. "రక్ఖిస్సామి, సామి, గహేత్వా మం గచ్ఛథా"తి. తే "సాధూ"తి వత్వా ఏకం దణ్డకం కచ్ఛపేన డంసాపేత్వా సయం తస్స ఉభో కోటియో డంసిత్వా ఆకాసం పక్ఖన్దింసు. తం తథా హంసేహి నీయమానం గామదారకా దిస్వా "ద్వే హంసా కచ్ఛపం దణ్డకేన హరన్తీ"తి ఆహంసు.

కచ్ఛపో "యది మం సహాయకా నేన్తి, తుమ్హాకం ఏత్థ కిం దుట్ఠచేటకా"తి వత్తుకామో హంసానం సీఘవేగతాయ బారాణసినగరే రాజనివేసనస్స ఉపరిభాగం సమ్పత్తకాలే దట్ఠట్ఠానతో దణ్డకం విస్సజ్జేత్వా ఆకాసఙ్గణే పతిత్వా ద్వేభాగో అహోసి, "కచ్ఛపో ఆకాసతో పతిత్వా ద్వేధా భిన్నో"తి ఏకకోలాహలం అహోసి. రాజా బోధిసత్తం ఆదాయ అమచ్చగణపరివుతో తం ఠానం గన్త్వా కచ్ఛపం దిస్వా బోధిసత్తం పుచ్ఛి – "పణ్డిత, కిన్తి కత్వా ఏస పతితో"తి? బోధిసత్తో "చిరపటికఙ్ఖోహం రాజానం ఓవదితుకామో ఉపాయం ఉపధారేన్తో చరామి, ఇమినా కచ్ఛపేన హంసేహి సద్ధిం విస్సాసో కతో భవిస్సతి, తేహి ఇమం 'హిమవన్తం నేస్సామా'తి దణ్డకం డంసాపేత్వా ఆకాసం పక్ఖన్తేహి భవితబ్బం, అథ ఇమినా కస్సచి వచనం సుత్వా అరక్ఖితముఖతాయ కిఞ్చి వత్తుకామేన దణ్డకా విస్సట్ఠో భవిస్సతి, ఏవం ఆకాసతో పతిత్వా జీవితక్ఖయం పత్తేనేవ భవితబ్బ"న్తి చిన్తేత్వా "ఆమ మహారాజ, అతిముఖరా నామ అపరియన్తవచనా ఏవరూపం దుక్ఖం పాపుణన్తియేవా"తి వత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧౨౯. "అవధీ వత అత్తానం, కచ్ఛపో బ్యాహరం గిరం;
సుగ్గహీతస్మిం కట్ఠస్మిం, వాచాయ సకియావధి.

౧౩౦. "ఏతమ్పి దిస్వా నరవీరియసేట్ఠ, వాచం పముఞ్చే కుసలం నాతివేలం;
పస్ససి బహుభాణేన, కచ్ఛపం బ్యసనం గత"న్తి.

తత్థ **అవధీ వతా**తి ఘాతేసి వత. **బ్యాహర**న్తి బ్యాహరన్తో. **సుగ్గహీతస్మిం కట్ఠస్మి**న్తి ముఖేన సుట్ఠు డంసిత్వా గహితే దణ్డకే. **వాచాయ సకియావధీ**తి అతిముఖరతాయ అకాలే వాచం నిచ్ఛారేన్తో దట్ఠట్ఠానం విస్సజ్జేత్వా తాయ సకాయ వాచాయ అత్తానం అవధి ఘాతేసి. ఏవమేస జీవితక్ఖయం పత్తో, న అఞ్ఞథాతి. **ఏతమ్పి దిస్వా**తి ఏతమ్పి కారణం దిస్వా.

నరవీరియసేట్ఠాతి నరేసు వీరియేన సేట్ఠ ఉత్తమవీరియ రాజవర. **వాచం పముఞ్చే కుసలం నాతివేల**న్తి సచ్చాదిపటిసంయుత్తం కుసలమేవ పణ్డితో పురిసో ముఞ్చేయ్య నిచ్ఛారేయ్య, తమ్పి హితం కాలయుత్తం, న అతివేలం, అతిక్కన్తకాలం అపరియన్తవాచం న భాసేయ్య. **పస్ససీ**తి నను పచ్చక్ఖతో పస్ససి. **బహుభాణేనా**తి బహుభణనేన. **కచ్ఛపం బ్యసనం గత**న్తి ఏతం కచ్ఛపం జీవితక్ఖయం పత్తన్తి.

రాజా "మం సన్ధాయ భాసతీ"తి ఞత్వా "అమ్హే సన్ధాయ కథేసి, పణ్డితా"తి ఆహ. బోధిసత్తో "మహారాజ, త్వం వా హోహి అఞ్ఞో వా, యో కోచి పమాణాతిక్కన్తం భాసన్తో ఏవరూపం బ్యసనం పాపుణాతీ"తి పాకటం కత్వా కథేసి. రాజా తతో పట్ఠాయ విరమిత్వా మన్దభాణీ అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కచ్ఛపో కోకాలికో అహోసి, ద్వే హంసపోతకా ద్వే మహాథేరా, రాజా ఆనన్దో, అమచ్చపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కచ్ఛపజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.
[౨౧౬] ౬. మచ్ఛజాతకవణ్ణనా

న మాయమగ్గి తపతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా "సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛి. "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "కేన ఉక్కణ్ఠాపితోసీ"తి పుట్ఠో "పురాణదుతియికాయా"తి ఆహ. అథ నం సత్థా "అయం తే భిక్ఖు ఇత్థీ అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం ఏతం నిస్సాయ సూలేన విజ్ఝిత్వా అఙ్గారేసు పచిత్వా ఖాదితబ్బతం పత్తో పణ్డితే నిస్సాయ జీవితం అలత్థా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పురోహితో అహోసి. అథేకదివసం కేవట్టా జాలే లగ్గం మచ్ఛం ఉద్ధరిత్వా ఉణ్హవాలుకాపిట్ఠే ఠపేత్వా "అఙ్గారేసు నం పచిత్వా ఖాదిస్సామా"తి సూలం తచ్ఛింసు. మచ్ఛో మచ్ఛిం ఆరబ్భ పరిదేవమానో ఇమా గాథా అవోచ –

౧౩౧. "న మాయమగ్గి తపతి, న సూలో సాధుతచ్ఛితో;
యఞ్చ మం మఞ్ఞతే మచ్ఛీ, అఞ్ఞం సో రతియా గతో.

౧౩౨. "సో మం దహతి రాగగ్గి, చిత్తం చూపతపేతి మం;
జాలినో ముఞ్చథాయిరా మం, న కామే హఞ్ఞతే క్వచీ"తి.

తత్థ **న మాయమగ్గి తపతీ**తి న మం అయం అగ్గి తపతి, న తాపం జనేతి, న సోచయతీతి అత్థో. **న సూలో**తి అయం సూలోపి సాధుతచ్ఛితో మం న తపతి, న మే సోకం ఉప్పాదేతి. **యఞ్చ మం మఞ్ఞతే**తి యం పన మం మచ్ఛీ ఏవం మఞ్ఞతి "అఞ్ఞం మచ్ఛిం సో పఞ్చకామగుణరతియా గతో"తి, తదేవ మం తపతి సోచయతి. **సో మం దహతీ**తి యో పనేస రాగగ్గి, సో మం దహతి ఝాపేతి. **చిత్తం చూపతపేతి మ**న్తి రాగసమ్పయుత్తకం మమ చిత్తమేవ చ మం ఉపతాపేతి కిలమేతి విహేఠేతి. **జాలినో**తి కేవట్టే ఆలపతి. తే హి జాలస్స అత్థితాయ "జాలినో"తి వుచ్చన్తి. **ముఞ్చథాయిరా మ**న్తి ముఞ్చథ మం సామినోతి యాచతి. **న కామే హఞ్ఞతే క్వచీ**తి కామే పతిట్ఠితో కామేన నీయమానో సత్తో న క్వచి హఞ్ఞతి. న హి తం తుమ్హాదిసా హనితుం అనుచ్ఛవికాతి పరిదేవతి. అథ వా **కామే**తి హేతువచనే భుమ్మం, కామహేతు మచ్ఛిం అనుబన్ధమానో నామ న

క్వచి తుమ్హాదిసేహి హఞ్ఞతీతి పరిదేవతి. తస్మిం ఖణే బోధిసత్తో నదీతీరం గతో తస్స మచ్ఛస్స పరిదేవితసద్దం సుత్వా కేవట్టే ఉపసఙ్కమిత్వా తం మచ్ఛం మోచేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి . "తదా మచ్ఛీ పురాణదుతియికా అహోసి, మచ్ఛో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు, పురోహితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మచ్ఛజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.
[౧౧౭] ౭. సేగ్గుజాతకవణ్ణనా

సబ్బో లోకోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం పణ్ణికఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు ఏకకనిపాతే విత్థారితమేవ. ఇధాపి సత్థా తం "కిం, ఉపాసక, చిరస్సం ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛి. పణ్ణికఉపాసకో "ధీతా మే, భన్తే, నిచ్చం పహంసితముఖీ, తమహం వీమంసిత్వా ఏకస్స కులదారకస్స అదాసిం, తత్థ ఇతికత్తబ్బతాయ తుమ్హాకం దస్సనాయ ఆగన్తుం ఓకాసం న లభి"న్తి ఆహ. అథ నం సత్థా "న ఖో, ఉపాసక, ఇదానేవేసా సీలవతీ, పుబ్బేపి సీలవతీ, త్వఞ్చ న ఇదానేవేతం వీమంససి, పుబ్బేపి వీమంసియేవా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో రుక్ఖదేవతా అహోసి. తదా అయమేవ పణ్ణికఉపాసకో "ధీతరం వీమంసిస్సామీ"తి అరఞ్ఞం నేత్వా కిలేసవసేన ఇచ్ఛన్తో వియ హత్థే గణ్హి. అథ నం పరిదేవమానం పఠమగాథాయ అజ్ఝభాసి –

౧౩౩. "సబ్బో లోకో అత్తమనో అహోసి, అకోవిదా గామధమ్మస్స సేగ్గు;
కోమారి కో నామ తవజ్జ ధమ్మో, యం త్వం గహితా పవనే పరోదసీ"తి.

తత్థ **సబ్బో లోకో అత్తమనో అహోసీ**తి, అమ్మ, సకలోపి సత్తలోకో ఏతిస్సా కామసేవనాయ అత్తమనో జాతో. **అకోవిదా గామధమ్మస్స సేగ్గూ**తి **సేగ్గూ**తి తస్సా నామం. తేన త్వం పన, అమ్మ, సేగ్గు అకోవిదా గామధమ్మస్స, ఇమస్మిం గామధమ్మే వసలధమ్మే అకుసలాసీతి వుత్తం హోతి. **కోమారి కో నామ తవజ్జ ధమ్మో**తి, అమ్మ, కుమారి కో నామేస తవ అజ్జ సభావో. **యం త్వం గహితా పవనే పరోదసీ**తి త్వం మయా ఇమస్మిం పవనే సన్థవవసేన హత్థే గహితా పరోదసి న సమ్పటిచ్ఛసి, కో ఏస తవ సభావో, కిం కుమారికాయేవ త్వన్తి పుచ్ఛతి.

తం సుత్వా కుమారికా "ఆమ, తాత, కుమారికాయేవాహం, నాహం మేథునధమ్మం నామ జానామీ"తి వత్వా పరిదేవమానా దుతియం గాథమాహ –

౧౩౪. "యో దుక్ఖఫుట్ఠాయ భవేయ్య తాణం, సో మే పితా దుబ్భి వనే కరోతి;
సా కస్స కన్దామి వనస్స మజ్ఝే, యో తాయితా సో సహసం కరోతీ"తి.

సా హేట్ఠా కథితాయేవ. ఇతి సో పణ్ణికో తదా ధీతరం వీమంసిత్వా గేహం నేత్వా కులదారకస్స దత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే పణ్ణికఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. "తదా ధీతా ధీతాయేవ, పితా పితాయేవ అహోసి, తస్స కారణస్స పచ్చక్ఖకారికా రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సేగ్గుజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౧౮] ౮. కూటవాణిజజాతకవణ్ణనా

సఠస్స సాఠేయ్యమిదన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కూటవాణిజం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థివాసినో హి కూటవాణిజో చ పణ్డితవాణిజో చ ద్వే వాణిజా మిత్తికా హుత్వా పఞ్చ సకటసతాని భణ్డస్స పూరాపేత్వా పుబ్బన్తతో అపరన్తం విచరమానా వోహారం కత్వా బహుం లాభం లభిత్వా సావత్థిం పచ్చాగమింసు. పణ్డితవాణిజో కూటవాణిజం ఆహ – "సమ్మ, భణ్డం భాజేమా"తి. కూటవాణిజో "అయం దీఘరత్తం దుక్ఖసెయ్యాయ దుబ్భోజనేన కిలన్తో అత్తనో ఘరే నానగ్గరసం భత్తం భుఞ్జిత్వా అజీరకేన మరిస్సతి, అథ సబ్బమ్పేతం భణ్డం మయ్హమేవ భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా "నక్ఖత్తం న మనాపం, దివసో న మనాపో, స్వే జానిస్సామి , పునదివసే జానిస్సామీ"తి కాలం ఖేపేతి. అథ నం పణ్డితవాణిజో నిప్పీళేత్వా భాజాపేత్వా గన్ధమాలం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా "కదా ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "అడ్ఢమాసమత్తో మే, భన్తే, ఆగతస్సా"తి వత్వా "అథ కస్మా ఏవం పపఞ్చం కత్వా బుద్ధుపట్ఠానం ఆగతోసీ"తి పుట్ఠో తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా "న ఖో, ఉపాసక, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస కూటవాణిజోయేవా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అమచ్చకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తస్స వినిచ్ఛయామచ్చో అహోసి. తదా గామవాసీ చ నగరవాసీ చ ద్వే వాణిజా మిత్తా అహేసుం. గామవాసీ నగరవాసిస్స సన్తికే పఞ్చ ఫాలసతాని ఠపేసి. సో తే ఫాలే విక్కిణిత్వా మూలం గహేత్వా ఫాలానం ఠపితట్ఠానే మూసికవచ్చం ఆకిరిత్వా ఠపేసి. అపరభాగే గామవాసీ ఆగన్త్వా "ఫాలే మే దేహీ"తి ఆహ. కూటవాణిజో "ఫాలా తే మూసికాహి ఖాదితా"తి మూసికవచ్చం దస్సేసి. ఇతరో "ఖాదితావ హోన్తు, మూసికాహి ఖాదితే కిం సక్కా కాతు"న్తి న్హానత్థాయ తస్స పుత్తం ఆదాయ గచ్ఛన్తో ఏకస్స సహాయకస్స గేహే "ఇమస్స కత్థచి గన్తుం మా అదత్థా"తి వత్వా అన్తోగబ్భే నిసీదాపేత్వా సయం న్హాయిత్వా కూటవాణిజస్స గేహం అగమాసి. సో "పుత్తో మే కహ"న్తి ఆహ. "సమ్మ, తవ పుత్తం తీరే ఠపేత్వా మమ ఉదకే నిముగ్గకాలే ఏకో కులలో ఆగన్త్వా తవ పుత్తం నఖపఞ్జరేన గహేత్వా ఆకాసం పక్ఖన్తో, అహం పాణిం పహరిత్వా విరవిత్వా వాయమన్తోపి మోచేతుం నాసక్ఖి"న్తి. "త్వం ముసా భణసి, కులలా దారకే గహేత్వా గన్తుం సమత్థా నామ నత్థీ"తి. "సమ్మ, హోతు, అయుత్తేపి హోన్తే అహం కిం కరోమి, కులలేనేవ తే పుత్తో నీతో"తి. సో తం సన్తజ్జేత్వా "అరే దుట్ఠచోర మనుస్సమారక , ఇదాని తం వినిచ్ఛయం గన్త్వా కడ్ఢాపేస్సామీ"తి నిక్ఖమి. సో "మమ రుచ్చనకమేవ కరోసీ"తి తేనేవ సద్ధిం వినిచ్ఛయట్ఠానం అగమాసి.

కూటవాణిజో బోధిసత్తం ఆహ – "అయం, సామి, మమ పుత్తం గహేత్వా న్హాయితుం గతో, 'కహం మే పుత్తో'తి వుత్తే 'కులలేన హటో'తి ఆహ, వినిచ్ఛినథ మే అడ్డ"న్తి. బోధిసత్తో "సచ్చం భణే"తి ఇతరం పుచ్ఛి. సో ఆహ – "ఆమ, సామి, అహం తం ఆదాయ గతో, సేనేన పహటభావో సచ్చమేవ, సామీ"తి. "కిం పన లోకే కులలా నామ దారకే హరన్తీ"తి? "సామి, అహమ్పి తుమ్హే పుచ్ఛామి – "కులలా దారకే గహేత్వా ఆకాసే గన్తుం న సక్కోన్తి, మూసికా పన అయఫాలే ఖాదన్తీ"తి. "ఇదం కిం నామా"తి? "సామి, మయా ఏతస్స ఘరే పఞ్చ ఫాలసతాని ఠపితాని, స్వాయం 'ఫాలా తే మూసికాహి ఖాదితా'తి వత్వా 'ఇదం తే ఫాలే ఖాదితమూసికానం వచ్చ'న్తి వచ్చం దస్సేతి, సామి, మూసికా చే ఫాలే ఖాదన్తి, కులలాపి

దారకే హరిస్సన్తి. సచే న ఖాదన్తి, సేనాపి తం న హరిస్సన్తి. ఏసో పన ‘ఫాలా తే మూసికాహి ఖాదితా’తి వదతి, తేసం ఖాదితభావం వా అఖాదితభావం వా జానాథ, అడ్డం మే వినిచ్ఛినథా”తి. బోధిసత్తో “సఠస్స పటిసాఠేయ్యం కత్వా జినిస్సామీతి ఇమినా చిన్తితం భవిస్సతీ”తి ఞత్వా “సుట్ఠు తే చిన్తిత”న్తి వత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧౩౫. “సఠస్స సాఠేయ్యమిదం సుచిన్తితం, పచ్చోడ్డితం పటికూటస్స కూటం;
ఫాలం చే ఖాదేయ్యుం మూసికా, కస్మా కుమారం కులలా న హరేయ్యుం.

౧౩౬. “కూటస్స హి సన్తి కూటకూటా, భవతి చాపి నికతినో నికత్యా;
దేహి పుత్తనట్ఠ ఫాలనట్ఠస్స ఫాలం, మా తే పుత్తమహాసి ఫాలనట్ఠో”తి.

తత్థ **సఠస్సాతి** సఠభావేన కేరాటికేన “ఏకం ఉపాయం కత్వా పరసన్తకం ఖాదితుం వట్టతీ”తి సఠస్స. **సాఠేయ్యమిదం సుచిన్తితన్తి** ఇదం పటిసాఠేయ్యం చిన్తేన్తేన తయా సుట్ఠు చిన్తితం. **పచ్చోడ్డితం పటికూటస్స కూటన్తి** కూటస్స పుగ్గలస్స తయా పటికూటం సుట్ఠు పచ్చోడ్డితం, పటిభాగం కత్వా ఓడ్డితసదిసమేవ కతన్తి అత్థో. **ఫాలం చే ఖాదేయ్యుం మూసికాతి** యది మూసికా ఫాలం ఖాదేయ్యుం. **కస్మా కుమారం కులలా న హరేయ్యున్తి** మూసికాసు ఫాలే ఖాదన్తీసు కులలా కిం కారణా కుమారం నో హరేయ్యుం.

కూటస్స హి సన్తి కూటకూటాతి త్వం “అహమేవ మూసికాహి ఫాలే ఖాదాపితపురిసో కూటో”తి మఞ్ఞసి, తాదిసస్స పన కూటస్స ఇమస్మిం లోకే బహూ కూటా సన్తి, కూటస్స కూటాతి కూటపటికూటానం ఏతం నామం, కూటస్స పటికూటా నామ సన్తీతి వుత్తం హోతి. **భవతి చాపి నికతినో నికత్యాతి** నికతినో నేకతికస్స వఞ్చనకపుగ్గలస్స నికత్యా అపరో నికతికారకో వఞ్చనకపురిసో భవతియేవ. **దేహి పుత్తనట్ఠ ఫాలనట్ఠస్స ఫాలన్తి** అమ్భో నట్ఠపుత్త పురిస, ఏతస్స నట్ఠఫాలస్స ఫాలం దేహి. **మా తే పుత్తమహాసి ఫాలనట్ఠోతి** సచే హిస్స ఫాలం న దస్ససి, పుత్తం తే హరిస్సతి, తం తే ఏస మా హరతు, ఫాలమస్స దేహీతి. “దేమి, సామి, సచే మే పుత్తం దేతీ”తి. “దేమి, సామి, సచే మే ఫాలే దేతీ”తి. ఏవం నట్ఠపుత్తో పుత్తం, నట్ఠఫాలో చ ఫాలం పటిలభిత్వా ఉభోపి యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కూటవాణిజో ఇదాని కూటవాణిజోవ, పణ్డితవాణిజో పణ్డితవాణిజోయేవ, వినిచ్ఛయామచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కూటవాణిజజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౧౯] ౯. గరహితజాతకవణ్ణనా

హిరఞ్ఞం మే సువణ్ణం మేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అనభిరతియా ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఏతస్స హి పచ్చేకం గహితం ఆరమ్మణం నామ నత్థి, అనభిరతివాసం వసన్తం పన తం సత్థు సన్తికం ఆనేసుం. సో సత్థారా “సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుట్ఠో “సచ్చ”న్తి వత్వా “కింకారణా”తి వుత్తే “కిలేసవసేనా”తి ఆహ. అథ నం సత్థా “అయం, భిక్ఖు, కిలేసో నామ పుబ్బే తిరచ్ఛానేహిపి గరహితో, త్వం ఏవరూపే సాసనే పబ్బజితో కస్మా తిరచ్ఛానేహిపి గరహితకిలేసవసేన ఉక్కణ్ఠితో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే వానరయోనియం నిబ్బత్తి. తమేనం ఏకో వనచరకో గహేత్వా ఆనేత్వా రఞ్ఞో అదాసి. సో చిరం రాజగేహే వసమానో వత్తసమ్పన్నో అహోసి, మనుస్సలోకే వత్తమానం కిరియం యేభుయ్యేన అఞ్ఞాసి. రాజా తస్స వత్తే పసీదిత్వా వనచరకం పక్కోసాపేత్వా "ఇమం వానరం గహితట్ఠానేయేవ విస్సజ్జేహీ"తి ఆణాపేసి , సో తథా అకాసి. వానరగణో బోధిసత్తస్స ఆగతభావం ఞత్వా తస్స దస్సనత్థాయ మహన్తే పాసాణపిట్ఠే సన్నిపతిత్వా బోధిసత్తేన సద్ధిం సమ్మోదనీయం కథం కత్వా "సమ్మ, కహం ఏత్తకం కాలం వుత్థోసీ"తి ఆహ. "బారాణసియం రాజనివేసనే"తి. "అథ కథం ముత్తోసీ"తి? "రాజా మం కేళిమక్కటం కత్వా మమ వత్తే పసన్నో మం విస్సజ్జేసీ"తి.

అథ నం తే వానరా "మనుస్సలోకే వత్తమానకిరియం నామ తుమ్హే జానిస్సథ , అమ్హాకమ్పి తావ కథేథ, సోతుకామమ్హా"తి ఆహంసు. "మా మం మనుస్సానం కిరియం పుచ్ఛథా"తి. "కథేథ సోతుకామమ్హా"తి. బోధిసత్తోపి "మనుస్సా నామ ఖత్తియాపి బ్రాహ్మణాపి 'మయ్హం మయ్హ'న్తి వదన్తి, హుత్వా అభావట్ఠేన అనిచ్చతం న జానన్తి, సుణాథ దాని తేసం అన్ధబాలానం కారణ"న్తి వత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧౩౭. "హిరఞ్ఞం మే సువణ్ణం మే, ఏసా రత్తిం దివా కథా;
దుమ్మేధానం మనుస్సానం, అరియధమ్మం అపస్సతం.

౧౩౮. "ద్వే ద్వే గహపతయో గేహే, ఏకో తత్థ అమస్సుకో;
లమ్బత్థనో వేణికతో, అథో అఙ్కితకణ్ణకో;
కీతో ధనేన బహునా, సో తం వితుదతే జన"న్తి.

తత్థ **హిరఞ్ఞం మే సువణ్ణం మే**తి దేసనాసీసమత్తమేతం, ఇమినా పన పదద్వయేన దసవిధమ్పి రతనం సబ్బం, పుబ్బణ్ణాపరణ్ణం ఖేత్తవత్థుం ద్విపదచతుప్పదఞ్చ సబ్బం దస్సేన్తో "ఇదం మే ఇదం మే"తి ఆహ. **ఏసా రత్తిం దివా కథా**తి ఏసా మనుస్సానం రత్తిఞ్చ దివా చ నిచ్చకాలం కథా. అఞ్ఞం పన తే "పఞ్చక్ఖన్ధా అనిచ్చా"తి వా "హుత్వా న భవన్తీ"తి వా న జానన్తి, ఏవమేవ పరిదేవన్తా విచరన్తి. **దుమ్మేధాన**న్తి అప్పపఞ్ఞానం. **అరియధమ్మం అపస్సత**న్తి అరియానం బుద్ధాదీనం ధమ్మం, అరియం వా నిద్దోసం నవవిధం లోకుత్తరధమ్మం అపస్సన్తానం ఏసావ కథా. అఞ్ఞా పన "అనిచ్చం వా దుక్ఖం వా"తి తేసం కథా నామ నత్థి.

గహపతయోతి గేహే అధిపతిభూతా. **ఏకో తత్థా**తి తేసు ద్వీసు ఘరసామికేసు "ఏకో"తి మాతుగామం సన్ధాయ వదతి. తత్థ **వేణికతో**తి కతవేణీ, నానప్పకారేన సణ్ఠాపితకేసకలాపోతి అత్థో. **అథో అఙ్కితకణ్ణకో**తి అథ స్వేవ విద్ధకణ్ణో ఛిద్దకణ్ణోతి లమ్బకణ్ణతం సన్ధాయాహ. **కీతో ధనేన బహునా**తి సో పనేస అమస్సుకో లమ్బత్థనో వేణికతో అఙ్కితకణ్ణో మాతాపితూనం బహుం ధనం దత్వా కీతో, మణ్డేత్వా పసాధేత్వా యానం ఆరోపేత్వా మహన్తేన పరివారేన ఘరం ఆనీతో. **సో తం వితుదతే జన**న్తి సో గహపతి ఆగతకాలతో పట్ఠాయ తస్మిం గేహే దాసకమ్మకరాదిభేదం జనం "అరే దుట్ఠదాస దుట్ఠదాసి, ఇమం న కరోసీ"తి ముఖసత్తీహి వితుదతి, సామికో వియ హుత్వా మహాజనం విచారేతి. ఏవం తావ "మనుస్సలోకే అతివియ అయుత్త"న్తి మనుస్సలోకం గరహి.

తం సుత్వా సబ్బే వానరా “మా కథేథ, మా కథేథ, అసోతబ్బయుత్తకం అస్సుమ్హా”తి ఉభోహి హత్థేహి కణ్ణే దళ్హం పిదహింసు. “ఇమస్మిం ఠానే అమ్హేహి ఇదం అయుత్తం సుత”న్తి తం ఠానమ్పి గరహిత్వా అఞ్ఞత్థ అగమంసు. సో పిట్ఠిపాసాణో గరహితపిట్ఠిపాసాణోయేవ కిర నామ జాతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా వానరగణో బుద్ధపరిసా అహోసి, వానరిన్దో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గరహితజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౨౦] ౧౦. ధమ్మధజజాతకవణ్ణనా

సుఖం జీవితరూపోసీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో మయ్హం వధాయ పరిసక్కియేవ, సన్తాసమత్తమ్పి పన కాతుం నాసక్ఖీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం యసపాణి నామ రాజా రజ్జం కారేసి, కాళకో నామస్స సేనాపతి అహోసి. తదా బోధిసత్తో తస్సేవ పురోహితో అహోసి నామేన ధమ్మధజో నామ, రఞ్ఞో పన సీసప్పసాధనకప్పకో ఛత్తపాణి నామ. రాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేతి, సేనాపతి పనస్స వినిచ్ఛయం కరోన్తో లఞ్జం ఖాదతి పరపిట్ఠిమంసికో, లఞ్జం గహేత్వా అస్సామికే సామికే కరోతి. అథేకదివసం వినిచ్ఛయే పరాజితో మనుస్సో బాహా పగ్గయ్హ కన్దన్తో వినిచ్ఛయా నిక్ఖన్తో రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తం బోధిసత్తం దిస్వా తస్స పాదేసు పతిత్వా “తుమ్హాదిసేసు నామ, సామి, రఞ్ఞో అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసన్తేసు కాళకసేనాపతి లఞ్జం గహేత్వా అస్సామికే సామికే కరోతీ”తి అత్తనో పరాజితభావం బోధిసత్తస్స కథేసి. బోధిసత్తో కారుఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా “ఏహి భణే, అడ్డం తే వినిచ్ఛినిస్సామీ”తి తం గహేత్వా వినిచ్ఛయట్ఠానం అగమాసి. మహాజనో సన్నిపతి, బోధిసత్తో తం అడ్డం పటివినిచ్ఛినిత్వా సామికఞ్ఞేవ సామికం అకాసి.

మహాజనో సాధుకారం అదాసి, సో సద్దో మహా అహోసి. రాజా తం సుత్వా “కిం సద్దో నామేసో”తి పుచ్ఛి. “దేవ, ధమ్మధజపణ్డితేన దుబ్బినిచ్ఛితో అడ్డో సువినిచ్ఛితో, తత్రేస సాధుకారసద్దో”తి. రాజా తుట్ఠో బోధిసత్తం పక్కోసాపేత్వా “అడ్డో కిర తే ఆచరియ వినిచ్ఛితో”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, మహారాజ, కాళకేన దుబ్బినిచ్ఛితం అడ్డం వినిచ్ఛిని”న్తి వుత్తే “ఇతో దాని పట్ఠాయ తుమ్హేవ అడ్డం వినిచ్ఛినథ, మయ్హఞ్చ కణ్ణసుఖం భవిస్సతి లోకస్స చ వుడ్ఢీ”తి వత్వా అనిచ్ఛన్తమ్పి తం “సత్తానుద్దయాయ వినిచ్ఛయే నిసీదథా”తి యాచిత్వా సమ్పటిచ్ఛాపేసి. తతో పట్ఠాయ బోధిసత్తో వినిచ్ఛయే నిసీదతి, సామికేయేవ సామికే కరోతి.

కాళకో తతో పట్ఠాయ లఞ్జం అలభన్తో లాభతో పరిహాయిత్వా బోధిసత్తస్స ఆఘాతం బన్ధిత్వా “మహారాజ, ధమ్మధజపణ్డితో తవ రజ్జం పత్థేతీ”తి బోధిసత్తం రఞ్ఞో అన్తరే పరిభిన్ది. రాజా అసద్దహన్తో “మా ఏవం అవచా”తి పటిక్ఖిపిత్వా పున తేన “సచే మే న సద్దహథ, తస్సాగమనకాలే వాతపానేన ఓలోకేథ. అథానేన సకలనగరస్స అత్తనో హత్థే కతభావం పస్సిస్సథా”తి వుత్తే రాజా తస్స అడ్డకారకపరిసం దిస్వా “ఏతస్సేవ పరిసా”తి సఞ్ఞాయ భిజ్జిత్వా “కిం కరోమ సేనాపతీ”తి పుచ్ఛి. “దేవ, ఏతం మారేతుం వట్టతీ”తి . “ఓళారికదోసం అపస్సన్తా కథం మారేస్సామా”తి? “అత్థేకో ఉపాయో”తి. “కతరూపాయో”తి. “అసయ్హమస్స కమ్మం ఆరోపేత్వా తం కాతుం అసక్కోన్తం తం తేన దోసేన మారేస్సామా”తి. “కిం పన

అసయ్హకమ్మ”న్తి? “మహారాజ, ఉయ్యానం నామ సారభూమియం రోపితం పటిజగ్గియమానం తీహి చతూహి సంవచ్ఛరేహి ఫలం దేతి. తుమ్హే తం పక్కోసాపేత్వా ‘స్వే ఉయ్యానం కీళిస్సామ, ఉయ్యానం మే మాపేహీ’తి వదథ, సో మాపేతుం న సక్ఖిస్సతి. అథ నం తస్మిం దోసే మారేస్సామా”తి.

రాజా బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా “పణ్డిత, మయ్హం పురాణఉయ్యానే చిరం కీళిమ్హ, ఇదాని నవఉయ్యానే కీళితుకామమ్హ, స్వే కీళిస్సామ, ఉయ్యానం నో మాపేహి, సచే మాపేతుం న సక్ఖిస్ససి, జీవితం తే నత్థీ”తి. బోధిసత్తో “కాళకేన లఞ్జం అలభమానేన రాజా అన్తరే పరిభిన్నో భవిస్సతీ”తి ఞత్వా “సక్కోన్తో జానిస్సామి, మహారాజా”తి వత్వా గేహం గన్త్వా సుభోజనం భుఞ్జిత్వా చిన్తయమానో సయనే నిపజ్జి, సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో బోధిసత్తస్స చిత్తం ఞత్వా వేగేనాగన్త్వా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా ఆకాసే ఠత్వా “కిం చిన్తేసి పణ్డితా”తి పుచ్ఛి. “కోసి త్వ”న్తి? “సక్కోహమస్మీ”తి. “రాజా మం ‘ఉయ్యానం మాపేహీ’తి ఆహ, తం చిన్తేమీ”తి. “పణ్డిత, మా చిన్తయి, అహం తే నన్దనవనచిత్తలతావనసదిసం ఉయ్యానం మాపేస్సామి, కతరస్మిం ఠానే మాపేమీ”తి? “అసుకట్ఠానే మాపేహీ”తి. సక్కో మాపేత్వా దేవపురమేవ గతో.

పునదివసే బోధిసత్తో ఉయ్యానం పచ్చక్ఖతో దిస్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి – “నిట్ఠితం తే, మహారాజ, ఉయ్యానం, కీళస్సూ”తి. రాజా గన్త్వా అట్ఠారసహత్థేన మనోసిలావణ్ణేన పాకారేన పరిక్ఖిత్తం ద్వారట్టాలకసమ్పన్నం పుప్ఫఫలభారభరితనానారుక్ఖపటిమణ్డితం ఉయ్యానం దిస్వా కాళకం పుచ్ఛి – “పణ్డితేన అమ్హాకం వచనం కతం, ఇదాని కిం కరోమా”తి. “మహారాజ, ఏకరత్తేన ఉయ్యానం మాపేతుం సక్కోన్తో రజ్జం గహేతుం కిం న సక్కోతీ”తి? “ఇదాని కిం కరోమా”తి? “అపరమ్పి నం అసయ్హకమ్మం కారేమా”తి. “కిం కమ్మం నామా”తి? “సత్తరతనమయం పోక్ఖరణిం మాపేమా”తి. రాజా “సాధూ”తి బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా “ఆచరియ, ఉయ్యానం తావ తే మాపితం , ఏతస్స పన అనుచ్ఛవికం సత్తరతనమయం పోక్ఖరణిం మాపేహి. సచే మాపేతుం న సక్ఖిస్ససి, జీవితం తే నత్థీ”తి ఆహ. బోధిసత్తో “సాధు, మహారాజ, సక్కోన్తో మాపేస్సామీ”తి ఆహ. అథస్స సక్కో పోక్ఖరణిం మాపేసి సోభగ్గప్పత్తం సతతిత్థం సహస్సవఙ్కం పఞ్చవణ్ణపదుమసఞ్ఛన్నం నన్దనపోక్ఖరణిసదిసం.

పునదివసే బోధిసత్తో తమ్పి పచ్చక్ఖం కత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి – “మాపితా, దేవ, పోక్ఖరణీ”తి. రాజా తమ్పి దిస్వా “ఇదాని కిం కరోమా”తి కాళకం పుచ్ఛి. “ఉయ్యానస్స అనుచ్ఛవికం గేహం మాపేతుం ఆణాపేహి, దేవా”తి. రాజా బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా “ఇదాని, ఆచరియ, ఇమస్స ఉయ్యానస్స చేవ పోక్ఖరణియా చ అనుచ్ఛవికం సబ్బదన్తమయం గేహం మాపేహి, నో చే మాపేస్ససి, జీవితం తే నత్థీ”తి ఆహ. అథస్స సక్కో గేహమ్పి మాపేసి. బోధిసత్తో పునదివసే తమ్పి పచ్చక్ఖం కత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా తమ్పి దిస్వా “ఇదాని కిం కరోమా”తి కాళకం పుచ్ఛి. “గేహస్స అనుచ్ఛవికం మణిం మాపేతుం ఆణాపేహి, మహారాజా”తి ఆహ. రాజా బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా “పణ్డిత, ఇమస్స దన్తమయగేహస్స అనుచ్ఛవికం మణిం మాపేహి, మణిఆలోకేన విచరిస్సామ. సచే మాపేతుం న సక్కోసి, జీవితం తే నత్థీ”తి ఆహ. అథస్స సక్కో మణిమ్పి మాపేసి.

బోధిసత్తో పునదివసే తం పచ్చక్ఖం కత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి . రాజా తమ్పి దిస్వా “ఇదాని కిం కరిస్సామా”తి కాళకం పుచ్ఛి. “మహారాజ, ధమ్మద్ధజబ్రాహ్మణస్స ఇచ్ఛితిచ్ఛితదాయికా దేవతా అత్థి మఞ్ఞే, ఇదాని యం దేవతాపి మాపేతుం న సక్కోతి, తం ఆణాపేహి. చతురఙ్గసమన్నాగతం నామ మనుస్సం దేవతాపి మాపేతుం న సక్కోతి, తస్మా ‘చతురఙ్గసమన్నాగతం మే ఉయ్యానపాలం మాపేహీ’తి తం వదాహీ”తి. రాజా బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా “ఆచరియ, తయా

అమ్హాకం ఉయ్యానం, పోక్ఖరణీ, దన్తమయపాసాదో, తస్స ఆలోకకరణత్థాయ మణిరతనఞ్చ మాపితం, ఇదాని మే ఉయ్యానరక్ఖకం చతురఙ్గసమన్నాగతం ఉయ్యానపాలం మాపేహి, నో చే మాపేస్ససి, జీవితం తే నత్థీ"తి ఆహ. బోధిసత్తో "హోతు, లభమానో జానిస్సామీ"తి గేహం గన్త్వా సుభోజనం భుఞ్జిత్వా నిపన్నో పచ్చూసకాలే పబుజ్ఝిత్వా సయనపిట్ఠే నిసిన్నో చిన్తేసి – "సక్కో దేవరాజా యం అత్తనా సక్కా మాపేతుం, తం మాపేసి, చతురఙ్గసమన్నాగతం పన ఉయ్యానపాలం న సక్కా మాపేతుం, ఏవం సన్తే పరేసం హత్థే మరణతో అరఞ్ఞే అనాథమరణమేవ వరతర"న్తి. సో కస్సచి అనారోచేత్వా పాసాదా ఓతరిత్వా అగ్గద్వారేనేవ నగరా నిక్ఖమిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే సతం ధమ్మం ఆవజ్జమానో నిసీది.

సక్కో తం కారణం ఞత్వా వనచరకో వియ హుత్వా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "బ్రాహ్మణ, త్వం సుఖుమాలో, అదిట్ఠపుబ్బదుక్ఖరూపో వియ ఇమం అరఞ్ఞం పవిసిత్వా కిం కరోన్తో నిసిన్నోసీ"తి ఇమమత్థం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩౯. "సుఖం జీవితరూపోసి, రట్ఠా వివనమాగతో;
సో ఏకకో రుక్ఖమూలే, కపణో వియ ఝాయసీ"తి.

తత్థ **సుఖం జీవితరూపోసీ**తి త్వం సుఖేన జీవితసదిసో సుఖేధితో సుఖపరిహతో వియ. **రట్ఠా**తి ఆకిణ్ణమనుస్సరట్ఠా. **వివనమాగతో**తి నిరుదకట్ఠానం అరఞ్ఞం పవిట్ఠో. **రుక్ఖమూలే**తి రుక్ఖసమీపే. **కపణో వియ ఝాయసీ**తి కపణో వియ ఏకకో నిసిన్నో ఝాయసి పజ్ఝాయసి, కిం నామేతం చిన్తేసీతి పుచ్ఛి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౪౦. "సుఖం జీవితరూపోస్మి, రట్ఠా వివనమాగతో;
సో ఏకకో రుక్ఖమూలే, కపణో వియ ఝాయామి;
సతం ధమ్మం అనుస్సర"న్తి.

తత్థ **సతం ధమ్మం అనుస్సర**న్తి, సమ్మ, సచ్చమేతం, అహం సుఖం జీవితరూపో రట్ఠా చ వివనమాగతో, సోహం ఏకకోవ ఇమస్మిం రుక్ఖమూలే నిసీదిత్వా కపణో వియ ఝాయామి. యం పన వదేసి "కిం నామేతం చిన్తేసీ"తి, తం తే పవేదేమి "సతం ధమ్మ"న్తి. అహఞ్హి సతం ధమ్మం అనుస్సరన్తో ఇధ నిసిన్నో. **సతం ధమ్మ**న్తి బుద్ధపచ్చేకబుద్ధబుద్ధసావకానం సతం సప్పురిసానం పణ్డితానం ధమ్మం. లాభో అలాభో యసో అయసో నిన్దా పసంసా సుఖం దుక్ఖన్తి అయఞ్హి అట్ఠవిధో లోకధమ్మో. ఇమినా పన అబ్భాహతా సన్తో న కమ్పన్తి న పవేధేన్తి, అయమేత్థ అకమ్పనసఙ్ఖాతో సతం ధమ్మో ఇమం అనుస్సరన్తో నిసిన్నోమ్హీతి దీపేతి.

అథ నం సక్కో "ఏవం సన్తే, బ్రాహ్మణ, ఇమస్మిం ఠానే కస్మా నిసిన్నోసీ"తి. "రాజా చతురఙ్గసమన్నాగతం ఉయ్యానపాలం ఆహరాపేతి, తాదిసం న సక్కోమి లద్ధుం, సోహం 'కిం మే పరస్స హత్థే మరణేన, అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అనాథమరణం మరిస్సామీ'తి చిన్తేత్వా ఇధాగన్త్వా నిసిన్నో"తి. "బ్రాహ్మణ, అహం సక్కో దేవరాజా, మయా తే ఉయ్యానాదీని మాపితాని, చతురఙ్గసమన్నాగతం ఉయ్యానపాలం మాపేతుం న సక్కా, తుమ్హాకం రఞ్ఞో సీసప్పసాధనకప్పకో ఛత్తపాణి

నామ, సో చతురఙ్గసమన్నాగతో, చతురఙ్గసమన్నాగతేన ఉయ్యానపాలేన అత్థే సతి ఏతం కప్పకం ఉయ్యానపాలం కాతుం వదేహీ"తి. ఇతి సక్కో బోధిసత్తస్స ఓవాదం దత్వా "మా భాయీ"తి సమస్సాసేత్వా అత్తనో దేవపురమేవ గతో.

బోధిసత్తో గేహం గన్త్వా భుత్తపాతరాసో రాజద్వారం గన్త్వా ఛత్తపాణిమ్పి తత్థేవ దిస్వా హత్థే గహేత్వా "త్వం కిర, సమ్మ ఛత్తపాణి, చతురఙ్గసమన్నాగతోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "కో తే మయ్హం చతురఙ్గసమన్నాగతభావం ఆచిక్ఖీ"తి వుత్తే "సక్కో, దేవరాజా"తి వత్వా "కింకారణా ఆచిక్ఖీ"తి పుట్ఠో "ఇమినా నామ కారణేనా"తి సబ్బం ఆచిక్ఖి. సో "ఆమ, అహం చతురఙ్గసమన్నాగతో"తి ఆహ. అథ నం బోధిసత్తో హత్థే గహేత్వావ రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "అయం, మహారాజ, ఛత్తపాణి, చతురఙ్గసమన్నాగతో, చతురఙ్గసమన్నాగతేన ఉయ్యానపాలేన అత్థే సతి ఇమం ఉయ్యానపాలం కరోథా"తి ఆహ. అథ నం రాజా "త్వం కిర చతురఙ్గసమన్నాగతోసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, మహారాజా"తి. "కతమేహి చతురఙ్గేహి సమన్నాగతోసీ"తి?

"అనుసూయకో అహం దేవ, అమజ్జపాయకో అహం;
నిస్నేహకో అహం దేవ, అక్కోధనం అధిట్ఠితో"తి.

"మయ్హఞ్హి, మహారాజ, ఉసూయా నామ నత్థి, మజ్జం మే న పివితపుబ్బం, పరేసు మే స్నేహో వా కోధో వా న భూతపుబ్బో. ఇమేహి చతూహి అఙ్గేహి సమన్నాగతోమ్హీ"తి.

అథ నం రాజా, భో ఛత్తపాణి, "అనుసూయకోస్మీ"తి వదసీతి. "ఆమ, దేవ, అనుసూయకోమ్హీ"తి. "కిం ఆరమ్మణం దిస్వా అనుసూయకో జాతోసీ"తి? "సుణాహి దేవా"తి అత్తనో అనుసూయకకారణం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

"ఇత్థియా కారణా రాజ, బన్ధాపేసిం పురోహితం;
సో మం అత్థే నివేదేసి, తస్మాహం అనుసూయకో"తి.

తస్సత్థో – అహం, దేవ, పుబ్బే ఇమస్మింయేవ బారాణసినగరే తాదిసోవ రాజా హుత్వా ఇత్థియా కారణా పురోహితం బన్ధాపేసిం.

"అబద్ధా తత్థ బజ్ఝన్తి, యత్థ బాలా పభాసరే;
బద్ధాపి తత్థ ముచ్చన్తి, యత్థ ధీరా పభాసరే"తి. (జా॰ ౧.౧.౧౨౦) –

ఇమస్మిఞ్హి జాతకే ఆగతనయేనేవ ఏకస్మిం కాలే అయం ఛత్తపాణి రాజా హుత్వా చతుసట్ఠియా పాదమూలికేహి సద్ధిం సమ్పదుస్సిత్వా బోధిసత్తం అత్తనో మనోరథం అపూరేన్తం నాసేతుకామాయ దేవియా పరిభిన్నో బన్ధాపేసి. తదా నం బన్ధిత్వా ఆనీతో బోధిసత్తో యథాభూతం దేవియా దోసం ఆరోపేత్వా సయం ముత్తో రఞ్ఞా బన్ధాపితే సబ్బేపి తే పాదమూలికే మోచేత్వా "ఏతేసఞ్చ దేవియా చ అపరాధం ఖమథ, మహారాజా"తి ఓవది. సబ్బం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ విత్థారతో వేదితబ్బం. తం సన్ధాయాహ –

"ఇత్థియా కారణా రాజ, బన్ధాపేసిం పురోహితం;
సో మం అత్థే నివేదేసి, తస్మాహం అనుసూయకో"తి.

తదా పన సోహం చిన్తేసిం – “అహం సోళస సహస్సఇత్థియో పహాయ ఏతం ఏకమేవ కిలేసవసేన సజ్జిణ్ణన్తోపి సన్తప్పేతుం నాసక్ఖిం, ఏవం దుప్పూరణీయానం ఇత్థీనం కుజ్ఝనం నామ నివత్థవత్థే కిలిస్సన్తే ‘కస్మా కిలిస్ససీ’తి కుజ్ఝనసదిసం హోతి, భుత్తభత్తే గూథభావం ఆపజ్జన్తే ‘కస్మా ఏతం సభావం ఆపజ్జసీ’తి కుజ్ఝనసదిసం హోతి. ‘ఇతో దాని పట్ఠాయ యావ అరహత్తం న పాపుణామి, తావ కిలేసం నిస్సాయ మయి ఉసూయా మా ఉప్పజ్జతూ’”తి అధిట్ఠహిం. తతో పట్ఠాయ అనుసూయకో జాతో. ఇదం సన్ధాయ – “తస్మాహం అనుసూయకో”తి ఆహ.

అథ నం రాజా “సమ్మ ఛత్తపాణి, కిం ఆరమ్మణం దిస్వా అమజ్జపో జాతోసీ”తి పుచ్ఛి. సో తం కారణం ఆచిక్ఖన్తో ఇమం గాథమాహ –

“మత్తో అహం మహారాజ, పుత్తమంసాని ఖాదయిం;
తస్స సోకేనహం ఫుట్ఠో, మజ్జపానం వివజ్జయి”న్తి.

అహం, మహారాజ, పుబ్బే తాదిసో బారాణసిరాజా హుత్వా మజ్జేన వినా వత్తితుం నాసక్ఖిం, అమంసకభత్తమ్పి భుఞ్జితుం నాసక్ఖిం. నగరే ఉపోసథదివసేసు మాఘాతో హోతి, భత్తకారకో పక్ఖస్స తేరసియఞ్ఞేవ మంసం గహేత్వా ఠపేసి, తం దున్నిక్ఖిత్తం సునఖా ఖాదింసు. భత్తకారకో ఉపోసథదివసే మంసం అలభిత్వా రఞ్ఞో నానగ్గరసభోజనం పచిత్వా పాసాదం ఆరోపేత్వా ఉపనామేతుం అసక్కోన్తో దేవిం ఉపసఙ్కమిత్వా “దేవి, అజ్జ మే మంసం న లద్ధం, అమంసకభోజనం నామ ఉపనామేతుం న సక్కోమి, కిన్తి కరోమీ”తి ఆహ. “తాత, మయ్హం పుత్తో రఞ్ఞో పియో మనాపో, పుత్తం మే దిస్వా రాజా తమేవ చుమ్బన్తో పరిస్సజన్తో అత్తనో అత్థిభావమ్పి న జానాతి, అహం పుత్తం మణ్డేత్వా రఞ్ఞో ఊరుమ్హి నిసీదాపేయ్యం, రఞ్ఞో పుత్తేన సద్ధిం కీళనకాలే త్వం భత్తం ఉపనేయ్యాసీ”తి. సా ఏవం వత్వా అత్తనో పుత్తం అలఙ్కతాభరణం మణ్డేత్వా రఞ్ఞో ఊరుమ్హి నిసీదాపేసి. రఞ్ఞో పుత్తేన సద్ధిం కీళనకాలే భత్తకారకో భత్తం ఉపనామేసి. రాజా సురామదమత్తో పాతియం మంసం అదిస్వా “మంసం కహ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “అజ్జ, దేవ, ఉపోసథదివసం మాఘాతతాయ మంసం న లద్ధ”న్తి వుత్తే “మయ్హం మంసం నామ దుల్లభ”న్తి వత్వా ఊరుమ్హి నిసిన్నస్స పియపుత్తస్స గీవం వట్టేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా భత్తకారకస్స పురతో ఖిపిత్వా “వేగేన సమ్పాదేత్వా ఆహరా”తి ఆహ. భత్తకారకో తథా అకాసి, రాజా పుత్తమంసేన భత్తం భుఞ్జి. రఞ్ఞో భయేన ఏకోపి కన్దితుం వా రోదితుం వా కథేతుం వా సమత్థో నామ నాహోసి.

రాజా భుఞ్జిత్వా సయనపిట్ఠే నిద్దం ఉపగన్త్వా పచ్చూసకాలే పబుజ్ఝిత్వా విగతమదో “పుత్తం మే ఆనేథా”తి ఆహ. తస్మిం కాలే దేవీ కన్దమానా పాదమూలే పతి. “కిం, భద్దే”తి చ వుత్తే , “దేవ, హియ్యో తే పుత్తం మారేత్వా పుత్తమంసేన భత్తం భుత్త”న్తి ఆహ. రాజా పుత్తసోకేన రోదిత్వా కన్దిత్వా “ఇదం మే దుక్ఖం సురాపానం నిస్సాయ ఉప్పన్న”న్తి సురాపానే దోసం దిస్వా “ఇతో పట్ఠాయ యావ అరహత్తం న పాపుణామి, తావ ఏవరూపం వినాసకారకం సురం నామ న పివిస్సామీ”తి పంసుం గహేత్వా ముఖం పుఞ్ఛిత్వా అధిట్ఠాసి. తతో పట్ఠాయ మజ్జం నామ న పివిం. ఇమమత్థం సన్ధాయ – “మత్తో అహం, మహారాజా”తి ఇమం గాథమాహ.

అథ నం రాజా “కిం పన, సమ్మ ఛత్తపాణి, ఆరమ్మణం దిస్వా నిస్నేహో జాతోసీ”తి పుచ్ఛి. సో తం కారణం ఆచిక్ఖన్తో ఇమం గాథమాహ –

“కితవాసో నామహం రాజ, పుత్తో పచ్చేకబోధి మే;

పత్తం భిన్దిత్వా చవితో, నిస్నేహో తస్స కారణా”తి.

మహారాజ, పుబ్బే అహం బారాణసియంయేవ కితవాసో నామ రాజా. తస్స మే పుత్తో విజాయి. లక్ఖణపాఠకా తం దిస్వా “మహారాజ, అయం కుమారో పానీయం అలభిత్వా మరిస్సతీ”తి ఆహంసు. “దుట్ఠకుమారో”తిస్స నామం అహోసి. సో విఞ్ఞుతం పత్తో ఓపరజ్జం కారేసి, రాజా కుమారం పురతో వా పచ్ఛతో వా కత్వా విచరి, పానీయం అలభిత్వా మరణభయేన చస్స చతూసు ద్వారేసు అన్తోనగరేసు చ తత్థ తత్థ పోక్ఖరణియో కారేసి, చతుక్కాదీసు మణ్డపే కారేత్వా పానీయచాటియో ఠపాపేసి. సో ఏకదివసే అలఙ్కతపటియత్తో పాతోవ ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే పచ్చేకబుద్ధం పస్సి. మహాజనోపి పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా తమేవ వన్దతి పసంసతి, అఞ్జలిఞ్చస్స పగ్గణ్హాతి.

కుమారో చిన్తేసి – “మాదిసేన సద్ధిం గచ్ఛన్తా ఇమం ముణ్డకం వన్దన్తి పసంసన్తి, అఞ్జలిఞ్చస్స పగ్గణ్హన్తీ”తి. సో కుపితో హత్థిక్ఖన్ధతో ఓరుయ్హ పచ్చేకబుద్ధం ఉపసఙ్కమిత్వా “లద్ధం తే, సమణ, భత్త”న్తి వత్వా “ఆమ, కుమారా”తి వుత్తే తస్స హత్థతో పత్తం గహేత్వా భూమియం పాతేత్వా సద్ధిం భత్తేన మద్దిత్వా పాదప్పహారేన చుణ్ణవిచుణ్ణం అకాసి. పచ్చేకబుద్ధో “నట్ఠో వతాయం సత్తో”తి తస్స ముఖం ఓలోకేసి. కుమారో “అహం, సమణ, కితవాసరఞ్ఞో పుత్తో, నామేన దుట్ఠకుమారో నామ, త్వం మే కుద్ధో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకేన్తో కిం కరిస్ససీ”తి ఆహ.

పచ్చేకబుద్ధో ఛిన్నభత్తో హుత్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా ఉత్తరహిమవన్తే నన్దనమూలపబ్భారమేవ గతో. కుమారస్సాపి తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పాపకమ్మం పరిపచ్చి. సో “డయ్హామి డయ్హామీ”తి సముగ్గతసరీరడాహో తత్థేవ పతి. తత్థ తత్థేవ యత్తకం పానీయం, తత్తకం పానీయం సబ్బం ఛిజ్జి, మాతికా సుస్సింసు, తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తి. రాజా తం పవత్తిం సుత్వా పుత్తసోకేన అభిభూతో చిన్తేసి – “అయం మే సోకో పియవత్థుతో ఉప్పజ్జి, సచే మే స్నేహో నాభవిస్స, సోకో న ఉప్పజ్జిస్స, ఇతో దాని మే పట్ఠాయ సవిఞ్ఞాణకే వా అవిఞ్ఞాణకే వా కిస్మిఞ్చి వత్థుస్మిం స్నేహో నామ మా ఉప్పజ్జతూ”తి అధిట్ఠాసి, తతో పట్ఠాయ స్నేహో నామ నత్థి. తం సన్ధాయ “కితవాసో నామాహ”న్తి గాథమాహ.

తత్థ **పుత్తో పచ్చేకబోధి మే. పత్తం భిన్దిత్వా చవితో**తి మమ పుత్తో పచ్చేకబోధిపత్తం భిన్దిత్వా చవితోతి అత్థో. **నిస్నేహో తస్స కారణా**తి తదా ఉప్పన్నస్నేహవత్థుస్స కారణా అహం నిస్నేహో జాతోతి అత్థో.

అథ నం రాజా “కిం పన, సమ్మ, ఆరమ్మణం దిస్వా నిక్కోధో జాతోసీ”తి పుచ్ఛి. సో తం కారణం ఆచిక్ఖన్తో ఇమం గాథమాహ –

“అరకో హుత్వా మేత్తచిత్తం, సత్త వస్సాని భావయిం;
సత్త కప్పే బ్రహ్మలోకే, తస్మా అక్కోధనో అహ”న్తి.

తస్సత్థో – అహం, మహారాజ, అరకో నామ తాపసో హుత్వా సత్త వస్సాని మేత్తచిత్తం భావేత్వా సత్త సంవట్టవివట్టకప్పే బ్రహ్మలోకే వసిం, తస్మా అహం దీఘరత్తం మేత్తాభావనాయ ఆచిణ్ణపరిచిణ్ణత్తా అక్కోధనో జాతోతి.

ఏవం ఛత్తపాణినా అత్తనో చతూసు అఙ్గేసు కథితేసు రాజా పరిసాయ ఇఙ్గితసఞ్ఞం అదాసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ అమచ్చా చ బ్రాహ్మణగహపతికాదయో చ ఉట్ఠహిత్వా “అరే లఞ్జఖాదక దుట్ఠచోర, త్వం లఞ్జం అలభిత్వా పణ్డితం ఉపవదిత్వా

మారేతుకామో జాతో”తి కాళకం సేనాపతిం హత్థపాదేసు గహేత్వా రాజనివేసనా ఓతారేత్వా గహితగహితేహేవ పాసాణముగ్గరేహి సీసం భిన్దిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా పాదేసు గహేత్వా కడ్ఢన్తా సఙ్కారట్ఠానే ఛడ్డేసుం. తతో పట్ఠాయ రాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కాళకసేనాపతి దేవదత్తో అహోసి, ఛత్తపాణికప్పకో సారిపుత్తో, సక్కో అనురుద్ధో, ధమ్మధజో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ధమ్మధజజాతకవణ్ణనా దసమా.

బీరణథమ్భవగ్గో సత్తమో.

తస్సుద్దానం –

సోమదత్తఞ్చ ఉచ్ఛిట్ఠం, కురు పుణ్ణనదీపి చ;
కచ్ఛపమచ్ఛసేగ్గు చ, కూటవాణిజగరహి;
ధమ్మధజన్తి తే దస.

౮. కాసావవగ్గో

[౨౨౧] ౧. కాసావజాతకవణ్ణనా

అనిక్కసావో కాసావన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన రాజగహే సముట్ఠితం. ఏకస్మిం సమయే ధమ్మసేనాపతి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం వేళువనే విహరతి. దేవదత్తోపి అత్తనో అనురూపాయ దుస్సీలపరిసాయ పరివుతో గయాసీసే విహరతి. తస్మిం సమయే రాజగహవాసినో ఛన్దకం సఙ్ఘరిత్వా దానం సజ్జయింసు. అథేకో వోహారత్థాయ ఆగతవాణిజో ఇమం సాటకం విస్సజ్జేత్వా “మమ్పి పత్తికం కరోథా”తి మహగ్ఘం గన్ధకాసావం అదాసి. నాగరా మహాదానం పవత్తయింసు, సబ్బం ఛన్దకేన సఙ్కడ్ఢితం కహాపణేహేవ నిట్ఠాసి. సో సాటకో అతిరేకో అహోసి. మహాజనో సన్నిపతిత్వా “అయం గన్ధకాసావసాటకో అతిరేకో. కస్స నం దేమ, కిం సారిపుత్తత్థేరస్స, ఉదాహు దేవదత్తస్సా”తి మన్తయింసు.

తత్థేకే “సారిపుత్తత్థేరస్సా”తి ఆహంసు. అపరే “సారిపుత్తత్థేరో కతిపాహం వసిత్వా యథారుచి పక్కమిస్సతి , దేవదత్తత్థేరో పన నిబద్ధం అమ్హాకం నగరమేవ ఉపనిస్సాయ విహరతి, మఙ్గలామఙ్గలేసు అయమేవ అమ్హాకం అవస్సయో, దేవదత్తస్స దస్సామా”తి ఆహంసు. సమ్బహులికం కరోన్తేసుపి “దేవదత్తస్స దస్సామా”తి వత్తారో బహుతరా అహేసుం, అథ నం దేవదత్తస్స అదంసు. దేవదత్తో తస్స దసా ఛిన్దాపేత్వా ఓవట్టికం సిబ్బాపేత్వా రజాపేత్వా సువణ్ణపట్టవణ్ణం కత్వా పారుపి. తస్మిం కాలే తింసమత్తా భిక్ఖూ రాజగహా నిక్ఖమిత్వా సావత్థిం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా కతపటిసన్థారా తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా “ఏవం, భన్తే, అత్తనో అననుచ్ఛవికం అరహద్ధజం పారుపీ”తి ఆరోచేసుం. సత్థా “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ అత్తనో అననురూపం అరహద్ధజం పరిదహతి, పుబ్బేపి పరిదహియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే హత్థికులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో అసీతిసహస్సమత్తవారణపరివారో యూథపతి హుత్వా అరఞ్ఞాయతనే వసతి. అథేకో దుగ్గతమనుస్సో బారాణసియం విహరన్తో దన్తకారవీథియం దన్తకారే దన్తవలయాదీని కరోన్తే దిస్వా "హత్థిదన్తే లభిత్వా గణ్హిస్సథా"తి పుచ్ఛి. తే "ఆమ గణ్హిస్సామా"తి ఆహంసు. సో ఆవుధం ఆదాయ కాసావవత్థవసనో పచ్చేకబుద్ధవేసం గణ్హిత్వా పటిసీసకం పటిముఞ్చిత్వా హత్థివీథియం ఠత్వా ఆవుధేన హత్థిం మారేత్వా దన్తే ఆదాయ బారాణసియం విక్కిణన్తో జీవికం కప్పేసి. సో అపరభాగే బోధిసత్తస్స పరివారహత్థీనం సబ్బపచ్ఛిమం హత్థిం మారేతుం ఆరభి. హత్థినో దేవసికం హత్థీసు పరిహాయన్తేసు "కేన ను ఖో కారణేన హత్థినో పరిహాయన్తీ"తి బోధిసత్తస్స ఆరోచేసుం.

బోధిసత్తో పరిగ్గణ్హన్తో "పచ్చేకబుద్ధవేసం గహేత్వా హత్థివీథిపరియన్తే ఏకో పురిసో తిట్ఠతి, కచ్చి ను ఖో సో మారేతి, పరిగ్గణ్హిస్సామి న"న్తి ఏకదివసం హత్థీ పురతో కత్వా సయం పచ్ఛతో అహోసి. సో బోధిసత్తం దిస్వా ఆవుధం ఆదాయ పక్ఖన్ది. బోధిసత్తో నివత్తిత్వా ఠితో "భూమియం పోథేత్వా మారేస్సామి న"న్తి సోణ్డం పసారేత్వా తేన పరిదహితాని కాసావాని దిస్వా "ఇమం అరహద్ధజం మయా గరుం కాతుం వట్టతీ"తి సోణ్డం పటిసంహరిత్వా "అమ్భో పురిస, నను ఏస అరహద్ధజో అననుచ్ఛవికో తుయ్హం, కస్మా ఏతం పరిదహసీ"తి ఇమా గాథా అవోచ –

౧౪౧."అనిక్కసావో కాసావం, యో వత్థం పరిదహిస్సతి;
అపేతో దమసచ్చేన, న సో కాసావమరహతి.

౧౪౨."యో చ వన్తకసావస్స, సీలేసు సుసమాహితో;
ఉపేతో దమసచ్చేన, స వే కాసావమరహతీ"తి.

తత్థ **అనిక్కసావో**తి కసావో వుచ్చతి రాగో దోసో మోహో మక్ఖో పళాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం మాయా సాఠేయ్యం థమ్భో సారమ్భో మానో అతిమానో మదో పమాదో, సబ్బే అకుసలా ధమ్మా సబ్బే దుచ్చరితా సబ్బం భవగామికమ్మం దియడ్ఢకిలేససహస్సం, ఏసో కసావో నామ. సో యస్స పుగ్గలస్స అప్పహీనో సన్తానతో అనిస్సట్ఠో అనిక్ఖన్తో, సో అనిక్కసావో నామ. **కాసావ**న్తి కసాయరసపీతం అరహద్ధజభూతం. **యో వత్థం పరిదహిస్సతీ**తి యో ఏవరూపో హుత్వా ఏవరూపం వత్థం పరిదహిస్సతి నివాసేతి చేవ పారుపతి చ. **అపేతో దమసచ్చేనా**తి ఇన్ద్రియదమసఙ్ఖాతేన దమేన చ నిబ్బానసఙ్ఖాతేన చ పరమత్థసచ్చేన అపేతో పరివజ్జితో. నిస్సక్కత్థే వా కరణవచనం, ఏతస్మా దమసచ్చా అపేతోతి అత్థో. "సచ్చ"న్తి చేత్థ వచీసచ్చం చతుసచ్చమ్పి వట్టతియేవ. **న సో కాసావమరహతీ**తి సో పుగ్గలో అనిక్కసావత్తా అరహద్ధజం కాసావం న అరహతి అననుచ్ఛవికో ఏతస్స.

యో చ వన్తకసావస్సాతి యో పన పుగ్గలో యథావుత్తస్సేవ కసావస్స వన్తత్తా వన్తకసావో అస్స. **సీలేసు సుసమాహితో**తి మగ్గసీలేసు చేవ ఫలసీలేసు చ సమ్మా ఆహితో, ఆనేత్వా ఠపితో వియ తేసు పతిట్ఠితో. తేహి సీలేహి సమఙ్గీభూతస్సేతం అధివచనం. **ఉపేతో**తి సమన్నాగతో. **దమసచ్చేనా**తి వుత్తప్పకారేన దమేన చ సచ్చేన చ. **స వే కాసావమరహతీ**తి సో ఏవరూపో పుగ్గలో ఇమం అరహద్ధజం కాసావం అరహతి.

ఏవం బోధిసత్తో తస్స పురిసస్స ఇమం కారణం కథేత్వా "ఇతో పట్ఠాయ మా ఇధ ఆగమి, ఆగచ్ఛసి చే, జీవితం తే నత్థీ"తి తజ్జేత్వా పలాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా హత్థిమారకపురిసో దేవదత్తో అహోసి, యూథపతి పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కాసావజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౨౨] ౨. చూళనన్దియజాతకవణ్ణనా

ఇదం తదాచరియవచోతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, దేవదత్తో నామ కక్ఖళో ఫరుసో సాహసికో సమ్మాసమ్బుద్ధే అభిమారే పయోజేసి, సిలం పవిజ్ఝి, నాళాగిరిం పయోజేసి, ఖన్తిమేత్తానుద్దయమత్తమ్పిస్స తథాగతే నత్థీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో కక్ఖళో ఫరుసో నిక్కారుణికోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే మహానన్దియో నామ వానరో అహోసి, కనిట్ఠభాతికో పనస్స చూళనన్దియో నామ. తే ఉభోపి అసీతిసహస్సవానరపరివారా హిమవన్తపదేసే అన్ధమాతరం పటిజగ్గన్తా వాసం కప్పేసుం. తే మాతరం సయనగుమ్బే ఠపేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మధురాని ఫలాఫలాని మాతుయా పేసేన్తి. ఆహరణకవానరా తస్సా న దేన్తి, సా ఖుదాపీళితా అట్ఠిచమ్మావసేసా కిసా అహోసి. అథ నం బోధిసత్తో ఆహ – "మయం, అమ్మ, తుమ్హాకం మధురఫలాఫలాని పేసేమ, తుమ్హే కస్మా మిలాయథా"తి. "తాత, నాహం లభామీ"తి. బోధిసత్తో చిన్తేసి – "మయి యూథం పరిహరన్తే మాతా మే నస్సిస్సతి, యూథం పహాయ మాతరంయేవ పటిజగ్గిస్సామీ"తి. సో చూళనన్దియం పక్కోసిత్వా "తాత, త్వం యూథం పరిహర, అహం మాతరం పటిజగ్గిస్సామీ"తి ఆహ. సోపి నం "భాతిక, మయ్హం యూథపరిహరణేన కమ్మం నత్థి, అహమ్పి మాతరమేవ పటిజగ్గిస్సామీ"తి ఆహ. ఇతి తే ఉభోపి ఏకచ్ఛన్దా హుత్వా యూథం పహాయ మాతరం గహేత్వా హిమవన్తా ఓరుయ్హ పచ్చన్తే నిగ్రోధరుక్ఖే వాసం కప్పేత్వా మాతరం పటిజగ్గింసు.

అథేకో బారాణసివాసీ బ్రాహ్మణమాణవో తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా "గమిస్సామీ"తి ఆచరియం ఆపుచ్ఛి. ఆచరియో అఙ్గవిజ్జానుభావేన తస్స కక్ఖళఫరుససాహసికభావం ఞత్వా "తాత, త్వం కక్ఖళో ఫరుసో సాహసికో, ఏవరూపానం న సబ్బకాలం ఏకసదిసమేవ ఇజ్ఝతి, మహావినాసం మహాదుక్ఖం పాపుణిస్ససి, మా త్వం కక్ఖళో హోహి, పచ్ఛానుతాపనకారణం కమ్మం మా కరీ"తి ఓవదిత్వా ఉయ్యోజేసి. సో ఆచరియం వన్దిత్వా బారాణసిం గన్త్వా ఘరావాసం గహేత్వా అఞ్ఞేహి సిప్పేహి జీవికం కప్పేతుం అసక్కోన్తో "ధనుకోటిం నిస్సాయ జీవిస్సామి, లుద్దకమ్మం కత్వా జీవికం కప్పేస్సామీ"తి బారాణసితో నిక్ఖమిత్వా పచ్చన్తగామకే వసన్తో ధనుకలాపసన్నద్ధో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా నానామిగే మారేత్వా మంసవిక్కయేన జీవికం కప్పేసి. సో ఏకదివసం అరఞ్ఞే కిఞ్చి అలభిత్వా ఆగచ్ఛన్తో అఙ్గణపరియన్తే ఠితం నిగ్రోధరుక్ఖం దిస్వా "అపి నామేత్థ కిఞ్చి భవేయ్యా"తి నిగ్రోధరుక్ఖాభిముఖో పాయాసి.

తస్మిం ఖణే ఉభోపి తే భాతరో మాతరం ఫలాని ఖాదాపేత్వా పురతో కత్వా విటపబ్భన్తరే నిసిన్నా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా "కిం నో మాతరం కరిస్సతీ"తి సాఖన్తరే నిలీయింసు. సోపి ఖో సాహసికపురిసో రుక్ఖమూలం ఆగన్త్వా తం తేసం మాతరం

జరాదుబ్బలం అన్ధం దిస్వా చిన్తేసి – “కిం మే తుచ్ఛహత్థగమనేన ఇమం మక్కటిం విజ్ఝిత్వా గహేత్వా గమిస్సామీ”తి. సో తస్సా విజ్ఝనత్థాయ ధనుం గణ్హి. తం దిస్వా బోధిసత్తో “తాత చూళనన్దియ, ఏసో మే పురిసో మాతరం విజ్ఝితుకామో, అహమస్సా జీవితదానం దస్సామి, త్వం మమచ్చయేన మాతరం పటిజగ్గేయ్యాసీ”తి వత్వా సాఖన్తరా నిక్ఖమిత్వా “భో పురిస, మా మే మాతరం విజ్ఝి, ఏసా అన్ధా జరాదుబ్బలా, అహమస్సా జీవితదానం దేమి, త్వం ఏతం అమారేత్వా మం మారేహీ”తి తస్స పటిఞ్ఞం గహేత్వా సరస్స ఆసన్నట్ఠానే నిసీది. సో నిక్కరుణో బోధిసత్తం విజ్ఝిత్వా పాతేత్వా మాతరమ్పిస్స విజ్ఝితుం పున ధనుం సన్నయ్హి. తం దిస్వా చూళనన్దియో “అయం మే మాతరం విజ్ఝితుకామో, ఏకదివసమ్పి ఖో మే మాతా జీవమానా లద్ధజీవితాయేవ నామ హోతి, జీవితదానమస్సా దస్సామీ”తి సాఖన్తరా నిక్ఖమిత్వా “భో పురిస, మా మే మాతరం విజ్ఝి, అహమస్సా జీవితదానం దమ్మి, త్వం మం విజ్ఝిత్వా అమ్హే ద్వే భాతికే గహేత్వా అమ్హాకం మాతు జీవితదానం దేహీ”తి తస్స పటిఞ్ఞం గహేత్వా సరస్స ఆసన్నట్ఠానే నిసీది. సో తమ్పి విజ్ఝిత్వా పాతేత్వా “అయం మక్కటీ ఘరే దారకానం భవిస్సతీ”తి మాతరమ్పి తేసం విజ్ఝిత్వా పాతేత్వా తయోపి కాజేనాదాయ గేహాభిముఖో పాయాసి.

అథస్స పాపపురిసస్స గేహే అసని పతిత్వా భరియఞ్చ ద్వే దారకే చ గేహేనేవ సద్ధిం ఝాపేసి, పిట్ఠివంసథూణమత్తం అవసిస్సి. అథస్స నం గామద్వారేయేవ ఏకో పురిసో దిస్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సో పుత్తదారసోకేన అభిభూతో తస్మింయేవ ఠానే మంసకాజఞ్చ ధనుఞ్చ ఛడ్డేత్వా వత్థం పహాయ నగ్గో బాహా పగ్గయ్హ పరిదేవమానో గన్త్వా ఘరం పావిసి. అథస్స సా థూణా భిజ్జిత్వా సీసే పతిత్వా సీసం భిన్ది, పథవీ వివరం అదాసి, అవీచితో జాలా ఉట్ఠహి. సో పథవియా గిలియమానో ఆచరియస్స ఓవాదం సరిత్వా “ఇమం వత కారణం దిస్వా పారాసరియబ్రాహ్మణో మయ్హం ఓవాదమదాసీ”తి పరిదేవమానో ఇమం గాథాద్వయమాహ –

౧౪౩. “ఇదం తదాచరియవచో, పారాసరియో యదబ్రవి;
మాసు త్వం అకరి పాపం, యం త్వం పచ్ఛా కతం తపే.

౧౪౪. “యాని కరోతి పురిసో, తాని అత్తని పస్సతి;
కల్యాణకారీ కల్యాణం, పాపకారీ చ పాపకం;
యాదిసం వపతే బీజం, తాదిసం హరతే ఫల”న్తి.

తస్సత్థో – యం పారాసరియో బ్రాహ్మణో అబ్రవి – “మాసు త్వం పాపం అకరీ, యం కతం పచ్ఛా త్వఞ్ఞేవ తపేయ్యా”తి, ఇదం తం ఆచరియస్స వచనం. యాని కాయవచీమనోద్వారేహి కమ్మాని పురిసో కరోతి, తేసం విపాకం పటిలభన్తో తానియేవ అత్తని పస్సతి. కల్యాణకమ్మకారీ కల్యాణం ఫలమనుభోతి, పాపకారీ చ పాపకమేవ హీనం లామకం అనిట్ఠఫలం అనుభోతి. లోకస్మిమ్పి హి యాదిసం వపతే బీజం, తాదిసం హరతే ఫలం, బీజానురూపం బీజానుచ్ఛవికమేవ ఫలం హరతి గణ్హాతి అనుభవతీతి. ఇతి సో పరిదేవన్తో పథవిం పవిసిత్వా అవీచిమహానిరయే నిబ్బత్తి.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ, పుబ్బేపి కక్ఖళో ఫరుసో నిక్కారుణికోయేవా”తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా లుద్దకపురిసో దేవదత్తో అహోసి, దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో సారిపుత్తో, చూళనన్దియో ఆనన్దో, మాతా మహాపజాపతిగోతమీ, మహానన్దియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చూళనన్దియజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౨౩] ౩. పుటభత్తజాతకవణ్ణనా

నమే నమన్తస్స భజే భజన్తన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థినగరవాసీ కిరేకో కుటుమ్బికో ఏకేన జనపదకుటుమ్బికేన సద్ధిం వోహారం అకాసి. సో అత్తనో భరియం ఆదాయ తస్స ధారణకస్స సన్తికం అగమాసి. ధారణకో “దాతుం న సక్కోమీ”తి న కిఞ్చి అదాసి, ఇతరో కుజ్ఝిత్వా భత్తం అభుఞ్జిత్వావ నిక్ఖమి. అథ నం అన్తరామగ్గే ఛాతజ్ఝత్తం దిస్వా మగ్గపటిపన్నా పురిసా “భరియాయపి దత్వా భుఞ్జాహీ”తి భత్తపుటం అదంసు. సో తం గహేత్వా తస్సా అదాతుకామో హుత్వా “భద్దే, ఇదం చోరానం ఠిట్ఠనట్ఠానం, త్వం పురతో యాహీ”తి ఉయ్యోజేత్వా సబ్బం భత్తం భుఞ్జిత్వా తుచ్ఛపుటం దస్సేత్వా “భద్దే, అభత్తకం తుచ్ఛపుటమేవ అదంసూ”తి ఆహ. సా తేన ఏకకేనేవ భుత్తభావం ఞత్వా దోమనస్సప్పత్తా అహోసి. తే ఉభోపి జేతవనపిట్ఠివిహారేన గచ్ఛన్తా “పానీయం పివిస్సామా”తి జేతవనం పవిసింసు.

సత్థాపి తేసఞ్ఞేవ ఆగమనం ఓలోకేన్తో మగ్గం గహేత్వా ఠితలుద్దకో వియ గన్ధకుటిఛాయాయ నిసీది, తే సత్థారం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా నిసీదింసు. సత్థా తేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “కిం, ఉపాసికే, అయం తే భత్తా హితకామో సస్నేహో”తి పుచ్ఛి. “భన్తే, అహం ఏతస్స సస్నేహా, అయం పన మయ్హం నిస్నేహో, తిట్ఠన్తు అఞ్ఞేపి దివసా, అజ్జేవేస అన్తరామగ్గే పుటభత్తం లభిత్వా మయ్హం అదత్వా అత్తనావ భుఞ్జీ”తి. “ఉపాసికే, నిచ్చకాలమ్పి త్వం ఏతస్స హితకామా సస్నేహా, అయం పన నిస్నేహోవ. యదా పన పణ్డితే నిస్సాయ తవ గుణే జానాతి, తదా తే సబ్బిస్సరియం నియ్యాదేతీ”తి వత్వా తాయ యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అమచ్చకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అహోసి. అథ రాజా “పదుట్ఠేయ్యాపి మే అయ”న్తి అత్తనో పుత్తం ఆసఙ్కన్తో నీహరి. సో అత్తనో భరియం గహేత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ ఏకస్మిం కాసికగామకే వాసం కప్పేసి. సో అపరభాగే పితు కాలకతభావం సుత్వా “కులసన్తకం రజ్జం గణ్హిస్సామీ”తి బారాణసిం పచ్చాగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే “భరియాయపి దత్వా భుఞ్జాహీ”తి భత్తపుటం లభిత్వా తస్సా అదత్వా సయమేవ తం భుఞ్జి. సా “కక్ఖళో వతాయం పురిసో”తి దోమనస్సప్పత్తా అహోసి. సో బారాణసియం రజ్జం గహేత్వా తం అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేత్వా “ఏత్తకమేవ ఏతిస్సా అల”న్తి న అఞ్ఞం సక్కారం వా సమ్మానం వా కరోతి, “కథం యాపేసీ”తిపి నం న పుచ్ఛతి.

బోధిసత్తో చిన్తేసి – “అయం దేవీ రఞ్ఞో బహూపకారా సస్నేహా, రాజా పనేతం కిస్మిఞ్చి న మఞ్ఞతి, సక్కారసమ్మానమస్సా కారేస్సామీ”తి తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఉపచారం కత్వా ఏకమన్తం ఠత్వా “కిం, తాతా”తి వుత్తే “కథం సముట్ఠాపేతుం మయం, దేవి, తుమ్హే ఉపట్ఠహామ, కిం నామ మహల్లకానం పితూనం వత్థఖణ్డం వా భత్తపిణ్డం వా దాతుం న వట్టతీ”తి ఆహ. “తాత, అహం అత్తనావ కిఞ్చి న లభామి, తుమ్హాకం కిం దస్సామి, నను లభనకాలే అదాసిం, ఇదాని పన మే రాజా న కిఞ్చి దేతి. తిట్ఠతు అఞ్ఞం దానం, రజ్జం గణ్హితుం ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే భత్తపుటం లభిత్వా భత్తమత్తమ్పి మే అదత్వా అత్తనావ భుఞ్జీ”తి. “కిం పన, అమ్మ, రఞ్ఞో సన్తికే ఏవం కథేతుం సక్ఖిస్సథా”తి? “సక్ఖిస్సామి, తాతా”తి. “తేన హి అజ్జేవ మమ రఞ్ఞో సన్తికే ఠితకాలే మయి పుచ్ఛన్తే ఏవం కథేథ అజ్జేవ వో గుణం జానాపేస్సామీ”తి ఏవం వత్వా బోధిసత్తో పురిమతరం గన్త్వా రఞ్ఞో సన్తికే అట్ఠాసి. సాపి గన్త్వా రఞ్ఞో సమీపే అట్ఠాసి.

అథ నం బోధిసత్తో “అమ్మ, తుమ్హే అతివియ కక్ఖళా, కిం నామ పితూనం వత్థఖణ్డం వా భత్తపిణ్డమత్తం వా దాతుం న వట్టతీ”తి ఆహ. “తాత, అహమేవ రఞ్ఞో సన్తికా కిఞ్చి న లభామి, తుమ్హాకం కిం దస్సామీ”తి? “నను అగ్గమహేసిట్ఠానం తే లద్ధ”న్తి? “తాత, కిస్మిఞ్చి సమ్మానే అసతి అగ్గమహేసిట్ఠానం కిం కరిస్సతి, ఇదాని మే తుమ్హాకం రాజా కిం దస్సతి, సో అన్తరామగ్గే భత్తపుటం లభిత్వా తతో కిఞ్చి అదత్వా సయమేవ భుఞ్జీ”తి. బోధిసత్తో “ఏవం కిర, మహారాజా”తి పుచ్ఛి. రాజా అధివాసేసి. బోధిసత్తో తస్స అధివాసనం విదిత్వా “తేన హి, అమ్మ, రఞ్ఞో అప్పియకాలతో పట్ఠాయ కిం తుమ్హాకం ఇధ వాసేన. లోకస్మిఞ్హి అప్పియసమ్పయోగో చ దుక్ఖో, తుమ్హాకం ఇధ వాసే సతి రఞ్ఞో అప్పియసమ్పయోగోవ దుక్ఖం భవిస్సతి, ఇమే సత్తా నామ భజన్తే భజన్తి, అభజనభావం ఞత్వా అఞ్ఞత్థ గన్తబ్బం, మహన్తో లోకసన్నివాసో”తి వత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧౪౫.“నమే నమన్తస్స భజే భజన్తం, కిచ్చానుకుబ్బస్స కరేయ్య కిచ్చం;

నానత్థకామస్స కరేయ్య అత్థం, అసమ్భజన్తమ్పి న సమ్భజేయ్య.

౧౪౬.“చజే చజన్తం వనథం న కయిరా, అపేతచిత్తేన న సమ్భజేయ్య;

దిజో దుమం ఖీణఫలన్తి ఞత్వా, అఞ్ఞం సమేక్ఖేయ్య మహా హి లోకో”తి.

తత్థ **నమే నమన్తస్స భజే భజన్త**న్తి యో అత్తనో నమతి, తస్సేవ పటినమేయ్య. యో చ భజతి, తమేవ భజేయ్య. **కిచ్చానుకుబ్బస్స కరేయ్య కిచ్చ**న్తి అత్తనో ఉప్పన్నకిచ్చం అనుకుబ్బన్తస్సేవ తస్సాపి ఉప్పన్నకిచ్చం పటికరేయ్య. **చజే చజన్తం వనథం న కయిరా**తి అత్తానం జహన్తం జహేయ్యేవ, తస్మిం తణ్హాసఙ్ఖాతం వనథం న కరేయ్య. **అపేతచిత్తేనా**తి విగతచిత్తేన విపల్లత్థచిత్తేన. **న సమ్భజేయ్యా**తి తథారూపేన సద్ధిం న సమాగచ్ఛేయ్య. **దిజో దుమ**న్తి యథా సకుణో పుబ్బే ఫలితమ్పి రుక్ఖం ఫలే ఖీణే “ఖీణఫలో అయ”న్తి ఞత్వా తం ఛడ్డేత్వా అఞ్ఞం సమేక్ఖతి పరియేసతి, ఏవం అఞ్ఞం సమేక్ఖేయ్య. మహా హి ఏస లోకో, అథ తుమ్హే సస్నేహం ఏకం పురిసం లభిస్సథాతి.

తం సుత్వా బారాణసిరాజా దేవియా సబ్బిస్సరియం అదాసి. తతో పట్ఠాయ సమగ్గా సమ్మోదమానా వసింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ద్వే జయమ్పతికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. “తదా జయమ్పతికా ఇమే ద్వే జయమ్పతికా అహేసుం, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పుటభత్తజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౨౪] ౪. కుమ్భిలజాతకవణ్ణనా

యస్సేతే చతురో ధమ్మాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి.

౧౪౭.“యస్సేతే చతురో ధమ్మా, వానరిన్ద యథా తవ;

సచ్చం ధమ్మో ధితి చాగో, దిట్ఠం సో అతివత్తతి.

౧౪౮.“యస్స చేతే న విజ్జన్తి, గుణా పరమభద్దకా;

సచ్చం ధమ్మో ధితి చాగో, దిట్ఠం సో నాతివత్తతీ”తి.

తత్థ **గుణా పరమభద్దకా**తి యస్స ఏతే పరమభద్దకా చత్తారో రాసట్ఠేన పిణ్డట్ఠేన గుణా న విజ్జన్తి, సో పచ్చామిత్తం అతిక్కమితుం న సక్కోతీతి. సేసమేత్థ సబ్బం హేట్ఠా కుమ్భిలజాతకే వుత్తనయమేవ సద్ధిం సమోధానేనాతి.

కుమ్భిలజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౨౫] ౫. ఖన్తివణ్ణజాతకవణ్ణనా

అత్థి మే పురిసో, దేవాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరాజానం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స కిరేకో బహూపకారో అమచ్చో అన్తేపురే పదుస్సి. రాజా “ఉపకారకో మే”తి ఞత్వాపి అధివాసేత్వా సత్థు ఆరోచేసి. సత్థా “పోరాణకరాజానోపి, మహారాజ, ఏవం అధివాసేసుంయేవా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకో అమచ్చో తస్స అన్తేపురే పదుస్సి, అమచ్చస్సాపి సేవకో తస్స గేహే పదుస్సి. సో తస్స అపరాధం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో తం ఆదాయ రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “దేవ, ఏకో మే ఉపట్ఠాకో సబ్బకిచ్చకారకో , సో మయ్హం గేహే పదుస్సి, తస్స కిం కాతుం వట్టతీ”తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౪౯.“అత్థి మే పురిసో దేవ, సబ్బకిచ్చేసు బ్యావటో;
తస్స చేకోపరాధత్థి, తత్థ త్వం కిన్తి మఞ్ఞసీ”తి.

తత్థ **తస్స చేకోపరాధత్థీ**తి తస్స చ పురిసస్స ఏకో అపరాధో అత్థి. **తత్థ త్వం కిన్తి మఞ్ఞసీ**తి తత్థ తస్స పురిసస్స అపరాధే త్వం “కిం కాతబ్బ”న్తి మఞ్ఞసి, యథా తే చిత్తం ఉప్పజ్జతి, తదనురూపమస్స దణ్డం పణేహీతి దీపేతి.

తం సుత్వా రాజా దుతియం గాథమాహ –

౧౫౦.“అమ్హాకమ్పత్థి పురిసో, ఏదిసో ఇధ విజ్జతి;
దుల్లభో అఙ్గసమ్పన్నో, ఖన్తిరస్మాక రుచ్చతీ”తి.

తస్సత్థో – అమ్హాకమ్పి రాజూనం సతం ఏదిసో బహూపకారో అగారే దుస్సనకపురిసో అత్థి, సో చ ఖో ఇధ విజ్జతి, ఇదానిపి ఇధేవ సంవిజ్జతి, మయం రాజానోపి సమానా తస్స బహూపకారతం సన్ధాయ అధివాసేమ, తుయ్హం పన అరఞ్ఞోపి సతో అధివాసనభారో జాతో. అఙ్గసమ్పన్నో హి సబ్బేహి గుణకోట్ఠాసేహి సమన్నాగతో పురిసో నామ దుల్లభో, తేన కారణేన అస్మాకం ఏవరూపేసు ఠానేసు అధివాసనఖన్తియేవ రుచ్చతీతి.

అమచ్చో అత్తానం సన్ధాయ రఞ్ఞో వుత్తభావం ఞత్వా తతో పట్ఠాయ అన్తేపురే పదుస్సితుం న విసహి, సోపిస్స సేవకో రఞ్ఞో ఆరోచితభావం ఞత్వా తతో పట్ఠాయ తం కమ్మం కాతుం న విసహి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అహమేవ బారాణసిరాజా అహోసి”న్తి. సోపి అమచ్చో రఞ్ఞో సత్థు కథితభావం ఞత్వా తతో పట్ఠాయ తం కమ్మం కాతుం నాసక్ఖీతి.

ఖన్తివణ్ణజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౨౨౬] ౬. కోసియజాతకవణ్ణనా

కాలే నిక్ఖమనా సాధూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరాజానం ఆరబ్భ కథేసి. కోసలరాజా పచ్చన్తవూపసమనత్థాయ అకాలే నిక్ఖమి. వత్థు హేట్ఠా వుత్తనయమేవ.

సత్థా పన అతీతం ఆహరిత్వా ఆహ – “మహారాజ, అతీతే బారాణసిరాజా అకాలే నిక్ఖమిత్వా ఉయ్యానే ఖన్ధావారం నివేసయి. తస్మిం కాలే ఏకో ఉలూకసకుణో వేళుగుమ్బం పవిసిత్వా నిలీయి. కాకసేనా ఆగన్త్వా ‘నిక్ఖన్తమేవ తం గణ్హిస్సామా’”తి పరివారేసి. సో సూరియత్థఙ్గమనం అనోలోకేత్వా అకాలేయేవ నిక్ఖమిత్వా పలాయితుం ఆరభి. అథ నం కాకా పరివారేత్వా తుణ్డేహి కోట్టేన్తా పరిపాతేసుం. రాజా బోధిసత్తం ఆమన్తేత్వా “కిం ను ఖో, పణ్డిత, ఇమే కాకా కోసియం పరిపాతేన్తీ”తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో “అకాలే, మహారాజ, అత్తనో వసనట్ఠానా నిక్ఖమన్తా ఏవరూపం దుక్ఖం పటిలభన్తియేవ, తస్మా అకాలే అత్తనో వసనట్ఠానా నిక్ఖమితుం న వట్టతీ”తి ఇమమత్థం పకాసేన్తో ఇమం గాథాద్వయమాహ –

౧౫౧. “కాలే నిక్ఖమనా సాధు, నాకాలే సాధు నిక్ఖమో;
అకాలేన హి నిక్ఖమ్మ, ఏకకమ్పి బహుజ్జనో;
న కిఞ్చి అత్థం జోతేతి, ధఙ్కసేనావ కోసియం.

౧౫౨. “ధీరో చ విధివిధానఞ్ఞూ, పరేసం వివరానుగూ;
సబ్బామిత్తే వసీకత్వా, కోసియోవ సుఖీ సియా”తి.

తత్థ **కాలే నిక్ఖమనా సాధూతి**, మహారాజ, నిక్ఖమనా నామ నిక్ఖమనం వా పరక్కమనం వా యుత్తపయుత్తకాలే సాధు. **నాకాలే సాధు నిక్ఖమోతి** అకాలే పన అత్తనో వసనట్ఠానతో అఞ్ఞత్థ గన్తుం నిక్ఖమో నామ నిక్ఖమనం వా పరక్కమనం వా న సాధు. ‘‘**అకాలేన హీ**’’తిఆదీసు చతూసు పదేసు పఠమేన సద్ధిం తతియం, దుతియేన చతుత్థం యోజేత్వా ఏవం అత్థో వేదితబ్బో. అత్తనో వసనట్ఠానతో హి కోచి పురిసో అకాలేన నిక్ఖమిత్వా వా పరక్కమిత్వా వా **న కిఞ్చి అత్థం జోతేతి,** అత్తనో అప్పమత్తకమ్పి వుడ్ఢిం ఉప్పాదేతుం న సక్కోతి, అథ ఖో **ఏకకమ్పి బహుజ్జనో** బహూపి సో పచ్చత్థికజనో ఏతం అకాలే నిక్ఖమన్తం వా పరక్కమన్తం వా ఏకకం పరివారేత్వా మహావినాసం పాపేతి. తత్రాయం ఉపమా – **ధఙ్కసేనావ కోసియం,** యథా అయం ధఙ్కసేనా ఇమం అకాలే నిక్ఖమన్తఞ్చ పరక్కమన్తఞ్చ కోసియం తుణ్డేహి వితుదన్తి మహావినాసం పాపేన్తి, తథా తస్మా తిరచ్ఛానగతే ఆదిం కత్వా కేనచి అకాలే అత్తనో వసనట్ఠానతో న నిక్ఖమితబ్బం న పరక్కమితబ్బన్తి.

దుతియగాథాయ **ధీరోతి** పణ్డితో. **విధీతి** పోరాణకపణ్డితేహి ఠపితపవేణీ. **విధానన్తి** కోట్ఠాసో వా సంవిదహనం వా. **వివరానుగూతి** వివరం అనుగచ్ఛన్తో జానన్తో. **సబ్బామిత్తేతి** సబ్బే అమిత్తే. **వసీకత్వాతి** అత్తనో వసే కత్వా. **కోసియోవాతి** ఇమమ్హా బాలకోసియా అఞ్ఞో పణ్డితకోసియో వియ. ఇదం వుత్తం హోతి – యో చ ఖో పణ్డితో “ఇమస్మిం కాలే నిక్ఖమితబ్బం పరక్కమితబ్బం, ఇమస్మిం న నిక్ఖమితబ్బం న పరక్కమితబ్బ”న్తి పోరాణకపణ్డితేహి ఠపితస్స పవేణిసఙ్ఖాతస్స విధినో కోట్ఠాససఙ్ఖాతం విధానం వా తస్స వా విధినో విధానం సంవిదహనం అనుట్ఠానం జానాతి, సో విధివిధానఞ్ఞూ పరేసం అత్తనో పచ్చామిత్తానం వివరం ఞత్వా యథా నామ పణ్డితో కోసియో రత్తిసఙ్ఖాతే అత్తనో కాలే నిక్ఖమిత్వా చ పరక్కమిత్వా చ తత్థ

తత్థ సయితానఞ్ఞేవ కాకానం సీసాని ఛిన్దమానో తే సబ్బే అమిత్తే వసీకత్వా సుఖీ సియా, ఏవం ధీరోపి కాలే నిక్ఖమిత్వా పరక్కమిత్వా అత్తనో పచ్చామిత్తే వసీకత్వా సుఖీ నిద్దుక్ఖో భవేయ్యాతి. రాజా బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా నివత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కోసియజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౨౨౭] ౭. గూథపాణజాతకవణ్ణనా

సూరో సూరేన సఙ్గమ్మాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిం కిర కాలే జేతవనతో తిగావుతడ్ఢయోజనమత్తే ఏకో నిగమగామో, తత్థ బహూని సలాకభత్తపక్ఖియభత్తాని అత్థి. తత్రేకో పఞ్హాపుచ్ఛకో కోణ్డో వసతి. సో సలాకభత్తపక్ఖియభత్తానం అత్థాయ ఆగతే దహరే చ సామణేరే చ “కే ఖాదన్తి, కే పివన్తి, కే భుఞ్జన్తీ”తి పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా కథేతుం అసక్కోన్తే లజ్జాపేసి. తే తస్స భయేన సలాకభత్తపక్ఖియభత్తత్థాయ తం గామం న గచ్ఛన్తి. అథేకదివసం ఏకో భిక్ఖు సలాకగ్గం గన్త్వా “భన్తే, అసుకగామే సలాకభత్తం వా పక్ఖియభత్తం వా అత్థీ”తి పుచ్ఛిత్వా “అత్థావుసో, తత్థ పనేకో కోణ్డో పఞ్హం పుచ్ఛతి, తం కథేతుం అసక్కోన్తే అక్కోసతి పరిభాసతి, తస్స భయేన కోచి గన్తుం న సక్కోతీ”తి వుత్తే “భన్తే, తత్థ భత్తాని మయ్హం పాపేథ, అహం తం దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా తతో పట్ఠాయ తుమ్హే దిస్వా పలాయనకం కరిస్సామీ”తి ఆహ. భిక్ఖూ “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్స తత్థ భత్తాని పాపేసుం.

సో తత్థ గన్త్వా గామద్వారే చీవరం పారుపి. తం దిస్వా కోణ్డో చణ్డమేణ్డకో వియ వేగేన ఉపగన్త్వా “పఞ్హం మే, సమణ, కథేహీ”తి ఆహ. “ఉపాసక, గామే చరిత్వా యాగుం ఆదాయ ఆసనసాలం తావ మే ఆగన్తుం దేహీ”తి. సో యాగుం ఆదాయ ఆసనసాలం ఆగతేపి తస్మిం తథేవ ఆహ. సోపి నం భిక్ఖు “యాగుం తావ మే పాతుం దేహి, ఆసనసాలం తావ సమ్మజ్జితుం దేహి, సలాకభత్తం తావ మే ఆహరితుం దేహీ”తి వత్వా సలాకభత్తం ఆహరిత్వా తమేవ పత్తం గాహాపేత్వా “ఏహి, పఞ్హం తే కథేస్సామీ”తి బహిగామం నేత్వా చీవరం సంహరిత్వా అంసే ఠపేత్వా తస్స హత్థతో పత్తం గహేత్వా అట్ఠాసి. తత్రాపి నం సో “సమణ, పఞ్హం మే కథేహీ”తి ఆహ. అథ నం “కథేమి తే పఞ్హ”న్తి ఏకప్పహారేనేవ పాతేత్వా అట్ఠీని సంచుణ్ణేన్తో వియ పోథేత్వా గూథం ముఖే పక్ఖిపిత్వా “ఇతో దాని పట్ఠాయ ఇమం గామం ఆగతం కఞ్చి భిక్ఖుం పఞ్హం పుచ్ఛితకాలే జానిస్సామీ”తి సన్తజ్జేత్వా పక్కామి. సో తతో పట్ఠాయ భిక్ఖూ దిస్వావ పలాయతి. అపరభాగే తస్స భిక్ఖునో సా కిరియా భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటా జాతా. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అసుకభిక్ఖు కిర కోణ్డస్స ముఖే గూథం పక్ఖిపిత్వా గతో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, సో భిక్ఖు ఇదానేవ తం మీళ్హేన ఆసాదేతి, పుబ్బేపి ఆసాదేసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే అఙ్గమగధవాసినో అఞ్ఞమఞ్ఞస్స రట్ఠం గచ్ఛన్తా ఏకదివసం ద్విన్నం రట్ఠానం సీమన్తరే ఏకం సరం నిస్సాయ వసిత్వా సురం పివిత్వా మచ్ఛమంసం ఖాదిత్వా పాతోవ యానాని యోజేత్వా పక్కమింసు. తేసం గతకాలే ఏకో గూథఖాదకో పాణకో గూథగన్ధేన ఆగన్త్వా తేసం పీతట్ఠానే ఛడ్డితం సురం దిస్వా పిపాసాయ పివిత్వా మత్తో హుత్వా గూథపుఞ్జం అభిరుహి, అల్లగూథం తస్మిం ఆరుళ్హే థోకం ఓనమి. సో “పథవీ మం ధారేతుం న సక్కోతీ”తి విరవి. తస్మిఞ్ఞేవ ఖణే ఏకో మత్తవరవారణో తం పదేసం పత్వా గూథగన్ధం ఘాయిత్వా జిగుచ్ఛన్తో పటిక్కమి. సో తం దిస్వా “ఏస మమ భయేన పలాయతీ”తి సఞ్ఞీ హుత్వా “ఇమినా మే సద్ధిం సఙ్గామం కాతుం వట్టతీ”తి తం అవ్హయన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౨౩. "సూరో సూరేన సఙ్గమ్మ, విక్కన్తేన పహారినా;
ఏహి నాగ నివత్తస్సు, కిం ను భీతో పలాయసి;
పస్సన్తు అఙ్గమగధా, మమ తుయ్హఞ్చ విక్కమ"న్తి.

తస్సత్థో – త్వం సూరో మయా సూరేన సద్ధిం సమాగన్త్వా వీరియవిక్కమేన విక్కన్తేన పహారదానసమత్థతాయ పహారినా కింకారణా అసఙ్గామేత్వావ గచ్ఛసి, నను నామ ఏకసమ్పహారోపి దాతబ్బో సియా, తస్మా ఏహి నాగ నివత్తస్సు, ఏత్తకేనేవ మరణభయతజ్జితో హుత్వా కిం ను భీతో పలాయసి, ఇమే ఇమం సీమం అన్తరం కత్వా వసన్తా పస్సన్తు, అఙ్గమగధా మమ తుయ్హఞ్చ విక్కమం ఉభిన్నమ్పి అమ్హాకం పరక్కమం పస్సన్తూతి.

సో హత్థీ కణ్ణం దత్వా తస్స వచనం సుత్వా నివత్తిత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా తం అపసాదేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౨౪. "న తం పాదా వధిస్సామి, న దన్తేహి న సోణ్డియా;
మీళ్హేన తం వధిస్సామి, పూతి హఞ్ఞతు పూతినా"తి.

తస్సత్థో – న తం పాదాదీహి వధిస్సామి, తుయ్హం పన అనుచ్ఛవికేన మీళ్హేన తం వధిస్సామీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా "పూతిగూథపాణకో పూతినావ హఞ్ఞతూ"తి తస్స మత్థకే మహన్తం లణ్డం పాతేత్వా ఉదకం విస్సజ్జేత్వా తత్థేవ తం జీవితక్ఖయం పాపేత్వా కోఞ్చనాదం నదన్తో అరఞ్ఞమేవ పావిసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా గూథపాణకో కోణ్డో అహోసి, వారణో సో భిక్ఖు, తం కారణం పచ్చక్ఖతో దిస్వా తస్మిం వనసణ్డే నివుత్థదేవతా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

గూథపాణజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౨౮] ౮. కామనీతజాతకవణ్ణనా

తయో గిరిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కామనీతబ్రాహ్మణం నామ ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పచ్చుప్పన్నఞ్చ అతీతఞ్చ ద్వాదసకనిపాతే **కామజాతకే** (జా. ౧.౧౨.౩౭ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. తేసు పన ద్వీసు రాజపుత్తేసు జేట్ఠకో ఆగన్త్వా బారాణసియం రాజా అహోసి, కనిట్ఠో ఉపరాజా. తేసు రాజా వత్థుకామకిలేసకామేసు అతిత్తో ధనలోలో అహోసి. తదా బోధిసత్తో సక్కో దేవరాజా హుత్వా జమ్బుదీపం ఓలోకేన్తో తస్స రఞ్ఞో ద్వీసుపి కామేసు అతిత్తభావం ఞత్వా "ఇమం రాజానం నిగ్గణ్హిత్వా లజ్జాపేస్సామీ"తి బ్రాహ్మణమాణవవణ్ణేన ఆగన్త్వా రాజానం పస్సి, రఞ్ఞా చ "కేనత్థేన ఆగతోసి మాణవా"తి వుత్తే "అహం, మహారాజ, తీణి నగరాని పస్సామి ఖేమాని సుభిక్ఖాని పహూతహత్థిఅస్సరథపత్తీని హిరఞ్ఞసువణ్ణాలఙ్కారభరితాని, సక్కా చ పన తాని అప్పకేనేవ బలేన గణ్హితుం, అహం తే తాని గహేత్వా దాతుం ఆగతో"తి ఆహ. "కదా గచ్ఛామ, మాణవా"తి వుత్తే "స్వే మహారాజా"తి. "తేన హి గచ్ఛ, పాతోవ ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి. "సాధు, మహారాజ, వేగేన బలం సజ్జేహీ"తి వత్వా సక్కో సకట్ఠానమేవ గతో.

రాజా పునదివసే భేరిం చరాపేత్వా బలసజ్జం కారేత్వా అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా "హియ్యో ఏకో బ్రాహ్మణమాణవో "ఉత్తరపఞ్చాలే ఇన్దపత్తే కేకకేతి ఇమేసు తీసు నగరేసు రజ్జం గహేత్వా దస్సామీ"తి ఆహ, తం మాణవం ఆదాయ తీసు

నగరేసు రజ్జం గణ్హిస్సామ, వేగేన నం పక్కోసథాతి. “కత్థస్స, దేవ, నివాసో దాపితో”తి? “న మే తస్స నివాసగేహం దాపిత”న్తి. “నివాసపరిబ్బయో పన దిన్నో”తి? “సోపి న దిన్నో”తి. అథ “కహం నం పస్సిస్సామా”తి? “నగరవీథీసు ఓలోకేథా”తి. తే ఓలోకేన్తా అదిస్వా “న పస్సామ, మహారాజా”తి ఆహంసు. రఞ్ఞో మాణవం అపస్సన్తస్స “ఏవం మహన్తా నామ ఇస్సరియా పరిహీనోమ్హీ”తి మహాసోకో ఉదపాది, హదయవత్థు ఉణ్హం అహోసి, వత్థులోహితం కుప్పి, లోహితపక్ఖన్దికా ఉదపాది, వేజ్జా తికిచ్ఛితుం నాసక్ఖింసు.

తతో తీహచతూహచ్చయేన సక్కో ఆవజ్జమానో తస్స తం ఆబాధం ఞత్వా “తికిచ్ఛిస్సామి న”న్తి బ్రాహ్మణవణ్ణేన ఆగన్త్వా ద్వారే ఠత్వా “వేజ్జబ్రాహ్మణో తుమ్హాకం తికిచ్ఛనత్థాయ ఆగతో”తి ఆరోచాపేసి. రాజా తం సుత్వా “మహన్తమహన్తా రాజవేజ్జా మం తికిచ్ఛితుం నాసక్ఖింసు, పరిబ్బయమస్స దాపేత్వా ఉయ్యోజేథా”తి ఆహ. సక్కో తం సుత్వా “మయ్హం నేవ నివాసపరిబ్బయేన అత్థో, వేజ్జలాభమ్పి న గణ్హిస్సామి, తికిచ్ఛిస్సామి నం, పున రాజా మం పస్సతూ”తి ఆహ. రాజా తం సుత్వా “తేన హి ఆగచ్ఛతూ”తి ఆహ. సక్కో పవిసిత్వా జయాపేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి, రాజా “త్వం మం తికిచ్ఛసీ”తి ఆహ. “ఆమ, దేవా”తి. “తేన హి తికిచ్ఛస్సూ”తి. “సాధు, మహారాజ, బ్యాధినో మే లక్ఖణం కథేథ, కేన కారణేన ఉప్పన్నో, కిం ఖాదితం వా పీతం వా నిస్సాయ, ఉదాహు దిట్ఠం వా సుతం వా”తి? “తాత, మయ్హం బ్యాధి సుతం నిస్సాయ ఉప్పన్నో”తి. “కిం తే సుత”న్తి. “తాత ఏకో మాణవో ఆగన్త్వా మయ్హం ‘తీసు నగరేసు రజ్జం గణ్హిత్వా దస్సామీ’తి ఆహ, అహం తస్స నివాసట్ఠానం వా నివాసపరిబ్బయం వా న దాపేసిం, సో మయ్హం కుజ్ఝిత్వా అఞ్ఞస్స రఞ్ఞో సన్తికం గతో భవిస్సతి. అథ మే ‘ఏవం మహన్తా నామ ఇస్సరియా పరిహీనోమ్హీ’తి చిన్తేన్తస్స అయం బ్యాధి ఉప్పన్నో. సచే సక్కోసి త్వం మే కామచిత్తం నిస్సాయ ఉప్పన్నం బ్యాధిం తికిచ్ఛితుం, తికిచ్ఛాహీ”తి ఏతమత్థం పకాసేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩౩.“తయో గిరిం అన్తరం కామయామి, పఞ్చాలా కురుయో కేకకే చ;

తతుత్తరిం బ్రాహ్మణ కామయామి, తికిచ్ఛ మం బ్రాహ్మణ కామనీత”న్తి.

తత్థ **తయో గిరి**న్తి తయో గిరీ, అయమేవ వా పాఠో. యథా “సుదస్సనస్స గిరినో, ద్వారఞ్హేతం పకాసతీ”తి ఏత్థ సుదస్సనం దేవనగరం యుజ్ఝిత్వా దుగ్గణ్హతాయ దుచ్ఛలనతాయ “సుదస్సనగిరీ”తి వుత్తం, ఏవమిధాపి తీణి నగరాని “తయో గిరి”న్తి అధిప్పేతాని. తస్మా అయమేత్థ అత్థో – తీణి చ నగరాని తేసఞ్చ అన్తరం తివిధమ్పి రట్ఠం కామయామి. “పఞ్చాలా కురుయో కేకకే చా”తి ఇమాని తేసం రట్ఠానం నామాని. తేసు **పఞ్చాలా**తి ఉత్తరపఞ్చాలా, తత్థ కపిలం నామ నగరం. **కురుయో**తి కురురట్ఠం, తత్థ ఇన్దపత్తం నామ నగరం. **కేకకే చా**తి పచ్చత్తే ఉపయోగవచనం, తేన కేకకరట్ఠం దస్సేతి. తత్థ కేకకరాజధానీయేవ నగరం. **తతుత్తరి**న్తి తం అహం ఇతో పటిలద్ధా బారాణసిరజ్జా తతుత్తరిం తివిధం రజ్జం కామయామి. **తికిచ్ఛ మం, బ్రాహ్మణ, కామనీత**న్తి ఇమేహి వత్థుకామేహి చ కిలేసకామేహి చ నీతం హతం పహతం సచే సక్కోసి, తికిచ్ఛ మం బ్రాహ్మణాతి.

అథ నం సక్కో “మహారాజ, త్వం మూలోసధాదీహి అతేకిచ్ఛో. ఞాణోసధేనేవ తికిచ్ఛితబ్బో”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౩౪.“కణ్హాహిదట్ఠస్స కరోన్తి హేకే, అమనుస్సపవిట్ఠస్స కరోన్తి పణ్డితా;

న కామనీతస్స కరోతి కోచి, ఓక్కన్తసుక్కస్స హి కా తికిచ్ఛా”తి.

తత్థ **కణ్ణాహిదట్ఠస్స కరోన్తి హేకేతి** ఏకచ్చే హి తికిచ్ఛకా ఘోరవిసేన కాళసప్పేన దట్ఠస్స మన్తేహి చేవ ఓసధేహి చ తికిచ్ఛం కరోన్తి. **అమనుస్సపవిట్ఠస్స కరోన్తి పణ్డితాతి** అపరే పణ్డితా భూతవేజ్జా భూతయక్ఖాదీహి అమనుస్సేహి పవిట్ఠస్స అభిభూతస్స గహితస్స బలికమ్మపరిత్తకరణఓసధపరిభావితాదీహి తికిచ్ఛం కరోన్తి. **న కామనీతస్స కరోతి కోచీతి** కామేహి పన నీతస్స కామవసికస్స పుగ్గలస్స అఞ్ఞత్ర పణ్డితేహి అఞ్ఞో కోచి తికిచ్ఛం న కరోతి, కరోన్తోపి కాతుం సమత్థో నామ నత్థి. కింకారణా? **ఓక్కన్తసుక్కస్స హి కా తికిచ్ఛాతి**, ఓక్కన్తసుక్కస్స అవక్కన్తస్స కుసలధమ్మమరియాదం అతిక్కన్తస్స అకుసలధమ్మే పతిట్ఠితస్స పుగ్గలస్స మన్తోసధాదీహి కా నామ తికిచ్ఛా, న సక్కా ఓసధేహి తికిచ్ఛితున్తి.

ఇతిస్స మహాసత్తో ఇమం కారణం దస్సేత్వా ఉత్తరి ఏవమాహ – “మహారాజ, సచే త్వం తాని తీణి రజ్జాని లచ్ఛసి, అపి ను ఖో ఇమేసు చతూసు నగరేసు రజ్జం కరోన్తో ఏకప్పహారేనేవ చత్తారి సాటకయుగాని పరిదహేయ్యాసి, చతూసు వా సువణ్ణపాతీసు భుఞ్జేయ్యాసి, చతూసు వా సయనేసు సయేయ్యాసి, మహారాజ, తణ్హావసికేన నామ భవితుం న వట్టతి, తణ్హా హి నామేసా విపత్తిమూలా. సా వడ్ఢమానా యో తం వడ్ఢేతి, తం పుగ్గలం అట్ఠసు మహానిరయేసు సోళససు ఉస్సదనిరయేసు నానప్పకారభేదేసు చ అవసేసేసు అపాయేసు ఖిపతీ”తి. ఏవం రాజానం నిరయాదిభయేన తజ్జేత్వా మహాసత్తో ధమ్మం దేసేసి. రాజాపిస్స ధమ్మం సుత్వా విగతసోకో హుత్వా తావదేవ నిబ్యాధితం పాపుణి . సక్కోపిస్స ఓవాదం దత్వా సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా దేవలోకమేవ గతో. సోపి తతో పట్ఠాయ దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా కామనీతబ్రాహ్మణో అహోసి, సక్కో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కామనీతజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౨౯] ౯. పలాయితజాతకవణ్ణనా

గజగ్గమేఘేహీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పలాయితపరిబ్బాజకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర వాదత్థాయ సకలజమ్బుదీపం విచరిత్వా కఞ్చి పటివాదిం అలభిత్వా అనుపుబ్బేన సావత్థిం గన్త్వా “అత్థి ను ఖో కోచి మయా సద్ధిం వాదం కాతుం సమత్థో”తి మనుస్సే పుచ్ఛి. మనుస్సా “తాదిసానం సహస్సేనపి సద్ధిం వాదం కాతుం సమత్థో సబ్బఞ్ఞూ ద్విపదానం అగ్గో మహాగోతమో ధమ్మిస్సరో పరప్పవాదమద్దనో, సకలేపి జమ్బుదీపే ఉప్పన్నో పరప్పవాదో తం భగవన్తం అతిక్కమితుం సమత్థో నామ నత్థి. వేలన్తం పత్వా సముద్దఊమియో వియ హి సబ్బవాదా తస్స పాదమూలం పత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణా హోన్తీ”తి బుద్ధగుణే కథేసుం. పరిబ్బాజకో “కహం పన సో ఏతరహీ”తి పుచ్ఛిత్వా “జేతవనే”తి సుత్వా “ఇదానిస్స వాదం ఆరోపేస్సామీ”తి మహాజనపరివుతో జేతవనం గచ్ఛన్తో జేతేన రాజకుమారేన నవకోటిధనం విస్సజ్జేత్వా కారితం జేతవనద్వారకోట్ఠకం దిస్వా “అయం సమణస్స గోతమస్స వసనపాసాదో”తి పుచ్ఛిత్వా “ద్వారకోట్ఠకో అయ”న్తి సుత్వా “ద్వారకోట్ఠకో తావ ఏవరూపో, వసనగేహం కీదిసం భవిస్సతీ”తి వత్వా “గన్ధకుటి నామ అప్పమేయ్యా”తి వుత్తే “ఏవరూపేన సమణేన సద్ధిం కో వాదం కరిస్సతీ”తి తతోవ పలాయి. మనుస్సా ఉన్నాదినో హుత్వా జేతవనం పవిసిత్వా సత్థారా “కిం అకాలే ఆగతత్థా”తి వుత్తా తం పవత్తిం కథయింసు. సత్థా “న ఖో ఉపాసకా ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మమ వసనట్ఠానస్స ద్వారకోట్ఠకం దిస్వా పలాయతేవా”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలాయం బోధిసత్తో రజ్జం కారేసి, బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో. సో “తక్కసిలం గణ్హిస్సామీ”తి మహన్తేన బలకాయేన గన్త్వా నగరతో అవిదూరే ఠత్వా “ఇమినా నియామేన హత్థీ పేసేథ, ఇమినా అస్సే, ఇమినా రథే,

ఇమినా పత్తీ, ఏవం ధావిత్వా ఆవుధేహి పహరథ, ఏవం ఘనవస్సవలాహకా వియ సరవస్సం వస్సథా"తి తేనం విచారేన్తో ఇమం గాథాద్వయమాహ –

౧౩౮."గజగ్గమేఘేహి హయగ్గమాలిభి, రథూమిజాతేహి సరాభివస్సేభి;
థరుగ్గహావట్టదళ్హప్పహారిభి, పరివారితా తక్కసిలా సమన్తతో.

౧౩౯."అభిధావథ చూపధావథ చ, వివిధా వినాదితా వదన్తిభి;
వత్తతజ్జ తుములో ఘోసో యథా, విజ్జులతా జలధరస్స గజ్జతో"తి.

తత్థ **గజగ్గమేఘేహీ**తి అగ్గగజమేఘేహి, కోఞ్చనాదం గజ్జన్తేహి మత్తవరవారణవలాహకేహీతి అత్థో. **హయగ్గమాలిభీ**తి అగ్గహయమాలీహి, వరసిన్ధవవలాహకకులేహి అస్సానీకేహీతి అత్థో. **రథూమిజాతేహీ**తి సఞ్జాతఊమివేగేహి సాగరసలిలేహి వియ సఞ్జాతరథూమీహి, రథానీకేహీతి అత్థో. **సరాభివస్సేభీ**తి తేహియేవ రథానీకేహి ఘనవస్సమేఘో వియ సరవస్సం వస్సన్తేహి . **థరుగ్గహావట్టదళ్హప్పహారిభీ**తి థరుగ్గహేహి ఆవట్టదళ్హప్పహారీహి, ఇతో చితో చ ఆవత్తిత్వా పరివత్తిత్వా దళ్హం పహరన్తేహి గహితఖగ్గరతనథరుదణ్డేహి పత్తియోధేహి చాతి అత్థో. **పరివారితా తక్కసిలా సమన్తతో**తి యథా అయం తక్కసిలా పరివారితా హోతి, సీఘం తథా కరోథాతి అత్థో.

అభిధావథ చూపధావథ చాతి వేగేన ధావథ చేవ ఉపధావథ చ. **వివిధా వినాదితా వదన్తిభీ**తి వరవారణేహి సద్ధిం వివిధా వినదితా భవథ, సేళితగజ్జితవాదితేహి నానావిరవా హోథాతి అత్థో. **వత్తతజ్జ తుములో ఘోసో**తి వత్తతు అజ్జ తుములో మహన్తో అసనిసద్దసదిసో ఘోసో. **యథా విజ్జులతా జలధరస్స గజ్జతో**తి యథా గజ్జన్తస్స జలధరస్స ముఖతో నిగ్గతా విజ్జులతా చరన్తి, ఏవం విచరన్తా నగరం పరివారేత్వా రజ్జం గణ్హథాతి వదతి.

ఇతి సో రాజా గజ్జిత్వా సేనం విచారేత్వా నగరద్వారసమీపం గన్త్వా ద్వారకోట్ఠకం దిస్వా "ఇదం రఞ్ఞో వసనగేహ"న్తి పుచ్ఛిత్వా "అయం నగరద్వారకోట్ఠకో"తి వుత్తే "నగరద్వారకోట్ఠకో తావ ఏవరూపో, రఞ్ఞో నివేసనం కీదిసం భవిస్సతీ"తి వత్వా "వేజయన్తపాసాదసదిస"న్తి సుత్వా "ఏవం యససమ్పన్నేన రఞ్ఞా సద్ధిం యుజ్ఝితుం న సక్ఖిస్సామా"తి ద్వారకోట్ఠకం దిస్వావ నివత్తిత్వా పలాయిత్వా బారాణసిమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బారాణసిరాజా పలాయితపరిబ్బాజకో అహోసి, తక్కసిలరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

పలాయితజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౩౦] ౧౦. దుతియపలాయితజాతకవణ్ణనా

ధజమపరిమితన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం పలాయితపరిబ్బాజకమేవ ఆరబ్భ కథేసి. ఇమస్మిం పన వత్థుస్మిం సో పరిబ్బాజకో జేతవనం పావిసి. తస్మిం ఖణే సత్థా మహాజనపరివుతో అలఙ్కతధమ్మాసనే నిసిన్నో మనోసిలాతలే సీహనాదం నదన్తో సీహపోతకో వియ ధమ్మం దేసేతి. పరిబ్బాజకో దసబలస్స బ్రహ్మసరీరపటిభాగం రూపం పుణ్ణచన్దసస్సిరికం ముఖం సువణ్ణపట్టసదిసం నలాటఞ్చ దిస్వా "కో ఏవరూపం పురిసుత్తమం జినితుం సక్ఖిస్సతీ"తి

నివత్తిత్వా పరిసన్తరం పవిసిత్వా పలాయి. మహాజనో తం అనుబన్ధిత్వా నివత్తిత్వా సత్థుస్స తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సత్థా "న సో పరిబ్బాజకో ఇదానేవ, పుబ్బేపి మమ సువణ్ణవణ్ణం ముఖం దిస్వా పలాతోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బోధిసత్తో బారాణసియం రజ్జం కారేసి, తక్కసిలాయం ఏకో గన్ధారరాజా. సో "బారాణసిం గహేస్సామీ"తి చతురఙ్గినియా సేనాయ ఆగన్త్వా నగరం పరివారేత్వా నగరద్వారే ఠితో అత్తనో బలవాహనం ఓలోకేత్వా "కో ఏత్తకం బలవాహనం జినితుం సక్ఖిస్సతీ"తి అత్తనో సేనం సంవణ్ణేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౩౯."ధజమపరిమితం అనన్తపారం, దుప్పసహం ధఙ్కేహి సాగరంవ;
గిరిమివ అనిలేన దుప్పసయ్హో, దుప్పసహో అహమజ్జ తాదిసేనా"తి.

తత్థ **ధజమపరిమితన్తి** ఇదం తావ మే రథేసు మోరఛదే ఠపేత్వా ఉస్సాపితధజమేవ అపరిమితం బహుం అనేకసతసఙ్ఖ్యం. **అనన్తపారన్తి** బలవాహనమ్పి మే "ఏత్తకా హత్థీ ఏత్తకా అస్సా ఏత్తకా రథా ఏత్తకా పత్తీ"తి గణనపరిచ్ఛేదరహితం అనన్తపారం. **దుప్పసహన్తి** న సక్కా పటిసత్తూహి సహితుం అభిభవితుం . యథా కిం? **ధఙ్కేహి సాగరంవ,** యథా సాగరో బహూహి కాకేహి వేగవిక్ఖమ్భనవసేన వా అతిక్కమనవసేన వా దుప్పసహో, ఏవం దుప్పసహం. **గిరిమివ అనిలేన దుప్పసయ్హోతి** అపిచ మే అయం బలకాయో యథా పబ్బతో వాతేన అకమ్పనీయతో దుప్పసహో, తథా అఞ్ఞేన బలకాయేన దుప్పసహో. **దుప్పసహో అహమజ్జ తాదిసేనాతి** స్వాహం ఇమినా బలేన సమన్నాగతో అజ్జ తాదిసేన దుప్పసహోతి అట్టాలకే ఠితం బోధిసత్తం సన్ధాయ వదతి.

అథస్స సో పుణ్ణచన్దసస్సిరికం అత్తనో ముఖం దస్సేత్వా "బాల, మా విప్పలపసి, ఇదాని తే బలవాహనం మత్తవారణో వియ నళవనం విద్ధంసేస్సామీ"తి సన్తజ్జేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౪౦."మా బాలియం విలపి న హిస్స తాదిసం, విడయ్హసే న హి లభసే నిసేధకం;
ఆసజ్జసి గజమివ ఏకచారినం, యో తం పదా నళమివ పోథయిస్సతీ"తి.

తత్థ **మా బాలియం విలపీతి** మా అత్తనో బాలభావం విప్పలపసి. **న హిస్స తాదిసన్తి** న హి అస్స తాదిసో, అయమేవ వా పాఠో. తాదిసో "అనన్తపారం మే బలవాహన"న్తి ఏవరూపం తక్కేన్తో రజ్జఞ్చ గహేతుం సమత్థో నామ న హి అస్స, న హోతీతి అత్థో. **విడయ్హసేతి** త్వం బాల, కేవలం రాగదోసమోహమానపరిళాహేన విడయ్హసియేవ. **న హి లభసే నిసేధకన్తి** మాదిసం పన పసయ్హ అభిభవిత్వా నిసేధకం న తావ లభసి, అజ్జ తం ఆగతమగ్గేనేవ పలాపేస్సామి. **ఆసజ్జసీతి** ఉపగచ్ఛసి. **గజమివ ఏకచారినన్తి** ఏకచారినం మత్తవరవారణం వియ. **యో తం పదా నళమివ పోథయిస్సతీతి** యో తం యథా నామ మత్తవరవారణో పాదా నళం పోథేతి సంచుణ్ణేతి, ఏవం పోథయిస్సతి, తం త్వం ఆసజ్జసీతి అత్తానం సన్ధాయాహ.

ఏవం తజ్జేన్తస్స పనస్స కథం సుత్వా గన్ధారరాజా ఉల్లోకేన్తో కఞ్చనపట్టసదిసం మహానలాటం దిస్వా అత్తనో గహణభీతో నివత్తిత్వా పలాయన్తో సకనగరమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా గన్ధారరాజా పలాయితపరిబ్బాజకో అహోసి, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

దుతియపలాయితజాతకవణ్ణనా దసమా.

కాసావవగ్గో అట్ఠమో.

తస్సుద్దానం –

కాసావం చూళనన్దియం, పుటభత్తఞ్చ కుమ్భిలం;
ఖన్తివణ్ణం కోసియఞ్చ, గూథపాణం కామనీతం;
పలాయితద్వయమ్పి చ.

౯. ఉపాహనవగ్గో

[౨౩౧] ౧. ఉపాహనజాతకవణ్ణనా

యథాపి కీతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ధమ్మసభాయఞ్హి భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – ‘‘ఆవుసో, దేవదత్తో ఆచరియం పచ్చక్ఖాయ తథాగతస్స పటిపక్ఖో పటిసత్తు హుత్వా మహావినాసం పాపుణీ’’తి. సత్థా ఆగన్త్వా ‘‘కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా’’తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘ఇమాయ నామా’’తి వుత్తే ‘‘న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ ఆచరియం పచ్చక్ఖాయ మమ పటిపక్ఖో హుత్వా మహావినాసం పత్తో, పుబ్బేపి పత్తోయేవా’’తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హత్థాచరియకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో హత్థిసిప్పే నిప్ఫత్తిం పాపుణి. అథేకో కాసిగామకో మాణవకో ఆగన్త్వా తస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హి. బోధిసత్తా నామ సిప్పం వాచేన్తా ఆచరియముట్ఠిం న కరోన్తి, అత్తనో జానననియామేన నిరవసేసం సిక్ఖాపేన్తి. తస్మా సో మాణవో బోధిసత్తస్స జాననసిప్పం నిరవసేసముగ్గణ్హిత్వా బోధిసత్తం ఆహ – ‘‘ఆచరియ , అహం రాజానం ఉపట్ఠహిస్సామీ’’తి. బోధిసత్తో ‘‘సాధు, తాతా’’తి గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి – ‘‘మహారాజ, మమ అన్తేవాసికో తుమ్హే ఉపట్ఠాతుం ఇచ్ఛతీ’’తి. ‘‘సాధు, ఉపట్ఠాతూ’’తి. ‘‘తేన హిస్స పరిబ్బయం జానాథా’’తి? ‘‘తుమ్హాకం అన్తేవాసికో తుమ్హేహి సమకం న లచ్ఛతి, తుమ్హేసు సతం లభన్తేసు పణ్ణాసం లచ్ఛతి, ద్వే లభన్తేసు ఏకం లచ్ఛతీ’’తి. సో గేహం గన్త్వా తం పవత్తిం అన్తేవాసికస్స ఆరోచేసి. అన్తేవాసికో ‘‘అహం, ఆచరియ, తుమ్హేహి సమం సిప్పం జానామి. సచే సమకఞ్ఞేవ పరిబ్బయం లభిస్సామి, ఉపట్ఠహిస్సామి. నో చే, న ఉపట్ఠహిస్సామీ’’తి ఆహ. బోధిసత్తో తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా ‘‘సచే సో తుమ్హేహి సమప్పకారో, తుమ్హేహి సమకఞ్ఞేవ సిప్పం దస్సేతుం సక్కోన్తో సమకం లభిస్సతీ’’తి ఆహ. బోధిసత్తో తం పవత్తిం తస్స ఆరోచేత్వా తేన ‘‘సాధు దస్సేస్సామీ’’తి వుత్తే రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా ‘‘తేన హి స్వే సిప్పం దస్సేథా’’తి. ‘‘సాధు, దస్సేస్సామ, నగరే భేరిం చరాపేథా’’తి. రాజా ‘‘స్వే కిర ఆచరియో చ అన్తేవాసికో చ ఉభో హత్థిసిప్పం దస్సేస్సన్తి, రాజఙ్గణే సన్నిపతిత్వా దట్ఠుకామా పస్సన్తూ’’తి భేరిం చరాపేసి.

ఆచరియో ‘‘న మే అన్తేవాసికో ఉపాయకోసల్లం జానాతీ’’తి ఏకం హత్థిం గహేత్వా ఏకరత్తేనేవ విలోమం సిక్ఖాపేసి. సో తం ‘‘గచ్ఛా’’తి వుత్తే ఓసక్కితుం, ‘‘ఓసక్కా’’తి వుత్తే గన్తుం, ‘‘తిట్ఠా’’తి వుత్తే నిపజ్జితుం, ‘‘నిపజ్జా’’తి వుత్తే ఠాతుం, ‘‘గణ్హా’’తి వుత్తే ఠపేతుం, ‘‘ఠపేహీ’’తి వుత్తే గణ్హితుం సిక్ఖాపేత్వా పునదివసే తం హత్థిం అభిరుహిత్వా రాజఙ్గణం అగమాసి. అన్తేవాసికోపి ఏకం మనాపం హత్థిం అభిరుహి. మహాజనో సన్నిపతి. ఉభోపి సమకం సిప్పం దస్సేసుం. పున బోధిసత్తో అత్తనో హత్థిం విలోమం

కారేసి, సో “గచ్ఛా”తి వుత్తే ఓసక్కి, “ఓసక్కా”తి వుత్తే పురతో ధావి, “తిట్ఠా”తి వుత్తే నిపజ్జి, “నిపజ్జా”తి వుత్తే అట్ఠాసి, “గణ్హా”తి వుత్తే నిక్ఖిపి, “నిక్ఖిపా”తి వుత్తే గణ్హి. మహాజనో “అరే దుట్ఠఅన్తేవాసిక, త్వం ఆచరియేన సద్ధిం సారమ్భం కరోసి, అత్తనో పమాణం న జానాసి, ‘ఆచరియేన సమకం జానామీ’తి ఏవంసఞ్ఞీ హోసీ”తి లేడ్డుదణ్డాదీహి పహరిత్వా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపేసి.

బోధిసత్తో హత్థివ్హా ఓరుయ్హ రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “మహారాజ, సిప్పం నామ అత్తనో సుఖత్థాయ గణ్హన్తి, ఏకచ్చస్స పన గహితసిప్పం దుక్కటఉపాహనా వియ వినాసమేవ ఆవహతీ”తి వత్వా ఇదం గాథాద్వయమాహ –

౧౬౧.“యథాపి కీతా పురిసస్సుపాహనా, సుఖస్స అత్థాయ దుఖం ఉదబ్బహే;
ఘమ్మాభితత్తా తలసా పపీళితా, తస్సేవ పాదే పురిసస్స ఖాదరే.

౧౬౨.“ఏవమేవ యో దుక్కులీనో అనరియో, తమ్మాక విజ్జఞ్చ సుతఞ్చ ఆదియ;
తమేవ సో తత్థ సుతేన ఖాదతి, అనరియో వుచ్చతి పానదూపమో”తి.

తత్థ **ఉదబ్బహేతి** ఉదబ్బహేయ్య. **ఘమ్మాభితత్తా తలసా పపీళితాతి** ఘమ్మేన అభితత్తా పాదతలేన చ పీళితా. **తస్సేవాతి** యేన తా సుఖత్థాయ కిణిత్వా పాదేసు పటిముక్కా దుక్కటూపాహనా, తస్సేవ. **ఖాదరేతి** వణం కరోన్తా పాదే ఖాదన్తి.

దుక్కులీనోతి దుజ్జాతికో అకులపుత్తో. **అనరియోతి** హిరోత్తప్పవజ్జితో అసప్పురిసో. **తమ్మాక విజ్జఞ్చ సుతఞ్చ ఆదియాతి** ఏత్థ తం తం మనతీతి “తమ్మో”తి వత్తబ్బే తమ్మాకో, తం తం సిప్పం ఆసేవతి పరివత్తేతీతి అత్థో, ఆచరియస్సేతం నామం. తస్మా తమ్మాకా, గాథాబన్ధసుఖత్థం పనస్స రస్సభావో కతో. **విజ్జన్తి** అట్ఠారససు విజ్జాట్ఠానేసు యంకిఞ్చి. **సుతన్తి** యంకిఞ్చి సుతపరియత్తి. **ఆదియాతిఆదియిత్వా. తమేవ సో తత్థ సుతేన ఖాదతీతి తమేవాతి** అత్తానమేవ. **సోతి** యో దుక్కులీనో అనరియో ఆచరియమ్హా విజ్జఞ్చ సుతఞ్చ ఆదియతి, సో. **తత్థ సుతేన ఖాదతీతి** తస్స సన్తికే సుతేన సో అత్తానమేవ ఖాదతీతి అత్థో. అట్ఠకథాయం పన “తేనేవ సో తత్థ సుతేన ఖాదతీ”తిపి పాఠో. తస్సాపి సో తేన తత్థ సుతేన అత్తానమేవ ఖాదతీతి అయమేవ అత్థో. **అనరియో వుచ్చతి పానదూపమోతి** ఇతి అనరియో దుపాహనూపమో దుక్కటూపాహనూపమో వుచ్చతి. యథా హి దుక్కటూపాహనా పురిసం ఖాదన్తి, ఏవమేస సుతేన ఖాదన్తో అత్తనావ అత్తానం ఖాదతి. అథ వా పానాయ దుతోతి పానదు, ఉపాహనూపతాపితస్స ఉపాహనాయ ఖాదితపాదస్సేతం నామం. తస్మా యో సో అత్తానం సుతేన ఖాదతి, సో తేన సుతేన ఖాదితత్తా “అనరియో”తి వుచ్చతి పానదూపమో, ఉపాహనూపతాపితపాదసదిసోతి వుచ్చతీతి అయమేత్థ అత్థో. రాజా తుట్ఠో బోధిసత్తస్స మహన్తం యసం అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అన్తేవాసికో దేవదత్తో అహోసి, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఉపాహనజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౩౨] ౨. వీణాథూణజాతకవణ్ణనా

ఏకచిన్తితోయమత్థోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం కుమారికం ఆరబ్భ కథేసి. సా కిరేకా సావత్థియం సేట్ఠిధీతా అత్తనో గేహే ఉసభరాజస్స సక్కారం కయిరమానం దిస్వా ధాతిం పుచ్ఛి – "అమ్మ, కో నామేస ఏవం సక్కారం లభతీ"తి. "ఉసభరాజా నామ, అమ్మా"తి. పున సా ఏకదివసం పాసాదే ఠత్వా అన్తరవీథిం ఓలోకేన్తీ ఏకం ఖుజ్జం దిస్వా చిన్తేసి – "గున్నం అన్తరే జేట్ఠకస్స పిట్ఠియం కకుధం హోతి, మనుస్సజేట్ఠకస్సపి తేన భవితబ్బం, అయం మనుస్సేసు పురిసూసభో భవిస్సతి, ఏతస్స మయా పాదపరిచారికాయ భవితుం వట్టతీ"తి. సా దాసిం పేసేత్వా "సేట్ఠిధీతా తయా సద్ధిం గన్తుకామా, అసుకట్ఠానం కిర గన్త్వా తిట్ఠా"తి తస్స ఆరోచేత్వా సారభణ్డకం ఆదాయ అఞ్ఞాతకవేసేన పాసాదా ఓతరిత్వా తేన సద్ధిం పలాయి. అపరభాగే తం కమ్మం నగరే చ భిక్ఖుసఙ్ఘే చ పాకటం జాతం. ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, అసుకా కిర సేట్ఠిధీతా ఖుజ్జేన సద్ధిం పలాతా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేసా ఖుజ్జం కామేతి, పుబ్బేపి కామేసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం నిగమగామే సేట్ఠికులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఘరావాసం వసన్తో పుత్తధీతాహి వడ్ఢమానో అత్తనో పుత్తస్స బారాణసీసేట్ఠిస్స ధీతరం వారేత్వా దివసం ఠపేసి. సేట్ఠిధీతా అత్తనో గేహే ఉసభస్స సక్కారసమ్మానం దిస్వా "కో నామేసో"తి ధాతిం పుచ్ఛిత్వా "ఉసభో"తి సుత్వా అన్తరవీథియా గచ్ఛన్తం ఏకం ఖుజ్జం దిస్వా "అయం పురిసూసభో భవిస్సతీ"తి సారభణ్డకం గహేత్వా తేన సద్ధిం పలాయి. బోధిసత్తోపి ఖో "సేట్ఠిధీతరం గేహం ఆనేస్సామీ"తి మహన్తేన పరివారేన బారాణసిం గచ్ఛన్తో తమేవ మగ్గం పటిపజ్జి. తే ఉభోపి సబ్బరత్తిం మగ్గం అగమంసు. అథ ఖుజ్జస్స సబ్బరత్తిం సీతాభిహతస్స అరుణోదయే సరీరే వాతో కుప్పి, మహన్తా వేదనా వత్తన్తి. సో మగ్గా ఓక్కమ్మ వేదనాప్పత్తో హుత్వా వీణాదణ్డకో వియ సంకుటితో నిపజ్జి, సేట్ఠిధీతాపిస్స పాదమూలే నిసీది. బోధిసత్తో సేట్ఠిధీతరం ఖుజ్జస్స పాదమూలే నిసిన్నం దిస్వా సఞ్జానిత్వా ఉపసఙ్కమిత్వా సేట్ఠిధీతాయ సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౬౩. "ఏకచిన్తితోయమత్థో , బాలో అపరిణాయకో;

న హి ఖుజ్జేన వామేన, భోతి సఙ్గన్తుమరహసీ"తి.

తత్థ **ఏకచిన్తితోయమత్థోతి** అమ్మ, యం త్వం అత్థం చిన్తేత్వా ఇమినా ఖుజ్జేన సద్ధిం పలాతా, అయం తయా ఏకికాయ ఏవ చిన్తితో భవిస్సతి. **బాలో అపరిణాయకోతి** అయం ఖుజ్జో బాలో, దుప్పఞ్ఞభావేన మహల్లకోపి బాలోవ, అఞ్ఞస్మిం గహేత్వా గచ్ఛన్తే అసతి గన్తుం అసమత్థతాయ అపరిణాయకో. **న హి ఖుజ్జేన వామేన, భోతి సఙ్గన్తుమరహసీతి** ఇమినా హి ఖుజ్జేన వామనత్తా వామేన భోతి త్వం మహాకులే జాతా అభిరూపా దస్సనీయా సఙ్గన్తుం సహ గన్తుం నారహసీతి.

అథస్స తం వచనం సుత్వా సేట్ఠిధీతా దుతియం గాథమాహ –

౧౬౪."పురిసూసభం మఞ్ఞమానా, అహం ఖుజ్జమకామయిం;

సోయం సంకుటితో సేతి, ఛిన్నతన్తి యథా ధుణా"తి.

తస్సత్థో – అహం, అయ్య, ఏకం ఉసభం దిస్వా “గున్నం జేట్ఠకస్స పిట్ఠియం కకుధం హోతి, ఇమస్సపి తం అత్థి, ఇమినాపి పురిసూసభేన భవితబ్బ”న్తి ఏవమహం ఖుజ్జం పురిసూసభం మఞ్ఞమానా అకామయిం. సోయం యథా నామ ఛిన్నతన్తి సదోణికో వీణాదణ్డకో, ఏవం సంకుటితో సేతీతి.

బోధిసత్తో తస్సా అఞ్ఞాతకవేసేన నిక్ఖన్తభావమేవ ఞత్వా తం న్హాపేత్వా అలఙ్కరిత్వా రథం ఆరోపేత్వా గేహమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అయమేవ సేట్ఠిధీతా అహోసి, బారాణసీసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వీణాథూణజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౩౩] ౩. వికణ్ణకజాతకవణ్ణనా

కామం యహిం ఇచ్ఛసి తేన గచ్ఛాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి ధమ్మసభం ఆనీతో “సచ్చం కిర, త్వం భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితో”తి సత్థారా పుట్ఠో “సచ్చ”న్తి వత్వా “కస్మా ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి వుత్తే “కామగుణకారణా”తి ఆహ. అథ నం సత్థా “కామగుణా నామేతే భిక్ఖు వికణ్ణకసల్లసదిసా, సకిం హదయే పతిట్ఠం లభమానా వికణ్ణకం వియ విద్ధం సుంసుమారం మరణమేవ పాపేన్తీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బోధిసత్తో బారాణసియం ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో ఏకదివసం ఉయ్యానం గన్త్వా పోక్ఖరణీతీరం సమ్పాపుణి. నచ్చగీతాసు కుసలా నచ్చగీతాని పయోజేసుం, పోక్ఖరణియం మచ్ఛకచ్ఛపా గీతసద్దలోలతాయ సన్నిపతిత్వా రఞ్ఞావ సద్ధిం గచ్ఛన్తి. రాజా తాలక్ఖన్ధప్పమాణం మచ్ఛఘటం దిస్వా “కిం ను ఖో ఇమే మచ్ఛా మయా సద్ధింయేవ చరన్తీ”తి అమచ్చే పుచ్ఛి. అమచ్చా “ఏతే, దేవ, ఉపట్ఠహన్తీ”తి ఆహంసు. రాజా “ఏతే కిర మం ఉపట్ఠహన్తీ”తి తుస్సిత్వా తేసం నిచ్చభత్తం పట్ఠపేసి. దేవసికం తణ్డులమ్బణం పాచేసి. మచ్ఛా భత్తవేలాయ ఏకచ్చే ఆగచ్ఛన్తి, ఏకచ్చే నాగచ్ఛన్తి, భత్తం నస్సతి. రఞ్ఞో తమత్థం ఆరోచేసుం. రాజా “ఇతో పట్ఠాయ సత్తవేలాయ భేరిం పహరిత్వా భేరిసఞ్ఞాయ మచ్ఛేసు సన్నిపతితేసు భత్తం దేథా”తి ఆహ. తతో పట్ఠాయ భత్తకమ్మికో భేరిం పహరాపేత్వా సన్నిపతితానం మచ్ఛానం భత్తం దేతి. తేపి భేరిసఞ్ఞాయ సన్నిపతిత్వా భుఞ్జన్తి.

తేసు ఏవం సన్నిపతిత్వా భుఞ్జన్తేసు ఏకో సుంసుమారో ఆగన్త్వా మచ్ఛే ఖాది. భత్తకమ్మికో రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా తం సుత్వా “సుంసుమారం మచ్ఛానం ఖాదనకాలే వికణ్ణకేన విజ్ఝిత్వా గణ్హా”తి ఆహ . సో “సాధూ”తి గన్త్వా నావాయ ఠత్వా మచ్ఛే ఖాదితుం ఆగతం సుంసుమారం వికణ్ణకేన పహరి, తం తస్స అన్తోపిట్ఠిం పావిసి. సో వేదనాప్పత్తో హుత్వా తం గహేత్వావ పలాయి. భత్తకమ్మికో తస్స విద్ధభావం ఞత్వా తం ఆలపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౬౫.“కామం యహిం ఇచ్ఛసి తేన గచ్ఛ, విద్ధోసి మమ్మమ్హి వికణ్ణకేన;
హతోసి భత్తేన సువాదితేన, లోలో చ మచ్ఛే అనుబన్ధమానో”తి.

తత్థ **కామ**న్తి ఏకంసేన. **యహిం ఇచ్ఛసి తేన గచ్ఛా**తి యస్మిం ఇచ్ఛసి, తస్మిం గచ్ఛ. **మమ్మమ్హీ**తి మమ్మట్ఠానే. **వికణ్ణకేనా**తి వికణ్ణకసల్లేన. **హతోసి భత్తేన సువాదితేన, లోలో చ మచ్ఛే అనుబన్ధమానో**తి త్వం భేరివాదితసఞ్ఞాయ భత్తే

దీయమానే లోలో హుత్వా ఖాదనత్థాయ మచ్ఛే అనుబన్ధమానో తేన సవాదితేన భత్తేన హతో, గతట్ఠానేపి తే జీవితం నత్థీతి అత్థో. సో అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా జీవితక్ఖయం పత్తో.

సత్థా ఇమం కారణం దస్సేత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౬౬.“ఏవమ్పి లోకామిసం ఓపతన్తో, విహఞ్ఞతీ చిత్తవసానువత్తీ;

సో హఞ్ఞతీ ఞాతిసఖాన మజ్ఝే, మచ్ఛానుగో సోరివ సుంసుమారో”తి.

తత్థ **లోకామిస**న్తి పఞ్చ కామగుణా. తే హి లోకో ఇట్ఠతో కన్తతో మనాపతో గణ్హాతి, తస్మా “లోకామిస”న్తి వుచ్చతి. **ఓపతన్తో**తి తం లోకామిసం అనుపతన్తో కిలేసవసేన చిత్తవసానువత్తీ పుగ్గలో విహఞ్ఞతి కిలమతి, **సో హఞ్ఞతీ**తి సో ఏవరూపో పుగ్గలో ఞాతీనఞ్చ సఖానఞ్చ మజ్ఝే సో వికణ్ణకేన విద్ధో మచ్ఛానుగో సుంసుమారో వియ పఞ్చ కామగుణే మనాపాతి గహేత్వా హఞ్ఞతి కిలమతి మహావినాసం పాపుణాతియేవాతి.

ఏవం సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా సుంసుమారో దేవదత్తో, మచ్ఛా బుద్ధపరిసా, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వికణ్ణకజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౩౪] ౪. అసితాభూజాతకవణ్ణనా

త్వమేవ దానిమకరాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం కుమారికం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకస్మిం ద్విన్నం అగ్గసావకానం ఉపట్ఠాకకులే ఏకా కుమారికా అభిరూపా సోభగ్గప్పత్తా, సా వయప్పత్తా సమానజాతికం కులం అగమాసి. సామికో తం కిస్మిఞ్చి అమఞ్ఞమానో అఞ్ఞత్థ చిత్తవసేన చరతి. సా తస్స తం అత్తని అనాదరతం అగణేత్వా ద్వే అగ్గసావకే నిమన్తేత్వా దానం దత్వా ధమ్మం సుణన్తీ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సా తతో పట్ఠాయ మగ్గఫలసుఖేన వీతినామయమానా “సామికోపి మం న ఇచ్ఛతి, ఘరావాసేన మే కమ్మం నత్థి, పబ్బజిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా మాతాపితూనం ఆచిక్ఖిత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణి. తస్సా సా కిరియా భిక్ఖూసు పాకటా జాతా. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అసుకకులస్స ధీతా అత్థగవేసికా సామికస్స అనిచ్ఛభావం ఞత్వా అగ్గసావకానం ధమ్మం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ పున మాతాపితరో ఆపుచ్ఛిత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పత్తా, ఏవం అత్థగవేసికా, ఆవుసో సా కుమారికా”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేసా కులధీతా అత్థగవేసికా, పుబ్బేపి అత్థగవేసికాయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తపదేసే వాసం కప్పేసి. తదా బారాణసిరాజా అత్తనో పుత్తస్స బ్రహ్మదత్తకుమారస్స పరివారసమ్పత్తిం దిస్వా ఉప్పన్నాసఙ్కో పుత్తం రట్ఠా పబ్బాజేసి. సో అసితాభుం నామ అత్తనో దేవిం ఆదాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా మచ్ఛమంసఫలాఫలాని ఖాదన్తో పణ్ణసాలాయ నివాసం కప్పేసి. సో ఏకం కిన్నరిం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో “ఇమం పజాపతిం కరిస్సామీ”తి అసితాభుం అగణేత్వా తస్సా అనుపదం అగమాసి. సా తం కిన్నరిం అనుబన్ధమానం దిస్వా “అయం మం

అగణేత్వా కిన్నరిం అనుబన్ధతి, కిం మే ఇమినా”తి విరత్తచిత్తా హుత్వా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా అత్తనో కసిణపరికమ్మం కథాపేత్వా కసిణం ఓలోకేన్తీ అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బోధిసత్తం వన్దిత్వా ఆగన్త్వా అత్తనో పణ్ణసాలాయ ద్వారే అట్ఠాసి. బ్రహ్మదత్తోపి కిన్నరిం అనుబన్ధన్తో విచరిత్వా తస్సా గతమగ్గమ్పి అదిస్వా ఛిన్నాసో హుత్వా పణ్ణసాలాభిముఖోవ ఆగతో. అసితాభూ తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా మణివణ్ణే గగనతలే ఠితా “అయ్యపుత్త, తం నిస్సాయ మయా ఇదం ఝానసుఖం లద్ధ”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౧౬౭. “త్వమేవ దానిమకర, యం కామో బ్యగమా తయి;
సోయం అప్పటిసన్ధికో, ఖరఛిన్నంవ రేనుక”న్తి.

తత్థ **త్వమేవ దానిమకరాతి**, అయ్యపుత్త, మం పహాయ కిన్నరిం అనుబన్ధన్తో త్వఞ్ఞేవ ఇదాని ఇదం అకర. **యం కామో బ్యగమా తయీతి** యం మమ తయి కామో విగతో విక్ఖమ్భనప్పహానేన పహీనో, యస్స పహీనత్తా అహం ఇమం విసేసం పత్తాతి దీపేతి. **సోయం అప్పటిసన్ధికోతి** సో పన కామో ఇదాని అప్పటిసన్ధికో జాతో, న సక్కా పటిసన్ధితుం. **ఖరఛిన్నంవ రేనుకన్తి** ఖరో వుచ్చతి కకచో, రేనుకం వుచ్చతి హత్థిదన్తో. యథా కకచేన ఛిన్నో హత్థిదన్తో అప్పటిసన్ధికో హోతి, న పున పురిమనయేన అల్లీయతి, ఏవం పున మయ్హం తయా సద్ధిం చిత్తస్స ఘటనం నామ నత్థీతి వత్వా తస్స పస్సన్తస్సేవ ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ అగమాసి.

సో తస్సా గతకాలే పరిదేవమానో దుతియం గాథమాహ –

౧౬౮. “అత్రిచ్ఛం అతిలోభేన , అతిలోభమదేన చ;
ఏవం హాయతి అత్థమ్హా, అహంవ అసితాభుయా”తి.

తత్థ **అత్రిచ్ఛం అతిలోభేనాతి** అత్రిచ్ఛా వుచ్చతి అత్ర అత్ర ఇచ్ఛాసఙ్ఖాతా అపరియన్తతణ్హా, అతిలోభో వుచ్చతి అతిక్కమిత్వా పవత్తలోభో. **అతిలోభమదేన చాతి** పురిసమదం ఉప్పాదనతో అతిలోభమదో నామ జాయతి. ఇదం వుత్తం హోతి – అత్రిచ్ఛావసేన అత్రిచ్ఛమానో పుగ్గలో అతిలోభేన చ అతిలోభమదేన చ యథా అహం అసితాభుయా రాజధీతాయ పరిహీనో, ఏవం అత్థా హాయతీతి.

ఇతి సో ఇమాయ గాథాయ పరిదేవిత్వా అరఞ్ఞే ఏకకోవ వసిత్వా పితు అచ్చయేన గన్త్వా రజ్జం గణ్హి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజపుత్తో చ రాజధీతా చ ఇమే ద్వే జనా అహేసుం, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అసితాభూజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౩౫] ౫. వచ్ఛనఖజాతకవణ్ణనా

సుఖా ఘరా వచ్ఛనఖాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో రోజమల్లం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిరాయస్మతో ఆనన్దస్స గిహిసహాయో. సో ఏకదివసం ఆగమనత్థాయ థేరస్స సాసనం పాహేసి, థేరో సత్థారం ఆపుచ్ఛిత్వా అగమాసి. సో థేరం నానగ్గరసభోజనం భోజేత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో థేరేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా థేరం గిహిభోగేహి పఞ్చహి కామగుణేహి

నిమన్తేన్తో “భన్తే ఆనన్ద, మమ గేహే పహూతం సవిఞ్ఞాణకఅవిఞ్ఞాణకరతనం, ఇదం మజ్ఝే భిన్దిత్వా తుయ్హం దమ్మి, ఏహి ఉభో అగారం అజ్ఝావసామా”తి. థేరో తస్స కామగుణేసు ఆదీనవం కథేత్వా ఉట్ఠాయాసనా విహారం గన్త్వా “దిట్ఠో తే, ఆనన్ద, రోజో”తి సత్థారా పుచ్ఛితో “ఆమ, భన్తే”తి వత్వా “కిమస్స కథేసీ”తి వుత్తే “భన్తే, మం రోజో ఘరావాసేన నిమన్తేసి, అథస్సాహం ఘరావాసే చేవ కామగుణేసు చ ఆదీనవం కథేసి”న్తి. సత్థా “న ఖో, ఆనన్ద, రోజో మల్లో ఇదానేవ పబ్బజితే ఘరావాసేన నిమన్తేసి, పుబ్బేపి నిమన్తేసియేవా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అఞ్ఞతరస్మిం నిగమగామే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తపదేసే చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే బారాణసిం పావిసి. అథస్స బారాణసిసేట్ఠి ఆచారవిహారే పసీదిత్వా గేహం నేత్వా భోజేత్వా ఉయ్యానే వసనత్థాయ పటిఞ్ఞం గహేత్వా తం పటిజగ్గన్తో ఉయ్యానే వసాపేసి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం ఉప్పన్నసినేహా అహేసుం.

అథేకదివసం బారాణసిసేట్ఠి బోధిసత్తే పేమవిస్సాసవసేన ఏవం చిన్తేసి – “పబ్బజ్జా నామ దుక్ఖా, మమ సహాయం వచ్ఛనఖపరిబ్బాజకం ఉప్పబ్బాజేత్వా సబ్బం విభవం మజ్ఝే భిన్దిత్వా తస్స దత్వా ద్వేపి సమగ్గవాసం వసిస్సామా”తి. సో ఏకదివసం భత్తకిచ్చపరియోసానే తేన సద్ధిం మధురపటిసన్థారం కత్వా “భన్తే వచ్ఛనఖ, పబ్బజ్జా నామ దుక్ఖా, సుఖో ఘరావాసో, ఏహి ఉభో సమగ్గా కామే పరిభుఞ్జన్తా వసామా”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౮౯.“సుఖా ఘరా వచ్ఛనఖ, సహిరఞ్ఞా సభోజనా;
యత్థ భుత్వా పివిత్వా చ, సయేయ్యాథ అనుస్సుకో”తి.

తత్థ **సహిరఞ్ఞా**తి సత్తరతనసమ్పన్నా. **సభోజనా**తి బహుఖాదనీయభోజనీయా. **యత్థ భుత్వా పివిత్వా చా**తి యేసు సహిరఞ్ఞభోజనేసు ఘరేసు నానగ్గరసాని భోజనాని పరిభుఞ్జిత్వా నానాపానాని చ పివిత్వా. **సయేయ్యాథ అనుస్సుకో**తి యేసు అలఙ్కతసిరిసయనపిట్ఠే అనుస్సుకో హుత్వా సయేయ్యాసి, తే ఘరా నామ అతివియ సుఖాతి.

అథస్స తం సుత్వా బోధిసత్తో “మహాసేట్ఠి, త్వం అఞ్ఞాణతాయ కామగిద్ధో హుత్వా ఘరావాసస్స గుణం, పబ్బజ్జాయ చ అగుణం కథేసి, ఘరావాసస్స తే అగుణం కథేస్సామి, సుణాహి దానీ”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౯౦.“ఘరా నానీహమానస్స, ఘరా నాభణతో ముసా;
ఘరా నాదిన్నదణ్డస్స, పరేసం అనికుబ్బతో;
ఏవం ఛిద్దం దురభిసమ్భవం, కో ఘరం పటిపజ్జతీ”తి.

తత్థ **ఘరా నానీహమానస్సా**తి నిచ్చకాలం కసిగోరక్ఖాదికరణేన అనీహమానస్స అవాయమన్తస్స ఘరా నామ నత్థి, ఘరావాసో న పతిట్ఠాతీతి అత్థో. **ఘరా నాభణతో ముసా**తి ఖేత్తవత్థుహిరఞ్ఞసువణ్ణాదీనం అత్థాయ అముసాభణతోపి ఘరా నామ నత్థి. **ఘరా నాదిన్నదణ్డస్స, పరేసం అనికుబ్బతో**తి **నాదిన్నదణ్డస్సా**తి అగ్గహితదణ్డస్స, నిక్ఖిత్తదణ్డస్స పరేసం అనికుబ్బతో ఘరా నామ నత్థి. యో పన ఆదిన్నదణ్డో హుత్వా పరేసం దాసకమ్మకరాదీనం తస్మిం తస్మిం అపరాధే అపరాధానురూపం వధబన్ధనఛేదనతాళనాదివసేన కరోతి, తస్సేవ ఘరావాసో సణ్ఠహతీతి అత్థో. **ఏవం ఛిద్దం దురభిసమ్భవం, కో ఘరం పటిపజ్జతీ**తి తం దాని ఏవం ఏతేసం ఈహనాదీనం అకరణే సతి తాయ తాయ పరిహానియా ఛిద్దం

కరణేపి సతి నిచ్చమేవ కాతబ్బతో దురభిసమ్భవం దురారాధనీయం, నిచ్చం కరోన్తస్సపి వా దురభిసమ్భవమేవ దుప్పూరం ఘరావాసం “అహం నిప్పరితస్సో హుత్వా అజ్ఝావసిస్సామీ”తి కో పటిపజ్జతీతి.

ఏవం మహాసత్తో ఘరావాసస్స దోసం కథేత్వా ఉయ్యానమేవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా బారాణసిసేట్ఠి రోజో మల్లో అహోసి, వచ్ఛనఖపరిబ్బాజకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వచ్ఛనఖజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.
[౨౩౬] ౬. బకజాతకవణ్ణనా

భద్దకో వతయం పక్ఖీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా ఆనేత్వా దస్సితం దిస్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస కుహకోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే ఏకస్మిం సరే మచ్ఛో హుత్వా మహాపరివారో వసి. అథేకో బకో “మచ్ఛే ఖాదిస్సామీ”తి సరస్స ఆసన్నట్ఠానే సీసం పాతేత్వా పక్ఖే పసారేత్వా మన్దమన్దో మచ్ఛే ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి తేసం పమాదం ఆగమయమానో. తస్మిం ఖణే బోధిసత్తో మచ్ఛగణపరివుతో గోచరం గణ్హన్తో తం ఠానం పాపుణి. మచ్ఛగణో తం బకం పస్సిత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౭౦. “భద్దకో వతయం పక్ఖీ, దిజో కుముదసన్నిభో;
వూపసన్తేహి పక్ఖేహి, మన్దమన్దోవ ఝాయతీ”తి.

తత్థ **మన్దమన్దోవ ఝాయతీ**తి అబలబలో వియ హుత్వా కిఞ్చి అజానన్తో వియ ఏకకోవ ఝాయతీతి.

అథ నం బోధిసత్తో ఓలోకేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౭౨. “నాస్స సీలం విజానాథ, అనఞ్ఞాయ పసంసథ;
అమ్హే దిజో న పాలేతి, తేన పక్ఖీ న ఫన్దతీ”తి.

తత్థ **అనఞ్ఞాయా**తి అజానిత్వా. **అమ్హే దిజో న పాలేతీ**తి ఏస దిజో అమ్హే న రక్ఖతి న గోపాయతి, “కతరం ను ఖో ఏతేసు కబళం కరిస్సామీ”తి ఉపధారేతి. **తేన పక్ఖీ న ఫన్దతీ**తి తేనాయం సకుణో న ఫన్దతి న చలతీతి. ఏవం వుత్తే మచ్ఛగణో ఉదకం ఖోభేత్వా బకం పలాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా బకో కుహకో భిక్ఖు అహోసి, మచ్ఛరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

బకజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.
[౨౩౭] ౭. సాకేతజాతకవణ్ణనా

కో ను ఖో భగవా హేతూతి ఇదం సత్థా సాకేతం ఉపనిస్సాయ విహరన్తో సాకేతం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పనేత్థ అతీతమ్పి పచ్చుప్పన్నమ్పి హేట్ఠా ఏకకనిపాతే (జా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.సాకేతజాతకవణ్ణనా) కథితమేవ. తథాగతస్స పన విహారం గతకాలే భిక్ఖూ "సినేహో నామేస, భన్తే, కథం పతిట్ఠాతీ"తి పుచ్ఛన్తా పఠమం గాథమాహంసు –

౧౭౩. "కో ను ఖో భగవా హేతు, ఏకచ్చే ఇధ పుగ్గలే;
అతీవ హదయం నిబ్బాతి, చిత్తఞ్చాపి పసీదతీ"తి.

తస్సత్థో – కో ను ఖో హేతు, యేన ఇధేకచ్చే పుగ్గలే దిట్ఠమత్తేయేవ హదయం అతివియ నిబ్బాతి, సువాసితస్స సీతస్స ఉదకస్స ఘటసహస్సేన పరిసిత్తం వియ సీతలం హోతి, ఏకచ్చే న నిబ్బాతి. ఏకచ్చే దిట్ఠమత్తేయేవ చిత్తం పసీదతి, ముదు హోతి, పేమవసేన అల్లీయతి, ఏకచ్చే న అల్లీయతీతి.

అథ నేసం సత్థా పేమకారణం దస్సేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౭౪."పుబ్బేవ సన్నివాసేన, పచ్చుప్పన్నహితేన వా;
ఏవం తం జాయతే పేమం, ఉప్పలంవ యథోదకే"తి.

తస్సత్థో – భిక్ఖవే, పేమం నామేతం ద్వీహి కారణేహి జాయతి, పురిమభవే మాతా వా పితా వా పుత్తో వా ధీతా వా భాతా వా భగినీ వా పతి వా భరియా వా సహాయో వా మిత్తో వా హుత్వా యో యేన సద్ధిం ఏకట్ఠానే వుత్థపుబ్బో, తస్స ఇమినా **పుబ్బేవ సన్నివాసేన** భవన్తరేపి అనుబన్ధన్తో సో సినేహో న విజహతి. ఇమస్మిం అత్తభావే కతేన **పచ్చుప్పన్నహితేన వా ఏవం తం జాయతే పేమం,** ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి పేమం నామ జాయతి. యథా కిం? **ఉప్పలంవ యథోదకే**తి. వా-కారస్స రస్సత్తం కతం. సముచ్చయత్థే చేస వుత్తో, తస్మా ఉప్పలఞ్చ సేసం జలజపుప్ఫఞ్చ యథా ఉదకే జాయమానం ద్వే కారణాని నిస్సాయ జాయతి ఉదకఞ్చేవ కలలఞ్చ, తథా ఏతేహి ద్వీహి కారణేహి పేమం జాయతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బ్రాహ్మణో చ బ్రాహ్మణీ చ ఇమే ద్వే జనా అహేసుం, పుత్తో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సాకేతజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౩౮] ౮. ఏకపదజాతకవణ్ణనా

ఇఙ్ఘ ఏకపదం, తాతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థివాసీ కిరేస కుటుమ్బికో, అథస్స ఏకదివసం అఙ్కే నిసిన్నో పుత్తో అత్థస్స ద్వారం నామ పఞ్హం పుచ్ఛి. సో "బుద్ధవిసయో ఏస పఞ్హో, న తం అఞ్ఞో కథేతుం సక్ఖిస్సతీ"తి పుత్తం గహేత్వా జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా "భన్తే, అయం మే దారకో ఊరుమ్హి నిసిన్నో అత్థస్స ద్వారం నామ పఞ్హం పుచ్ఛి, అహం తం అజానన్తో ఇధాగతో, కథేథ, భన్తే, ఇమం పఞ్హ"న్తి. సత్థా "న ఖో, ఉపాసక, అయం దారకో ఇదానేవ అత్థగవేసకో, పుబ్బేపి అత్థగవేసకోవ హుత్వా ఇమం పఞ్హం పణ్డితే పుచ్ఛి, పోరాణకపణ్డితాపిస్స కథేసుం, భవసఙ్ఖేపగతత్తా పన న సల్లక్ఖేసీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సేట్ఠికులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పితు అచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం లభి. అథస్స పుత్తో దహరో కుమారో ఊరుమ్హి నిసీదిత్వా “తాత, మయ్హం ఏకపదం అనేకత్థనిస్సితం ఏకం కారణం కథేథా”తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౭౫.“ఇఙ్ఘ ఏకపదం తాత, అనేకత్థపదస్సితం;

కిఞ్చి సఙ్గాహికం బ్రూసి, యేనత్థే సాధయేమసే”తి.

తత్థ **ఇఙ్ఘాతి** యాచనత్థే చోదనత్థే వా నిపాతో. **ఏకపదన్తి** ఏకం కారణపదం, ఏకం కారణూపసఞ్హితం వా బ్యఞ్జనపదం. **అనేకత్థపదస్సితన్తి** అనేకాని అత్థపదాని కారణపదాని నిస్సితం. **కిఞ్చి సఙ్గాహికం బ్రూసీతి** కిఞ్చి ఏకపదం బహూనం పదానం సఙ్గాహికం బ్రూహి, అయమేవ వా పాఠో. **యేనత్థే సాధయేమసేతి** యేన ఏకేన పదేన అనేకత్థనిస్సితేన మయం అత్తనో వుడ్ఢిం సాధేయ్యామ, తం మే కథేహీతి పుచ్ఛి.

అథస్స పితా కథేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౭౬.“దక్ఖేయ్యేకపదం తాత, అనేకత్థపదస్సితం;

తఞ్చ సీలేన సఞ్ఞుత్తం, ఖన్తియా ఉపపాదితం;

అలం మిత్తే సుఖాపేతుం, అమిత్తానం దుఖాయ చా”తి.

తత్థ **దక్ఖేయ్యేకపదన్తి** దక్ఖేయ్యం ఏకపదం. దక్ఖేయ్యం నామ లాభుప్పాదకస్స ఛేకస్స కుసలస్స ఞాణసమ్పయుత్తం వీరియం. **అనేకత్థపదస్సితన్తి** ఏవం వుత్తప్పకారం వీరియం అనేకేహి అత్థపదేహి నిస్సితం. కతరేహీతి? సీలాదీహి. తేనేవ ‘‘**తఞ్చ సీలేన సఞ్ఞుత్త**’’న్తిఆదిమాహ. తస్సత్థో – తఞ్చ పనేతం వీరియం ఆచారసీలసమ్పయుత్తం అధివాసనఖన్తియా ఉపేతం మిత్తే సుఖాపేతుం అమిత్తానఞ్చ దుక్ఖాయ అలం సమత్థం. కో హి నామ లాభుప్పాదకఞాణసమ్పయుత్తకుసలవీరియసమన్నాగతో ఆచారఖన్తిసమ్పన్నో మిత్తే సుఖాపేతుం, అమిత్తే వా దుక్ఖాపేతుం న సక్కోతీతి.

ఏవం బోధిసత్తో పుత్తస్స పఞ్హం కథేసి. సోపి పితు కథితనయేనేవ అత్తనో అత్థం సాధేత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే పితాపుత్తా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితా. “తదా పుత్తో అయమేవ పుత్తో అహోసి, బారాణసిసేట్ఠి పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఏకపదజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౩౯] ౯. హరితమణ్డూకజాతకవణ్ణనా

ఆసీవిసమ్పి మం సన్తన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో అజాతసత్తుం ఆరబ్భ కథేసి. కోసలరాజస్స హి పితా మహాకోసలో బిమ్బిసారరఞ్ఞో ధీతరం దదమానో ధీతు న్హానమూలం కాసిగామకం నామ అదాసి. సా అజాతసత్తునా పితుఘాతకకమ్మే కతే రఞ్ఞో సినేహేన నచిరస్సేవ కాలమకాసి. అజాతసత్తు మాతరి కాలకతాయపి తం గామం భుఞ్జతేవ. కోసలరాజా “పితుఘాతకస్స చోరస్స మమ కులసన్తకం గామం న దస్సామీ”తి తేన సద్ధిం యుజ్ఝతి. కదాచి మాతులస్స

జయో హోతి, కదాచి భాగినేయ్యస్స. యదా పన అజాతసత్తు జినాతి, తదా సోమనస్సప్పత్తో రథే ధజం ఉస్సాపేత్వా మహన్తేన యసేన నగరం పవిసతి. యదా పన పరాజయతి, తదా దోమనస్సప్పత్తో కఞ్చి అజానాపేత్వావ పవిసతి. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, అజాతసత్తు మాతులం జినిత్వా తుస్సతి, పరాజితో దోమనస్సప్పత్తో హోతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస జినిత్వా తుస్సతి, పరాజితో దోమనస్సప్పత్తో హోతీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో నీలమణ్డూకయోనియం నిబ్బత్తి. తదా మనుస్సా నదీకన్దరాదీసు తత్థ తత్థ మచ్ఛే గహణత్థాయ కుమీనాని ఓడ్డేసుం. ఏకస్మిం కుమీనే బహూ మచ్ఛా పవిసింసు. అథేకో ఉదకాసీవిసో మచ్ఛే ఖాదన్తో తం కుమీనం పావిసి, బహూ మచ్ఛా ఏకతో హుత్వా తం ఖాదన్తా ఏకలోహితం అకంసు. సో పటిసరణం అపస్సన్తో మరణభయతజ్జితో కుమీనముఖేన నిక్ఖమిత్వా వేదనాప్పత్తో ఉదకపరియన్తే నిపజ్జి. నీలమణ్డూకోపి తస్మిం ఖణే ఉప్పతిత్వా కుమీనసూలమత్థకే నిపన్నో హోతి. ఆసీవిసో వినిచ్ఛయట్ఠానం అలభన్తో తత్థ నిపన్నం తం దిస్వా “సమ్మ నీలమణ్డూక, ఇమేసం మచ్ఛానం కిరియా రుచ్చతి తుయ్హ”న్తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౭౭. “ఆసీవిసమ్పి మం సన్తం, పవిట్ఠం కుమినాముఖం;
రుచ్చతే హరితామాతా, యం మం ఖాదన్తి మచ్ఛకా”తి.

తత్థ **ఆసీవిసమ్పి మం సన్త**న్తి మం ఆగతవిసం సమానం. **రుచ్చతే హరితామాతా, యం మం ఖాదన్తి మచ్ఛకా**తి ఏతం తవ రుచ్చతి హరితమణ్డూకపుత్తాతి వదతి.

అథ నం హరితమణ్డూకో “ఆమ, సమ్మ, రుచ్చతీ”తి. “కింకారణా”తి? “సచే త్వమ్పి తవ పదేసం ఆగతే మచ్ఛే ఖాదసి, మచ్ఛాపి అత్తనో పదేసం ఆగతం తం ఖాదన్తి, అత్తనో విసయే పదేసే గోచరభూమియం అబలవా నామ నత్థీ”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౭౮.“విలుమ్పతేవ పురిసో, యావస్స ఉపకప్పతి;
యదా చఞ్ఞే విలుమ్పన్తి, సో విలుత్తో విలుమ్పతీ”తి.

తత్థ **విలుమ్పతేవ పురిసో, యావస్స ఉపకప్పతీ**తి యావ అస్స పురిసస్స ఇస్సరియం ఉపకప్పతి ఇజ్ఝతి పవత్తతి, తావ సో అఞ్ఞం విలుమ్పతియేవ. “యావ సో ఉపకప్పతీ”తిపి పాఠో , యత్తకం కాలం సో పురిసో సక్కోతి విలుమ్పితున్తి అత్థో. **యదా చఞ్ఞే విలుమ్పన్తీ**తి యదా చ అఞ్ఞే ఇస్సరా హుత్వా విలుమ్పన్తి. **సో విలుత్తో విలుమ్పతీ**తి అథ సో విలుమ్పకో అఞ్ఞేహి విలుమ్పతి. “విలుమ్పతే”తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. “విలుమ్పన”న్తిపి పఠన్తి, తస్సత్థో న సమేతి. ఏవం “విలుమ్పకో పున విలుమ్పం పాపుణాతీ”తి బోధిసత్తేన అడ్డే వినిచ్ఛితే ఉదకాసీవిసస్స దుబ్బలభావం ఞత్వా “పచ్చామిత్తం గణ్హిస్సామా”తి మచ్ఛగణా కుమీనముఖా నిక్ఖమిత్వా తత్థేవ నం జీవితక్ఖయం పాపేత్వా పక్కముం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఉదకాసీవిసో అజాతసత్తు అహోసి, నీలమణ్డూకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

హరితమణ్డూకజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౪౦] ౧౦. మహాపిఙ్గలజాతకవణ్ణనా

సబ్బో జనోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తే సత్థరి ఆఘాతం బన్ధిత్వా నవమాసచ్చయేన జేతవనద్వారకోట్ఠకే పథవియం నిముగ్గే జేతవనవాసినో చ సకలరట్ఠవాసినో చ "బుద్ధపటికణ్టకో దేవదత్తో పథవియా గిలితో, నిహతపచ్చామిత్తో దాని సమ్మాసమ్బుద్ధో జాతో"తి తుట్ఠహట్ఠా అహేసుం. తేసం కథం సుత్వా పరమ్పరఘోసేన సకలజమ్బుదీపవాసినో యక్ఖభూతదేవగణా చ తుట్ఠహట్ఠా ఏవ అహేసుం. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, దేవదత్తే పథవియం నిముగ్గే 'బుద్ధపటికణ్టకో దేవదత్తో పథవియా గిలితో'తి మహాజనో అత్తమనో జాతో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ దేవదత్తే మతే మహాజనో తుస్సతి చేవ హసతి చ, పుబ్బేపి తుస్సి చేవ హసి చా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం మహాపిఙ్గలో నామ రాజా అధమ్మేన విసమేన రజ్జం కారేసి, ఛన్దాదివసేన పాపకమ్మాని కరోన్తో దణ్డబలిజఙ్ఘకహాపణాదిగ్గహణేన ఉచ్ఛుయన్తే ఉచ్ఛుం వియ మహాజనం పీళేసి కక్ఖళో ఫరుసో సాహసికో, పరేసు అనుద్దయామత్తమ్పి నామస్స నత్థి, గేహే ఇత్థీనమ్పి పుత్తధీతానమ్పి అమచ్చబ్రాహ్మణగహపతికాదీనమ్పి అప్పియో అమనాపో, అక్ఖిమ్హి పతితరజం వియ, భత్తపిణ్డే సక్ఖరా వియ, పణ్హిం విజ్ఝిత్వా పవిట్ఠకణ్టకో వియ చ అహోసి . తదా బోధిసత్తో మహాపిఙ్గలస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. మహాపిఙ్గలో దీఘరత్తం రజ్జం కారేత్వా కాలమకాసి. తస్మిం కాలకతే సకలబారాణసివాసినో హట్ఠతుట్ఠా మహాహసితం హసిత్వా దారూనం సకటసహస్సేన మహాపిఙ్గలం ఝాపేత్వా అనేకేహి ఘటసహస్సేహి ఆళాహనం నిబ్బాపేత్వా బోధిసత్తం రజ్జే అభిసిఞ్చిత్వా "ధమ్మికో నో రాజా లద్ధో"తి హట్ఠతుట్ఠా నగరే ఉస్సవభేరిం చరాపేత్వా సముస్సితధజపటాకం నగరం అలఙ్కరిత్వా ద్వారే ద్వారే మణ్డపం కారేత్వా విప్పకిణ్ణలాజకుసుమమణ్డితతలేసు అలఙ్కతమణ్డపేసు నిసీదిత్వా ఖాదింసు చేవ పివింసు చ.

బోధిసత్తోపి అలఙ్కతే మహాతలే సముస్సితసేతచ్ఛత్తస్స పల్లఙ్కవరస్స మజ్ఝే మహాయసం అనుభవన్తో నిసీది. అమచ్చా చ బ్రాహ్మణగహపతిరట్ఠికదోవారికాదయో చ రాజానం పరివారేత్వా అట్ఠంసు. అథేకో దోవారికో నాతిదూరే ఠత్వా అస్ససన్తో పస్ససన్తో పరోది. బోధిసత్తో తం దిస్వా "సమ్మ దోవారిక, మమ పితరి కాలకతే సబ్బే తుట్ఠపహట్ఠా ఉస్సవం కీళన్తా విచరన్తి, త్వం పన రోదమానో ఠితో , కిం ను ఖో మమ పితా తవేవ పియో అహోసి మనాపో"తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౭౯. "సబ్బో జనో హింసితో పిఙ్గలేన, తస్మిం మతే పచ్చయా వేదయన్తి;
పియో ను తే ఆసి అకణ్హనేత్తో, కస్మా ను త్వం రోదసి ద్వారపాలా"తి.

తత్థ **హింసితో**తి నానప్పకారేహి దణ్డబలిఆదీహి పీళితో. **పిఙ్గలేనా**తి పిఙ్గలక్ఖేన. తస్స కిర ద్వేపి అక్ఖీని నిబ్బిద్ధపిఙ్గలాని బిళారక్ఖివణ్ణాని అహేసుం, తేనేవస్స "పిఙ్గలో"తి నామం అకంసు. **పచ్చయా వేదయన్తీ**తి పీతియో పవేదయన్తి. **అకణ్హనేత్తో**తి పిఙ్గలనేత్తో. **కస్మా ను త్వ**న్తి కేన ను కారణేన త్వం రోదసి. అట్ఠకథాయం పన "కస్మా తువ"న్తి పాఠో.

సో తస్స వచనం సుత్వా “నాహం, మహారాజ, ‘మహాపిఙ్గలో మతో’తి సోకేన రోదామి, సీసస్స మే సుఖం జాతం. పిఙ్గలరాజా హి పాసాదా ఓతరన్తో చ ఆరోహన్తో చ కమ్మారముట్ఠికాయ పహరన్తో వియ మయ్హం సీసే అట్ఠట్ఠ ఖటకే దేతి, సో పరలోకం గన్త్వాపి మమ సీసే దదమానో వియ నిరయపాలానమ్పి యమస్సపి సీలే ఖటకే దస్సతి, అథ నం తే ‘అతివియ అయం అమ్హే బాధతీ’తి పున ఇధేవ ఆనేత్వా విస్సజ్జేయ్యుం, అథ మే సో పునపి సీసే ఖటకే దదేయ్యాతి భయేనాహం రోదామీ”తి ఇమమత్థం పకాసేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౮౦.“న మే పియో ఆసి అకణ్హనేత్తో, భాయామి పచ్చాగమనాయ తస్స;

ఇతో గతో హింసేయ్య మచ్చురాజం, సో హింసితో ఆనేయ్య పున ఇధా”తి.

అథ నం బోధిసత్తో “సో రాజా దారూనం వాహసహస్సేన దడ్ఢో ఉదకఘటసతేహి సిత్తో, సాపిస్స ఆళాహనభూమి సమన్తతో ఖతా, పకతియాపి చ పరలోకం గతా నామ అఞ్ఞత్థ గతివసా పున తేనేవ సరీరేన నాగచ్ఛన్తి, మా త్వం భాయీ”తి తం సమస్సాసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౮౧.“దడ్ఢో వాహసహస్సేహి, సిత్తో ఘటసతేహి సో;

పరిక్ఖతా చ సా భూమి, మా భాయి నాగమిస్సతీ”తి.

తతో పట్ఠాయ దోవారికో అస్సాసం పటిలభి. బోధిసత్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మహాపిఙ్గలో దేవదత్తో అహోసి, పుత్తో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహాపిఙ్గలజాతకవణ్ణనా దసమా.

ఉపాహనవగ్గో నవమో.

తస్సుద్దానం –

ఉపాహనం వీణాథూణం, వికణ్ణకం అసితాభు;

వచ్ఛనఖం బకఞ్చేవ, సాకేతఞ్చ ఏకపదం;

హరితమాతు పిఙ్గలం.

౧౦. సిఙ్గాలవగ్గో

[౨౪౧] ౧. సబ్బదాఠజాతకవణ్ణనా

సిఙ్గాలో మానత్థద్ధోతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తో అజాతసత్తుం పసాదేత్వా ఉప్పాదితం లాభసక్కారం చిరట్ఠితికం కాతుం నాసక్ఖి, నాళాగిరిపయోజనే పాటిహారియస్స దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ తస్స సో లాభసక్కారో అన్తరధాయి. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, దేవదత్తో లాభసక్కారం

ఉప్పాదేత్వా చిరట్ఠితికం కాతుం నాసక్ఖీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ అత్తనో ఉప్పన్నం లాభసక్కారం అన్తరధాపేతి, పుబ్బేపి అన్తరధాపేసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పురోహితో అహోసి తిణ్ణం వేదానం అట్ఠారసన్నఞ్చ సిప్పానం పారం గతో. సో పథవీజయమన్తం నామ జానాతి. పథవీజయమన్తోతి ఆవట్టనమన్తో వుచ్చతి. అథేకదివసం బోధిసత్తో “తం మన్తం సజ్ఝాయిస్సామీ”తి ఏకస్మిం అబ్భోకాసట్ఠానే పిట్ఠిపాసాణే నిసీదిత్వా సజ్ఝాయమకాసి. తం కిర మన్తం అఞ్ఞవిహితం ధితివిరహితం సావేతుం న సక్కా, తస్మా నం సో తథారూపే ఠానే సజ్ఝాయతి. అథస్స సజ్ఝాయనకాలే ఏకో సిఙ్గాలో ఏకస్మిం బిలే నిపన్నో తం మన్తం సుత్వావ పగుణమకాసి. సో కిర అనన్తరాతీతే అత్తభావే పగుణపథవీజయమన్తో ఏకో బ్రాహ్మణో అహోసి. బోధిసత్తో సజ్ఝాయం కత్వా ఉట్ఠాయ “పగుణో వత మే అయం మన్తో”తి ఆహ. సిఙ్గాలో బిలా నిక్ఖమిత్వా “అమ్భో బ్రాహ్మణ, అయం మన్తో తయాపి మమేవ పగుణతరో”తి వత్వా పలాయి. బోధిసత్తో “అయం సిఙ్గాలో మహన్తం అకుసలం కరిస్సతీ”తి “గణ్హథ గణ్హథా”తి థోకం అనుబన్ధి. సిఙ్గాలో పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పావిసి.

సో గన్త్వా ఏకం సిఙ్గాలిం థోకం సరీరే డంసి, “కిం, సామీ”తి చ వుత్తే “మయ్హం జానాసి న జానాసీ”తి ఆహ. సా “ఆమ, జానామీ”తి సమ్పటిచ్ఛి. సో పథవీజయమన్తం పరివత్తేత్వా అనేకాని సిఙ్గాలసతాని ఆణాపేత్వా సబ్బేపి హత్థిఅస్ససీహబ్యగ్ఘసూకరమిగాదయో చతుప్పదే అత్తనో సన్తికే అకాసి. కత్వా చ పన సబ్బదాఠో నామ రాజా హుత్వా ఏకం సిఙ్గాలిం అగ్గమహేసిం అకాసి. ద్విన్నం హత్థీనం పిట్ఠే సీహో తిట్ఠతి, సీహపిట్ఠే సబ్బదాఠో సిఙ్గాలో రాజా సిఙ్గాలియా అగ్గమహేసియా సద్ధిం నిసీదతి, మహన్తో యసో అహోసి. సో యసమహన్తేన పమజ్జిత్వా మానం ఉప్పాదేత్వా “బారాణసిరజ్జం గణ్హిస్సామీ”తి సబ్బచతుప్పదపరివుతో బారాణసియా అవిదూరట్ఠానం సమ్పాపుణి, పరిసా ద్వాదసయోజనా అహోసి. సో అవిదూరే ఠితోయేవ “రజ్జం వా దేతు, యుద్ధం వా”తి రఞ్ఞో సాసనం పేసేసి. బారాణసివాసినో భీతతసితా నగరద్వారాని పిదహిత్వా అట్ఠంసు.

బోధిసత్తో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “మా భాయి, మహారాజ, సబ్బదాఠసిఙ్గాలేన సద్ధిం యుద్ధం మమ భారో, ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో తేన సద్ధిం యుజ్ఝితుం సమత్థో నామ నత్థీ”తి రాజానఞ్చ నాగరే చ సమస్సాసేత్వా “కిన్తి కత్వా ను ఖో సబ్బదాఠో రజ్జం గహేస్సతి, పుచ్ఛిస్సామి తావ న”న్తి ద్వారట్టాలకం అభిరుహిత్వా “సమ్మ సబ్బదాఠ, కిన్తి కత్వా ఇమం రజ్జం గణ్హిస్ససీ”తి పుచ్ఛి. “సీహనాదం నదాపేత్వా మహాజనం సద్దేన సన్తాసేత్వా గణ్హిస్సామీ”తి. బోధిసత్తో “అత్థేత”న్తి ఞత్వా అట్టాలకా ఓరుయ్హ “సకలద్వాదసయోజనికబారాణసినగరవాసినో కణ్ణచ్ఛిద్దాని మాసపిట్ఠేన లఞ్జన్తూ”తి భేరిం చరాపేసి. మహాజనో భేరియా ఆణం సుత్వా అన్తమసో బిళాలే ఉపాదాయ సబ్బచతుప్పదానఞ్చేవ అత్తనో చ కణ్ణచ్ఛిద్దాని యథా పరస్స సద్దం సోతుం న సక్కా, ఏవం మాసపిట్ఠేన లఞ్జి.

అథ బోధిసత్తో పున అట్టాలకం అభిరుహిత్వా “సబ్బదాఠా”తి ఆహ. “కిం, బ్రాహ్మణా”తి? “ఇమం రజ్జం కిన్తి కత్వా గణ్హిస్ససీ”తి? “సీహనాదం నదాపేత్వా మనుస్సే తాసేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా గణ్హిస్సామీ”తి. “సీహనాదం నదాపేతుం న సక్ఖిస్ససి. జాతిసమ్పన్నా హి సురత్తహత్థపాదా కేసరసీహరాజానో తాదిసస్స జరసిఙ్గాలస్స ఆణం న కరిస్సన్తీ”తి. సిఙ్గాలో మానత్థద్ధో హుత్వా “అఞ్ఞే తావ సీహా తిట్ఠన్తు, యస్సాహం పిట్ఠే నిసిన్నో, తఞ్ఞేవ నదాపేస్సామీ”తి ఆహ. “తేన హి నదాపేహి, యది సక్కోసీ”తి. సో యస్మిం సీహే నిసిన్నో, తస్స “నదాహీ”తి పాదేన సఞ్ఞం అదాసి. సీహో హత్థికుమ్భే ముఖం

ఉప్పీళేత్వా తిక్ఖత్తుం అప్పటివత్తియం సీహనాదం నది. హత్థీ సన్తాసప్పత్తా హుత్వా సిఙ్గాలం పాదమూలే పాతేత్వా పాదేనస్స సీసం అక్కమిత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణం అకంసు, సబ్బదాఠో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్తో. తేపి హత్థీ సీహనాదం సుత్వా మరణభయతజ్జితా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఓవిజ్ఝిత్వా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణింసు, ఠపేత్వా సీహే సేసాపి మిగసూకరాదయో ససబిళారపరియోసానా సబ్బే చతుప్పాదా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణింసు. సీహా పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిసింసు, ద్వాదసయోజనికో మంసరాసి అహోసి. బోధిసత్తో అట్టాలకా ఓతరిత్వా నగరద్వారాని వివరాపేత్వా "సబ్బే అత్తనో కణ్ణేసు మాసపిట్ఠం అపనేత్వా మంసత్థికా మంసం ఆహరన్తూ"తి నగరే భేరిం చరాపేసి. మనుస్సా అల్లమంసం ఖాదిత్వా సేసం సుక్ఖాపేత్వా వల్లూరమకంసు. తస్మిం కిర కాలే వల్లూరకరణం ఉదపాదీతి వదన్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా ఇమా అభిసమ్బుద్ధగాథా వత్వా జాతకం సమోధానేసి –

౧౮౨."సిఙ్గాలో మానత్థద్ధో చ, పరివారేన అత్థికో;
పాపుణి మహతిం భూమిం, రాజాసి సబ్బదాఠినం.

౧౮౩."ఏవమేవ మనుస్సేసు, యో హోతి పరివారవా;
సో హి తత్థ మహా హోతి, సిఙ్గాలో వియ దాఠిన"న్తి.

తత్థ **మానత్థద్ధో**తి పరివారం నిస్సాయ ఉప్పన్నేన మానేన థద్ధో. **పరివారేన అత్థికో**తి ఉత్తరిమ్పి పరివారేన అత్థికో హుత్వా. **మహతిం భూమి**న్తి మహన్తం సమ్పత్తిం. **రాజాసి సబ్బదాఠిన**న్తి సబ్బేసం దాఠీనం రాజా ఆసి. **సో హి తత్థ మహా హోతీ**తి సో పరివారసమ్పన్నో పురిసో తేసు పరివారేసు మహా నామ హోతి. **సిఙ్గాలో వియ దాఠిన**న్తి యథా సిఙ్గాలో దాఠీనం మహా అహోసి, ఏవం మహా హోతి, అథ సో సిఙ్గాలో వియ పమాదం ఆపజ్జిత్వా తం పరివారం నిస్సాయ వినాసం పాపుణాతీతి.

"తదా సిఙ్గాలో దేవదత్తో అహోసి, రాజా సారిపుత్తో, పురోహితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సబ్బదాఠజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౪౨] ౨. సునఖజాతకవణ్ణనా

బాలో వతాయం సునఖోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అమ్బణకోట్ఠకే ఆసనసాలాయ భత్తభుఞ్జనసునఖం ఆరబ్భ కథేసి. తం కిర జాతకాలతో పట్ఠాయ పానీయహారకా గహేత్వా తత్థ పోసేసుం. సో అపరభాగే తత్థ భత్తం భుఞ్జన్తో థూలసరీరో అహోసి. అథేకదివసం ఏకో గామవాసీ పురిసో తం ఠానం పత్తో సునఖం దిస్వా పానీయహారకానం ఉత్తరిసాటకఞ్చ కహాపణఞ్చ దత్వా గద్దూలేన బన్ధిత్వా తం ఆదాయ పక్కామి. సో గహేత్వా నీయమానో న వస్సి, దిన్నం దిన్నం ఖాదన్తో పచ్ఛతో పచ్ఛతో అగమాసి. అథ సో పురిసో "అయం ఇదాని మం పియాయతీ"తి గద్దూలం మోచేసి, సో విస్సట్ఠమత్తో ఏకవేగేన ఆసనసాలమేవ గతో. భిక్ఖూ తం దిస్వా తేన గతకారణం జానిత్వా సాయన్హసమయే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, ఆసనసాలాయ సునఖో బన్ధనమోక్ఖకుసలో విస్సట్ఠమత్తోవ పున ఆగతో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, సో సునఖో ఇదానేవ బన్ధనమోక్ఖకుసలో, పుబ్బేపి కుసలోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే ఏకస్మిం మహాభోగకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఘరావాసం అగ్గహేసి. తదా బారాణసియం ఏకస్స మనుస్సస్స సునఖో అహోసి, సో పిణ్డిభత్తం లభన్తో థూలసరీరో జాతో. అథేకో గామవాసీ బారాణసిం ఆగతో తం సునఖం దిస్వా తస్స మనుస్సస్స ఉత్తరిసాటకఞ్చ కహాపణఞ్చ దత్వా సునఖం గహేత్వా చమ్మయోత్తేన బన్ధిత్వా యోత్తకోటియం గహేత్వా గచ్ఛన్తో అటవిముఖే ఏకం సాలం పవిసిత్వా సునఖం బన్ధిత్వా ఫలకే నిపజ్జిత్వా నిద్దం ఓక్కమి. తస్మిం కాలే బోధిసత్తో కేనచిదేవ కరణీయేన అటవిం పటిపన్నో తం సునఖం యోత్తేన బన్ధిత్వా ఠపితం దిస్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౮౪.“బాలో వతాయం సునఖో, యో వరత్తం న ఖాదతి;

బన్ధనా చ పముఞ్చేయ్య, అసితో చ ఘరం వజే”తి.

తత్థ **పముఞ్చేయ్యా**తి పమోచేయ్య, అయమేవ వా పాఠో. **అసితో చ ఘరం వజే**తి అసితో సుహితో హుత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం గచ్ఛేయ్య.

తం సుత్వా సునఖో దుతియం గాథమాహ –

౧౮౫.“అట్ఠితం మే మనస్మిం మే, అథో మే హదయే కతం;

కాలఞ్చ పటికఙ్ఖామి, యావ పస్సుపతూ జనో”తి.

తత్థ **అట్ఠితం మే మనస్మిం మే**తి యం తుమ్హే కథేథ, తం మయా అధిట్ఠితమేవ, మనస్మింయేవ మే ఏతం. **అథో మే హదయే కత**న్తి అథ చ పన మే తుమ్హాకం వచనం హదయే కతమేవ. **కాలఞ్చ పటికఙ్ఖామీ**తి కాలం పటిమానేమి. **యావ పస్సుపతూ జనో**తి యావాయం మహాజనో పసుపతు నిద్దం ఓక్కమతు, తావాహం కాలం పటిమానేమి . ఇతరథా హి “అయం సునఖో పలాయతీ”తి రవో ఉప్పజ్జేయ్య, తస్మా రత్తిభాగే సబ్బేసం సుత్తకాలే చమ్మయోత్తం ఖాదిత్వా పలాయిస్సామీతి. సో ఏవం వత్వా మహాజనే నిద్దం ఓక్కన్తే యోత్తం ఖాదిత్వా సుహితో హుత్వా పలాయిత్వా అత్తనో సామికానం ఘరమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సునఖోవ ఏతరహి సునఖో, పణ్డితపురిసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సునఖజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౪౩] ౩. గుత్తిలజాతకవణ్ణనా

సత్తతన్తిం సుమధురన్తి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి కాలే భిక్ఖూ దేవదత్తం ఆహంసు – “ఆవుసో దేవదత్త, సమ్మాసమ్బుద్ధో తుయ్హం ఆచరియో, త్వం సమ్మాసమ్బుద్ధం నిస్సాయ తీణి పిటకాని ఉగ్గణ్హి, చత్తారి ఝానాని ఉప్పాదేసి, ఆచరియస్స నామ పటిసత్తునా భవితుం న యుత్త”న్తి. దేవదత్తో “కిం పన మే, ఆవుసో, సమణో గోతమో ఆచరియో, నను మయా అత్తనో బలేనేవ తీణి పిటకాని ఉగ్గహితాని, చత్తారి ఝానాని ఉప్పాదితానీ”తి ఆచరియం పచ్చక్ఖాసి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, దేవదత్తో ఆచరియం పచ్చక్ఖాయ సమ్మాసమ్బుద్ధస్స పటిసత్తు హుత్వా మహావినాసం పత్తో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా

“ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ ఆచరియం పచ్చక్ఖాయ మమ పటిసత్తు హుత్వా వినాసం పాపుణాతి, పుబ్బేపి పత్తోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో గన్ధబ్బకులే నిబ్బత్తి, “గుత్తిలకుమారో”తిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో గన్ధబ్బసిప్పే నిప్ఫత్తిం పత్వా గుత్తిలగన్ధబ్బో నామ సకలజమ్బుదీపే అగ్గగన్ధబ్బో అహోసి. సో దారాభరణం అకత్వా అన్ధే మాతాపితరో పోసేసి. తదా బారాణసివాసినో వాణిజా వణిజ్జాయ ఉజ్జేనినగరం గన్త్వా ఉస్సవే ఘుట్ఠే ఛన్దకం సంహరిత్వా బహుం మాలాగన్ధవిలేపనఞ్చ ఖజ్జభోజ్జాదీని చ ఆదాయ కీళనట్ఠానే సన్నిపతిత్వా “వేతనం దత్వా ఏకం గన్ధబ్బం ఆనేథా”తి ఆహంసు. తేన చ సమయేన ఉజ్జేనియం మూసిలో నామ జేట్ఠగన్ధబ్బో హోతి, తే తం పక్కోసాపేత్వా అత్తనో గన్ధబ్బం కారేసుం.

మూసిలో వీణం వాదన్తో వీణం ఉత్తమముచ్ఛనాయ ముచ్ఛిత్వా వాదేసి. తేసం గుత్తిలగన్ధబ్బస్స గన్ధబ్బే జాతపరిచయానం తస్స గన్ధబ్బం కిలఞ్జకణ్డూవనం వియ హుత్వా ఉపట్ఠాసి, ఏకోపి పహట్ఠాకారం న దస్సేసి. మూసిలో తేసు తుట్ఠాకారం అదస్సేన్తేసు “అతిఖరం కత్వా వాదేమి మఞ్ఞే”తి మజ్ఝిమముచ్ఛనాయ ముచ్ఛిత్వా మజ్ఝిమసరేన వాదేసి, తే తత్థపి మజ్ఝత్తావ అహేసుం. అథ సో “ఇమే న కిఞ్చి జానన్తి మఞ్ఞే”తి సయమ్పి అజాననకో వియ హుత్వా తన్తియో సిథిలే వాదేసి, తే తత్థపి న కిఞ్చి ఆహంసు. అథ నే మూసిలో “అమ్భో వాణిజా, కిం ను ఖో మయి వీణం వాదేన్తే తుమ్హే న తుస్సథా”తి. “కిం పన త్వం వీణం వాదేసి, మయఞ్హి ‘అయం వీణం ముచ్ఛేతీ’తి సఞ్ఞం అకరిమ్హా”తి. “కిం పన తుమ్హే మయా ఉత్తరితరం ఆచరియం జానాథ, ఉదాహు అత్తనో అజాననభావేన న తుస్సథా”తి. వాణిజా “బారాణసియం గుత్తిలగన్ధబ్బస్స వీణాసద్దం సుతపుబ్బానం తవ వీణాసద్దో ఇత్థీనం దారకే తోసాపనసద్దో వియ హోతీ”తి ఆహంసు. “తేన హి, హన్ద, తుమ్హేహి దిన్నపరిబ్బయం పటిగ్గణ్హథ, న మయ్హం ఏతేనత్థో, అపిచ ఖో పన బారాణసిం గచ్ఛన్తా మం గణ్హిత్వా గచ్ఛేయ్యాథా”తి. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా గమనకాలే తం ఆదాయ బారాణసిం గన్త్వా తస్స “ఏతం గుత్తిలస్స వసనట్ఠాన”న్తి ఆచిక్ఖిత్వా సకసకనివేసనం అగమింసు.

మూసిలో బోధిసత్తస్స గేహం పవిసిత్వా లగ్గేత్వా ఠపితం బోధిసత్తస్స జాతివీణం దిస్వా గహేత్వా వాదేసి, అథ బోధిసత్తస్స మాతాపితరో అన్ధభావేన తం అపస్సన్తా “మూసికా మఞ్ఞే వీణం ఖాదన్తీ”తి సఞ్ఞాయ “సుసూ”తి ఆహంసు. తస్మిం కాలే మూసిలో వీణం ఠపేత్వా బోధిసత్తస్స మాతాపితరో వన్దిత్వా “కుతో ఆగతోసీ”తి వుత్తే “ఆచరియస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హితుం ఉజ్జేనితో ఆగతోమ్హీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి వుత్తే “కహం ఆచరియో”తి పుచ్ఛిత్వా “విప్పవుత్థో, తాత, అజ్జ ఆగమిస్సతీ”తి సుత్వా తత్థేవ నిసీదిత్వా బోధిసత్తం ఆగతం దిస్వా తేన కతపటిసన్థారో అత్తనో ఆగతకారణం ఆరోచేసి. బోధిసత్తో అఙ్గవిజ్జాపాఠకో, సో తస్స అసప్పురిసభావం ఞత్వా “గచ్ఛ తాత, నత్థి తవ సిప్ప”న్తి పటిక్ఖిపి. సో బోధిసత్తస్స మాతాపితూనం పాదే గహేత్వా ఉపకారం కరోన్తో తే ఆరాధేత్వా “సిప్పం మే దాపేథా”తి యాచి. బోధిసత్తో మాతాపితూహి పునప్పునం వుచ్చమానో తే అతిక్కమితుం అసక్కోన్తో సిప్పం అదాసి. సో బోధిసత్తేనేవ సద్ధిం రాజనివేసనం గచ్ఛతి. రాజా తం దిస్వా “కో ఏస, ఆచరియా”తి పుచ్ఛి. “మయ్హం అన్తేవాసికో, మహారాజా”తి. సో అనుక్కమేన రఞ్ఞో విస్సాసికో అహోసి. బోధిసత్తో ఆచరియముట్ఠిం అకత్వా అత్తనో జాననినియామేన సబ్బం సిప్పం సిక్ఖాపేత్వా “నిట్ఠితం తే, తాత, సిప్ప”న్తి ఆహ.

సో చిన్తేసి – “మయ్హం సిప్పం పగుణం, ఇదఞ్చ బారాణసినగరం సకలజమ్బుదీపే అగ్గనగరం, ఆచరియోపి మహల్లకో, ఇధేవ మయా వసితుం వట్టతీ”తి. సో ఆచరియం ఆహ – “ఆచరియ అహం రాజానం ఉపట్ఠహిస్సామీ”తి. ఆచరియో “సాధు,

తాత, రఞ్ఞో ఆరోచేస్సామీ"తి గన్త్వా "అమ్హాకం అన్తేవాసికో దేవం ఉపట్ఠాతుం ఇచ్ఛతి, దేయ్యధమ్మమస్స జానాథా"తి రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా రఞ్ఞా "తుమ్హాకం దేయ్యధమ్మతో ఉపడ్ఢం లభిస్సతీ"తి వుత్తే తం పవత్తిం మూసిలస్స ఆరోచేసి. మూసిలో "అహం తుమ్హేహి సమకఞ్ఞేవ లభన్తో ఉపట్ఠహిస్సామి, న అలభన్తో"తి ఆహ . "కింకారణా"తి? "నను అహం తుమ్హాకం జాననసిప్పం సబ్బం జానామీ"తి? "ఆమ, జానాసీ"తి. "ఏవం సన్తే కస్మా మయ్హం ఉపడ్ఢం దేతీ"తి? బోధిసత్తో రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా "యది ఏవం తుమ్హేహి సమకం సిప్పం దస్సేతుం సక్కోన్తో సమకం లభిస్సతీ"తి ఆహ. బోధిసత్తో రఞ్ఞో వచనం తస్స ఆరోచేత్వా తేన "సాధు దస్సేస్సామీ"తి వుత్తే రఞ్ఞో తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా "సాధు దస్సేతు, కతరదివసం సాకచ్ఛా హోతూ"తి వుత్తే "ఇతో సత్తమే దివసే హోతు, మహారాజా"తి ఆహ.

రాజా మూసిలం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం ఆచరియేన సద్ధిం సాకచ్ఛం కరిస్ససీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, దేవా"తి వుత్తే "ఆచరియేన సద్ధిం విగ్గహో నామ న వట్టతి, మా కరీ"తి వారియమానోపి "అలం, మహారాజ, హోతుయేవ మే ఆచరియేన సద్ధిం సత్తమే దివసే సాకచ్ఛా, కతరస్స జానిభావం జానిస్సామా"తి ఆహ. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా "ఇతో కిర సత్తమే దివసే ఆచరియగుత్తిలో చ అన్తేవాసికమూసిలో చ రాజద్వారే అఞ్ఞమఞ్ఞం సాకచ్ఛం కత్వా సిప్పం దస్సేస్సన్తి, నాగరా సన్నిపతిత్వా సిప్పం పస్సన్తూ"తి భేరిం చరాపేసి.

బోధిసత్తో చిన్తేసి – "అయం మూసిలో దహరో తరుణో, అహం మహల్లకో పరిహీనథామో, మహల్లకస్స కిరియా నామ న సమ్పజ్జతి. అన్తేవాసికే నామ పరాజితేపి విసేసో నత్థి, అన్తేవాసికస్స పన జయే సతి పత్తబ్బలజ్జతో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మరణం వరతర"న్తి. సో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మరణభయేన నివత్తతి, లజ్జాభయేన గచ్ఛతి. ఏవమస్స గమనాగమనం కరోన్తస్సేవ ఛ దివసా అతిక్కన్తా, తిణాని మతాని, జఙ్ఘమగ్గో నిబ్బత్తి. తస్మిం ఖణే సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో ఆవజ్జమానో తం కారణం ఞత్వా "గుత్తిలగన్ధబ్బో అన్తేవాసికస్స భయేన అరఞ్ఞే మహాదుక్ఖం అనుభోతి , ఏతస్స మయా అవస్సయేన భవితుం వట్టతీ"తి వేగేన గన్త్వా బోధిసత్తస్స పురతో ఠత్వా "ఆచరియ, కస్మా అరఞ్ఞం పవిట్ఠోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "కోసి త్వ"న్తి వుత్తే "సక్కోహమస్మీ"తి ఆహ. అథ నం బోధిసత్తో "అహం ఖో, దేవరాజ, అన్తేవాసికతో పరాజయభయేన అరఞ్ఞం పవిట్ఠో"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౮౬."సత్తతన్తిం సుమధురం, రామణేయ్యం అవాచయిం;

సో మం రఙ్గమ్హి అవ్హేతి, సరణం మే హోతి కోసియా"తి.

తస్సత్థో – అహం, దేవరాజ, మూసిలం నామ అన్తేవాసికం సత్తతన్తిం సుమధురం రామణేయ్యం వీణం అత్తనో జాననియామేన సిక్ఖాపేసిం, సో మం ఇదాని రఙ్గమణ్డలే పక్కోసతి, తస్స మే త్వం, కోసియగోత్త, సరణం హోహీతి.

సక్కో తస్స వచనం సుత్వా "మా భాయి, అహం తే తాణఞ్చ లేణఞ్చా"తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౮౭."అహం తం సరణం సమ్మ, అహమాచరియపూజకో;

న తం జయిస్సతి సిస్సో, సిస్సమాచరియ జేస్ససీ"తి.

తత్థ **అహం తం సరణ**న్తి అహం సరణం అవస్సయో పతిట్ఠా హుత్వా తం తాయిస్సామి. **సమ్మా**తి పియవచనమేతం. **సిస్సమాచరియ, జేస్ససీ**తి, ఆచరియ, త్వం వీణం వాదయమానో సిస్సం జినిస్ససి. అపిచ త్వం వీణం వాదేన్తో ఏకం తన్తిం

ఛిన్దిత్వా ఛ వాదేయ్యాసి, వీణాయ తే పకతిసద్దో భవిస్సతి. మూసిలోపి తన్తిం ఛిన్దిస్సతి, అథస్స వీణాయ సద్దో న భవిస్సతి. తస్మిం ఖణే సో పరాజయం పాపుణిస్సతి. అథస్స పరాజయభావం ఞత్వా దుతియమ్పి తతియమ్పి చతుత్థమ్పి పఞ్చమమ్పి సత్తమమ్పి తన్తిం ఛిన్దిత్వా సుద్ధదణ్డకమేవ వాదేయ్యాసి, ఛిన్నతన్తికోటీహి సరో నిక్ఖమిత్వా సకలం ద్వాదసయోజనికం బారాణసినగరం ఛాదేత్వా ఠస్సతీతి.

ఏవం వత్వా సక్కో బోధిసత్తస్స తిస్సో పాసకఘటికా దత్వా ఏవమాహ – "వీణాసద్దేనేవ పన సకలనగరే ఛాదితే ఇతో ఏకం పాసకఘటికం ఆకాసే ఖిపేయ్యాసి, అథ తే పురతో ఓతరిత్వా తీణి అచ్ఛరాసతాని నచ్చిస్సన్తి. తాసం నచ్చనకాలే చ దుతియం ఖిపేయ్యాసి, అథాపరానిపి తీణి సతాని ఓతరిత్వా తవ వీణాధురే నచ్చిస్సన్తి. తతో తతియం ఖిపేయ్యాసి, అథాపరాని తీణి సతాని ఓతరిత్వా రఙ్గమణ్డలే నచ్చిస్సన్తి. అహమ్పి తే సన్తికం ఆగమిస్సామి, గచ్ఛ మా భాయీ"తి బోధిసత్తం అస్సాసేసి. బోధిసత్తో పుబ్బణ్హసమయే గేహం అగమాసి. నాగరా రాజద్వారసమీపే మణ్డపం కత్వా రఞ్ఞో ఆసనం పఞ్ఞాపేసుం. రాజా పాసాదా ఓతరిత్వా అలఙ్కతమణ్డపే పల్లఙ్కమజ్ఝే నిసీది, ద్వాదససహస్సా అలఙ్కతిత్థియో అమచ్చబ్రాహ్మణగహపతికాదయో చ రాజానం పరివారయింసు, సబ్బే నాగరా సన్నిపతింసు, రాజఙ్గణే చక్కాతిచక్కే మఞ్చాతిమఞ్చే బన్ధింసు.

బోధిసత్తోపి న్హాతానులిత్తో నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా వీణం గాహాపేత్వా అత్తనో పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. సక్కో అదిస్సమానకాయేన ఆగన్త్వా ఆకాసే అట్ఠాసి, బోధిసత్తోయేవ నం పస్సతి. మూసిలోపి ఆగన్త్వా అత్తనో ఆసనే నిసీది. మహాజనో పరివారేసి, ఆదితోవ ద్వేపి సమసమం వాదయింసు. మహాజనో ద్విన్నమ్పి వాదితేన తుట్ఠో ఉక్కుట్ఠిసహస్సాని పవత్తేసి. సక్కో ఆకాసే ఠత్వా బోధిసత్తఞ్ఞేవ సావేన్తో "ఏకం తన్తిం ఛిన్దా"తి ఆహ. బోధిసత్తో తన్తిం ఛిన్ది, సా ఛిన్నాపి ఛిన్నకోటియా సరం ముఞ్చతేవ, దేవగన్ధబ్బం వియ వత్తతి. మూసిలోపి తన్తిం ఛిన్ది, తతో సద్దో న నిక్ఖమి. ఆచరియో దుతియమ్పి ఛిన్ది ...పే.... సత్తమమ్పి ఛిన్ది. సుద్ధదణ్డకం వాదేన్తస్స సద్దో నగరం ఛాదేత్వా అట్ఠాసి. చేలుక్ఖేపసహస్సాని చేవ ఉక్కుట్ఠిసహస్సాని చ పవత్తయింసు. బోధిసత్తో ఏకం పాసకం ఆకాసే ఖిపి, తీణి అచ్ఛరాసతాని ఓతరిత్వా నచ్చింసు. ఏవం దుతియే చ తతియే చ ఖిత్తే తీణి తీణి అచ్ఛరాసతాని ఓతరిత్వా వుత్తనయేనేవ నచ్చింసు.

తస్మిం ఖణే రాజా మహాజనస్స ఇఙ్గితసఞ్ఞం అదాసి, మహాజనో ఉట్ఠాయ "త్వం ఆచరియేన సద్ధిం విరుజ్ఝిత్వా 'సమకారం కరోమీ'తి వాయమసి, అత్తనో పమాణం న జానాసీ"తి మూసిలం తజ్జేత్వా గహితగహితేహేవ పాసాణదణ్డాదీహి సంచుణ్ణేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా పాదే గహేత్వా సఙ్కారట్ఠానే ఛడ్డేసి. రాజా తుట్ఠచిత్తో ఘనవస్సం వస్సాపేన్తో వియ బోధిసత్తస్స బహుం ధనం అదాసి, తథా నాగరా. సక్కో బోధిసత్తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా "అహం తే, పణ్డిత, సహస్సయుత్తం ఆజఞ్ఞరథం గాహాపేత్వా పచ్ఛా మాతలిం పేసేస్సామి, త్వం సహస్సయుత్తం వేజయన్తరథవరం అభిరుయ్హ దేవలోకం ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి వత్వా పక్కామి.

అథ నం గన్త్వా పణ్డుకమ్బలసిలాయం నిసిన్నం "కహం గతాత్థ, మహారాజా"తి దేవధీతరో పుచ్ఛింసు. సక్కో తాసం తం కారణం విత్థారేన కథేత్వా బోధిసత్తస్స సీలఞ్చ గుణఞ్చ వణ్ణేసి. దేవధీతరో "మహారాజ, మయమ్పి ఆచరియం దట్ఠుకామా, ఇధ నం ఆనేహీ"తి ఆహంసు. సక్కో మాతలిం ఆమన్తేత్వా "తాత, దేవచ్ఛరా గుత్తిలగన్ధబ్బం దట్ఠుకామా, గచ్ఛ నం వేజయన్తరథే నిసీదాపేత్వా ఆనేహీ"తి. సో "సాధూ"తి గన్త్వా బోధిసత్తం ఆనేసి. సక్కో బోధిసత్తేన సద్ధిం సమ్మోదిత్వా "దేవకఞ్ఞా కిర తే, ఆచరియ, గన్ధబ్బం సోతుకామా"తి ఆహ. "మయం మహారాజ, గన్ధబ్బా నామ సిప్పం నిస్సాయ జీవామ,

మూలం లభన్తా వాదేయ్యామా"తి. "వాదేహి, అహం తే మూలం దస్సామీ"తి. "న మయ్హం అఞ్ఞేన మూలేనత్థో, ఇమా పన దేవధీతరో అత్తనో అత్తనో కల్యాణకమ్మం కథేన్తు, ఏవాహం వాదేస్సామీ"తి . అథ నం దేవధీతరో ఆహంసు – "అమ్హేహి కతం కల్యాణకమ్మం పచ్ఛా తుమ్హాకం కథేస్సామ, గన్ధబ్బం కరోహి ఆచరియా"తి. బోధిసత్తో సత్తాహం దేవతానం గన్ధబ్బం అకాసి, తం దిబ్బగన్ధబ్బం అభిభవిత్వా పవత్తి. సత్తమే దివసే ఆదితో పట్ఠాయ దేవధీతానం కల్యాణకమ్మం పుచ్ఛి. ఏకం కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే ఏకస్స భిక్ఖునో ఉత్తమవత్థం దత్వా సక్కస్స పరిచారికా హుత్వా నిబ్బత్తం అచ్ఛరాసహస్సపరివారం ఉత్తమవత్థదేవకఞ్ఞం "త్వం పురిమభవే కిం కమ్మం కత్వా నిబ్బత్తా"తి పుచ్ఛి. తస్స పుచ్ఛనాకారో చ విస్సజ్జనా చ విమానవత్థుమ్హి ఆగతమేవ. వుత్తఞ్హి తత్థ –

"అభిక్కన్తేన వణ్ణేన, యా త్వం తిట్ఠసి దేవతే;
ఓభాసేన్తీ దిసా సబ్బా, ఓసధీ వియ తారకా.

"కేన తేతాదిసో వణ్ణో, కేన తే ఇధ మిజ్ఝతి;
ఉప్పజ్జన్తి చ తే భోగా, యే కేచి మనసో పియా.

"పుచ్ఛామి తం దేవి మహానుభావే, మనుస్సభూతా కిమకాసి పుఞ్ఞం;
కేనాసి ఏవం జలితానుభావా, వణ్ణో చ తే సబ్బదిసా పభాసతీ"తి.

"వత్థుత్తమదాయికా నారీ, పవరా హోతి నరేసు నారీసు;
ఏవం పియరూపదాయికా మనాపం, దిబ్బం సా లభతే ఉపేచ్చ ఠానం.

"తస్సా మే పస్స విమానం, అచ్ఛరా కామవణ్ణినీహమస్మి;
అచ్ఛరాసహస్సస్సాహం, పవరా పస్స పుఞ్ఞానం విపాకం.

"తేన మేతాదిసో వణ్ణో, తేన మే ఇధ మిజ్ఝతి;
ఉప్పజ్జన్తి చ మే భోగా, యే కేచి మనసో పియా.

"తేనమ్హి ఏవం జలితానుభావా;
వణ్ణో చ మే సబ్బదిసా పభాసతీ"తి. (వి॰ వ॰ ౩౨౯-౩౩౧, ౩౩౩-౩౩౬);

అపరా పిణ్డాయ చరమానస్స భిక్ఖునో పూజనత్థాయ పుప్ఫాని అదాసి, అపరా "చేతియే గన్ధపఞ్చఙ్గలికం దేథా"తి గన్ధే అదాసి, అపరా మధురాని ఫలాఫలాని అదాసి, అపరా ఉచ్ఛురసం అదాసి, అపరా కస్సపదసబలస్స చేతియే గన్ధపఞ్చఙ్గలికం అదాసి, అపరా మగ్గపటిపన్నానం భిక్ఖూనం భిక్ఖునీనఞ్చ కులగేహే వాసం ఉపగతానం సన్తికే ధమ్మం అస్సోసి, అపరా నావాయ ఉపకట్ఠాయ వేలాయ భుత్తస్స భిక్ఖునో ఉదకే ఠత్వా ఉదకం అదాసి, అపరా అగారమజ్ఝే వసమానా అక్కోధనా హుత్వా సస్సుససురవత్తం అకాసి, అపరా అత్తనో లద్ధకోట్ఠాసతోపి సంవిభాగం కత్వావ పరిభుఞ్జి, సీలవతీ చ అహోసి, అపరా పరగేహే దాసీ హుత్వా నిక్కోధనా నిమ్మానా అత్తనో లద్ధకోట్ఠాసతో సంవిభాగం కత్వా దేవరఞ్ఞో పరిచారికా హుత్వా నిబ్బత్తా (వి॰ వ॰ అట్ఠ॰ ౩౨౮-౩౩౬). ఏవం సబ్బాపి గుత్తిలవిమానవత్థుస్మిం ఆగతా ఛత్తింస దేవధీతా యం యం

కమ్మం కత్వా తత్థ నిబ్బత్తా, సబ్బం బోధిసత్తో పుచ్ఛి. తాపిస్స అత్తనో కతకమ్మం గాథాహియేవ కథేసుం. తం సుత్వా బోధిసత్తో "లాభా వత మే, సులద్ధం వత మే, స్వాహం ఇధాగన్త్వా అప్పమత్తకేనపి కమ్మేన పటిలద్ధదిబ్బసమ్పత్తియో అద్దసం. ఇతో దాని పట్ఠాయ మనుస్సలోకం గన్త్వా దానాదీని కుసలకమ్మానేవ కరిస్సామీ"తి వత్వా ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

"స్వాగతం వత మే అజ్జ, సుప్పభాతం సుహుట్ఠితం;
యం అద్దసామి దేవతాయో, అచ్ఛరాకామవణ్ణియో.

"ఇమాసాహం ధమ్మం సుత్వా, కాహామి కుసలం బహుం;
దానేన సమచరియాయ, సంయమేన దమేన చ;
స్వాహం తత్థ గమిస్సామి, యత్థ గన్త్వా న సోచరే"తి. (వి॰ వ॰ ౬౧౭-౬౧౮);

అథ నం సత్తాహచ్చయేన దేవరాజా మాతలిసఙ్గాహకం ఆణాపేత్వా రథే నిసీదాపేత్వా బారాణసిమేవ పేసేసి. సో బారాణసిం గన్త్వా దేవలోకే అత్తనా దిట్ఠకారణం మనుస్సానం ఆచిక్ఖి. తతో పట్ఠాయ మనుస్సా సఉస్సాహా పుఞ్ఞాని కాతుం మఞ్ఞింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మూసిలో దేవదత్తో అహోసి, సక్కో అనురుద్ధో, రాజా ఆనన్దో, గుత్తిలగన్ధబ్బో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

గుత్తిలజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౪౪] ౪. విగతిచ్ఛజాతకవణ్ణనా

యం పస్సతి న తం ఇచ్ఛతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం పలాయికం పరిబ్బాజకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సకలజమ్బుదీపే పటివాదం అలభిత్వా సావత్థిం ఆగన్త్వా "కో మయా సద్ధిం వాదం కాతుం సమత్థో"తి పుచ్ఛిత్వా "సమ్మాసమ్బుద్ధో"తి సుత్వా మహాజనపరివుతో జేతవనం గన్త్వా భగవన్తం చతుపరిసమజ్ఝే ధమ్మం దేసేన్తం పఞ్హం పుచ్ఛి. అథస్స సత్థా తం విస్సజ్జేత్వా "ఏకం నామ కి"న్తి పఞ్హం పుచ్ఛి, సో తం కథేతుం అసక్కోన్తో ఉట్ఠాయ పలాయి. నిసిన్నపరిసా "ఏకపదేనేవ వో, భన్తే, పరిబ్బాజకో నిగ్గహితో"తి ఆహంసు. సత్థా "నాహం, ఉపాసకా, ఇదానేవేతం ఏకపదేనేవ నిగ్గణ్హామి, పుబ్బేపి నిగ్గణ్హింయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా దీఘరత్తం హిమవన్తే వసి. సో పబ్బతా ఓరుయ్హ ఏకం నిగమగామం నిస్సాయ గఙ్గానివత్తనే పణ్ణసాలాయం వాసం కప్పేసి. అథేకో పరిబ్బాజకో సకలజమ్బుదీపే పటివాదం అలభిత్వా తం నిగమం పత్వా "అత్థి ను ఖో కోచి మయా సద్ధిం వాదం కాతుం సమత్థో"తి పుచ్ఛిత్వా "అత్థీ"తి బోధిసత్తస్స ఆనుభావం సుత్వా మహాజనపరివుతో తస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా నిసీది. అథ నం బోధిసత్తో "వణ్ణగన్ధపరిభావితం గఙ్గాపానీయం పివిస్సతీ"తి పుచ్ఛి. పరిబ్బాజకో వాదేన ఓత్థరన్తో "కా గఙ్గా, వాలుకా గఙ్గా, ఉదకం గఙ్గా, ఓరిమతీరం గఙ్గా, పారిమతీరం గఙ్గా"తి ఆహ. బోధిసత్తో

“త్వం పన, పరిబ్బాజక, ఠపేత్వా ఉదకం వాలుకం ఓరిమతీరం పారిమతీరఞ్చ కహం గఙ్గం లభిస్ససీ”తి ఆహ. పరిబ్బాజకో అప్పటిభానో హుత్వా ఉట్ఠాయ పలాయి. తస్మిం పలాతే బోధిసత్తో నిసిన్నపరిసాయ ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అవోచ –

౧౮౮.“యం పస్సతి న తం ఇచ్ఛతి, యఞ్చ న పస్సతి తం కిరిచ్ఛతి;
మఞ్ఞామి చిరం చరిస్సతి, న హి తం లచ్ఛతి యం స ఇచ్ఛతి.

౧౮౯.“యం లభతి న తేన తుస్సతి, యఞ్చ పత్థేతి లద్ధం హీళేతి;
ఇచ్ఛా హి అనన్తగోచరా, విగతిచ్ఛాన నమో కరోమసే”తి.

తత్థ **యం పస్సతీ**తి యం ఉదకాదిం పస్సతి, తం గఙ్గాతి న ఇచ్ఛతి. **యఞ్చ న పస్సతీ**తి యఞ్చ ఉదకాదివినిముత్తం గఙ్గం న పస్సతి, తం కిరిచ్ఛతి. **మఞ్ఞామి చిరం చరిస్సతీ**తి అహం ఏవం మఞ్ఞామి – అయం పరిబ్బాజకో ఏవరూపం గఙ్గం పరియేసన్తో చిరం చరిస్సతి. యథా వా ఉదకాదివినిముత్తం గఙ్గం, ఏవం రూపాదివినిముత్తం అత్తానమ్పి పరియేసన్తో సంసారే చిరం చరిస్సతి. **న హి తం లచ్ఛతీ**తి చిరం చరన్తోపి యం తం ఏవరూపం గఙ్గం వా అత్తానం వా ఇచ్ఛతి, తం న లచ్ఛతి. **యం లభతీ**తి యం ఉదకం వా రూపాదిం వా లభతి, తేన న తుస్సతి. **యఞ్చ పత్థేతి లద్ధం హీళేతీ**తి ఏవం లద్ధేన అతుస్సన్తో యం యం సమ్పత్తిం పత్థేతి, తం తం లభిత్వా “కిం ఏతాయా”తి హీళేతి అవమఞ్ఞతి. **ఇచ్ఛా హి అనన్తగోచరా**తి లద్ధం హీళేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆరమ్మణం ఇచ్ఛనతో అయం ఇచ్ఛా నామ తణ్హా అనన్తగోచరా. **విగతిచ్ఛాన నమో కరోమసే**తి తస్మా యే విగతిచ్ఛా బుద్ధాదయో, తేసం మయం నమక్కారం కరోమాతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పరిబ్బాజకో ఏతరహి పరిబ్బాజకో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

విగతిచ్ఛజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౪౫] ౫. మూలపరియాయజాతకవణ్ణనా

కాలో ఘసతి భూతానీతి ఇదం సత్థా ఉక్కట్ఠం నిస్సాయ సుభగవనే విహరన్తో మూలపరియాయసుత్తన్తం ఆరబ్భ కథేసి. తదా కిర పఞ్చసతా బ్రాహ్మణా తిణ్ణం వేదానం పారగూ సాసనే పబ్బజిత్వా తీణి పిటకాని ఉగ్గణ్హిత్వా మానమదమత్తా హుత్వా “సమ్మాసమ్బుద్ధోపి తీణేవ పిటకాని జానాతి, మయమ్పి తాని జానామ, ఏవం సన్తే కిం తస్స అమ్హేహి నానాకరణ”న్తి బుద్ధుపట్ఠానం న గచ్ఛన్తి, పటిపక్ఖా హుత్వా చరన్తి.

అథేకదివసం సత్థా తేసు ఆగన్త్వా అత్తనో సన్తికే నిసిన్నేసు అట్ఠహి భూమీహి పటిమణ్డేత్వా మూలపరియాయసుత్తన్తం కథేసి, తే న కిఞ్చి సల్లక్ఖేసుం. అథ నేసం ఏతదహోసి – “మయం అమ్హేహి సదిసా పణ్డితా నత్థీ’తి మానం కరోమ, ఇదాని పన న కిఞ్చి జానామ, బుద్ధేహి సదిసో పణ్డితో నామ నత్థి, అహో బుద్ధగుణా నామా”తి. తే తతో పట్ఠాయ నిహతమానా హుత్వా ఉద్ధటదాఠా వియ సప్పా నిబ్బిసేవనా జాతా. సత్థా ఉక్కట్ఠాయం యథాభిరన్తం విహరిత్వా వేసాలిం గన్త్వా గోతమకచేతియే గోతమకసుత్తన్తం నామ కథేసి, దససహస్సిలోకధాతు కమ్పి, తం సుత్వా తే భిక్ఖూ అరహత్తం పాపుణింసు. మూలపరియాయసుత్తన్తపరియోసానే పన సత్థరి ఉక్కట్ఠాయం విహరన్తేయేవ భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అహో బుద్ధానం ఆనుభావో, తే నామ బ్రాహ్మణపబ్బజితా తథా మానమదమత్తా భగవతా

మూలపరియాయదేసనాయ నిహతమానా కతా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపాహం ఇమే ఏవం మానపగ్గహితసిరే విచరన్తే నిహతమానే అకాసింయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తిణ్ణం వేదానం పారగూ దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చ మాణవకసతాని మన్తే వాచేసి. తే పఞ్చసతాపి నిట్ఠితసిప్పా సిప్పే అనుయోగం దత్వా "యత్తకం మయం జానామ, ఆచరియోపి తత్తకమేవ, విసేసో నత్థీ"తి మానత్థద్ధా హుత్వా ఆచరియస్స సన్తికం న గచ్ఛన్తి, వత్తపటివత్తం న కరోన్తి. తే ఏకదివసం ఆచరియే బదరిరుక్ఖమూలే నిసిన్నే తం వమ్భేతుకామా బదరిరుక్ఖం నఖేన ఆకోటేత్వా "నిస్సారోవాయం రుక్ఖో"తి ఆహంసు. బోధిసత్తో అత్తనో వమ్భనభావం ఞత్వా అన్తేవాసికే "ఏకం వో పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీ"తి ఆహ. తే హట్ఠతుట్ఠా "వదేథ, కథేస్సామా"తి. ఆచరియో పఞ్హం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౯౦."కాలో ఘసతి భూతాని, సబ్బానేవ సహత్తనా;
యో చ కాలఘసో భూతో, స భూతపచనిం పచీ"తి.

తత్థ **కాలో**తి పురేభత్తకాలోపి పచ్ఛాభత్తకాలోపీతి ఏవమాది. **భూతానీ**తి సత్తాధివచనమేతం, న కాలో భూతానం చమ్మమంసాదీని లుఞ్చిత్వా ఖాదతి, అపిచ ఖో నేసం ఆయువణ్ణబలాని ఖేపేన్తో యోబ్బఞ్ఞం మద్దన్తో ఆరోగ్యం వినాసేన్తో ఘసతి ఖాదతీతి వుచ్చతి. ఏవం ఘసన్తో చ న కిఞ్చి వజ్జేతి, **సబ్బానేవ ఘసతి**. న కేవలఞ్చ భూతానేవ, అపిచ ఖో **సహత్తనా** అత్తానమ్పి ఘసతి, పురేభత్తకాలో పచ్ఛాభత్తకాలం న పాపుణాతి. ఏస నయో పచ్ఛాభత్తకాలాదీసు. **యో చ కాలఘసో భూతో**తి ఖీణాసవస్సేతం అధివచనం . సో హి అరియమగ్గేన ఆయతిం పటిసన్ధికాలం ఖేపేత్వా ఖాదిత్వా ఠితత్తా "కాలఘసో భూతో"తి వుచ్చతి . **స భూతపచనిం పచీ**తి సో యాయం తణ్హా అపాయేసు భూతే పచతి, తం ఞాణగ్గినా పచి దహి భస్మమకాసి, తేన "భూతపచనిం పచీ"తి వుచ్చతి. "పజని"న్తిపి పాఠో, జనికం నిబ్బత్తికన్తి అత్థో.

ఇమం పఞ్హం సుత్వా మాణవేసు ఏకోపి జానితుం సమత్థో నామ నాహోసి. అథ నే బోధిసత్తో "మా ఖో తుమ్హే 'అయం పఞ్హో తీసు వేదేసు అత్థీ'తి సఞ్ఞం అకత్థ, తుమ్హే 'యమహం జానామి, తం సబ్బం జానామా'తి మఞ్ఞమానా మం బదరిరుక్ఖసదిసం కరోథ, మమ తుమ్హేహి అఞ్ఞాతస్స బహునో జాననభావం న జానాథ, గచ్ఛథ సత్తమే దివసే కాలం దమ్మి, ఏత్తకేన కాలేన ఇమం పఞ్హం చిన్తేథా"తి. తే బోధిసత్తం వన్దిత్వా అత్తనో అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా సత్తాహం చిన్తేత్వాపి పఞ్హస్స నేవ అన్తం, న కోటిం పస్సింసు. తే సత్తమదివసే ఆచరియస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా నిసీదిత్వా "కిం, భద్రముఖా, జానిత్థ పఞ్హ"న్తి వుత్తే "న జానామా"తి వదింసు. అథ బోధిసత్తో తే గరహమానో దుతియం గాథమాహ –

౧౯౧."బహూని నరసీసాని, లోమసాని బ్రహాని చ;
గీవాసు పటిముక్కాని, కోచిదేవేత్థ కణ్ణవా"తి.

తస్సత్థో – బహూని నరానం సీసాని దిస్సన్తి, సబ్బాని చ తాని లోమసాని, సబ్బాని మహన్తాని గీవాసుయేవ ఠపితాని, న తాలఫలం వియ హత్థేన గహితాని, నత్థి తేసం ఇమేహి ధమ్మేహి నానాకరణం. ఏత్థ పన కోచిదేవ కణ్ణవాతి అత్తానం సన్ధాయాహ. **కణ్ణవా**తి పఞ్ఞవా, కణ్ణఛిద్దం పన న కస్సచి నత్థి. ఇతి తే మాణవకే "కణ్ణఛిద్దమత్తమేవ తుమ్హాకం బాలానం

అత్థి, న పఞ్హా"తి గరహిత్వా పఞ్హం విస్సజ్జేసి. తే సుత్వా – "అహో ఆచరియా నామ మహన్తా"తి ఖమాపేత్వా నిహతమానా బోధిసత్తం ఉపట్ఠహింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పఞ్చసతా మాణవకా ఇమే భిక్ఖూ అహేసుం, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మూలపరియాయజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౨౪౬] ౬. బాలోవాదజాతకవణ్ణనా

హన్త్వా ఛేత్వా వధిత్వా చాతి ఇదం సత్థా వేసాలిం ఉపనిస్సాయ కూటాగారసాలాయం విహరన్తో సీహసేనాపతిం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి భగవన్తం సరణం గన్త్వా నిమన్తేత్వా పునదివసే సమంసకభత్తం అదాసి. నిగణ్ఠా తం సుత్వా కుపితా అనత్తమనా తథాగతం విహేఠేతుకామా "సమణో గోతమో జానం ఉద్దిస్సకతం మంసం భుఞ్జతీ"తి అక్కోసింసు. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, నిగణ్ఠో నాటపుత్తో 'సమణో గోతమో జానం ఉద్దిస్సకతం మంసం భుఞ్జతీ'తి సద్ధిం పరిసాయ అక్కోసన్తో ఆహిణ్డతీ"తి. తం సుత్వా సత్థా "న, భిక్ఖవే, నిగణ్ఠో నాటపుత్తో ఇదానేవ మం ఉద్దిస్సకతమంసఖాదనేన గరహతి, పుబ్బేపి గరహియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ హిమవన్తతో బారాణసిం గన్త్వా పునదివసే నగరం భిక్ఖాయ పావిసి. అథేకో కుటుమ్బికో "తాపసం విహేఠేస్సామీ"తి ఘరం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా మచ్ఛమంసేన పరివిసిత్వా భత్తకిచ్చావసానే ఏకమన్తం నిసీదిత్వా "ఇమం మంసం తుమ్హేయేవ ఉద్దిస్స పాణే మారేత్వా కతం, ఇదం అకుసలం మా అమ్హాకమేవ, తుమ్హాకమ్పి హోతూ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౯౨."హన్త్వా ఛేత్వా వధిత్వా చ, దేతి దానం అసఞ్ఞతో;
ఏదిసం భత్తం భుఞ్జమానో, స పాపేన ఉపలిప్పతీ"తి.

తత్థ **హన్త్వా**తి పహరిత్వా. **ఛేత్వా**తి కిలమేత్వా. **వధిత్వా**తి మారేత్వా. **దేతి దానం అసఞ్ఞతో**తి అసఞ్ఞతో దుస్సీలో ఏవం కత్వా దానం దేతి. **ఏదిసం భత్తం భుఞ్జమానో, స పాపేన ఉపలిప్పతీ**తి ఏదిసం ఉద్దిస్సకతభత్తం భుఞ్జమానో సో సమణోపి పాపేన ఉపలిప్పతి సంయుజ్జతియేవాతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౯౩."పుత్తదారమ్పి చే హన్త్వా, దేతి దానం అసఞ్ఞతో;
భుఞ్జమానోపి సప్పఞ్ఞో, న పాపేన ఉపలిప్పతీ"తి.

తత్థ **భుఞ్జమానోపి సప్పఞ్ఞో**తి తిట్ఠతు అఞ్ఞం మంసం, పుత్తదారం వధిత్వాపి దుస్సీలేన దిన్నం సప్పఞ్ఞో ఖన్తిమేత్తాదిగుణసమ్పన్నో తం భుఞ్జమానోపి పాపేన న ఉపలిప్పతీతి. ఏవమస్స బోధిసత్తో ధమ్మం కథేత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కుటుమ్బికో నిగణ్ఠో నాటపుత్తో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

బాలోవాదజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౨౪౭] ౭. పాదఞ్జలిజాతకవణ్ణనా

అద్ధా పాదఞ్జలీ సబ్బేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లాళుదాయిత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి దివసే ద్వే అగ్గసావకా పఞ్హం వినిచ్ఛినన్తి, భిక్ఖూ పఞ్హం సుణన్తా థేరే పసంసన్తి. లాళుదాయిత్థేరో పన పరిసన్తరే నిసిన్నో “ఏతే అమ్హేహి సమం కిం జానన్తీ”తి ఓట్ఠం భఞ్జి. తం దిస్వా థేరా ఉట్ఠాయ పక్కమింసు, పరిసా భిజ్జి. ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో లాళుదాయీ, ద్వే అగ్గసావకే గరహిత్వా ఓట్ఠం భఞ్జీ”తి. తం సుత్వా సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి లాళుదాయీ ఠపేత్వా ఓట్ఠభఞ్జనం తతో ఉత్తరి అఞ్ఞం న జానాతీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అమచ్చో అహోసి. రఞ్ఞో పాదఞ్జలీ నామ పుత్తో లాలో దన్ధపరిసక్కనో అహోసి. అపరభాగే రాజా కాలమకాసి. అమచ్చా రఞ్ఞో మతకిచ్చాని కత్వా “తం రజ్జే అభిసిఞ్చిస్సామా”తి మన్తయమానా రాజపుత్తం పాదఞ్జలిం ఆహంసు. బోధిసత్తో పన “అయం కుమారో లాలో దన్ధపరిసక్కనో, పరిగ్గహేత్వా నం అభిసిఞ్చిస్సామా”తి ఆహ. అమచ్చా వినిచ్ఛయం సజ్జేత్వా కుమారం సమీపే నిసీదాపేత్వా అడ్డం వినిచ్ఛినన్తా న సమ్మా వినిచ్ఛినింసు. తే అస్సామికం సామికం కత్వా కుమారం పుచ్ఛింసు – “కీదిసం, కుమార, సుట్ఠు అడ్డం వినిచ్ఛినిమ్హా”తి. సో ఓట్ఠం భఞ్జి. బోధిసత్తో “పణ్డితో వత మఞ్ఞే కుమారో, అసమ్మావినిచ్ఛితభావో తేన ఞాతో భవిస్సతీ”తి మఞ్ఞమానో పఠమం గాథమాహ –

౧౯౪.“అద్ధా పాదఞ్జలీ సబ్బే, పఞ్ఞాయ అతిరోచతి;

తథా హి ఓట్ఠం భఞ్జతి, ఉత్తరిం నూన పస్సతీ”తి.

తస్సత్థో – ఏకంసేన పాదఞ్జలికుమారో సబ్బే అమ్హే పఞ్ఞాయ అతిరోచతి. తథా హి ఓట్ఠం భఞ్జతి, నూన ఉత్తరిం అఞ్ఞం కారణం పస్సతీతి.

తే అపరస్మిమ్పి దివసే వినిచ్ఛయం సజ్జేత్వా అఞ్ఞం అడ్డం సుట్ఠు వినిచ్ఛినిత్వా “కీదిసం, దేవ, సుట్ఠు వినిచ్ఛినిత”న్తి పుచ్ఛింసు. సో పునపి ఓట్ఠమేవ భఞ్జి. అథస్స అన్ధబాలభావం ఞత్వా బోధిసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౯౫.“నాయం ధమ్మం అధమ్మం వా, అత్థానత్థఞ్చ బుజ్ఝతి;

అఞ్ఞత్ర ఓట్ఠనిబ్భోగా, నాయం జానాతి కిఞ్చన”న్తి.

అమచ్చా పాదఞ్జలికుమారస్స లాలభావం ఞత్వా బోధిసత్తం రజ్జే అభిసిఞ్చింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పాదఞ్జలీ లాళుదాయీ అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పాదఞ్జలిజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౪౮] ౮. కింసుకోపమజాతకవణ్ణనా

సబ్బేహి కింసుకో దిట్ఠోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కింసుకోపమసుత్తన్తం ఆరబ్భ కథేసి. చత్తారో హి భిక్ఖూ తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా కమ్మట్ఠానం యాచింసు, సత్థా తేసం కమ్మట్ఠానం కథేసి. తే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అత్తనో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని అగమింసు. తేసు ఏకో ఛ ఫస్సాయతనాని పరిగ్గణ్హిత్వా అరహత్తం పాపుణి, ఏకో పఞ్చక్ఖన్ధే, ఏకో చత్తారో మహాభూతే, ఏకో అట్ఠారస ధాతుయో. తే అత్తనో అత్తనో అధిగతవిసేసం సత్థు ఆరోచేసుం. అథేకస్స భిక్ఖునో పరివితక్కో ఉదపాది – "ఇమేసం కమ్మట్ఠానాని నానా, నిబ్బానం ఏకం, కథం సబ్బేహి అరహత్తం పత్త"న్తి. సో సత్థారం పుచ్ఛి. సత్థా "కిం తే, భిక్ఖు, కింసుకదిట్ఠభాతికేహి నానత్త"న్తి వత్వా "ఇదం నో, భన్తే, కారణం కథేథా"తి భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స చత్తారో పుత్తా అహేసుం. తే ఏకదివసం సారథిం పక్కోసేత్వా "మయం, సమ్మ, కింసుకం దట్ఠుకామా, కింసుకరుక్ఖం నో దస్సేహీ"తి ఆహంసు. సారథి "సాధు, దస్సేస్సామీ"తి వత్వా చతున్నమ్పి ఏకతో అదస్సేత్వా జేట్ఠరాజపుత్తం తావ రథే నిసీదాపేత్వా అరఞ్ఞం నేత్వా "అయం కింసుకో"తి ఖాణుకకాలే కింసుకం దస్సేసి. అపరస్స బహలపలాసకాలే, అపరస్స పుప్ఫితకాలే, అపరస్స ఫలితకాలే. అపరభాగే చత్తారోపి భాతరో ఏకతో నిసిన్నా "కింసుకో నామ కీదిసో"తి కథం సముట్ఠాపేసుం. తతో ఏకో "సేయ్యథాపి ఝామథూణో"తి ఆహ. దుతియో "సేయ్యథాపి నిగ్రోధరుక్ఖో"తి, తతియో "సేయ్యథాపి మంసపేసీ"తి, చతుత్థో "సేయ్యథాపి సిరీసో"తి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞస్స కథాయ అపరితుట్ఠా పితు సన్తికం గన్త్వా "దేవ, కింసుకో నామ కీదిసో"తి పుచ్ఛిత్వా "తుమ్హేహి కిం కథిత"న్తి వుత్తే అత్తనా కథితనీహారం రఞ్ఞో కథేసుం. రాజా "చతూహిపి తుమ్హేహి కింసుకో దిట్ఠో, కేవలం వో కింసుకస్స దస్సేన్తో సారథి 'ఇమస్మిం కాలే కింసుకో కీదిసో , ఇమస్మిం కీదిసో'తి విభజిత్వా న పుచ్ఛితో, తేన వో కఙ్ఖా ఉప్పన్నా"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౯౬."సబ్బేహి కింసుకో దిట్ఠో, కిం స్వేత్థ విచికిచ్ఛథ;
న హి సబ్బేసు ఠానేసు, సారథీ పరిపుచ్ఛితో"తి.

తత్థ **న హి సబ్బేసు ఠానేసు, సారథీ పరిపుచ్ఛితో**తి సబ్బేహి వో కింసుకో దిట్ఠో, కిం ను తుమ్హే ఏత్థ విచికిచ్ఛథ, సబ్బేసు ఠానేసు కింసుకోపేసో, తుమ్హేహి పన న హి సబ్బేసు ఠానేసు సారథి పరిపుచ్ఛితో, తేన వో కఙ్ఖా ఉప్పన్నాతి.

సత్థా ఇమం కారణం దస్సేత్వా "యథా, భిక్ఖు, తే చత్తారో భాతికా విభాగం కత్వా అపుచ్ఛితత్తా కింసుకే కఙ్ఖం ఉప్పాదేసుం, ఏవం త్వమ్పి ఇమస్మిం ధమ్మే కఙ్ఖం ఉప్పాదేసీ"తి వత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౯౭."ఏవం సబ్బేహి ఞాణేహి, యేసం ధమ్మా అజానితా;
తే వే ధమ్మేసు కఙ్ఖన్తి, కింసుకస్మింవ భాతరో"తి.

తస్సత్థో – యథా తే భాతరో సబ్బేసు ఠానేసు కింసుకస్స అదిట్ఠత్తా కఙ్ఖింసు, ఏవం సబ్బేహి విపస్సనాఞాణేహి యేసం సబ్బే ఛఫస్సాయతనఖన్ధభూతధాతుభేదా ధమ్మా అజానితా, సోతాపత్తిమగ్గస్స అనధిగతత్తా అప్పటివిద్ధా, తే వే తేసు ఫస్సాయతనాదిధమ్మేసు కఙ్ఖన్తి యథా ఏకస్మింయేవ కింసుకస్మిం చత్తారో భాతరోతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బారాణసిరాజా అహమేవ అహోసి"న్తి.

కింసుకోపమజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౪౯] ౯. సాలకజాతకవణ్ణనా

ఏకపుత్తకో భవిస్ససీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం మహాథేరం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిరేకం కుమారకం పబ్బాజేత్వా పీళేన్తో తత్థ విహరతి. సామణేరో పీళం సహితుం అసక్కోన్తో ఉప్పబ్బజి. థేరో గన్త్వా తం ఉపలాపేతి "కుమార, తవ చీవరం తవేవ భవిస్సతి పత్తోపి, మమ సన్తకం పత్తచీవరమ్పి తవేవ భవిస్సతి, ఏహి పబ్బజాహీ"తి. సో "నాహం పబ్బజిస్సామీ"తి వత్వాపి పునప్పునం వుచ్చమానో పబ్బజి . అథ నం పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ పున థేరో విహేఠేసి. సో పీళం అసహన్తో పున ఉప్పబ్బజిత్వా అనేకవారం యాచన్తేపి తస్మిం "త్వం నేవ మం సహసి, న వినా వత్తితుం సక్కోసి, గచ్ఛ న పబ్బజిస్సామీ"తి న పబ్బజి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, సుహదయో వత సో దారకో మహాథేరస్స ఆసయం ఞత్వా న పబ్బజీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస సుహదయో, పుబ్బేపి సుహదయోవ, ఏకవారం ఏతస్స దోసం దిస్వా న పున ఉపగచ్ఛీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కుటుమ్బికకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ధఞ్ఞవిక్కయేన జీవికం కప్పేసి. అఞ్ఞతరోపి అహితుణ్డికో ఏకం మక్కటం సిక్ఖాపేత్వా ఓసధం గాహాపేత్వా తేన సప్పం కీళాపేన్తో జీవికం కప్పేసి. సో బారాణసియం ఉస్సవే ఘుట్ఠే ఉస్సవం కీళితుకామో "ఇమం మా పమజ్జీ"తి తం మక్కటం తస్స ధఞ్ఞవాణిజస్స హత్థే ఠపేత్వా ఉస్సవం కీళిత్వా సత్తమే దివసే తస్స సన్తికం గన్త్వా "కహం మక్కటో"తి పుచ్ఛి. మక్కటో సామికస్స సద్దం సుత్వావ ధఞ్ఞాపణతో వేగేన నిక్ఖమి. అథ నం సో వేళుపేసికాయ పిట్ఠియం పోథేత్వా ఆదాయ ఉయ్యానం గన్త్వా ఏకమన్తే బన్ధిత్వా నిద్దం ఓక్కమి. మక్కటో తస్స నిద్దాయనభావం ఞత్వా అత్తనో బన్ధనం మోచేత్వా పలాయిత్వా అమ్బరుక్ఖం ఆరుయ్హ అమ్బపక్కం ఖాదిత్వా అట్ఠిం అహితుణ్డికస్స సరీరే పాతేసి. సో పబుజ్ఝిత్వా ఉల్లోకేన్తో తం దిస్వా "మధురవచనేన నం వఞ్చేత్వా రుక్ఖా ఓతారేత్వా గణ్హిస్సామీ"తి తం ఉపలాపేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౯౮."ఏకపుత్తకో భవిస్ససి, త్వఞ్చ నో హేస్ససి ఇస్సరో కులే;

ఓరోహ దుమస్మా సాలక, ఏహి దాని ఘరకం వజేమసే"తి.

తస్సత్థో – త్వం మయ్హం ఏకపుత్తకో భవిస్ససి, కులే చ మే భోగానం ఇస్సరో, ఏతమ్హా రుక్ఖా ఓతర, ఏహి అమ్హాకం ఘరం గమిస్సామ. **సాలకా**తి నామేన ఆలపన్తో ఆహ.

తం సుత్వా మక్కటో దుతియం గాథమాహ –

౧౯౯."నను మం సుహదయోతి మఞ్ఞసి, యఞ్చ మం హనసి వేళుయట్ఠియా;

పక్కమ్బవనే రమామసే, గచ్ఛ త్వం ఘరకం యథాసుఖ"న్తి.

తత్థ **నను మం సుహదయోతి మఞ్ఞసీ**తి నను త్వం మం "సుహదయో"తి మఞ్ఞసి, "సుహదయో అయ"న్తి మఞ్ఞసీతి అత్థో. **యఞ్చ మం హనసి వేళుయట్ఠియా**తి యం మం ఏవం అతిమఞ్ఞసి, యఞ్చ వేళుపేసికాయ హనసి, తేనాహం

నాగచ్ఛామీతి దీపేతి. అథ నం “మయం ఇమస్మిం **పక్కమ్బువనే రమామసే, గచ్ఛ త్వం ఘురకం యథాసుఖ**”న్తి వత్వా ఉప్పతిత్వా వనం పావిసి. అహితుణ్డికోపి అనత్తమనో అత్తనో గేహం అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మక్కటో సామణేరో అహోసి, అహితుణ్డికో మహాథేరో, ధఞ్ఞవాణిజో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సాలకజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౭౦] ౧౦. కపిజాతకవణ్ణనా

అయం ఇసీ ఉపసమసంయమే రతోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స హి కుహకభావో భిక్ఖూసు పాకటో జాతో. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అసుకో భిక్ఖు నియ్యానికే బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా కుహకవత్తం పూరేతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే , ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఏస భిక్ఖు ఇదానేవ, పుబ్బేపి కుహకోయేవ, అగ్గిమత్తస్స కారణా మక్కటో హుత్వా కోహఞ్ఞమకాసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పుత్తస్స ఆధావిత్వా పరిధావిత్వా విచరణకాలే బ్రాహ్మణియా మతాయ పుత్తం అఙ్కేనాదాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తమ్పి పుత్తం తాపసకుమారకం కత్వా పణ్ణసాలాయ వాసం కప్పేసి. వస్సారత్తసమయే అచ్ఛిన్నధారే దేవే వస్సన్తే ఏకో మక్కటో సీతపీళితో దన్తే ఖాదన్తో కమ్పన్తో విచరతి. బోధిసత్తో మహన్తే దారుక్ఖన్ధే ఆహరిత్వా అగ్గిం కత్వా మఞ్చకే నిపజ్జి, పుత్తకోపిస్స పాదే పరిమజ్జమానో నిసీది. సో మక్కటో ఏకస్స మతతాపసస్స సన్తకాని వక్కలాని నివాసేత్వా చ పారుపిత్వా చ అజినచమ్మం అంసే కత్వా కాజకమణ్డలుం ఆదాయ ఇసివేసేనాగన్త్వా పణ్ణసాలద్వారే అగ్గిస్స కారణా కుహకకమ్మం కత్వా అట్ఠాసి. తాపసకుమారకో తం దిస్వా “తాత, తాపసో ఏకో సీతపీళితో కమ్పమానో తిట్ఠతి, ఇధ నం పక్కోసథ, విసిబ్బేస్సతీ”తి పితరం ఆయాచన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౦౦.“అయం ఇసీ ఉపసమసంయమే రతో, స తిట్ఠతి సిసిరభయేన అట్టితో;
హన్ద అయం పవిసతుమం అగారకం, వినేతు సీతం దరథఞ్చ కేవల”న్తి.

తత్థ **ఉపసమసంయమే రతో**తి రాగాదికిలేసఉపసమే చ సీలసంయమే చ రతో. **స తిట్ఠతీ**తి సో తిట్ఠతి. **సిసిరభయేనా**తి వాతవుట్ఠిజనితస్స సిసిరస్స భయేన. **అట్టితో**తి పీళితో. **పవిసతుమ**న్తి పవిసతు ఇమం. **కేవల**న్తి సకలం అనవసేసం.

బోధిసత్తో పుత్తస్స వచనం సుత్వా ఉట్ఠాయ ఓలోకేన్తో మక్కటభావం ఞత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౦౧.“నాయం ఇసీ ఉపసమసంయమే రతో, కపీ అయం దుమవరసాఖగోచరో;
సో దూసకో రోసకో చాపి జమ్మో, సచే వజేమమ్పి దూసేయ్యాగార”న్తి.

తత్థ **దుమవరసాఖగోచరో**తి దుమవరానం సాఖగోచరో. **సో దూసకో రోసకో చాపి జమ్మో**తి సో ఏవం గతగతట్ఠానస్స దూసనతో దూసకో, ఘట్టనతాయ రోసకో, లామకభావేన జమ్మో. **సచే వజే**తి యది ఇమం పణ్ణసాలం వజే పవిసేయ్య,

సబ్బం ఉచ్చారపస్సావకరణేన చ అగ్గిదానేన చ దూసేయ్యాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా బోధిసత్తో ఉమ్ముకం గహేత్వా తం సన్తాసేత్వా పలాపేసి. సో ఉప్పతిత్వా వనం పక్ఖన్తో తథా పక్ఖన్తోవ అహోసి, న పున తం ఠానం అగమాసి. బోధిసత్తో అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా తాపసకుమారస్స కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖి, సోపి అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేసి. తే ఉభోపి అపరిహీనజ్ఝానా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం.

సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పోరాణతో పట్ఠాయపేస కుహకోయేవా"తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి. సచ్చపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో కేచి అరహన్తో అహేసుం. "తదా మక్కటో కుహకభిక్ఖు అహోసి, పుత్తో రాహులో, పితా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కపిజాతకవణ్ణనా దసమా.

సిఙ్గాలవగ్గో దసమో.

తస్సుద్దానం –

సబ్బదాఠీ చ సునఖో, గుత్తిలో విగతిచ్ఛా చ;
మూలపరియాయం బాలోవాదం, పాదఞ్జలి కిం సుకోపమం;
సాలకం కపి తే దస.

అథ వగ్గుద్దానం –

దళ్హవగ్గో చ సన్థవో, కల్యాణధమ్మాసదిసో;
రూహకో దళ్హవగ్గో చ, బీరణథమ్భకాసావో;
ఉపాహనో సిఙ్గాలో చ, దసవగ్గా దుకే సియుం.

దుకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తికనిపాతో

౧. సఙ్కప్పవగ్గో

[౨౫౧] ౧. సఙ్కప్పరాగజాతకవణ్ణనా

సఙ్కప్పరాగధోతేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థినగరవాసీ కిరేకో కులపుత్తో సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజిత్వా ఏకదివసం సావత్థియం పిణ్డాయ చరన్తో ఏకం అలఙ్కతపటియత్తం ఇత్థిం దిస్వా ఉప్పన్నకామరాగో అనభిరతో విచరి. తమేనం ఆచరియుపజ్ఝాయాదయో దిస్వా అనభిరతికారణం పుచ్ఛిత్వా విబ్భమితుకామభావమస్స ఞత్వా “ఆవుసో, సత్థా నామ కామరాగాదికిలేసపీళితానం కిలేసే హారేత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా సోతాపత్తిఫలాదీని దేతి, ఏహి తం సత్థు సన్తికం నేస్సామా”తి ఆదాయ అగమంసు. సత్థారా చ “కిం ను ఖో, భిక్ఖవే, అనిచ్ఛమానకఞ్ఞేవ భిక్ఖుం గహేత్వా ఆగతత్థా”తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా “సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితో”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కింకారణా”తి పుచ్ఛి. సో తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం సత్థా “ఇత్థియో నామేతా, భిక్ఖు, పుబ్బే ఝానబలేన విక్ఖమ్భితకిలేసానం విసుద్ధసత్తానమ్పి సంకిలేసం ఉప్పాదేసుం, తాదిసం తుచ్ఛపుగ్గలం కింకారణా న సంకిలేసిస్సన్తి, విసుద్ధాపి సత్తా సంకిలిస్సన్తి, ఉత్తమయససమఙ్గినోపి ఆయసక్యం పాపుణన్తి, పగేవ అపరిసుద్ధా. సినేరుకమ్పనకవాతో పురాణపణ్ణకసటం కిం న కమ్పేస్సతి, బోధితలే నిసీదిత్వా అభిసమ్బుజ్ఝనకసత్తం అయం కిలేసో ఆలోళేసి, తాదిసం కిం న ఆలోళేస్సతీ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అసీతికోటివిభవే బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా బారాణసిం పచ్చాగన్త్వా కతదారపరిగ్గహో మాతాపితూనం అచ్చయేన తేసం మతకిచ్చాని కత్వా హిరఞ్ఞోలోకనకమ్మం కరోన్తో “ఇదం ధనం పఞ్ఞాయతి, యేహి పనేతం సమ్భతం, తే న పఞ్ఞాయన్తీ”తి ఆవజ్జేన్తో సంవేగప్పత్తో అహోసి, సరీరా సేదా ముచ్చింసు. సో ఘరావాసే చిరం వసన్తో మహాదానం దత్వా కామే పహాయ అస్సుముఖం ఞాతిసఙ్ఘం పరిచ్చజిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా రమణీయే పదేసే పణ్ణసాలం మాపేత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ వనమూలఫలాదీహి యాపేన్తో నచిరస్సేవ అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో చిరం వసిత్వా చిన్తేసి – “మనుస్సపథం గన్త్వా లోణమ్బిలం ఉపసేవిస్సామి, ఏవం మే సరీరఞ్చేవ థిరం భవిస్సతి, జఙ్ఘవిహారో చ కతో భవిస్సతి, యే చ మాదిసస్స సీలసమ్పన్నస్స భిక్ఖం వా దస్సన్తి, అభివాదనాదీని వా కరిస్సన్తి, తే సగ్గపురం పూరేస్సన్తీ”తి.

సో హిమవన్తా ఓతరిత్వా అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో బారాణసిం పత్వా సూరియత్థఙ్గమనవేలాయ వసనట్ఠానం ఓలోకేన్తో రాజుయ్యానం దిస్వా “ఇదం పటిసల్లానసారుప్పం, ఏత్థ వసిస్సామీ”తి ఉయ్యానం పవిసిత్వా అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే నిసిన్నో ఝానసుఖేన రత్తిం ఖేపేత్వా పునదివసే కతసరీరపటిజగ్గనో పుబ్బణ్హసమయే జటాజినవక్కలాని సణ్ఠపేత్వా భిక్ఖాభాజనం ఆదాయ సన్తిన్ద్రియో సన్తమానసో ఇరియాపథసమ్పన్నో యుగమత్తదస్సనో హుత్వా సబ్బాకారసమ్పన్నాయ అత్తనో రూపసిరియా లోకస్స లోచనాని ఆకడ్ఢేన్తో నగరం పవిసిత్వా భిక్ఖాయ చరన్తో రఞ్ఞో నివేసనద్వారం పాపుణి. రాజా మహాతలే చఙ్కమన్తో వాతపానన్తరేన బోధిసత్తం దిస్వా ఇరియాపథస్మింయేవ పసీదిత్వా “సచే సన్తధమ్మో నామ అత్థి, ఇమస్స తేన అబ్భన్తరే భవితబ్బ”న్తి చిన్తేత్వా “గచ్ఛ, తం తాపసం ఆనేహీ”తి ఏకం అమచ్చం

ఆణాపేసి. సో గన్త్వా వన్దిత్వా భిక్ఖాభాజనం గహేత్వా “రాజా, భన్తే, తం పక్కోసతీ”తి ఆహ. బోధిసత్తో “మహాపుఞ్ఞ, అమ్హే రాజా న జానాతీ”తి ఆహ. “తేన హి, భన్తే, యావాహం ఆగచ్ఛామి, తావ ఇధేవ హోథా”తి గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా “అమ్హాకం కులూపకతాపసో నత్థి, గచ్ఛ, నం ఆనేహీ”తి సయమ్పి వాతపానేన హత్థం పసారేత్వా వన్దన్తో “ఇతో ఏథ, భన్తే”తి ఆహ. బోధిసత్తో అమచ్చస్స హత్థే భిక్ఖాభాజనం దత్వా మహాతలం అభిరుహి.

అథ నం రాజా వన్దిత్వా రాజపల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా అత్తనో సమ్పాదితేహి యాగుఖజ్జకభత్తేహి పరివిసిత్వా కతభత్తకిచ్చం పఞ్హం పుచ్ఛి. పఞ్హబ్యాకరణేన భియ్యోసోమత్తాయ పసీదిత్వా వన్దిత్వా “భన్తే, తుమ్హే కత్థవాసికా , కుతో ఆగతత్థా”తి పుచ్ఛిత్వా “హిమవన్తవాసికా మయం, మహారాజ, హిమవన్తతో ఆగతా”తి వుత్తే పున “కింకారణా”తి పుచ్ఛిత్వా “వస్సారత్తకాలే, మహారాజ, నిబద్ధవాసో నామ లద్ధుం వట్టతీ”తి వుత్తే “తేన హి, భన్తే, రాజుయ్యానే వసథ, తుమ్హే చ చతూహి పచ్చయేహి న కిలమిస్సథ, అహఞ్చ సగ్గసంవత్తనికం పుఞ్ఞం పాపుణిస్సామీ”తి పటిఞ్ఞం గహేత్వా భుత్తపాతరాసో బోధిసత్తేన సద్ధిం ఉయ్యానం గన్త్వా పణ్ణసాలం కారేత్వా చఙ్కమం మాపేత్వా సేసానిపి రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదీని సమ్పాదేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే పటియాదేత్వా “సుఖేన వసథ, భన్తే”తి ఉయ్యానపాలం సమ్పటిచ్ఛాపేసి. బోధిసత్తో తతో పట్ఠాయ ద్వాదస సంవచ్ఛరాని తత్థేవ వసి.

అథేకదివసం రఞ్ఞో పచ్చన్తో కుపితో. సో తస్స వూపసమనత్థాయ గన్తుకామో దేవిం ఆమన్తేత్వా “భద్దే, తయా నగరే ఓహీయితుం వట్టతీ”తి ఆహ. “కిం నిస్సాయ కథేథ, దేవా”తి. “సీలవన్తం తాపసం, భద్దే”తి. “దేవ, నాహం తస్మిం పమజ్జిస్సామి, అమ్హాకం అయ్యస్స పటిజగ్గనం మమ భారో, తుమ్హే నిరాసఙ్కా గచ్ఛథా”తి. రాజా నిక్ఖమిత్వా గతో, దేవీపి బోధిసత్తం తథేవ సక్కచ్చం ఉపట్ఠాతి. బోధిసత్తో పన రఞ్ఞో గతకాలే నిబద్ధవేలాయం ఆగన్త్వా అత్తనో రుచితాయ వేలాయ రాజనివేసనం గన్త్వా భత్తకిచ్చం కరోతి.

అథేకదివసం బోధిసత్తే అతిచిరాయన్తే దేవీ సబ్బం ఖాదనీయభోజనీయం పటియాదేత్వా న్హత్వా అలఙ్కరిత్వా నీచమఞ్చకం పఞ్ఞాపేత్వా బోధిసత్తస్స ఆగమనం ఓలోకయమానా మట్ఠసాటకం సిథిలం కత్వా నివాసేత్వా నిపజ్జి. బోధిసత్తోపి వేలం సల్లక్ఖేత్వా భిక్ఖాభాజనం ఆదాయ ఆకాసేనాగన్త్వా మహావాతపానద్వారం పాపుణి. తస్స వక్కలసద్దం సుత్వా సహసా ఉట్ఠహమానాయ దేవియా సరీరా మట్ఠసాటకో భస్సిత్థ, బోధిసత్తో విసభాగారమ్మణం దిస్వా ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా సుభవసేన ఓలోకేసి. అథస్స ఝానబలేన సన్నిసిన్నోపి కిలేసో కరణ్డకే పక్ఖిత్తఆసీవిసో వియ ఫణం కత్వా ఉట్ఠహి, ఖీరరుక్ఖస్స వాసియా ఆకోటితకాలో వియ అహోసి. కిలేసుప్పాదనేన సహేవ ఝానఙ్గాని పరిహాయింసు, ఇన్ద్రియాని అపరిపుణ్ణాని అహేసుం, సయం పక్ఖచ్ఛిన్నకాకో వియ అహోసి. సో పుబ్బే వియ నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చం కాతుం నాసక్ఖి , నిసీదాపియమానోపి న నిసీది. అథస్స దేవీ సబ్బం ఖాదనీయభోజనీయం భిక్ఖాభాజనేయేవ పక్ఖిపి. యథా చ పుబ్బే భత్తకిచ్చం కత్వా సీహపఞ్జరేన నిక్ఖమిత్వా ఆకాసేనేవ గచ్ఛతి, ఏవం తం దివసం గన్తుం నాసక్ఖి. భత్తం పన గహేత్వా మహానిస్సేణియా ఓతరిత్వా ఉయ్యానం అగమాసి. దేవీపి అస్స అత్తని పటిబద్ధచిత్తతం అఞ్ఞాసి. సో ఉయ్యానం గన్త్వా భత్తం అభుఞ్జిత్వావ హేట్ఠామఞ్చకే నిక్ఖిపిత్వా “దేవియా ఏవరూపా హత్థసోభా పాదసోభా, ఏవరూపం కటిపరియోసానం, ఏవరూపం ఊరులక్ఖణ”న్తిఆదీని విప్పలపన్తో సత్తాహం నిపజ్జి, భత్తం పూతికం అహోసి నీలమక్ఖికాపరిపుణ్ణం.

అథ రాజా పచ్చన్తం వూపసమేత్వా పచ్చాగతో అలఙ్కతపటియత్తం నగరం పదక్ఖిణం కత్వా రాజనివేసనం అగన్త్వావ “బోధిసత్తం పస్సిస్సామీ”తి ఉయ్యానం గన్త్వా ఉక్లాపం అస్సమపదం దిస్వా “పక్కన్తో భవిస్సతీ”తి పణ్ణసాలాయ ద్వారం

వివరిత్వా అన్తోపవిట్ఠో తం నిపన్నకం దిస్వా “కేనచి అఫాసుకేన భవితబ్బ”న్తి పూతిభత్తం ఛడ్డాపేత్వా పణ్ణసాలం పటిజగ్గాపేత్వా “భన్తే, కిం తే అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. “విద్ధోస్మి, మహారాజా”తి. రాజా “మమ పచ్చామిత్తేహి మయి ఓకాసం అలభన్తేహి ‘మమాయనట్ఠానమస్స దుబ్బలం కరిస్సామా’తి ఆగన్త్వా ఏస విద్ధో భవిస్సతి మఞ్ఞే”తి సరీరం పరివత్తేత్వా విద్ధట్ఠానం ఓలోకేన్తో విద్ధట్ఠానం అదిస్వా “కత్థ విద్ధోసి, భన్తే”తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో “నాహం, మహారాజ, అఞ్ఞేన విద్ధో, అహం పన అత్తనావ అత్తానం హదయే విజ్ఝి”న్తి వత్వా ఉట్ఠాయ నిసీదిత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧. “సఙ్కప్పరాగధోతేన, వితక్కనిసితేన చ;
నాలఙ్కతేన భద్రేన, ఉసుకారాకతేన చ.

౨. “న కణ్ణాయతముత్తేన, నాపి మోరూపసేవినా;
తేనమ్హి హదయే విద్ధో, సబ్బఙ్గపరిదాహినా.

౩. “ఆవేధఞ్చ న పస్సామి, యతో రుహిరమస్సవే;
యావ అయోనిసో చిత్తం, సయం మే దుక్ఖమాభత”న్తి.

తత్థ **సఙ్కప్పరాగధోతేనా**తి కామవితక్కసమ్పయుత్తరాగధోతేన. **వితక్కనిసితేన చా**తి తేనేవ రాగోదకేన వితక్కపాసాణే నిసితేన. **నాలఙ్కతేన భద్రేనా**తి నేవ అలఙ్కతేన భద్రేన, అనలఙ్కతేన బీభచ్ఛేనాతి అత్థో. **ఉసుకారాకతేన చా**తి ఉసుకారేహిపి అకతేన. **న కణ్ణాయతముత్తేనా**తి యావ దక్ఖిణకణ్ణచూళకం ఆకడ్ఢిత్వా అముత్తకేన. **నాపి మోరూపసేవినా**తి మోరపత్తగిజ్ఝపత్తాదీహి అకతూపసేవనేన. **తేనమ్హి హదయే విద్ధో**తి తేన కిలేసకణ్డేనాహం హదయే విద్ధో అమ్హి. **సబ్బఙ్గపరిదాహినా**తి సబ్బాని అఙ్గాని పరిదహనసమత్థేన. మహారాజ, తేన హి కిలేసకణ్డేన హదయే విద్ధకాలతో పట్ఠాయ మమ అగ్గి పదిత్తానివ సబ్బాని అఙ్గాని డయ్హన్తీతి దస్సేతి.

ఆవేధఞ్చ న పస్సామీతి విద్ధట్ఠానే వణఞ్చ న పస్సామి. **యతో రుహిరమస్సవే**తి యతో మే ఆవేధతో లోహితం పగ్ఘరేయ్య, తం న పస్సామీతి అత్థో. **యావ అయోనిసో చిత్త**న్తి ఏత్థ **యావా**తి దళ్హత్థే నిపాతో, అతివియ దళ్హం కత్వా అయోనిసో చిత్తం వడ్ఢితన్తి అత్థో. **సయం మే దుక్ఖమాభత**న్తి అత్తనావ మయా అత్తనో దుక్ఖం ఆనీతన్తి.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమాహి తీహి గాథాహి రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా రాజానం పణ్ణసాలతో బహి కత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా నట్ఠం ఝానం ఉప్పాదేత్వా పణ్ణసాలాయ నిక్ఖమిత్వా ఆకాసే నిసిన్నో రాజానం ఓవదిత్వా “మహారాజ, అహం హిమవన్తమేవ గమిస్సామీ”తి వత్వా “న సక్కా, భన్తే, గన్తు”న్తి వుచ్చమానోపి “మహారాజ, మయా ఇధ వసన్తేన ఏవరూపో విప్పకారో పత్తో, ఇదాని న సక్కా ఇధ వసితు”న్తి రఞ్ఞో యాచన్తస్సేవ ఆకాసే ఉప్పతిత్వా హిమవన్తం గన్త్వా తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠహి. కేచి సోతాపన్నా, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, కేచి అరహన్తో అహేసుం. “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సజ్కప్పరాగజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౫౨] ౧. తిలముట్ఠిజాతకవణ్ణనా

అజ్జాపి మే తం మనసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం కోధనం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. అఞ్ఞతరో కిర, భిక్ఖు, కోధనో అహోసి ఉపాయాసబహులో, అప్పమ్పి వుత్తో సమానో కుప్పి అభిసజ్జి, కోపఞ్చ దోసఞ్చ అప్పచ్చయఞ్చ పాత్వాకాసి. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, అసుకో నామ భిక్ఖు కోధనో ఉపాయాసబహులో ఉద్ధనే పక్ఖిత్తలోణం వియ తటతటాయన్తో విచరతి, ఏవరూపే నిక్కోధనే బుద్ధసాసనే పబ్బజితో సమానో కోధమత్తమ్పి నిగ్గణ్హితుం న సక్కోతీ"తి. సత్థా తేసం కథం సుత్వా ఏకం భిక్ఖుం పేసేత్వా తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, కోధనో"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి అయం కోధనో అహోసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స పుత్తో బ్రహ్మదత్తకుమారో నామ అహోసి. పోరాణకరాజానో చ అత్తనో పుత్తే "ఏవం ఏతే నిహతమానదప్పా సీతుణ్హక్ఖమా లోకచారిత్తఞ్ఞూ చ భవిస్సన్తీ"తి అత్తనో నగరే దిసాపామోక్ఖఆచరియే విజ్జమానేపి సిప్పుగ్గహణత్థాయ దూరే తిరోరట్ఠం పేసేన్తి, తస్మా సోపి రాజా సోళసవస్సుద్దేసికం పుత్తం పక్కోసాపేత్వా ఏకపటలికఉపాహనా చ పణ్ణచ్ఛత్తఞ్చ కహాపణసహస్సఞ్చ దత్వా "తాత, తక్కసిలం గన్త్వా సిప్పం ఉగ్గణ్హా"తి పేసేసి. సో "సాధూ"తి మాతాపితరో వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన తక్కసిలం పత్వా ఆచరియస్స గేహం పుచ్ఛిత్వా ఆచరియే మాణవకానం సిప్పం వాచేత్వా ఉట్ఠాయ ఘరద్వారే చఙ్కమన్తే గేహం గన్త్వా యస్మిం ఠానే ఠితో ఆచరియం అద్దస, తత్థేవ ఉపాహనా ఓముఞ్చిత్వా ఛత్తఞ్చ అపనేత్వా ఆచరియం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. సో తస్స కిలన్తభావం ఞత్వా ఆగన్తుకసఙ్గహం కారేసి. కుమారో భుత్తభోజనో థోకం విస్సమిత్వా ఆచరియం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి, "కుతో ఆగతోసి, తాతా"తి చ వుత్తే "బారాణసితో"తి ఆహ. "కస్స పుత్తోసీ"తి? "బారాణసిరఞ్ఞో"తి. "కేనత్థేనాగతోసీ"తి? "సిప్పం ఉగ్గణ్హత్థాయా"తి. "కిం తే ఆచరియభాగో ఆభతో, ఉదాహు ధమ్మన్తేవాసికో హోతుకామోసీ"తి? సో "ఆచరియభాగో మే ఆభతో"తి వత్వా ఆచరియస్స పాదమూలే సహస్సత్థవికం ఠపేత్వా వన్ది.

ధమ్మన్తేవాసికా దివా ఆచరియస్స కమ్మం కత్వా రత్తిం సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తి, ఆచరియభాగదాయకా గేహే జేట్ఠపుత్తా వియ హుత్వా సిప్పమేవ ఉగ్గణ్హన్తి. తస్మా సోపి ఆచరియో సల్లహుకేన సుభనక్ఖత్తేన కుమారస్స సిప్పం పట్ఠపేసి. కుమారోపి సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తో ఏకదివసం ఆచరియేన సద్ధిం న్హాయితుం అగమాసి. అథేకా మహల్లికా ఇత్థీ తిలాని సేతే కత్వా పత్థరిత్వా రక్ఖమానా నిసీది. కుమారో సేతతిలే దిస్వా ఖాదితుకామో హుత్వా ఏకం తిలముట్ఠిం గహేత్వా ఖాది, మహల్లికా "తణ్హాలుకో ఏసో"తి కిఞ్చి అవత్వా తుణ్హీ అహోసి. సో పునదివసేపి తాయ వేలాయ తథేవ అకాసి, సాపి నం న కిఞ్చి ఆహ. ఇతరో తతియదివసేపి తథేవాకాసి, తదా మహల్లికా "దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో అత్తనో అన్తేవాసికేహి మం విలుమ్పాపేతీ"తి బాహా పగ్గయ్హ కన్ది. ఆచరియో నివత్తిత్వా "కిం ఏతం , అమ్మా"తి పుచ్ఛి. "సామి, అన్తేవాసికో తే మయా కతానం సేతతిలానం అజ్జేకం ముట్ఠిం ఖాది, హియ్యో ఏకం, పరే ఏకం, నను ఏవం ఖాదన్తో మమ సన్తకం సబ్బం నాసేస్సతీ"తి. "అమ్మ, మా రోది, మూలం తే దాపేస్సామీ"తి. "న మే, సామి, మూలేనత్థో, యథా పనేస కుమారో పున ఏవం న కరోతి, తథా తం సిక్ఖాపేహీ"తి. ఆచరియో "తేన హి పస్స, అమ్మా"తి ద్వీహి మాణవేహి తం కుమారం ద్వీసు హత్థేసు గాహాపేత్వా వేళుపేసికం గహేత్వా "పున ఏవరూపం మా అకాసీ"తి తిక్ఖత్తుం పిట్ఠియం పహరి. కుమారో ఆచరియస్స కుజ్ఝిత్వా రత్తాని అక్ఖీని కత్వా పాదపిట్ఠితో యావ కేసమత్థకా ఓలోకేసి. సోపిస్స కుజ్ఝిత్వా ఓలోకితభావం అఞ్ఞాసి. కుమారో సిప్పం నిట్ఠాపేత్వా

“అనుయోగం దత్వా మారాపేతబ్బో ఏస మయా”తి తేన కతదోసం హదయే ఠపేత్వా గమనకాలే ఆచరియం వన్దిత్వా “యదాహం, ఆచరియ, బారాణసిరజ్జం పత్వా తుమ్హాకం సన్తికం పేసేస్సామి, తదా తుమ్హే ఆగచ్ఛేయ్యాథా”తి ససినేహో వియ పటిఞ్ఞం గహేత్వా పక్కామి.

సో బారాణసిం పత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా సిప్పం దస్సేసి. రాజా “జీవమానేన మే పుత్తో దిట్ఠో, జీవమానోవస్స రజ్జసిరిం పస్సామీ”తి పుత్తం రజ్జే పతిట్ఠాపేసి. సో రజ్జసిరిం అనుభవమానో ఆచరియేన కతదోసం సరిత్వా ఉప్పన్నకోధో “మారాపేస్సామి న”న్తి పక్కోసనత్థాయ ఆచరియస్స దూతం పాహేసి. ఆచరియో “తరుణకాలే నం సఞ్ఞాపేతుం న సక్ఖిస్సామీ”తి అగన్త్వా తస్స రఞ్ఞో మజ్ఝిమవయకాలే “ఇదాని నం సఞ్ఞాపేతుం సక్ఖిస్సామీ”తి గన్త్వా రాజద్వారే ఠత్వా “తక్కసిలాచరియో ఆగతో”తి ఆరోచాపేసి. రాజా తుట్ఠో బ్రాహ్మణం పక్కోసాపేత్వా తం అత్తనో సన్తికం ఆగతం దిస్వావ కోధం ఉప్పాదేత్వా రత్తాని అక్ఖీని కత్వా అమచ్చే ఆమన్తేత్వా “భో, అజ్జాపి మే ఆచరియేన పహటట్ఠానం రుజ్జతి, ఆచరియో నలాటేన మచ్చుం ఆదాయ ‘మరిస్సామీ’తి ఆగతో, అజ్జస్స జీవితం నత్థీ”తి వత్వా పురిమా ద్వే గాథా అవోచ –

౪. “అజ్జాపి మే తం మనసి, యం మం త్వం తిలముట్ఠియా;
బాహాయ మం గహేత్వాన, లట్ఠియా అనుతాళయి.

౫. “నను జీవితే న రమసి, యేనాసి బ్రాహ్మణాగతో;
యం మం బాహా గహేత్వాన, తిక్ఖత్తుం అనుతాళయీ”తి.

తత్థ **యం మం బాహాయ మ**న్తి ద్వీసు పదేసు ఉపయోగవచనం అనుతాళనగహణాపేక్ఖం. యం మం త్వం తిలముట్ఠియా కారణా అనుతాళయి, అనుతాళేన్తో చ మం బాహాయ గహేత్వా అనుతాళయి, తం అనుతాళనం అజ్జాపి మే మనసీతి అయఞ్హేత్థ అత్థో. **నను జీవితే న రమసీ**తి మఞ్ఞే త్వం అత్తనో జీవితమ్హి నాభిరమసి. **యేనాసి బ్రాహ్మణాగతో**తి యస్మా బ్రాహ్మణ ఇధ మమ సన్తికం ఆగతోసి. **యం మం బాహా గహేత్వానా**తి యం మమ బాహా గహేత్వా, యం మం బాహాయ గహేత్వాతిపి అత్థో. **తిక్ఖత్తుం అనుతాళయీ**తి తయో వారే వేళులట్ఠియా తాళేసి, అజ్జ దాని తస్స ఫలం విన్దాహీతి నం మరణేన సన్తజ్జేన్తో ఏవమాహ.

తం సుత్వా ఆచరియో తతియం గాథమాహ –

౬. “అరియో అనరియం కుబ్బన్తం, యో దణ్డేన నిసేధతి;
సాసనం తం న తం వేరం, ఇతి నం పణ్డితా విదూ”తి.

తత్థ **అరియో**తి సున్దరాధివచనమేతం. సో పన అరియో చతుబ్బిధో హోతి ఆచారఅరియో దస్సనఅరియో లిఙ్గఅరియో పటివేధఅరియోతి. తత్థ మనుస్సో వా హోతు తిరచ్ఛానో వా, అరియాచారే ఠితో **ఆచారఅరియో** నామ. వుత్తమ్పి చేతం –

“అరియవత్తసి వక్కఙ్గ, యో పిణ్డమపచాయతి;
చజామి తే తం భత్తారం, గచ్ఛథూభో యథాసుఖ”న్తి. (జా. ౨.౨౧.౧౦౬);

రూపేన పన ఇరియాపథేన చ పాసాదికేన దస్సనీయేన సమన్నాగతో దస్సనఅరియో నామ. వుత్తమ్పి చేతం –

"అరియావకాసోసి పసన్ననేత్తో, మఞ్ఞే భవం పబ్బజితో కులమ్హా;

కథం ను చిత్తాని పహాయ భోగే, పబ్బజి నిక్ఖమ్మ ఘరా సపఞ్ఞా"తి. (జా॰ ౨.౧౭.౧౪౩);

నివాసనపారుపనలిఙ్గగ్గహణేన పన సమణసదిసో హుత్వా విచరన్తో దుస్సీలోపి లిఙ్గఅరియో నామ. యం సన్ధాయ వుత్తం –

"ఛదనం కత్వాన సుబ్బతానం, పక్ఖన్దీ కులదూసకో పగబ్భో;

మాయావీ అసఞ్ఞతో పలాపో, పతిరూపేన చరం స మగ్గదూసీ"తి.

బుద్ధాదయో పన పటివేధఅరియా నామ. తేన వుత్తం – "అరియా వుచ్చన్తి బుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చ బుద్ధసావకా చా"తి. తేసు ఇధ ఆచారఅరియోవ అధిప్పేతో.

అనరియన్తి దుస్సీలం పాపధమ్మం. **కుబ్బన్త**న్తి పాణాతిపాతాదికం పఞ్చవిధదుస్సీల్యకమ్మం కరోన్తం, ఏకమేవ వా ఏతం అత్థపదం, అనరియం హీనం లామకం పఞ్చవేరభయకమ్మం కరోన్తం పుగ్గలం. **యోతి** ఖత్తియాదీసు యో కోచి. **దణ్డేనా**తి యేన కేనచి పహరణకేన. **నిసేధతీ**తి "మా పున ఏవరూపం కరీ"తి పహరన్తో నివారేతి. **సాసనం తం న తం వేర**న్తి తం, మహారాజ, అకత్తబ్బం కరోన్తే పుత్తధీతరో వా అన్తేవాసికే వా ఏవం పహరిత్వా నిసేధనం నామ ఇమస్మిం లోకే సాసనం అనుసిట్ఠి ఓవాదో, న వేరం. **ఇతి నం పణ్డితా విదూ**తి ఏవమేతం పణ్డితా జానన్తి. తస్మా, మహారాజ, త్వమ్పి ఏవం జాన, న ఏవరూపే ఠానే వేరం కాతుం అరహసి. సచే హి త్వం, మహారాజ, మయా ఏవం సిక్ఖాపితో నాభవిస్స, అథ గచ్ఛన్తే కాలే పూవసక్ఖలిఆదీని చేవ ఫలాఫలాదీని చ హరన్తో చోరకమ్మేసు పలుద్ధో అనుపుబ్బేన సన్ధిచ్ఛేదనపన్థదూహనగామఘాతకాదీని కత్వా "రాజాపరాధికో చోరో"తి సహోడ్ఢం గహేత్వా రఞ్ఞో దస్సితో "గచ్ఛథస్స దోసానురూపం దణ్డం ఉపనేథా"తి దణ్డభయం పాపుణిస్స, కుతో తే ఏవరూపా సమ్పత్తి అభవిస్స, నను మం నిస్సాయ ఇదం ఇస్సరియం తయా లద్ధన్తి ఏవం ఆచరియో రాజానం సఞ్ఞాపేసి . పరివారేత్వా ఠితా అమచ్చాపిస్స కథం సుత్వా "సచ్చం, దేవ, ఇదం ఇస్సరియం తుమ్హాకం ఆచరియస్సేవ సన్తక"న్తి ఆహంసు.

తస్మిం ఖణే రాజా ఆచరియస్స గుణం సల్లక్ఖేత్వా "సబ్బిస్సరియం తే, ఆచరియ, దమ్మి, రజ్జం పటిచ్ఛా"తి ఆహ. ఆచరియో "న మే, మహారాజ, రజ్జేనత్థో"తి పటిక్ఖిపి. రాజా తక్కసిలం పేసేత్వా ఆచరియస్స పుత్తదారం ఆహరాపేత్వా మహన్తం ఇస్సరియం దత్వా తమేవ పురోహితం కత్వా పితుట్ఠానే ఠపేత్వా తస్సోవాదే ఠితో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కోధనో భిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి, బహూ జనా సోతాపన్నసకదాగామిఅనాగామినో అహేసుం. "తదా రాజా కోధనో భిక్ఖు అహోసి, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

తిలముట్ఠిజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౫౩] ౩. మణికణ్ఠజాతకవణ్ణనా

మమన్నపానన్తి ఇదం సత్థా ఆళవిం నిస్సాయ అగ్గాళవే చేతియే విహరన్తో **కుటికారసిక్ఖాపదం** (పారా॰ ౩౪౨) ఆరబ్భ కథేసి. ఆళవకా హి భిక్ఖూ సఞ్ఞాచికాయ కుటియో కారయమానా యాచనబహులా విఞ్ఞత్తిబహులా విహరింసు "పురిసం దేథ, పురిసత్థకరం దేథా"తిఆదీని వదన్తా. మనుస్సా ఉపద్దుతా యాచనాయ ఉపద్దుతా విఞ్ఞత్తియా భిక్ఖూ దిస్వా ఉబ్బిజ్జింసుపి ఉత్తసింసుపి పలాయింసుపి. అథాయస్మా మహాకస్సపో ఆళవిం ఉపసఙ్కమిత్వా పిణ్డాయ పావిసి, మనుస్సా థేరమ్పి దిస్వా తథేవ పటిపజ్జింసు. సో పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తో భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా "పుబ్బాయం, ఆవుసో, ఆళవీ సులభపిణ్డా, ఇదాని కస్మా దుల్లభపిణ్డా జాతా"తి పుచ్ఛిత్వా తం కారణం సుత్వా భగవతి ఆళవిం ఆగన్త్వా అగ్గాళవచేతియే విహరన్తే భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా ఏతస్మిం కారణే భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా ఆళవకే భిక్ఖూ పటిపుచ్ఛి – "సచ్చం కిర తుమ్హే, భిక్ఖవే, సఞ్ఞాచికాయ కుటియో కారేథా"తి. "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే తే భిక్ఖూ గరహిత్వా "భిక్ఖవే, యాచనా నామేసా సత్తరతనపరిపుణ్ణే నాగభవనే వసన్తానం నాగానమ్పి అమనాపా, పగేవ మనుస్సానం, యేసం ఏకం కహాపణకం ఉప్పాదేన్తానం పాసాణతో మంసం ఉప్పాటనకాలో వియ హోతీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మహావిభవే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి. తస్స ఆధావిత్వా పరిధావిత్వా విచరణకాలే అఞ్ఞోపి పుఞ్ఞవా సత్తో తస్స మాతు కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తి. తే ఉభోపి భాతరో వయప్పత్తా మాతాపితూనం కాలకిరియాయ సంవిగ్గహదయా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా గఙ్గాతీరే పణ్ణసాలం మాపేత్వా వసింసు. తేసు జేట్ఠస్స ఉపరిగఙ్గాయ పణ్ణసాలా అహోసి, కనిట్ఠస్స అధోగఙ్గాయ. అథేకదివసం మణికణ్ఠో నామ నాగరాజా నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా గఙ్గాతీరే మాణవకవేసేన విచరన్తో కనిట్ఠస్స అస్సమం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది, తే అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్మోదనీయకథం కథేత్వా విస్సాసికా అహేసుం, వినా వత్తితుం నాసక్ఖింసు. మణికణ్ఠో అభిణ్హం కనిట్ఠతాపసస్స సన్తికం ఆగన్త్వా కథాసల్లాపేన నిసీదిత్వా గమనకాలే తాపసే సినేహేన అత్తభావం విజహిత్వా భోగేహి తాపసం పరిక్ఖిపన్తో పరిస్సజిత్వా ఉపరిముద్ధని మహన్తం ఫణం ధారేత్వా థోకం వసిత్వా తం సినేహం వినోదేత్వా సరీరం వినివేఠేత్వా తాపసం వన్దిత్వా సకట్ఠానమేవ గచ్ఛతి. తాపసో తస్స భయేన కిసో అహోసి లూఖో దుబ్బణ్ణో ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో ధమనిసన్థతగత్తో.

సో ఏకదివసం భాతు సన్తికం అగమాసి. అథ నం సో పుచ్ఛి – "కిస్స, త్వం భో, కిసో లూఖో దుబ్బణ్ణో ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో ధమనిసన్థతగత్తో"తి. సో తస్స తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా "కిం పన, త్వం భో, తస్స నాగరాజస్స ఆగమనం ఇచ్ఛసి, న ఇచ్ఛసీ"తి పుట్ఠో "న ఇచ్ఛామీ"తి వత్వా "సో పన నాగరాజా తవ సన్తికం ఆగచ్ఛన్తో కిం పిళన్ధనం పిళన్ధిత్వా ఆగచ్ఛతీ"తి వుత్తే "మణిరతన"న్తి ఆహ. తేన హి త్వం తస్మిం నాగరాజే తవ సన్తికం ఆగన్త్వా అనిసిన్నేయేవ "మణిం మే దేహీ"తి యాచ, ఏవం సో నాగో తం భోగేహి అపరిక్ఖిపిత్వావ గమిస్సతి. పునదివసే అస్సమపదద్వారే ఠత్వా ఆగచ్ఛన్తమేవ నం యాచేయ్యాసి, తతియదివసే గఙ్గాతీరే ఠత్వా ఉదకా ఉమ్ముజ్జన్తమేవ నం యాచేయ్యాసి, ఏవం సో తవ సన్తికం పున న ఆగమిస్సతీతి.

తాపసో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా అత్తనో పణ్ణసాలం గన్త్వా పునదివసే నాగరాజానం ఆగన్త్వా ఠితమత్తమేవ "ఏతం అత్తనో పిళన్ధనమణిం మే దేహీ"తి యాచి, సో అనిసీదిత్వావ పలాయి. అథ నం దుతియదివసే అస్సమపదద్వారే ఠత్వా ఆగచ్ఛన్తమేవ "హియ్యో మే మణిరతనం నాదాసి, అజ్జ దానం లద్ధుం వట్టతీ"తి ఆహ. నాగో అస్సమపదం అపవిసిత్వావ పలాయి. తతియదివసే ఉదకతో ఉమ్ముజ్జన్తమేవ నం "అజ్జ మే తతియో దివసో యాచన్తస్స, దేహి దాని మే ఏతం మణిరతన"న్తి ఆహ. నాగరాజా ఉదకే ఠత్వావ తాపసం పటిక్ఖిపన్తో ద్వే గాథా ఆహ –

౭. “మమన్నపానం విపులం ఉళారం, ఉప్పజ్జతీమస్స మణిస్స హేతు;
తం తే న దస్సం అతియాచకోసి, న చాపి తే అస్సమమాగమిస్సం.

౮. “సుసూ యథా సక్ఖరధోతపాణీ, తాసేసిమం సేలం యాచమానో;
తం తే న దస్సం అతియాచకోసి, న చాపి తే అస్సమమాగమిస్స”న్తి.

తత్థ **మమన్నపాన**న్తి మమ యాగుభత్తాదిదిబ్బభోజనం అట్ఠపానకభేదఞ్చ దిబ్బపానం. **విపుల**న్తి బహు. **ఉళార**న్తి సేట్ఠం పణీతం. **తం తే**తి తం మణిం తుయ్హం. **అతియాచకోసీ**తి కాలఞ్చ పమాణఞ్చ అతిక్కమిత్వా అజ్జ తీణి దివసాని మయ్హం పియం మనాపం మణిరతనం యాచమానో అతిక్కమ్మ యాచకోసి. **న చాపి తే**తి న కేవలం న దస్సం, అస్సమమ్పి తే నాగమిస్సం. **సుసూ యథా**తి యథా నామ యువా తరుణమనుస్సో. **సక్ఖరధోతపాణీ**తి సక్ఖరాయ ధోతపాణి, తేలేన పాసాణే ధోతఅసిహత్థో. **తాసేసిమం సేలం యాచమానో**తి ఇమం మణిం యాచన్తో త్వం కఞ్చనథరుఖగ్గం అబ్బాహిత్వా “సీసం తే ఛిన్దామీ”తి వదన్తో తరుణపురిసో వియ మం తాసేసి.

ఏవం వత్వా సో నాగరాజా ఉదకే నిముజ్జిత్వా అత్తనో నాగభవనమేవ గన్త్వా న పచ్చాగఞ్ఛి. అథ సో తాపసో తస్స దస్సనీయస్స నాగరాజస్స అదస్సనేన భియ్యోసోమత్తాయ కిసో అహోసి లూఖో దుబ్బణ్ణో ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో ధమనిసన్థతగత్తో. అథ జేట్ఠతాపసో “కనిట్ఠస్స పవత్తిం జానిస్సామీ”తి తస్స సన్తికం ఆగన్త్వా తం భియ్యోసోమత్తాయ పణ్డురోగినం దిస్వా “కిం ను ఖో, భో, త్వం భియ్యోసోమత్తాయ పణ్డురోగీ జాతో”తి వత్వా “తస్స దస్సనీయస్స నాగరాజస్స అదస్సనేనా”తి సుత్వా “అయం తాపసో నాగరాజానం వినా వత్తితుం న సక్కోతీ”తి సల్లక్ఖేత్వా తతియం గాథమాహ –

౯. “న తం యాచే యస్స పియం జిగీసే, దేస్సో హోతి అతియాచనాయ;
నాగో మణిం యాచితో బ్రాహ్మణేన, అదస్సనంయేవ తదజ్ఝగమా”తి.

తత్థ **న తం యాచే**తి తం భణ్డం న యాచేయ్య. **యస్స పియం జిగీసే**తి యం భణ్డం అస్స పుగ్గలస్స పియన్తి జానేయ్య. **దేస్సో హోతీ**తి అప్పియో హోతి. **అతియాచనాయా**తి పమాణం అతిక్కమిత్వా వరభణ్డం యాచన్తో తాయ అతియాచనాయ. **అదస్సనంయేవ తదజ్ఝగమా**తి తతో పట్ఠాయ అదస్సనమేవ గతోతి.

ఏవం పన తం వత్వా “ఇతో దాని పట్ఠాయ మా సోచీ”తి సమస్సాసేత్వా జేట్ఠభాతా అత్తనో అస్సమమేవ గతో. అథాపరభాగే తే ద్వేపి భాతరో అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం.

సత్థా “ఏవం, భిక్ఖవే, సత్తరతనపరిపుణ్ణే నాగభవనే వసన్తానం నాగానమ్పి యాచనా నామ అమనాపా, కిమఙ్గం పన మనుస్సాన”న్తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కనిట్ఠో ఆనన్దో అహోసి, జేట్ఠో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మణికణ్ఠజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౫౪] ౪. కుణ్డకకుచ్ఛిసిన్ధవజాతకవణ్ణనా

భుత్వా తిణపరిఘాసన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే సమ్మాసమ్బుద్ధే సావత్థియం వస్సం వసిత్వా చారికం చరిత్వా పున పచ్చాగతే మనుస్సా "ఆగన్తుకసక్కారం కరిస్సామా"తి బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దదన్తి. విహారే ఏకం ధమ్మఘోసకభిక్ఖుం ఠపేసుం, సో యే యే ఆగన్త్వా యత్తకే భిక్ఖూ ఇచ్ఛన్తి, తేసం తేసం భిక్ఖూ విచారేత్వా దేతి.

అథేకా దుగ్గతమహల్లికా ఇత్థీ ఏకమేవ పటివీసం సజ్జేత్వా తేసం తేసం మనుస్సానం భిక్ఖూసు విచారేత్వా దిన్నేసు ఉస్సూరే ధమ్మఘోసకస్స సన్తికం ఆగన్త్వా "మయ్హం ఏకం భిక్ఖుం దేథా"తి ఆహ. సో "మయా సబ్బే భిక్ఖూ విచారేత్వా దిన్నా, సారిపుత్తత్థేరో పన విహారేయేవ, త్వం తస్స భిక్ఖం దేహీ"తి ఆహ. సా "సాధూ"తి తుట్ఠచిత్తా జేతవనద్వారకోట్ఠకే ఠత్వా థేరస్స ఆగతకాలే వన్దిత్వా హత్థతో పత్తం గహేత్వా ఘరం నేత్వా నిసీదాపేసి. "ఏకాయ కిర మహల్లికాయ ధమ్మసేనాపతి అత్తనో ఘరే నిసీదాపితో"తి బహూని సద్ధాని కులాని అస్సోసుం. తేసు రాజా పసేనదీ కోసలో తం పవత్తిం సుత్వా తస్సా సాటకేన చేవ సహస్సత్థవికాయ చ సద్ధిం భత్తభాజనాని పహిణి "మయ్హం అయ్యం పరివిసమానా ఇమం సాటకం నివాసేత్వా ఇమే కహాపణే వళఞ్జేత్వా థేరం పరివిసతూ"తి. యథా చ రాజా, ఏవం అనాథపిణ్డికో చూళఅనాథపిణ్డికో విసాఖా చ మహాఉపాసికా పహిణి. అఞ్ఞానిపి పన కులాని ఏకసతద్విసతాదివసేన అత్తనో అత్తనో బలానురూపేన కహాపణే పహిణింసు. ఏవం ఏకాహేనేవ సా మహల్లికా సతసహస్సమత్తం లభి. థేరో పన తాయ దిన్నయాగుమేవ పివిత్వా తాయ కతఖజ్జకమేవ పక్కభత్తమేవ చ పరిభుఞ్జిత్వా అనుమోదనం కత్వా తం మహల్లికం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేత్వా విహారమేవ అగమాసి.

ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ థేరస్స గుణకథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, ధమ్మసేనాపతి మహల్లికగహపతానిం దుగ్గతభావతో మోచేసి, పతిట్ఠా అహోసి. తాయ దిన్నమాహారం అజిగుచ్ఛన్తో పరిభుఞ్జీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, సారిపుత్తో ఇదానేవ ఏతిస్సా మహల్లికాయ అవస్సయో జాతో, న చ ఇదానేవ తాయ దిన్నం ఆహారం అజిగుచ్ఛన్తో పరిభుఞ్జతి, పుబ్బేపి పరిభుఞ్జియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఉత్తరాపథే అస్సవాణిజకులే నిబ్బత్తి. ఉత్తరాపథజనపదతో పఞ్చసతా అస్సవాణిజా అస్సే బారాణసిం ఆనేత్వా విక్కిణన్తి. అఞ్ఞతరోపి అస్సవాణిజో పఞ్చఅస్ససతాని ఆదాయ బారాణసిమగ్గం పటిపజ్జి. అన్తరామగ్గే చ బారాణసితో అవిదూరే ఏకో నిగమగామో అత్థి, తత్థ పుబ్బే మహావిభవో సేట్ఠి అహోసి. తస్స మహన్తం నివేసనం, తం పన కులం అనుక్కమేన పరిక్ఖయం గతం, ఏకావ మహల్లికా అవసిట్ఠా, సా తస్మిం నివేసనే వసతి. అథ సో అస్సవాణిజో తం నిగమగామం పత్వా "వేతనం దస్సామీ"తి తస్సా నివేసనే నివాసం గణ్హిత్వా అస్సే ఏకమన్తే ఠపేసి. తందివసమేవస్స ఏకిస్సా ఆజానీయావళవాయ గబ్భవుట్ఠానం అహోసి. సో ద్వే తయో దివసే వసిత్వా అస్సే బలం గాహాపేత్వా "రాజానం పస్సిస్సామీ"తి అస్సే ఆదాయ పాయాసి. అథ నం మహల్లికా "గేహవేతనం దేహీ"తి వత్వా "సాధు, అమ్మ, దేమీ"తి వుత్తే "తాత, వేతనం మే దదమానో ఇమమ్పి అస్సపోతకం వేతనతో ఖణ్డేత్వా దేహీ"తి ఆహ. వాణిజో తథా కత్వా పక్కామి. సా తస్మిం అస్సపోతకే పుత్తసినేహం పచ్చుపట్ఠపేత్వా అవస్సావనరఘామకభత్తవిఘాసతిణాని దత్వా తం పటిజగ్గి.

అథాపరభాగే బోధిసత్తో పఞ్చ అస్ససతాని ఆదాయ ఆగచ్ఛన్తో తస్మిం గేహే నివాసం గణ్హి. కుణ్డకఖాదకస్స సిన్ధవపోతకస్స ఠితట్ఠానతో గన్ధం ఘాయిత్వా ఏకఅస్సోపి గేహం పవిసితుం నాసక్ఖి. బోధిసత్తో మహల్లికం పుచ్ఛి – "అమ్మ,

కచ్చి ఇమస్మిం గేహే అఞ్ఞో అత్థీ”తి . “తాత, అఞ్ఞో అస్సో నామ నత్థి, అహం పన పుత్తం కత్వా ఏకం అస్సపోతకం పటిజగ్గామి, సో ఏత్థ అత్థీ”తి. “కహం సో, అమ్మా”తి? “చరితుం గతో, తాతా”తి. “కాయ వేలాయ ఆగమిస్సతి, అమ్మా”తి? “సాయన్హే, తాతా”తి. బోధిసత్తో తస్స ఆగమనం పటిమానేన్తో అస్సే బహి ఠపేత్వావ నిసీది. సిన్ధవపోతకోపి విచరిత్వా కాలేయేవ ఆగమి. బోధిసత్తో కుణ్డకకుచ్ఛిసిన్ధవపోతకం దిస్వా లక్ఖణాని సమానేత్వా “అయం సిన్ధవో అనగ్ఘో, మహల్లికాయ మూలం దత్వా గహేతుం వట్టతీ”తి చిన్తేసి. సిన్ధవపోతకోపి గేహం పవిసిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానేయేవ ఠితో. తస్మిం ఖణే తే అస్సా గేహం పవిసితుం సక్ఖింసు.

బోధిసత్తో ద్వీహతీహం వసిత్వా అస్సే సన్తప్పేత్వా గచ్ఛన్తో “అమ్మ, ఇమం అస్సపోతకం మూలం గహేత్వా మయ్హం దేహీ”తి ఆహ. “కిం వదేసి, తాత, పుత్తం విక్కిణన్తా నామ అత్థీ”తి. “అమ్మ, త్వం ఏతం కిం ఖాదాపేత్వా పటిజగ్గసీ”తి? “ఓదనకఞ్జికఞ్చ ఝామకభత్తఞ్చ విఘాసతిణఞ్చ ఖాదాపేత్వా కుణ్డకయాగుఞ్చ పాయేత్వా పటిజగ్గామి, తాతా”తి. “అమ్మ, అహం ఏతం లభిత్వా పిణ్డరసభోజనం భోజేస్సామి, ఠితట్ఠానే చేలవితానం పసారేత్వా అత్థరణపిట్ఠే ఠపేస్సామీ”తి. “తాత, ఏవం సన్తే మమ పుత్తో చ సుఖం అనుభవతు, తం గహేత్వా గచ్ఛా”తి. అథ బోధిసత్తో తస్స చతున్నం పాదానం నఙ్గుట్ఠస్స ముఖస్స చ మూలం ఏకేకం కత్వా ఛ సహస్సత్థవికాయో ఠపేత్వా మహల్లికం నవవత్థం నివాసాపేత్వా సిన్ధవపోతకస్స పురతో ఠపేసి. సో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా మాతరం ఓలోకేత్వా అస్సూని పవత్తేసి. సాపి తస్స పిట్ఠిం పరిమజ్జిత్వా ఆహ – “మయా పుత్తపోసావనికం లద్ధం, త్వం, తాత, గచ్ఛాహీ”తి, తదా సో అగమాసి.

బోధిసత్తో పునదివసే అస్సపోతకస్స పిణ్డరసభోజనం సజ్జేత్వా “వీమంసిస్సామి తావ నం, జానాతి ను ఖో అత్తనో బలం, ఉదాహు న జానాతీ”తి దోణియం కుణ్డకయాగుం ఆకిరాపేత్వా దాపేసి. సో “నాహం ఇమం భోజనం భుఞ్జిస్సామీ”తి తం యాగుం పాయితుం న ఇచ్ఛి. బోధిసత్తో తస్స వీమంసనవసేన పఠమం గాథమాహ –

౧౦. “భుత్వా తిణపరిఘాసం, భుత్వా ఆచామకుణ్డకం;
ఏతం తే భోజనం ఆసి, కస్మా దాని న భుఞ్జసీ”తి.

తత్థ **భుత్వా తిణపరిఘాస**న్తి త్వం పుబ్బే మహల్లికాయ దిన్నం తేసం తేసం ఖాదితావసేసం విఘాసతిణసఙ్ఖాతం పరిఘాసం భుఞ్జిత్వా వడ్ఢితో. **భుత్వా ఆచామకుణ్డక**న్తి ఏత్థ ఆచామో వుచ్చతి ఓదనావసేసం. **కుణ్డక**న్తి కుణ్డకమేవ. ఏతఞ్చ భుఞ్జిత్వా వడ్ఢితోసీతి దీపేతి. **ఏతం తే**తి ఏతం తవ పుబ్బే భోజనం ఆసి. **కస్మా దాని న భుఞ్జసీ**తి మయాపి తే తమేవ దిన్నం, త్వం తం కస్మా ఇదాని న భుఞ్జసీతి.

తం సుత్వా సిన్ధవపోతకో ఇతరా ద్వే గాథా అవోచ –

౧౧. “యత్థ పోసం న జానన్తి, జాతియా వినయేన వా;
బహు తత్థ మహాబ్రహ్మే, అపి ఆచామకుణ్డకం.

౧౨. “త్వఞ్చ ఖో మం పజానాసి, యాదిసాయం హయుత్తమో;
జానన్తో జానమాగమ్మ, న తే భక్ఖామి కుణ్డక”న్తి.

తత్థ **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే. **పోసన్తి** సత్తం. **జాతియా వినయేన వాతి** “జాతిసమ్పన్నో వా ఏసో, న వా, ఆచారయుత్తో వా, న వా”తి ఏవం న జానన్తి. **మహాబ్రహ్మేతి** గరుకాలపనేన ఆలపన్తో ఆహ. **యాదిసాయన్తి** యాదిసో అయం, అత్తానం సన్ధాయ వదతి. **జానన్తో జానమాగమ్మాతి** అహం అత్తనో బలం జానన్తో జానన్తమేవ తం ఆగమ్మ పటిచ్చ తవ సన్తికే కుణ్డకం కిం భుఞ్జిస్సామి. న హి త్వం కుణ్డకం భోజాపేతుకామతాయ ఛ సహస్సాని దత్వా మం గణ్హీతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో “తం వీమంసనత్థాయ తం మయా కతం, మా కుజ్ఝీ”తి తం సమస్సాసేత్వా సుభోజనం భోజేత్వా ఆదాయ రాజఙ్గణం గన్త్వా ఏకస్మిం పస్సే పఞ్చ అస్ససతాని ఠపేత్వా ఏకస్మిం పస్సే విచిత్తసాణిం పరిక్ఖిపిత్వా హేట్ఠా అత్థరణం పత్థరిత్వా ఉపరి చేలవితానం బన్ధిత్వా సిన్ధవపోతకం ఠపేసి.

రాజా ఆగన్త్వా అస్సే ఓలోకేన్తో “అయం అస్సో కస్మా విసుం ఠపితో”తి పుచ్ఛిత్వా “మహారాజ , అయం సిన్ధవో ఇమే అస్సే విసుం అకతో మోచేస్సతీ”తి సుత్వా “సోభనో, భో, సిన్ధవో”తి పుచ్ఛి. బోధిసత్తో “ఆమ, మహారాజా”తి వత్వా “తేన హిస్స జవం పస్సిస్సామీ”తి వుత్తే తం అస్సం కప్పేత్వా అభిరుహిత్వా “పస్స, మహారాజా”తి మనుస్సే ఉస్సారేత్వా రాజఙ్గణే అస్సం పాహేసి. సబ్బం రాజఙ్గణం నిరన్తరం అస్సపన్తీహి పరిక్ఖిత్తమివాహోసి. పున బోధిసత్తో “పస్స, మహారాజ, సిన్ధవపోతకస్స వేగ”న్తి విస్సజ్జేసి, ఏకపురిసోపి నం న అద్దస. పున రత్తపటం ఉదరే పరిక్ఖిపిత్వా విస్సజ్జేసి, రత్తపటమేవ పస్సింసు. అథ నం అన్తోనగరే ఏకిస్సా ఉయ్యానపోక్ఖరణియా ఉదకపిట్ఠే విస్సజ్జేసి, తత్థస్స ఉదకపిట్ఠే ధావతో ఖురగ్గానిపి న తేమింసు. పునవారం పదుమినిపత్తానం ఉపరి ధావన్తో ఏకపణ్ణమ్పి న ఉదకే ఓసీదాపేసి. ఏవమస్స జవసమ్పన్నం దస్సేత్వా ఓరుయ్హ పాణిం పహరిత్వా హత్థతలం ఉపనామేసి, అస్సో ఉపగన్త్వా చత్తారో పాదే ఏకతో కత్వా హత్థతలే అట్ఠాసి. అథ మహాసత్తో రాజానం ఆహ – “మహారాజ, ఇమస్స అస్సపోతకస్స సబ్బాకారేన వేగే దస్సియమానే సముద్దపరియన్తో నప్పహోతీ”తి. రాజా తుస్సిత్వా మహాసత్తస్స ఉపడ్ఢరజ్జం అదాసి. సిన్ధవపోతకమ్పి అభిసిఞ్చిత్వా మఙ్గలఅస్సం అకాసి.

సో రఞ్ఞో పియో అహోసి మనాపో, సక్కారోపిస్స మహా అహోసి. తస్స హి వసనట్ఠానం రఞ్ఞో అలఙ్కతపటియత్తో వాసఘరగబ్భో వియ అహోసి, చతుజాతిగన్ధేహి భూమిలేపనం అకంసు, గన్ధదామమాలాదామాని ఓసారయింసు, ఉపరి సువణ్ణతారకఖచితం చేలవితానం అహోసి, సమన్తతో చిత్రసాణి పరిక్ఖిత్తా అహోసి, నిచ్చం గన్ధతేలపదీపా ఝాయింసు, ఉచ్చారపస్సావట్ఠానేపిస్స సువణ్ణకటాహం ఠపయింసు, నిచ్చం రాజారహభోజనమేవ భుఞ్జి. తస్స పన ఆగతకాలతో పట్ఠాయ రఞ్ఞో సకలజమ్బుదీపే రజ్జం హత్థగతమేవ అహోసి. రాజా బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహూ సోతాపన్నా సకదాగామినో అనాగామినో అరహన్తో చ అహేసుం. “తదా మహల్లికా అయమేవ మహల్లికా అహోసి, సిన్ధవో సారిపుత్తో, రాజా ఆనన్దో, అస్సవాణిజో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కుణ్డకకుచ్ఛిసిన్ధవజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౫౫] ౫. సుకజాతకవణ్ణనా

యావ సో మత్తమఞ్ఞాసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం అతిబహుం భుఞ్జిత్వా అజీరణేన కాలకతం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిం కిర ఏవం కాలకతే ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ తస్స అగుణకథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అసుకో

నామ భిక్ఖు అత్తనో కుచ్ఛిప్పమాణం అజానిత్వా అతిబహుం భుఞ్జిత్వా జీరాపేతుం అసక్కోన్తో కాలకతో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస అతిభోజనపచ్చయేనేవ మతో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే సుకయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అనేకానం సుకసహస్సానం సముద్దానుగతే హిమవన్తపదేసే వసన్తానం రాజా అహోసి. తస్సేకో పుత్తో అహోసి, తస్మిం బలప్పత్తే బోధిసత్తో దుబ్బలచక్ఖుకో అహోసి. సుకానం కిర సీఘో వేగో హోతి, తేన తేసం మహల్లకకాలే పఠమం చక్ఖుమేవ దుబ్బలం హోతి. బోధిసత్తస్స పుత్తో మాతాపితరో కులావకే ఠపేత్వా గోచరం ఆహరిత్వా పోసేసి. సో ఏకదివసం గోచరభూమిం గన్త్వా పబ్బతమత్థకే ఠితో సముద్దం ఓలోకేన్తో ఏకం దీపకం పస్సి. తస్మిం పన సువణ్ణవణ్ణం మధురఫలం అమ్బవనం అత్థి. సో పునదివసే గోచరవేలాయ ఉప్పతిత్వా తస్మిం అమ్బవనే ఓతరిత్వా అమ్బరసం పివిత్వా అమ్బపక్కం ఆదాయ ఆగన్త్వా మాతాపితూనం అదాసి. బోధిసత్తో తం ఖాదన్తో రసం సఞ్జానిత్వా “తాత, నను ఇమం అసుకదీపకే అమ్బపక్క”న్తి వత్వా “ఆమ, తాతా”తి వుత్తే “తాత, ఏతం దీపకం గచ్ఛన్తా నామ సుకా దీఘమాయుం పాలేన్తా నామ నత్థి, మా ఖో త్వం పున తం దీపకం అగమాసీ”తి ఆహ. సో తస్స వచనం అగ్గహేత్వా అగమాసియేవ.

అథేకదివసం బహుం అమ్బరసం పివిత్వా మాతాపితూనం అత్థాయ అమ్బపక్కం ఆదాయ సముద్దమత్థకేనాగచ్ఛన్తో అతిధాతతాయ కిలన్తకాయో నిద్దాయాభిభూతో, సో నిద్దాయన్తోపి ఆగచ్ఛతేవ, తుణ్డేన పనస్స గహితం అమ్బపక్కం పతి. సో అనుక్కమేన ఆగమనవీథిం జహిత్వా ఓసీదన్తో ఉదకపిట్ఠేనేవ ఆగచ్ఛన్తో ఉదకే పతి. అథ నం ఏకో మచ్ఛో గహేత్వా ఖాది. బోధిసత్తో తస్మిం ఆగమనవేలాయ అనాగచ్ఛన్తేయేవ “సముద్దే పతిత్వా మతో భవిస్సతీ”తి అఞ్ఞాసి. అథస్స మాతాపితరోపి ఆహారం అలభమానా సుస్సిత్వా మరింసు.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧౩. “యావ సో మత్తమఞ్ఞాసి, భోజనస్మిం విహఙ్గమో;
తావ అద్ధానమాపాది, మాతరఞ్చ అపోసయి.

౧౪. “యతో చ ఖో బహుతరం, భోజనం అజ్ఝవాహరి;
తతో తత్థేవ సంసీది, అమత్తఞ్ఞూ హి సో అహు.

౧౫. “తస్మా మత్తఞ్ఞుతా సాధు, భోజనస్మిం అగిద్ధతా;
అమత్తఞ్ఞూ హి సీదన్తి, మత్తఞ్ఞూ చ న సీదరే”తి.

తత్థ **యావ సోతి** యావ సో విహఙ్గమో భోజనే మత్తమఞ్ఞాసి. **తావ అద్ధానమాపాదీతి** తత్తకం కాలం జీవితఅద్ధానం ఆపాది, ఆయుం విన్ది. **మాతరఞ్చాతి** దేసనాసీసమేతం, మాతాపితరో చ అపోసయీతి అత్థో. **యతో చ ఖోతి** యస్మిఞ్చ ఖో కాలే. **భోజనం అజ్ఝవాహరీతి** అమ్బరసం అజ్ఝోహరి. **తతోతి** తస్మిం కాలే. **తత్థేవ సంసీదీతి** తస్మిం సముద్దేయేవ ఓసీది నిముజ్జి, మచ్ఛభోజనతం ఆపజ్జి.

తస్మా మత్తఞ్ఞుతా సాధూతి యస్మా భోజనే అమత్తఞ్ఞూ సుకో సముద్దే ఓసీదిత్వా మతో, తస్మా భోజనస్మిం అగిద్ధితాసఙ్ఖాతో మత్తఞ్ఞుభావో సాధు, పమాణజాననం సున్దరన్తి అత్థో. అథ వా "పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఆహారం ఆహారేతి, నేవ దవాయ న మదాయ...పే.... ఫాసువిహారో చా"తి.

"అల్లం సుక్ఖఞ్చ భుఞ్జన్తో, న బాళ్హం సుహితో సియా;
ఊనుదరో మితాహారో, సతో భిక్ఖు పరిబ్బజే.

"చత్తారో పఞ్చ ఆలోపే, అభుత్వా ఉదకం పివే;
అలం ఫాసువిహారాయ, పహితత్తస్స భిక్ఖునో. (థేరగా॰ ౯౮౨-౯౮౩);

"మనుజస్స సదా సతీమతో, మత్తం జానతో లద్ధభోజనే;
తనూ తస్స భవన్తి వేదనా, సణికం జీరతి ఆయుం పాలయ"న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౪) –

ఏవం వణ్ణితా మత్తఞ్ఞుతాపి సాధు.

"కన్తారే పుత్తమంసంవ, అక్ఖస్సబ్భఞ్జనం యథా;
ఏవం ఆహరి ఆహారం, యాపనత్థమముచ్ఛితో"తి. (విసుద్ధి॰ ౧.౧౮) –

ఏవం వణ్ణితా అగిద్ధితాపి సాధు. పాళియం పన "అగిద్ధిమా"తి లిఖితం, తతో అయం అట్ఠకథాపాఠోవ సున్దరతరో. **అమత్తఞ్ఞూ హి సీదన్తీతి** భోజనే పమాణం అజానన్తా హి రసతణ్హావసేన పాపకమ్మం కత్వా చతూసు అపాయేసు సీదన్తి. **మత్తఞ్ఞూ చ న సీదరేతి** యే పన భోజనే పమాణం జానన్తి, తే దిట్ఠధమ్మేపి సమ్పరాయేపి న సీదన్తీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాపి సకదాగామినోపి అనాగామినోపి అరహన్తోపి అహేసుం. "తదా సుకరాజపుత్తో భోజనే అమత్తఞ్ఞూ భిక్ఖు అహోసి, సుకరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సుకజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౨౫౬] ౬. జరూదపానజాతకవణ్ణనా

జరూదపానం ఖణమానాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సావత్థివాసినో వాణిజే ఆరబ్భ కథేసి. తే కిర సావత్థియం భణ్డం గహేత్వా సకటాని పూరేత్వా వోహారత్థాయ గమనకాలే తథాగతం నిమన్తేత్వా సరణాని గహేత్వా సీలేసు పతిట్ఠాయ సత్థారం వన్దిత్వా "మయం, భన్తే, వోహారత్థాయ దీఘమగ్గం గమిస్సామ, భణ్డం విస్సజ్జేత్వా సిద్ధిప్పత్తా సోత్థినా పచ్చాగన్త్వా పన తుమ్హే వన్దిస్సామా"తి వత్వా మగ్గం పటిపజ్జింసు. తే కన్తారమగ్గే పురాణఉదపానం దిస్వా "ఇమస్మిం ఉదపానే పానీయం నత్థి, మయఞ్చ పిపాసితా, ఖణిస్సామ న"న్తి ఖణన్తా పటిపాటియా బహుం అయం...పే.... వేళురియం లభింసు. తే తేనేవ సన్తుట్ఠా హుత్వా తేసం రతనానం సకటాని పూరేత్వా సోత్థినా సావత్థిం పచ్చాగమింసు. తే ఆభతం ధనం పటిసామేత్వా మయం "సిద్ధిప్పత్తా భత్తం దస్సామా"తి తథాగతం నిమన్తేత్వా దానం దత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా

అత్తనో ధనస్స లద్ధాకారం సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా “తుమ్హే ఖో ఉపాసకా తేన ధనేన సన్తుట్ఠా హుత్వా పమాణఞ్ఞుతాయ ధనఞ్చ జీవితఞ్చ అలభిత్థ, పోరాణకా పన అసన్తుట్ఠా అమత్తఞ్ఞునో పణ్డితానం వచనం అకత్వా జీవిక్ఖయం పత్తా”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసియం వాణిజకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సత్థవాహజేట్ఠకో అహోసి. సో బారాణసియం భణ్డం గహేత్వా సకటాని పూరేత్వా బహూ వాణిజే ఆదాయ తమేవ కన్తారం పటిపన్నో తమేవ ఉదపానం అద్దస. తత్థ తే వాణిజా “పానీయం పివిస్సామా”తి తం ఉదపానం ఖణన్తా పటిపాటియా బహూని అయాదీని లభింసు. తే బహుమ్పి రతనం లభిత్వా తేన అసన్తుట్ఠా “అఞ్ఞమ్పి ఏత్థ ఇతో సున్దరతరం భవిస్సతీ”తి భియ్యోసోమత్తాయ తం ఖణింసుయేవ. అథ బోధిసత్తో తే ఆహ – “భో వాణిజా, లోభో నామేస వినాసమూలం, అమ్హేహి బహు ధనం లద్ధం, ఏత్తకేనేవ సన్తుట్ఠా హోథ, మా అతిఖణథా”తి. తే తేన నివారియమానాపి ఖణింసుయేవ. సో చ ఉదపానో నాగపరిగ్గహితో, అథస్స హేట్ఠా వసనకనాగరాజా అత్తనో విమానే భిజ్జన్తే లేడ్డూసూ చ పంసూసు చ పతమానేసు కుద్ధో ఠపేత్వా బోధిసత్తం అవసేసే సబ్బేపి నాసికవాతేన పహరిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా నాగభవనా నిక్ఖమ్మ సకటాని యోజేత్వా సబ్బరతనానం పూరేత్వా బోధిసత్తం సుఖయానకే నిసీదాపేత్వా నాగమాణవకేహి సద్ధిం సకటాని యోజాపేన్తో బోధిసత్తం బారాణసిం నేత్వా ఘరం పవేసేత్వా తం పటిసామేత్వా అత్తనో నాగభవనమేవ గతో. బోధిసత్తో తం ధనం విస్సజ్జేత్వా సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా దానం దత్వా సీలం సమాదియిత్వా ఉపోసథకమ్మం కత్వా జీవితపరియోసానే సగ్గపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧౬. “జరూదపానం ఖణమానా, వాణిజా ఉదకత్థికా;
అజ్ఝగముం అయసం లోహం, తిపుసీసఞ్చ వాణిజా;
రజతం జాతరూపఞ్చ, ముత్తా వేళురియా బహూ.

౧౭. “తే చ తేన అసన్తుట్ఠా, భియ్యో భియ్యో అఖాణిసుం;
తే తత్థాసీవిసో ఘోరో, తేజస్సీ తేజసా హని.

౧౮. “తస్మా ఖణే నాతిఖణే, అతిఖాతఞ్హి పాపకం;
ఖాతేన చ ధనం లద్ధం, అతిఖాతేన నాసిత”న్తి.

తత్థ **అయసన్తి** కాళలోహం. **లోహన్తి** తమ్బలోహం. **ముత్తాతి** ముత్తాయో. **తే చ తేన అసన్తుట్ఠాతి** తే చ వాణిజా తేన ధనేన అసన్తుట్ఠా. **తే తత్థాతి** తే వాణిజా తస్మిం ఉదపానే. **తేజస్సీతి** విసతేజేన సమన్నాగతో. **తేజసా హనీతి** విసతేజేన ఘాతేసి. **అతిఖాతేన నాసితన్తి** అతిఖణేన తఞ్చ ధనం జీవితఞ్చ నాసితం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా నాగరాజా సారిపుత్తో అహోసి, సత్థవాహజేట్ఠకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

జరూదపానజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౨౫౭] ౭. గామణిచన్దజాతకవణ్ణనా

నాయం ఘరానం కుసలోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్ఞాపసంసనం ఆరబ్భ కథేసి. ధమ్మసభాయఞ్హి భిక్ఖూ దసబలస్స పఞ్ఞం పసంసన్తా నిసీదింసు – "ఆవుసో, తథాగతో మహాపఞ్ఞో పుథుపఞ్ఞో హాసపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో సదేవకం లోకం పఞ్ఞాయ అతిక్కమతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో పఞ్ఞవాయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం జనసన్ధో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి. తస్స ముఖం సుపరిమజ్జితకఞ్చనాదాసతలం వియ పరిసుద్ధం అహోసి అతిసోభగ్గప్పత్తం, తేనస్స నామగ్గహణదివసే "ఆదాసముఖకుమారో"తి నామం అకంసు. తం సత్తవస్సబ్భన్తరేయేవ పన పితా తయో వేదే చ సబ్బఞ్చ లోకే కత్తబ్బాకత్తబ్బం సిక్ఖాపేత్వా తస్స సత్తవస్సికకాలే కాలమకాసి. అమచ్చా మహన్తేన సక్కారేన రఞ్ఞో సరీరకిచ్చం కత్వా మతకదానం దత్వా సత్తమే దివసే రాజఙ్గణే సన్నిపతిత్వా "కుమారో అతిదహరో, న సక్కా రజ్జే అభిసిఞ్చితుం, వీమంసిత్వా నం అభిసిఞ్చిస్సామా"తి ఏకదివసం నగరం అలఙ్కారాపేత్వా వినిచ్ఛయట్ఠానం సజ్జేత్వా పల్లఙ్కం పఞ్ఞపేత్వా కుమారస్స సన్తికం గన్త్వా "వినిచ్ఛయట్ఠానం, దేవ, గన్తుం వట్టతీ"తి ఆహంసు. కుమారో "సాధూ"తి మహన్తేన పరివారేన గన్త్వా పల్లఙ్కే నిసీది.

తస్స నిసిన్నకాలే అమచ్చా ఏకం ద్విపేహి పాదేహి విచరణమక్కటం వత్థువిజ్జాచరియవేసం గాహాపేత్వా వినిచ్ఛయట్ఠానం నేత్వా "దేవ, అయం పురిసో పితు మహారాజస్స కాలే వత్థువిజ్జాచరియో పగుణవిజ్జో అన్తోభూమియం సత్తరతనట్ఠానే గుణదోసం పస్సతి, ఏతేనేవ గహితం రాజకులానం గేహట్ఠానం హోతి, ఇమం దేవో సఙ్గణ్హిత్వా ఠానన్తరే ఠపేతూ"తి ఆహంసు. కుమారో తం హేట్ఠా చ ఉపరిచ ఓలోకేత్వా "నాయం మనుస్సో, మక్కటో ఏసో"తి ఞత్వా "మక్కటా నామ కతం కతం విద్ధంసేతుం జానన్తి, అకతం పన కాతుం వా విచారేతుం వా న జానన్తీ"తి చిన్తేత్వా అమచ్చానం పఠమం గాథమాహ –

౧౮. "నాయం ఘరానం కుసలో, లోలో అయం వలీముఖో;
కతం కతం ఖో దూసేయ్య, ఏవం ధమ్మమిదం కుల"న్తి.

తత్థ **నాయం ఘరానం కుసలోతి** అయం సత్తో న ఘరానం కుసలో, ఘరాని విచారేతుం వా కాతుం వా ఛేకో న హోతి. **లోలోతి** లోలజాతికో. **వలీముఖోతి** వలియో ముఖే అస్సాతి వలీముఖో. **ఏవం ధమ్మమిదంకులన్తి** ఇదం మక్కటకులం నామ కతం కతం దూసేతబ్బం వినాసేతబ్బన్తి ఏవం సభావన్తి.

అథామచ్చా "ఏవం భవిస్సతి, దేవా"తి తం అపనేత్వా ఏకాహద్వీహచ్చయేన పున తమేవ అలఙ్కరిత్వా వినిచ్ఛయట్ఠానం ఆనేత్వా "అయం, దేవ, పితు మహారాజస్స కాలే వినిచ్ఛయామచ్చో, వినిచ్ఛయసుత్తమస్స సుపవత్తితం, ఇమం సఙ్గణ్హిత్వా వినిచ్ఛయకమ్మం కారేతుం వట్టతీ"తి ఆహంసు. కుమారో తం ఓలోకేత్వా "చిత్తవతో మనుస్సస్స లోమం నామ ఏవరూపం న హోతి, అయం నిచిత్తకో వానరో వినిచ్ఛయకమ్మం కాతుం న సక్ఖిస్సతీ"తి ఞత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౦. "నయిదం చిత్తవతో లోమం, నాయం అస్సాసికో మిగో;
సిట్ఠం మే జనసన్ధేన, నాయం కిఞ్చి విజానతీ"తి.

తత్థ **నయిదం చిత్తవతో లోమ**న్తి యం ఇదం ఏతస్స సరీరే ఫరుసలోమం, ఇదం విచారణపఞ్ఞాయ సమ్పయుత్తచిత్తవతో న హోతి. పాకతికచిత్తేన పన అచిత్తకో నామ తిరచ్ఛానగతో నత్థి. **నాయం అస్సాసికో**తి అయం అవస్సయో వా హుత్వా అనుసాసనిం వా దత్వా అఞ్ఞం అస్సాసేతుం అసమత్థతాయ న అస్సాసికో. **మిగో**తి మక్కటం ఆహ. **సిట్ఠం మే జనసన్ధేనా**తి మయ్హం పితరా జనసన్ధేన ఏతం సిట్ఠం కథితం, "మక్కటో నామ కారణాకారణం న జానాతీ"తి ఏవం అనుసాసనీ దిన్నాతి దీపేతి. **నాయం కిఞ్చి విజానతీ**తి తస్మా అయం వానరో న కిఞ్చి జానాతీతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. పాళియం పన "నాయం కిఞ్చి న దూసయే"తి లిఖితం, తం అట్ఠకథాయం నత్థి.

అమచ్చా ఇమమ్పి గాథం సుత్వా "ఏవం భవిస్సతి, దేవా"తి తం అపనేత్వా పునపి ఏకదివసం తమేవ అలఙ్కరిత్వా వినిచ్ఛయట్ఠానం ఆనేత్వా "అయం, దేవ, పురిసో పితు మహారాజస్స కాలే మాతాపితుఉపట్ఠానకారకో, కులేజేట్ఠాపచాయికకమ్మకారకో, ఇమం సఙ్గణ్హితుం వట్టతీ"తి ఆహంసు. కుమారో తం ఓలోకేత్వా "మక్కటా నామ చలచిత్తా, ఏవరూపం కమ్మం కాతుం న సమత్థా"తి చిన్తేత్వా తతియం గాథమాహ –

౨౧. "న మాతరం పితరం వా, భాతరం భగినిం సకం;
భరేయ్య తాదిసో పోసో, సిట్ఠం దసరథేన మే"తి.

తత్థ **భాతరం భగినిం సక**న్తి అత్తనో భాతరం వా భగినిం వా. పాళియం పన "సఖ"న్తి లిఖితం, తం పన అట్ఠకథాయం "సకన్తి వుత్తే సకభాతికభగినియో లబ్భన్తి, సఖన్తి వుత్తే సహాయకో లబ్భతీ"తి విచారితమేవ. **భరేయ్యా**తి పోసేయ్య. **తాదిసో పోసో**తి యాదిసో ఏస దిస్సతి, తాదిసో మక్కటజాతికో సత్తో న భరేయ్య. **సిట్ఠం దసరథేన మే**తి ఏవం మే పితరా అనుసిట్ఠం. పితా హిస్స జనం చతూహి సఙ్గహవత్థూహి సన్ధహనతో "జనసన్ధో"తి వుచ్చతి, దసహి రథేహి కత్తబ్బాకత్తబ్బం అత్తనో ఏకేనేవ రథేన కరణతో "దసరథో"తి. తస్స సన్తికా ఏవరూపస్స ఓవాదస్స సుతత్తా ఏవమాహ.

అమచ్చా "ఏవం భవిస్సతి, దేవా"తి మక్కటం అపనేత్వా "పణ్డితో కుమారో, సక్ఖిస్సతి రజ్జం కారేతు"న్తి బోధిసత్తం రజ్జే అభిసిఞ్చిత్వా "ఆదాసముఖరఞ్ఞో ఆణా"తి నగరే భేరిం చరాపేసుం. తతో పట్ఠాయ బోధిసత్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేసి, పణ్డితభావోపిస్స సకలజమ్బుదీపం పత్థరిత్వా గతో.

పణ్డితభావదీపనత్థం పనస్స ఇమాని చుద్దస వత్థూని ఆభతాని –

"గోణో పుత్తో హయో చేవ, నళకారో గామభోజకో;
గణికా తరుణీ సప్పో, మిగో తిత్తిరదేవతా;
నాగో తపస్సినో చేవ, అథో బ్రాహ్మణమాణవో"తి.

తత్రాయం అనుపుబ్బీకథా – బోధిసత్తస్మిఞ్హి రజ్జే అభిసిఞ్చితే ఏకో జనసన్ధరఞ్ఞో పాదమూలికో నామేన గామణిచన్దో నామ ఏవం చిన్తేసి – "ఇదం రజ్జం నామ సమానవయేహి సద్ధిం సోభతి, అహఞ్చ మహల్లకో, దహరం కుమారం ఉపట్ఠాతుం

న సక్ఖిస్సామి, జనపదే కసికమ్మం కత్వా జీవిస్సామీ”తి, సో నగరతో తియోజనమత్తం గన్త్వా ఏకస్మిం గామకే వాసం కప్పేసి. కసికమ్మత్థాయ పనస్స గోణాపి నత్థి, సో దేవే వుట్ఠే ఏకం సహాయకం ద్వే గోణే యాచిత్వా సబ్బదివసం కసిత్వా తిణం ఖాదాపేత్వా గోణే సామికస్స నియ్యాదేతుం గేహం అగమాసి. సో తస్మిం ఖణే భరియాయ సద్ధిం గేహమజ్ఝే నిసీదిత్వా భత్తం భుఞ్జతి. గోణాపి పరిచయేన గేహం పవిసింసు, తేసు పవిసన్తేసు సామికో థాలకం ఉక్ఖిపి, భరియా థాలకం అపనేసి. గామణిచన్దో “భత్తేన మం నిమన్తేయ్యు”న్తి ఓలోకేన్తో గోణే అనియ్యాదేత్వావ గతో. చోరా రత్తిం వజం భిన్దిత్వా తేయేవ గోణే హరింసు. గోణసామికో పాతోవ వజం పవిట్ఠో తే గోణే అదిస్వా చోరేహి హటభావం జానన్తోపి “గామణిచన్దస్స గీవం కరిస్సామీ”తి తం ఉపసఙ్కమిత్వా “భో గోణే, మే దేహీ”తి ఆహ. “నను గోణా గేహం పవిట్ఠా”తి. “కిం పన తే మయ్హం నియ్యాదితా”తి? “న నియ్యాదితా”తి. “తేన హి అయం తే రాజదూతో, ఏహీ”తి ఆహ. తేసు హి జనపదేసు యంకిఞ్చి సక్ఖరం వా కపాలఖణ్డం వా ఉక్ఖిపిత్వా “అయం తే రాజదూతో, ఏహీ”తి వుత్తే యో న గచ్ఛతి, తస్స రాజాణం కరోతి, తస్మా సో “రాజదూతో”తి సుత్వావ నిక్ఖమి.

సో తేన సద్ధిం రాజకులం గచ్ఛన్తో ఏకం సహాయకస్స వసనగామం పత్వా “భో, అతిఛాతోమ్హి, యావ గామం పవిసిత్వా ఆహారకిచ్చం కత్వా ఆగచ్ఛామి, తావ ఇధేవ హోహీ”తి వత్వా సహాయగేహం పావిసి. సహాయో పనస్స గేహే నత్థి, సహాయికా దిస్వా “సామి, పక్కాహారో నత్థి, ముహుత్తం అధివాసేహి, ఇదానేవ పచిత్వా దస్సామీ”తి నిస్సేణియా వేగేన తణ్డులకోట్ఠకం అభిరుహన్తీ భూమియం పతి, తఙ్ఖణఞ్ఞేవ తస్సా సత్తమాసికో గబ్భో పతితో. తస్మిం ఖణే తస్సా సామికో ఆగన్త్వా తం దిస్వా “త్వం మే భరియం పహరిత్వా గబ్భం పాతేసి, అయం తే రాజదూతో, ఏహీ”తి తం గహేత్వా నిక్ఖమి. తతో పట్ఠాయ ద్వే జనా గామణిం మజ్ఝే కత్వా గచ్ఛన్తి.

అథేకస్మిం గామద్వారే ఏకో అస్సగోపకో అస్సం నివత్తేతుం న సక్కోతి, అస్సోపి తేసం సన్తికేన గచ్ఛతి. అస్సగోపకో గామణిచన్దం దిస్వా “మాతుల గామణిచన్ద, ఏతం తావ అస్సం కేనచిదేవ పహరిత్వా నివత్తేహీ”తి ఆహ. సో ఏకం పాసాణం గహేత్వా ఖిపి, పాసాణో అస్సస్స పాదే పహరిత్వా ఏరణ్డదణ్డకం వియ భిన్ది. అథ నం అస్సగోపకో “తయా మే అస్సస్స పాదో భిన్నో, అయం తే రాజదూతో”తి వత్వా గణ్హి.

సో తీహి జనేహి నీయమానో చిన్తేసి – “ఇమే మం రఞ్ఞో దస్సేస్సన్తి, అహం గోణమూలమ్పి దాతుం న సక్కోమి, పగేవ గబ్భపాతనదణ్డం, అస్సమూలం పన కుతో లభిస్సామి, మతం మే సేయ్యో”తి. సో గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే అటవియం మగ్గసమీపేయేవ ఏకం ఏకతో పపాతం పబ్బతం అద్దస, తస్స ఛాయాయ ద్వే పితాపుత్తా నళకారా ఏకతో కిలఞ్జం చినన్తి. గామణిచన్దో “భో, సరీరకిచ్చం కాతుకామోమ్హి, థోకం ఇధేవ హోథ, యావ ఆగచ్ఛామీ”తి వత్వా పబ్బతం అభిరుహిత్వా పపాతపస్సే పతమానో పితునళకారస్స పిట్ఠియం పతి, నళకారో ఏకప్పహారేనేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి. గామణి ఉట్ఠాయ అట్ఠాసి. నళకారపుత్తో “త్వం మే పితుఘాతకచోరో, అయం తే రాజదూతో”తి వత్వా తం హత్థే గహేత్వా గుమ్బతో నిక్ఖమి , “కిం ఏత”న్తి చ వుత్తే “పితుఘాతకచోరో మే”తి ఆహ. తతో పట్ఠాయ గామణిం మజ్ఝే కత్వా చత్తారో జనా పరివారేత్వా నయింసు.

అథాపరస్మిం గామద్వారే ఏకో గామభోజకో గామణిచన్దం దిస్వా “మాతుల గామణిచన్ద, కహం గచ్ఛసీ”తి వత్వా “రాజానం పస్సితు”న్తి వుత్తే “అద్ధా త్వం రాజానం పస్సిస్ససి, అహం రఞ్ఞో సాసనం దాతుకామో, హరిస్ససీ”తి ఆహ. “ఆమ, హరిస్సామీ”తి. “అహం పకతియా అభిరూపో ధనవా యససమ్పన్నో అరోగో, ఇదాని పనమ్హి దుగ్గతో చేవ పణ్డురోగీ చ, తత్థ

కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛ, రాజా కిర పణ్డితో, సో తే కథేస్సతి, తస్స సాసనం పున మయ్హం కథేయ్యాసీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

అథ నం పురతో అఞ్ఞతరస్మిం గామద్వారే ఏకా గణికా దిస్వా “మాతుల గామణిచన్ద, కహం గచ్ఛసీ”తి వత్వా “రాజానం పస్సితు”న్తి వుత్తే “రాజా కిర పణ్డితో, మమ సాసనం హరా”తి వత్వా ఏవమాహ – “పుబ్బే అహం బహుం భతిం లభామి, ఇదాని పన తమ్బులమత్తమ్పి న లభామి, కోచి మే సన్తికం ఆగతో నామ నత్థి, తత్థ కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛిత్వా పచ్చాగన్త్వా మయ్హం కథేయ్యాసీ”తి.

అథ నం పురతో అఞ్ఞతరస్మిం గామద్వారే ఏకా తరుణిత్థీ దిస్వా తథేవ పుచ్ఛిత్వా “అహం నేవ సామికస్స గేహే వసితుం సక్కోమి, న కులగేహే, తత్థ కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛిత్వా పచ్చాగన్త్వా మయ్హం కథేయ్యాసీ”తి ఆహ.

అథ నం తతో పరభాగే మహామగ్గసమీపే ఏకస్మిం వమ్మికే వసన్తో సప్పో దిస్వా “గామణిచన్ద, కహం యాసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “రాజానం పస్సితు”న్తి వుత్తే “రాజా కిర పణ్డితో, సాసనం మే హరా”తి వత్వా “అహం గోచరత్థాయ గమనకాలే ఛాతజ్ఝత్తో మిలాతసరీరో వమ్మికతో నిక్ఖమన్తో సరీరేన బిలం పూరేత్వా సరీరం కడ్ఢేన్తో కిచ్ఛేన నిక్ఖమామి, గోచరం చరిత్వా ఆగతో పన సుహితో థూలసరీరో హుత్వా పవిసన్తో బిలపస్సాని అఫుసన్తో సహసావ పవిసామి, తత్థ కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛిత్వా మయ్హం కథేయ్యాసీ”తి ఆహ.

అథ నం పురతో ఏకో మిగో దిస్వా తథేవ పుచ్ఛిత్వా “అహం అఞ్ఞత్థ తిణం ఖాదితుం న సక్కోమి, ఏకస్మింయేవ రుక్ఖమూలే సక్కోమి, తత్థ కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛేయ్యాసీ”తి ఆహ.

అథ నం తతో పరభాగే ఏకో తిత్తిరో దిస్వా తథేవ పుచ్ఛిత్వా “అహం ఏకస్మింయేవ వమ్మికపాదే నిసీదిత్వా వస్సన్తో మనాపం కరిత్వా వస్సితుం సక్కోమి, సేసట్ఠానేసు నిసిన్నో న సక్కోమి, తత్థ కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛేయ్యాసీ”తి ఆహ.

అథ నం పురతో ఏకా రుక్ఖదేవతా దిస్వా “చన్ద, కహం యాసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “రఞ్ఞో సన్తిక”న్తి వుత్తే “రాజా కిర పణ్డితో, అహం పుబ్బే సక్కారప్పత్తో అహోసిం, ఇదాని పన పల్లవముట్ఠిమత్తమ్పి న లభామి, తత్థ కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛేయ్యాసీ”తి ఆహ.

తతో అపరభాగే ఏకో నాగరాజా తం దిస్వా తథేవ పుచ్ఛిత్వా “రాజా కిర పణ్డితో, పుబ్బే ఇమస్మిం సరే ఉదకం పసన్నం మణివణ్ణం, ఇదాని ఆవిలం పణ్ణకసేవాలపరియోనద్ధం, తత్థ కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛేయ్యాసీ”తి ఆహ.

అథ నం పురతో నగరస్స ఆసన్నట్ఠానే ఏకస్మిం ఆరామే వసన్తా తాపసా దిస్వా తథేవ పుచ్ఛిత్వా “రాజా కిర పణ్డితో, పుబ్బే ఇమస్మిం ఆరామే ఫలాఫలాని మధురాని అహేసుం, ఇదాని నిరోజాని కసటాని జాతాని, తత్థ కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛేయ్యాసీ”తి ఆహంసు.

తతో నం పురతో గన్త్వా నగరద్వారసమీపే ఏకిస్సం సాలాయం బ్రాహ్మణమాణవకా దిస్వా “కహం, భో చన్ద, గచ్ఛసీ”తి వత్వా “రఞ్ఞో సన్తిక”న్తి వుత్తే “తేన హి నో సాసనం గహేత్వా గచ్ఛ, అమ్హాకఞ్హి పుబ్బే గహితగహితట్ఠానం పాకటం అహోసి,

ఇదాని పన ఛిద్దఘటే ఉదకం వియ న సణ్ఠాతి న పఞ్ఞాయతి, అన్ధకారో వియ హోతి, తత్థ కిం కారణన్తి రాజానం పుచ్ఛేయ్యాసీ"తి ఆహంసు.

గామణిచన్దో ఇమాని దస సాసనాని గహేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం అగమాసి. రాజా వినిచ్ఛయట్ఠానే నిసిన్నో అహోసి. గోణసామికో గామణిచన్దం గహేత్వా రాజానం ఉపసఙ్కమి. రాజా గామణిచన్దం దిస్వా సఞ్జానిత్వా "అయం అమ్హాకం పితు ఉపట్ఠాకో, అమ్హే ఉక్ఖిపిత్వా పరిహరి, కహం ను ఖో ఏత్తకం కాలం వసీ"తి చిన్తేత్వా "అమ్భో గామణిచన్ద, కహం ఏత్తకం కాలం వససి, చిరకాలతో పట్ఠాయ న పఞ్ఞాయసి, కేనత్థేన ఆగతోసీ"తి ఆహ. "ఆమ, దేవ, అమ్హాకం దేవస్స సగ్గగతకాలతో పట్ఠాయ జనపదం గన్త్వా కసికమ్మం కత్వా జీవామి, తతో మం అయం పురిసో గోణఅడ్డకారణా రాజదూతం దస్సేత్వా తుమ్హాకం సన్తికం ఆకడ్ఢీ"తి. "అనాకడ్ఢియమానో నాగచ్ఛేయ్యాసి", "ఆకడ్ఢితభావోయేవ సోభనో, ఇదాని తం దట్ఠుం లభామి, కహం సో పురిసో"తి? "అయం, దేవా"తి. "సచ్చం కిర, భో, అమ్హాకం చన్దస్స దూతం దస్సేసీ"తి? "సచ్చం, దేవా"తి. "కిం కారణా"తి? "అయం మే దేవ ద్వే గోణే న దేతీ"తి. "సచ్చం కిర, చన్దా"తి. "తేన హి, దేవ, మయ్హమ్పి వచనం సుణాథా"తి సబ్బం పవత్తిం కథేసి. తం సుత్వా రాజా గోణసామికం పుచ్ఛి – "కిం, భో, తవ గేహం పవిసన్తే గోణే అద్దసా"తి. "నాద్దసం, దేవా"తి. "కిం, భో, మం 'ఆదాసముఖరాజా నామా'తి కథేన్తానం న సుతపుబ్బం తయా, విస్సత్థో కథేహీ"తి? "అద్దసం, దేవా"తి. "భో చన్ద, గోణానం అనియ్యాదితత్తా గోణా తవ గీవా, అయం పన పురిసో దిస్వావ 'న పస్సామీ'తి సమ్పజానముసావాదం భణి, తస్మా త్వఞ్ఞేవ కమ్మికో హుత్వా ఇమస్స చ పురిసస్స పజాపతియాయ చస్స అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా సయం గోణమూలం చతువీసతి కహాపణే దేహీ"తి. ఏవం వుత్తే గోణసామికం బహి కరింసు. సో "అక్ఖీసు ఉప్పాటితేసు చతువీసతికహాపణేహి కిం కరిస్సామీ"తి గామణిచన్దస్స పాదేసు పతిత్వా "సామి చన్ద, గోణమూలకహాపణా తుయ్హేవ హోన్తు, ఇమే చ గణ్హాహీ"తి అఞ్ఞేపి కహాపణే దత్వా పలాయి.

తతో దుతియో ఆహ – "అయం, దేవ, మమ పజాపతిం పహరిత్వా గబ్భం పాతేసీ"తి. "సచ్చం చన్దా"తి? "సుణోహి మహారాజా"తి చన్దో సబ్బం విత్థారేత్వా కథేసి. అథ నం రాజా "కిం పన త్వం ఏతస్స పజాపతిం పహరిత్వా గబ్భం పాతేసీ"తి పుచ్ఛి. "న పాతేమి, దేవా"తి . "అమ్భో సక్ఖిస్ససి త్వం ఇమినా గబ్భస్స పాతితభావం సాధేతు"న్తి? "న సక్కోమి, దేవా"తి. "ఇదాని కిం కరోసీ"తి? "దేవ, పుత్తం మే లద్ధుం వట్టతీ"తి. "తేన హి, అమ్భో చన్ద, త్వం ఏతస్స పజాపతిం తవ గేహే కరిత్వా యదా పుత్తవిజాతా హోతి, తదా నం నేత్వా ఏతస్సేవ దేహీ"తి. సోపి గామణిచన్దస్స పాదేసు పతిత్వా "మా మే, సామి, గేహం, భిన్దీ"తి కహాపణే దత్వా పలాయి.

అథ తతియో ఆగన్త్వా "ఇమినా మే, దేవ, పహరిత్వా అస్సస్స పాదో భిన్నో"తి ఆహ. "సచ్చం చన్దా"తి. "సుణోహి, మహారాజా"తి చన్దో తం పవత్తిం విత్థారేన కథేసి. తం సుత్వా రాజా అస్సగోపకం ఆహ – "సచ్చం కిర త్వం 'అస్సం పహరిత్వా నివత్తేహీ'తి కథేసీ"తి. "న కథేమి, దేవా"తి. సో పునవారే పుచ్ఛితో "ఆమ, కథేమీ"తి ఆహ. రాజా చన్దం ఆమన్తేత్వా "అమ్భో చన్ద, అయం కథేత్వావ 'న కథేమీ'తి ముసావాదం వదతి, త్వం ఏతస్స జివ్హం ఛిన్దిత్వా అస్సమూలం అమ్హాకం సన్తికా గహేత్వా సహస్సం దేహీ"తి ఆహ. అస్సగోపకో అపరేపి కహాపణే దత్వా పలాయి.

తతో నళకారపుత్తో "అయం మే, దేవ, పితుఘాతకచోరో"తి ఆహ. "సచ్చం కిర, చన్దా"తి. "సుణోహి, దేవా"తి చన్దో తమ్పి కారణం విత్థారేత్వా కథేసి. అథ రాజా నళకారం ఆమన్తేత్వా "ఇదాని కిం కరోసీ"తి పుచ్ఛి. "దేవ మే పితరం లద్ధుం వట్టతీ"తి. "అమ్భో చన్ద, ఇమస్స కిర పితరం లద్ధుం వట్టతి, మతకం పన న సక్కా పున ఆనేతుం, త్వం ఇమస్స మాతరం

ఆనేత్వా తవ గేహే కత్వా ఏతస్స పితా హోహీ"తి. నళకారపుత్తో "మా మే, సామి, మతస్స పితు గేహం భిన్దీ"తి గామణిచన్దస్స కహాపణే దత్వా పలాయి.

గామణిచన్దో అడ్డే జయం పత్వా తుట్ఠచిత్తో రాజానం ఆహ – "అత్థి, దేవ, తుమ్హాకం కేహిచి సాసనం పహితం, తం వో కథేమీ"తి. "కథేహి, చన్దా"తి. చన్దో బ్రాహ్మణమాణవకానం సాసనం ఆదిం కత్వా పటిలోమక్కమేన ఏకేకం కథం కథేసి. రాజా పటిపాటియా విస్సజ్జేసి.

కథం? పఠమం తావ సాసనం సుత్వా "పుబ్బే తేసం వసనట్ఠానే వేలం జానిత్వా వస్సనకుక్కుటో అహోసి, తేసం తేన సద్దేన ఉట్ఠాయ మన్తే గహేత్వా సజ్ఝాయం కరోన్తానఞ్ఞేవ అరుణో ఉగ్గచ్ఛతి, తేన తేసం గహితగహితం న నస్సతి. ఇదాని పన నేసం వసనట్ఠానే అవేలాయ వస్సనకకుక్కుటో అత్థి, సో అతిరత్తిం వా వస్సతి అతిపభాతే వా, అతిరత్తిం వస్సన్తస్స తస్స సద్దేన ఉట్ఠాయ మన్తే గహేత్వా నిద్దాభిభూతా సజ్ఝాయం అకత్వావ పున సయన్తి , అతిపభాతే వస్సన్తస్స సద్దేన ఉట్ఠాయ సజ్ఝాయితుం న లభన్తి, తేన తేసం గహితగహితం న పఞ్ఞాయతీ"తి ఆహ.

దుతియం సుత్వా "తే పుబ్బే సమణధమ్మం కరోన్తా కసిణపరికమ్మే యుత్తపయుత్తా అహేసుం. ఇదాని పన సమణధమ్మం విస్సజ్జేత్వా అకత్తబ్బేసు యుత్తపయుత్తా ఆరామే ఉప్పన్నాని ఫలాఫలాని ఉపట్ఠాకానం దత్వా పిణ్డపటిపిణ్డకేన మిచ్ఛాజీవేన జీవికం కప్పేన్తి, తేన నేసం ఫలాఫలాని న మధురాని జాతాని. సచే పన తే పుబ్బే వియ పున సమణధమ్మే యుత్తపయుత్తా భవిస్సన్తి, పున తేసం ఫలాఫలాని మధురాని భవిస్సన్తి. తే తాపసా రాజకులానం పణ్డితభావం న జానన్తి, సమణధమ్మం తేసం కాతుం వదేహీ"తి ఆహ.

తతియం సుత్వా "తే నాగరాజానో అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం కరోన్తి, తేన తం ఉదకం ఆవిలం జాతం. సచే తే పుబ్బే వియ సమగ్గా భవిస్సన్తి, పున పసన్నం భవిస్సతీ"తి ఆహ.

చతుత్థం సుత్వా "సా రుక్ఖదేవతా పుబ్బే అటవియం పటిపన్నే మనుస్సే రక్ఖతి, తస్మా నానప్పకారం బలికమ్మం లభతి. ఇదాని పన ఆరక్ఖం న కరోతి, తస్మా బలికమ్మం న లభతి. సచే పుబ్బే వియ ఆరక్ఖం కరిస్సతి, పున లాభగ్గప్పత్తా భవిస్సతి. సా రాజూనం అత్థిభావం న జానాతి, తస్మా అటవిఆరుళ్హమనుస్సానం ఆరక్ఖం కాతుం వదేహీ"తి ఆహ.

పఞ్చమం సుత్వా "యస్మిం వమ్మికపాదే నిసీదిత్వా సో తిత్తిరో మనాపం వస్సతి, తస్స హేట్ఠా మహన్తీ నిధికుమ్భి అత్థి, తం ఉద్ధరిత్వా త్వం గణ్హాహీ"తి ఆహ.

ఛట్ఠం సుత్వా "యస్స రుక్ఖస్స మూలే సో మిగో తిణాని ఖాదితుం సక్కోతి, తస్స రుక్ఖస్స ఉపరి మహన్తం భమరమధు అత్థి, సో మధుమక్ఖితేసు తిణేసు పలుద్ధో అఞ్ఞాని ఖాదితుం న సక్కోతి, త్వం తం మధుపటలం హరిత్వా అగ్గమధుం అమ్హాకం పహిణ, సేసం అత్తనా పరిభుఞ్జా"తి ఆహ.

సత్తమం సుత్వా "యస్మిం వమ్మికే సో సప్పో వసతి, తస్స హేట్ఠా మహన్తీ నిధికుమ్భి అత్థి, సో తం రక్ఖమానో వసన్తో నిక్ఖమనకాలే ధనలోభేన సరీరం సిథిలం కత్వా లగ్గన్తో నిక్ఖమతి, గోచరం గహేత్వా ధనసినేహేన అలగ్గన్తో వేగేన సహసా పవిసతి. తం నిధికుమ్భిం ఉద్ధరిత్వా త్వం గణ్హాహీ"తి ఆహ.

అట్ఠమం సుత్వా “తస్సా తరుణిత్థియా సామికస్స చ మాతాపితూనఞ్చ వసనగామానం అన్తరే ఏకస్మిం గామకే జారో అత్థి. సా తం సరిత్వా తస్మిం సినేహేన సామికస్స గేహే వసితుం అసక్కోన్తీ ‘మాతాపితరో పస్సిస్సామీ’తి జారస్స గేహే కతిపాహం వసిత్వా మాతాపితూనం గేహం గచ్ఛతి, తత్థ కతిపాహం వసిత్వా పున జారం సరిత్వా ‘సామికస్స గేహం గమిస్సామీ’తి పున జారస్సేవ గేహం గచ్ఛతి. తస్సా ఇత్థియా రాజానం అత్థిభావం ఆచిక్ఖిత్వా ‘సామికస్సేవ కిర గేహే వసతు. సచే తం రాజా గణ్హాపేతి, జీవితం తే నత్థి, అప్పమాదం కాతుం వట్టతీ’తి తస్సా కథేహీ”తి ఆహ.

నవమం సుత్వా “సా గణికా పుబ్బే ఏకస్స హత్థతో భతిం గహేత్వా తం అజీరాపేత్వా అఞ్ఞస్స హత్థతో న గణ్హాతి, తేనస్సా పుబ్బే బహుం ఉప్పజ్జి. ఇదాని పన అత్తనో ధమ్మతం విస్సజ్జేత్వా ఏకస్స హత్థతో గహితం అజీరాపేత్వావ అఞ్ఞస్స హత్థతో గణ్హాతి, పురిమస్స ఓకాసం అకత్వా పచ్ఛిమస్స కరోతి, తేనస్సా భతి న ఉప్పజ్జతి, న కేచి నం ఉపసఙ్కమన్తి. సచే అత్తనో ధమ్మే రస్సతి, పుబ్బసదిసావ భవిస్సతి. అత్తనో ధమ్మే ఠాతుమస్సా కథేహీ”తి ఆహ.

దసమం సుత్వా “సో గామభోజకో పుబ్బే ధమ్మేన సమేన అడ్డం వినిచ్ఛిని, తేన మనుస్సానం పియో అహోసి మనాపో, సమ్పియాయమానా చస్స మనుస్సా బహుపణ్ణాకారం ఆహరింసు, తేన అభిరూపో ధనవా యససమ్పన్నో అహోసి. ఇదాని పన లఞ్జవిత్తకో హుత్వా అధమ్మేన అడ్డం వినిచ్ఛినతి, తేన దుగ్గతో కపణో హుత్వా పణ్డురోగేన అభిభూతో. సచే పుబ్బే వియ ధమ్మేన అడ్డం వినిచ్ఛినిస్సతి, పున పుబ్బసదిసో భవిస్సతి. సో రఞ్ఞో అత్థిభావం న జానాతి, ధమ్మేన అడ్డం వినిచ్ఛినితుమస్స కథేహీ”తి ఆహ.

ఇతి సో గామణిచన్దో ఇమాని ఏత్తకాని సాసనాని రఞ్ఞో ఆరోచేసి, రాజా అత్తనో పఞ్ఞాయ సబ్బానిపి తాని సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో వియ బ్యాకరిత్వా గామణిచన్దస్స బహుం ధనం దత్వా తస్స వసనగామం బ్రహ్మదేయ్యం కత్వా తస్సేవ దత్వా ఉయ్యోజేసి. సో నగరా నిక్ఖమిత్వా బోధిసత్తేన దిన్నసాసనం బ్రాహ్మణమాణవకానఞ్చ తాపసానఞ్చ నాగరాజస్స చ రుక్ఖదేవతాయ చ ఆరోచేత్వా తిత్తిరస్స వసనట్ఠానతో నిధిం గహేత్వా మిగస్స తిణఖాదనట్ఠానే రుక్ఖతో భమరమధుం గహేత్వా రఞ్ఞో మధుం పేసేత్వా సప్పస్స వసనట్ఠానే వమ్మికం ఖణిత్వా నిధిం గహేత్వా తరుణిత్థియా చ గణికాయ చ గామభోజకస్స చ రఞ్ఞో కథితనియామేనేవ సాసనం ఆరోచేత్వా మహన్తేన యసేన అత్తనో గామకం గన్త్వా యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతో. ఆదాసముఖరాజాపి దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా జీవితపరియోసానే సగ్గపురం పూరేన్తో గతో.

సత్థా “న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ మహాపఞ్ఞో, పుబ్బేపి మహాపఞ్ఞోయేవా”తి వత్వా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహూ సోతాపన్నసకదాగామిఅనాగామిఅరహన్తో అహేసుం. “తదా గామణిచన్దో ఆనన్దో అహోసి, ఆదాసముఖరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

గామణిచన్దజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౫౮] ౮. మన్ధాతుజాతకవణ్ణనా

యావతా చన్దిమసూరియాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థిం పిణ్డాయ చరమానో ఏకం అలఙ్కతపటియత్తం ఇత్థిం దిస్వా ఉక్కణ్ఠి. అథ నం భిక్ఖూ ధమ్మసభం ఆనేత్వా “అయం, భన్తే, భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితో”తి సత్థు దస్సేసుం. సత్థా “సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితో”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కదా త్వం , భిక్ఖు, అగారం అజ్ఝావసమానో తణ్హం పూరేతుం సక్ఖిస్ససి, కామతణ్హా హి నామేసా సముద్దో వియ దుప్పూరా,

పోరాణకరాజానో ద్విసహస్సపరిత్తదీపపరివారేసు చతూసు మహాదీపేసు చక్కవత్తిరజ్జం కారేత్వా మనుస్సపరిహారేనేవ చాతుమహారాజికదేవలోకే రజ్జం కారేత్వా తావతింసదేవలోకే ఛత్తింసాయ సక్కానఞ్చ వసనట్ఠానే దేవరజ్జం కారేత్వాపి అత్తనో కామతణ్హం పూరేతుం అసక్కోన్తావ కాలమకంసు, త్వం పనేతం తణ్హం కదా పూరేతుం సక్ఖిస్ససీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే పఠమకప్పికేసు మహాసమ్మతో నామ రాజా అహోసి. తస్స పుత్తో రోజో నామ, తస్స పుత్తో వరరోజో నామ, తస్స పుత్తో కల్యాణో నామ, తస్స పుత్తో వరకల్యాణో నామ, తస్స పుత్తో ఉపోసథో నామ, తస్స పుత్తో మన్ధాతు నామ అహోసి. సో సత్తహి రతనేహి చతూహి చ ఇద్ధీహి సమన్నాగతో చక్కవత్తిరజ్జం కారేసి. తస్స వామహత్థం సమఞ్జిత్వా దక్ఖిణహత్థేన అప్ఫోటితకాలే ఆకాసా దిబ్బమేఘో వియ జాణుప్పమాణం సత్తరతనవస్సం వస్సతి, ఏవరూపో అచ్ఛరియమనుస్సో అహోసి. సో చతురాసీతి వస్ససహస్సాని కుమారకీళం కీళి. చతురాసీతి వస్ససహస్సాని ఓపరజ్జం కారేసి, చతురాసీతి వస్ససహస్సాని చక్కవత్తిరజ్జం కారేసి, ఆయుప్పమాణం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అహోసి.

సో ఏకదివసం కామతణ్హం పూరేతుం అసక్కోన్తో ఉక్కణ్ఠితాకారం దస్సేసి. అథామచ్చా "కిం ను ఖో, దేవ, ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛింసు. "మయ్హం పుఞ్ఞబలే ఓలోకియమానే ఇదం రజ్జం కిం కరిస్సతి, కతరం ను ఖో ఠానం రమణీయ"న్తి? "దేవలోకో, మహారాజా"తి. సో చక్కరతనం అబ్భుక్కిరిత్వా సద్ధిం పరిసాయ చాతుమహారాజికదేవలోకం అగమాసి. అథస్స చత్తారో మహారాజానో దిబ్బమాలాగన్ధహత్థా దేవగణపరివుతా పచ్చుగ్గమనం కత్వా తం ఆదాయ చాతుమహారాజికదేవలోకం గన్త్వా దేవరజ్జం అదంసు. తస్స సకపరిసాయ పరివారితస్సేవ తస్మిం రజ్జం కారేన్తస్స దీఘో అద్ధా వీతివత్తో.

సో తత్థాపి తణ్హం పూరేతుం అసక్కోన్తో ఉక్కణ్ఠితాకారం దస్సేసి, చత్తారో మహారాజానో "కిం ను ఖో, దేవ, ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛింసు. "ఇమమ్హా దేవలోకా కతరం ఠానం రమణీయ"న్తి. "మయం, దేవ, పరేసం ఉపట్ఠాకపరిసా, తావతింసదేవలోకో రమణీయో"తి. మన్ధాతా చక్కరతనం అబ్భుక్కిరిత్వా అత్తనో పరిసాయ పరివుతో తావతింసాభిముఖో పాయాసి. అథస్స సక్కో దేవరాజా దిబ్బమాలాగన్ధహత్థో దేవగణపరివుతో పచ్చుగ్గమనం కత్వా తం హత్థే గహేత్వా "ఇతో ఏహి, మహారాజా"తి ఆహ. రఞ్ఞో దేవగణపరివుతస్స గమనకాలే పరిణాయకరతనం చక్కరతనం ఆదాయ సద్ధిం పరిసాయ మనుస్సపథం ఓతరిత్వా అత్తనో నగరమేవ పావిసి. సక్కో మన్ధాతుం తావతింసభవనం నేత్వా దేవతా ద్వే కోట్ఠాసే కత్వా అత్తనో దేవరజ్జం మజ్ఝే భిన్దిత్వా అదాసి. తతో పట్ఠాయ ద్వే రాజానో రజ్జం కారేసుం. ఏవం కాలే గచ్ఛన్తే సక్కో సట్ఠి చ వస్ససతసహస్సాని తిస్సో చ వస్సకోటియో ఆయుం ఖేపేత్వా చవి, అఞ్ఞో సక్కో నిబ్బత్తి. సోపి దేవరజ్జం కారేత్వా ఆయుక్ఖయేన చవి. ఏతేనూపాయేన ఛత్తింస సక్కా చవింసు, మన్ధాతా పన మనుస్సపరిహారేన దేవరజ్జం కారేసియేవ.

తస్స ఏవం కాలే గచ్ఛన్తే భియ్యోసోమత్తాయ కామతణ్హా ఉప్పజ్జి, సో "కిం మే ఉపడ్ఢరజ్జేన, సక్కం మారేత్వా ఏకరజ్జమేవ కరిస్సామీ"తి చిన్తేసి. సక్కం మారేతుం నామ న సక్కా, తణ్హా నామేసా విపత్తిమూలా, తేనస్స ఆయుసఙ్ఖారో పరిహాయి, జరా సరీరం పహరి. మనుస్ససరీరఞ్చ నామ దేవలోకే న భిజ్జతి, అథ సో దేవలోకా భస్సిత్వా ఉయ్యానే ఓతరి. ఉయ్యానపాలో తస్స ఆగతభావం రాజకులే నివేదేసి. రాజకులం ఆగన్త్వా ఉయ్యానేయేవ సయనం పఞ్ఞపేసి. రాజా అనుట్ఠానసేయ్యాయ నిపజ్జి. అమచ్చా "దేవ, తుమ్హాకం పరతో కిన్తి కథేమా"తి పుచ్ఛింసు. "మమ పరతో తుమ్హే ఇమం సాసనం మహాజనస్స కథేయ్యాథ – 'మన్ధాతుమహారాజా ద్విసహస్సపరిత్తదీపపరివారేసు చతూసు మహాదీపేసు చక్కవత్తిరజ్జం కారేత్వా దీఘరత్తం చాతుమహారాజికేసు రజ్జం కారేత్వా ఛత్తింసాయ సక్కానం ఆయుప్పమాణేన దేవలోకే రజ్జం కారేత్వా తణ్హం అపూరేత్వా కాలమకాసీ'"తి. సో ఏవం వత్వా కాలం కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౨౨. “యావతా చన్దిమసూరియా, పరిహరన్తి దిసా భన్తి విరోచనా;
సబ్బేవ దాసా మన్ధాతు, యే పాణా పథవిస్సితా.

౨౩. “న కహాపణవస్సేన, తిత్తి కామేసు విజ్జతి;
అప్పస్సాదా దుఖా కామా, ఇతి విఞ్ఞాయ పణ్డితో.

౨౪. “అపి దిబ్బేసు కామేసు, రతిం సో నాధిగచ్ఛతి;
తణ్హక్ఖయరతో హోతి, సమ్మాసమ్బుద్ధసావకో”తి.

తత్థ **యావతా**తి పరిచ్ఛేదవచనం. **పరిహరన్తీ**తి యత్తకేన పరిచ్ఛేదేన సినేరుం పరిహరన్తి. **దిసా భన్తీ**తి దససు దిసాసు భాసన్తి పభాసన్తి. **విరోచనా**తి ఆలోకకరణతాయ విరోచనసభావా. **సబ్బేవ దాసా మన్ధాతు, యే పాణా పథవిస్సితా**తి ఏత్తకే పదేసే యే పథవినిస్సితా పాణా జనపదవాసినో మనుస్సా, సబ్బేవ తే “దాసా మయం రఞ్ఞో మన్ధాతుస్స, అయ్యకో నో రాజా మన్ధాతా”తి ఏవం ఉపగతత్తా భుజిస్సాపి సమానా దాసాయేవ.

న కహాపణవస్సేనాతి తేసం దాసభూతానం మనుస్సానం అనుగ్గహాయ యం మన్ధాతా అప్ఫోటేత్వా సత్తరతనవస్సం వస్సాపేతి, తం ఇధ “కహాపణవస్స”న్తి వుత్తం. **తిత్తి కామేసూ**తి తేనాపి కహాపణవస్సేన వత్థుకామకిలేసకామేసు తిత్తి నామ నత్థి, ఏవం దుప్పూరా ఏసా తణ్హా. **అప్పస్సాదా దుఖా కామా**తి సుపినకూపమత్తా కామా నామ అప్పస్సాదా పరిత్తసుఖా, దుక్ఖమేవ పనేత్థ బహుతరం. తం దుక్ఖక్ఖన్ధసుత్తపరియాయేన దీపేతబ్బం. **ఇతి విఞ్ఞాయా**తి ఏవం జానిత్వా.

దిబ్బేసూతి దేవతానం పరిభోగేసు రూపాదీసు. **రతిం సో**తి సో విపస్సకో భిక్ఖు దిబ్బేహి కామేహి నిమన్తియమానోపి తేసు రతిం నాధిగచ్ఛతి ఆయస్మా సమిద్ధి వియ. **తణ్హక్ఖయరతో**తి నిబ్బానరతో. నిబ్బానఞ్హి ఆగమ్మ తణ్హా ఖీయతి, తస్మా తం “తణ్హక్ఖయో”తి వుచ్చతి. తత్థ రతో హోతి అభిరతో. **సమ్మాసమ్బుద్ధసావకో**తి బుద్ధస్స సవనన్తే జాతో బహుస్సుతో యోగావచరపుగ్గలో.

ఏవం సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి, అఞ్ఞే పన బహూ సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. “తదా మన్ధాతురాజా అహమేవ అహోసి”న్తి.

మన్ధాతుజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౫౯] ౯. తిరీటవచ్ఛజాతకవణ్ణనా

నయిమస్స విజ్జాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆయస్మతో ఆనన్దస్స కోసలరఞ్ఞో మాతుగామానం హత్థతో పఞ్చసతాని, రఞ్ఞో హత్థతో పఞ్చసతానీతి దుస్ససహస్సపటిలాభవత్థుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా దుకనిపాతే **గుణజాతకే** (జా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.గుణజాతకవణ్ణనా) విత్థారితమేవ.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా నామగ్గహణదివసే **తిరీటవచ్ఛకుమారో**తి కతనామో అనుపుబ్బేన వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా అగారం అజ్ఝావసన్తో మాతాపితూనం కాలకిరియాయ సంవిగ్గహదయో హుత్వా నిక్ఖమిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అరఞ్ఞాయతనే వనమూలఫలాహారో హుత్వా వాసం కప్పేసి. తస్మిం తత్థ వసన్తే బారాణసిరఞ్ఞో పచ్చన్తో కుపి, సో తత్థ గన్త్వా యుద్ధే పరాజితో మరణభయభీతో హత్థిక్ఖన్ధగతో ఏకేన పస్సేన పలాయిత్వా అరఞ్ఞే విచరన్తో పుబ్బణ్హసమయే తిరీటవచ్ఛస్స ఫలాఫలత్థాయ గతకాలే తస్స అస్సమపదం పావిసి. సో “తాపసానం వసనట్ఠాన”న్తి హత్థితో ఓతరిత్వా వాతాతపేన కిలన్తో పిపాసితో పానీయఘటం ఓలోకేన్తో కత్థచి అదిస్వా చఙ్కమనకోటియం ఉదపానం అద్దస. ఉదకఉస్సిఞ్చనత్థాయ పన రజ్జుఘటం అదిస్వా పిపాసం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో హత్థిస్స కుచ్ఛియం బద్ధయోత్తం గహేత్వా హత్థిం ఉదపానతటే ఠపేత్వా తస్స పాదే యోత్తం బన్ధిత్వా యోత్తేన ఉదపానం ఓతరిత్వా యోత్తే అపాపుణన్తే ఉత్తరిత్వా ఉత్తరసాటకం యోత్తకోటియా సఙ్ఘాటేత్వా పున ఓతరి, తథాపి నప్పహోసియేవ. సో అగ్గపాదేహి ఉదకం ఫుసిత్వా అతిపిపాసితో “పిపాసం వినోదేత్వా మరణమ్పి సుమరణ”న్తి చిన్తేత్వా ఉదపానే పతిత్వా యావదత్థం పివిత్వా పచ్చుత్తరితుం అసక్కోన్తో తత్థేవ అట్ఠాసి. హత్థీపి సుసిక్ఖితత్తా అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా రాజానం ఓలోకేన్తో తత్థేవ అట్ఠాసి. బోధిసత్తో సాయన్హసమయే ఫలాఫలం ఆహరిత్వా హత్థిం దిస్వా “రాజా ఆగతో భవిస్సతి, వమ్మితహత్థీయేవ పన పఞ్ఞాయతి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి సో హత్థిసమీపం ఉపసఙ్కమి. హత్థీపి తస్స ఉపసఙ్కమనభావం ఞత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. బోధిసత్తో ఉదపానతటం గన్త్వా రాజానం దిస్వా “మా భాయి, మహారాజా”తి సమస్సాసేత్వా నిస్సేణిం బన్ధిత్వా రాజానం ఉత్తారేత్వా కాయమస్స సమ్బాహిత్వా తేలేన మక్ఖేత్వా న్హాపేత్వా ఫలాఫలాని ఖాదాపేత్వా హత్థిస్స సన్నాహం మోచేసి. రాజా ద్వీహతీహం విస్సమిత్వా బోధిసత్తస్స అత్తనో సన్తికం ఆగమనత్థాయ పటిఞ్ఞం గహేత్వా పక్కామి. రాజబలకాయో నగరస్స అవిదూరే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా ఠితో. రాజానం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పరివారేసి, రాజా నగరం పావిసి.

బోధిసత్తోపి అడ్ఢమాసచ్చయేన బారాణసిం పత్వా ఉయ్యానే వసిత్వా పునదివసే భిక్ఖం చరమానో రాజద్వారం గతో. రాజా మహావాతపానం ఉగ్ఘాటేత్వా రాజఙ్గణం ఓలోకయమానో బోధిసత్తం దిస్వా సఞ్జానిత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ వన్దిత్వా మహాతలం ఆరోపేత్వా సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా అత్తనో పటియాదితం ఆహారం భోజేత్వా సయమ్పి భుఞ్జిత్వా ఉయ్యానం నేత్వా తత్థస్స చఙ్కమనాదిపరివారం వసనట్ఠానం కారేత్వా సబ్బే పబ్బజితపరిక్ఖారే దత్వా ఉయ్యానపాలం పటిచ్ఛాపేత్వా వన్దిత్వా పక్కామి. తతో పట్ఠాయ బోధిసత్తో రాజనివేసనేయేవ పరిభుఞ్జి, మహాసక్కారసమ్మానో అహోసి.

తం అసహమానా అమచ్చా “ఏవరూపం సక్కారం ఏకోపి యోధో లభమానో కిం నామ న కరేయ్యా”తి వత్వా ఉపరాజానం ఉపగన్త్వా “దేవ, అమ్హాకం రాజా ఏకం తాపసం అతివియ మమాయతి, కిం నామ తేన తస్మిం దిట్ఠం, తుమ్హేపి తావ రఞ్ఞా సద్ధిం మన్తేథా”తి ఆహంసు. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అమచ్చేహి సద్ధిం రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా పఠమం గాథమాహ –

౨౫. “నయిమస్స విజ్జామయమత్థి కిఞ్చి, న బన్ధవో నో పన తే సహాయో;
అథ కేన వణ్ణేన తిరీటవచ్ఛో, తేదణ్డికో భుఞ్జతి అగ్గపిణ్డ”న్తి.

తత్థ **నయిమస్స విజ్జామయమత్థి కిఞ్చీ**తి ఇమస్స తాపసస్స విజ్జామయం కిఞ్చి కమ్మం నత్థి. **న బన్ధవో**తిపుత్తబన్ధవసిప్పబన్ధవగోత్తబన్ధవఞాతిబన్ధవేసు అఞ్ఞతరోపి న హోతి . **నో పన తే సహాయో**తి సహపంసుకీళికో సహాయకోపి తే న హోతి. **కేన వణ్ణేనా**తి కేన కారణేన. **తిరీటవచ్ఛో**తి తస్స నామం. **తేదణ్డికో**తి కుణ్డికఠపనత్థాయ తిదణ్డకం గహేత్వా చరన్తో. **అగ్గపిణ్డ**న్తి రససమ్పన్నం రాజారహం అగ్గభోజనం.

తం సుత్వా రాజా పుత్తం ఆమన్తేత్వా “తాత, మమ పచ్చన్తం గన్త్వా యుద్ధపరాజితస్స ద్వీహతీహం అనాగతభావం సరసీ”తి వత్వా “సరామీ”తి వుత్తే “తదా మయా ఇమం నిస్సాయ జీవితం లద్ధ”న్తి సబ్బం తం పవత్తిం ఆచిక్ఖిత్వా “తాత , మయ్హం జీవితదాయకే మమ సన్తికం ఆగతే రజ్జం దదన్తోపి అహం నేవ ఏతేన కతగుణానురూపం కాతుం సక్కోమీ”తి వత్వా ఇతరా ద్వే గాథా అవోచ –

౨౬. “ఆపాసు మే యుద్ధపరాజితస్స, ఏకస్స కత్వా వివనస్మి ఘోరే;
పసారయీ కిచ్ఛగతస్స పాణిం, తేనూదతారిం దుఖసమ్పరేతో.

౨౭. “ఏతస్స కిచ్చేన ఇధానుపత్తో, వేసాయినో విసయా జీవలోకే;
లాభారహో తాత తిరీటవచ్ఛో, దేథస్స భోగం యజథఞ్చ యఞ్ఞ”న్తి.

తత్థ **ఆపాసూ**తి ఆపదాసు. **ఏకస్సా**తి అదుతియస్స. **కత్వా**తి అనుకమ్పం కరిత్వా పేమం ఉప్పాదేత్వా. **వివనస్మి**న్తి పానీయరహితే అరఞ్ఞే. **ఘోరే**తి దారుణే. **పసారయీ కిచ్ఛగతస్స పాణి**న్తి నిస్సేణిం బన్ధిత్వా కూపం ఓతారేత్వా దుక్ఖగతస్స మయ్హం ఉత్తారణత్థాయ వీరియపటిసంయుత్తం హత్థం పసారేసి. **తేనూదతారిం దుఖసమ్పరేతో**తి తేన కారణేనమ్హి దుక్ఖపరివారితోపి తమ్హా కూపా ఉత్తిణ్ణో.

ఏతస్స కిచ్చేన ఇధానుపత్తోతి అహం ఏతస్స తాపసస్స కిచ్చేన, ఏతేన కతస్స కిచ్చస్సానుభావేన ఇధానుప్పత్తో . **వేసాయినో విసయా**తి వేసాయీ వుచ్చతి యమో, తస్స విసయా. **జీవలోకే**తి మనుస్సలోకే. అహఞ్హి ఇమస్మిం జీవలోకే ఠితో యమవిసయం మచ్చువిసయం పరలోకం గతో నామ అహోసిం, సోమ్హి ఏతస్స కారణా తతో పున ఇధాగతోతి వుత్తం హోతి. **లాభారహో**తి లాభం అరహో చతుపచ్చయలాభస్స అనుచ్ఛవికో. **దేథస్స భోగ**న్తి ఏతేన పరిభుఞ్జితబ్బం చతుపచ్చయసమణపరిక్ఖారసఙ్ఖాతం భోగం ఏతస్స దేథ. **యజథఞ్చ యఞ్ఞ**న్తి త్వఞ్చ అమచ్చా చ నాగరా చాతి సబ్బేపి తుమ్హే ఏతస్స భోగఞ్చ దేథ, యఞ్ఞఞ్చ యజథ. తస్స హి దీయమానో దేయ్యధమ్మో తేన భుఞ్జితబ్బత్తా భోగో హోతి, ఇతరేసం దానయఞ్ఞత్తా యఞ్ఞో. తేనాహ “దేథస్స భోగం యజథఞ్చ యఞ్ఞ”న్తి.

ఏవం రఞ్ఞా గగనతలే పుణ్ణచన్దం ఉట్ఠాపేన్తేన వియ బోధిసత్తస్స గుణే పకాసితే తస్స గుణో సబ్బత్థమేవ పాకటో జాతో, అతిరేకతరో తస్స లాభసక్కారో ఉదపాది. తతో పట్ఠాయ ఉపరాజా వా అమచ్చా వా అఞ్ఞో వా కోచి కిఞ్చి రాజానం వత్తుం న విసహి. రాజా బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపురం పూరేసి. బోధిసత్తోపి అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా “పోరాణకపణ్డితాపి ఉపకారవసేన కరింసూ”తి ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తిరీటవచ్ఛజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౬౦] ౧౦. దూతజాతకవణ్ణనా

యస్సత్థా దూరమాయన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం లోలభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు నవకనిపాతే **చక్కవాకజాతకే** (జా. ౧.౯.౬౯ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం ఆమన్తేత్వా "న ఖో, భిక్ఖు, ఇదానేవ, పుబ్బేపి త్వం లోలో, లోల్యకారణేనేవ పన అసినా సీసచ్ఛేదనం లభీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పుత్తో హుత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ భోజనసుద్ధికో అహోసి, తేనస్స **భోజనసుద్ధికరాజా**త్వేవ నామం జాతం. సో కిర తథారూపేన విధానేన భత్తం భుఞ్జతి, యథాస్స ఏకిస్సా భత్తపాతియా సతసహస్సం వయం గచ్ఛతి. భుఞ్జన్తో పన అన్తోగేహే న భుఞ్జతి, అత్తనో భోజనవిధానం ఓలోకేన్తం మహాజనం పుఞ్ఞం కారేతుకామతాయ రాజద్వారే రతనమణ్డపం కారేత్వా భోజనవేలాయ తం అలఙ్కరాపేత్వా కఞ్చనమయే సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా ఖత్తియకఞ్ఞాహి పరివుతో సతసహస్సగ్ఘనికాయ సువణ్ణపాతియా సబ్బరసభోజనం భుఞ్జతి. అథేకో లోలపురిసో తస్స భోజనవిధానం ఓలోకేత్వా తం భోజనం భుఞ్జితుకామో హుత్వా పిపాసం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో "అత్థేకో ఉపాయో"తి గాళ్హం నివాసేత్వా హత్థే ఉక్ఖిపిత్వా "భో, అహం దూతో, దూతో"తి ఉచ్చాసద్దం కరోన్తో రాజానం ఉపసఙ్కమి. తేన చ సమయేన తస్మిం జనపదే "దూతోమ్హీ"తి వదన్తం న వారేన్తి, తస్మా మహాజనో ద్విధా భిజ్జిత్వా ఓకాసం అదాసి. సో వేగేన గన్త్వా రఞ్ఞో పాతియా ఏకం భత్తపిణ్డం గహేత్వా ముఖే పక్ఖిపి, అథస్స "సీసం ఛిన్దిస్సామీ"తి అసిగాహో అసిం అబ్బాహేసి, రాజా "మా పహరీ"తి నివారేసి, "మా భాయి, భుఞ్జస్సూ"తి హత్థం ధోవిత్వా నిసీది. భోజనపరియోసానే చస్స అత్తనో పివనపానీయఞ్చేవ తమ్బూలఞ్చ దాపేత్వా "భో పురిస, త్వం 'దూతోమ్హీ'తి వదసి, కస్స దూతోసీ"తి పుచ్ఛి. "మహారాజ అహం తణ్హాదూతో, ఉదరదూతో, తణ్హా మం ఆణాపేత్వా 'త్వం గచ్ఛాహీ'తి దూతం కత్వా పేసేసీ"తి వత్వా పురిమా ద్వే గాథా అవోచ –

౨౮. "యస్సత్థా దూరమాయన్తి, అమిత్తమపి యాచితుం;
తస్సూదరస్సహం దూతో, మా మే కుజ్ఝ రథేసభ.

౨౯. "యస్స దివా చ రత్తో చ, వసమాయన్తి మాణవా;
తస్సూదరస్సహం దూతో, మా మే కుజ్ఝ రథేసభా"తి.

తత్థ **యస్సత్థా దూరమాయన్తీ**తి యస్స అత్థాయ ఇమే సత్తా తణ్హావసికా హుత్వా దూరమ్పి గచ్ఛన్తి. **రథేసభా**తి రథయోధజేట్ఠక.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా "సచ్చమేతం, ఇమే సత్తా ఉదరదూతా తణ్హావసేన విచరన్తి, తణ్హావ ఇమే సత్తే విచారేతి, యావ మనాపం వత ఇమినా కథిత"న్తి తస్స పురిసస్స తుస్సిత్వా తతియం గాథమాహ –

౩౦. "దదామి తే బ్రాహ్మణ రోహిణీనం, గవం సహస్సం సహ పుఙ్గవేన;
దూతో హి దూతస్స కథం న దజ్జం, మయమ్పి తస్సేవ భవామ దూతా"తి.

తత్థ **బ్రాహ్మణాతి** ఆలపనమత్తమేతం. **రోహిణీనన్తి** రత్తవణ్ణానం. **సహ పుఙ్గవేనాతి** యూథపరిణాయకేన ఉపద్దవరక్ఖకేన ఉసభేన సద్ధిం. **మయమ్పీతి** అహఞ్చ అవసేసా చ సబ్బే సత్తా తస్సేవ ఉదరస్స దూతా భవామ, తస్మా అహం ఉదరదూతో సమానో ఉదరదూతస్స తుయ్హం కస్మా న దజ్జన్తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా "ఇమినా వత పురిసేన అస్సుతపుబ్బం కారణం కథిత"న్తి తుట్ఠచిత్తో తస్స మహన్తం యసం అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో లోలభిక్ఖు సకదాగామిఫలే పతిట్ఠహి, అఞ్ఞేపి బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. "తదా లోలపురిసో ఏతరహి లోలభిక్ఖు అహోసి, భోజనసుద్ధికరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

దూతజాతకవణ్ణనా దసమా.

సఙ్కప్పవగ్గో పఠమో.

తస్సుద్దానం –

సఙ్కప్ప తిలముట్ఠి చ, మణి చ సిన్ధవాసుకం;
జరూదపానం గామణి, మన్ధాతా తిరీటదూతన్తి.

౨. పదుమవగ్గో

[౨౬౧] ౧. పదుమజాతకవణ్ణనా

యథా కేసా చ మస్సూ చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆనన్దబోధిమ్హి మాలాపూజకారకే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **కాలిఙ్గబోధిజాతకే** ఆవిభవిస్సతి. సో పన ఆనన్దత్థేరేన రోపితత్తా "ఆనన్దబోధీ"తి జాతో. థేరేన హి జేతవనద్వారకోట్ఠకే బోధిస్స రోపితభావో సకలజమ్బుదీపే పత్థరి. అథేకచ్చే జనపదవాసినో భిక్ఖూ "ఆనన్దబోధిమ్హి మాలాపూజం కరిస్సామా"తి జేతవనం ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పునదివసే సావత్థిం పవిసిత్వా ఉప్పలవీథిం గన్త్వా మాలం అలభిత్వా ఆగన్త్వా ఆనన్దత్థేరస్స ఆరోచేసుం – "ఆవుసో, మయం 'బోధిమ్హి మాలాపూజం కరిస్సామా'తి ఉప్పలవీథిం గన్త్వా ఏకమాలమ్పి న లభిమ్హా"తి. థేరో "అహం వో, ఆవుసో, ఆహరిస్సామీ"తి ఉప్పలవీథిం గన్త్వా బహూ నీలుప్పలకలాపే ఉక్ఖిపాపేత్వా ఆగమ్మ తేసం దాపేసి, తే తాని గహేత్వా బోధిస్స పూజం కరింసు. తం పవత్తిం సుత్వా ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ థేరస్స గుణకథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, జానపదా భిక్ఖూ అప్పపుఞ్ఞా ఉప్పలవీథిం గన్త్వా మాలం న లభింసు, థేరో పన గన్త్వావ ఆహరాపేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ వత్తుఛేకా కథాకుసలా మాలం లభన్తి, పుబ్బేపి లభింసుయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సేట్ఠిపుత్తో అహోసి. అన్తోనగరే చ ఏకస్మిం సరే పదుమాని పుప్ఫన్తి. ఏకో ఛిన్ననాసో పురిసో తం సరం రక్ఖతి. అథేకదివసం బారాణసియం ఉస్సవే ఘుట్ఠే మాలం పిళన్ధిత్వా ఉస్సవం కీళితుకామా తయో సేట్ఠిపుత్తా "నాసచ్ఛిన్నస్స అభూతేన వణ్ణం వత్వా మాలం యాచిస్సామా"తి తస్స పదుమాని భఞ్జనకాలే సరస్స సన్తికం గన్త్వా ఏకమన్తం అట్ఠంసు.

తేసు ఏకో తం ఆమన్తేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౩౧. “యథా కేసా చ మస్సూ చ, ఛిన్నం ఛిన్నం విరూహతి;
ఏవం రుహతు తే నాసా, పదుమం దేహి యాచితో”తి.

సో తస్స కుజ్ఝిత్వా పదుమం న అదాసి.

అథస్స దుతియో దుతియం గాథమాహ –

౩౨. “యథా సారదికం బీజం, ఖేత్తే వుత్తం విరూహతి;
ఏవం రుహతు తే నాసా, పదుమం దేహి యాచితో”తి.

తత్థ **సారదిక**న్తి సరదసమయే గహేత్వా నిక్ఖిత్తం సారసమ్పన్నం బీజం. సో తస్సపి కుజ్ఝిత్వా పదుమం న అదాసి.

అథస్స తతియో తతియం గాథమాహ –

౩౩. “ఉభోపి పలపన్తేతే, అపి పద్మాని దస్సతి;
వజ్జుం వా తే న వా వజ్జుం, నత్థి నాసాయ రూహనా;
దేహి సమ్మ పదుమాని, అహం యాచామి యాచితో”తి.

తత్థ **ఉభోపి పలపన్తేతే**తి ఏతే ద్వేపి ముసా వదన్తి. **అపి పద్మానీ**తి “అపి నామ నో పదుమాని దస్సతీ”తి చిన్తేత్వా ఏవం వదన్తి. **వజ్జుం వా తే న వా వజ్జు**న్తి “తవ నాసా రుహతూ”తి ఏవం వదేయ్యుం వా న వా వదేయ్యుం, ఏతేసం వచనం అప్పమాణం, సబ్బథాపి నత్థి నాసాయ రుహనా, అహం పన తే నాసం పటిచ్చ న కిఞ్చి వదామి, కేవలం యాచామి, తస్స మే దేహి, సమ్మ, పదుమాని యాచితోతి.

తం సుత్వా పదుమసరగోపకో “ఇమేహి ద్వీహి ముసావాదో కథితో, తుమ్హేహి సభావో కథితో, తుమ్హాకం అనుచ్ఛవికాని పదుమానీ”తి మహన్తం పదుమకలాపం ఆదాయ తస్స దత్వా అత్తనో పదుమసరమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా పదుమలాభీ సేట్ఠిపుత్తో అహమేవ అహోసి”న్తి.

పదుమజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౬౨] ౨. ముదుపాణిజాతకవణ్ణనా

పాణి చే ముదుకో చస్సాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా ధమ్మసభం ఆనీతం “సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “భిక్ఖు, ఇత్థియో నామేతా కిలేసవసేన గమనతో అరక్ఖియా, పోరాణకపణ్డితాపి అత్తనో ధీతరం రక్ఖితుం నాసక్ఖింసు, పితరా హత్థే గహేత్వా ఠితావ పితరం అజానాపేత్వా కిలేసవసేన పురిసేన సద్ధిం పలాయీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. సో ధీతరఞ్చ భాగినేయ్యఞ్చ ద్వేపి అన్తోనివేసనే పోసేన్తో ఏకదివసం అమచ్చేహి సద్ధిం నిసిన్నో "మమచ్చయేన మయ్హం భాగినేయ్యో రాజా భవిస్సతి, ధీతాపి మే తస్స అగ్గమహేసీ భవిస్సతీ"తి వత్వా అపరభాగే భాగినేయ్యస్స వయప్పత్తకాలే పున అమచ్చేహి సద్ధిం నిసిన్నో "మయ్హం భాగినేయ్యస్స అఞ్ఞస్స రఞ్ఞో ధీతరం ఆనేస్సామ, మయ్హం ధీతరమ్పి అఞ్ఞస్మిం రాజకులే దస్సామ, ఏవం నో ఞాతకా బహుతరా భవిస్సన్తీ"తి ఆహ. అమచ్చా సమ్పటిచ్ఛింసు.

అథ రాజా భాగినేయ్యస్స బహిగేహం దాపేసి, అన్తో పవేసనం నివారేసి. తే పన అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిబద్ధచిత్తా అహేసుం. కుమారో "కేన ను ఖో ఉపాయేన రాజధీతరం బహి నీహరాపేయ్య"న్తి చిన్తేన్తో "అత్థి ఉపాయో"తి ధాతియా లఞ్జం దత్వా "కిం, అయ్యపుత్త, కిచ్చ"న్తి వుత్తే "అమ్మ, కథం ను ఖో రాజధీతరం బహి కాతుం ఓకాసం లభేయ్యామా"తి ఆహ. "రాజధీతాయ సద్ధిం కథేత్వా జానిస్సామీ"తి. "సాధు, అమ్మా"తి. సా గన్త్వా "ఏహి, అమ్మ, సీసే తే ఊకా గణ్హిస్సామీ"తి తం నీచపీఠకే నిసీదాపేత్వా సయం ఉచ్చే నిసీదిత్వా తస్సా సీసం అత్తనో ఊరూసు ఠపేత్వా ఊకా గణ్హయమానా రాజధీతాయ సీసం నఖేహి విజ్ఝి . రాజధీతా "నాయం అత్తనో నఖేహి విజ్ఝతి, పితుచ్ఛాపుత్తస్స మే కుమారస్స నఖేహి విజ్ఝతీ"తి ఞత్వా "అమ్మ, త్వం కుమారస్స సన్తికం అగమాసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, అమ్మా"తి. "కిం తేన సాసనం కథిత"న్తి? "తవ బహికరణూపాయం పుచ్ఛతి, అమ్మా"తి. రాజధీతా "పణ్డితో హోన్తో జానిస్సతీ"తి పఠమం గాథం బన్ధిత్వా "అమ్మ, ఇమం ఉగ్గహేత్వా కుమారస్స కథేహీ"తి ఆహ.

౩౪. "పాణి చే ముదుకో చస్స, నాగో చస్స సుకారితో;
అన్ధకారో చ వస్సేయ్య, అథ నూన తదా సియా"తి.

సా తం ఉగ్గణ్హిత్వా కుమారస్స సన్తికం గన్త్వా "అమ్మ, రాజధీతా కిమాహా"తి వుత్తే "అయ్యపుత్త, అఞ్ఞం కిఞ్చి అవత్వా ఇమం గాథం పహిణీ"తి తం గాథం ఉదాహాసి. కుమారో చ తస్సత్థం ఞత్వా "గచ్ఛ, అమ్మా"తి తం ఉయ్యోజేసి.

గాథాయత్థో – సచే తే ఏకిస్సా చూళుపట్ఠాకాయ మమ హత్థో వియ హత్థో ముదు అస్స, యది చ తే ఆనేఞ్జకారణం సుకారితో ఏకో హత్థీ అస్స, యది చ తం దివసం చతురఙ్గసమన్నాగతో అతివియ బహలో అన్ధకారో అస్స, దేవో చ వస్సేయ్య. **అథ నూన తదా సియాతి** తాదిసే కాలే ఇమే చత్తారో పచ్చయే ఆగమ్మ ఏకంసేన తే మనోరథస్స మత్థకగమనం సియాతి.

కుమారో ఏతమత్థం తథతో ఞత్వా ఏకం అభిరూపం ముదుహత్థం చూళుపట్ఠాకం సజ్జం కత్వా మఙ్గలహత్థిగోపకస్స లఞ్జం దత్వా హత్థిం ఆనేఞ్జకారణం కారేత్వా కాలం ఆగమేన్తో అచ్ఛి.

అథేకస్మిం కాళపక్ఖుపోసథదివసే మజ్ఝిమయామసమనన్తరే ఘనకాళమేఘో వస్సి. సో "అయం దాని రాజధీతాయ వుత్తదివసో"తి వారణం అభిరుహిత్వా ముదుహత్థకం చూళుపట్ఠాకం హత్థిపిట్ఠే నిసీదాపేత్వా గన్త్వా రాజనివేసనస్స ఆకాసఙ్గణాభిముఖే ఠానే హత్థిం మహాభిత్తియం అల్లీయాపేత్వా వాతపానసమీపే తేమేన్తో అట్ఠాసి. రాజాపి ధీతరం రక్ఖన్తో అఞ్ఞత్థ సయితుం న దేతి, అత్తనో సన్తికే చూళసయనే సయాపేతి. సాపి "అజ్జ కుమారో ఆగమిస్సతీ"తి ఞత్వా నిద్దం అనోక్కమిత్వావ నిపన్నా "తాత న్హాయితుకామామ్హీ"తి ఆహ. రాజా "ఏహి, అమ్మా"తి తం హత్థే గహేత్వా వాతపానసమీపం

నేత్వా “న్హాయాహి, అమ్మా”తి ఉక్ఖిపిత్వా వాతపానస్స బహిపస్సే పముఖే ఠపేత్వా ఏకస్మిం హత్థే గహేత్వా అట్ఠాసి. సా న్హాయమానావ కుమారస్స హత్థం పసారేసి, సో తస్సా హత్థతో ఆభరణాని ఓముఞ్చిత్వా ఉపట్ఠాకాయ హత్థే పిళన్ధిత్వా తం ఉక్ఖిపిత్వా రాజధీతరం నిస్సాయ పముఖే ఠపేసి . సా తస్సా హత్థం గహేత్వా పితు హత్థే ఠపేసి, సో తస్సా హత్థం గహేత్వా ధీతు హత్థం ముఞ్చి, సా ఇతరస్సాపి హత్థా ఆభరణాని ఓముఞ్చిత్వా తస్సా దుతియహత్థే పిళన్ధిత్వా పితు హత్థే ఠపేత్వా కుమారేన సద్ధిం అగమాసి. రాజా “ధీతాయేవ మే”తి సఞ్ఞాయ తం దారికం న్హానపరియోసానే సిరిగబ్భే సయాపేత్వా ద్వారం పిధాయ లఞ్ఛేత్వా ఆరక్ఖం దత్వా అత్తనో సయనం గన్త్వా నిపజ్జి.

సో పభాతాయ రత్తియా ద్వారం వివరిత్వా తం దారికం దిస్వా “కిమేత”న్తి పుచ్ఛి. సా తస్సా కుమారేన సద్ధిం గతభావం కథేసి. రాజా విప్పటిసారీ హుత్వా “హత్థే గహేత్వా చరన్తేనపి మాతుగామం రక్ఖితుం న సక్కా, ఏవం అరక్ఖియా నామిత్థియో”తి చిన్తేత్వా ఇతరా ద్వే గాథా అవోచ –

౩౮. “అనలా ముదుసమ్భాసా, దుప్పూరా తా నదీసమా;
సీదన్తి నం విదిత్వాన, ఆరకా పరివజ్జయే.

౩౯. “యం ఏతా ఉపసేవన్తి, ఛన్దసా వా ధనేన వా;
జాతవేదోవ సం ఠానం, ఖిప్పం అనుదహన్తి న”న్తి.

తత్థ **అనలా ముదుసమ్భాసాతి** ముదువచనేనపి అసక్కుణేయ్యా, నేవ సక్కా సణ్హవాచాయ సఙ్గణ్హితున్తి అత్థో. పురిసేహి వా ఏతాసం న అలన్తి అనలా. **ముదుసమ్భాసాతి** హదయే థద్ధేపి సమ్భాసావ ముదు ఏతాసన్తి ముదుసమ్భాసా. **దుప్పూరా తా నదీసమాతి** యథా నదీ ఆగతాగతస్స ఉదకస్స సన్దనతో ఉదకేన దుప్పూరా, ఏవం అనుభూతానుభూతేహి మేథునాదీహి అపరితుస్సనతో దుప్పూరా. తేన వుత్తం –

“తిణ్ణం, భిక్ఖవే, ధమ్మానం అతిత్తో అప్పటివానో మాతుగామో కాలం కరోతి. కతమేసం తిణ్ణం? మేథునసమాపత్తియా చ విజాయనస్స చ అలఙ్కారస్స చ. ఇమేసం ఖో, భిక్ఖవే, తిణ్ణం ధమ్మానం అతిత్తో అప్పటివానో మాతుగామో కాలం కరోతీ”తి.

సీదన్తీతి అట్ఠసు మహానిరయేసు సోళససు ఉస్సదనిరయేసు నిముజ్జన్తి. **నన్తి** నిపాతమత్తం . **విదిత్వానాతి** ఏవం జానిత్వా. **ఆరకా పరివజ్జయేతి** “ఏతా ఇత్థియో నామ మేథునధమ్మాదీహి అతిత్తా కాలం కత్వా ఏతేసు నిరయేసు సీదన్తి, ఏతా ఏవం అత్తనా సీదమానా కస్సఞ్ఞస్స సుఖాయ భవిస్సన్తీ”తి ఏవం ఞత్వా పణ్డితో పురిసో దూరతోవ తా పరివజ్జయేతి దీపేతి. **ఛన్దసా వా ధనేన వాతి** అత్తనో వా ఛన్దేన రుచియా పేమేన, భతివసేన లద్ధధనేన వా యం పురిసం ఏతా ఇత్థియో ఉపసేవన్తి భజన్తి. **జాతవేదోతి** అగ్గి. సో హి జాతమత్తోవ వేదియతి, విదితో పాకటో హోతీతి జాతవేదో. సో యథా అత్తనో ఠానం కారణం ఓకాసం అనుదహతి, ఏవమేతాపి యం ఉపసేవన్తి, తం పురిసం ధనయససీలపఞ్ఞాసమన్నాగతమ్పి తేసం సబ్బేసం ధనాదీనం వినాసనతో పున తాయ సమ్పత్తియా అభబ్బుప్పత్తికం కురుమానా ఖిప్పం అనుదహన్తి ఝాపేన్తి. వుత్తమ్పి చేతం –

“బలవన్తో దుబ్బలా హోన్తి, థామవన్తోపి హాయరే;

చక్ఖుమా అన్ధకా హోన్తి, మాతుగామవసం గతా.

“గుణవన్తో నిగ్గుణా హోన్తి, పఞ్ఞవన్తోపి హాయరే;
పమత్తా బన్ధనే సేన్తి, మాతుగామవసం గతా.

“అజ్ఝేనఞ్చ తపం సీలం, సచ్చం చాగం సతిం మతిం;
అచ్ఛిన్దన్తి పమత్తస్స, పన్థదూభీవ తక్కరా.

“యసం కిత్తిం ధితిం సూరం, బాహుసచ్చం పజాననం;
ఖేపయన్తి పమత్తస్స, కట్ఠపుఞ్జంవ పావకో”తి.

ఏవం వత్వా మహాసత్తో “భాగినేయ్యోపి మయావ పోసేతబ్బో”తి మహన్తేన సక్కారేన ధీతరం తస్సేవ దత్వా తం ఓపరజ్జే పతిట్ఠాపేసి. సోపి మాతులస్స అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠహి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా రాజా అహమేవ అహోసి”న్తి.

ముదుపాణిజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౬౩] ౩. చూళపలోభనజాతకవణ్ణనా

అభిజ్జమానే వారిస్మిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుమేవ ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా ధమ్మసభం ఆనీతం “సచ్చం కిర, త్వం భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “భిక్ఖు, ఇత్థియో నామేతా పోరాణకే సుద్ధసత్తేపి సంకిలేసేసు”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో రాజా అపుత్తకో హుత్వా అత్తనో ఇత్థియో “పుత్తపత్థనం కరోథా”తి ఆహ. తా పుత్తే పత్థేన్తి. ఏవం అద్ధానే గతే బోధిసత్తో బ్రహ్మలోకా చవిత్వా అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తి. తం జాతమత్తం న్హాపేత్వా థఞ్ఞపాయనత్థాయ ధాతియా అదంసు. సో పాయమానో రోదతి, అథ నం అఞ్ఞిస్సా అదంసు. మాతుగామహత్థగతో నేవ తుణ్హీ హోతి. అథ నం ఏకస్స పాదమూలికస్స అదంసు, తేన గహితమత్తోయేవ తుణ్హీ అహోసి. తతో పట్ఠాయ పురిసావ తం గహేత్వా చరన్తి. థఞ్ఞం పాయేన్తా దుహిత్వా వా పాయేన్తి, సాణిఅన్తరేన వా థనం ముఖే ఠపేన్తి. తేనస్స **అనిత్థిగన్ధకుమారో**తి నామం కరింసు. తస్స అపరాపరం వద్ధమానస్సపి మాతుగామం నామ దస్సేతుం న సక్కా. తేనస్స రాజా విసుంయేవ నిసజ్జాదిట్ఠానాని ఝానాగారఞ్చ కారేసి.

సో తస్స సోళసవస్సికకాలే చిన్తేసి – “మయ్హం అఞ్ఞో పుత్తో నత్థి, అయం పన కుమారో కామే న పరిభుఞ్జతి, రజ్జమ్పి న ఇచ్ఛిస్సతి, దుల్లద్ధో వత మే పుత్తో”తి. అథ నం ఏకా నచ్చగీతవాదితకుసలా పురిసే పరిచరిత్వా అత్తనో వసే కాతుం పటిబలా తరుణనాటకిత్థీ ఉపసఙ్కమిత్వా “దేవ, కిం ను చిన్తేసీ”తి ఆహ, రాజా తం కారణం ఆచిక్ఖి. “హోతు, దేవ , అహం తం పలోభేత్వా కామరసం జానాపేస్సామీ”తి. “సచే మే పుత్తం అనిత్థిగన్ధకుమారం పలోభేతుం సక్కిస్ససి, సో రాజా భవిస్సతి, త్వం అగ్గమహేసీ”తి. సా “మమేసో భారో, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థా”తి వత్వా ఆరక్ఖమనుస్సే ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ

– “అహం పచ్చూససమయే ఆగన్త్వా అయ్యపుత్తస్స సయనట్ఠానే బహిఝానాగారే ఠత్వా గాయిస్సామి. సచే సో కుజ్ఝతి, మయ్హం కథేయ్యాథ, అహం అపగచ్ఛిస్సామి. సచే సుణాతి, వణ్ణం మే కథేయ్యాథా”తి. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛింసు.

సాపి పచ్చూసకాలే తస్మిం పదేసే ఠత్వా తన్తిస్సరేన గీతస్సరం, గీతస్సరేన తన్తిస్సరం అనతిక్కమిత్వా మధురేన సద్దేన గాయి, కుమారో సుణన్తోవ నిపజ్జి, పునదివసే చ ఆసన్నట్ఠానే ఠత్వా గాయితుం ఆణాపేసి, పునదివసే ఝానాగారే ఠత్వా గాయితుం ఆణాపేసి, పునదివసే అత్తనో సమీపే ఠత్వాతి ఏవం అనుక్కమేనేవ తణ్హం ఉప్పాదేత్వా లోకధమ్మం సేవిత్వా కామరసం ఞత్వా “మాతుగామం నామ అఞ్ఞేసం న దస్సామీ”తి అసిం గహేత్వా అన్తరవీథిం ఓతరిత్వా పురిసే అనుబన్ధన్తో విచరి. అథ నం రాజా గాహాపేత్వా తాయ కుమారికాయ సద్ధిం నగరా నీహరాపేసి. ఉభోపి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అధోగఙ్గం గన్త్వా ఏకస్మిం పస్సే గఙ్గం, ఏకస్మిం సముద్దం కత్వా ఉభిన్నమన్తరే అస్సమపదం మాపేత్వా వాసం కప్పయింసు. కుమారికా పణ్ణసాలాయం నిసీదిత్వా కన్దమూలాదీని పచతి, బోధిసత్తో అరఞ్ఞతో ఫలాఫలం ఆహరతి.

అథేకదివసం తస్మిం ఫలాఫలత్థాయ గతే సముద్దదీపకా ఏకో తాపసో భిక్ఖాచారత్థాయ ఆకాసేన గచ్ఛన్తో ధూమం దిస్వా అస్సమపదే ఓతరి. అథ నం సా “నిసీద, యావ పచ్చతీ”తి నిసీదాపేత్వా ఇత్థికుత్తేన పలోభేత్వా ఝానా చావేత్వా బ్రహ్మచరియమస్స అన్తరధాపేసి. సో పక్ఖచ్ఛిన్నకాకో వియ హుత్వా తం జహితుం అసక్కోన్తో సబ్బదివసం తత్థేవ ఠత్వా బోధిసత్తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా వేగేన సముద్దాభిముఖో పలాయి. అథ నం సో “పచ్చామిత్తో మే అయం భవిస్సతీ”తి అసిం గహేత్వా అనుబన్ధి. తాపసో ఆకాసే ఉప్పతనాకారం దస్సేత్వా సముద్దే పతి. బోధిసత్తో “ఏస తాపసో ఆకాసేనాగతో భవిస్సతి, ఝానస్స పరిహీనత్తా సముద్దే పతితో, మయా దానిస్స అవస్సయేన భవితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా వేలన్తే ఠత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౩౭. “అభిజ్జమానే వారిస్మిం, సయం ఆగమ్మ ఇద్ధియా;
మిస్సీభావిత్థియా గన్త్వా, సంసీదసి మహణ్ణవే.

౩౮. “ఆవట్టనీ మహామాయా, బ్రహ్మచరియవికోపనా;
సీదన్తి నం విదిత్వాన, ఆరకా పరివజ్జయే.

౩౯. “యం ఏతా ఉపసేవన్తి, ఛన్దసా వా ధనేన వా;
జాతవేదోవ సం ఠానం, ఖిప్పం అనుదహన్తి న”న్తి.

తత్థ **అభిజ్జమానే వారిస్మిన్తి** ఇమస్మిం ఉదకే అచలమానే అకమ్పమానే ఉదకం అనామసిత్వా సయం ఆకాసేనేవ ఇద్ధియా ఆగన్త్వా. **మిస్సీభావిత్థియాతి** లోకధమ్మవసేన ఇత్థియా సద్ధిం మిస్సీభావం. **ఆవట్టనీ మహామాయాతి** ఇత్థియో నామేతా కామావట్టేన ఆవట్టనతో ఆవట్టనీ, అనన్తాహి ఇత్థిమాయాహి సమన్నాగతత్తా మహామాయా నామ. వుత్తఞ్హేతం –

“మాయా చేతా మరీచీ చ, సోకో రోగో చుపద్దవో;
ఖరా చ బన్ధనా చేతా, మచ్చుపాసో గుహాసయో;
తాసు యో విస్ససే పోసో, సో నరేసు నరాధమో”తి. (జా. ౨.౨౧.౧౧౮);

బ్రహ్మచరియవికోపనాతి సేట్ఠచరియస్స మేథునవిరతిబ్రహ్మచరియస్స వికోపనా. **సీదన్తీతి** ఇత్థియో నామేతా ఇసీనం బ్రహ్మచరియవికోపనేన అపాయేసు సీదన్తి. సేసం పురిమనయేనేవ యోజేతబ్బం.

ఏతం పన బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా తాపసో సముద్దమజ్ఝే ఠితోయేవ నట్ఠజ్ఝానం పున ఉప్పాదేత్వా ఆకాసేన అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతో. బోధిసత్తో చిన్తేసి – "అయం తాపసో ఏవం భారికో సమానో సిమ్బలితూలం వియ ఆకాసేన గతో, మయాపి ఇమినా వియ ఝానం ఉప్పాదేత్వా ఆకాసేన చరితుం వట్టతీ"తి. సో అస్సమం గన్త్వా తం ఇత్థిం మనుస్సపథం నేత్వా "గచ్ఛ, త్వ"న్తి ఉయ్యోజేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మనుఞ్ఞే భూమిభాగే అస్సమం మాపేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. "తదా అనిత్థిగన్ధకుమారో అహమేవ అహోసి"న్తి.

చూళపలోభనజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౬౪] ౪. మహాపనాదజాతకవణ్ణనా

పనాదో నామ సో రాజాతి ఇదం సత్థా గఙ్గాతీరే నిసిన్నో భద్దజిత్థేరస్సానుభావం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే సత్థా సావత్థియం వస్సం వసిత్వా "భద్దజికుమారస్స సఙ్గహం కరిస్సామీ"తి భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో చారికం చరమానో భద్దియనగరం పత్వా జాతియావనే తయో మాసే వసి కుమారస్స ఞాణపరిపాకం ఆగమయమానో. భద్దజికుమారో మహాయసో అసీతికోటివిభవస్స భద్దియసేట్ఠినో ఏకపుత్తకో. తస్స తిణ్ణం ఉతూనం అనుచ్ఛవికా తయో పాసాదా అహేసుం. ఏకేకస్మిం చత్తారో చత్తారో మాసే వసతి. ఏకస్మిం వసిత్వా నాటకపరివుతో మహన్తేన యసేన అఞ్ఞం పాసాదం గచ్ఛతి. తస్మిం ఖణే "కుమారస్స యసం పస్సిస్సామా"తి సకలనగరం సఙ్ఖుభి, పాసాదన్తరే చక్కాతిచక్కాని మఞ్చాతిమఞ్చాని బన్ధన్తి.

సత్థా తయో మాసే వసిత్వా "మయం గచ్ఛామా"తి నగరవాసీనం ఆరోచేసి. నాగరా "భన్తే, స్వే గమిస్సథా"తి సత్థారం నిమన్తేత్వా దుతియదివసే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం సజ్జేత్వా నగరమజ్ఝే మణ్డపం కత్వా అలఙ్కరిత్వా ఆసనాని పఞ్ఞపేత్వా కాలం ఆరోచేసుం. సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో తత్థ గన్త్వా నిసీది, మనుస్సా మహాదానం అదంసు. సత్థా నిట్ఠితభత్తకిచ్చో మధురస్సరేన అనుమోదనం ఆరభి. తస్మిం ఖణే భద్దజికుమారోపి పాసాదతో పాసాదం గచ్ఛతి , తస్స సమ్పత్తిదస్సనత్థాయ తం దివసం న కోచి అగమాసి, అత్తనో మనుస్సావ పరివారేసుం. సో మనుస్సే పుచ్ఛి – "అఞ్ఞస్మిం కాలే మయి పాసాదతో పాసాదం గచ్ఛన్తే సకలనగరం సఙ్ఖుభతి, చక్కాతిచక్కాని మఞ్చాతిమఞ్చాని బన్ధన్తి, అజ్జ పన ఠపేత్వా మయ్హం మనుస్సే అఞ్ఞో కోచి నత్థి, కిం ను ఖో కారణ"న్తి. "సామి, సమ్మాసమ్బుద్ధో ఇమం భద్దియనగరం ఉపనిస్సాయ తయో మాసే వసిత్వా అజ్జేవ గమిస్సతి, సో భత్తకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా మహాజనస్స ధమ్మం దేసేతి, సకలనగరవాసినోపి తస్స ధమ్మకథం సుణన్తీ"తి. సో "తేన హి ఏథ, మయమ్పి సుణిస్సామా"తి సబ్బాభరణపటిమణ్డితోవ మహన్తేన పరివారేన ఉపసఙ్కమిత్వా పరిసపరియన్తే ఠితో ధమ్మం సుణన్తో ఠితోవ సబ్బకిలేసే ఖేపేత్వా అగ్గఫలం అరహత్తం పాపుణి.

సత్థా భద్దియసేట్ఠిం ఆమన్తేత్వా "మహాసేట్ఠి, పుత్తో తే అలఙ్కతపటియత్తోవ ధమ్మకథం సుణన్తో అరహత్తే పతిట్ఠితో, తేనస్స అజ్జేవ పబ్బజితుం వా వట్టతి పరినిబ్బాయితుం వా"తి ఆహ. "భన్తే, మయ్హం పుత్తస్స పరినిబ్బానేన కిచ్చం నత్థి,

పబ్బాజేథ నం, పబ్బాజేత్వా చ పన నం గహేత్వా స్వే అమ్హాకం గేహం ఉపసఙ్కమథా"తి. భగవా నిమన్తనం అధివాసేత్వా కులపుత్తం ఆదాయ విహారం గన్త్వా పబ్బాజేత్వా ఉపసమ్పదం దాపేసి. తస్స మాతాపితరో సత్తాహం మహాసక్కారం కరింసు. సత్థా సత్తాహం వసిత్వా కులపుత్తమాదాయ చారికం చరన్తో కోటిగామం పాపుణి. కోటిగామవాసినో మనుస్సా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం అదంసు. సత్థా భత్తకిచ్చావసానే అనుమోదనం ఆరభి. కులపుత్తో అనుమోదనకరణకాలే బహిగామం గన్త్వా "సత్థు ఆగతకాలేయేవ ఉట్ఠహిస్సామీ"తి గఙ్గాతిత్థసమీపే ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే ఝానం సమాపజ్జిత్వా నిసీది . మహల్లకత్థేరేసు ఆగచ్ఛన్తేసుపి అనుట్ఠహిత్వా సత్థు ఆగతకాలేయేవ ఉట్ఠహి. పుథుజ్జనా భిక్ఖూ "అయం పురే వియ పబ్బజిత్వా మహాథేరే ఆగచ్ఛన్తేపి దిస్వా న ఉట్ఠహతీ"తి కుజ్ఝింసు.

కోటిగామవాసినో మనుస్సా నావాసఙ్ఘాతే బన్ధింసు. సత్థా నావాసఙ్ఘాతే ఠత్వా "కహం , భద్దజీ"తి పుచ్ఛి. "ఏస, భన్తే, ఇధేవా"తి. "ఏహి, భద్దజి, అమ్హేహి సద్ధిం ఏకనావం అభిరుహా"తి. థేరోపి ఉప్పతిత్వా ఏకనావాయ అట్ఠాసి. అథ నం గఙ్గాయ మజ్ఝం గతకాలే సత్థా ఆహ – "భద్దజి, తయా మహాపనాదరాజకాలే అజ్ఝావుత్థపాసాదో కహ"న్తి. ఇమస్మిం ఠానే నిముగ్గో, భన్తేతి. పుథుజ్జనా భిక్ఖూ "భద్దజిత్థేరో అఞ్ఞం బ్యాకరోతీ"తి ఆహంసు. సత్థా "తేన హి, భద్దజి, సబ్రహ్మచారీనం కఙ్ఖం ఛిన్దా"తి ఆహ. తస్మిం ఖణే థేరో సత్థారం వన్దిత్వా ఇద్ధిబలేన గన్త్వా పాసాదథూపికం పాదఙ్గులియా గహేత్వా పఞ్చవీసతియోజనం పాసాదం గహేత్వా ఆకాసే ఉప్పతి. ఉప్పతితో చ పన హేట్ఠాపాసాదే ఠితానం పాసాదం భిన్దిత్వా పఞ్ఞాయి. సో ఏకయోజనం ద్వియోజనం తియోజనన్తి యావ వీసతియోజనా ఉదకతో పాసాదం ఉక్ఖిపి. అథస్స పురిమభవే ఞాతకా పాసాదలోభేన మచ్ఛకచ్ఛపనాగమణ్డూకా హుత్వా తస్మింయేవ పాసాదే నిబ్బత్తా పాసాదే ఉట్ఠహన్తే పరివత్తిత్వా పరివత్తిత్వా ఉదకేయేవ పతింసు. సత్థా తే పతన్తే దిస్వా "ఞాతకా తే, భద్దజి, కిలమన్తీ"తి ఆహ. థేరో సత్థు వచనం సుత్వా పాసాదం విస్సజ్జేసి, పాసాదో యథాఠానేయేవ పతిట్ఠహి, సత్థా పారగఙ్గం గతో. అథస్స గఙ్గాతీరేయేవ ఆసనం పఞ్ఞాపయింసు, సో పఞ్ఞత్తే వరబుద్ధాసనే తరుణసూరియో వియ రస్మియో ముఞ్చన్తో నిసీది. అథ నం భిక్ఖూ "కస్మిం కాలే, భన్తే, అయం పాసాదో భద్దజిత్థేరేన అజ్ఝావుత్థో"తి పుచ్ఛింసు. సత్థా "మహాపనాదరాజకాలే"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే విదేహరట్ఠే మిథిలాయం సురుచి నామ రాజా అహోసి, పుత్తోపి తస్స సురుచియేవ, తస్స పన పుత్తో మహాపనాదో నామ అహోసి, తే ఇమం పాసాదం పటిలభింసు. పటిలాభత్థాయ పనస్స ఇదం పుబ్బకమ్మం – ద్వే పితాపుత్తా నళేహి చ ఉదుమ్బరదారూహి చ పచ్చేకబుద్ధస్స వసనపణ్ణసాలం కరింసు. ఇమస్మిం జాతకే సబ్బం అతీతవత్థు పకిణ్ణకనిపాతే **సురుచిజాతకే** (జా॰ ౧.౧౪.౧౦౨ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా సమ్మాసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౪౦. "పనాదో నామ సో రాజా, యస్స యూపో సువణ్ణయో;
తిరియం సోళసుబ్బేధో, ఉద్ధమాహు సహస్సధా.

౪౧. "సహస్సకణ్డో సతగేణ్డు, ధజాలు హరితామయో;
అనచ్చుం తత్థ గన్ధబ్బా, ఛ సహస్సాని సత్తధా.

౪౨. "ఏవమేతం తదా ఆసి, యథా భాససి భద్దజి;

సక్కో అహం తదా ఆసిం, వేయ్యావచ్చకరో తవా"తి.

తత్థ **యూపోతి** పాసాదో. **తిరియం సోళసుబ్బేధోతి** విత్థారతో సోళసకణ్డపాతవిత్థారో అహోసి. **ఉద్ధమాహు సహస్సధాతి** ఉబ్బేధేన సహస్సకణ్డగమనమత్తం ఉచ్చో అహు, సహస్సకణ్డగమనగణనాయ పఞ్చవీసతియోజనప్పమాణం హోతి. విత్థారో పనస్స అట్ఠయోజనమత్తో.

సహస్సకణ్డో సతగేణ్డూతి సో పనేస సహస్సకణ్డుబ్బేధో పాసాదో సతభూమికో అహోసి. **ధజాలూతి** ధజసమ్పన్నో. **హరితామయోతి** హరితమణిపరిక్ఖిత్తో. అట్ఠకథాయం పన "సమాలుహరితామయో"తి పాఠో, హరితమణిమయేహి ద్వారకవాటవాతపానేహి సమన్నాగతోతి అత్థో. **సమాలూతి** కిర ద్వారకవాటవాతపానానం నామం. **గన్ధబ్బాతి** నటా, **ఛ సహస్సాని సత్తధాతి** ఛ గన్ధబ్బసహస్సాని సత్తధా హుత్వా తస్స పాసాదస్స సత్తసు ఠానేసు రఞ్ఞో రతిజననత్థాయ నచ్చింసూతి అత్థో. తే ఏవం నచ్చన్తాపి రాజానం హాసేతుం నాసక్ఖింసు, అథ సక్కో దేవరాజా దేవనటం పేసేత్వా సమజ్జం కారేసి, తదా మహాపనాదో హసి.

యథా భాససి, భద్దజీతి భద్దజిత్థేరేన హి "భద్దజి, తయా మహాపనాదరాజకాలే అజ్ఝావుత్థపాసాదో కహ"న్తి వుత్తే "ఇమస్మిం ఠానే నిముగ్గో, భన్తే"తి వదన్తేన తస్మిం కాలే అత్తనో అత్థాయ తస్స పాసాదస్స నిబ్బత్తభావో చ మహాపనాదరాజభావో చ భాసితో హోతి. తం గహేత్వా సత్థా "యథా త్వం, భద్దజి, భాససి, తదా ఏతం తథేవ అహోసి, అహం తదా తవ కాయవేయ్యావచ్చకరో సక్కో దేవానమిన్దో అహోసి"న్తి ఆహ. తస్మిం ఖణే పుథుజ్జనభిక్ఖూ నిక్కఙ్ఖా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మహాపనాదో రాజా భద్దజి అహోసి, సక్కో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మహాపనాదజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౬౫] ౫. ఖురప్పజాతకవణ్ణనా

దిస్వా ఖురప్పేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఓస్సట్ఠవీరియం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి సత్థా "సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఓస్సట్ఠవీరియో"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు, కస్మా ఏవం త్వం నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా వీరియం ఓస్సజి, పోరాణకపణ్డితా అనియ్యానికట్ఠానేపి వీరియం కరింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం అటవిఆరక్ఖకకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో పఞ్చపురిససతపరివారో అటవిఆరక్ఖకేసు సబ్బజేట్ఠకో హుత్వా అటవిముఖే ఏకస్మిం గామే వాసం కప్పేసి. సో భతిం గహేత్వా మనుస్సే అటవిం అతిక్కామేతి. అథేకస్మిం దివసే బారాణసేయ్యకో సత్థవాహపుత్తో పఞ్చహి సకటసతేహి తం గామం పత్వా తం పక్కోసాపేత్వా "సమ్మ, సహస్సం గహేత్వా మం అటవిం అతిక్కామేహీ"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి తస్స హత్థతో సహస్సం గణ్హి, భతిం గణ్హన్తోయేవ తస్స జీవితం పరిచ్చజి. సో తం ఆదాయ అటవిం పావిసి, అటవిమజ్ఝే పఞ్చసతా చోరా ఉట్ఠహింసు, చోరే దిస్వావ సేసపురిసా ఉరేన నిపజ్జింసు, ఆరక్ఖకజేట్ఠకో ఏకోవ నదన్తో వగ్గన్తో పహరిత్వా పఞ్చసతేపి చోరే పలాపేత్వా సత్థవాహపుత్తం సోత్థినా కన్తారం తారేసి.

సత్థవాహపుత్తో పరకన్తారే సత్థం నివేసేత్వా ఆరక్ఖకజేట్ఠకం నానగ్గరసభోజనం భోజేత్వా సయమ్పి భుత్తపాతరాసో సుఖనిసిన్నో తేన సద్ధిం సల్లపన్తో “సమ్మ, తథాదారుణానం చోరానం ఆవుధాని గహేత్వా అవత్థరణకాలే కేన ను ఖో తే కారణేన చిత్తుత్రాసమత్తమ్పి న ఉప్పన్న”న్తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౩. “దిస్వా ఖురప్పే ధనువేగనున్నే, ఖగ్గే గహీతే తిఖిణే తేలధోతే;

తస్మిం భయస్మిం మరణే వియూళ్హే, కస్మా ను తే నాహు ఛమ్భితత్త”న్తి.

తత్థ **ధనువేగనున్నే**తి ధనువేగేన విస్సట్ఠే. **ఖగ్గే గహీతే**తి థరుదణ్డేహి సుగహితే ఖగ్గే. **మరణే వియూళ్హే**తి మరణే పచ్చుపట్ఠితే. **కస్మా ను తే నాహూ**తి కేన ను ఖో కారణేన నాహోసి. **ఛమ్భితత్త**న్తి సరీరచలనం.

తం సుత్వా ఆరక్ఖకజేట్ఠకో ఇతరా ద్వే గాథా అభాసి –

౪౪. “దిస్వా ఖురప్పే ధనువేగనున్నే, ఖగ్గే గహీతే తిఖిణే తేలధోతే;

తస్మిం భయస్మిం మరణే వియూళ్హే, వేదం అలత్థం విపులం ఉళారం.

౪౫. “సో వేదజాతో అజ్ఝభవిం అమిత్తే, పుబ్బేవ మే జీవితమాసి చత్తం;

న హి జీవితే ఆలయం కుబ్బమానో, సూరో కయిరా సూరకిచ్చం కదాచీ”తి.

తత్థ **వేదం అలత్థ**న్తి తుట్ఠిఞ్చేవ సోమనస్సఞ్చ పటిలభిం. **విపుల**న్తి బహుం. **ఉళార**న్తి ఉత్తమం. **అజ్ఝభవి**న్తి జీవితం పరిచ్చజిత్వా అభిభవిం. **పుబ్బేవ మే జీవితమాసి చత్త**న్తి మయా పుబ్బేవ తవ హత్థతో భతిం గణ్హన్తేనేవ జీవితం చత్తమాసి. **న హి జీవితే ఆలయం కుబ్బమానో**తి జీవితస్మిఞ్హి నికన్తిం కురుమానో పురిసకిచ్చం కదాచిపి న కరోతి.

ఏవం సో సరవస్సే వస్సన్తే జీవితనికన్తియా విస్సట్ఠత్తా అత్తనా సూరకిచ్చస్స కతభావం ఞాపేత్వా సత్థవాహపుత్తం ఉయ్యోజేత్వా సకగామమేవ పచ్చాగన్త్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఓస్సట్ఠవీరియో భిక్ఖు అరహత్తే పతిట్ఠహి. “తదా ఆరక్ఖకజేట్ఠకో అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఖురప్పజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౨౬౬] ౬. వాతగ్గసిన్ధవజాతకవణ్ణనా

యేనాసి కిసియా పణ్డూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సావత్థియం అఞ్ఞతరం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకా అభిరూపా ఇత్థీ ఏకం అభిరూపం కుటుమ్బికం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తా అహోసి, సకలసరీరం ఝాయమానో వియస్సా అబ్భన్తరే కిలేసగ్గి ఉప్పజ్జి. సా నేవ కాయస్సాదం లభి, న చిత్తస్సాదం, భత్తమ్పిస్సా న రుచ్చి, కేవలం మఞ్చకఅటనిం గహేత్వా నిపజ్జి. అథ నం ఉపట్ఠాయికా చ సహాయికా చ పుచ్ఛింసు – “కిం ను ఖో త్వం కమ్పమానచిత్తా అటనిం గహేత్వా నిపన్నా, కిం తే అఫాసుక”న్తి. సా ఏకం ద్వే వారే అకథేత్వా పునప్పునం వుచ్చమానా తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం తా సమస్సాసేత్వా “త్వం మా చిన్తయి, మయం తం ఆనేస్సామా”తి వత్వా గన్త్వా కుటుమ్బికేన సద్ధిం మన్తేసుం,

నో పటిక్ఖిపిత్వా పునప్పునం వుచ్చమానో అధివాసేసి. తా "అసుకదివసే అసుకవేలాయం ఆగచ్ఛా"తి పటిఞ్ఞం గహేత్వా గన్త్వా తస్సా ఆరోచేసుం. సా అత్తనో సయనగబ్భం సజ్జేత్వా అత్తానం అలఙ్కరిత్వా సయనపిట్ఠే నిసిన్నా తస్మిం ఆగన్త్వా సయనేకదేసే నిసిన్నే చిన్తేసి – "సచాహం ఇమస్స గరుకం అకత్వా ఇదానేవ ఓకాసం కరిస్సామి, ఇస్సరియం మే పరిహాయిస్సతి, ఆగతదివసేయేవ ఓకాసకరణం నామ అకారణం, అజ్జ న మఙ్కుం కత్వా అఞ్ఞస్మిం దివసే ఓకాసం కరిస్సామీ"తి. అథ నం హత్థగహణాదివసేన కేళిం కాతుం ఆరద్ధం హత్థే గహేత్వా "అపేహి అపేహి, న మే తయా అత్థో"తి నిబ్భచ్ఛేసి. సో ఓసక్కిత్వా లజ్జితో ఉట్ఠాయ అత్తనో గేహమేవ గతో.

ఇతరా ఇత్థియో తాయ తథా కతభావం ఞత్వా కుటుమ్బికే నిక్ఖన్తే తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహంసు – "త్వం ఏతస్మిం పటిబద్ధచిత్తా ఆహారం పటిక్ఖిపిత్వా నిపజ్జి, అథ నం మయం పునప్పునం యాచిత్వా ఆనయిమ్హా, తస్స కస్మా ఓకాసం న అకాసీ"తి. సా తమత్థం ఆరోచేసి. ఇతరా "తేన హి పఞ్ఞాయిస్ససీ"తి వత్వా పక్కమింసు. కుటుమ్బికో పున నివత్తిత్వాపి న ఓలోకేసి. సా తం అలభమానా నిరాహారా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి. కుటుమ్బికో తస్సా మతభావం ఞత్వా బహుం మాలాగన్ధవిలేపనం ఆదాయ జేతవనం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా సత్థారా చ "కిం ను ఖో, ఉపాసక, న పఞ్ఞాయసీ"తి పుచ్ఛితే తమత్థం ఆరోచేత్వా "స్వాహం, భన్తే, ఏత్తకం కాలం లజ్జాయ బుద్ధుపట్ఠానం నాగతో"తి ఆహ. సత్థా "న , ఉపాసక, ఇదానేవేసా కిలేసవసేన తం పక్కోసాపేత్వా ఆగతకాలే తం ఓకాసం అకత్వా లజ్జాపేసి, పుబ్బేపి పన పణ్డితేసు పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా పక్కోసాపేత్వా ఆగతకాలే ఓకాసం అకత్వా కిలమేత్వావ ఉయ్యోజేసీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సిన్ధవకులే నిబ్బత్తిత్వా వాతగ్గసిన్ధవో నామ హుత్వా తస్స మఙ్గలఅస్సో అహోసి. అస్సగోపకా తం నేత్వా గఙ్గాయం న్హాపేన్తి. అథ నం భద్దలీ నామ గద్రభీ దిస్వా పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా కిలేసవసేన కమ్పమానా నేవ తిణం ఖాది , న ఉదకం పివి, పరిసుస్సిత్వా కిసా అట్ఠిచమ్మమత్తా అహోసి. అథ నం పుత్తో గద్రభపోతకో మాతరం పరిసుస్సమానం దిస్వా "కిం ను ఖో త్వం, అమ్మ, నేవ తిణం ఖాదసి, న ఉదకం పివసి, పరిసుస్సిత్వా తత్థ తత్థ కమ్పమానా నిపజ్జసి, కిం తే అఫాసుక"న్తి పుచ్ఛి. సా అకథేత్వా పునప్పునం వుచ్చమానా తమత్థం కథేసి. అథ నం పుత్తో సమస్సాసేత్వా "అమ్మ, మా చిన్తయి, అహం తం ఆనేస్సామీ"తి వత్వా వాతగ్గసిన్ధవస్స న్హాయితుం ఆగతకాలే తం ఉపసఙ్కమిత్వా "తాత, మయ్హం మాతా తుమ్హేసు పటిబద్ధచిత్తా నిరాహారా సుస్సిత్వా మరిస్సతి, జీవితదానమస్సా దేథా"తి ఆహ. "సాధు, తాత, దస్సామి, అస్సగోపకా మం న్హాపేత్వా థోకం గఙ్గాతీరే విచరణత్థాయ విస్సజ్జేన్తి, త్వం మాతరం గహేత్వా తం పదేసం ఏహీ"తి. సో గన్త్వా మాతరం ఆనేత్వా తస్మిం పదేసే విస్సజ్జేత్వా ఏకమన్తం పటిచ్ఛన్నో అట్ఠాసి.

అస్సగోపకాపి వాతగ్గసిన్ధవం తస్మిం ఠానే విస్సజ్జేసుం. సో తం గద్రభిం ఓలోకేత్వా ఉపసఙ్కమి. అథ సా గద్రభీ తస్మిం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనో సరీరం ఉపసిఙ్ఘమానే "సచాహం గరుం అకత్వా ఆగతక్ఖణేయేవస్స ఓకాసం కరిస్సామి, ఏవం మే యసో చ ఇస్సరియఞ్చ పరిహాయిస్సతి, అనిచ్ఛమానా వియ భవితుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా సిన్ధవస్స హేట్ఠాహనుకే పాదేన పహరిత్వా పలాయి, దన్తమూలమస్స భిజ్జిత్వా గతకాలో వియ అహోసి. వాతగ్గసిన్ధవో "కో మే ఏతాయ అత్థో"తి లజ్జితో తతోవ పలాయి. సా విప్పటిసారినీ హుత్వా తత్థేవ పతిత్వా సోచమానా నిపజ్జి.

అథ నం పుత్తో ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౬. “యేనాసి కిసియా పణ్డు, యేన భత్తం న రుచ్చతి;
అయం సో ఆగతో భత్తా, కస్మా దాని పలాయసీ”తి.

తత్థ **యేనా**తి తస్మిం పటిబద్ధచిత్తతాయ యేన కారణభూతేన.

పుత్తస్స వచనం సుత్వా గద్రభీ దుతియం గాథమాహ –

౪౭. “సచే పనాదికేనేవ, సన్థవో నామ జాయతి;
యసో హాయతి ఇత్థీనం, తస్మా తాత పలాయహ”న్తి.

తత్థ **ఆదికేనేవా**తిఆదితోవ పఠమమేవ. **సన్థవో**తి మేథునధమ్మసంయోగవసేన మిత్తసన్థవో. **యసో హాయతి ఇత్థీన**న్తి, తాత, ఇత్థీనఞ్హి గరుకం అకత్వా ఆదితోవ సన్థవం కురుమానానం యసో హాయతి, ఇస్సరియగబ్బితభావో పరిహాయతీతి. ఏవం సా ఇత్థీనం సభావం పుత్తస్స కథేసి.

తతియగాథం పన సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఆహ –

౪౮. “యసస్సినం కులే జాతం, ఆగతం యా న ఇచ్ఛతి;
సోచతి చిరరత్తాయ, వాతగ్గమివ భద్దలీ”తి.

తత్థ **యసస్సిన**న్తి యససమ్పన్నం. **యా న ఇచ్ఛతీ**తి యా ఇత్థీ తథారూపం పురిసం న ఇచ్ఛతి. **చిరరత్తాయా**తి చిరరత్తం, దీఘమద్ధానన్తి అత్థో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కుటుమ్బికో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా గద్రభీ సా ఇత్థీ అహోసి, వాతగ్గసిన్ధవో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వాతగ్గసిన్ధవజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౨౬౭] ౭. కక్కటకజాతకవణ్ణనా

సిఙ్గీ మిగోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం ఇత్థిం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకో కుటుమ్బికో అత్తనో భరియం గహేత్వా ఉద్ధారసోధనత్థాయ జనపదం గన్త్వా ఉద్ధారం సోధేత్వా ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే చోరేహి గహితో. భరియా పనస్స అభిరూపా పాసాదికా దస్సనీయా, చోరజేట్ఠకో తస్సా సినేహేన కుటుమ్బికం మారేతుం ఆరభి. సా పన ఇత్థీ సీలవతీ ఆచారసమ్పన్నా పతిదేవతా, సా చోరజేట్ఠకస్స పాదేసు నిపతిత్వా “సామి, సచే మయి సినేహో అత్థి, మా మయ్హం సామికం మారేహి. సచే మారేసి, అహమ్పి విసం వా ఖాదిత్వా నాసవాతం వా సన్నిరుమ్భిత్వా మరిస్సామి, తయా పన సద్ధిం న గమిస్సామి, మా మే అకారణేన సామికం మారేహీ”తి యాచిత్వా తం విస్సజ్జాపేసి. తే ఉభోపి సోత్థినా సావత్థిం పత్వా జేతవనపిట్ఠివిహారేన గచ్ఛన్తా “విహారం పవిసిత్వా సత్థారం వన్దిస్సామా”తి గన్ధకుటిపరివేణం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. తే సత్థారా “కహం గతత్థ, ఉపాసకా”తి పుట్ఠా “ఉద్ధారసోధనత్థాయా”తి ఆహంసు. “అన్తరామగ్గే పన ఆరోగ్యేన ఆగతత్థా”తి వుత్తే కుటుమ్బికో ఆహ – “అన్తరామగ్గే నో, భన్తే, చోరా గణ్హింసు, తత్రేసా మం మారియమానం

చోరజేట్ఠకం యాచిత్వా మోచేసి, ఇమం నిస్సాయ మయా జీవితం లద్ధ”న్తి. సత్థా “న, ఉపాసక, ఇదానేవేతాయ ఏవం తుయ్హం జీవితం దిన్నం, పుబ్బేపి పణ్డితానమ్పి జీవితం అదాసియేవా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే హిమవన్తే మహాఉదకరహదో, తత్థ మహాసువణ్ణకక్కటకో అహోసి. సో తస్స నివాసభావేన “కుళీరదహో”తి పఞ్ఞాయిత్థ. కక్కటకో మహా అహోసి ఖలమణ్డలప్పమాణో, హత్థీ గహేత్వా వధిత్వా ఖాదతి. హత్థీ తస్స భయేన తత్థ ఓతరిత్వా గోచరం గణ్హితుం న సక్కోన్తి. తదా బోధిసత్తో కుళీరదహం ఉపనిస్సాయ వసమానం హత్థియూథజేట్ఠకం పటిచ్చ కరేణుయా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి. అథస్స మాతా “గబ్భం రక్ఖిస్సామీ”తి అఞ్ఞం పబ్బతప్పదేసం గన్త్వా గబ్భం రక్ఖిత్వా పుత్తం విజాయి. సో అనుక్కమేన విఞ్ఞుతం పత్తో మహాసరీరో థామసమ్పన్నో సోభగ్గప్పత్తో అఞ్జనపబ్బతో వియ అహోసి. సో ఏకాయ కరేణుయా సద్ధిం సంవాసం కప్పేత్వా “కక్కటకం గణ్హిస్సామీ”తి అత్తనో భరియఞ్చ మాతరఞ్చ ఆదాయ తం హత్థియూథం ఉపసఙ్కమిత్వా పితరం పస్సిత్వా “తాత, అహం కక్కటకం గణ్హిస్సామీ”తి ఆహ. అథ నం పితా “న సక్ఖిస్ససి, తాతా”తి వారేత్వా పునప్పునం వదన్తం “త్వఞ్ఞేవ జానిస్ససీ”తి ఆహ.

సో కుళీరదహం ఉపనిస్సాయ వసన్తే సబ్బవారణే సన్నిపాతేత్వా సబ్బేహి సద్ధిం దహసమీపం గన్త్వా “కిం నో కక్కటకో ఓతరణకాలే గణ్హాతి, ఉదాహు గోచరం గణ్హనకాలే, ఉదాహు ఉత్తరణకాలే”తి పుచ్ఛిత్వా “ఉత్తరణకాలే”తి సుత్వా “తేన హి తుమ్హే కుళీరదహం ఓతరిత్వా యావదత్థం గోచరం గహేత్వా పఠమం ఉత్తరథ, అహం పచ్ఛతో భవిస్సామీ”తి ఆహ. వారణా తథా కరింసు. కుళీరో పచ్ఛతో ఉత్తరన్తం బోధిసత్తం మహాసణ్డాసేన కమ్మారో లోహసలాకం వియ అళద్వయేన పాదే దళ్హం గణ్హి, కరేణుకా బోధిసత్తం అవిజహిత్వా సమీపేయేవ అట్ఠాసి. బోధిసత్తో ఆకడ్ఢన్తో కుళీరం చాలేతుం నాసక్ఖి, కుళీరో పన తం ఆకడ్ఢన్తో అత్తనో అభిముఖం కరోతి. సో మరణభయతజ్జితో బద్ధరవం రవి, సబ్బే వారణా మరణభయతజ్జితా కోఞ్చనాదం కత్వా ముత్తకరీసం చజమానా పలాయింసు, కరేణుకాపిస్స సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ పలాయితుం ఆరభి.

అథ నం సో అత్తనో బద్ధభావం సఞ్ఞాపేత్వా తస్సా అపలాయనత్థం పఠమం గాథమాహ –

౪౯. తత్థ **సిఙ్గీ మిగో**తి సిఙ్గీ సువణ్ణవణ్ణో మిగో. ద్వీహి అళేహి సిఙ్గకిచ్చం సాధేన్తేహి యుత్తతాయ సిఙ్గీతి అత్థో. మిగోతి పన సబ్బపాణసఙ్గాహకవసేన ఇధ కుళీరో వుత్తో. **ఆయతచక్ఖునేత్తో**తి ఏత్థ దస్సనట్ఠేన చక్ఖు, నయనట్ఠేన నేత్తం, ఆయతాని చక్ఖుసఙ్ఖాతాని నేత్తాని అస్సాతి ఆయతచక్ఖునేత్తో, దీఘక్ఖీతి అత్థో. అట్ఠిమేవస్స తచకిచ్చం సాధేతీతి **అట్ఠిత్తచో. తేనాభిభూతో**తి తేన మిగేన అభిభూతో అజ్ఝోత్థతో నిచ్చలం గహితో హుత్వా. **కపణం రుదామీ**తి కారుఞ్ఞప్పత్తో హుత్వా రుదామి విరవామి. **మా హేవ మ**న్తి మం ఏవరూపం బ్యసనప్పత్తం అత్తనో పాణసమం పియసామికం త్వం మా హేవ జహీతి.

అథ సా కరేణుకా నివత్తిత్వా తం అస్సాసయమానా దుతియం గాథమాహ –

౫౦. “అయ్య న తం జహిస్సామి, కుఞ్జరం సట్ఠిహాయనం;
పథబ్యా చాతురన్తాయ, సుప్పియో హోసి మే తువ”న్తి.

తత్థ **సట్ఠిహాయన**న్తి జాతియా సట్ఠివస్సకాలస్మిఞ్హి కుఞ్జరా థామేన పరిహాయన్తి, సా అహం ఏవం థామహీనం ఇమం బ్యసనం పత్తం తం న జహిస్సామి, మా భాయి, ఇమిస్సా హి చతూసు దిసాసు సముద్దం పత్వా ఠితాయ చాతురన్తాయ పథవియా త్వం మయ్హం సుట్ఠు పియోతి.

అథ నం సన్థమ్భేత్వా "అయ్య, ఇదాని తం కుళీరేన సద్ధిం థోకం కథాసల్లాపం లభమానా విస్సజ్జాపేస్సామీ"తి వత్వా కుళీరం యాచమానా తతియం గాథమాహ –

౨౧౧. "యే కుళీరా సముద్దస్మిం, గఙ్గాయ యమునాయ చ;
తేసం త్వం వారిజో సేట్ఠో, ముఞ్చ రోదన్తియా పతి"న్తి.

తస్సత్థో – యే సముద్దే వా గఙ్గాయ వా యమునాయ వా కుళీరా, సబ్బేసం వణ్ణసమ్పత్తియా చ మహన్తత్తేన చ త్వమేవ సేట్ఠో ఉత్తమో. తేన తం యాచామి, మయ్హం రోదమానాయ సామికం ముఞ్చాతి.

కుళీరో తస్సా కథయమానాయ ఇత్థిసద్దే నిమిత్తం గహేత్వా ఆకడ్ఢియమానసో హుత్వా వారణస్స పాదతో అళే వినివేఠేన్తో "అయం విస్సట్ఠో ఇదం నామ కరిస్సతీ"తి న కిఞ్చి అఞ్ఞాసి. అథ నం వారణో పాదం ఉక్ఖిపిత్వా పిట్ఠియం అక్కమి, తావదేవ అట్ఠీని భిజ్జింసు. వారణో తుట్ఠరవం రవి, సబ్బే వారణా సన్నిపతిత్వా కుళీరం నీహరిత్వా మహీతలే ఠపేత్వా మద్దన్తా చుణ్ణవిచుణ్ణమకంసు. తస్స ద్వే అళా సరీరతో భిజ్జిత్వా ఏకమన్తే పతింసు. సో చ కుళీరదహో గఙ్గాయ ఏకాబద్ధో , గఙ్గాయ పూరణకాలే గఙ్గోదకేన పూరతి, ఉదకే మన్దీభూతే దహతో ఉదకం గఙ్గం ఓతరతి. అథ ద్వేపి తే అళా ఉప్లవిత్వా గఙ్గాయ వుయ్హింసు. తేసు ఏకో సముద్దం పావిసి, ఏకం దసభాతికరాజానో ఉదకే కీళమానా లభిత్వా ఆళిఙ్గం నామ ముదిఙ్గం అకంసు. సముద్దం పన పవిట్ఠం అసురా గహేత్వా ఆలమ్బరం నామ భేరిం కారేసుం. తే అపరభాగే సక్కేన సఙ్గామే పరాజితా తం ఛడ్డేత్వా పలాయింసు, అథ నం సక్కో అత్తనో అత్థాయ గణ్హాపేసి. "ఆలమ్బరమేఘో వియ థనతీ"తి తం సన్ధాయ వదన్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉభో జయమ్పతికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు . "తదా కరేణుకా అయం ఉపాసికా అహోసి, వారణో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కక్కటకజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౬౮] ౮. ఆరామదూసకజాతకవణ్ణనా

యో వే సబ్బసమేతానన్తి ఇదం సత్థా దక్ఖిణాగిరిజనపదే అఞ్ఞతరం ఉయ్యానపాలపుత్తం ఆరబ్భ కథేసి. సత్థా కిర వుత్థవస్సో జేతవనా నిక్ఖమిత్వా దక్ఖిణాగిరిజనపదే చారికం చరి. అథేకో ఉపాసకో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా ఉయ్యానే నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకేహి సన్తప్పేత్వా "అయ్యా, ఉయ్యానచారికం చరితుకామా ఇమినా ఉయ్యానపాలేన సద్ధిం చరన్తూ"తి వత్వా "అయ్యానం ఫలాఫలాని దదేయ్యాసీ"తి ఉయ్యానపాలం ఆణాపేసి. భిక్ఖూ చరమానా ఏకం ఛిద్దట్ఠానం దిస్వా "ఇదం ఠానం ఛిద్దం విరళరుక్ఖం, కిం ను ఖో కారణ"న్తి పుచ్ఛింసు. అథ నేసం ఉయ్యానపాలో ఆచిక్ఖి – "ఏకో కిర ఉయ్యానపాలపుత్తో ఉపరోపకేసు ఉదకం ఆసిఞ్చన్తో 'మూలప్పమాణేన ఆసిఞ్చిస్సామీ'తి ఉప్పాటేత్వా మూలప్పమాణేన ఉదకం ఆసిఞ్చి, తేన తం ఠానం ఛిద్దం జాత"న్తి. భిక్ఖూ సత్థు సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ పుబ్బేపి సో కుమారకో ఆరామదూసకోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం విస్ససేనే నామ రఞ్ఞే రజ్జం కారేన్తే ఉస్సవే ఘుట్ఠే ఉయ్యానపాలో "ఉస్సవం కీళిస్సామీ"తి ఉయ్యానవాసినో మక్కటే ఆహ – "ఇదం ఉయ్యానం తుమ్హాకం బహూపకారం , అహం సత్తాహం ఉస్సవం కీళిస్సామి,

తుమ్హే సత్త దివసే ఉపరోపకేసు ఉదకం ఆసిఞ్చథా"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛింసు. సో తేసం చమ్మఘటకే దత్వా పక్కామి. మక్కటా ఉదకం ఆసిఞ్చన్తా ఉపరోపకేసు ఆసిఞ్చింసు. అథ నే మక్కటజేట్ఠకో ఆహ – "ఆగమేథ తావ, ఉదకం నామ సబ్బకాలం దుల్లభం, తం రక్ఖితబ్బం, ఉపరోపకే ఉప్పాటేత్వా మూలప్పమాణం ఞత్వా దీఘమూలకేసు బహుం, రస్సమూలకేసు అప్పం ఉదకం సిఞ్చితుం వట్టతీ"తి. తే "సాధూ"తి వత్వా ఏకచ్చే ఉపరోపకే ఉప్పాటేత్వా గచ్ఛన్తి, ఏకచ్చే తే రోపేత్వా ఉదకం సిఞ్చన్తి.

తస్మిం కాలే బోధిసత్తో బారాణసియం ఏకస్స కులస్స పుత్తో అహోసి, సో కేనచిదేవ కరణీయేన ఉయ్యానం గన్త్వా తే మక్కటే తథా కరోన్తే దిస్వా "కో తుమ్హే ఏవం కారేతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "వానరజేట్ఠకో"తి వుత్తే "జేట్ఠకస్స తావ వో అయం పఞ్ఞా, తుమ్హాకం పన కీదిసీ భవిస్సతీ"తి తమత్థం పకాసేన్తో ఇమం పఠమం గాథమాహ –

౨౨. "యో వే సబ్బసమేతానం, అహువా సేట్ఠసమ్మతో;
తస్సాయం ఏదిసీ పఞ్ఞా, కిమేవ ఇతరా పజా"తి.

తత్థ **సబ్బసమేతాన**న్తి ఇమేసం సబ్బేసం సమానజాతీనం. **అహువా**తి అహోసి. **కిమేవ ఇతరా పజా**తి యా ఇతరా ఏతేసు లామికా పజా, కీదిసా ను ఖో తస్సా పఞ్ఞాతి.

తస్స కథం సుత్వా వానరా దుతియం గాథమాహంసు –

౨౩. "ఏవమేవ తువం బ్రహ్మే, అనఞ్ఞాయ వినిన్దసి;
కథం మూలం అదిస్వాన, రుక్ఖం జఞ్ఞా పతిట్ఠిత"న్తి.

తత్థ **బ్రహ్మే**తి ఆలపనమత్తం. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – త్వం, భో పురిస, కారణాకారణం అజానిత్వా ఏవమేవ అమ్హే వినిన్దసి, రుక్ఖం నామ "గమ్భీరే పతిట్ఠితో వా ఏస, న వా"తి మూలం అనుప్పాటేత్వా కథం ఞాతుం సక్కా, తేన మయం ఉప్పాటేత్వా మూలప్పమాణేన ఉదకం ఆసిఞ్చామాతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో తతియం గాథమాహ –

౨౪. "నాహం తుమ్హే వినిన్దామి, యే చఞ్ఞే వానరా వనే;
విస్ససేనోవ గారయ్హో, యస్సత్థా రుక్ఖరోపకా"తి.

తత్థ **విస్ససేనోవ గారయ్హో**తి బారాణసిరాజా విస్ససేనోయేవ ఏత్థ గరహితబ్బో. **యస్సత్థా రుక్ఖరోపకా**తి యస్సత్థాయ తుమ్హాదిసా రుక్ఖరోపకా జాతాతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా వానరజేట్ఠకో ఆరామదూసకకుమారో అహోసి, పణ్డితపురిసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఆరామదూసకజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౬౯] ౯. సుజాతజాతకవణ్ణనా

న హి వణ్ణేన సమ్పన్నాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికస్స సుణిసం ధనఞ్చయసేట్ఠిధీతరం విసాఖాయ కనిట్ఠభగినిం సుజాతం ఆరబ్భ కథేసి. సా కిర మహన్తేన యసేన అనాథపిణ్డికస్స ఘరం పూరయమానా పావిసి, "మహాకులస్స ధీతా అహ"న్తి మానథద్ధా అహోసి కోధనా చణ్డీ ఫరుసా, సస్సుససురసామికవత్తాని న కరోతి, గేహజనం తజ్జేన్తీ పహరన్తీ చరతి. అథేకదివసం సత్థా పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి పరివుతో అనాథపిణ్డికస్స గేహం గన్త్వా నిసీది. మహాసేట్ఠి ధమ్మం సుణన్తోవ భగవన్తం ఉపనిసీది, తస్మిం ఖణే సుజాతా దాసకమ్మకరేహి సద్ధిం కలహం కరోతి. సత్థా ధమ్మకథం ఠపేత్వా "కిం సద్దో ఏసో"తి ఆహ. ఏసా, భన్తే, కులసుణ్హా అగారవా, నేవస్సా సస్సుససురసామికవత్తం అత్థి, అస్సద్ధా అప్పసన్నా అహోరత్తం కలహం కురుమానా విచరతీతి. తేన హి నం పక్కోసథాతి. సా ఆగన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి.

అథ నం సత్థా "సత్తిమా, సుజాతే, పురిసస్స భరియా, తాసం త్వం కతరా"తి పుచ్ఛి. "భన్తే, నాహం సంఖిత్తేన కథితస్స అత్థం ఆజానామి, విత్థారేన మే కథేథా"తి. సత్థా "తేన హి ఓహితసోతా సుణోహీ"తి వత్వా ఇమా గాథా అభాసి –

"పదుట్ఠచిత్తా అహితానుకమ్పినీ, అఞ్ఞేసు రత్తా అతిమఞ్ఞతే పతిం,
ధనేన కీతస్స వధాయ ఉస్సుకా; యా ఏవరూపా పురిసస్స భరియా,
వధకా చ భరియాతి చ సా పవుచ్చతి. [౧]

"యం ఇత్థియా విన్దతి సామికో ధనం, సిప్పం వణిజ్జఞ్చ కసిం అధిట్ఠహం,
అప్పమ్పి తస్స అపహాతుమిచ్ఛతి; యా ఏవరూపా పురిసస్స భరియా,
చోరీ చ **భరియా**తి చ సా పవుచ్చతి. [౨]

"అకమ్మకామా అలసా మహగ్ఘసా, ఫరుసా చ చణ్డీ చ దురుత్తవాదినీ,
ఉట్ఠాయకానం అభిభుయ్య వత్తతి; యా ఏవరూపా పురిసస్స భరియా,
అయ్యా చ భరియాతి చ సా పవుచ్చతి. [౩]

"యా సబ్బదా హోతి హితానుకమ్పినీ, మాతావ పుత్తం అనురక్ఖతే పతిం,
తతో ధనం సమ్భతమస్స రక్ఖతి; యా ఏవరూపా పురిసస్స భరియా,
మాతా చ **భరియా**తి చ సా పవుచ్చతి. [౪]

"యథాపి జేట్ఠా భగినీ కనిట్ఠకా, సగారవా హోతి సకమ్హి సాధికే,
హిరీమనా భత్తు వసానువత్తినీ; యా ఏవరూపా పురిసస్స భరియా,
భగినీ చ భరియాతి చ సా పవుచ్చతి. [౫]

"యాచీధ దిస్వాన పతిం పమోదతి, సఖీ సఖారంవ చిరస్సమాగతం,
కోలేయ్యకా సీలవతీ పతిబ్బతా; యా ఏవరూపా పురిసస్స భరియా,
సఖీ చ భరియాతి చ సా పవుచ్చతి. [౬]

"అక్కుద్ధసన్తా వధదణ్డతజ్జితా, అదుట్ఠచిత్తా పతినో తితిక్ఖతి,

అక్కోధనా భత్తు వసానువత్తినీ; యా ఏవరూపా పురిసస్స భరియా,

దాసీ చ భరియాతి చ సా పవుచ్చతి”. (అం॰ ని॰ ౭.౬౩); [౭]

ఇమా ఖో, సుజాతే, పురిసస్స సత్త భరియా. తాసు వధకసమా చోరీసమా అయ్యసమాతి ఇమా తిస్సో నిరయే నిబ్బత్తన్తి, ఇతరా చతస్సో నిమ్మానరతిదేవలోకే.

“యాచీధ భరియా వధకాతి వుచ్చతి, చోరీతి అయ్యాతి చ యా పవుచ్చతి;

దుస్సీలరూపా ఫరుసా అనాదరా, కాయస్స భేదా నిరయం వజన్తి తా.

“యాచీధ మాతా భగినీ సఖీతి చ, దాసీతి భరియాతి చ యా పవుచ్చతి;

సీలే ఠితత్తా చిరరత్తసంవుతా, కాయస్స భేదా సుగతిం వజన్తి తా”తి. (అం॰ ని॰ ౭.౬౩);

ఏవం సత్థరి ఇమా సత్త భరియా దస్సేన్తేయేవ సుజాతా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “సుజాతే, త్వం ఇమాసం సత్తన్నం భరియానం కతరా”తి వుత్తే “దాసిసమా అహం, భన్తే”తి వత్వా తథాగతం వన్దిత్వా ఖమాపేసి. ఇతి సత్థా సుజాతం ఘరసుణ్హం ఏకోవాదేనేవ దమేత్వా కతభత్తకిచ్చో జేతవనం గన్త్వా భిక్ఖుసఙ్ఘేన వత్తే దస్సితే గన్ధకుటిం పావిసి. ధమ్మసభాయమ్పి ఖో, భిక్ఖూ, సత్థు గుణకథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, ఏకోవాదేనేవ సత్థా సుజాతం ఘరసుణ్హం దమేత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి మయా సుజాతా ఏకోవాదేనేవ దమితా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేసి. తస్స మాతా కోధనా అహోసి చణ్డా ఫరుసా అక్కోసికా పరిభాసికా. సో మాతు ఓవాదం దాతుకామోపి “అవత్థుకం కథేతుం న యుత్త”న్తి తస్సా అనుసాసనత్థం ఏకం ఉపమం ఓలోకేన్తో చరతి. అథేకదివసం ఉయ్యానం అగమాసి, మాతాపి పుత్తేన సద్ధింయేవ అగమాసి . అథ అన్తరామగ్గే కికీ సకుణో విరవి, బోధిసత్తపరిసా తం సద్దం సుత్వా కణ్ణే పిదహిత్వా “అమ్భో, చణ్డవాచే ఫరుసవాచే మా సద్దమకాసీ”తి ఆహ. బోధిసత్తే పన నాటకపరివారితే మాతరా సద్ధిం ఉయ్యానే విచరన్తే ఏకస్మిం సుపుప్ఫితసాలరుక్ఖే నిలీనా ఏకా కోకిలా మధురేన సరేన వస్సి. మహాజనో తస్సా సద్దేన సమ్మత్తో హుత్వా అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా “సణ్హవాచే సఖిలవాచే ముదువాచే వస్స వస్సా”తి గీవం ఉక్ఖిపిత్వా ఓహితసోతో ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి.

అథ మహాసత్తో తాని ద్వే కారణాని దిస్వా “ఇదాని మాతరం సఞ్ఞాపేతుం సక్ఖిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “అమ్మ, అన్తరామగ్గే కికీసద్దం సుత్వా మహాజనో ‘మా సద్దమకాసి , మా సద్దమకాసీ’తి కణ్ణే పిదహి, ఫరుసవాచా నామ న కస్సచి పియా”తి వత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౫౫. “న హి వణ్ణేన సమ్పన్నా, మఞ్జుకా పియదస్సనా;

ఖరవాచా పియా హోన్తి, అస్మిం లోకే పరమ్హి చ.

౫౬. “నను పస్ససిమం కాళిం, దుబ్బణ్ణం తిలకాహతం;

కోకిలం సణ్హభాణేన, బహూనం పాణినం పియం.

౨౯. "తస్మా సఖిలవాచస్స, మన్తభాణీ అనుద్ధతో;

అత్థం ధమ్మఞ్చ దీపేతి, మధురం తస్స భాసిత"న్తి.

తాసం అయమత్థో – అమ్మ, ఇమే సత్తా పియఙ్గసామాదినా సరీరవణ్ణేన సమన్నాగతా కథానిగ్ఘోసస్స మధురతాయ **మఞ్జుకా,** అభిరూపతాయ **పియదస్సనా** సమానాపి అన్తమసో మాతాపితరోపి అక్కోసపరిభాసాదివసేన పవత్తాయ ఖరవాచాయ సమన్నాగతత్తా **ఖరవాచా** ఇమస్మిఞ్చ పరస్మిఞ్చ లోకే పియా నామ న హోన్తి అన్తరామగ్గే ఖరవాచా కికీ వియ, సణ్హభాణినో పన మట్ఠాయ మధురాయ వాచాయ సమన్నాగతా విరూపాపి పియా హోన్తి. తేన తం వదామి – నను పస్ససి త్వం ఇమం కాళిం దుబ్బణ్ణం సరీరవణ్ణతోపి కాళతరేహి తిలకేహి ఆహతం కోకిలం, యా ఏవం దుబ్బణ్ణా సమానాపి సణ్హభాసనేన బహూనం పియా జాతా. ఇతి యస్మా ఖరవాచో సత్తో లోకే మాతాపితూనమ్పి అప్పియో, తస్మా బహుజనస్స పియభావం ఇచ్ఛన్తో యో సో సఖిలవాచో సణ్హమట్ఠముదువాచో అస్స. పఞ్ఞాసఙ్ఖాతాయ మన్తాయ పరిచ్ఛిన్దిత్వా వచనతో **మన్తభాణీ,** వినా ఉద్ధచ్చేన పమాణయుత్తస్సేవ కథనతో **అనుద్ధతో**. యో హి ఏవరూపో పుగ్గలో పాళిఞ్చ అత్థఞ్చ దీపేతి, తస్స భాసితం కారణసన్నిస్సితం కత్వా పరం అనక్కోసేత్వా కథితతాయ మధురన్తి.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమాహి తీహి గాథాహి మాతు ధమ్మం దేసేత్వా మాతరం సఞ్ఞాపేసి, సా తతో పట్ఠాయ ఆచారసమ్పన్నా అహోసి. బోధిసత్తోపి మాతరం ఏకోవాదేన నిబ్బిసేవనం కత్వా యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బారాణసిరఞ్ఞో మాతా సుజాతా అహోసి, రాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సుజాతజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౭౦] ౧౦. ఉలూకజాతకవణ్ణనా

సబ్బేహి కిర ఞాతీహీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కాకోలూకకలహం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి కాలే కాకా దివా ఉలూకే ఖాదన్తి, ఉలూకా సూరియత్థఙ్గమనతో పట్ఠాయ తత్థ తత్థ సయితానం కాకానం సీసాని ఛిన్దిత్వా తే జీవితక్ఖయం పాపేన్తి. అథేకస్స భిక్ఖునో జేతవనపచ్చన్తే ఏకస్మిం పరివేణే వసన్తస్స సమ్మజ్జనకాలే రుక్ఖతో పతితాని సత్తట్ఠనాళిమత్తానిపి బహుతరానిపి కాకసీసాని ఛడ్డేతబ్బాని హోన్తి. సో తమత్థం భిక్ఖూనం ఆరోచేసి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, అముకస్స కిర భిక్ఖునో వసనట్ఠానే దివసే దివసే ఏత్తకాని నామ కాకసీసాని ఛడ్డేతబ్బాని హోన్తీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛి, భిక్ఖూ "ఇమాయ నామా"తి వత్వా "కదా పట్ఠాయ పన, భన్తే, కాకానఞ్చ ఉలూకానఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం వేరం ఉప్పన్న"న్తి పుచ్ఛింసు, సత్థా "పఠమకప్పికకాలతో పట్ఠాయా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే పఠమకప్పికా మనుస్సా సన్నిపతిత్వా ఏకం అభిరూపం సోభగ్గప్పత్తం ఆచారసమ్పన్నం సబ్బాకారపరిపుణ్ణం పురిసం గహేత్వా రాజానం కరింసు, చతుప్పదాపి సన్నిపతిత్వా ఏకం సీహం రాజానం అకంసు, మహాసముద్దే మచ్ఛా ఆనన్దం నామ మచ్ఛం రాజానం అకంసు. తతో సకుణగణా హిమవన్తపదేసే ఏకస్మిం పిట్ఠిపాసాణే సన్నిపతిత్వా

“మనుస్సేసు రాజా పఞ్ఞాయతి, తథా చతుప్పదేసు చేవ మచ్ఛేసు చ. అమ్హాకం పనన్తరే రాజా నామ నత్థి, అప్పతిస్సవాసో నామ న వట్టతి, అమ్హాకమ్పి రాజానం లద్ధుం వట్టతి, ఏకం రాజట్ఠానే ఠపేతబ్బయుత్తకం జానాథా”తి. తే తాదిసం సకుణం ఓలోకయమానా ఏకం ఉలూకం రోచేత్వా “అయం నో రుచ్చతీ”తి ఆహంసు. అథేకో సకుణో సబ్బేసం అజ్ఝాసయగ్గహణత్థం తిక్ఖత్తుం సావేసి. తస్స సావేన్తస్స ద్వే సావనా అధివాసేత్వా తతియసావనాయ ఏకో కాకో ఉట్ఠాయ “తిట్ఠ తావేతస్స ఇమస్మిం రాజాభిసేకకాలే ఏవరూపం ముఖం భవతి, కుద్ధస్స కీదిసం భవిస్సతి, ఇమినా హి కుద్ధేన ఓలోకితా మయం తత్తకపాలే పక్ఖిత్తలోణం వియ తత్థ తత్థేవ భిజ్జిస్సామ, ఇమం రాజానం కాతుం మయ్హం న రుచ్చతీ”తి ఇమమత్థం పకాసేతుం పఠమం గాథమాహ –

౫౮. “సబ్బేహి కిర ఞాతీహి, కోసియో ఇస్సరో కతో;
సచే ఞాతీహనుఞ్ఞాతో, భణేయ్యాహం ఏకవాచిక”న్తి.

తస్సత్థో – యా ఏసా సావనా వత్తతి, తం సుత్వా వదామి. సబ్బేహి కిర ఇమేహి సమాగతేహి ఞాతీహి అయం కోసియో రాజా కతో. సచే పనాహం ఞాతీహి అనుఞ్ఞాతో భవేయ్యం, ఏత్థ వత్తబ్బం ఏకవాచికం కిఞ్చి భణేయ్యన్తి.

అథ నం అనుజానన్తా సకుణా దుతియం గాథమాహంసు –

౫౯. “భణ సమ్మ అనుఞ్ఞాతో, అత్థం ధమ్మఞ్చ కేవలం;
సన్తి హి దహరా పక్ఖీ, పఞ్ఞవన్తో జుతిన్ధరా”తి.

తత్థ **భణ, సమ్మ, అనుఞ్ఞాతో**తి, సమ్మ, వాయస త్వం అమ్హేహి సబ్బేహి అనుఞ్ఞాతో, యం తే భణితబ్బం, తం భణ. **అత్థం ధమ్మఞ్చ కేవల**న్తి భణన్తో చ కారణఞ్చేవ పవేణిఆగతఞ్చ వచనం అముఞ్చిత్వా భణ. **పఞ్ఞవన్తో జుతిన్ధరా**తి పఞ్ఞాసమ్పన్నా చేవ ఞాణోభాసధరా చ దహరాపి పక్ఖినో అత్థియేవ.

సో ఏవం అనుఞ్ఞాతో తతియం గాథమాహ –

౬౦. “న మే రుచ్చతి భద్దం వో, ఉలూకస్సాభిసేచనం;
అక్కుద్ధస్స ముఖం పస్స, కథం కుద్ధో కరిస్సతీ”తి.

తస్సత్థో – భద్దం తుమ్హాకం హోతు, యం పనేతం తిక్ఖత్తుం సావనవాచాయ ఉలూకస్స అభిసేచనం కరీయతి, ఏతం మయ్హం న రుచ్చతి. ఏతస్స హి ఇదాని తుట్ఠచిత్తస్స అక్కుద్ధస్స ముఖం పస్సథ, కుద్ధో పనాయం కథం కరిస్సతీతి న జానామి, సబ్బథాపి ఏతం మయ్హం న రుచ్చతీతి.

సో ఏవం వత్వా “మయ్హం న రుచ్చతి, మయ్హం న రుచ్చతీ”తి విరవన్తో ఆకాసే ఉప్పతి, ఉలూకోపి నం ఉట్ఠాయ అనుబన్ధి. తతో పట్ఠాయ తే అఞ్ఞమఞ్ఞం వేరం బన్ధింసు. సకుణా సువణ్ణహంసం రాజానం కత్వా పక్కమింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. “తదా రజ్జే అభిసిత్తహంసపోతో అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఉలూకజాతకవణ్ణనా దసమా.

పదుమవగ్గో దుతియో.

తస్సుద్దానం –

పదుమం ముదుపాణీ చ, పలోభనం పనాదకం;

ఖురప్పం సిన్ధవఞ్చేవ, కక్కటా, రామదూసకం;

సుజాతం ఉలూకం దస.

౩. ఉదపానవగ్గో

[౨౭౧] ౧. ఉదపానదూసకజాతకవణ్ణనా

ఆరఞ్ఞికస్స ఇసినోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉదపానదూసకసిఙ్గాలం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర సిఙ్గాలో భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పానీయఉదపానం ఉచ్చారపస్సావకరణేన దూసేత్వా పక్కామి. అథ నం ఏకదివసం ఉదపానసమీపం ఆగతం సామణేరా లేడ్డూహి పహరిత్వా కిలమేసుం, సో తతో పట్ఠాయ తం ఠానం పున నివత్తిత్వాపి న ఓలోకేసి. భిక్ఖూ తం పవత్తిం ఞత్వా ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, ఉదపానదూసకసిఙ్గాలో కిర సామణేరేహి కిలమితకాలతో పట్ఠాయ పున నివత్తిత్వాపి న ఓలోకేసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస సిఙ్గాలో ఉదపానదూసకోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం ఇదమేవ ఇసిపతనం అయమేవ ఉదపానో అహోసి. తదా బోధిసత్తో బారాణసియం కులఘరే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఇసిగణపరివుతో ఇసిపతనే వాసం కప్పేసి. తదా ఏకో సిఙ్గాలో ఇదమేవ ఉదపానం దూసేత్వా పక్కమతి. అథ నం ఏకదివసం తాపసా పరివారేత్వా ఠితా ఏకేనుపాయేన గహేత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం ఆనయింసు. బోధిసత్తో సిఙ్గాలేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౬౧. “ఆరఞ్ఞికస్స ఇసినో, చిరరత్తతపస్సినో;

కిచ్ఛాకతం ఉదపానం, కథం సమ్మ అవాహయీ”తి.

తస్సత్థో – అరఞ్ఞే వసనతాయ **ఆరఞ్ఞికస్స,** ఏసితగుణత్తా **ఇసినో,** చిరరత్తం తపం నిస్సాయ వుత్థత్తా **చిరరత్తతపస్సినో** **కిచ్ఛాకతం** కిచ్ఛేన దుక్ఖేన నిప్ఫాదితం ఉదపానం **కథం** కిమత్థాయ **సమ్మ** సిఙ్గాల, త్వం **అవాహయి** ముత్తకరీసేన అజ్ఝోత్థరి దూసేసి, తం వా ముత్తకరీసం ఏత్థ అవాహయి పాతేసీతి.

తం సుత్వా సిఙ్గాలో దుతియం గాథమాహ –

౬౨. “ఏస ధమ్మో సిఙ్గాలానం, యం పిత్వా ఓహదామసే;

పితుపితామహం ధమ్మో, న తం ఉజ్ఝాతుమరహసీ”తి.

తత్థ **ఏస ధమ్మోతి** ఏస సభావో. **యం పిత్వా ఓహదామసేతి**, సమ్మ, యం మయం యత్థ పానీయం పివామ, తమేవ ఊహదామపి ఓముత్తేమపి, ఏస అమ్హాకం సిఙ్గాలానం ధమ్మోతి దస్సేతి. **పితుపితామహన్తి** పితూనఞ్చ పితామహానఞ్చ నో ఏస ధమ్మో. **న తం ఉజ్ఝితుమరహసీతి** తం అమ్హాకం పవేణిఆగతం ధమ్మం సభావం త్వం ఉజ్ఝితుం న అరహసి, న యుత్తం తే ఏత్థ కుజ్ఝితున్తి.

అథస్స బోధిసత్తో తతియం గాథమాహ –

౬౩. “యేసం వో ఏదిసో ధమ్మో, అధమ్మో పన కీదిసో;
మా వో ధమ్మం అధమ్మం వా, అద్దసామ కుదాచన”న్తి.

తత్థ **మా వోతి** తుమ్హాకం ధమ్మం వా అధమ్మం వా న మయం కదాచి అద్దసామాతి.

ఏవం బోధిసత్తో తస్స ఓవాదం దత్వా “మా పున ఆగచ్ఛా”తి ఆహ. సో తతో పట్ఠాయ పున నివత్తిత్వాపి న ఓలోకేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఉదపానదూసకో అయమేవ సిఙ్గాలో అహోసి, గణసత్థా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఉదపానదూసకజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౭౨] ౨. బ్యగ్ఘజాతకవణ్ణనా

యేన మిత్తేన సంసగ్గాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకాలికం ఆరబ్భ కథేసి. కోకాలికవత్థు తేరసకనిపాతే **తక్కారియజాతకే** (జా॰ ౧.౧౩.౧౦౪ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. కోకాలికో పన “సారిపుత్తమోగ్గల్లానే గహేత్వా ఆగమిస్సామీ”తి కోకాలికరట్ఠతో జేతవనం ఆగన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా థేరే ఉపసఙ్కమిత్వా “ఆవుసో, కోకాలికరట్ఠవాసినో మనుస్సా తుమ్హే పక్కోసన్తి, ఏథ గచ్ఛామా”తి ఆహ. “గచ్ఛ త్వం, ఆవుసో, న మయం ఆగచ్ఛామా”తి. సో థేరేహి పటిక్ఖిత్తో సయమేవ అగమాసి. అథ భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, కోకాలికో సారిపుత్తమోగ్గల్లానేహి సహాపి వినాపి వత్తితుం న సక్కోతి, సంయోగమ్పి న సహతి, వియోగమ్పి న సహతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి కోకాలికో సారిపుత్తమోగ్గల్లానేహి నేవ సహ, న వినా వత్తితుం సక్కోతీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అఞ్ఞతరస్మిం అరఞ్ఞాయతనే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్స విమానతో అవిదూరే అఞ్ఞతరస్మిం వనప్పతిజేట్ఠకే అఞ్ఞా రుక్ఖదేవతా వసతి. తస్మిం వనసణ్డే సీహో చ బ్యగ్ఘో చ వసన్తి. తేసం భయేన కోచి తత్థ న ఖేత్తం కరోతి, న రుక్ఖం ఛిన్దతి, నివత్తిత్వా ఓలోకేతుం సమత్థో నామ నత్థి. తే పన సీహబ్యగ్ఘా నానప్పకారే మిగే వధిత్వా ఖాదన్తి, ఖాదితావసేసం తత్థేవ పహాయ గచ్ఛన్తి. తేన సో వనసణ్డో అసుచికుణపగన్ధో హోతి. అథ ఇతరా రుక్ఖదేవతా అన్ధబాలా కారణాకారణం అజానమానా ఏకదివసం బోధిసత్తం ఆహ – “సమ్మ, ఏతే నో సీహబ్యగ్ఘే నిస్సాయ వనసణ్డో అసుచికుణపగన్ధో జాతో, అహం ఏతే పలాపేమీ”తి. బోధిసత్తో “సమ్మ, ఇమే ద్వే నిస్సాయ అమ్హాకం

విమానాని రక్ఖియన్తి, ఏతేసు పలాయన్తేసు విమానాని నో వినస్సిస్సన్తి, సీహబ్యగ్ఘానం పదం అపస్సన్తా మనుస్సా సబ్బం వనం ఛిన్దిత్వా ఏకఙ్గణం కత్వా ఖేత్తాని కరిస్సన్తి, మా తే ఏవం రుచ్చీ"తి వత్వా పురిమా ద్వే గాథా అవోచ –

౬౪. "యేన మిత్తేన సంసగ్గా, యోగక్ఖేమో విహియ్యతి;
పుబ్బేవజ్ఝాభవం తస్స, రక్ఖే అక్ఖీవ పణ్డితో.

౬౫. "యేన మిత్తేన సంసగ్గా, యోగక్ఖేమో పవడ్ఢతి;
కరేయ్యత్తసమం వుత్తిం, సబ్బకిచ్చేసు పణ్డితో"తి.

తత్థ **యేన మిత్తేన సంసగ్గా**తి యేన పాపమిత్తేన సద్ధిం సంసగ్గహేతు సంసగ్గకారణా, యేన సద్ధిం దస్సనసంసగ్గో సవనసంసగ్గో కాయసంసగ్గో సముల్లపనసంసగ్గో పరిభోగసంసగ్గోతి ఇమస్స పఞ్చవిధస్స సంసగ్గస్స కతత్తాతి అత్థో. **యోగక్ఖేమో**తి కాయచిత్తసుఖం. తఞ్హి దుక్ఖయోగతో ఖేమత్తా ఇధ యోగక్ఖేమోతి అధిప్పేతం. **విహియ్యతీ**తి పరిహాయతి. **పుబ్బేవజ్ఝాభవం తస్స, రక్ఖే అక్ఖీవ పణ్డితో**తి తస్స పాపమిత్తస్స అజ్ఝాభవం తేన అభిభవితబ్బం అత్తనో లాభయసజీవితం, యథా నం సో న అజ్ఝాభవతి, తథా పఠమతరమేవ అత్తనో అక్ఖీ వియ పణ్డితో పురిసో రక్ఖేయ్య.

దుతియగాథాయ **యేనా**తి యేన కల్యాణమిత్తేన సహ సంసగ్గకారణా. **యోగక్ఖేమో పవడ్ఢతీ**తి కాయచిత్తసుఖం వడ్ఢతి. **కరేయ్యత్తసమం వుత్తి**న్తి తస్స కల్యాణమిత్తస్స సబ్బకిచ్చేసు పణ్డితో పురిసో యథా అత్తనో జీవితవుత్తిఞ్చ ఉపభోగపరిభోగవుత్తిఞ్చ కరోతి, ఏవమేతం సబ్బం కరేయ్య, అధికమ్పి కరేయ్య, హీనం పన న కరేయ్యాతి.

ఏవం బోధిసత్తేన కారణే కథితేపి సా బాలదేవతా అనుపధారేత్వా ఏకదివసం భేరవరూపారమ్మణం దస్సేత్వా తే సీహబ్యగ్ఘే పలాపేసి. మనుస్సా తేసం పదవలఞ్జం అదిస్వా "సీహబ్యగ్ఘా అఞ్ఞం వనసణ్డం గతా"తి ఞత్వా వనసణ్డస్స ఏకపస్సం ఛిన్దింసు. దేవతా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "అహం, సమ్మ, తవ వచనం అకత్వా తే పలాపేసిం, ఇదాని తేసం గతభావం ఞత్వా మనుస్సా వనసణ్డం ఛిన్దన్తి, కిం ను ఖో కాతబ్బ"న్తి వత్వా "ఇదాని తే అసుకవనసణ్డే నామ వసన్తి, గన్త్వా తే ఆనేహీ"తి వుత్తా తత్థ గన్త్వా తేసం పురతో ఠత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ తతియం గాథమాహ –

౬౬. "ఏథ బ్యగ్ఘా నివత్తవ్హో, పచ్చుపేథ మహావనం;
మా వనం ఛిన్ది నిబ్యగ్ఘం, బ్యగ్ఘా మాహేసు నిబ్బనా"తి.

తత్థ **బ్యగ్ఘా**తి ఉభోపి తే బ్యగ్ఘనామేనేవాలపన్తీ ఆహ. **నివత్తవ్హో**తి నివత్తథ. **పచ్చుపేథ మహావనన్తి** తం మహావనం పచ్చుపేథ పున ఉపగచ్ఛథ, అయమేవ వా పాఠో. **మా వనం ఛిన్ది నిబ్యగ్ఘన్తి** అమ్హాకం వసనకవనసణ్డం ఇదాని తుమ్హాకం అభావేన నిబ్యగ్ఘం మనుస్సా మా ఛిన్దింసు. **బ్యగ్ఘా మాహేసు నిబ్బనా**తి తుమ్హాదిసా చ బ్యగ్ఘరాజానో అత్తనో వసనట్ఠానా పలాయితత్తా నిబ్బనా వసనట్ఠానభూతేన వనేన విరహితా మా అహేసుం. తే ఏవం తాయ దేవతాయ యాచియమానాపి "గచ్ఛ త్వం, న మయం ఆగమిస్సామా"తి పటిక్ఖిపింసుయేవ. దేవతా ఏకికావ వనసణ్డం పచ్చాగఞ్ఛి. మనుస్సాపి కతిపాహేనేవ సబ్బం వనం ఛిన్దిత్వా ఖేత్తాని కరిత్వా కసికమ్మం కరింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అపణ్డితా దేవతా కోకాలికో అహోసి, సీహో సారిపుత్తో, బ్యగ్ఘో మోగ్గల్లానో, పణ్డితదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

బ్యగ్ఘజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౭౩] ౩. కచ్ఛపజాతకవణ్ణనా

కో ను ఉద్ధితభత్తోవాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరాజస్స ద్విన్నం మహామత్తానం కలహవూపసమనం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు దుకనిపాతే కథితమేవ.

అతీతే పన బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా కామే పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తపదేసే గఙ్గాతీరే అస్సమపదం మాపేత్వా తత్థ అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో వాసం కప్పేసి. ఇమస్మిం కిర జాతకే బోధిసత్తో పరమమజ్ఝత్తో అహోసి, ఉపేక్ఖాపారమిం పూరేసి. తస్స పణ్ణసాలద్వారే నిసిన్నస్స ఏకో పగబ్భో దుస్సీలో మక్కటో ఆగన్త్వా కణ్ణసోతేసు అఙ్గజాతేన సలాకపవేసనకమ్మం కరోతి, బోధిసత్తో అవారేత్వా మజ్ఝత్తో హుత్వా నిసీదతియేవ. అథేకదివసం ఏకో కచ్ఛపో ఉదకా ఉత్తరిత్వా గఙ్గాతీరే ముఖం వివరిత్వా ఆతపం తప్పన్తో నిద్దాయతి. తం దిస్వా సో లోలవానరో తస్స ముఖే సలాకపవేసనకమ్మం అకాసి. అథస్స కచ్ఛపో పబుజ్ఝిత్వా అఙ్గజాతం సముగ్గే పక్ఖిపన్తో వియ డంసి, బలవవేదనా ఉప్పజ్జి. వేదనం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో “కో ను ఖో మం ఇమమ్హా దుక్ఖా మోచేయ్య, కస్స సన్తికం గచ్ఛామీ”తి చిన్తేత్వా “అఞ్ఞో మం ఇమమ్హా దుక్ఖా మోచేతుం సమత్థో నత్థి అఞ్ఞత్ర తాపసేన, తస్సేవ సన్తికం మయా గన్తుం వట్టతీ”తి కచ్ఛపం ద్వీహి హత్థేహి ఉక్ఖిపిత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికం అగమాసి. బోధిసత్తో తేన దుస్సీలమక్కటేన సద్ధిం దవం కరోన్తో పఠమం గాథమాహ –

౬౭. “కో ను ఉద్ధితభత్తోవ, పూరహత్థోవ బ్రాహ్మణో;
కహం ను భిక్ఖం అచరి, కం సద్ధం ఉపసఙ్కమీ”తి.

తత్థ **కో ను ఉద్ధితభత్తోవా**తి కో ను ఏస వడ్ఢితభత్తో వియ, ఏకం వడ్ఢితభత్తం భత్తపూరపాతిం హత్థేహి గహేత్వా వియ కో ను ఏసో ఆగచ్ఛతీతి అత్థో. **పూరహత్థోవ బ్రాహ్మణో**తి కత్తికమాసే వాచనకం లభిత్వా పూరహత్థో బ్రాహ్మణో వియ చ కో ను ఖో ఏసోతి వానరం సన్ధాయ వదతి. **కహం ను భిక్ఖం అచరీ**తి, భో వానర, కస్మిం పదేసే అజ్జ త్వం భిక్ఖం అచరి. **కం సద్ధం ఉపసఙ్కమీ**తి కతరం నామ పుబ్బపేతే ఉద్దిస్స కతం సద్ధభత్తం, కతరం వా సద్ధం పుగ్గలం త్వం ఉపసఙ్కమి, కుతో తే అయం దేయ్యధమ్మో లద్ధోతి దీపేతి.

తం సుత్వా దుస్సీలవానరో దుతియం గాథమాహ –

౬౮. “అహం కపిస్మి దుమ్మేధో, అనామాసాని ఆమసిం;
త్వం మం మోచయ భద్దం తే, ముత్తో గచ్ఛేయ్య పబ్బత”న్తి.

తత్థ **అహం కపిస్మి దుమ్మేధో**తి భద్దం తే అహం అస్మి దుమ్మేధో చపలచిత్తో మక్కటో. **అనామాసాని ఆమసి**న్తి అనామసితబ్బట్ఠానాని ఆమసిం. **త్వం మం మోచయ భద్దం తే**తి త్వం దయాలు అనుకమ్పకో మం ఇమమ్హా దుక్ఖా

మోచేహి, **భద్దం** తే హోతు. **ముత్తో గచ్ఛేయ్య పబ్బత**న్తి సోహం తవానుభావేన ఇమమ్హా బ్యసనా ముత్తో పబ్బతమేవ గచ్ఛేయ్యం, న తే పున చక్ఖుపథే అత్తానం దస్సేయ్యన్తి.

బోధిసత్తో తస్మిం కారుఞ్ఞేన కచ్ఛపేన సద్ధిం సల్లపన్తో తతియం గాథమాహ –

౬౯. “కచ్ఛపా కస్సపా హోన్తి, కోణ్డఞ్ఞా హోన్తి మక్కటా;

ముఞ్చ కస్సప కోణ్డఞ్ఞం, కతం మేథునకం తయా”తి.

తస్సత్థో – కచ్ఛపా నామ కస్సపగోత్తా హోన్తి, మక్కటా కోణ్డఞ్ఞగోత్తా, కస్సపకోణ్డఞ్ఞానఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆవాహవివాహసమ్బన్ధో అత్థి. అద్ధా తయిదం లోలేన దుస్సీలమక్కటేన తయా సద్ధిం, తయా చ దుస్సీలేన ఇమినా మక్కటేన సద్ధిం గోత్తసదిసతాసఙ్ఖాతస్స మేథునధమ్మస్స అనుచ్ఛవికం దుస్సీల్యకమ్మసఙ్ఖాతమ్పి మేథునకం కతం, తస్మా **ముఞ్చ, కస్సప, కోణ్డఞ్ఞ**న్తి.

కచ్ఛపో బోధిసత్తస్స వచనం సుత్వా కారణేన పసన్నో వానరస్స అఙ్గజాతం ముఞ్చి. మక్కటో ముత్తమత్తోవ బోధిసత్తం వన్దిత్వా పలాతో, పున తం ఠానం నివత్తిత్వాపి న ఓలోకేసి. కచ్ఛపోపి బోధిసత్తం వన్దిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. బోధిసత్తోపి అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కచ్ఛపవానరా ద్వే మహామత్తా అహేసుం, తాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కచ్ఛపజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౭౪] ౪. లోలజాతకవణ్ణనా

కాయం బలాకా సిఖినీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం లోలభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి ధమ్మసభం ఆనీతం సత్థా “న త్వం భిక్ఖు ఇదానేవ లోలో, పుబ్బేపి లోలోయేవ, లోలతాయేవ చ జీవితక్ఖయం పత్తో, తం నిస్సాయ పోరాణకపణ్డితాపి అత్తనో వసనట్ఠానా పరిబాహిరా అహేసు”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసిసేట్ఠినో మహానసే భత్తకారకో పుఞ్ఞత్థాయ నీళపచ్ఛిం ఠపేసి. తదా బోధిసత్తో పారావతయోనియం నిబ్బత్తిత్వా తత్థ వాసం కప్పేసి. అథేకో లోలకాకో మహానసమత్థకేన గచ్ఛన్తో నానప్పకారం మచ్ఛమంసవికతిం దిస్వా పిపాసాభిభూతో “కం ను ఖో నిస్సాయ సక్కా భవేయ్యం ఓకాసం లద్ధు”న్తి చిన్తేత్వా బోధిసత్తం దిస్వా “ఇమం నిస్సాయ సక్కా”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా తస్స గోచరాయ అరఞ్ఞగమనకాలే పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధి. అథ నం బోధిసత్తో “మయం ఖో, కాక, అఞ్ఞగోచరా, త్వమ్పి అఞ్ఞగోచరో, కిం ను ఖో మం అనుబన్ధసీ”తి ఆహ. “తుమ్హాకం, సామి, కిరియా మయ్హం రుచ్చతి, అహమ్పి తుమ్హేహి సమానగోచరో హుత్వా తుమ్హే ఉపట్ఠాతుం ఇచ్ఛామీ”తి. బోధిసత్తో సమ్పటిచ్ఛి. సో తేన సద్ధిం గోచరభూమియం ఏకగోచరం చరన్తో వియ ఓసక్కిత్వా గోమయరాసిం విద్ధంసేత్వా పాణకే ఖాదిత్వా కుచ్ఛిపూరం కత్వా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా “తుమ్హే ఏత్తకం కాలం చరథేవ, నను భోజనే నామ పమాణం ఞాతుం వట్టతి, ఏథ నాతిసాయమేవ గచ్ఛామా”తి ఆహ. బోధిసత్తో తం ఆదాయ వసనట్ఠానం అగమాసి. భత్తకారకో

“అమ్హాకం పారావతో సహాయం గహేత్వా ఆగతో”తి కాకస్సాపి ఏకం ఛుసపచ్ఛిం ఠపేసి. కాకోపి చతూహపఞ్చాహం తేనేవ నీహారేన వసి.

అథేకదివసం సేట్ఠినో బహుమచ్ఛమంసం ఆహరియిత్థ, కాకో తం దిస్వా లోభాభిభూతో పచ్చూసకాలతో పట్ఠాయ నిత్థునన్తో నిపజ్జి. అథ నం పునదివసే బోధిసత్తో “ఏహి, సమ్మ, గోచరాయ పక్కమిస్సామా”తి ఆహ. “తుమ్హే గచ్ఛథ, మయ్హం అజిణ్ణాసఙ్కా అత్థీ”తి. “సమ్మ, కాకానం అజీరకో నామ నత్థి, దీపవట్టిమత్తమేవ హి తుమ్హాకం కుచ్ఛియం థోకం తిట్ఠతి, సేసం అక్ఖోహటమత్తమేవ జీరతి, మమ వచనం కరోహి, మా ఏతం మచ్ఛమంసం దిస్వా ఏవమకాసీ”తి. “సామి, కిం నామేతం కథేథ, అజిణ్ణాసఙ్కావ మయ్హ”న్తి. “తేన హి అప్పమత్తో హోహీ”తి తం ఓవదిత్వా బోధిసత్తో పక్కామి.

భత్తకారకోపి నానామచ్ఛమంసవికతియో సమ్పాదేత్వా సరీరతో సేదం అపనేన్తో మహానసద్వారే అట్ఠాసి. కాకో “అయం ఇదాని కాలో మంసం ఖాదితు”న్తి గన్త్వా రసకరోటిమత్థకే నిసీది. భత్తకారకో “కిరీ”తి సద్దం సుత్వా నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తో కాకం దిస్వా పవిసిత్వా తం గహేత్వా సకలసరీరలోమం లుఞ్చిత్వా మత్థకే చూళం ఠపేత్వా సిఙ్గీవేరమరిచాదీని పిసిత్వా తక్కేన ఆలోళేత్వా “త్వం అమ్హాకం సేట్ఠినో మచ్ఛమంసం ఉచ్ఛిట్ఠకం కరోసీ”తి సకలసరీరమస్స మక్ఖేత్వా ఖిపిత్వా నీళపచ్ఛియం పాతేసి, బలవవేదనా ఉప్పజ్జి. బోధిసత్తో గోచరభూమితో ఆగన్త్వా తం నిత్థునన్తం దిస్వా దవం కరోన్తో పఠమం గాథమాహ –

౭౦. “కాయం బలాకా సిఖినీ, చోరీ లఙ్ఘిపితామహా;
ఓరం బలాకే ఆగచ్ఛ, చణ్డో మే వాయసో సఖా”తి.

తత్థ **కాయం బలాకా సిఖినీ**తి తం కాకం తస్స బహలతక్కేన మక్ఖితసరీరసేతవణ్ణత్తా మత్థకే చ సిఖాయ ఠపితత్తా “కా ఏసా బలాకా సిఖినీ”తి పుచ్ఛన్తో ఆలపతి. **చోరీ**తి కులస్స అననుఞ్ఞాయ కులఘరం, కాకస్స వా అరుచియా పచ్ఛిం పవిట్ఠత్తా “చోరీ”తి వదతి. **లఙ్ఘిపితామహా**తి లఙ్ఘీ వుచ్చతి ఆకాసే లఙ్ఘనతో మేఘో, బలాకా చ నామ మేఘసద్దేన గబ్భం గణ్హన్తీతి మేఘసద్దో బలాకానం పితా, మేఘో పితామహో హోతి. తేనాహ “లఙ్ఘిపితామహా”తి. **ఓరం బలాకే ఆగచ్ఛా**తి, అమ్భో బలాకే, ఇతో ఏహి. **చణ్డో మే వా యసో సఖా**తి మయ్హం సఖా పచ్ఛిసామికో వాయసో చణ్డో ఫరుసో , సో ఆగతో తం దిస్వా కణయసదిసేన తుణ్డేన కోట్టేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేయ్య, తస్మా యావ వాయసో నాగచ్ఛతి, తావ పచ్ఛితో ఓతరిత్వా ఇతో ఏహి, సీఘం పలాయస్సూతి వదతి.

తం సుత్వా కాకో దుతియం గాథమాహ –

౭౧. “నాహం బలాకా సిఖినీ, అహం లోలోస్మి వాయసో;
అకత్వా వచనం తుయ్హం, పస్స లూనోస్మి ఆగతో”తి.

తత్థ **ఆగతో**తి త్వం ఇదాని గోచరభూమితో ఆగతో, మం లూనం పస్సాతి అత్థో.

తం సుత్వా బోధిసత్తో తతియం గాథమాహ –

౭౨. “పునపాపజ్జసీ సమ్మ, సీలఞ్హి తవ తాదిసం;
న హి మానుసకా భోగా, సుభుఞ్జా హోన్తి పక్ఖినా”తి.

తత్థ **పునపాపజ్జసీ సమ్మా**తి సమ్మ వాయస, పునపి త్వం ఏవరూపం దుక్ఖం పటిలభిస్ససేవ, నత్థి తే ఏత్తకేన మోక్ఖో. కింకారణా? **సీలఞ్హి తవ తాదిసం** పాపకం, యస్మా తవ ఆచారసీలం తాదిసం దుక్ఖాధిగమస్సేవ అనురూపం. **న హి మానుసకా**తి మనుస్సా నామ మహాపుఞ్ఞా, తిరచ్ఛానగతానం తథారూపం పుఞ్ఞం నత్థి, తస్మా మానుసకా భోగా తిరచ్ఛానగతేన పక్ఖినా న భుఞ్జీయన్తీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా బోధిసత్తో "ఇతో దాని పట్ఠాయ మయా ఏత్థ వసితుం న సక్కా"తి ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ అగమాసి. కాకోపి నిత్థునన్తో తత్థేవ కాలమకాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే లోలభిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి. "తదా లోలకాకో లోలభిక్ఖు అహోసి, పారావతో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

లోలజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౭౫] ౫. రుచిరజాతకవణ్ణనా

కాయం బలాకా రుచిరాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం లోలభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ద్వేపి వత్థూని పురిమసదిసానేవ గాథాపి.

౭౩. "కాయం బలాకా రుచిరా, కాకనీళస్మిమచ్ఛతి;
చణ్డో కాకో సఖా మయ్హం, యస్స చేతం కులావకం.

౭౪. "నను మం సమ్మ జానాసి, దిజ సామాకభోజన;
అకత్వా వచనం తుయ్హం, పస్స లూనోస్మి ఆగతో.

౭౫. "పునపాపజ్జసీ సమ్మ, సీలఞ్హి తవ తాదిసం;
న హి మానుసకా భోగా, సుభుఞ్జా హోన్తి పక్ఖినా"తి. –

గాథా హి ఏకన్తరికాయేవ.

తత్థ "**రుచిరా**"తి తక్కమక్ఖితసరీరతాయ సేతవణ్ణతం సన్ధాయ వదతి. రుచిరా పియదస్సనా, పణ్డరాతి అత్థో. **కాకనీళస్మి**న్తి కాకకులావకే. "కాకనిడ్డస్మి"న్తిపి పాఠో. **దిజా**తి కాకో పారేవతం ఆలపతి. **సామాకభోజనా**తి తిణబీజభోజన. సామాకగ్గహణేన హేత్థ సబ్బమ్పి తిణబీజం గహితం. ఇధాపి బోధిసత్తో "న ఇదాని సక్కా ఇతో పట్ఠాయ మయా ఏత్థ వసితు"న్తి ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే లోలభిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి. "తదా లోలకాకో లోలభిక్ఖు అహోసి, పారావతో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

రుచిరజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౨౭౬] ౬. కురుధమ్మజాతకవణ్ణనా

తవ సద్ధఞ్చ సీలఞ్చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం హంసఘాతకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థివాసినో ద్వే సహాయకా భిక్ఖూ పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదా యేభుయ్యేన ఏకతో విచరన్తి. తే ఏకదివసం అచిరవతిం గన్త్వా న్హత్వా వాలుకపులినే ఆతపం తప్పమానా సారణీయకథం కథేన్తా అట్ఠంసు, తస్మిం ఖణే ద్వే హంసా ఆకాసేన గచ్ఛన్తి. అథేకో దహరభిక్ఖు సక్ఖరం గహేత్వా "ఏకస్స హంసపోతకస్స అక్ఖిం పహరిస్సామీ"తి ఆహ, ఇతరో "న సక్ఖిస్ససీ"తి ఆహ. "తిట్ఠతు ఇమస్మిం పస్సే అక్ఖి, పరపస్సే అక్ఖిం పహరిస్సామీ"తి. "ఇదమ్పి న సక్ఖిస్ససియేవా"తి. "తేన హి ఉపధారేహీ"తి తియంసం సక్ఖరం గహేత్వా హంసస్స పచ్ఛాభాగే ఖిపి. హంసో సక్ఖరసద్దం సుత్వా నివత్తిత్వా ఓలోకేసి, అథ నం ఇతరో వట్టసక్ఖరం గహేత్వా పరపస్సే అక్ఖిమ్హి పహరిత్వా ఓరిమక్ఖినా నిక్ఖమాపేసి. హంసో విరవన్తో పరివత్తిత్వా తేసం పాదమూలేయేవ పతి. తత్థ తత్థ ఠితా భిక్ఖూ దిస్వా ఆగన్త్వా "ఆవుసో, ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా అననుచ్ఛవికం వో కతం పాణాతిపాతం కరోన్తేహీ"తి వత్వా తే ఆదాయ తథాగతస్స దస్సేసుం. సత్థా "సచ్చం, కిర తయా భిక్ఖు పాణాతిపాతో కతో"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు, కస్మా ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా ఏవమకాసి, పోరాణకపణ్డితా అనుప్పన్నే బుద్ధే అగారమజ్ఝే సంకిలిట్ఠవాసం వసమానా అప్పమత్తకేసుపి ఠానేసు కుక్కుచ్చం కరింసు, త్వం పన ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా కుక్కుచ్చమత్తమ్పి న అకాసి, నను నామ భిక్ఖునా కాయవాచాచిత్తేహి సఞ్ఞతేన భవితబ్బ"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కురురట్ఠే ఇన్దపత్థనగరే ధనఞ్చయే కోరబ్యే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గహేత్వా అనుపుబ్బేన విఞ్ఞుతం పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పితరా ఓపరజ్జే పతిట్ఠాపితో అపరభాగే పితు అచ్చయేన రజ్జం పత్వా దస రాజధమ్మే అకోపేన్తో కురుధమ్మే వత్తిత్థ. కురుధమ్మో నామ పఞ్చ సీలాని, తాని బోధిసత్తో పరిసుద్ధాని కత్వా రక్ఖి. యథా చ బోధిసత్తో, ఏవమస్స మాతా అగ్గమహేసీ కనిట్ఠభాతా ఉపరాజా పురోహితో బ్రాహ్మణో రజ్జుగాహకో అమచ్చో సారథి సేట్ఠి దోణమాపకో మహామత్తో దోవారికో నగరసోభినీ వణ్ణదాసీతి ఏవమేతే.

"రాజా మాతా మహేసీ చ, ఉపరాజా పురోహితో;
రజ్జుకో సారథి సేట్ఠి, దోణో దోవారికో తథా;
గణికేకాదస జనా, కురుధమ్మే పతిట్ఠితా"తి.

ఇతి ఇమే సబ్బేపి పరిసుద్ధాని కత్వా పఞ్చ సీలాని రక్ఖింసు. రాజా చతూసు నగరద్వారేసు చ నగరమజ్ఝే చ నివేసనద్వారే చాతి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం ఛసతసహస్సం ధనం విస్సజ్జేన్తో సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా దానం అదాసి, తస్స పన దానజ్ఝాసయతా దానాభిరతతా సకలజమ్బుదీపం అజ్ఝోత్థరి. తస్మిం కాలే కాలిఙ్గరట్ఠే దన్తపురనగరే కాలిఙ్గరాజా రజ్జం కారేసి. తస్స రట్ఠే దేవో న వస్సి, తస్మిం అవస్సన్తే సకలరట్ఠే ఛాతకం జాతం, ఆహారవిపత్తియా చ మనుస్సానం రోగో ఉదపాది, దుబ్బుట్ఠిభయం ఛాతకభయం రోగభయన్తి తీణి భయాని ఉప్పజ్జింసు. మనుస్సా నిగ్గహణా దారకే హత్థేసు గహేత్వా తత్థ తత్థ విచరన్తి.

సకలరట్ఠవాసినో ఏకతో హుత్వా దన్తపురం గన్త్వా రాజద్వారే ఉక్కుట్ఠిమకంసు. రాజా వాతపానం నిస్సాయ ఠితో తం సద్దం సుత్వా "కిం కారణా ఏతే విరవన్తీ"తి పుచ్ఛి. "మహారాజ , సకలరట్ఠే తీణి భయాని ఉప్పన్నాని, దేవో న వస్సతి, సస్సాని న విపన్నాని, ఛాతకం జాతం. మనుస్సా దుబ్భోజనా రోగాభిభూతా నిగ్గహణా పుత్తే హత్థేసు గహేత్వా విచరన్తి, దేవం వస్సాపేహి మహారాజా"తి. "పోరాణకరాజానో దేవే అవస్సన్తే కిం కరోన్తీ"తి? "పోరాణకరాజానో, మహారాజ, దేవే

అవస్సన్తే దానం దత్వా ఉపోసథం అధిట్ఠాయ సమాదిన్నసీలా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా దబ్బసన్థరే సత్తాహం నిపజ్జన్తి, తదా దేవో వస్సతీ"తి. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా అకాసి. ఏవం సన్తేపి దేవో న వస్సి.

రాజా అమచ్చే పుచ్ఛి – "అహం కత్తబ్బకిచ్చం అకాసిం, దేవో న వస్సతి, కిన్తి కరోమా"తి? "మహారాజ, ఇన్దపత్థనగరే ధనఞ్చయస్స కోరబ్యరఞ్ఞో అఞ్జనవణ్ణో నామ మఙ్గలహత్థీ అత్థి, తం ఆనేస్సామ, ఏవం సన్తే దేవో వస్సతీ"తి. "సో రాజా బలవాహనసమ్పన్నో దుప్పసహో, కథమస్స హత్థిం ఆనేస్సామా"తి? "మహారాజ, తేన సద్ధిం యుద్ధకిచ్చం నత్థి, దానజ్ఝాసయో రాజా దానాభిరతో యాచితో సమానో అలఙ్కతసీసమ్పి ఛిన్దిత్వా పసాదసమ్పన్నాని అక్ఖీనిపి ఉప్పాటేత్వా సకలరజ్జమ్పి నియ్యాదేత్వా దదేయ్య, హత్థిమ్హి వత్తబ్బమేవ నత్థి, అవస్సం యాచితో దస్సతీ"తి. "కే పన తం యాచితుం సమత్థా"తి? "బ్రాహ్మణా, మహారాజా"తి. రాజా బ్రాహ్మణగామతో అట్ఠ బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా సక్కారసమ్మానం కత్వా హత్థిం యాచనత్థాయ పేసేసి. తే పరిబ్బయం ఆదాయ అద్ధికవేసం గహేత్వా సబ్బత్థ ఏకరత్తివాసేన తురితగమనం గన్త్వా కతిపాహం నగరద్వారే దానసాలాసు భుఞ్జిత్వా సరీరం సన్తప్పేత్వా "కదా రాజా దానగ్గం ఆగచ్ఛిస్సతీ"తి పుచ్ఛింసు. మనుస్సా "పక్ఖస్స తయో దివసే చాతుద్దసే పన్నరసే అట్ఠమియఞ్చ ఆగచ్ఛతి, స్వే పన పుణ్ణమీ, తస్మా స్వే ఆగచ్ఛిస్సతీ"తి వదింసు.

బ్రాహ్మణా పునదివసే పాతోవ గన్త్వా పాచీనద్వారే అట్ఠంసు. బోధిసత్తో పాతోవ న్హాత్వా గత్తానులిత్తో సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధవరగతో మహన్తేన పరివారేన పాచీనద్వారేన దానసాలం గన్త్వా ఓతరిత్వా సత్తట్ఠజనానం సహత్థా భత్తం దత్వా "ఇమినావ నీహారేన దేథా"తి వత్వా హత్థిం అభిరుహిత్వా దక్ఖిణద్వారం అగమాసి. బ్రాహ్మణా పాచీనద్వారే ఆరక్ఖస్స బలవతాయ ఓకాసం అలభిత్వా దక్ఖిణద్వారమేవ గన్త్వా రాజానం ఆగచ్ఛన్తం ఓలోకయమానా ద్వారతో నాతిదూరే ఉన్నతట్ఠానే ఠితా సమ్పత్తం రాజానం హత్థే ఉక్ఖిపిత్వా "జయతు భవం, మహారాజా"తి జయాపేసుం. రాజా వజిరఙ్కుసేన వారణం నివత్తేత్వా తేసం సన్తికం గన్త్వా "భో బ్రాహ్మణా, కిం ఇచ్ఛథా"తి పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణా బోధిసత్తస్స గుణం వణ్ణేన్తా పఠమం గాథమాహంసు –

౭౬. "తవ సద్ధఞ్చ సీలఞ్చ, విదిత్వాన జనాధిప;
వణ్ణం అఞ్జనవణ్ణేన, కాలిఙ్గస్మిం నిమిమ్హసే"తి.

తత్థ **సద్ధ**న్తి కమ్మఫలానం సద్దహనవసేన ఓకప్పనియసద్ధం. **సీల**న్తి సంవరసీలం అవీతిక్కమసీలం. **వణ్ణ**న్తి తదా తస్మిం దేసే సువణ్ణం వుచ్చతి, దేసనాసీసమేవ చేతం. ఇమినా పన పదేన సబ్బమ్పి హిరఞ్ఞసువణ్ణాదిధనధఞ్ఞం సఙ్గహితం. **అఞ్జనవణ్ణేనా**తి అఞ్జనపుఞ్జసమానవణ్ణేన ఇమినా తవ నాగేన, **కాలిఙ్గస్మి**న్తి కాలిఙ్గరఞ్ఞో సన్తికే. **నిమిమ్హసే**తి వినిమయవసేన గణ్హిమ్హ, పరిభోగవసేన వా ఉదరే పక్ఖిపిమ్హాతి అత్థో. **సే**తి నిపాతమత్తం. ఇదం వుత్తం హోతి – మయఞ్హి, జనాధిప, తవ సద్ధఞ్చ సీలఞ్చ విదిత్వాన "అద్ధా నో ఏవం సద్ధాసీలసమ్పన్నో రాజా యాచితో అఞ్జనవణ్ణం నాగం దస్సతీ"తి ఇమినా అత్తనో సన్తకేన వియ అఞ్జనవణ్ణేన కాలిఙ్గరఞ్ఞో సన్తికే నాగం వో ఆహరిస్సామాతి వత్వా బహుధనధఞ్ఞం నిమిమ్హసే పరివత్తయిమ్హ చేవ ఉదరే చ పక్ఖిపిమ్హ. ఏవం తం మయం ధారయమానా ఇధాగతా. తత్థ కత్తబ్బం దేవో జానాతూతి.

అపరో నయో – తవ సద్ధఞ్చ సీలగుణసఙ్ఖాతం వణ్ణఞ్చ సుత్వా "ఉళారగుణో రాజా జీవితమ్పి యాచితో దదేయ్య, పగేవ తిరచ్ఛానగతం నాగ"న్తి ఏవం కాలిఙ్గస్స సన్తికే ఇమినా అఞ్జనవణ్ణేన తవ వణ్ణం నిమిమ్హసే నిమిమ్హ తులయిమ్హ,

తేనమ్హా ఇధాగతాతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో “సచే, వో బ్రాహ్మణా, ఇమం నాగం పరివత్తేత్వా ధనం ఖాదితం సుఖాదితం మా చిన్తయిత్థ, యథాలఙ్కతమేవ వో నాగం దస్సామీ”తి సమస్సాసేత్వా ఇతరా ద్వే గాథా అవోచ –

౭౭. “అన్నభచ్చా చభచ్చా చ, యోధ ఉద్దిస్స గచ్ఛతి;
సబ్బే తే అప్పటిక్ఖిప్పా, పుబ్బాచరియవచో ఇదం.

౭౮. “దదామి వో బ్రాహ్మణా నాగమేతం, రాజారహం రాజభోగ్గం యసస్సినం;
అలఙ్కతం హేమజాలాభిఛన్నం, ససారథిం గచ్ఛథ యేనకామ”న్తి.

తత్థ **అన్నభచ్చా చభచ్చా చా**తి పురిసం ఉపనిస్సాయ జీవమానా యాగుభత్తాదినా అన్నేన భరితబ్బాతి అన్నభచ్చా, ఇతరే తథా అభరితబ్బత్తా అభచ్చా. సన్ధివసేన పనేత్థ అకారలోపో వేదితబ్బో. ఏత్తావతా అత్తానం ఉపనిస్సాయ చ అనుపనిస్సాయ చ జీవమానవసేన సబ్బేపి సత్తా ద్వే కోట్ఠాసే కత్వా దస్సితా హోన్తి. **యోధ ఉద్దిస్స గచ్ఛతీ**తి తేసు సత్తేసు ఇధ జీవలోకే యో సత్తో యం పురిసం కాయచిదేవ పచ్చాసీసనాయ ఉద్దిస్స గచ్ఛతి. **సబ్బే తే అప్పటిక్ఖిప్పా**తి తథా ఉద్దిస్స గచ్ఛన్తా సచేపి బహూ హోన్తి, తథాపి తేన పురిసేన సబ్బే తే అప్పటిక్ఖిప్పా, “అపేథ, న వో దస్సామీ”తి ఏవం న పటిక్ఖిపితబ్బాతి అత్థో. **పుబ్బాచరియవచో ఇద**న్తి పుబ్బాచరియా వుచ్చన్తి మాతాపితరో, ఇదం తేసం వచనం. ఏవమహం మాతాపితూహి సిక్ఖాపితోతి దీపేతి.

దదామి వో బ్రాహ్మణా నాగమేతన్తి యస్మా ఇదం అమ్హాకం పుబ్బాచరియవచో, తస్మాహం బ్రాహ్మణా తుమ్హాకం ఇమం నాగం దదామి. **రాజారహ**న్తి రఞ్ఞో అనుచ్ఛవికం. **రాజభోగ్గ**న్తి రాజపరిభోగం. **యసస్సిన**న్తి పరివారసమ్పన్నం, తం కిర హత్థిం నిస్సాయ హత్థిగోపకహత్థివేజ్జాదీని పఞ్చ కులసతాని జీవన్తి, తేహి సద్ధిఞ్ఞేవ వో దదామీతి అత్థో. **అలఙ్కత**న్తి నానావిధేహి హత్థిఅలఙ్కారేహి అలఙ్కతం. **హేమజాలాభిఛన్న**న్తి సువణ్ణజాలేన అభిచ్ఛన్నం. **ససారథి**న్తి యో పనస్స సారథి హత్థిగోపకో ఆచరియో, తేన సద్ధింయేవ దదామి, తస్మా ససారథి హుత్వా తుమ్హే సపరివారం ఇమం నాగం గహేత్వా యేనకామం గచ్ఛథాతి.

ఏవం హత్థిక్ఖన్ధవరగతోవ మహాసత్తో వాచాయ దత్వా పున హత్థిక్ఖన్ధా ఓరుయ్హ “సచే అనలఙ్కతట్ఠానం అత్థి, అలఙ్కరిత్వా దస్సామీ”తి వత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కరోన్తో ఉపధారేత్వా అనలఙ్కతట్ఠానం అదిస్వా తస్స సోణ్డం బ్రాహ్మణానం హత్థేసు ఠపేత్వా సువణ్ణభిఙ్కారేన పుప్ఫగన్ధవాసితం ఉదకం పాతేత్వా అదాసి. బ్రాహ్మణా సపరివారం నాగం సమ్పటిచ్ఛిత్వా హత్థిపిట్ఠే నిసిన్నా దన్తపురం గన్త్వా హత్థిం రఞ్ఞో అదంసు, హత్థిమ్హి ఆగతేపి దేవో న వస్సతేవ. రాజా “కిం ను ఖో కారణ”న్తి ఉత్తరిం పుచ్ఛన్తో “ధనఞ్చయకోరబ్యరాజా కురుధమ్మం రక్ఖతి, తేనస్స రట్ఠే అన్వడ్ఢమాసం అనుదసాహం దేవో వస్సతి, రఞ్ఞో గుణానుభావో చేస, ఇమస్స పన తిరచ్ఛానగతస్స గుణా హోన్తాపి కిత్తకా భవేయ్యు”న్తి సుత్వా “తేన హి యథాలఙ్కతమేవ సపరివారం హత్థిం పటినేత్వా రఞ్ఞో దత్వా యం సో కురుధమ్మం రక్ఖతి, తం సువణ్ణపట్టే లిఖిత్వా ఆనేథా”తి బ్రాహ్మణే చ అమచ్చే చ పేసేసి. తే గన్త్వా రఞ్ఞో హత్థిం నియ్యాదేత్వా “దేవ, ఇమస్మిం హత్థిమ్హి గతేపి అమ్హాకం రట్ఠే దేవో న వస్సతి, తుమ్హే కిర కురుధమ్మం నామ రక్ఖథ, అమ్హాకమ్పి రాజా తం రక్ఖితుకామో ఇమస్మిం సువణ్ణపట్టే లిఖిత్వా ఆనేథా”తి పేసేసి.

“దేథ నో కురుధమ్మ”న్తి. “తాతా, సచ్చాహం ఏతం కురుధమ్మం రక్ఖామి, ఇదాని పన మే తత్థ కుక్కుచ్చం అత్థి, న మే సో కురుధమ్మో చిత్తం ఆరాధేతి, తస్మా తుమ్హాకం దాతుం న సక్కా”తి.

కస్మా పన తం సీలం రాజానం న ఆరాధేతీతి? తదా కిర రాజూనం తతియే తతియే సంవచ్ఛరే కత్తికమాసే పవత్తో ఛణో నామ హోతి, తం ఛణం కీళన్తా రాజానో సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా దేవవేసం గహేత్వా చిత్తరాజస్స నామ యక్ఖస్స సన్తికే ఠత్వా చతుద్దిసా పుప్ఫపటిమణ్డితే చిత్తసరే ఖిపన్తి. అయమ్పి రాజా తం ఖణం కీళన్తో ఏకిస్సా తళాకపాళియా చిత్తరాజస్స యక్ఖస్స సన్తికే ఠత్వా చతుద్దిసా చిత్తసరే ఖిపిత్వా తేసు సేసదిసాగతే తయో సరే దిస్వా ఉదకపిట్ఠే ఖిత్తసరం న అద్దస. రఞ్ఞో “కచ్చి ను ఖో మయా ఖిత్తో సరో మచ్ఛసరీరే పతితో”తి కుక్కుచ్చం అహోసి పాణాతిపాతకమ్మేన సీలభేదం ఆరబ్భ, తస్మా సీలం న ఆరాధేతి. సో ఏవమాహ – “తాతా, మయ్హం కురుధమ్మే కుక్కుచ్చం అత్థి, మాతా పన మే సురక్ఖితం రక్ఖతి, తస్సా సన్తికే గణ్హథా”తి. “మహారాజ, తుమ్హాకం ‘పాణం వధిస్సామీ’తి చేతనా నత్థి, తం వినా పాణాతిపాతో నామ న హోతి, దేథ నో అత్తనా రక్ఖితం కురుధమ్మ”న్తి. “తేన హి లిఖథా”తి సువణ్ణపట్టే లిఖాపేసి – “పాణో న హన్తబ్బో, అదిన్నం నాదాతబ్బం , కామేసు మిచ్ఛా న చరితబ్బం, ముసా న భణితబ్బం , మజ్జం న పాతబ్బ”న్తి లిఖాపేత్వా చ పన “ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, మాతు మే సన్తికే గణ్హథా”తి ఆహ.

దూతా రాజానం వన్దిత్వా తస్సా సన్తికం గన్త్వా “దేవి, తుమ్హే కిర కురుధమ్మం రక్ఖథ, తం నో దేథా”తి వదింసు. “తాతా, సచ్చాహం కురుధమ్మం రక్ఖామి, ఇదాని పన మే తత్థ కుక్కుచ్చం ఉప్పన్నం, న మే సో కురుధమ్మో ఆరాధేతి తేన వో దాతుం న సక్కా”తి. తస్సా కిర ద్వే పుత్తా జేట్ఠో రాజా, కనిట్ఠో ఉపరాజా. అథేకో రాజా బోధిసత్తస్స సతసహస్సగ్ఘనకం చన్దనసారం సహస్సగ్ఘనకం కఞ్చనమాలం పేసేసి. సో “మాతరం పూజేస్సామీ”తి తం సబ్బం మాతు పేసేసి. సా చిన్తేసి – “అహం నేవ చన్దనం విలిమ్పామి, న మాలం ధారేమి, సుణిసానం దస్సామీ”తి. అథస్సా ఏతదహోసి – “జేట్ఠసుణిసా మే ఇస్సరా, అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠితా, తస్సా సువణ్ణమాలం దస్సామి. కనిట్ఠసుణిసా పన దుగ్గతా, తస్సా చన్దనసారం దస్సామీ”తి. సా రఞ్ఞో దేవియా సువణ్ణమాలం దత్వా ఉపరాజభరియాయ చన్దనసారం అదాసి, దత్వా చ పనస్సా “అహం కురుధమ్మం రక్ఖామి, ఏతాసం దుగ్గతాదుగ్గతభావో మయ్హం అప్పమాణం, జేట్ఠాపచాయికకమ్మమేవ పన కాతుం మయ్హం అనురూపం, కచ్చి ను ఖో మే తస్స అకతత్తా సీలం భిన్న”న్తి కుక్కుచ్చం అహోసి, తస్మా ఏవమాహ. అథ నం దూతా “అత్తనో సన్తకం నామ యథారుచియా దీయతి, తుమ్హే ఏత్తకేనపి కుక్కుచ్చం కురుమానా కిం అఞ్ఞం పాపం కరిస్సథ, సీలం నామ ఏవరూపేన న భిజ్జతి, దేథ నో కురుధమ్మ”న్తి వత్వా తస్సాపి సన్తికే గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

“తాతా, ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, సుణిసా పన మే సుట్ఠు రక్ఖతి, తస్సా సన్తికే గణ్హథా”తి వుత్తా చ పన అగ్గమహేసిం ఉపసఙ్కమిత్వా పురిమనయేనేవ కురుధమ్మం యాచింసు. సాపి పురిమనయేనేవ వత్వా “ఇదాని మం సీలం నారాధేతి, తేన వో దాతుం న సక్కా”తి ఆహ. సా కిర ఏకదివసం సీహపఞ్జరే ఠితా రఞ్ఞో నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తస్స పచ్ఛతో హత్థిపిట్ఠే నిసిన్నం ఉపరాజం దిస్వా లోభం ఉప్పాదేత్వా “సచాహం ఇమినా సద్ధిం సన్థవం కరేయ్యం, భాతు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠితో మం ఏస సఙ్గణ్హేయ్యా”తి చిన్తేసి. అథస్సా “అహం కురుధమ్మం రక్ఖమానా ససామికా హుత్వా కిలేసవసేన అఞ్ఞం పురిసం ఓలోకేసిం, సీలేన మే భిన్నేన భవితబ్బ”న్తి కుక్కుచ్చం అహోసి, తస్మా ఏవమాహ. అథ నం దూతా “అతిచారో నామ అయ్యే చిత్తుప్పాదమత్తేన న హోతి, తుమ్హే ఏత్తకేనపి కుక్కుచ్చం కురుమానా వీతిక్కమం కింకరిస్సథ, న ఏత్తకేన సీలం భిజ్జతి, దేథ నో కురుధమ్మ”న్తి వత్వా తస్సాపి సన్తికే గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

“తాతా, ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, ఉపరాజా పన సుట్ఠు రక్ఖతి, తస్స సన్తికే గణ్హథా”తి వుత్తా చ పన ఉపరాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా పురిమనయేనేవ కురుధమ్మం యాచింసు. సో పన సాయం రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో రథేనేవ రాజఙ్గణం పత్వా సచే రఞ్ఞో సన్తికే భుఞ్జిత్వా తత్థేవ సయితుకామో హోతి, రస్మియో చ పతోదఞ్చ అన్తోధురే ఛడ్డేతి. తాయ సఞ్ఞాయ జనో పక్కమిత్వా పునదివసే పాతోవ గన్త్వా తస్స నిక్ఖమనం ఓలోకేన్తోవ తిట్ఠతి. సారథిపి రథం గోపయిత్వా పునదివసే పాతోవ తం ఆదాయ రాజద్వారే తిట్ఠతి. సచే తఙ్ఖణఞ్ఞేవ నిక్ఖన్తుకామో హోతి, రస్మియో చ పతోదఞ్చ అన్తోరథేయేవ ఠపేత్వా రాజుపట్ఠానం గచ్ఛతి. మహాజనో తాయ సఞ్ఞాయ “ఇదానేవ నిక్ఖమిస్సతీ”తి రాజద్వారేయేవ తిట్ఠతి. సో ఏకదివసం ఏవం కత్వా రాజనివేసనం పావిసి, పవిట్ఠమత్తస్సయేవస్స దేవో పావస్సి. రాజా “దేవో వస్సతీ”తి తస్స నిక్ఖన్తుం నాదాసి, సో తత్థేవ భుఞ్జిత్వా సయి. మహాజనో “ఇదాని నిక్ఖమిస్సతీ”తి సబ్బరత్తిం తేమేన్తో అట్ఠాసి. ఉపరాజా దుతియదివసే నిక్ఖమిత్వా తేమేత్వా ఠితం మహాజనం దిస్వా “అహం కురుధమ్మం రక్ఖన్తో ఏత్తకం జనం కిలమేసిం, సీలేన మే భిన్నేన భవితబ్బ”న్తి కుక్కుచ్చం అహోసి, తేన తేసం దూతానం “సచ్చాహం కురుధమ్మం రక్ఖామి, ఇదాని పన మే కుక్కుచ్చం అత్థి, తేన వో న సక్కా దాతు”న్తి వత్వా తమత్థం ఆరోచేసి. అథ నం దూతా “తుమ్హాకం, దేవ, ‘ఏతే కిలమన్తూ’తి చిత్తం నత్థి, అచేతనకం కమ్మం న హోతి, ఏత్తకేనపి కుక్కుచ్చం కరోన్తానం కథం తుమ్హాకం వీతిక్కమో భవిస్సతీ”తి వత్వా తస్సపి సన్తికే సీలం గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

“ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, పురోహితో పన సుట్ఠు రక్ఖతి, తస్స సన్తికే గణ్హథా”తి వుత్తా చ పన పురోహితం ఉపసఙ్కమిత్వా యాచింసు. సోపి ఏకదివసం రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో ఏకేన రఞ్ఞా తస్స రఞ్ఞో పేసితం తరుణరవివణ్ణం రథం అన్తరామగ్గే దిస్వా “కస్సాయం రథో”తి పుచ్ఛిత్వా “రఞ్ఞో ఆభతో”తి సుత్వా “అహం మహల్లకో, సచే మే రాజా ఇమం రథం దదేయ్య, సుఖం ఇమం ఆరుయ్హ విచరేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా రాజుపట్ఠానం గతో. తస్స జయాపేత్వా ఠితకాలే రఞ్ఞో రథం దస్సేసుం. రాజా దిస్వా “అతి వియ సున్దరో అయం రథో, ఆచరియస్స నం దేథా”తి ఆహ. పురోహితో న ఇచ్ఛి, పునప్పునం వుచ్చమానోపి న ఇచ్ఛియేవ. కింకారణా? ఏవం కిరస్స అహోసి – “అహం కురుధమ్మం రక్ఖన్తోవ పరసన్తకే లోభం అకాసిం, భిన్నేన మే సీలేన భవితబ్బ”న్తి. సో ఏతమత్థం ఆచిక్ఖిత్వా “తాతా, కురుధమ్మే మే కుక్కుచ్చం అత్థి, న మం సో ధమ్మో ఆరాధేతి, తస్మా న సక్కా దాతు”న్తి ఆహ. అథ నం దూతా “అయ్య, లోభుప్పాదమత్తేన న సీలం భిజ్జతి, తుమ్హే ఏత్తకేనపి కుక్కుచ్చం కరోన్తా కిం వీతిక్కమం కరిస్సథా”తి వత్వా తస్సపి సన్తికే సీలం గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

“ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, రజ్జుగాహకో అమచ్చో పన సుట్ఠు రక్ఖతి, తస్స సన్తికే గణ్హథా”తి వుత్తా చ పన తమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా యాచింసు. సోపి ఏకదివసం జనపదే ఖేత్తం మినన్తో రజ్జుం దణ్డకే బన్ధిత్వా ఏకం కోటిం ఖేత్తసామికేన గణ్హాపేత్వా ఏకం అత్తనా అగ్గహేసి, తేన గహితరజ్జుకోటియా బద్ధదణ్డకో ఏకస్స కక్కటకస్స బిలమజ్ఝం పాపుణి. సో చిన్తేసి – “సచే దణ్డకం బిలే ఓతారేస్సామి, అన్తోబిలే కక్కటకో నస్సిస్సతి. సచే పన పరతో కరిస్సామి, రఞ్ఞో సన్తకం నస్సిస్సతి. సచే ఓరతో కరిస్సామి, కుటుమ్బికస్స సన్తకం నస్సిస్సతి, కిం ను ఖో కాతబ్బ”న్తి? అథస్స ఏతదహోసి – “బిలే కక్కటకేన భవితబ్బం, సచే భవేయ్య, పఞ్ఞాయేయ్య, ఏత్థేవ నం ఓతారేస్సామీ”తి బిలే దణ్డకం ఓతారేసి, కక్కటకో “కిరీ”తి సద్దమకాసి. అథస్స ఏతదహోసి – “దణ్డకో కక్కటకపిట్ఠే ఓతిణ్ణో భవిస్సతి, కక్కటకో మతో భవిస్సతి, అహఞ్చ కురుధమ్మం రక్ఖామి, తేన మే సీలేన భిన్నేన భవితబ్బ”న్తి . సో ఏతమత్థం ఆచిక్ఖిత్వా “ఇమినా మే కారణేన కురుధమ్మే కుక్కుచ్చం అత్థి, తేన వో న సక్కా దాతు”న్తి ఆహ. అథ నం దూతా “తుమ్హాకం ‘కక్కటకో మరతూ’తి చిత్తం నత్థి, అచేతనకం కమ్మం నామ న హోతి. తుమ్హే ఏత్తకేనపి కుక్కుచ్చం కరోన్తా కిం వీతిక్కమం కరిస్సథా”తి వత్వా తస్సపి సన్తికే సీలం గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

“ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, సారథి పన సుట్ఠు రక్ఖతి, తస్స సన్తికే గణ్హథా”తి వుత్తా చ పన తమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా యాచింసు. సో ఏకదివసం రాజానం రథేన ఉయ్యానం నేసి. రాజా తత్థ దివా కీళిత్వా సాయం నిక్ఖమిత్వా రథం అభిరుహి, తస్స నగరం అసమ్పత్తస్సేవ సూరియత్థఙ్గమనవేలాయ మేఘో ఉట్ఠహి. సారథి రఞ్ఞో తేమనభయేన సిన్ధవానం పతోదసఞ్ఞమదాసి. సిన్ధవా జవేన పక్ఖన్దింసు. తతో పట్ఠాయ చ పన తే ఉయ్యానం గచ్ఛన్తాపి తతో ఆగచ్ఛన్తాపి తం ఠానం పత్వా జవేన గచ్ఛన్తి ఆగచ్ఛన్తి. కిం కారణా? తేసం కిర ఏతదహోసి – “ఇమస్మిం ఠానే పరిస్సయేన భవితబ్బం, తేన నో సారథి తదా పతోదసఞ్ఞం అదాసీ”తి. సారథిస్సపి ఏతదహోసి – “రఞ్ఞో తేమనే వా అతేమనే వా మయ్హం దోసో నత్థి, అహం పన అట్ఠానే సుసిక్ఖితసిన్ధవానం పతోదసఞ్ఞం అదాసిం, తేన ఇమే ఇదాని అపరాపరం జవన్తా కిలమన్తి, అహఞ్చ కురుధమ్మం రక్ఖామి, తేన మే భిన్నేన సీలేన భవితబ్బ”న్తి. సో ఏతమత్థం ఆచిక్ఖిత్వా “ఇమినా కారణేన కురుధమ్మే కుక్కుచ్చం అత్థి, తేన వో న సక్కా దాతు”న్తి ఆహ. అథ నం దూతా “తుమ్హాకం ‘సిన్ధవా కిలమన్తూ’తి చిత్తం నత్థి, అచేతనకం కమ్మం నామ న హోతి, ఏత్తకేనపి చ తుమ్హే కుక్కుచ్చం కరోన్తా కిం వీతిక్కమం కరిస్సథా”తి వత్వా తస్స సన్తికే సీలం గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

“ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, సేట్ఠి పన సుట్ఠు రక్ఖతి, తస్స సన్తికే గణ్హథా”తి వుత్తా చ పన తమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా యాచింసు. సోపి ఏకదివసం గబ్భతో నిక్ఖన్తసాలిసీసం అత్తనో సాలిఖేత్తం గన్త్వా పచ్చవేక్ఖిత్వా నివత్తమానో “వీహిమాలం బన్ధాపేస్సామీ”తి ఏకం సాలిసీసముట్ఠిం గాహాపేత్వా థూణాయ బన్ధాపేసి. అథస్స ఏతదహోసి – “ఇమమ్హా కేదారా మయా రఞ్ఞో భాగో దాతబ్బో, అదిన్నభాగతోయేవ మే కేదారతో సాలిసీసముట్ఠి గాహాపితో, అహఞ్చ కురుధమ్మం రక్ఖామి, తేన మే భిన్నేన సీలేన భవితబ్బ”న్తి. సో ఏతమత్థం ఆచిక్ఖిత్వా “ఇమినా మే కారణేన కురుధమ్మే కుక్కుచ్చం అత్థి, తేన వో న సక్కా దాతు”న్తి ఆహ. అథ నం దూతా “తుమ్హాకం థేయ్యచిత్తం నత్థి, తేన వినా అదిన్నాదానం నామ పఞ్ఞాపేతుం న సక్కా, ఏత్తకేనపి కుక్కుచ్చం కరోన్తా తుమ్హే పరసన్తకం నామ కిం గణ్హిస్సథా”తి వత్వా తస్సపి సన్తికే సీలం గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

“ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, దోణమాపకో పన మహామత్తో సుట్ఠు రక్ఖతి, తస్స సన్తికే గణ్హథా”తి వుత్తా చ పన తమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా యాచింసు. సో కిర ఏకదివసం కోట్ఠాగారద్వారే నిసీదిత్వా రాజభాగే వీహిం మినాపేన్తో అమితవీహిరాసితో వీహిం గహేత్వా లక్ఖం ఠపేసి, తస్మిం ఖణే దేవో పావస్సి. మహామత్తో లక్ఖాని గణేత్వా “మితవీహీ ఏత్తకా నామ హోన్తీ”తి వత్వా లక్ఖవీహిం సంకడ్ఢిత్వా మితరాసిమ్హి పక్ఖిపిత్వా వేగేన గన్త్వా ద్వారకోట్ఠకే ఠత్వా చిన్తేసి – “కిం ను ఖో మయా లక్ఖవీహీ మితవీహిరాసిమ్హి పక్ఖిత్తా, ఉదాహు అమితరాసిమ్హీ”తి. అథస్స ఏతదహోసి – “సచే మే మితవీహిరాసిమ్హి పక్ఖిత్తా అకారణేనేవ రఞ్ఞో సన్తకం వడ్ఢితం, గహపతికానం సన్తకం నాసితం, అహఞ్చ కురుధమ్మం రక్ఖామి, తేన మే భిన్నేన సీలేన భవితబ్బ”న్తి. సో ఏతమత్థం ఆచిక్ఖిత్వా “ఇమినా మే కారణేన కురుధమ్మే కుక్కుచ్చం అత్థి, తేన వో న సక్కా దాతు”న్తి ఆహ. అథ నం దూతా “తుమ్హాకం థేయ్యచిత్తం నత్థి, తేన వినా అదిన్నాదానం నామ పఞ్ఞాపేతుం న సక్కా, ఏత్తకేనపి కుక్కుచ్చం కరోన్తా కిం తుమ్హే పరస్స సన్తకం గణ్హిస్సథా”తి వత్వా తస్సపి సన్తికే సీలం గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

“ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, దోవారికో పన సుట్ఠు రక్ఖతి, తస్స సన్తికే గణ్హథా”తి వుత్తా చ పన తమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా యాచింసు. సోపి ఏకదివసం నగరద్వారం పిధానవేలాయ తిక్ఖత్తుం సద్దమనుస్సావేసి. అథేకో దలిద్దమనుస్సో అత్తనో కనిట్ఠభగినియా సద్ధిం దారుపణ్ణత్థాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా నివత్తన్తో తస్స సద్దం సుత్వా భగినిం ఆదాయ

వేగేన ద్వారం సమ్పాపుణి. అథ నం దోవారికో "త్వం నగరే రఞ్ఞో అత్థిభావం కిం న జానాసి, 'సకలస్సేవ ఇమస్స నగరస్స ద్వారం పిధీయతీ'తి న జానాసి, అత్తనో మాతుగామం గహేత్వా అరఞ్ఞో కామరతికీళం కీళన్తో దివసం విచరసీ"తి ఆహ. అథస్స ఇతరేన "న మే, సామి, భరియా, భగినీ మే ఏసా"తి వుత్తే ఏతదహోసి – "అకారణం వత మే కతం భగినిం భరియాతి కథేన్తేన, అహఞ్చ కురుధమ్మం రక్ఖామి, తేన మే భిన్నేన సీలేన భవితబ్బ"న్తి. సో ఏతమత్థం ఆచిక్ఖిత్వా "ఇమినా మే కారణేన కురుధమ్మే కుక్కుచ్చం అత్థి, తేన వో న సక్కా దాతు"న్తి ఆహ. అథ నం దూతా "ఏతం తుమ్హేహి తథాసఞ్ఞాయ కథితం, ఏత్థ వో సీలభేదో నత్థి, ఏత్తకేనపి చ తుమ్హే కుక్కుచ్చాయన్తా కురుధమ్మే సమ్పజానముసావాదం నామ కిం కరిస్సథా"తి వత్వా తస్సపి సన్తికే సీలం గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

"ఏవం సన్తేపి నేవ మం ఆరాధేతి, వణ్ణదాసీ పన సుట్ఠు రక్ఖతి, తస్స సన్తికే గణ్హథా"తి వుత్తా చ పన తమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా యాచింసు. సా పురిమనయేనేవ పటిక్ఖిపి. కింకారణా ? సక్కో కిర దేవానమిన్దో "తస్సా సీలం వీమంసిస్సామీ"తి మాణవకవణ్ణేన ఆగన్త్వా "అహం ఆగమిస్సామీ"తి వత్వా సహస్సం దత్వా దేవలోకమేవ గన్త్వా తీణి సంవచ్ఛరాని నాగచ్ఛి. సా అత్తనో సీలభేదభయేన తీణి సంవచ్ఛరాని అఞ్ఞస్స పురిసస్స హత్థతో తమ్బూలమత్తమ్పి న గణ్హి, సా అనుక్కమేన దుగ్గతా హుత్వా చిన్తేసి – "మయ్హం సహస్సం దత్వా గతపురిసస్స తీణి సంవచ్ఛరాని అనాగచ్ఛన్తస్స దుగ్గతా జాతా, జీవితవుత్తిం ఘటేతుం న సక్కోమి, ఇతో దాని పట్ఠాయ మయా వినిచ్ఛయమహామత్తానం ఆరోచేత్వా పరిబ్బయం గహేతుం వట్టతీ"తి. సా వినిచ్ఛయం గన్త్వా "సామి, పరిబ్బయం దత్వా గతపురిసస్స మే తీణి సంవచ్ఛరాని, మతభావమ్పిస్స న జానామి, జీవితం ఘటేతుం న సక్కోమి, కిం కరోమి, సామీ"తి ఆహ. తీణి సంవచ్ఛరాని అనాగచ్ఛన్తే కిం కరిస్ససి, ఇతో పట్ఠాయ పరిబ్బయం గణ్హాతి. తస్సా లద్ధవినిచ్ఛయాయ వినిచ్ఛయతో నిక్ఖమమానాయ ఏవ ఏకో పురిసో సహస్సభణ్డికం ఉపనామేసి.

తస్స గహణత్థాయ హత్థం పసారణకాలే సక్కో అత్తానం దస్సేసి. సా దిస్వావ "మయ్హం సంవచ్ఛరత్తయమత్థకే సహస్సదాయకో పురిసో ఆగతో, తాత, నత్థి మే తవ కహాపణేహి అత్థో"తి హత్థం సమిఞ్జేసి. సక్కో అత్తనో సరీరఞ్ఞేవ అభినిమ్మినిత్వా తరుణసూరియో వియ జలన్తో ఆకాసే అట్ఠాసి, సకలనగరం సన్నిపతి. సక్కో మహాజనమజ్ఝే "అహం ఏతిస్సా వీమంసనవసేన సంవచ్ఛరత్తయమత్థకే సహస్సం అదాసిం, సీలం రక్ఖన్తా నామ ఏవరూపా హుత్వా రక్ఖథా"తి ఓవాదం దత్వా తస్సా నివేసనం సత్తరతనేహి పూరేత్వా "ఇతో పట్ఠాయ అప్పమత్తా హోహీ"తి తం అనుసాసిత్వా దేవలోకమేవ అగమాసి. ఇమినా కారణేన సా "అహం గహితభతిం అజీరాపేత్వావ అఞ్ఞేన దీయమానాయ భతియా హత్థం పసారేసిం, ఇమినా కారణేన మం సీలం నారాధేతి, తేన వో దాతుం న సక్కా"తి పటిక్ఖిపి. అథ నం దూతా "హత్థప్పసారణమత్తేన సీలభేదో నత్థి, సీలం నామ ఏతం పరమవిసుద్ధి హోతీ"తి వత్వా తస్సాపి సన్తికే సీలం గహేత్వా సువణ్ణపట్టే లిఖింసు.

ఇతి ఇమేసం ఏకాదసన్నం జనానం రక్ఖణసీలం సువణ్ణపట్టే లిఖిత్వా దన్తపురం గన్త్వా కాలిఙ్గరఞ్ఞో సువణ్ణపట్టం దత్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. రాజా తస్మిం కురుధమ్మే వత్తమానో పఞ్చ సీలాని పూరేసి. తస్మిం ఖణే సకలకాలిఙ్గరట్ఠే దేవో వస్సి, తీణి భయాని వూపసన్తాని, రట్ఠం ఖేమం సుభిక్ఖం అహోసి. బోధిసత్తో యావజీవం దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సపరివారో సగ్గపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి. “సచ్చపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా అహేసుం, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో, కేచి అరహన్తో”తి. జాతకసమోధానే పన –

“గణికా ఉప్పలవణ్ణా, పుణ్ణో దోవారికో తదా;
రజ్జుగాహో కచ్చాయనో, మోగ్గల్లానో దోణమాపకో.

“సారిపుత్తో తదా సేట్ఠి, అనురుద్ధో చ సారథి;
బ్రాహ్మణో కస్సపో థేరో, ఉపరాజా నన్దపణ్డితో.

“మహేసీ రాహులమాతా, మాయాదేవీ జనేత్తియా;
కురురాజా బోధిసత్తో, ఏవం ధారేథ జాతక”న్తి.

కురుధమ్మజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౨౭౭] ౭. రోమకజాతకవణ్ణనా

వస్సాని పఞ్ఞాస సమాధికానీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో భగవతో వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు ఉత్తానమేవ.

అతీతే పన బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పారావతో హుత్వా బహుపారావతపరివుతో అరఞ్ఞే పబ్బతగుహాయం వాసం కప్పేసి. అఞ్ఞతరోపి ఖో తాపసో సీలసమ్పన్నో తేసం పారావతానం వసనట్ఠానతో అవిదూరే ఏకం పచ్చన్తగామం ఉపనిస్సాయ అస్సమపదం మాపేత్వా పబ్బతగుహాయం వాసం కప్పేసి. బోధిసత్తో అన్తరన్తరా తస్స సన్తికం ఆగన్త్వా సోతబ్బయుత్తకం సుణాతి. తాపసో తత్థ చిరం వసిత్వా పక్కామి, అథఞ్ఞో కూటజటిలో ఆగన్త్వా తత్థ వాసం కప్పేసి. బోధిసత్తో పారావతపరివుతో తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా అస్సమపదే విచరిత్వా గిరికన్దరసమీపే గోచరం గహేత్వా సాయం అత్తనో వసనట్ఠానం గచ్ఛతి. కూటతాపసో తత్థ అతిరేకపణ్ణాసవస్సాని వసి.

అథస్స ఏకదివసం పచ్చన్తగామవాసినో మనుస్సా పారావతమంసం అభిసఙ్ఖరిత్వా అదంసు. సో తత్థ రసతణ్హాయ బజ్ఝిత్వా “కిం మంసం నామేత”న్తి పుచ్ఛిత్వా “పారావతమంస”న్తి సుత్వా చిన్తేసి – “మయ్హం అస్సమపదం బహూ పారావతా ఆగచ్ఛన్తి, తే మారేత్వా మంసం ఖాదితుం వట్టతీ”తి. సో తణ్డులసప్పిదధిఖీరమరిచాదీని ఆహరిత్వా ఏకమన్తే ఠపేత్వా ముగ్గరం చీవరకణ్ణేన పటిచ్ఛాదేత్వా పారావతానం ఆగమనం ఓలోకేన్తో పణ్ణసాలద్వారే నిసీది. బోధిసత్తో పారావతపరివుతో ఆగన్త్వా తస్స కూటజటిలస్స దుట్ఠకిరియం ఓలోకేత్వా “అయం దుట్ఠతాపసో అఞ్ఞేనాకారేన నిసిన్నో, కచ్చి ను ఖో అమ్హాకం సమానజాతీనం మంసం ఖాది, పరిగణ్హిస్సామి న”న్తి అనువాతే ఠత్వా తస్స సరీరగన్ధం ఘాయిత్వా “అయం అమ్హే మారేత్వా మంసం ఖాదితుకామో, న తస్స సన్తికం గన్తుం వట్టతీ”తి పారావతే ఆదాయ పటిక్కమిత్వా చరి. తాపసో తం అనాగచ్ఛన్తం దిస్వా “మధురకథం తేహి సద్ధిం కథేత్వా విస్సాసేన ఉపగతే మారేత్వా మంసం ఖాదితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా పురిమా ద్వే గాథా అవోచ –

౭౯. “వస్సాని పఞ్ఞాస సమాధికాని, వసిమ్హ సేలస్స గుహాయ రోమక;
అసఙ్కమానా అభినిబ్బుతత్తా, హత్థత్తమాయన్తి మమణ్డజా పురే.

౮౦. “తేదాని వక్కఙ్గ కిమత్థముస్సుకా, భజన్తి అఞ్ఞం గిరికన్దరం దిజా;

న నూన మఞ్ఞన్తి మమం యథా పురే, చిరప్పవుత్థా అథ వా న తే ఇమే”తి.

తత్థ **సమాధికానీ**తి సమఅధికాని. **రోమకా**తి రుమాయ ఉప్పన్న, సుధోతపవాళేన సమానవణ్ణనేత్తపాదతాయ బోధిసత్తం పారావతం ఆలపతి. **అసఙ్కమానా**తి ఏవం అతిరేకపఞ్ఞాసవస్సాని ఇమిస్సా పబ్బతగుహాయ వసన్తేసు అమ్హేసు ఏతే అణ్డజా ఏకదివసమ్పి మయి ఆసఙ్కం అకత్వా అభినిబ్బుతచిత్తావ హుత్వా పుబ్బే మమ హత్థత్తం హత్థప్పసారణోకాసం ఆగచ్ఛన్తీతి అత్థో.

తేదానీతి తే ఇదాని. **వక్కఙ్గా**తి బోధిసత్తం ఆలపతి, సబ్బేపి పన పక్ఖినో ఉప్పతనకాలే గీవం వక్కం కత్వా ఉప్పతనతో “వక్కఙ్గా”తి వుచ్చన్తి. **కిమత్థ**న్తి కింకారణం సమ్పస్సమానా? **ఉస్సుకా**తి ఉక్కణ్ఠితరూపా హుత్వా. **గిరికన్దర**న్తి గిరితో అఞ్ఞం పబ్బతకన్దరం. **యథా పురే**తి యథా పుబ్బే ఏతే పక్ఖినో మం గరుం కత్వా పియం కత్వా మఞ్ఞన్తి, తథా ఇదాని న నూన మఞ్ఞన్తి, పుబ్బే ఇధ నివుత్థతాపసో అఞ్ఞో, అయం అఞ్ఞో, ఏవం మఞ్ఞే ఏతే మం మఞ్ఞన్తీతి దీపేతి. **చిరప్పవుత్థా అథ వా న తే ఇమే**తి కిం ను ఖో ఇమే చిరం విప్పవసిత్వా దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన ఆగతత్తా మం “సోయేవ అయ”న్తి న సఞ్జానన్తి, ఉదాహు యే అమ్హేసు అభినిబ్బుతచిత్తా, న తే ఇమే, అఞ్ఞేవ ఆగన్తుకపక్ఖినో, ఇమే కేన మం న ఉపసఙ్కమన్తీతి పుచ్ఛతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో పక్కమిత్వా ఠితోవ తతియం గాథమాహ –

౮౧. “జానామ తం న మయం సమ్పమూళ్హా, సోయేవ త్వం తే మయమస్మ నాఞ్ఞే;

చిత్తఞ్చ తే అస్మిం జనే పదుట్ఠం, ఆజీవికా తేన తముత్తసామా”తి.

తత్థ **న మయం సమ్పమూళ్హా**తి మయం మూళ్హా పమత్తా న హోమ. **చిత్తఞ్చ తే అస్మిం జనే పదుట్ఠ**న్తి త్వం, సోయేవ మయమ్పి తేయేవ, న తం సఞ్జానామ, అపిచ ఖో పన తవ చిత్తం అస్మిం జనే పదుట్ఠం అమ్హే మారేతుం ఉప్పన్నం. **ఆజీవికా**తి ఆజీవహేతు పబ్బజిత పదుట్ఠతాపస. **తేన తముత్తసామా**తి తేన కారణేన తం ఉత్తసామ భాయామ న ఉపసఙ్కమామ.

కూటతాపసో “ఞాతో అహం ఇమేహీ”తి ముగ్గరం ఖిపిత్వా విరజ్ఝిత్వా “గచ్ఛ తావ త్వం విరద్ధోమ్హీ”తి ఆహ. అథ నం బోధిసత్తో “మం తావ విరద్ధోసి, చత్తారో పన అపాయే న విరజ్ఝసి. సచే ఇధ వసిస్ససి, గామవాసీనం ‘చోరో అయ’న్తి ఆచిక్ఖిత్వా తం గాహాపేస్సామి సీఘం పలాయస్సూ”తి తం తజ్జేత్వా పక్కామి. కూటజటిలో తత్థ వసితుం నాసక్ఖి, అఞ్ఞత్థ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కూటతాపసో దేవదత్తో అహోసి, పురిమో సీలవన్తతాపసో సారిపుత్తో, పారావతజేట్ఠకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

రోమకజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౭౮] ౮. మహింసరాజజాతకవణ్ణనా

కిమత్థమభిసన్ధాయాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం లోలమక్కటం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర ఏకస్మిం కులే ఏకో పోసావనియలోలమక్కటో హత్థిసాలం గన్త్వా ఏకస్స సీలవన్తస్స హత్థిస్స పిట్ఠియం నిసీదిత్వా ఉచ్చారపస్సావం

కరోతి, పిట్ఠియం చఙ్కమతి. హత్థీ అత్తనో సీలవన్తతాయ ఖన్తిసమ్పదాయ న కిఞ్చి కరోతి. అథేకదివసం తస్స హత్థిస్స ఠానే అఞ్ఞో దుట్ఠహత్థిపోతో అట్ఠాసి. మక్కటో "సోయేవ అయ"న్తి సఞ్ఞాయ దుట్ఠహత్థిస్స పిట్ఠిం అభిరుహి. అథ నం సో సోణ్డాయ గహేత్వా భూమియం ఠపేత్వా పాదేన అక్కమిత్వా సఞ్చుణ్ణేసి. సా పవత్తి భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటా జాతా. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, లోలమక్కటో కిర సీలవన్తహత్థిసఞ్ఞాయ దుట్ఠహత్థిపిట్ఠిం అభిరుహి, అథ నం సో జీవితక్ఖయం పాపేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవేస, లోలమక్కటో ఏవంసీలో, పోరాణతో పట్ఠాయ ఏవంసీలోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే మహింసయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో థామసమ్పన్నో మహాసరీరో పబ్బతపాదపబ్భారగిరిదుగ్గవనఘటేసు విచరన్తో ఏకం ఫాసుకం రుక్ఖమూలం దిస్వా గోచరం గహేత్వా దివా తస్మిం రుక్ఖమూలే అట్ఠాసి. అథేకో లోలమక్కటో రుక్ఖా ఓతరిత్వా తస్స పిట్ఠిం అభిరుహిత్వా ఉచ్చారపస్సావం కత్వా సిఙ్గే గణ్హిత్వా ఓలమ్బన్తో నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా దోలాయన్తోవ కీళి. బోధిసత్తో ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పదాయ తం తస్స అనాచారం న మనసాకాసి, మక్కటో పునప్పునం తథేవ కరి. అథేకదివసం తస్మిం రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా రుక్ఖక్ఖన్ధే ఠత్వా నం "మహింసరాజ కస్మా ఇమస్స దుట్ఠమక్కటస్స అవమానం సహసి, నిసేధేహి న"న్తి వత్వా ఏతమత్థం పకాసేన్తీ పురిమా ద్వే గాథా అవోచ –

౮౨. "కిమత్థమభిసన్ధాయ, లహుచిత్తస్స దుబ్భినో;
సబ్బకామదదస్సేవ, ఇమం దుక్ఖం తితిక్ఖసి.

౮౩. "సిఙ్గేన నిహనాహేతం, పదసా చ అధిట్ఠహ;
భియ్యో బాలా పకుజ్ఝేయ్యుం, నో చస్స పటిసేధకో"తి.

తత్థ **కిమత్థమభిసన్ధాయాతి** కిం ను ఖో కారణం పటిచ్చ కిం సమ్పస్సమానో. **దుబ్భినోతి** మిత్తదుబ్భిస్స. **సబ్బకామదదస్సేవాతి** సబ్బకామదదస్స సామికస్స ఇవ. **తితిక్ఖసీతి** అధివాసేసి. **పదసా చ అధిట్ఠహాతి** పాదేన చ నం తిణ్హఖురగ్గేన యథా ఏత్థేవ మరతి, ఏవం అక్కమ. **భియ్యో బాలాతి** సచే హి పటిసేధకో న భవేయ్య, బాలా అఞ్ఞాణసత్తా పునప్పునం కుజ్ఝేయ్యుం ఘట్టేయ్యుం విహేఠేయ్యుం ఏవాతి దీపేతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో "రుక్ఖదేవతే, సచాహం ఇమినా జాతిగోత్తబలాదీహి అధికో సమానో ఇమస్స దోసం న సహిస్సామి, కథం మే మనోరథో నిప్ఫత్తిం గమిస్సతి. అయం పన మం వియ అఞ్ఞమ్పి మఞ్ఞమానో ఏవం అనాచారం కరిస్సతి, తతో యేసం చణ్డమహింసానం ఏస ఏవం కరిస్సతి , తేయేవ ఏతం వధిస్సన్తి. సా తస్స అఞ్ఞేహి మారణా మయ్హం దుక్ఖతో చ పాణాతిపాతతో చ విముత్తి భవిస్సతీ"తి వత్వా తతియం గాథమాహ –

౮౪. "మమేవాయం మఞ్ఞమానో, అఞ్ఞేపేవం కరిస్సతి;
తే నం తత్థ వధిస్సన్తి, సా మే ముత్తి భవిస్సతీ"తి.

కతిపాహచ్చయేన పన బోధిసత్తో అఞ్ఞత్థ గతో. అఞ్ఞో చణ్డమహింసో తత్థ ఆగన్త్వా అట్ఠాసి. దుట్ఠమక్కటో “సోయేవ అయ”న్తి సఞ్ఞాయ తస్స పిట్ఠిం అభిరుహిత్వా తథేవ అనాచారం చరి. అథ నం సో విధునన్తో భూమియం పాతేత్వా సిఙ్గేన హదయే విజ్ఝిత్వా పాదేహి మద్దిత్వా సఞ్చుణ్ణేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా దుట్ఠమహింసో అయం దుట్ఠహత్థీ అహోసి, దుట్ఠమక్కటో ఏతరహి అయం మక్కటో, సీలవా మహింసరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహింసరాజజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౭౯] ౯. సతపత్తజాతకవణ్ణనా

యథా మాణవకో పన్థేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పణ్డుకలోహితకే ఆరబ్భ కథేసి. ఛబ్బగ్గియానఞ్హి ద్వే జనా మేత్తియభూమజకా రాజగహం ఉపనిస్సాయ విహరింసు, ద్వే అస్సజిపునబ్బసుకా కీటాగిరిం ఉపనిస్సాయ విహరింసు, పణ్డుకలోహితకా ఇమే పన ద్వే సావత్థిం ఉపనిస్సాయ జేతవనే విహరింసు. తే ధమ్మేన నీహటం అధికరణం ఉక్కోటేన్తి. యేపి తేసం సన్దిట్ఠసమ్భత్తా హోన్తి, తేసం ఉపత్థమ్భా హుత్వా “న, ఆవుసో, తుమ్హే ఏతేహి జాతియా వా గోత్తేన వా సీలేన వా నిహీనతరా. సచే తుమ్హే అత్తనో గాహం విస్సజ్జేథ, సుట్ఠుతరం వో ఏతే అధిభవిస్సన్తీ”తిఆదీని వత్వా గాహం విస్సజ్జేతుం న దేన్తి. తేన భణ్డనాని చేవ కలహవిగ్గహవివాదా చ పవత్తన్తి. భిక్ఖూ ఏతమత్థం భగవతో ఆరోచేసుం. అథ భగవా ఏతస్మిం నిదానే ఏతస్మిం పకరణే భిక్ఖూ సన్నిపాతాపేత్వా పణ్డుకలోహితకే పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర తుమ్హే, భిక్ఖవే, అత్తనాపి అధికరణం ఉక్కోటేథ, అఞ్ఞేసమ్పి గాహం విస్సజ్జేతుం న దేథా”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “ఏవం సన్తే, భిక్ఖవే, తుమ్హాకం కిరియా సతపత్తమాణవస్స కిరియా వియ హోతీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అఞ్ఞతరస్మిం కాసిగామకే ఏకస్మిం కులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కసివణిజ్జాదీహి జీవికం అకప్పేత్వా పఞ్చసతమత్తే చోరే గహేత్వా తేసం జేట్ఠకో హుత్వా పన్థదూహనసన్ధిచ్ఛేదాదీని కరోన్తో జీవికం కప్పేసి. తదా బారాణసియం ఏకో కుటుమ్బికో ఏకస్స జానపదస్స కహాపణసహస్సం దత్వా పున అగ్గహేత్వావ కాలమకాసి. అథస్స భరియా అపరభాగే గిలానా మరణమఞ్చే నిపన్నా పుత్తం ఆమన్తేత్వా “తాత, పితా తే ఏకస్స సహస్సం దత్వా అనాహరాపేత్వావ మతో, సచే అహమ్పి మరిస్సామి, న సో తుయ్హం దస్సతి, గచ్ఛ నం మయి జీవన్తియా ఆహరాపేత్వా గణ్హా”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తత్థ గన్త్వా కహాపణే లభి. అథస్స మాతా కాలకిరియం కత్వా పుత్తసినేహేన తస్స ఆగమనమగ్గే ఓపపాతికసిఙ్గాలీ హుత్వా నిబ్బతి.

తదా సో చోరజేట్ఠకో మగ్గపటిపన్నే విలుమ్పమానో సపరిసో తస్మిం మగ్గే అట్ఠాసి. అథ సా సిఙ్గాలీ పుత్తే అటవీముఖం సమ్పత్తే “తాత, మా అటవిం అభిరుహి, చోరా ఏత్థ ఠితా, తే తం మారేత్వా కహాపణే గణ్హిస్సన్తీ”తి పునప్పునం మగ్గం ఓచ్ఛిన్దమానా నివారేతి. సో తం కారణం అజానన్తో “అయం కాళకణ్ణీ సిఙ్గాలీ మయ్హం మగ్గం ఓచ్ఛిన్దతీ”తి లేడ్డుదణ్డం గహేత్వా మాతరం పలాపేత్వా అటవిం పటిపజ్జి. అథేకో సతపత్తసకుణో “ఇమస్స పురిసస్స హత్థే కహాపణసహస్సం అత్థి, ఇమం మారేత్వా తం కహాపణం గణ్హథా”తి విరవన్తో చోరాభిముఖో పక్ఖన్ది. మాణవో తేన కతకారణం అజానన్తో “అయం మఙ్గలసకుణో, ఇదాని మే సోత్థి భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా “వస్స, సామి, వస్స, సామీ”తి వత్వా అఞ్జలిం పగ్గణ్హి.

బోధిసత్తో సబ్బరుతఞ్ఞూ తేసం ద్విన్నం కిరియం దిస్వా చిన్తేసి – ఇమాయ సిఙ్గాలియా ఏతస్స మాతరా భవితబ్బం, తేన సా "ఇమం మారేత్వా కహాపణే గణ్హన్తీ"తి భయేన వారేతి. ఇమినా పన సతపత్తేన పచ్చామిత్తేన భవితబ్బం, తేన సో "ఇమం మారేత్వా కహాపణే గణ్హథా"తి అమ్హాకం ఆరోచేసి. అయం పన ఏతమత్థం అజానన్తో అత్థకామం మాతరం తజ్జేత్వా పలాపేసి, అనత్థకామస్స సతపత్తస్స "అత్థకామో మే"తి సఞ్ఞాయ అఞ్జలిం పగ్గణ్హాతి, అహో వతాయం బాలోతి . బోధిసత్తానఞ్హి ఏవం మహాపురిసానమ్పి సతం పరసన్తకగ్గహణం విసమపటిసన్ధిగ్గహణవసేన హోతి, "నక్ఖత్తదోసేనా"తిపి వదన్తి.

మాణవో ఆగన్త్వా చోరానం సీమన్తరం పాపుణి. బోధిసత్తో తం గాహాపేత్వా "కత్థ వాసికోసీ"తి పుచ్ఛి. "బారాణసివాసికోమ్హీ"తి. "కహం అగమాసీ"తి? "ఏకస్మిం గామకే సహస్సం లద్ధబ్బం అత్థి, తత్థ అగమాసి"న్తి. "లద్ధం పన తే"తి? "ఆమ, లద్ధ"న్తి . "కేన త్వం పేసితోసీ"తి? "సామి, పితా మే మతో, మాతాపి మే గిలానా, సా 'మయి మతాయ ఏస న లభిస్సతీ'తి మఞ్ఞమానా మం పేసేసీ"తి. "ఇదాని తవ మాతు పవత్తిం జానాసీ"తి? "న జానామి, సామీ"తి. "మాతా తే తయి నిక్ఖన్తే కాలం కత్వా పుత్తసినేహేన సిఙ్గాలీ హుత్వా తవ మరణభయభీతా మగ్గం తే ఓచ్ఛిన్దిత్వా తం వారేసి, తం త్వం తజ్జేత్వా పలాపేసి, సతపత్తసకుణో పన తే పచ్చామిత్తో. సో 'ఇమం మారేత్వా కహాపణే గణ్హథా'తి అమ్హాకం ఆచిక్ఖి, త్వం అత్తనో బాలతాయ అత్థకామం మాతరం 'అనత్థకామా మే'తి మఞ్ఞసి, అనత్థకామం సతపత్తం 'అత్థకామో మే'తి. తస్స తుమ్హాకం కతగుణో నామ నత్థి, మాతా పన తే మహాగుణా, కహాపణే గహేత్వా గచ్ఛా"తి విస్సజ్జేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౮౫. "యథా మాణవకో పన్థే, సిఙ్గాలిం వనగోచరిం;
అత్థకామం పవేదేన్తిం, అనత్థకామాతి మఞ్ఞతి;
అనత్థకామం సతపత్తం, అత్థకామోతి మఞ్ఞతి.

౮౬. "ఏవమేవ ఇధేకచ్చో, పుగ్గలో హోతి తాదిసో;
హితేహి వచనం వుత్తో, పటిగ్గణ్హాతి వామతో.

౮౭. "యే చ ఖో నం పసంసన్తి, భయా ఉక్కంసయన్తి వా;
తఞ్హి సో మఞ్ఞతే మిత్తం, సతపత్తంవ మాణవో"తి.

తత్థ **హితేహీ**తి హితం వుడ్ఢిం ఇచ్ఛమానేహి. **వచనం వుత్తో**తి హితసుఖావహం ఓవాదానుసాసనం వుత్తో. **పటిగ్గణ్హాతి వామతో**తి ఓవాదం అగణ్హన్తో "అయం మే న అత్థావహో హోతి, అనత్థావహో మే అయ"న్తి గణ్హన్తో వామతో పటిగ్గణ్హాతి నామ.

యే చ ఖో నన్తి యే చ ఖో తం అత్తనో గాహం గహేత్వా ఠితపుగ్గలం "అధికరణం గహేత్వా ఠితేహి నామ తుమ్హాదిసేహి భవితబ్బ"న్తి వణ్ణేన్తి. **భయా ఉక్కంసయన్తి వా**తి ఇమస్స గాహస్స విస్సట్ఠపచ్చయా తుమ్హాకం ఇదఞ్చిదఞ్చ భయం ఉప్పజ్జిస్సతి, మా విస్సజ్జయిత్థ, న ఏతే బాహుసచ్చకులపరివారాదీహి తుమ్హే సమ్పాపుణన్తీతి ఏవం విస్సజ్జనపచ్చయా భయం దస్సేత్వా ఉక్ఖిపన్తి. **తఞ్హి సో మఞ్ఞతే మిత్త**న్తి యే ఏవరూపా హోన్తి, తేసు యంకిఞ్చి సో ఏకచ్చో బాలపుగ్గలో అత్తనో బాలతాయ మిత్తం మఞ్ఞతి, "అయం మే అత్థకామో మిత్తో"తి మఞ్ఞతి. **సతపత్తంవ మాణవో**తి యథా అనత్థకామఞ్ఞేవ

సతపత్తం నో మాణవో అత్తనో బాలతాయ “అత్థకామో మే”తి మఞ్ఞతి, పణ్డితో పన ఏవరూపం “అనుప్పియభాణీ మిత్తో”తి అగహేత్వా దూరతోవ నం వివజ్జేతి. తేన వుత్తం –

“అఞ్ఞదత్థుహరో మిత్తో, యో చ మిత్తో వచీపరో;
అనుప్పియఞ్చ యో ఆహ, అపాయేసు చ యో సఖా.

“ఏతే అమిత్తే చత్తారో, ఇతి విఞ్ఞాయ పణ్డితో;
ఆరకా పరివజ్జేయ్య, మగ్గం పటిభయం యథా”తి. (దీ॰ ని॰ ౩.౨౫౯);

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా చోరజేట్ఠకో అహమేవ అహోసి”న్తి.

సతపత్తజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౮౦] ౧౦. పుటదూసకజాతకవణ్ణనా

అద్ధా హి నూన మిగరాజాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం పుటదూసకం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకో అమచ్చో బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా ఉయ్యానే నిసీదాపేత్వా దానం దదమానో “అన్తరాభత్తే ఉయ్యానే చరితుకామా చరన్తూ”తి ఆహ. భిక్ఖూ ఉయ్యానచారికం చరింసు. తస్మిం ఖణే ఉయ్యానపాలో పత్తసమ్పన్నం రుక్ఖం అభిరుహిత్వా మహన్తమహన్తాని పణ్ణాని గహేత్వా “అయం పుప్ఫానం భవిస్సతి, అయం ఫలాన”న్తి పుటే కత్వా రుక్ఖమూలే పాతేతి. తస్స పుత్తో దారకో పాతితపాతితం పుటం విద్ధంసేతి. భిక్ఖూ తమత్థం భగవతో ఆరోచేసుం. సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస పుటదూసకోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బారాణసియం ఏకస్మిం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో అగారం అజ్ఝావసమానో ఏకదివసం కేనచిదేవ కరణీయేన ఉయ్యానం అగమాసి. తత్థ బహూ వానరా వసన్తి. ఉయ్యానపాలో ఇమినావ నియామేన పత్తపుటే పాతేతి, జేట్ఠవానరో పాతితపాతితే విద్ధంసేతి. బోధిసత్తో తం ఆమన్తేత్వా “ఉయ్యానపాలేన పాతితపాతితం పుటం విద్ధంసేత్వా మనాపతరం కాతుకామో మఞ్ఞే”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౮౮. “అద్ధా హి నూన మిగరాజా, పుటకమ్మస్స కోవిదో;
తథా హి పుటం దూసేతి, అఞ్ఞం నూన కరిస్సతీ”తి.

తత్థ **మిగరాజా**తి మక్కటం వణ్ణేన్తో వదతి. **పుటకమ్మస్సా**తి మాలాపుటకరణస్స. **కోవిదో**తి ఛేకో. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – అయం మిగరాజా ఏకంసేన పుటకమ్మస్స కోవిదో మఞ్ఞే, తథా హి పాతితపాతితం పుటం దూసేతి, అఞ్ఞం నూన తతో మనాపతరం కరిస్సతీతి.

తం సుత్వా మక్కటో దుతియం గాథమాహ –

౮౯. “న మే మాతా వా పితా వా, పుటకమ్మస్స కోవిదో;
కతం కతం ఖో దూసేమ, ఏవం ధమ్మమిదం కుల”న్తి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో తతియం గాథమాహా –

౯౦. “యేసం వో ఏదిసో ధమ్మో, అధమ్మో పన కీదిసో;
మా వో ధమ్మం అధమ్మం వా, అద్దసామ కుదాచన”న్తి.

ఏవం వత్వా చ పన వానరగణం గరహిత్వా పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా వానరో పుటదూసకదారకో అహోసి, పణ్డితపురిసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పుటదూసకజాతకవణ్ణనా దసమా.

ఉదపానవగ్గో తతియో.

తస్సుద్దానం –

ఉదపానవరం వనబ్యగ్ఘ కపి, సిఖినీ చ బలాక రుచిరవరో;
సుజనాధిప రోమక దూస పున, సతపత్తవరో పుటకమ్మ దసాతి.

౪. అబ్భన్తరవగ్గో

[౨౮౧] ౧. అబ్భన్తరజాతకవణ్ణనా

అబ్భన్తరో నామ దుమోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరస్స బిమ్బాదేవీథేరియా అమ్బరసదానం ఆరబ్భ కథేసి. సమ్మాసమ్బుద్ధే హి పవత్తితవరధమ్మచక్కే వేసాలియం కూటాగారసాలాయం విహరన్తే మహాపజాపతీ గోతమీ పఞ్చ సాకియసతాని ఆదాయ గన్త్వా పబ్బజ్జం యాచిత్వా పబ్బజ్జఞ్చేవ ఉపసమ్పదఞ్చ లభి. అపరభాగే తా పఞ్చసతా భిక్ఖునియో **నన్దకోవాదం** (మ॰ ని॰ ౩.౩౯౮ ఆదయో) సుత్వా అరహత్తం పాపుణింసు. సత్థరి పన సావత్థిం ఉపనిస్సాయ విహరన్తే రాహులమాతా బిమ్బాదేవీ “సామికో మే పబ్బజిత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో, పుత్తోపి మే పబ్బజిత్వా తస్సేవ సన్తికే వసతి, అహం అగారమజ్ఝే కింకరిస్సామి, అహమ్పి పబ్బజిత్వా సావత్థిం గన్త్వా సమ్మాసమ్బుద్ధఞ్చ పుత్తఞ్చ నిబద్ధం పస్సమానా విహరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా భిక్ఖునుపస్సయం గన్త్వా పబ్బజిత్వా ఆచరియుపజ్ఝాయాహి సద్ధిం సావత్థిం గన్త్వా సత్థారఞ్చ పియపుత్తఞ్చ పస్సమానా ఏకస్మిం భిక్ఖునుపస్సయే వాసం కప్పేసి. రాహులసామణేరో ఆగన్త్వా మాతరం పస్సతి.

అథేకదివసం థేరియా ఉదరవాతో కుప్పి. సా పుత్తే దట్ఠుం ఆగతే తస్స దస్సనత్థాయ నిక్ఖమితుం నాసక్ఖి, అఞ్ఞావ ఆగన్త్వా అఫాసుకభావం కథయింసు. సో మాతు సన్తికం గన్త్వా “కిం తే లద్ధుం వట్టతీ”తి పుచ్ఛి. “తాత, అగారమజ్ఝే మే సక్ఖరయోజితే అమ్బరసే పీతే ఉదరవాతో వూపసమ్మతి, ఇదాని పిణ్డాయ చరిత్వా జీవికం కప్పేమ, కుతో తం లభిస్సామా”తి. సామణేరో “లభన్తో ఆహరిస్సామీ”తి వత్వా నిక్ఖమి. తస్స పనాయస్మతో ఉపజ్ఝాయో ధమ్మసేనాపతి, ఆచరియో మహామోగ్గల్లానో, చూళపితా ఆనన్దత్థేరో, పితా సమ్మాసమ్బుద్ధోతి మహాసమ్పత్తి. ఏవం సన్తేపి అఞ్ఞస్స సన్తికం

అగన్త్వా ఉపజ్ఝాయస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా దుమ్ముఖాకారో హుత్వా అట్ఠాసి. అథ నం థేరో "కిం ను ఖో, రాహుల, దుమ్ముఖో వియాసీ"తి ఆహ. "మాతు మే, భన్తే, థేరియా ఉదరవాతో కుపితో"తి. "కిం లద్ధుం వట్టతీ"తి? "సక్ఖరయోజితేన కిర అమ్బరసేన ఫాసు హోతీ"తి. "హోతు లభిస్సామి, మా చిన్తయీ"తి.

సో పునదివసే తం ఆదాయ సావత్థిం పవిసిత్వా సామణేరం ఆసనసాలాయం నిసీదాపేత్వా రాజద్వారం అగమాసి. కోసలరాజా థేరం దిస్వా నిసీదాపేసి, తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఉయ్యానపాలో పిణ్డిపక్కానం మధురఅమ్బానం ఏకం పుటం ఆహరి. రాజా అమ్బానం తచం అపనేత్వా సక్ఖరం పక్ఖిపిత్వా సయమేవ మద్దిత్వా థేరస్స పత్తం పూరేత్వా అదాసి. థేరో రాజనివేసనా నిక్ఖమిత్వా ఆసనసాలం గన్త్వా సామణేరస్స అదాసి "హరిత్వా మాతు తే దేహీ"తి. సో హరిత్వా అదాసి, థేరియా పరిభుత్తమత్తేవ ఉదరవాతో వూపసమి. రాజాపి మనుస్సం పేసేసి – "థేరో ఇధ నిసీదిత్వా అమ్బరసం న పరిభుఞ్జి, గచ్ఛ కస్సచి దిన్నభావం జానాహీ"తి. సో థేరేన సద్ధింయేవ గన్త్వా తం పవత్తిం ఞత్వా ఆగన్త్వా రఞ్ఞో కథేసి. రాజా చిన్తేసి – "సచే సత్థా అగారం అజ్ఝావసిస్స, చక్కవత్తిరాజా అభవిస్స, రాహులసామణేరో పరిణాయకరతనం, థేరీ ఇత్థిరతనం, సకలచక్కవాళరజ్జం ఏతేసఞ్ఞేవ అభవిస్స. అమ్హేహి ఏతే ఉపట్ఠహన్తేహి చరితబ్బం అస్స, ఇదాని పబ్బజిత్వా అమ్హే ఉపనిస్సాయ వసన్తేసు ఏతేసు న యుత్తం అమ్హాకం పమజ్జితు"న్తి. సో తతో పట్ఠాయ థేరియా నిబద్ధం అమ్బరసం దాపేసి. థేరేన బిమ్బాదేవీథేరియా అమ్బరసస్స దిన్నభావో భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటో జాతో. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, సారిపుత్తత్థేరో కిర బిమ్బాదేవీథేరిం అమ్బరసేన సన్తప్పేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ రాహులమాతా సారిపుత్తేన అమ్బరసేన సన్తప్పితా, పుబ్బేపేస ఏతం సన్తప్పేసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిగామకే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా సణ్ఠితఘరావాసో మాతాపితూనం అచ్చయేన ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తపదేసే అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఇసిగణపరివుతో గణసత్థా హుత్వా దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన లోణమ్బిలసేవనత్థాయ పబ్బతపాదా ఓతరిత్వా చారికం చరమానో బారాణసిం పత్వా ఉయ్యానే వాసం కప్పేసి. అథస్స ఇసిగణస్స సీలతేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పి. సక్కో ఆవజ్జమానో తం కారణం ఞత్వా "ఇమేసం తాపసానం అవాసాయ పరిసక్కిస్సామి, అథ తే భిన్నావాసా ఉపద్దుతా చరమానా చిత్తేకగ్గతం న లభిస్సన్తి, ఏవం మే ఫాసుకం భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా "కో ను ఖో ఉపాయో"తి వీమంసన్తో ఇమం ఉపాయం అద్దస – మజ్ఝిమయామసమనన్తరే రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా ఆకాసే ఠత్వా "భద్దే, సచే త్వం అబ్భన్తరఅమ్బపక్కం ఖాదేయ్యాసి, పుత్తం లభిస్ససి, సో చక్కవత్తిరాజా భవిస్సతీ"తి ఆచిక్ఖిస్సామి. రాజా దేవియా కథం సుత్వా అమ్బపక్కత్థాయ ఉయ్యానం పేసేస్సతి, అథాహం అమ్బాని అన్తరధాపేస్సామి, రఞ్ఞో ఉయ్యానే అమ్బానం అభావం ఆరోచేస్సన్తి , "కే తే ఖాదన్తీ"తి వుత్తే "తాపసా ఖాదన్తీ"తి వక్ఖన్తి, తం సుత్వా రాజా తాపసే పోథేత్వా నీహరాపేస్సతి, ఏవం తే ఉపద్దుతా భవిస్సన్తీతి.

సో మజ్ఝిమయామసమనన్తరే సిరిగబ్భం పవిసిత్వా ఆకాసే ఠితో అత్తనో దేవరాజభావం జానాపేత్వా తాయ సద్ధిం సల్లపన్తో పురిమా ద్వే గాథా అవోచ –

౯౧. "అబ్భన్తరో నామ దుమో, యస్స దిబ్యమిదం ఫలం;

భుత్వా దోహళినీ నారీ, చక్కవత్తిం విజాయతి.

౯౨. “త్వమ్పి భద్దే మహేసీసి, సా చాపి పతినో పియా;

ఆహరిస్సతి తే రాజా, ఇదం అబ్భన్తరం ఫల”న్తి.

తత్థ **అబ్భన్తరో నామ దుమోతి** ఇమినా తావ గామనిగమజనపదపబ్బతాదీనం అసుకస్స అబ్భన్తరోతి అవత్వా కేవలం ఏకం అబ్భన్తరం అమ్బరుక్ఖం కథేసి. **యస్స దిబ్యమిదం ఫల**న్తి యస్స అమ్బరుక్ఖస్స దేవతానం పరిభోగారహం దిబ్యం ఫలం. **ఇద**న్తి పన నిపాతమత్తమేవ. **దోహళినీ**తి సఞ్జాతదోహళా. **త్వమ్పి, భద్దే, మహేసీసీ**తి త్వం, సోభనే మహేసీ, అసి. అట్ఠకథాయం పన “మహేసీ చా”తిపి పాఠో. **సా చాపి పతినో పియా**తి సోళసన్నం దేవీసహస్సానం అబ్భన్తరే అగ్గమహేసీ చాపి పతినో చాపి పియాతి అత్థో. **ఆహరిస్సతి తే రాజా, ఇదం అబ్భన్తరం ఫల**న్తి తస్సా తే పియాయ అగ్గమహేసియా ఇదం మయా వుత్తప్పకారం ఫలం రాజా ఆహరాపేస్సతి, సా త్వం తం పరిభుఞ్జిత్వా చక్కవత్తిగబ్భం లభిస్ససీతి.

ఏవం సక్కో దేవియా ఇమా ద్వే గాథా వత్వా “త్వం అప్పమత్తా హోహి, మా పపఞ్చం అకాసి, స్వే రఞ్ఞో ఆరోచేయ్యాసీ”తి తం అనుసాసిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గతో. సా పునదివసే గిలానాలయం దస్సేత్వా పరిచారికానం సఞ్ఞం దత్వా నిపజ్జి. రాజా సముస్సితసేతచ్ఛత్తే సీహాసనే నిసిన్నో నాటకాని పస్సన్తో దేవిం అదిస్వా “కహం, దేవీ”తి పరిచారికే పుచ్ఛి. “గిలానా, దేవా”తి. సో తస్సా సన్తికం గన్త్వా సయనపస్సే నిసీదిత్వా పిట్ఠిం పరిమజ్జన్తో “కిం తే, భద్దే, అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. “మహారాజ అఞ్ఞం అఫాసుకం నామ నత్థి, దోహళో మే ఉప్పన్నో”తి. “కిం ఇచ్ఛసి, భద్దే”తి? “అబ్భన్తరఅమ్బఫలం దేవా”తి. “అబ్భన్తరఅమ్బో నామ కహం అత్థీ”తి? “నాహం, దేవ, అబ్భన్తరఅమ్బం జానామి, తస్స పన మే ఫలం లభమానాయ జీవితం అత్థి, అలభమానాయ నత్థీ”తి. “తేన హి ఆహరాపేస్సామి , మా చిన్తయీ”తి రాజా దేవిం అస్సాసేత్వా ఉట్ఠాయ గన్త్వా రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నో అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా “దేవియా అబ్భన్తరఅమ్బే నామ దోహళో ఉప్పన్నో, కిం కాతబ్బ”న్తి పుచ్ఛి. “దేవ ద్విన్నం అమ్బానం అన్తరే ఠితో అమ్బో అబ్భన్తరఅమ్బో నామ, ఉయ్యానం పేసేత్వా అబ్భన్తరే ఠితఅమ్బతో ఫలం ఆహరాపేత్వా దేవియా దాపేథా”తి.

రాజా “సాధు, ఏవరూపం అమ్బం ఆహరథా”తి ఉయ్యానం పేసేసి. సక్కో అత్తనో ఆనుభావేన ఉయ్యానే అమ్బాని ఖాదితసదిసాని కత్వా అన్తరధాపేసి. అమ్బత్థాయ గతా మనుస్సా సకలఉయ్యానం విచరన్తా ఏకం అమ్బమ్పి అలభిత్వా గన్త్వా ఉయ్యానే అమ్బానం అభావం రఞ్ఞో కథయింసు. “కే అమ్బాని ఖాదన్తీ”తి? “తాపసా, దేవా”తి. “తాపసే ఉయ్యానతో పోథేత్వా నీహరథా”తి. మనుస్సా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా నీహరింసు. సక్కస్స మనోరథో మత్థకం పాపుణి. దేవీ అమ్బఫలత్థాయ నిబద్ధం కత్వా నిపజ్జియేవ. రాజా కత్తబ్బకిచ్చం అపస్సన్తో అమచ్చే చ బ్రాహ్మణే చ సన్నిపాతాపేత్వా “అబ్భన్తరఅమ్బస్స అత్థిభావం జానాథా”తి పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణా ఆహంసు – “దేవ, అబ్భన్తరఅమ్బో నామ దేవతానం పరిభోగో, ‘హిమవన్తే కఞ్చనగుహాయ అన్తో అత్థీ’తి అయం నో పరమ్పరాగతో అనుస్సవో”తి. “కో పన తతో అమ్బం ఆహరితుం సక్ఖిస్సతీ”తి? “న సక్కా తత్థ మనుస్సభూతేన గన్తుం, ఏకం సువపోతకం పేసేతుం వట్టతీ”తి.

తేన చ సమయేన రాజకులే ఏకో సువపోతకో మహాసరీరో కుమారకానం యానకచక్కనాభిమత్తో థామసమ్పన్నో పఞ్ఞవా ఉపాయకుసలో. రాజా తం ఆహరాపేత్వా “తాత సువపోతక, అహం తవ బహూపకారో, కఞ్చనపఞ్జరే వససి, సువణ్ణతట్టకే మధులాజే ఖాదసి, సక్ఖరపానకం పివసి, తయాపి అమ్హాకం ఏకం కిచ్చం నిత్థరితుం వట్టతీ”తి ఆహ. “కిం, దేవా”తి. “తాత దేవియా అబ్భన్తరఅమ్బే దోహళో ఉప్పన్నో, సో చ అమ్బో హిమవన్తే కఞ్చనపబ్బతన్తరే అత్థి దేవతానం పరిభోగో, న సక్కా మనుస్సభూతేన తత్థ గన్తుం, తయా తతో అమ్బఫలం ఆహరితుం వట్టతీ”తి. “సాధు, దేవ,

ఆహరిస్సామీ”తి. అథ నం రాజా సువణ్ణతట్టకే మధులాజే ఖాదాపేత్వా సక్ఖరపానకం పాయేత్వా సతపాకతేలేన తస్స పక్ఖన్తరాని మక్ఖేత్వా ఉభోహి హత్థేహి గహేత్వా సీహపఞ్జరే ఠత్వా ఆకాసే విస్సజ్జేసి. సోపి రఞ్ఞో నిపచ్చకారం దస్సేత్వా ఆకాసే పక్ఖన్దన్తో మనుస్సపథం అతిక్కమ్మ హిమవన్తే పఠమే పబ్బతన్తరే వసన్తానం సుకానం సన్తికం గన్త్వా అబ్భన్తరఅమ్బో నామ కత్థ అత్థి, కథేథ మే తం ఠాన”న్తి పుచ్ఛి. “మయం న జానామ, దుతియే పబ్బతన్తరే సుకా జానిస్సన్తీ”తి.

సో తేసం వచనం సుత్వా తతో ఉప్పతిత్వా దుతియం పబ్బతన్తరం అగమాసి, తథా తతియం, చతుత్థం , పఞ్చమం, ఛట్ఠం అగమాసి. తత్థపి నం సుకా “న మయం జానామ, సత్తమపబ్బతన్తరే సుకా జానిస్సన్తీ”తి ఆహంసు. సో తత్థపి గన్త్వా “అబ్భన్తరఅమ్బో నామ కత్థ అత్థీ”తి పుచ్ఛి. “అసుకట్ఠానే నామ కఞ్చనపబ్బతన్తరే”తి ఆహంసు. “అహం తస్స ఫలత్థాయ ఆగతో, మం తత్థ నేత్వా తతో మే ఫలం దాపేథా”తి. సుకగణా ఆహంసు – “సమ్మ, సో వేస్సవణమహారాజస్స పరిభోగో, న సక్కా ఉపసఙ్కమితుం, సకలరుక్ఖో మూలతో పట్ఠాయ సత్తహి లోహజాలేహి పరిక్ఖిత్తో, సహస్సకుమ్భణ్డరక్ఖసా రక్ఖన్తి, తేహి దిట్ఠస్స జీవితం నామ నత్థి, కప్పుట్ఠానగ్గిఅవీచిమహానిరయసదిసట్ఠానం, మా తత్థ పత్థనం కరీ”తి. “సచే తుమ్హే న గచ్ఛథ, మయ్హం ఠానం ఆచిక్ఖథా”తి. “తేన హి అసుకేన చ అసుకేన చ ఠానేన యాహీ”తి. సో తేహి ఆచిక్ఖితవసేనేవ సుట్ఠు మగ్గం ఉపధారేత్వా తం ఠానం గన్త్వా దివా అత్తానం అదస్సేత్వా మజ్ఝిమయామసమనన్తరే రక్ఖసానం నిద్దోక్కమనసమయే అబ్భన్తరఅమ్బస్స సన్తికం గన్త్వా ఏకేన మూలన్తరేన సణికం అభిరుహితుం ఆరభి. లోహజాలం “కిరీ”తి సద్దమకాసి .

రక్ఖసా పబుజ్ఝిత్వా సుకపోతకం దిస్వా “అమ్బచోరోయ”న్తి గహేత్వా కమ్మకరణం సంవిదహింసు. ఏకో “ముఖే పక్ఖిపిత్వా గిలిస్సామి న”న్తి ఆహ, అపరో “హత్థేహి మద్దిత్వా పుఞ్జిత్వా విప్పకిరిస్సామి న”న్తి, అపరో “ద్వేధా ఫాలేత్వా అఙ్గారేసు పచిత్వా ఖాదిస్సామీ”తి. సో తేసం కమ్మకరణసంవిధానం సుత్వాపి అసన్తసిత్వావ తే రక్ఖసే ఆమన్తేత్వా “అమ్భో రక్ఖసా, తుమ్హే కస్స మనుస్సా”తి ఆహ. “వేస్సవణమహారాజస్సా”తి. “అమ్భో, తుమ్హేపి ఏకస్స రఞ్ఞోవ మనుస్సా, అహమ్పి రఞ్ఞోవ మనుస్సో, బారాణసిరాజా మం అబ్భన్తరఅమ్బఫలత్థాయ పేసేసి, స్వాహం తత్థేవ అత్తనో రఞ్ఞో జీవితం దత్వా ఆగతో. యో హి అత్తనో మాతాపితూనఞ్చేవ సామికస్స చ అత్థాయ జీవితం పరిచ్చజతి, సో దేవలోకేయేవ నిబ్బత్తతి, తస్మా అహమ్పి ఇమమ్హా తిరచ్ఛానయోనియా చవిత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తిస్సామీ”తి వత్వా తతియం గాథమాహ –

౯౩. “భత్తురత్థే పరక్కన్తో, యం ఠానమధిగచ్ఛతి;
సూరో అత్తపరిచ్చాగీ, లభమానో భవామహ”న్తి.

తత్థ **భత్తురత్థే**తి భత్తా వుచ్చన్తి భత్తాదీహి భరణపోసకా పితా మాతా సామికో చ, ఇతి తివిధస్సపేతస్స భత్తు అత్థాయ. **పరక్కన్తో**తి పరక్కమం కరోన్తో వాయమన్తో. **యం ఠానమధిగచ్ఛతీ**తి యం సుఖకారణం యసం వా లాభం వా సగ్గం వా అధిగచ్ఛతి. **సూరో**తి అభీరు విక్కమసమ్పన్నో. **అత్తపరిచ్చాగీ**తి కాయే చ జీవితే చ నిరపేక్ఖో హుత్వా తస్స తివిధస్సపి భత్తు అత్థాయ అత్తానం పరిచ్చజన్తో. **లభమానో భవామహ**న్తి యం సో ఏవరూపో సూరో దేవసమ్పత్తిం వా మనుస్ససమ్పత్తిం వా లభతి, అహమ్పి తం లభమానో భవామి, తస్మా హాసోవ మే ఏత్థ, న తాసో, కిం మం తుమ్హే తాసేథాతి.

ఏవం సో ఇమాయ గాథాయ తేసం ధమ్మం దేసేసి. తే తస్స ధమ్మకథం సుత్వా పసన్నచిత్తా “ధమ్మికో ఏస, న సక్కా మారేతుం, విస్సజ్జేమ న”న్తి వత్వా సుకపోతకం విస్సజ్జేత్వా ‘అమ్భో సుకపోతక, ముత్తోసి, అమ్హాకం హత్థతో సోత్థినా గచ్ఛా”తి ఆహంసు. “మయ్హం ఆగమనం మా తుచ్ఛం కరోథ, దేథ మే ఏకం అమ్బఫల”న్తి. “సుకపోతక, తుయ్హం ఏకం

అమ్బఫలం దాతుం నామ న భారో, ఇమస్మిం పన రుక్ఖే అమ్బాని అజ్కేత్వా గహితాని, ఏకస్మిం ఫలే అసమేన్తే అమ్హాకం జీవితం నత్థి. వేస్సవణేన హి కుజ్ఝిత్వా సకిం ఓలోకితే తత్తకపాలే పక్ఖిత్తతిలా వియ కుమ్భణ్డసహస్సం భిజ్జిత్వా విప్పకిరీయతి, తేన తే దాతుం న సక్కోమ, లభనట్ఠానం పన ఆచిక్ఖిస్సామా"తి. "యో కోచి దేతు, ఫలేనేవ మే అత్థో, లభనట్ఠానం ఆచిక్ఖథా"తి. "ఏతస్స కఞ్చనపబ్బతస్స అన్తరే జోతిరసో నామ తాపసో అగ్గిం జుహమానో కఞ్చనపత్తియా నామ పణ్ణసాలాయం వసతి వేస్సవణస్స కులూపకో, వేస్సవణో తస్స నిబద్ధం చత్తారి అమ్బఫలాని పేసేతి, తస్స సన్తికం గచ్ఛా"తి.

సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తాపసస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం తాపసో "కుతో ఆగతోసీ"తి పుచ్ఛి. "బారాణసిరఞ్ఞో సన్తికా"తి. "కిమత్థాయ ఆగతోసీ"తి? "సామి, అమ్హాకం రఞ్ఞో దేవియా అబ్భన్తరఅమ్బపక్కే దోహళో ఉప్పన్నో, తదత్థం ఆగతోమ్హి, రక్ఖసా పన మే సయం అమ్బపక్కం అదత్వా తుమ్హాకం సన్తికం పేసేసు"న్తి. "తేన హి నిసీద, లభిస్ససీ"తి. అథస్స వేస్సవణో చత్తారి ఫలాని పేసేసి. తాపసో తతో ద్వే పరిభుఞ్జి, ఏకం సువపోతకస్స ఖాదనత్థాయ అదాసి. తేన తస్మిం ఖాదితే ఏకం ఫలం సిక్కాయ పక్ఖిపిత్వా సువపోతకస్స గీవాయ పటిముఞ్చిత్వా "ఇదాని గచ్ఛా"తి సుకపోతకం విస్సజ్జేసి . సో తం ఆహరిత్వా దేవియా అదాసి. సా తం ఖాదిత్వా దోహళం పటిప్పస్సమ్భేసి, తతోనిదానం పనస్సా పుత్తో నాహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా దేవీ రాహులమాతా అహోసి, సుకో ఆనన్దో, అమ్బపక్కదాయకో తాపసో సారిపుత్తో, ఉయ్యానే నివుత్థతాపసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అబ్భన్తరజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౮౨] ౨. సేయ్యజాతకవణ్ణనా

సేయ్యంసో సేయ్యసో హోతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కోసలరఞ్ఞో అమచ్చం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర రఞ్ఞో బహూపకారో సబ్బకిచ్చనిప్ఫాదకో అహోసి. రాజా "బహూపకారో మే అయ"న్తి తస్స మహన్తం యసం అదాసి. తం అసహమానా అఞ్ఞే రఞ్ఞో పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరిత్వా తం పరిభిన్దింసు. రాజా తేసం వచనం సద్దహిత్వా దోసం అనుపపరిక్ఖిత్వావ తం సీలవన్తం నిద్దోసం సఙ్ఖలికబన్ధనేన బన్ధాపేత్వా బన్ధనాగారే పక్ఖిపాపేసి. సో తత్థ ఏకకో వసన్తో సీలసమ్పత్తిం నిస్సాయ చిత్తేకగ్గతం లభిత్వా ఏకగ్గచిత్తో సఙ్ఖారే సమ్మసిత్వా సోతాపత్తిఫలం పాపుణి. అథస్స రాజా అపరభాగే నిద్దోసభావం ఞత్వా సఙ్ఖలికబన్ధనం భిన్దాపేత్వా పురిమయసతో మహన్తతరం యసం అదాసి. సో "సత్థారం వన్దిస్సామీ"తి బహూని మాలాగన్ధాదీని ఆదాయ విహారం గన్త్వా తథాగతం పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తో "అనత్థో కిర తే ఉప్పన్నోతి అస్సుమ్హా"తి ఆహ. "ఆమ, భన్తే, ఉప్పన్నో, అహం పన తేన అనత్థేన అత్థం అకాసిం, బన్ధనాగారే నిసీదిత్వా సోతాపత్తిఫలం నిబ్బత్తేసి"న్తి. సత్థా "న ఖో, ఉపాసక, త్వఞ్ఞేవ అనత్థేన అత్థం ఆహరి, పోరాణకపణ్డితాపి అత్తనో అనత్థేన అత్థం ఆహరింసుయేవా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా దానం దేతి, పఞ్చ సీలాని రక్ఖతి , ఉపోసథకమ్మం కరోతి. అథస్సేకో అమచ్చో అన్తేపురే పదుస్సి. పాదమూలికాదయో ఞత్వా "అసుకఅమచ్చో అన్తేపురే పదుట్ఠో"తి రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా పరిగ్గణ్హన్తో యథాసభావతో ఞత్వా పక్కోసాపేత్వా "మా మం ఇతో పట్ఠాయ

ఉపట్ఠహీ”తి నిబ్బిసయం అకాసి. సో గన్త్వా అఞ్ఞతరం సామన్తరాజానం ఉపట్ఠహీతి సబ్బం వత్థు హేట్ఠా **మహాసీలవజాతకే** (జా॰ ౧.౧.౫౧) కథితసదిసమేవ. ఇధాపి సో రాజా తిక్ఖత్తుం వీమంసిత్వా తస్స అమచ్చస్స వచనం సద్దహిత్వా “బారాణసిరజ్జం గణ్హిస్సామీ”తి మహన్తేన పరివారేన రజ్జసీమం పాపుణి. బారాణసిరఞ్ఞో సత్తసతమత్తా మహాయోధా తం పవత్తిం సుత్వా “దేవ, అసుకో నామ కిర రాజా బారాణసిరజ్జం గణ్హిస్సామీ’తి జనపదం భిన్దన్తో ఆగచ్ఛతి, ఏత్థేవ నం గన్త్వా గణ్హిస్సామా”తి ఆహంసు. “మయ్హం పరవిహింసాయ లద్ధేన రజ్జేన కిచ్చం నత్థి, మా కిఞ్చి కరిత్థా”తి?

చోరరాజా ఆగన్త్వా నగరం పరిక్ఖిపి, పున అమచ్చా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “దేవ, మా ఏవం కరిత్థ, గణ్హిస్సామ న”న్తి ఆహంసు. రాజా “న లబ్భా కిఞ్చి కాతుం, నగరద్వారాని వివరథా”తి వత్వా సయం అమచ్చగణపరివుతో మహాతలే రాజపల్లఙ్కే నిసీది. చోరరాజా చతూసు ద్వారేసు మనుస్సే పోథేన్తో నగరం పవిసిత్వా పాసాదం అభిరుయ్హ అమచ్చపరివుతం రాజానం గాహాపేత్వా సఙ్ఖలికాహి బన్ధాపేత్వా బన్ధనాగారే పక్ఖిపాపేసి. రాజా బన్ధనాగారే నిసిన్నోవ చోరరాజానం మేత్తాయన్తో మేత్తఝానం ఉప్పాదేసి. తస్స మేత్తానుభావేన చోరరఞ్ఞో కాయే డాహో ఉప్పజ్జి, సకలసరీరం యమకఉక్కాహి ఝాపియమానం వియ జాతం. సో మహాదుక్ఖాభితున్నో “కిం ను ఖో కారణ”న్తి పుచ్ఛి. “తుమ్హే సీలవన్తం రాజానం బన్ధనాగారే పక్ఖిపేథ, తేన వో ఇదం దుక్ఖం ఉప్పన్నం భవిస్సతీ”తి. సో గన్త్వా బోధిసత్తం ఖమాపేత్వా “తుమ్హాకం రజ్జం తుమ్హాకమేవ హోతూ”తి రజ్జం తస్సేవ నియ్యాదేత్వా “ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హాకం పచ్చత్థికో మే భారో హోతూ”తి వత్వా పదుట్ఠామచ్చస్స రాజాణం కారేత్వా అత్తనో నగరమేవ గతో.

బోధిసత్తో అలఙ్కతమహాతలే సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నో అమచ్చేహి సద్ధిం సల్లపన్తో పురిమా ద్వేగాథా అవోచ –

౯౪. “సేయ్యంసో సేయ్యసో హోతి, యో సేయ్యముపసేవతి;
ఏకేన సన్ధిం కత్వాన, సతం వజ్ఝే అమోచయిం.

౯౫. “తస్మా సబ్బేన లోకేన, సన్ధిం కత్వాన ఏకతో;
పేచ్చ సగ్గం నిగచ్ఛేయ్య, ఇదం సుణాథ కాసియా”తి.

తత్థ **సేయ్యంసో సేయ్యసో హోతి, యో సేయ్యముపసేవతీతి** అనవజ్జఉత్తమధమ్మసఙ్ఖాతో సేయ్యో అంసో కోట్ఠాసో అస్సాతి సేయ్యంసో, కుసలధమ్మనిస్సితపుగ్గలో. యో పునప్పునం తం సేయ్యం కుసలధమ్మభావనం కుసలాభిరతం వా ఉత్తమపుగ్గలముపసేవతి, సో సేయ్యసో హోతి పాసంసతరో చేవ ఉత్తరితరో చ హోతి. **ఏకేన సన్ధిం కత్వాన, సతం వజ్ఝే అమోచయి**న్తి తదమినాపి చేతం వేదితబ్బం – అహఞ్హి సేయ్యం మేత్తాభావనం ఉపసేవన్తో తాయ మేత్తాభావనాయ ఏకేన చోరరఞ్ఞా సన్ధిం సన్ధవం కత్వా మేత్తాభావనం భావేత్వా తుమ్హే సతజనే వజ్ఝే అమోచయిం.

దుతియగాథాయ అత్థో – యస్మా అహం ఏకేన సద్ధిం ఏకతో మేత్తాభావనాయ సన్ధిం కత్వా తుమ్హే వజ్ఝప్పత్తే సతజనే మోచయిం, తస్మా వేదితబ్బమేతం, తస్మా సబ్బేన లోకేన సద్ధిం మేత్తాభావనాయ సన్ధిం కత్వా ఏకతో పుగ్గలో పేచ్చ పరలోకే సగ్గం నిగచ్ఛేయ్య. మేత్తాయ హి ఉపచారం కామావచరే పటిసన్ధిం దేతి, అప్పనా బ్రహ్మలోకే. ఇదం మమ వచనం సబ్బేపి తుమ్హే కాసిరట్ఠవాసినో సుణాథాతి.

ఏవం మహాసత్తో మహాజనస్స మేత్తాభావనాయ గుణం వణ్ణేత్వా ద్వాదసయోజనికే బారాణసినగరే సేతచ్ఛత్తం పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. సత్థా సమ్మాసమ్బుద్ధో హుత్వా తతియం గాథమాహ –

౯౬. "ఇదం వత్వా మహారాజా, కంసో బారాణసిగ్గహో;
ధనుం కణ్డఞ్చ నిక్ఖిప్ప, సంయమం అజ్ఝుపాగమీ"తి.

తత్థ మహన్తో రాజాతి **మహారాజా. కంసో**తి తస్స నామం. బారాణసిం గహేత్వా అజ్ఝావసనతో **బారాణసిగ్గహో**. సో రాజా ఇదం వచనం వత్వా **ధను**ఞ్చ సరసఙ్ఖాతం **కణ్డఞ్చ నిక్ఖిప్ప** ఓహాయ ఛడ్డేత్వా సీలసంయమం ఉపగతో పబ్బజితో, పబ్బజిత్వా చ పన ఝానం ఉప్పాదేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకే ఉప్పన్నోతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా చోరరాజా ఆనన్దో అహోసి, బారాణసిరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సేయ్యజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౮౩] ౩. వడ్ఢకీసూకరజాతకవణ్ణనా

వరం వరం త్వన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ధనుగ్గహతిస్సత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. పసేనదిరఞ్ఞో పితా మహాకోసలో బిమ్బిసారరఞ్ఞో ధీతరం వేదేహిం నామ కోసలదేవిం దదమానో తస్సా న్హానచుణ్ణమూలం సతసహస్సుట్ఠానం కాసిగామం అదాసి. అజాతసత్తునా పన పితరి మారితే కోసలదేవీపి సోకాభిభూతా కాలమకాసి. తతో పసేనది కోసలరాజా చిన్తేసి – "అజాతసత్తునా పితా మారితో, భగినీపి మే సామికే కాలకతే తేన సోకేన కాలకతా, పితుఘాతకస్స చోరస్స కాసిగామం న దస్సామీ"తి. సో తం అజాతసత్తుస్స న అదాసి. తం గామం నిస్సాయ తేసం ద్విన్నమ్పి కాలేన కాలం యుద్ధం హోతి, అజాతసత్తు తరుణో సమత్థో, పసేనది మహల్లకోయేవ. సో అభిక్ఖణం పరజ్జతి, మహాకోసలస్సాపి మనుస్సా యేభుయ్యేన పరాజితా. అథ రాజా "మయం అభిణ్హం పరజ్జామ, కిం ను ఖో కాతబ్బ"న్తి అమచ్చే పుచ్ఛి. "దేవ, అయ్యా నామ మన్తచ్ఛేకా హోన్తి, జేతవనవిహారే భిక్ఖూనం కథం సోతుం వట్టతీ"తి. రాజా "తేన హి తాయం వేలాయం భిక్ఖూనం కథాసల్లాపం సుణాథా"తి చరపురిసే ఆణాపేసి. తే తతో పట్ఠాయ తథా అకంసు.

తస్మిం పన కాలే ద్వే మహల్లకత్థేరా విహారపచ్చన్తే పణ్ణసాలాయం వసన్తి దత్తత్థేరో చ ధనుగ్గహతిస్సత్థేరో చ. తేసు ధనుగ్గహతిస్సత్థేరో పఠమయామేపి మజ్ఝిమయామేపి నిద్దాయిత్వా పచ్ఛిమయామే పబుజ్ఝిత్వా ఉమ్ముక్కాని సోధేత్వా అగ్గిం జాలేత్వా నిసిన్నకో ఆహ – "భన్తే, దత్తత్థేరా"తి. "కిం, భన్తే, తిస్సత్థేరా"తి? "కిం నిద్దాయసి నో త్వ"న్తి. "అనిద్దాయన్తా కిం కరిస్సామా"తి? "ఉట్ఠాయ తావ నిసీదథా"తి. సో ఉట్ఠాయ నిసిన్నో తం దత్తత్థేరం ఆహ – "భన్తే దత్తత్థేర, అయం తే లోలో మహోదరకోసలో చాటిమత్తం భత్తమేవ పూతిం కరోతి, యుద్ధవిచారణం పన కిఞ్చి న జానాతి, పరాజితో పరాజితోత్వేవ వదాపేతీ"తి. "కిం పన కాతుం వట్టతీ"తి? తస్మిం ఖణే తే చరపురిసా తేసం కథం సుణన్తా అట్ఠంసు.

ధనుగ్గహతిస్సత్థేరో యుద్ధం విచారేసి – "భన్తే, యుద్ధో నామ తివిధో – పదుమబ్యూహో, చక్కబ్యూహో, సకటబ్యూహోతి. అజాతసత్తుం గణ్హితుకామేన అసుకే నామ పబ్బతకుచ్ఛిస్మిం ద్వీసు పబ్బతభిత్తీసు మనుస్సే ఠపేత్వా పురతో దుబ్బలబలం దస్సేత్వా పబ్బతన్తరం పవిట్ఠభావం జానిత్వా పవిట్ఠమగ్గం ఓచ్ఛిన్దిత్వా పురతో చ పచ్ఛతో చ ఉభోసు పబ్బతభిత్తీసు వగ్గిత్వా

ఉన్నదిత్వా ఖిపే పతితమచ్ఛం వియ అన్తోముట్ఠియం వట్టపోతకం వియ చ కత్వా సక్కా అస్స తం గహేతు”న్తి. చరపురిసా తం సాసనం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. తం సుత్వా రాజా సఙ్గామభేరిం చరాపేత్వా గన్త్వా సకటబ్యూహం కత్వా అజాతసత్తుం జీవగ్గాహం గాహాపేత్వా అత్తనో ధీతరం వజిరకుమారిం భాగినేయ్యస్స దత్వా కాసిగామం తస్సా న్హానమూలం కత్వా దత్వా ఉయ్యోజేసి. సా పవత్తి భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటా జాతా. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, కోసలరాజా కిర ధనుగ్గహతిస్సత్థేరస్స విచారణాయ అజాతసత్తుం జినీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ధనుగ్గహతిస్సో యుద్ధవిచారణాయ ఛేకోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి . తదా బారాణసిం నిస్సాయ నివుత్థవడ్ఢకిగామకా ఏకో వడ్ఢకీ ధమ్బత్థాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా ఆవాటే పతితం సూకరపోతకం దిస్వా తం ఘరం నేత్వా పటిజగ్గి. సో వుడ్ఢిప్పత్తో మహాసరీరో వఙ్కదాఠో ఆచారసమ్పన్నో అహోసి, వడ్ఢకినా పోసితత్తా పన “వడ్ఢకీసూకరో”త్వేవ పఞ్ఞాయి. వడ్ఢకిస్స రుక్ఖతచ్ఛనకాలే తుణ్డేన రుక్ఖం పరివత్తేతి, ముఖేన డంసిత్వా వాసిఫరసునిఖాదనముగ్గరే ఆహరతి, కాలసుత్తకోటియం గణ్హాతి. అథ సో వడ్ఢకీ “కోచిదేవ, నం ఖాదేయ్యా”తి భయేన నేత్వా అరఞ్ఞే విస్సజ్జేసి. సోపి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఖేమం ఫాసుకట్ఠానం ఓలోకేన్తో ఏకం పబ్బతన్తరే మహన్తం గిరికన్దరం అద్దస సమ్పన్నకన్దమూలఫలం ఫాసుకం వసనట్ఠానం అనేకసతసూకరసమాకిణ్ణం. తే సూకరా తం దిస్వా తస్స సన్తికం ఆగమంసు. సోపి తే ఆహ – “అహం తుమ్హేవ ఓలోకేన్తో విచరామి, అపిచ వో మయా దిట్ఠా, ఇదఞ్చ ఠానం రమణీయం, అహమ్పి ఇదాని ఇధేవ వసిస్సామీ”తి. “సచ్చం ఇదం ఠానం రమణీయం, పరిస్సయో పనేత్థ అత్థీ”తి. “అహమ్పి తుమ్హే దిస్వా ఏతం అఞ్ఞాసిం, ఏవం గోచరసమ్పన్నే ఠానే వసన్తానం వో సరీరేసు మంసలోహితం నత్థి, కిం పన వో ఏత్థ భయ”న్తి? “ఏకో బ్యగ్ఘో పాతోవ ఆగన్త్వా దిట్ఠదిట్ఠంయేవ గహేత్వా గచ్ఛతీ”తి. “కిం పన సో నిబద్ధం గణ్హాతి, ఉదాహు అన్తరన్తరా”తి? “నిబద్ధం గణ్హాతీ”తి. “కతి పన తే బ్యగ్ఘా”తి? “ఏకోయేవా”తి. “ఏత్తకా తుమ్హే ఏకస్స యుజ్ఝితుం న సక్కోథా”తి? “ఆమ, న సక్కోమా”తి. “అహం తం గణ్హిస్సామి, కేవలం తుమ్హే మమ వచనం కరోథ, సో బ్యగ్ఘో కహం వసతీ”తి? “ఏతస్మిం పబ్బతే”తి.

సో రత్తిఞ్ఞేవ సూకరే చరాపేత్వా యుద్ధం విచారేన్తో “యుద్ధం నామ పదుమబ్యూహచక్కబ్యూహసకటబ్యూహవసేన తివిధం హోతీ”తి వత్వా పదుమబ్యూహవసేన విచారేసి. సో హి భూమిసీసం జానాతి. తస్మా “ఇమస్మిం ఠానే యుద్ధం విచారేతుం వట్టతీ”తి సూకరపిల్లకే మాతరో చ తేసం మజ్ఝట్ఠానే ఠపేసి. సో తా ఆవిజ్ఝిత్వా మజ్ఝిమసూకరియో, తా ఆవిజ్ఝిత్వా పోతకసూకరే, తే ఆవిజ్ఝిత్వా జరసూకరే, తే ఆవిజ్ఝిత్వా దీఘదాఠసూకరే, తే ఆవిజ్ఝిత్వా యుద్ధసమత్థే బలవతరసూకరే దస వీస తింస జనే తస్మిం తస్మిం ఠానే బలగుమ్బం కత్వా ఠపేసి. అత్తనో ఠితట్ఠానస్స పురతో ఏకం పరిమణ్డలం ఆవాటం ఖణాపేసి, పచ్ఛతో ఏకం సుప్పసణ్ఠానం అనుపుబ్బనిన్నం పబ్భారసదిసం. తస్స సట్ఠిసత్తతిమత్తే యోధసూకరే ఆదాయ తస్మిం తస్మిం ఠానే “మా భాయిత్థా”తి కమ్మం విచారతో అరుణం ఉట్ఠహి.

బ్యగ్ఘో ఉట్ఠాయ “కాలో”తి ఇత్వా గన్త్వా తేసం సమ్ముఖా ఠితే పబ్బతతలే ఠత్వా అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా సూకరే ఓలోకేసి. వడ్ఢకీసూకరో “పటిఓలోకేథ న”న్తి సూకరానం సఞ్ఞం అదాసి, తే పటిఓలోకేసుం. బ్యగ్ఘో ముఖం ఉగ్ఘాటేత్వా అస్ససి, సూకరాపి తథా కరింసు. బ్యగ్ఘో ముత్తం ఛడ్డేసి, సూకరాపి ఛడ్డయింసు. ఇతి యం యం సో కరోతి, తం తం తే పటికరింసు. సో చిన్తేసి – “పుబ్బే సూకరా మయా ఓలోకితకాలే పలాయన్తా పలాయితుమ్పి న సక్కోన్తి, అజ్జ అపలాయిత్వా మమ పటిసత్తు

హుత్వా మయా కతమేవ పటికరోన్తి. ఏతస్మిం భూమిసీసే ఠితో ఏకో తేసం సంవిధాయకోపి అత్థి, అజ్జ మయ్హం గతస్స జయో న పఞ్ఞాయతీ"తి. సో నివత్తిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ అగమాసి. తేన పన గహితమంసఖాదకో ఏకో కూటజటిలో అత్థి, సో తం తుచ్ఛహత్థమేవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౯౭. "వరం వరం త్వం నిహనం పురే చరి,
అస్మిం పదేసే అభిభుయ్య సూకరే;
సోదాని ఏకో బ్యపగమ్మ ఝాయసి,
బలం ను తే బ్యగ్ఘ న చజ్జ విజ్జతీ"తి.

తత్థ **వరం వరం త్వం నిహనం పురే చరి, అస్మిం పదేసే అభిభుయ్య సూకరేతి** అమ్భో బ్యగ్ఘ, త్వం పుబ్బే ఇమస్మిం పదేసే సబ్బసూకరే అభిభవిత్వా ఇమేసు సూకరేసు వరం వరం త్వం ఉత్తముత్తమం సూకరం నిహనన్తో విచరి. **సోదాని ఏకో బ్యపగమ్మ ఝాయసీతి** సో త్వం ఇదాని అఞ్ఞతరం సూకరం అగ్గహేత్వా ఏకకోవ అపగన్త్వా ఝాయసి పజ్ఝాయసి. **బలం ను తే బ్యగ్ఘ న చజ్జ విజ్జతీతి** కిం ను తే, అమ్భో బ్యగ్ఘ, అజ్జ కాయబలం నత్థీతి.

తం సుత్వా బ్యగ్ఘో దుతియం గాథమాహ –

౯౮. "ఇమే సుదం యన్తి దిసోదిసం పురే, భయట్టితా లేణగవేసినో పుథూ;
తే దాని సఙ్గమ్మ వసన్తి ఏకతో, యత్థట్ఠితా దుప్పసహజ్జమే మయా"తి.

తత్థ **సుదన్తి** నిపాతో. అయం పన సఙ్ఖేపత్థో – ఇమే సూకరా పుబ్బే మం దిస్వా భయేన అట్టితా పీళితా అత్తనో లేణగవేసినో **పుథూ** విసుం విసుం హుత్వా **దిసోదిసం యన్తి,** తం తం దిసం అభిముఖా పలాయన్తి, తే దాని సబ్బేపి సమాగన్త్వా ఏకతో వసన్తి తిట్ఠన్తి, తఞ్చ భూమిసీసం ఉపగతా, యత్థ ఠితా దుప్పసహా దుమ్మద్దయా అజ్జ ఇమే మయాతి.

అథస్స ఉస్సాహం జనేన్తో కూటజటిలో "మా భాయి, గచ్ఛ తయి నదిత్వా పక్ఖన్దన్తే సబ్బేపి భీతా భిజ్జిత్వా పలాయిస్సన్తీ"తి ఆహ. బ్యగ్ఘో తస్మిం ఉస్సాహం జనేన్తే సూరో హుత్వా పున గన్త్వా పబ్బతతలే అట్ఠాసి. వడ్ఢకీసూకరో ద్విన్నం ఆవాటానం అన్తరే అట్ఠాసి. సూకరా "సామి, మహాచోరో పునాగతో"తి ఆహంసు. "మా భాయిత్థ, ఇదాని తం గణ్హిస్సామీ"తి. బ్యగ్ఘో నదిత్వా వడ్ఢకీసూకరస్స ఉపరి పతతి, సూకరో తస్స అత్తనో ఉపరి పతనకాలే పరివత్తిత్వా వేగేన ఉజుకం ఖతఆవాటే పతి. బ్యగ్ఘో వేగం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో ఉపరిభాగేన గన్త్వా సుప్పముఖస్స తిరియం ఖతఆవాటస్స అతిసమ్బాధే ముఖట్ఠానే పతిత్వా పుఞ్జకతో వియ అహోసి. సూకరో ఆవాటా ఉత్తరిత్వా అసనివేగేన గన్త్వా బ్యగ్ఘం అన్తరసత్థిమ్హి దాఠాయ పహరిత్వా యావ వక్కపదేసా ఫాలేత్వా పఞ్చమధురమంసం దాఠాయ పలివేఠేత్వా బ్యగ్ఘస్స మత్థకే ఆవిజ్ఝిత్వా "గణ్హథ తుమ్హాకం పచ్చామిత్త"న్తి ఉక్ఖిపిత్వా బహిఆవాటే ఛడ్డేసి. పఠమం ఆగతా బ్యగ్ఘమంసం లభింసు, పచ్ఛా ఆగతా "బ్యగ్ఘమంసం కీదిసం హోతీ"తి తేసం ముఖం ఉపసిఙ్ఘన్తా విచరింసు.

సూకరా న తావ తుస్సన్తి. వడ్ఢకీసూకరో తేసం ఇఙ్గితం దిస్వా "కిం ను ఖో తుమ్హే న తుస్సథా"తి ఆహ. "సామి, కిం ఏతేన బ్యగ్ఘేన ఘాతితేన, అఞ్ఞో పన బ్యగ్ఘఆణాపనసమత్థో కూటజటిలో అత్థియేవా"తి. "కో నామేసో"తి? "ఏకో దుస్సీలతాపసో"తి. "బ్యగ్ఘోపి మయా ఘాతితో, సో మే కిం పహోతి, ఏథ గణ్హిస్సామ న"న్తి సూకరఘటాయ సద్ధిం పాయాసి.

కూటతాపసోపి బ్యగ్ఘే చిరాయన్తే “కిం ను ఖో సూకరా బ్యగ్ఘం గణ్హింసూ”తి పటిపథం గచ్ఛన్తో తే సూకరే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా అత్తనో పరిక్ఖారం ఆదాయ పలాయన్తో తేహి అనుబన్ధితో పరిక్ఖారం ఛడ్డేత్వా వేగేన ఉదుమ్బరరుక్ఖం అభిరుహి. సూకరా “ఇదానిమ్హ, సామి, నట్ఠా, తాపసో పలాయిత్వా రుక్ఖం అభిరుహీ”తి ఆహంసు. “కిం రుక్ఖం నామా”తి? “ఉదుమ్బరరుక్ఖ”న్తి. సో “సూకరియో ఉదకం ఆహరన్తు, సూకరపోతకా పథవిం ఖణన్తు, దీఘదాఠా సూకరా మూలాని ఛిన్దన్తు, సేసా పరివారేత్వా ఆరక్ఖన్తూ”తి సంవిదహిత్వా తేసు తథా కరోన్తేసు సయం ఉదుమ్బరస్స ఉజుకం థూలమూలం ఫరసునా పహరన్తో వియ ఏకప్పహారమేవ కత్వా ఉదుమ్బరరుక్ఖం పాతేసి. పరివారేత్వా ఠితసూకరా కూటజటిలం భూమియం పాతేత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం కత్వా యావ అట్ఠితో ఖాదిత్వా వడ్ఢకీసూకరం ఉదుమ్బరఖన్ధేయేవ నిసీదాపేత్వా కూటజటిలస్స పరిభోగసఙ్ఖేన ఉదకం ఆహరిత్వా అభిసిఞ్చిత్వా రాజానం కరింసు, ఏకఞ్చ తరుణసూకరిం తస్స అగ్గమహేసిం అకంసు. తతో పట్ఠాయ కిర యావజ్జతనా రాజానో ఉదుమ్బరభద్దపీఠే నిసీదాపేత్వా తీహి సఙ్ఖేహి అభిసిఞ్చన్తి.

తస్మిం వనసణ్డే అధివత్థా దేవతా తం అచ్ఛరియం దిస్వా ఏకస్మిం విటపన్తరే సూకరానం అభిముఖా హుత్వా తతియం గాథమాహ –

౯౯. “నమత్థు సఙ్ఘాన సమాగతానం, దిస్వా సయం సఖ్య వదామి అబ్భుతం;
బ్యగ్ఘం మిగా యత్థ జినింసు దాఠినో, సామగ్గియా దాఠబలేసు ముచ్చరే”తి.

తత్థ **నమత్థు సఙ్ఘాన**న్తి అయం మమ నమక్కారో సమాగతానం సూకరసఙ్ఘానం అత్థు. **దిస్వా సయం సఖ్య వదామి అబ్భుత**న్తి ఇదం పుబ్బే అభూతపుబ్బం అబ్భుతం సఖ్యం మిత్తభావం సయం దిస్వా వదామి. **బ్యగ్ఘం మిగా యత్థ జినింసు దాఠినో**తి యత్ర హి నామ దాఠినో సూకరమిగా బ్యగ్ఘం జినింసు, అయమేవ వా పాఠో. **సామగ్గియా దాఠబలేసు ముచ్చరే**తి యా సా దాఠబలేసు సూకరేసు సామగ్గీ ఏకజ్ఝాసయతా, తాయ తేసు సామగ్గియా తే దాఠబలా పచ్చామిత్తం గహేత్వా అజ్జ మరణభయా ముత్తాతి అత్థో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ధనుగ్గహతిస్సో వడ్ఢకీసూకరో అహోసి, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

వడ్ఢకీసూకరజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౮౪] ౪. సిరిజాతకవణ్ణనా

యం ఉస్సుకా సఙ్ఘరన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం సిరిచోరబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. ఇమస్మిం జాతకే పచ్చుప్పన్నవత్థు హేట్ఠా **ఖదిరఙ్గారజాతకే** (జా. ౧.౧.౪౦) విత్థారితమేవ. ఇధాపి పన సా అనాథపిణ్డికస్స ఘరే చతుత్థే ద్వారకోట్ఠకే వసనకా మిచ్ఛాదిట్ఠిదేవతా దణ్డకమ్మం కరోన్తీ చతుపణ్ణాసహిరఞ్ఞకోటియో ఆహరిత్వా కోట్ఠే పూరేత్వా సేట్ఠినా సద్ధిం సహాయికా అహోసి. అథ నం సో ఆదాయ సత్థు సన్తికం నేసి. సత్థా తస్సా ధమ్మం దేసేసి, సా ధమ్మం సుత్వా సోతాపన్నా అహోసి. తతో పట్ఠాయ సేట్ఠినో యసో యథాపోరాణోవ జాతో. అథేకో సావత్థివాసీ సిరిలక్ఖణఞ్ఞూ బ్రాహ్మణో చిన్తేసి – “అనాథపిణ్డికో దుగ్గతో హుత్వా పున ఇస్సరో జాతో, యంనూనాహం తం దట్ఠుకామో వియ గత్వా తస్స ఘరతో సిరిం థేనేత్వా ఆగచ్ఛేయ్య”న్తి. సో తస్స ఘరం గన్త్వా తేన కతసక్కారసమ్మానో సారణీయకథాయ వత్తమానాయ “కిమత్థం ఆగతోసీ”తి వుత్తే “కత్థ ను ఖో సిరీ పతిట్ఠితా”తి ఓలోకేసి. సేట్ఠినో చ సబ్బసేతో ధోతసఙ్ఖపటిభాగో కుక్కుటో సువణ్ణపఞ్జరే

పక్ఖిపిత్వా రపితో అత్థి, తస్స చూళాయ సిరీ పతిట్ఠాసి. బ్రాహ్మణో ఓలోకయమానో సిరియా తత్థ పతిట్ఠితభావం ఇత్వా ఆహ – “అహం, మహాసేట్ఠి, పఞ్చసతే మాణవే మన్తే వాచేమి, అకాలరవిం ఏకం కుక్కుటం నిస్సాయ తే చ మయఞ్చ కిలమామ, అయఞ్చ కిర కుక్కుటో కాలరవీ, ఇమస్సత్థాయ ఆగతోమ్హి, దేహి మే ఏతం కుక్కుట”న్తి. “గణ్హ, బ్రాహ్మణ, దేమి తే కుక్కుట”న్తి. “దేమీ”తి చ వుత్తక్ఖణేయేవ సిరీ తస్స చూళతో అపగన్త్వా ఉస్సీసకే రపితే మణిక్ఖన్ధే పతిట్ఠాసి.

బ్రాహ్మణో సిరియా మణిమ్హి పతిట్ఠితభావం ఇత్వా మణిమ్పి యాచి. “మణిమ్పి దేమీ”తి వుత్తక్ఖణేయేవ సిరీ మణితో అపగన్త్వా ఉస్సీసకే రపితఆరక్ఖయట్ఠియం పతిట్ఠాసి. బ్రాహ్మణో సిరియా తత్థ పతిట్ఠితభావం ఇత్వా తమ్పి యాచి. “గహేత్వా గచ్ఛాహీ”తి వుత్తక్ఖణేయేవ సిరీ యట్ఠితో అపగన్త్వా పుఞ్ఞలక్ఖణదేవియా నామ సేట్ఠినో అగ్గమహేసియా సీసే పతిట్ఠాసి. సిరిచోరబ్రాహ్మణో తత్థ పతిట్ఠితభావం ఇత్వా “అవిస్సజ్జియభణ్డం ఏతం, యాచితుమ్పి న సక్కా”తి చిన్తేత్వా సేట్ఠిం ఏతదవోచ – “మహాసేట్ఠి, అహం తుమ్హాకం గేహే ‘సిరిం థేనేత్వా గమిస్సామీ’తి ఆగచ్ఛిం, సిరీ పన తే కుక్కుటస్స చూళాయం పతిట్ఠితా అహోసి, తస్మిం మమ దిన్నే తతో అపగన్త్వా మణిమ్హి పతిట్ఠహి, మణిమ్హి దిన్నే ఆరక్ఖయట్ఠియం పతిట్ఠహి, ఆరక్ఖయట్ఠియా దిన్నాయ తతో అపగన్త్వా పుఞ్ఞలక్ఖణదేవియా సీసే పతిట్ఠహి, ‘ఇదం ఖో పన అవిస్సజ్జియభణ్డ’న్తి ఇమమ్పి మే న గహితం, న సక్కా తవ సిరిం థేనేతుం, తవ సన్తకం తవేవ హోతూ”తి ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. అనాథపిణ్డికో “ఇమం కారణం సత్థు కథేస్సామీ”తి విహారం గన్త్వా సత్థారం పూజేత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో సబ్బం తథాగతస్స ఆరోచేసి. సత్థా తం సుత్వా “న ఖో, గహపతి, ఇదానేవ అఞ్ఞేసం సిరీ అఞ్ఞత్థ గచ్ఛతి, పుబ్బేపి అప్పపుఞ్ఞేహి ఉప్పాదితసిరీ పన పుఞ్ఞవన్తానంయేవ పాదమూలం గతా”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా అగారం అజ్ఝావసన్తో మాతాపితూనం కాలకిరియాయ సంవిగ్గో నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తపదేసే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేత్వా దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదం గన్త్వా బారాణసిరఞ్ఞో ఉయ్యానే వసిత్వా పునదివసే భిక్ఖం చరమానో హత్థాచరియస్స ఘరద్వారం అగమాసి. సో తస్స ఆచారవిహారే పసన్నో భిక్ఖం దత్వా ఉయ్యానే వసాపేత్వా నిచ్చం పటిజగ్గి. తస్మిం కాలే ఏకో కట్ఠహారకో అరఞ్ఞతో దారూని ఆహరన్తో వేలాయ నగరద్వారం పాపుణితుం నాసక్ఖి. సాయం ఏకస్మిం దేవకులే దారుకలాపం ఉస్సీసకే కత్వా నిపజ్జి, దేవకులే విస్సట్ఠా బహూ కుక్కుటా తస్స అవిదూరే ఏకస్మిం రుక్ఖే సయింసు. తేసు ఉపరిసయితకుక్కుటో పచ్చూసకాలే వచ్చం పాతేన్తో హేట్ఠాసయితకుక్కుటస్స సరీరే పాతేసి. “కేన మే సరీరే వచ్చం పాతిత”న్తి చ వుత్తే “మయా”తి ఆహ. “కింకారణా”తి చ వుత్తే “అనుపధారేత్వా”తి వత్వా పునపి పాతేసి. తతో ఉభోపి అఞ్ఞమఞ్ఞం కుద్ధా “కిం తే బలం, కిం తే బల”న్తి కలహం కరింసు. అథ హేట్ఠాసయితకుక్కుటో ఆహ – “మం మారేత్వా అఙ్గారే పక్కమంసం ఖాదన్తో పాతోవ కహాపణసహస్సం లభతీ”తి. ఉపరిసయితకుక్కుటో ఆహ – “అమ్భో, మా త్వం ఏత్తకేన గజ్జి, మమ థూలమంసం ఖాదన్తో రాజా హోతి, బహిమంసం ఖాదన్తో పురిసో చే, సేనాపతిట్ఠానం, ఇత్థీ చే, అగ్గమహేసిట్ఠానం లభతి. అట్ఠిమంసం పన మే ఖాదన్తో గిహీ చే, భణ్డాగారికట్ఠానం, పబ్బజితో చే, రాజకులూపకభావం లభతీ”తి.

కట్ఠహారకో తేసం వచనం సుత్వా “రజ్జే పత్తే సహస్సేన కిచ్చం నత్థీ”తి సణికం అభిరుహిత్వా ఉపరిసయితకుక్కుటం గహేత్వా మారేత్వా ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా “రాజా భవిస్సామీ”తి గన్త్వా వివటద్వారేనేవ నగరం పవిసిత్వా కుక్కుటం నిత్తచం కత్వా ఉదరం సోధేత్వా “ఇదం కుక్కుటమంసం సాధుకం సమ్పాదేహీ”తి పజాపతియా అదాసి. సా కుక్కుటమంసఞ్చ భత్తఞ్చ

సమ్పాదేత్వా “భుఞ్జ, సామీ”తి తస్స ఉపనామేసి. “భద్దే, ఏతం మంసం మహానుభావం, ఏతం ఖాదిత్వా అహం రాజా భవిస్సామి, త్వం అగ్గమహేసీ భవిస్ససి, తం భత్తఞ్చ మంసఞ్చ ఆదాయ గఙ్గాతీరం గన్త్వా న్హాయిత్వా భుఞ్జిస్సామా”తి భత్తభాజనం తీరే ఠపేత్వా న్హానత్థాయ ఓతరింసు. తస్మిం ఖణే వాతేన ఖుభితం ఉదకం ఆగన్త్వా భత్తభాజనం ఆదాయ అగమాసి. తం నదీసోతేన వుయ్హమానం హేట్ఠానదియం హత్థిం న్హాపేన్తో ఏకో హత్థాచరియో మహామత్తో దిస్వా ఉక్ఖిపాపేత్వా వివరాపేత్వా “కిమేత్థా”తి పుచ్ఛి. “భత్తఞ్చేవ కుక్కుటమంసఞ్చ సామీ”తి. సో తం పిదహాపేత్వా లఞ్ఛాపేత్వా “యావ మయం ఆగచ్ఛామ, తావిమం భత్తం మా వివరా”తి భరియాయ పేసేసి. సోపి ఖో కట్ఠహారకో ముఖతో పవిట్ఠేన వాలుకోదకేన ఉద్ధుమాతఉదరో పలాయి.

అథేకో తస్స హత్థాచరియస్స కులూపకో దిబ్బచక్ఖుకతాపసో “మయ్హం ఉపట్ఠాకో హత్థిట్ఠానం న విజహతి, కదా ను ఖో సమ్పత్తిం పాపుణిస్సతీ”తి దిబ్బచక్ఖునా ఉపధారేన్తో తం పురిసం దిస్వా తం కారణం ఞత్వా పురేతరం గన్త్వా హత్థాచరియస్స నివేసనే నిసీది. హత్థాచరియో ఆగన్త్వా తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో తం భత్తభాజనం ఆహరాపేత్వా “తాపసం మంసోదనేన పరివిసథా”తి ఆహ. తాపసో భత్తం గహేత్వా మంసే దీయమానే అగ్గహేత్వా “ఇమం మంసం అహం విచారేమీ”తి వత్వా “విచారేథ , భన్తే”తి వుత్తే థూలమంసాదీని ఏకేకం కోట్ఠాసం కారేత్వా థూలమంసం హత్థాచరియస్స దాపేసి, ఖహిమంసం తస్స భరియాయ, అట్ఠిమంసం అత్తనా పరిభుఞ్జి. సో భత్తకిచ్చావసానే గచ్ఛన్తో “త్వం ఇతో తతియదివసే రాజా భవిస్ససి, అప్పమత్తో హోహీ”తి వత్వా పక్కామి. తతియదివసే ఏకో సామన్తరాజా ఆగన్త్వా బారాణసిం పరివారేసి. బారాణసిరాజా హత్థాచరియం రాజవేసం గాహాపేత్వా “హత్థిం అభిరుహిత్వా యుజ్ఝా”తి ఆణాపేత్వా సయం అఞ్ఞాతకవేసేన సేనాయ విచారేన్తో ఏకేన మహావేగేన సరేన విద్ధో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ మరి. తస్స మతభావం ఞత్వా హత్థాచరియో బహూ కహాపణే నీహరాపేత్వా “ధనత్థికా పురతో హుత్వా యుజ్ఝన్తూ”తి భేరిం చరాపేసి. బలకాయో ముహుత్తేనేవ సామన్తరాజానం జీవితక్ఖయం పాపేసి. అమచ్చా రఞ్ఞో సరీరకిచ్చం కత్వా “కం రాజానం కరోమా”తి మన్తయమానా “అమ్హాకం రాజా జీవమానో అత్తనో వేసం హత్థాచరియస్స అదాసి, అయమేవ యుద్ధం కత్వా రజ్జం గణ్హి, ఏతస్సేవ రజ్జం దస్సామా”తి తం రజ్జేన అభిసిఞ్చింసు, భరియమ్పిస్స అగ్గమహేసిం అకంసు. బోధిసత్తో రాజకులూపకో అహోసి.

సత్థా అతీతం ఆహరిత్వా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా ఇమా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౦౦.“యం ఉస్సుకా సఙ్ఘరన్తి, అలక్ఖికా బహుం ధనం;
సిప్పవన్తో అసిప్పా చ, లక్ఖివా తాని భుఞ్జతి.

౧౦౧.“సబ్బత్థ కతపుఞ్ఞస్స, అతిచ్చఞ్ఞేవ పాణినో;
ఉప్పజ్జన్తి బహూ భోగా, అప్పనాయతనేసుపీ”తి.

తత్థ **యం ఉస్సుకా**తి యం ధనసఙ్ఘరణే ఉస్సుక్కమాపన్నా ఛన్దజాతా కిచ్ఛేన బహుం ధనం సఙ్ఘరన్తి.“యే ఉస్సుకా”తిపి పాఠో, యే పురిసా ధనసంహరణే ఉస్సుకా హత్థిసిప్పాదివసేన సిప్పవన్తో అసిప్పా చ అన్తమసో వేతనేన కమ్మం కత్వా బహుం ధనం సఙ్ఘరన్తీతి అత్థో. **లక్ఖివా తాని భుఞ్జతీ**తి తాని “బహుం ధన”న్తి వుత్తాని ధనాని పుఞ్ఞవా పురిసో అత్తనో పుఞ్ఞఫలం పరిభుఞ్జన్తో కిఞ్చి కమ్మం అకత్వాపి పరిభుఞ్జతి.

అతిచ్చఞ్ఞేవ పాణినోతి అతిచ్చ అఞ్ఞే ఏవ పాణినో. ఏవ-కారో పురిమపదేన యోజేతబ్బో, సబ్బత్థేవ కతపుఞ్ఞస్స అఞ్ఞే అకతపుఞ్ఞే సత్తే అతిక్కమిత్వాతి అత్థో. **అప్పనాయతనేసుపీ**తి అపి అనాయతనేసుపి అరతనాకరేసు రతనాని అసువణ్ణాయతనాదీసు సువణ్ణాదీని అహత్థాయతనాదీసు హత్థిఆదయోతి సవిఞ్ఞాణకఅవిఞ్ఞాణకా బహూ భోగా ఉప్పజ్జన్తి . తత్థ ముత్తామణిఆదీనం అనాకరే ఉప్పత్తియం దుట్ఠగామణిఅభయమహారాజస్స వత్థు కథేతబ్బం.

సత్థా పన ఇమా గాథా వత్వా "గహపతి, ఇమేసం సత్తానం పుఞ్ఞసదిసం అఞ్ఞం ఆయతనం నామ నత్థి, పుఞ్ఞవన్తానఞ్హి అనాకరేసు రతనాని ఉప్పజ్జన్తియేవా"తి వత్వా ఇమం ధమ్మం దేసేసి –

"ఏస దేవమనుస్సానం, సబ్బకామదదో నిధి;
యం యదేవాభిపత్థేన్తి, సబ్బమేతేన లబ్భతి.

"సువణ్ణతా సుసరతా, సుసణ్ఠానా సురూపతా;
ఆధిపచ్చపరివారో, సబ్బమేతేన లబ్భతి.

"పదేసరజ్జం ఇస్సరియం, చక్కవత్తిసుఖం పియం;
దేవరజ్జమ్పి దిబ్బేసు, సబ్బమేతేన లబ్భతి.

"మానుస్సికా చ సమ్పత్తి, దేవలోకే చ యా రతి;
యా చ నిబ్బానసమ్పత్తి, సబ్బమేతేన లబ్భతి.

"మిత్తసమ్పదమాగమ్మ, యోనిసోవ పయుఞ్జతో;
విజ్జావిముత్తివసీభావో, సబ్బమేతేన లబ్భతి.

"పటిసమ్భిదా విమోక్ఖా చ, యా చ సావకపారమీ;
పచ్చేకబోధి బుద్ధభూమి, సబ్బమేతేన లబ్భతి.

"ఏవం మహత్థికా ఏసా, యదిదం పుఞ్ఞసమ్పదా;
తస్మా ధీరా పసంసన్తి, పణ్డితా కతపుఞ్ఞత"న్తి. (ఖు॰ పా॰ ౮.౧౦-౧౬);

ఇదాని యేసు అనాథపిణ్డికస్స సిరీ పతిట్ఠితా, తాని రతనాని దస్సేతుం "**కుక్కుటో**"తిఆదిమాహ.

౧౦౨."కుక్కుటో మణయో దణ్డో, థియో చ పుఞ్ఞలక్ఖణా;
ఉప్పజ్జన్తి అపాపస్స, కతపుఞ్ఞస్స జన్తునో"తి.

తత్థ **దణ్డో**తి ఆరక్ఖయట్ఠిం సన్ధాయ వుత్తం, **థియో**తి సేట్ఠిభరియం పుఞ్ఞలక్ఖణదేవిం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. గాథం వత్వా చ పన జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, కులూపకతాపసో పన అహమేవ సమ్మాసమ్బుద్ధో అహోసి"న్తి.

సిరిజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౮౫] ౫. మణిసూకరజాతకవణ్ణనా

దరియా సత్త వస్సానీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సున్దరీమారణం ఆరబ్భ కథేసి. తేన ఖో పన సమయేన భగవా సక్కతో హోతి గరుకతోతి వత్థు **ఉదానే** (ఉదా॰ ౩౮) ఆగతమేవ. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో – భగవతో కిర భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ పఞ్చన్నం మహానదీనం మహోఘసదిసే లాభసక్కారే ఉప్పన్నే హతలాభసక్కారా అఞ్ఞతిత్థియా సూరియుగ్గమనకాలే ఖజ్జోపనకా వియ నిప్పభా హుత్వా ఏకతో సన్నిపతిత్వా మన్తయింసు – "మయం సమణస్స గోతమస్స ఉప్పన్నకాలతో పట్ఠాయ హతలాభసక్కారా, న కోచి అమ్హాకం అత్థిభావమ్పి జానాతి, కేన ను ఖో సద్ధిం ఏకతో హుత్వా సమణస్స గోతమస్స అవణ్ణం ఉప్పాదేత్వా లాభసక్కారమస్స అన్తరధాపేయ్యామా"తి. అథ నేసం ఏతదహోసి – "సున్దరియా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా సక్కుణిస్సామా"తి.

తే ఏకదివసం సున్దరిం తిత్థియారామం పవిసిత్వా వన్దిత్వా ఠితం నాలపింసు. సా పునప్పునం సల్లపన్తీపి పటివచనం అలభిత్వా "అపి ను, అయ్యా, తుమ్హే కేనచి విహేఠితాత్థా"తి పుచ్ఛి. "కిం, భగిని, సమణం గోతమం అమ్హే విహేఠేత్వా హతలాభసక్కారే కత్వా విచరన్తం న పస్ససీ"తి. సా ఏవమాహ – "మయా ఏత్థ కిం కాతుం వట్టతీ"తి? త్వం ఖోసి, భగిని, అభిరూపా సోభగ్గప్పత్తా, సమణస్స గోతమస్స అయసం ఆరోపేత్వా మహాజనం తవ కథం గాహాపేత్వా హతలాభసక్కారం కరోహీ"తి? సా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా వన్దిత్వా పక్కన్తా. తతో పట్ఠాయ మాలాగన్ధవిలేపనకప్పూరకటుకఫలాదీని గహేత్వా సాయం మహాజనస్స సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా నగరం పవిసనకాలే జేతవనాభిముఖీ గచ్ఛతి. "కహం గచ్ఛసీ"తి చ పుట్ఠా "సమణస్స గోతమస్స సన్తికం, అహఞ్హి తేన సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియం వసామీ"తి వత్వా అఞ్ఞతరస్మిం తిత్థియారామే వసిత్వా పాతోవ జేతవనమగ్గం ఓతరిత్వా నగరాభిముఖీ గచ్ఛతి. "కిం, సున్దరి, కహం గతాసీ"తి చ పుట్ఠా "సమణేన గోతమేన సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియం వసిత్వా తం కిలేసరతియా రమాపేత్వా ఆగతామ్హీ"తి వదతి.

అథ నం కతిపాహచ్చయేన ధుత్తానం కహాపణే దత్వా "గచ్ఛథ సున్దరిం మారేత్వా సమణస్స గోతమస్స గన్ధకుటియా సమీపే మాలాకచవరన్తరే నిక్ఖిపిత్వా ఏథా"తి వదింసు, తే తథా అకంసు. తతో తిత్థియా "సున్దరిం న పస్సామా"తి కోలాహలం కత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా "కహం వో ఆసఙ్కా"తి వుత్తా "ఇమేసు దివసేసు జేతవనే వసతి, తత్రస్సా పవత్తిం న జానామా"తి వత్వా "తేన హి గచ్ఛథ, నం విచినథా"తి రఞ్ఞా అనుఞ్ఞాతా అత్తనో ఉపట్ఠాకే గహేత్వా జేతవనం గన్త్వా విచినన్తా మాలాకచవరన్తరే దిస్వా మఞ్చకం ఆరోపేత్వా నగరం పవేసేత్వా "సమణస్స గోతమస్స సావకా 'సత్థారా కతపాపకమ్మం పటిచ్ఛాదేస్సామా'తి సున్దరిం మారేత్వా మాలాకచవరన్తరే నిక్ఖిపింసూ"తి రఞ్ఞో ఆరోచేసుం, రాజా "తేన హి గచ్ఛథ, నగరం ఆహిణ్డథా"తి ఆహ. తే నగరవీథీసు "పస్సథ సమణానం సక్యపుత్తియానం కమ్మ"న్తిఆదీని విరవిత్వా పున రఞ్ఞో నివేసనద్వారం అగమంసు.

రాజా సున్దరియా సరీరం ఆమకసుసానే అట్టకం ఆరోపేత్వా రక్ఖాపేసి. సావత్థివాసినో ఠపేత్వా అరియసావకే సేసా యేభుయ్యేన "పస్సథ సమణానం సక్యపుత్తియానం కమ్మ"న్తిఆదీని వత్వా అన్తోనగరే చ బహినగరే చ భిక్ఖూ అక్కోసన్తా పరిభాసన్తా విచరన్తి. భిక్ఖూ తం పవత్తిం తథాగతస్స ఆరోచేసుం. సత్థా "తేన హి తుమ్హేపి తే మనుస్సే ఏవం పటిచోదేథా"తి –

"అభూతవాదీ నిరయం ఉపేతి, యో వాపి కత్వా న కరోమి చాహ;
ఉభోపి తే పేచ్చ సమా భవన్తి, నిహీనకమ్మా మనుజా పరత్థా"తి. (ఉదా॰ ౩౮) –

ఇమం గాథమాహ.

రాజా "సున్దరియా అఞ్ఞేహి మారితభావం జానాథా"తి పురిసే పేసేసి. తేపి ఖో ధుత్తా తేహి కహాపణేహి సురం పివన్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం కరోన్తి. తత్థేకో ఏవమాహ – "త్వం సున్దరిం ఏకప్పహారేనేవ మారేత్వా మాలాకచవరన్తరే నిక్ఖిపిత్వా తతో లద్ధకహాపణేహి సురం పివసి, హోతు హోతూ"తి. రాజపురిసా తే ధుత్తే గహేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. అథ తే రాజా "తుమ్హేహి మారితా"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, దేవా"తి. "కేహి మారాపితా"తి? "అఞ్ఞతిత్థియేహి, దేవా"తి. రాజా తిత్థియే పక్కోసాపేత్వా సున్దరిం ఉక్ఖిపాపేత్వా "గచ్ఛథ తుమ్హే, ఏవం వదన్తా నగరం ఆహిణ్డథ 'అయం సున్దరీ సమణస్స గోతమస్స అవణ్ణం ఆరోపేతుకామేహి అమ్హేహి మారాపితా, నేవ సమణస్స గోతమస్స, న గోతమసావకానం దోసో అత్థి, అమ్హాకంయేవ దోసో'"తి ఆణాపేసి. తే తథా అకంసు. బాలమహాజనో తదా సద్దహి, తిత్థియాపి పురిసవధదణ్డేన పలిబుద్ధా. తతో పట్ఠాయ బుద్ధానం మహన్తతరో లాభసక్కారో అహోసి.

అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, తిత్థియా 'బుద్ధానం కాళకభావం ఉప్పాదేస్సామా'తి సయం కాళకా జాతా, బుద్ధానం పన మహన్తతరో లాభసక్కారో ఉదపాదీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, సక్కా బుద్ధానం సంకిలేసం ఉప్పాదేతుం, బుద్ధానం సంకిలిట్ఠభావకరణం నామ జాతిమణినో కిలిట్ఠభావకరణసదిసం, పుబ్బే జాతిమణిం 'కిలిట్ఠం కరిస్సామా'తి వాయమన్తాపి నాసక్ఖింసు కిలిట్ఠం కాతు"న్తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం గామకే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కామేసు ఆదీనవం దిస్వా నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తపదేసే తిస్సో పబ్బతరాజియో అతిక్కమిత్వా తాపసో హుత్వా పణ్ణసాలాయం వసి. తస్సా అవిదూరే మణిగుహా అహోసి, తత్థ తింసమత్తా సూకరా వసన్తి, గుహాయ అవిదూరే ఏకో సీహో చరతి, తస్స మణిమ్హి ఛాయా పఞ్ఞాయతి. సూకరా సీహచ్ఛాయం దిస్వా భీతా ఉత్రస్తా అప్పమంసలోహితా అహేసుం. తే "ఇమస్స మణినో విప్పసన్నత్తా అయం ఛాయా పఞ్ఞాయతి, ఇమం మణిం సంకిలిట్ఠం వివణ్ణం కరోమా"తి చిన్తేత్వా అవిదూరే ఏకం సరం గన్త్వా కలలే పవట్టేత్వా ఆగన్త్వా తం మణిం ఘంసన్తి. సో సూకరలోమేహి ఘంసియమానో విప్పసన్నతరో అహోసి. సూకరా ఉపాయం అపస్సన్తా "ఇమస్స మణినో వివణ్ణకరణూపాయం తాపసం పుచ్ఛిస్సామా"తి బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితా పురిమా ద్వే గాథా ఉదాహరింసు –

౧౦౩. "దరియా సత్త వస్సాని, తింసమత్తా వసామసే;
హఞ్ఞామ మణినో ఆభం, ఇతి నో మన్తరం అహు.

౧౦౪. "యావతా మణిం ఘంసామ, భియ్యో వోదాయతే మణి;
ఇదఞ్చదాని పుచ్ఛామ, కిం కిచ్చం ఇధ మఞ్ఞసీ"తి.

తత్థ **దరియా**తి మణిగుహాయం. **వసామసే**తి వసామ. **హఞ్ఞామా**తి హనిస్సామ, మయమ్పి వివణ్ణం కరిస్సామ. **ఇదఞ్చదాని పుచ్ఛామా**తి ఇదాని మయం "కేన కారణేన అయం మణి కిలిస్సమానో వోదాయతే"తి ఇదం తం పుచ్ఛామ. **"కిం కిచ్చం 'ఇధ మఞ్ఞసీ**'తి ఇమస్మిం అత్థే త్వం ఇమం కిచ్చం కిన్తి మఞ్ఞసీ"తి.

అథ నేసం ఆచిక్ఖన్తో బోధిసత్తో తతియం గాథమాహ –

౧౦౫. "అయం మణి వేళురియో, అకాచో విమలో సుభో;
నాస్స సక్కా సిరిం హన్తుం, అపక్కమథ సూకరా"తి.

తత్థ **అకాచో**తి అకక్కసో. **సుభో**తి సోభనో. **సిరి**న్తి పభం. **అపక్కమథా**తి ఇమస్స మణిస్స పభా నాసేతుం న సక్కా, తుమ్హే పన ఇమం మణిగుహం పహాయ అఞ్ఞత్థ గచ్ఛథాతి.

తే తస్స కథం సుత్వా తథా అకంసు. బోధిసత్తో ఝానం ఉప్పాదేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా తాపసో అహమేవ అహోసి"న్తి.

మణిసూకరజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౨౮౬] ౬. సాలూకజాతకవణ్ణనా

మా సాలూకస్స పిహయీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో థుల్లకుమారికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. తం **చూళనారదకస్సపజాతకే** (జా॰ ౧.౧౩.౪౦ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. తం పన భిక్ఖుం సత్థా పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛి. "ఏవం, భన్తే"తి. "కో తం ఉక్కణ్ఠాపేతీ"తి? "థుల్లకుమారికా, భన్తే"తి. సత్థా "ఏసా తే భిక్ఖు అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం ఏతిస్సా వివాహత్థాయ ఆగతపరిసాయ ఉత్తరిభఙ్గో అహోసీ"తి వత్వా భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో మహాలోహితగోణో నామ అహోసి, కనిట్ఠభాతా పనస్స చూళలోహితో నామ. ఉభోపి గోణా గామకే ఏకస్మిం కులే కమ్మం కరోన్తి. తస్స కులస్స ఏకా వయప్పత్తా కుమారికా అత్థి, తం అఞ్ఞకులం వారేసి. అథ నం కులం "వివాహకాలే ఉత్తరిభఙ్గో భవిస్సతీ"తి సాలూకం నామ సూకరం యాగుభత్తేన పటిజగ్గి, సో హేట్ఠామఞ్చే సయతి. అథేకదివసం చూళలోహితో భాతరం ఆహ – "భాతిక, మయం ఇమస్మిం కులే కమ్మం కరోమ, అమ్హే నిస్సాయ ఇమం కులం జీవతి, అథ చ పనిమే మనుస్సా అమ్హాకం తిణపలాలమత్తం దేన్తి, ఇమం సూకరం యాగుభత్తేన పోసేన్తి, హేట్ఠామఞ్చే సయాపేన్తి, కిం నామేస ఏతేసం కరిస్సతీ"తి. మహాలోహితో "తాత, మా త్వం ఏతస్స యాగుభత్తం పత్థయ, ఏతిస్సా కుమారికాయ వివాహదివసే ఏతం ఉత్తరిభఙ్గం కాతుకామా ఏతే మంసస్స థూలభావకరణత్థం పోసేన్తి, కతిపాహచ్చయేన తం పస్సిస్ససి హేట్ఠామఞ్చతో నిక్ఖామేత్వా వధిత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దిత్వా ఆగన్తుకభత్తం కరియమాన"న్తి వత్వా పురిమా ద్వే గాథా సముట్ఠాపేసి –

౧౦౬. "మా సాలూకస్స పిహయి, ఆతురన్నాని భుఞ్జతి;
అప్పోస్సుక్కో భుసం ఖాద, ఏతం దీఘాయులక్ఖణం.

౧౦౭. "ఇదాని సో ఇధాగన్త్వా, అతిథీ యుత్తసేవకో;
అథ దక్ఖసి సాలూకం, సయన్తం ముసలుత్తర"న్తి.

తత్థాయం సఙ్ఖేపత్థో – తాత, త్వం మా సాలూకసూకరభావం పత్థయి, అయఞ్హి **ఆతురన్నాని** మరణభోజనాని భుఞ్జతి, యాని భుఞ్జిత్వా నచిరస్సేవ మరణం పాపుణిస్సతి, త్వం పన **అప్పోస్సుక్కో** నిరాలయో హుత్వా అత్తనా లద్ధం ఇమం పలాలమిస్సకం భుసం ఖాద, ఏతం దీఘాయుభావస్స **లక్ఖణం** సఞ్జాననినిమిత్తం. ఇదాని కతిపాహస్సేవ సో వేవాహికపురిసో మహతియా పరిసాయ యుత్తో యుత్తసేవకో ఇధ అతిథి హుత్వా ఆగతో భవిస్సతి, అథేతం సాలూకం ముసలసదిసేన ఉత్తరోట్ఠేన సమన్నాగతత్తా **ముసలుత్తరం** మారితం సయన్తం దక్ఖసీతి.

తతో కతిపాహస్సేవ వేవాహికేసు ఆగతేసు సాలూకం మారేత్వా ఉత్తరిభఙ్గమకంసు. ఉభో గోణా తం తస్స విపత్తిం దిస్వా “అమ్హాకం భుసమేవ వర”న్తి చిన్తయింసు. సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా తదత్థజోతికం తతియం గాథమాహ –

౧౦౮.“వికన్తం సూకరం దిస్వా, సయన్తం ముసలుత్తరం;
జరగ్గవా విచిన్తేసుం, వరమ్హాకం భుసామివా”తి.

తత్థ **భుసామివాతి** భుసమేవ అమ్హాకం వరం ఉత్తమన్తి అత్థో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా కుమారికా ఏతరహి థుల్లకుమారికా అహోసి, సాలూకో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు, చూళలోహితో ఆనన్దో, మహాలోహితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సాలూకజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౨౮౭] ౭. లాభగరహజాతకవణ్ణనా

నానుమ్మత్తోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సారిపుత్తత్థేరస్స సద్ధివిహారికం ఆరబ్భ కథేసి. థేరస్స కిర సద్ధివిహారికో థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “లాభుప్పత్తిపటిపదం మే, భన్తే, కథేథ, కిం కరోన్తో చీవరాదీనం లాభీ హోతీ”తి పుచ్ఛి. అథస్స థేరో “ఆవుసో, చతూహఙ్గేహి సమన్నాగతస్స లాభసక్కారో ఉప్పజ్జతి, అత్తనో అబ్భన్తరే హిరోత్తప్పం భిన్దిత్వా సామఞ్ఞం పహాయ అనుమ్మత్తేనేవ ఉమ్మత్తేన వియ భవితబ్బం, పిసుణవాచా వత్తబ్బా, నటసదిసేన భవితబ్బం, వికిణ్ణవాచేన కుతూహలేన భవితబ్బ”న్తి ఇమం లాభుప్పత్తిపటిపదం కథేసి. సో తం పటిపదం గరహిత్వా ఉట్ఠాయ పక్కన్తో. థేరో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా తం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. సత్థా “నేసో, సారిపుత్త, భిక్ఖు ఇదానేవ లాభం గరహతి, పుబ్బేపేస గరహియేవా”తి వత్వా థేరేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సోళసవస్సికకాలేయేవ తిణ్ణం వేదానం అట్ఠారసన్నఞ్చ సిప్పానం పరియోసానం పత్వా దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో హుత్వా పఞ్చ మాణవకసతాని సిప్పం వాచేసి. తత్రేకో మాణవో సీలాచారసమ్పన్నో ఏకదివసం ఆచరియం ఉపసఙ్కమిత్వా “కథం ఇమేసం సత్తానం లాభో ఉప్పజ్జతీ”తి లాభుప్పత్తిపటిపదం పుచ్ఛి. ఆచరియో “తాత, ఇమేసం సత్తానం చతూహి కారణేహి లాభో ఉప్పజ్జతీ”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౦౯.“నానుమ్మత్తో నాపిసుణో, ననటో నాకుతూహలో;
మూళ్హేసు లభతే లాభం, ఏసా తే అనుసాసనీ”తి.

తత్థ **నానుమ్మత్తో**తి న అనుమ్మత్తో. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా ఉమ్మత్తకో నామ ఇత్థిపురిసదారికదారకే దిస్వా తేసం వత్థాలఙ్కారాదీని విలుమ్పతి, తతో తతో మచ్ఛమంసపూవాదీని బలక్కారేన గహేత్వా ఖాదతి, ఏవమేవ యో గిహిభూతో అజ్ఝత్తబహిద్ధసముట్ఠానం హిరోత్తప్పం పహాయ కుసలాకుసలం అగణేత్వా నిరయభయం అభాయన్తో లోభాభిభూతో పరియాదిణ్ణచిత్తో కామేసు పమత్తో సన్ధిచ్ఛేదాదీని సాహసికకమ్మాని కరోతి, పబ్బజితోపి హిరోత్తప్పం పహాయ కుసలాకుసలం అగణేత్వా నిరయభయం అభాయన్తో సత్థారా పఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదం మద్దన్తో లోభేన అభిభూతో పరియాదిణ్ణచిత్తో చీవరాదిమత్తం నిస్సాయ అత్తనో సామఞ్ఞం విజహిత్వా పమత్తో వేజ్జకమ్మదూతకమ్మాదీని కరోతి, వేళుదానాదీని నిస్సాయ జీవికం కప్పేతి, అయం అనుమ్మత్తోపి ఉమ్మత్తసదిసత్తా ఉమ్మత్తో నామ , ఏవరూపస్స ఖిప్పం లాభో ఉప్పజ్జతి. యో పన ఏవం అనుమ్మత్తో లజ్జీ కుక్కుచ్చకో, ఏస మూళ్హేసు అపణ్డితేసు పురిసేసు లాభం న లభతి, తస్మా లాభత్థికేన ఉమ్మత్తకేన వియ భవితబ్బన్తి.

నాపిసుణోతి ఏత్థాపి యో పిసుణో హోతి, "అసుకేన ఇదం నామ కత"న్తి రాజకులే పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి, సో అఞ్ఞేసం యసం అచ్ఛిన్దిత్వా అత్తనో గణ్హాతి. రాజానోపి నం "అయం అమ్హేసు ససస్నేహో"తి ఉచ్చే ఠానే ఠపేన్తి, అమచ్చాదయోపిస్స "అయం నో రాజకులే పరిభిన్దేయ్యా"తి భయేన దాతబ్బం మఞ్ఞన్తి, ఏవం ఏతరహి పిసుణస్స లాభో ఉప్పజ్జతి. యో పన అపిసుణో, సో మూళ్హేసు లాభం న లభతీతి ఏవమత్థో వేదితబ్బో.

నానటోతి లాభం ఉప్పాదేన్తేన నటేన వియ భవితబ్బం. యథా నటో హిరోత్తప్పం పహాయ నచ్చగీతవాదితేహి కీళం కత్వా ధనం సంహరతి, ఏవమేవ లాభత్థికేన హిరోత్తప్పం భిన్దిత్వా ఇత్థిపురిసదారికదారకానం సోణ్డసహాయేన వియ నానప్పకారం కేళిం కరోన్తేన విచరితబ్బం. యో ఏవం అనటో, సో మూళ్హేసు లాభం న లభతి.

నాకుతూహలోతి కుతూహలో నామ విప్పకిణ్ణవాచో. రాజానో హి అమచ్చే పుచ్ఛన్తి – "అసుకట్ఠానే కిర 'మనుస్సో మారితో, ఘరం విలుత్తం, పరేసం దారా పధంసితా'తి సుయ్యతి, కేసం ను ఖో ఇదం కమ్మ"న్తి. తత్థ సేసేసు అకథేన్తేసుయేవ యో ఉట్ఠహిత్వా "అసుకో చ అసుకో చ నామా"తి వదతి, అయం కుతూహలో నామ. రాజానో తస్స వచనేన తే పురిసే పరియేసిత్వా నిసేధేత్వా "ఇమం నిస్సాయ నో నగరం నిచ్చోరం జాత"న్తి తస్స మహన్తం యసం దేన్తి, సేసాపి జనా "అయం నో రాజపురిసేహి పుట్ఠో సుయుత్తదుయుత్తం కథేయ్యా"తి భయేన తస్సేవ ధనం దేన్తి, ఏవం కుతూహలస్స లాభో ఉప్పజ్జతి. యో పన అకుతూహలో, ఏస న మూళ్హేసు లభతి లాభం. **ఏసా తే అనుసాసనీ**తి ఏసా అమ్హాకం సన్తికా తుయ్హం లాభానుసిట్ఠీతి.

అన్తేవాసికో ఆచరియస్స కథం సుత్వా లాభం గరహన్తో –

౧౧౦."ధిరత్థు తం యసలాభం, ధనలాభఞ్చ బ్రాహ్మణ;
యా వుత్తి వినిపాతేన, అధమ్మచరణేన వా.

౧౧౧."అపి చే పత్తమాదాయ, అనగారో పరిబ్బజే;
ఏసావ జీవికా సేయ్యో, యా చాధమ్మేన ఏసనా"తి. – గాథాద్వయమాహ;

తత్థ **యా వుత్తీ**తి యా జీవితవుత్తి. **వినిపాతేనా**తి అత్తనో వినిపాతేన. **అధమ్మచరణేనా**తి అధమ్మకిరియాయ విసమకిరియాయ వధబన్ధనగరహాదీహి అత్తానం వినిపాతేత్వా అధమ్మం చరిత్వా యా వుత్తి, తఞ్చ యసధనలాభఞ్చ సబ్బం **ధిరత్థు** నిన్దామి గరహామి, న మే ఏతేనత్థోతి అధిప్పాయో. **పత్తమాదాయా**తి భిక్ఖాభాజనం గహేత్వా. **అనగారో పరిబ్బజే**తి అగేహో పబ్బజితో హుత్వా చరేయ్య, న చ సప్పురిసో కాయదుచ్చరితాదివసేన అధమ్మచరియం చరేయ్య. కింకారణా? **ఏసావ జీవికా సేయ్యో. యా చాధమ్మేన ఏసనా**తి, యా ఏసా అధమ్మేన జీవికపరియేసనా, తతో ఏసా పత్తహత్థస్స పరకులేసు భిక్ఖాచరియావ సేయ్యో, సతగుణేన సహస్సగుణేన సున్దరతరోతి దస్సేతి.

ఏవం మాణవో పబ్బజ్జాయ గుణం వణ్ణేత్వా నిక్ఖమిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ధమ్మేన భిక్ఖం పరియేసన్తో అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మాణవో లాభగరహీ భిక్ఖు అహోసి, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

లాభగరహజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౮౮] ౮. మచ్ఛుద్దానజాతకవణ్ణనా

అగ్ఘన్తి మచ్ఛాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కూటవాణిజం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా కథితమేవ.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కుటుమ్బికకులే నిబ్బత్తిత్వా విఞ్ఞుతం పత్తో కుటుమ్బం సణ్ఠపేసి. కనిట్ఠభాతాపిస్స అత్థి, తేసం అపరభాగే పితా కాలకతో. తే ఏకదివసం “పితు సన్తకం వోహారం సాధేస్సామా”తి ఏకం గామం గన్త్వా కహాపణసహస్సం లభిత్వా ఆగచ్ఛన్తా నదీతిత్థే నావం పటిమానేన్తా పుటభత్తం భుఞ్జింసు. బోధిసత్తో అతిరేకభత్తం గఙ్గాయ మచ్ఛానం దత్వా నదీదేవతాయ పత్తిం అదాసి. దేవతా పత్తిం అనుమోదిత్వాయేవ దిబ్బేన యసేన వడ్ఢిత్వా అత్తనో యసవుడ్ఢిం ఆవజ్జమానా తం కారణం అఞ్ఞాసి. బోధిసత్తోపి వాలికాయం ఉత్తరాసఙ్గం పత్థరిత్వా నిపన్నో నిద్దం ఓక్కమి, కనిట్ఠభాతా పనస్స థోకం చోరపకతికో. సో తే కహాపణే బోధిసత్తస్స అదత్వా సయమేవ గణ్హితుకామతాయ కహాపణభణ్డికసదిసం ఏకం సక్ఖరభణ్డికం కత్వా ద్వేపి భణ్డికా ఏకతోవ ఠపేసి. తేసం నావం అభిరుహిత్వా గఙ్గామజ్ఝగతానం కనిట్ఠో నావం ఖోభేత్వా “సక్ఖరభణ్డికం ఉదకే ఖిపిస్సామీ”తి సహస్సభణ్డికం ఖిపిత్వా “భాతిక, సహస్సభణ్డికా ఉదకే పతితా, కిన్తి కరోమా”తి ఆహ. “ఉదకే పతితాయ కిం కరిస్సామ, మా చిన్తయీ”తి. నదీదేవతా చిన్తేసి – “అహం ఇమినా దిన్నపత్తిం అనుమోదిత్వా దిబ్బయసేన వడ్ఢిత్వా ఏతస్స సన్తకం రక్ఖిస్సామీ”తి అత్తనో ఆనుభావేన తం భణ్డికం ఏకం మహామచ్ఛం గిలాపేత్వా సయం ఆరక్ఖం గణ్హి. సోపి చోరో గేహం గన్త్వా “భాతా మే వఞ్చితో”తి భణ్డికం మోచేన్తో సక్ఖరా పస్సిత్వా హదయేన సుస్సన్తేన మఞ్చస్స అటనిం ఉపగూహిత్వా నిపజ్జి.

తదా కేవట్టా మచ్ఛగహణత్థాయ జాలం ఖిపింసు. సో మచ్ఛో దేవతానుభావేన జాలం పావిసి. కేవట్టా తం గహేత్వా విక్కిణితుం నగరం పవిట్ఠా. మనుస్సా మహామచ్ఛం దిస్వా మూలం పుచ్ఛన్తి. కేవట్టా “కహాపణసహస్సఞ్చ సత్త చ మాసకే దత్వా గణ్హథా”తి వదన్తి. మనుస్సా “సహస్సగ్ఘనకమచ్ఛోపి నో దిట్ఠో”తి పరిహాసం కరోన్తి. కేవట్టా మచ్ఛం గహేత్వా బోధిసత్తస్స ఘరద్వారం గన్త్వా “ఇమం మచ్ఛం గణ్హథా”తి ఆహంసు. “కిమస్స మూల”న్తి? “సత్త మాసకే దత్వా గణ్హథా”తి. “అఞ్ఞేసం దదమానా కథం దేథా”తి? “అఞ్ఞేసం సహస్సేన చ సత్తహి చ మాసకేహి దేమ, తుమ్హే పన సత్త మాసకే దత్వా

గణ్హథా”తి. సో తేసం సత్త మాసకే దత్వా మచ్ఛం భరియాయ పేసేసి. సా మచ్ఛస్స కుచ్ఛిం ఫాలయమానా సహస్సభణ్డికం దిస్వా బోధిసత్తస్స ఆరోచేసి. బోధిసత్తో తం ఓలోకేత్వా అత్తనో లఞ్ఛం దిస్వా సకసన్తకభావం ఞత్వా “ఇదాని ఇమే కేవట్టా ఇమం మచ్ఛం అఞ్ఞేసం దదమానా సహస్సేన చేవ సత్తహి చ మాసకేహి దేన్తి, అమ్హే పన పత్వా సహస్సస్స అమ్హాకం సన్తకత్తా సత్తేవ మాసకే గహేత్వా అదంసు, ఇదం అన్తరం అజానన్తం న సక్కా కఞ్చి సద్దహాపేతు”న్తి చిన్తేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౧౨.“అగ్ఘన్తి మచ్ఛా అధికం సహస్సం, న సో అత్థి యో ఇమం సద్దహేయ్య;

మయ్హఞ్చ అస్సు ఇధ సత్త మాసా, అహమ్పి తం మచ్ఛుద్దానం కిణేయ్య”న్తి.

తత్థ **అధికన్తి** అఞ్ఞేహి పుచ్ఛితా కేవట్టా “సత్తమాసాధికం సహస్సం అగ్ఘన్తీ”తి వదన్తి. **న సో అత్థి యో ఇమం సద్దహేయ్యాతి** సో పురిసో న అత్థి, యో ఇమం కారణం పచ్చక్ఖతో అజానన్తో మమ వచనేన సద్దహేయ్య, ఏత్తకం వా మచ్ఛా అగ్ఘన్తీతి యో ఇమం సద్దహేయ్య, సో నత్థి, తస్మాయేవ తే అఞ్ఞేహి న గహితాతిపి అత్థో. **మయ్హఞ్చ అస్సూతి** మయ్హం పన సత్త మాసకా అహేసుం. **మచ్ఛుద్దానన్తి** మచ్ఛవగ్గం. తేన హి మచ్ఛేన సద్ధిం అఞ్ఞేపి మచ్ఛా ఏకతో బద్ధా తం సకలమ్పి మచ్ఛుద్దానం సన్ధాయేతం వుత్తం. **కిణేయ్యన్తి** కిణిం, సత్తేవ మాసకే దత్వా ఏత్తకం మచ్ఛవగ్గం గణ్హిన్తి అత్థో.

ఏవఞ్చ పన వత్వా ఇదం చిన్తేసి – “కిం ను ఖో నిస్సాయ మయా ఏతే కహాపణా లద్ధా”తి? తస్మిం ఖణే నదీదేవతా ఆకాసే దిస్సమానరూపేన ఠత్వా “అహం, గఙ్గాదేవతా, తయా మచ్ఛానం అతిరేకభత్తం దత్వా మయ్హం పత్తి దిన్నా, తేనాహం తవ సన్తకం రక్ఖన్తీ ఆగతా”తి దీపయమానా గాథమాహ –

౧౧౩. “మచ్ఛానం భోజనం దత్వా, మమ దక్ఖిణమాదిసి;

తం దక్ఖిణం సరన్తియా, కతం అపచితిం తయా”తి.

తత్థ **దక్ఖిణన్తి** ఇమస్మిం ఠానే పత్తిదానం దక్ఖిణా నామ. **సరన్తియా కతం అపచితిం తయాతి** తం తయా మయ్హం కతం అపచితిం సరన్తియా మయా ఇదం తవ ధనం రక్ఖితన్తి అత్థో.

ఇదం వత్వా చ పన సా దేవతా తస్స కనిట్ఠేన కతకూటకమ్మం సబ్బం కథేత్వా “ఏసో ఇదాని హదయేన సుస్సన్తేన నిపన్నో, దుట్ఠచిత్తస్స వుడ్ఢి నామ నత్థి, అహం పన ‘తవ సన్తకం మా నస్సీ’తి ధనం తే ఆహరిత్వా అదాసిం, ఇదం కనిట్ఠచోరస్స అదత్వా సబ్బం త్వఞ్ఞేవ గణ్హా”తి వత్వా తతియం గాథమాహ –

౧౧౪.“పదుట్ఠచిత్తస్స న ఫాతి హోతి, న చాపి తం దేవతా పూజయన్తి;

యో భాతరం పేత్తికం సాపతేయ్యం, అవఞ్చయీ దుక్కటకమ్మకారీ”తి.

తత్థ **న ఫాతి హోతీతి** ఏవరూపస్స పుగ్గలస్స ఇధలోకే వా పరలోకే వా వుడ్ఢి నామ న హోతి. **న చాపి తన్తి** తం పుగ్గలం తస్స సన్తకం రక్ఖమానా దేవతా న పూజయన్తి.

ఇతి దేవతా మిత్తదుబ్భిచోరస్స కహాపణే అదాతుకామా ఏవమాహ. బోధిసత్తో పన “న సక్కా ఏవం కాతు”న్తి తస్సపి పఞ్చ కహాపణసతాని పేసేసియేవ.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే వాణిజో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. “తదా కనిట్ఠభాతా ఇదాని కూటవాణిజో, జేట్ఠభాతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మచ్ఛుద్దానజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.
[౨౮౯] ౯. నానాఛన్దజాతకవణ్ణనా

నానాఛన్దా, మహారాజాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆయస్మతో ఆనన్దస్స అట్ఠవరలాభం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు ఏకాదసకనిపాతే **జుణ్హజాతకే** (జా. ౧.౧౧.౧౩ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి.

అతీతే పన బోధిసత్తో బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గహేత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జం పాపుణి. తస్స రానతో అపనీతో పితు పురోహితో అత్థి. సో దుగ్గతో హుత్వా ఏకస్మిం జరగేహే వసతి. అథేకదివసం బోధిసత్తో అఞ్ఞాతకవేసేన రత్తిభాగే నగరం పరిగ్గణ్హన్తో విచరతి. తమేనం కతకమ్మచోరా ఏకస్మిం సురాపానే సురం పివిత్వా అపరమ్పి ఘటేనాదాయ అత్తనో గేహం గచ్ఛన్తా అన్తరవీథియం దిస్వా “అరే కోసి త్వ”న్తి వత్వా పహరిత్వా ఉత్తరిసాటకం గహేత్వా ఘటం ఉక్ఖిపాపేత్వా తాసేన్తా గచ్ఛింసు. సోపి ఖో బ్రాహ్మణో తస్మిం ఖణే నిక్ఖమిత్వా అన్తరవీథియం ఠితో నక్ఖత్తం ఓలోకేన్తో రఞ్ఞో అమిత్తానం హత్థగతభావం ఞత్వా బ్రాహ్మణిం ఆమన్తేసి. సా “కిం, అయ్యా”తి వత్వా వేగేన తస్స సన్తికం ఆగతా. అథ నం సో ఆహ – “భోతి అమ్హాకం రాజా అమిత్తానం వసం గతో”తి. “అయ్య, కిం తే రఞ్ఞో సన్తికే పవత్తియా, బ్రాహ్మణా జానిస్సన్తీ”తి.

రాజా బ్రాహ్మణస్స సద్దం సుత్వా థోకం గన్త్వా ధుత్తే ఆహ – “దుగ్గతోమ్హి, సామి, ఉత్తరాసఙ్గం గహేత్వా విస్సజ్జేథ మ”న్తి. తే పునప్పునం కథేన్తం కారుఞ్ఞేన విస్సజ్జేసుం. సో తేసం వసనగేహం సల్లక్ఖేత్వా నివత్తి. అథ పోరాణకపురోహితో బ్రాహ్మణోపి “భోతి, అమ్హాకం రాజా అమిత్తహత్థతో ముత్తో”తి ఆహ. రాజా తమ్పి సుత్వా తమ్పి గేహం సల్లక్ఖేత్వా పాసాదం అభిరుహి. సో విభాతాయ రత్తియా బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా “కిం ఆచరియా రత్తిం నక్ఖత్తం ఓలోకయిత్థా”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, దేవా”తి. “కిం సోభన”న్తి? “సోభనం, దేవా”తి. “కోచి గాహో నత్థీ”తి. “నత్థి, దేవా”తి. రాజా “అసుకగేహతో బ్రాహ్మణం పక్కోసథా”తి పోరాణకపురోహితం పక్కోసాపేత్వా “కిం, ఆచరియ, రత్తిం తే నక్ఖత్తం దిట్ఠ”న్తి పుచ్ఛి. “ఆమ, దేవా”తి. “అత్థి కోచి గాహో”తి. “ఆమ, మహారాజ, అజ్జ రత్తిం తుమ్హే అమిత్తవసం గన్త్వా ముహుత్తేనేవ ముత్తా”తి. రాజా “నక్ఖత్తజాననకేన నామ ఏవరూపేన భవితబ్బ”న్తి సేసబ్రాహ్మణే నిక్కడ్ఢాపేత్వా “బ్రాహ్మణ, పసన్నోస్మి తే, వరం త్వం గణ్హా”తి ఆహ. “మహారాజ, పుత్తదారేన సద్ధిం మన్తేత్వా గణ్హిస్సామీ”తి. “గచ్ఛ మన్తేత్వా ఏహీ”తి.

సో గన్త్వా బ్రాహ్మణిఞ్చ పుత్తఞ్చ సుణిసఞ్చ దాసిఞ్చ పక్కోసిత్వా “రాజా మే వరం దదాతి, కిం గణ్హామా”తి పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణీ “మయ్హం ధేనుసతం ఆనేహీ”తి ఆహ, పుత్తో ఛత్తమాణవో నామ “మయ్హం కుముదవణ్ణేహి చతూహి సిన్ధవేహి యుత్తం ఆజఞ్ఞరథ”న్తి, సుణిసా “మయ్హం మణికుణ్డలం ఆదిం కత్వా సబ్బాలఙ్కార”న్తి, పుణ్ణా నామ దాసీ “మయ్హం ఉదుక్ఖలముసలఞ్చేవ సుప్పఞ్చా”తి. బ్రాహ్మణో పన గామవరం గహేతుకామో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “కిం , బ్రాహ్మణ, పుచ్ఛితో తే పుత్తదారో”తి పుట్ఠో “ఆమ, దేవ, పుచ్ఛితో, అనేకచ్ఛన్దో”తి వత్వా పఠమం గాథాద్వయమాహ –

౧౧౩.“నానాఛన్దా మహారాజ, ఏకాగారే వసామసే;

అహం గామవరం ఇచ్ఛే, బ్రాహ్మణీ చ గవం సతం.

౧౧౬."పుత్తో చ ఆజఞ్ఞరథం, కఞ్ఞా చ మణికుణ్డలం;

యా చేసా పుణ్ణికా జమ్మీ, ఉదుక్ఖలంభికజ్ఝతీ"తి.

తత్థ **ఇచ్ఛే**తి ఇచ్ఛామి. **గవం సత**న్తి ధేనూనం గున్నం సతం. **కఞ్ఞా**తి సుణిసా. **యా చేసా**తి యా ఏసా అమ్హాకం ఘరే పుణ్ణికా నామ దాసీ, సా జమ్మీ లామికా సుప్పముసలేహి సద్ధిం ఉదుక్ఖలం అభికజ్ఝతి ఇచ్ఛతీతి.

రాజా "సబ్బేసం ఇచ్ఛితిచ్ఛితం దేథా"తి ఆణాపేన్తో –

౧౧౭."బ్రాహ్మణస్స గామవరం, బ్రాహ్మణియా గవం సతం;

పుత్తస్స ఆజఞ్ఞరథం, కఞ్ఞాయ మణికుణ్డలం;

యఞ్చేతం పుణ్ణికం జమ్మిం, పటిపాదేథుదుక్ఖల"న్తి. – గాథమాహ;

తత్థ **యఞ్చేత**న్తి యఞ్చ ఏతం పుణ్ణికన్తి వదతి, తం జమ్మిం ఉదుక్ఖలం పటిపాదేథ సమ్పటిచ్ఛాపేథాతి.

ఇతి రాజా బ్రాహ్మణేన పత్థితఞ్చ అఞ్ఞఞ్చ మహన్తం యసం దత్వా "ఇతో పట్ఠాయ అమ్హాకం కత్తబ్బకిచ్చేసు ఉస్సుక్కం ఆపజ్జా"తి వత్వా బ్రాహ్మణం అత్తనో సన్తికే అకాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బ్రాహ్మణో ఆనన్దో అహోసి, రాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

నానాఛన్దజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౯౦] ౧౦. సీలవీమంసకజాతకవణ్ణనా

సీలం కిరేవ కల్యాణన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం సీలవీమంసకబ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన పచ్చుప్పన్నమ్పి అతీతమ్పి హేట్ఠా ఏకకనిపాతే **సీలవీమంసకజాతకే** (జా॰ ౧.౧.౮౬) విత్థారితమేవ. ఇధ పన బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స పురోహితో సీలసమ్పన్నో "అత్తనో సీలం వీమంసిస్సామీ"తి హేరఞ్ఞికఫలకతో ద్వే దివసే ఏకేకం కహాపణం గణ్హి. అథ నం తతియదివసే "చోరో"తి గహేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం నయింసు. సో అన్తరామగ్గే అహితుణ్డికే సప్పం కీళాపేన్తే అద్దస. అథ నం రాజా దిస్వా "కస్మా ఏవరూపం అకాసీ"తి పుచ్ఛి . బ్రాహ్మణో "అత్తనో సీలం వీమంసితుకామతాయా"తి వత్వా ఇమా గాథా అవోచ –

౧౧౮."సీలం కిరేవ కల్యాణం, సీలం లోకే అనుత్తరం;

పస్స ఘోరవిసో నాగో, సీలవాతి న హఞ్ఞతి.

౧౧౯."సోహం సీలం సమాదిస్సం, లోకే అనుమతం సివం;

అరియవుత్తిసమాచారో, యేన వుచ్చతి సీలవా.

౧౨౦."ఞాతీనఞ్చ పియో హోతి, మిత్తేసు చ విరోచతి;

కాయస్స భేదా సుగతిం, ఉపపజ్జతి సీలవా”తి.

తత్థ **సీలన్తి** ఆచారో. **కిరాతి** అనుస్సవత్థే నిపాతో. **కల్యాణన్తి** సోభనం, “సీలం కిరేవ కల్యాణ”న్తి ఏవం పణ్డితా వదన్తీతి అత్థో. **పస్సాతి** అత్తానమేవ వదతి. **న హఞ్ఞతీతి** పరమ్పి న విహేఠేతి, పరేహిపి న విహేఠీయతి. **సమాదిస్సన్తి** సమాదియిస్సామి. **అనుమతం సివన్తి** “ఖేమం నిబ్బాన”న్తి ఏవం పణ్డితేహి సమ్పటిచ్ఛితం. **యేన వుచ్చతీతి** యేన సీలేన సీలవా పురిసో అరియానం బుద్ధాదీనం పటిపత్తిం సమాచరన్తో “అరియవుత్తిసమాచారో”తి వుచ్చతి, తమహం సమాదియిస్సామీతి అత్థో. **విరోచతీతి** పబ్బతమత్థకే అగ్గిక్ఖన్ధో వియ విరోచతి.

ఏవం బోధిసత్తో తీహి గాథాహి సీలస్స వణ్ణం పకాసేన్తో రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా “మహారాజ, మమ గేహే పితు సన్తకం మాతు సన్తకం అత్తనా ఉప్పాదితం తయా దిన్నఞ్చ బహు ధనం అత్థి , పరియన్తో నామ న పఞ్ఞాయతి, అహం పన సీలం వీమంసన్తో హేరఞ్ఞికఫలకతో కహాపణే గణ్హిం. ఇదాని మయా ఇమస్మిం లోకే జాతిగోత్తకులపదేసానం లామకభావో, సీలస్సేవ చ జేట్ఠకభావో ఞాతో, అహం పబ్బజిస్సామి, పబ్బజ్జం మే అనుజానాహీ”తి అనుజానాపేత్వా రఞ్ఞా పునప్పునం యాచియమానోపి నిక్ఖమ్మ హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సీలవీమంసకో పురోహితో బ్రాహ్మణో అహమేవ అహోసి”న్తి.

సీలవీమంసకజాతకవణ్ణనా దసమా.

అబ్భన్తరవగ్గో చతుత్థో.

తస్సుద్దానం –

దుమ కంసవరుత్తమబ్యగ్ఘమిగా, మణయో మణి సాలుకమవ్హయనో;
అనుసాసనియోపి చ మచ్ఛవరో, మణికుణ్డలకేన కిరేన దసాతి.

౫. కుమ్భవగ్గో

[౨౯౧] ౧. సురాఘటజాతకవణ్ణనా

సబ్బకామదదం కుమ్భన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అనాథపిణ్డికస్స భాగినేయ్యం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర మాతాపితూనం సన్తకా చత్తాలీస హిరఞ్ఞకోటియో పానబ్యసనేన నాసేత్వా సేట్ఠినో సన్తికం అగమాసి. సోపిస్స “వోహారం కరోహీ”తి సహస్సం అదాసి, తమ్పి నాసేత్వా పున అగమాసి. పునస్స పఞ్చ సతాని దాపేసి, తానిపి నాసేత్వా పున ఆగతస్స ద్వే థూలసాటకే దాపేసి. తేపి నాసేత్వా పున ఆగతం గీవాయం గాహాపేత్వా నీహరాపేసి. సో అనాథో హుత్వా పరకుట్టం నిస్సాయ కాలమకాసి, తమేనం కడ్ఢిత్వా బహి ఛడ్డేసుం. అనాథపిణ్డికో విహారం గన్త్వా సబ్బం తం భాగినేయ్యస్స పవత్తిం తథాగతస్స ఆరోచేసి. సత్థా “త్వం ఏతం కథం సన్తప్పేస్ససి, యమహం పుబ్బే సబ్బకామదదం కుమ్భం దత్వాపి సన్తప్పేతుం నాసక్ఖి”న్తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సేట్ఠికులే నిబ్బత్తిత్వా పితు అచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం లభి. తస్స గేహే భూమిగతమేవ చత్తాలీసకోటిధనం అహోసి, పుత్తో పనస్స ఏకోయేవ. బోధిసత్తో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా కాలకతో సక్కో దేవరాజా హుత్వా నిబ్బత్తి. అథస్స పుత్తో వీథిం ఆవరిత్వా మణ్డపం కారేత్వా మహాజనపరివుతో నిసీదిత్వా సురం పాతుం ఆరభి. సో లఙ్ఘనధావననచ్చగీతాదీని కరోన్తానం సహస్సం సహస్సం దదమానో ఇత్థిసోణ్డసురాసోణ్డమంససోణ్డాదిభావం ఆపజ్జిత్వా "క్వ గీతం, క్వ నచ్చం, క్వ వాదిత"న్తి సమజ్జట్ఠికో పమత్తో హుత్వా ఆహిణ్డన్తో నచిరస్సేవ చత్తాలీసకోటిధనం ఉపభోగపరిభోగూపకరణాని చ వినాసేత్వా దుగ్గతో కపణో పిలోతికం నివాసేత్వా విచరి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తస్స దుగ్గతభావం ఞత్వా పుత్తపేమేన ఆగన్త్వా సబ్బకామదదం కుమ్భం దత్వా "తాత, యథా అయం కుమ్భో న భిజ్జతి, తథా నం రక్ఖ, ఇమస్మిం తే సతి ధనస్స పరిచ్ఛేదో నామ న భవిస్సతి, అప్పమత్తో హోహీ"తి ఓవదిత్వా దేవలోకమేవ గతో. తతో పట్ఠాయ సురం పివన్తో విచరి. అథేకదివసం మత్తో తం కుమ్భం ఆకాసే ఖిపిత్వా సమ్పటిచ్ఛన్తో ఏకవారం విరజ్ఝి , కుమ్భో భూమియం పతిత్వా భిజ్జి. తతో పట్ఠాయ పున దలిద్దో హుత్వా పిలోతికం నివాసేత్వా కపాలహత్థో భిక్ఖం చరన్తో పరకుట్టం నిస్సాయ కాలమకాసి.

సత్థా ఇమం అతీతం ఆహరిత్వా –

౧౨౧."సబ్బకామదదం కుమ్భం, కుటం లద్ధాన ధుత్తకో;
యావ నం అనుపాలేతి, తావ సో సుఖమేధతి.

౧౨౨."యదా మత్తో చ దిత్తో చ, పమాదా కుమ్భమబ్భిదా;
తదా నగ్గో చ పోత్థో చ, పచ్ఛా బాలో విహఞ్ఞతి.

౧౨౩."ఏవమేవ యో ధనం లద్ధా, పమత్తో పరిభుఞ్జతి;
పచ్ఛా తప్పతి దుమ్మేధో, కుటం భిత్వావ ధుత్తకో"తి. –

ఇమా అభిసమ్బుద్ధగాథా వత్వా జాతకం సమోధానేసి.

తత్థ **సబ్బకామదద**న్తి సబ్బే వత్థుకామే దాతుం సమత్థం కుమ్భం. **కుట**న్తి కుమ్భవేవచనం. **యావా**తి యత్తకం కాలం. **అనుపాలేతీ**తి యో కోచి ఏవరూపం లభిత్వా యావ రక్ఖతి, తావ సో సుఖమేధతీతి అత్థో. **మత్తో చ దిత్తో చా**తి సురామదేన మత్తో దప్పేన దిత్తో. **పమాదా కుమ్భమబ్భిదా**తి పమాదేన కుమ్భం భిన్ది. **నగ్గో చ పోత్థో చా**తి కదాచి నగ్గో, కదాచి పోత్థకపిలోతికాయ నివత్థత్తా పోత్థో. **ఏవమేవా**తి ఏవం ఏవ. **పమత్తో**తి పమాదేన. **తప్పతీ**తి సోచతి.

"తదా సురాఘటభేదకో ధుత్తో సేట్ఠిభాగినేయ్యో అహోసి, సక్కో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సురాఘటజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౨౯౨] ౨. సుపత్తజాతకవణ్ణనా

బారాణస్యం , మహారాజాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో బిమ్బాదేవియా సారిపుత్తత్థేరేన దిన్నం రోహితమచ్ఛరసం నవసప్పిమిస్సకం సాలిభత్తం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా కథితఅబ్భన్తరజాతకే (జా. ౧.౩.౮౧-౮౩) వత్థుసదిసమేవ. తదాపి

హి థేరియా ఉదరవాతో కుప్పి, రాహులభద్దో థేరస్స ఆచిక్ఖి. థేరో తం ఆసనసాలాయం నిసీదాపేత్వా కోసలరఞ్ఞో నివేసనం గన్త్వా రోహితమచ్ఛరసం నవసప్పిమిస్సకం సాలిభత్తం ఆహరిత్వా తస్స అదాసి. సో ఆహరిత్వా మాతు థేరియా అదాసి, తస్సా భుత్తమత్తాయ ఉదరవాతో పటిప్పస్సమ్భి. రాజా పురిసే పేసేత్వా పరిగ్గణ్హాపేత్వా తతో పట్ఠాయ థేరియా తథారూపం భత్తం అదాసి. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో ధమ్మసేనాపతి, థేరిం ఏవరూపేన నామ భోజనేన సన్తప్పేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సారిపుత్తో రాహులమాతాయ పత్థితం దేతి, పుబ్బేపి అదాసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాకయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో అసీతియా కాకసహస్సానం జేట్ఠకో సుపత్తో నామ కాకరాజా అహోసి, అగ్గమహేసీ పనస్స సుఫస్సా నామ కాకీ అహోసి, సేనాపతి సుముఖో నామ. సో అసీతియా కాకసహస్సేహి పరివుతో బారాణసిం ఉపనిస్సాయ వసి. సో ఏకదివసం సుఫస్సం ఆదాయ గోచరం పరియేసన్తో బారాణసిరఞ్ఞో మహానసమత్థకేన అగమాసి. సూదో రఞ్ఞో నానామచ్ఛమంసవికతిపరివారం భోజనం సమ్పాదేత్వా థోకం భాజనాని వివరిత్వా ఉసుమం పలాపేన్తో అట్ఠాసి. సుఫస్సా మచ్ఛమంసగన్ధం ఘాయిత్వా రాజభోజనం భుఞ్జితుకామా హుత్వా తం దివసం అకథేత్వా దుతియదివసే "ఏహి, భద్దే, గోచరాయ గమిస్సామా"తి వుత్తా "తుమ్హే గచ్ఛథ, మయ్హం ఏకో దోహళో అత్థీ"తి వత్వా "కీదిసో దోహళో"తి వుత్తే "బారాణసిరఞ్ఞో భోజనం భుఞ్జితుకామామ్హి, న ఖో పన సక్కా మయా తం లద్ధుం, తస్మా జీవితం పరిచ్చజిస్సామి, దేవా"తి ఆహ. బోధిసత్తో చిన్తయమానో నిసీది. సుముఖో ఆగన్త్వా "కిం, మహారాజ, అనత్తమనోసీ"తి పుచ్ఛి, రాజా తమత్థం ఆరోచేసి. సేనాపతి "మా చిన్తయి, మహారాజా"తి తే ఉభోపి అస్సాసేత్వా "అజ్జ తుమ్హే ఇధేవ హోథ, మయం భత్తం ఆహరిస్సామా"తి వత్వా పక్కామి.

సో కాకే సన్నిపాతేత్వా తం కారణం కథేత్వా "ఏథ భత్తం ఆహరిస్సామా"తి కాకేహి సద్ధిం బారాణసిం పవిసిత్వా మహానసస్స అవిదూరే కాకే వగ్గే వగ్గే కత్వా తస్మిం తస్మిం ఠానే ఆరక్ఖత్థాయ ఠపేత్వా సయం అట్ఠహి కాకయోధేహి సద్ధిం మహానసఛదనే నిసీది రఞ్ఞో భత్తహరణకాలం ఓలోకయమానో. తే చ కాకే ఆహ – "అహం రఞ్ఞో భత్తే హరియమానే భాజనాని పాతేస్సామి, భాజనేసు పతితేసు మయ్హం జీవితం నత్థి, తుమ్హేసు చత్తారో జనా ముఖపూరం భత్తం, చత్తారో మచ్ఛమంసం గహేత్వా నేత్వా సుపత్తం సపజాపతికం కాకరాజానం భోజేథ, 'కహం సేనాపతీ'తి వుత్తే 'పచ్ఛతో ఏహీతీ'తి వదేయ్యాథా"తి. అథ సూదో రఞ్ఞో భోజనవికతిం సమ్పాదేత్వా కాజేన గహేత్వా రాజకులం పాయాసి. తస్స రాజఙ్గణం గతకాలే కాకసేనాపతి కాకానం సఞ్ఞం దత్వా సయం ఉప్పతిత్వా భత్తహారకస్స ఉరే నిసీదిత్వా నఖపఞ్జరేన పహరిత్వా కణయగ్గసదిసేన తుణ్డేన నాసగ్గమస్స అభిహన్త్వా ఉట్ఠాయ ద్వీహి పక్ఖేహి ముఖమస్స పిదహి. రాజా మహాతలే చఙ్కమన్తో మహావాతపానేన ఓలోకేత్వా తం కాకస్స కిరియం దిస్వా భత్తహారకస్స సద్దం దత్వా "భో భత్తకారక, భాజనాని ఛడ్డేత్వా కాకమేవ గణ్హా"తి ఆహ. సో భాజనాని ఛడ్డేత్వా కాకం దళ్హం గణ్హి. రాజాపి నం "ఇతో ఏహీ"తి ఆహ.

తస్మిం ఖణే కాకా ఆగన్త్వా అత్తనో పహోనకం భుఞ్జిత్వా సేసం వుత్తనియామేనేవ గహేత్వా అగమింసు. తతో సేసా ఆగన్త్వా సేసం భుఞ్జింసు. తేపి అట్ఠ జనా గన్త్వా రాజానం సపజాపతికం భోజేసుం, సుఫస్సాయ దోహళో వూపసమి. భత్తహారకో కాకం రఞ్ఞో ఉపనేసి. అథ నం రాజా పుచ్ఛి – "భో కాక, త్వం మమఞ్చ న లజ్జి, భత్తహారకస్స చ నాసం ఖణ్డేసి, భత్తభాజనాని చ భిన్ది, అత్తనో చ జీవితం న రక్ఖి, కస్మా ఏవరూపం కమ్మమకాసీ"తి? కాకో "మహారాజ, అమ్హాకం రాజా

బారాణసిం ఉపనిస్సాయ వసతి, అహమస్స సేనాపతి, తస్స సుఫస్సా నామ భరియా దోహళినీ తుమ్హాకం భోజనం భుఞ్జితుకామా, రాజా తస్సా దోహళం మయ్హం ఆచిక్ఖి. అహం తత్థేవ మమ జీవితం పరిచ్చజిత్వా ఆగతో, ఇదాని మే తస్సా భోజనం పేసితం, మయ్హం మనోరథో మత్థకం పత్తో, ఇమినా కారణేన మయా ఏవరూపం కమ్మం కత’’న్తి దీపేన్తో ఇమా గాథా ఆహ.

౧౨౪.‘‘బారాణస్యం మహారాజ, కాకరాజా నివాసకో;

అసీతియా సహస్సేహి, సుపత్తో పరివారితో.

౧౨౫.‘‘తస్స దోహళినీ భరియా, సుఫస్సా భక్ఖితుమిచ్ఛతి;

రఞ్ఞో మహానసే పక్కం, పచ్చగ్ఘం రాజభోజనం.

౧౨౬.‘‘తేసాహం పహితో దూతో, రఞ్ఞో చమ్హి ఇధాగతో;

భత్తు అపచితిం కుమ్మి, నాసాయమకరం వణ’’న్తి.

తత్థ **బారాణస్యన్తి** బారాణసియం. **నివాసకోతి** నిబద్ధవసనకో. **పక్కన్తి** నానప్పకారేన సమ్పాదితం. కేచి ‘‘సిద్ధ’’న్తి సజ్ఝాయన్తి. **పచ్చగ్ఘన్తి** అబ్భుణ్హం అపారివాసికం, మచ్ఛమంసవికతీసు వా పచ్చేకం మహగ్ఘం ఏత్థాతి పచ్చగ్ఘం. **తేసాహం పహితో దూతో, రఞ్ఞో చమ్హి ఇధాగతోతి** తేసం ఉభిన్నమ్పి అహం దూతో ఆణత్తికరో రఞ్ఞో చ అమ్హి పహితో, తస్మా ఇధ ఆగతోతి అత్థో. **భత్తు అపచితిం కుమ్మీతి** స్వాహం ఏవం ఆగతో అత్తనో భత్తు అపచితిం సక్కారసమ్మానం కరోమి. **నాసాయమకరం వణన్తి**, మహారాజ, ఇమినా కారణేన తుమ్హే చ అత్తనో చ జీవితం అగణేత్వా భత్తభాజనం పాతాపేతుం భత్తహారకస్స నాసాయ ముఖతుణ్డకేన వణం అకాసిం, మయా అత్తనో రఞ్ఞో అపచితి కతా, ఇదాని తుమ్హే యం ఇచ్ఛథ, తం దణ్డం కరోథాతి.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా ‘‘మయం తావ మనుస్సభూతానం మహన్తం యసం దత్వా అమ్హాకం సుహజ్జే కాతుం న సక్కోమ, గామాదీని దదమానాపి అమ్హాకం జీవితదాయకం న లభామ, అయం కాకో సమానో అత్తనో రఞ్ఞో జీవితం పరిచ్చజతి, అతివియ సప్పురిసో మధురస్సరో ధమ్మకథికో’’తి గుణేసు పసీదిత్వా తం సేతచ్ఛత్తేన పూజేసి. సో అత్తనా లద్ధేన సేతచ్ఛత్తేన రాజానమేవ పూజేత్వా బోధిసత్తస్స గుణే కథేసి. రాజా నం పక్కోసాపేత్వా ధమ్మం సుత్వా ఉభిన్నమ్పి తేసం అత్తనో భోజననియామేన భత్తం పట్ఠపేసి, సేసకాకానం దేవసికం ఏకం తణ్డులమ్బణం పచాపేసి, సయఞ్చ బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా సబ్బసత్తానం అభయం దత్వా పఞ్చ సీలాని రక్ఖి. సుపత్తకాకోవాదో పన సత్త వస్ససతాని పవత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – ‘‘తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, సుముఖో సేనాపతి సారిపుత్తో, సుఫస్సా రాహులమాతా, సుపత్తో పన అహమేవ అహోసి’’న్తి.

సుపత్తజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౨౯౩] ౩. కాయనిబ్బిన్దజాతకవణ్ణనా

ఫుట్ఠస్స మేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం పురిసం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకో పురిసో పణ్డురోగేన అట్టితో వేజ్జేహి పటిక్ఖిత్తో. పుత్తదారోపిస్స "కో ఇమం పటిజగ్గితుం సక్కోతీ"తి చిన్తేసి. తస్స ఏతదహోసి – "సచాహం ఇమమ్హా రోగా వుట్ఠహిస్సామి, పబ్బజిస్సామీ"తి. సో కతిపాహేనేవ కిఞ్చి సప్పాయం లభిత్వా అరోగో హుత్వా జేతవనం గన్త్వా సత్థారం పబ్బజ్జం యాచి. సో సత్థు సన్తికే పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభిత్వా నచిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణి. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, అసుకో నామ పణ్డురోగీ 'ఇమమ్హా రోగా వుట్ఠితో పబ్బజిస్సామీ'తి చిన్తేత్వా పబ్బజితో చేవ అరహత్తఞ్చ పత్తో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి . పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదాని అయమేవ; పుబ్బే పణ్డితాపి ఏవం వత్వా రోగా వుట్ఠాయ పబ్బజిత్వా అత్తనో వుడ్ఢిమకంసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా వసన్తో పణ్డురోగీ అహోసి. వేజ్జాపి పటిజగ్గితుం నాసక్ఖింసు, పుత్తదారోపిస్స విప్పటిసారీ అహోసి. సో "ఇమమ్హా రోగా వుట్ఠితో పబ్బజిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా కిఞ్చిదేవ సప్పాయం లభిత్వా అరోగో హుత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ ఉప్పాదేత్వా ఝానసుఖేన విహరన్తో "ఏత్తకం కాలం ఏవరూపం సుఖం నామ నాలత్థ"న్తి ఉదానం ఉదానేన్తో ఇమా గాథా ఆహ –

౧౨౭."ఫుట్ఠస్స మే అఞ్ఞతరేన బ్యాధినా, రోగేన బాళ్హం దుఖితస్స రుప్పతో;
పరిసుస్సతి ఖిప్పమిదం కళేవరం, పుప్ఫం యథా పంసుని ఆతపే కతం.

౧౨౮."అజఞ్ఞం జఞ్ఞసఙ్ఖాతం, అసుచిం సుచిసమ్మతం;
నానాకుణపపరిపూరం, జఞ్ఞరూపం అపస్సతో.

౧౨౯."ధిరత్థుమం ఆతురం పూతికాయం, జేగుచ్ఛియం అస్సుచిం బ్యాధిధమ్మం;
యత్థప్పమత్తా అధిముచ్ఛితా పజా, హాపేన్తి మగ్గం సుగతూపపత్తియా"తి.

తత్థ **అఞ్ఞతరేనాతి** అట్ఠనవుతియా రోగేసు ఏకేన పణ్డురోగబ్యాధినా. **రోగేనాతి** రుజ్జనసభావత్తా ఏవంలద్ధనామేన. **రుప్పతోతి** ఘట్టియమానస్స పీళియమానస్స. **పంసుని ఆతపే కతన్తి** యథా ఆతపే తత్తవాలికాయ ఠపితం సుఖుమపుప్ఫం పరిసుస్సేయ్య, ఏవం పరిసుస్సతీతి అత్థో.

అజఞ్ఞం జఞ్ఞసఙ్ఖాతన్తి పటికూలం అమనాపమేవ బాలానం మనాపన్తి సఙ్ఖం గతం. **నానాకుణపపరిపూరన్తి** కేసాదీహి ద్వత్తింసాయ కుణపేహి పరిపుణ్ణం . **జఞ్ఞరూపం అపస్సతోతి** అపస్సన్తస్స అన్ధబాలపుథుజ్జనస్స మనాపం సాధురూపం పరిభోగసభావం హుత్వా ఉపట్ఠాతి, "అక్ఖిమ్హా అక్ఖిగూథకో"తిఆదినా నయేన పకాసితో అసుభసభావో బాలానం న ఉపట్ఠాతి.

ఆతురన్తి నిచ్చగిలానం. **అధిముచ్ఛితాతి** కిలేసముచ్ఛాయ అతివియ ముచ్ఛితా. **పజాతి** అన్ధబాలపుథుజ్జనా. **హాపేన్తి మగ్గం సుగతూపపత్తియాతి** ఇమస్మిం పూతికాయే లగ్గా లగ్గితా హుత్వా అపాయమగ్గం పూరేన్తా దేవమనుస్సభేదాయ సుగతిఉపపత్తియా మగ్గం పరిహాపేన్తి.

ఇతి మహాసత్తో నానప్పకారేన అసుచిభావఞ్చ నిచ్చాతురభావఞ్చ పరిగ్గణ్హన్తో కాయే నిబ్బిన్దిత్వా యావజీవం చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే బహుజనా సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణింసు. "తదా తాపసో అహమేవ అహోసి"న్తి.

కాయనిబ్బిన్దజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౨౯౪] ౪. జమ్బుఖాదకజాతకవణ్ణనా

కోయం బిన్దుస్సరో వగ్గూతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తకోకాలికే ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి దేవదత్తే పరిహీనలాభసక్కారే కోకాలికో కులాని ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవదత్తత్థేరో నామ మహాసమ్మతపవేణియా ఓక్కాకరాజవంసే జాతో అసమ్భిన్నఖత్తియవంసే వడ్ఢితో తిపిటకధరో ఝానలాభీ మధురకథో ధమ్మకథికో, దేథ కరోథ థేరస్సా"తి దేవదత్తస్స వణ్ణం భాసతి. దేవదత్తోపి "కోకాలికో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణకులా నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితో బహుస్సుతో ధమ్మకథికో, దేథ కరోథ కోకాలికస్సా"తి కోకాలికస్స వణ్ణం భాసతి. ఇతి తే అఞ్ఞమఞ్ఞస్స వణ్ణం భాసిత్వా కులఘరేసు భుఞ్జన్తా విచరన్తి. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో దేవదత్తకోకాలికా, అఞ్ఞమఞ్ఞస్స అభూతగుణకథం కథేత్వా భుఞ్జన్తా విచరన్తీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ తే అఞ్ఞమఞ్ఞస్స అభూతగుణకథం కథేత్వా భుఞ్జన్తి, పుబ్బేపేవం భుఞ్జింసుయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అఞ్ఞతరస్మిం జమ్బువనసణ్డే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తత్రేకో కాకో జమ్బుసాఖాయ నిసిన్నో జమ్బుపక్కాని ఖాదతి. అథేకో సిఙ్గాలో ఆగన్త్వా ఉద్ధం ఓలోకేన్తో కాకం దిస్వా "యంనూనాహం ఇమస్స అభూతగుణకథం కథేత్వా జమ్బూని ఖాదేయ్య"న్తి తస్స వణ్ణం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౩౦. "కోయం బిన్దుస్సరో వగ్గు, సరవన్తానముత్తమో;
అచ్చుతో జమ్బుసాఖాయ, మోరచ్ఛాపోవ కూజతీ"తి.

తత్థ **బిన్దుస్సరో**తి బిన్దునా అవిసారేన పిణ్డితేన సరేన సమన్నాగతో. **వగ్గూ**తి మధురసద్దో. **అచ్చుతో**తి న చుతో సన్నిసిన్నో. **మోరచ్ఛాపోవ కూజతీ**తి తరుణమోరోవ మనాపేన సద్దేన "కో నామేసో కూజతీ"తి వదతి.

అథ నం కాకో పటిపసంసన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౩౧. "కులపుత్తోవ జానాతి, కులపుత్తం పసంసితుం;
బ్యగ్ఘచ్ఛాపసరీవణ్ణ, భుఞ్జ సమ్మ దదామి తే"తి.

తత్థ **బ్యగ్ఘచ్ఛాపసరీవణ్ణా**తి త్వం అమ్హాకం బ్యగ్ఘపోతకసమానవణ్ణోవ ఖాయసి, తేన తం వదామి అమ్భో బ్యగ్ఘచ్ఛాపసరీవణ్ణ. **భుఞ్జ, సమ్మ, దదామి తే**తి వయస్స యావదత్థం జమ్బుపక్కాని ఖాద, అహం తే దదామీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా జమ్బుసాఖం చాలేత్వా ఫలాని పాతేసి. అథ తస్మిం జమ్బురుక్ఖే అధివత్థా దేవతా తే ఉభోపి అభూతగుణకథం కథేత్వా జమ్బూని ఖాదన్తే దిస్వా తతియం గాథమాహ –

౧౩౨.“చిరస్సం వత పస్సామి, ముసావాదీ సమాగతే;

వన్తాదం కుణపాదఞ్చ, అఞ్ఞమఞ్ఞం పసంసకే”తి.

తత్థ **వన్తాద**న్తి పరేసం వన్తభత్తఖాదకం కాకం. **కుణపాదఞ్చా**తి కుణపఖాదకం సిఙ్గాలఞ్చ.

ఇమఞ్చ పన గాథం వత్వా సా దేవతా భేరవరూపారమ్మణం దస్సేత్వా తే తతో పలాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సిఙ్గాలో దేవదత్తో అహోసి, కాకో కోకాలికో, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

జమ్బుఖాదకజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౨౯౫] ౫. అన్తజాతకవణ్ణనా

ఉసభస్సేవ తే ఖన్ధోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో తేయేవ ద్వే జనే ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు పురిమసదిసమేవ.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం గామూపచారే ఏరణ్డరుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తదా ఏకస్మిం గామకే మతం జరగ్గవం నిక్కడ్ఢిత్వా గామద్వారే ఏరణ్డవనే ఛడ్డేసుం. ఏకో సిఙ్గాలో ఆగన్త్వా తస్స మంసం ఖాది. ఏకో కాకో ఆగన్త్వా ఏరణ్డే నిలీనో తం దిస్వా “యంనూనాహం ఏతస్స అభూతగుణకథం కథేత్వా మంసం ఖాదేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౩౩. “ఉసభస్సేవ తే ఖన్ధో, సీహస్సేవ విజమ్భితం;

మిగరాజ నమో త్యత్థు, అపి కిఞ్చి లభామసే”తి.

తత్థ **నమో త్యత్థూ**తి నమో తే అత్థు.

తం సుత్వా సిఙ్గాలో దుతియం గాథమాహ –

౧౩౪.“కులపుత్తోవ జానాతి, కులపుత్తం పసంసితుం;

మయూరగీవసఙ్కాస, ఇతో పరియాహి వాయసా”తి.

తత్థ **ఇతో పరియాహీ**తి ఏరణ్డతో ఓతరిత్వా ఇతో యేనాహం, తేనాగన్త్వా మంసం ఖాదాతి వదతి.

తం తేసం కిరియం దిస్వా రుక్ఖదేవతా తతియం గాథమాహ –

౧౩౫.“మిగానం సిఙ్గాలో అన్తో, పక్ఖీనం పన వాయసో;

ఏరణ్డో అన్తో రుక్ఖానం, తయో అన్తా సమాగతా”తి.

తత్థ **అన్తో**తి హీనో లామకో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సిఙ్గాలో దేవదత్తో అహోసి, కాకో కోకాలికో, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అన్తజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౨౯౬] ౬. సముద్దజాతకవణ్ణనా

కో నాయన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపనన్దత్థేరం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి మహగ్ఘసో మహోతణ్హో అహోసి, సకటపూరేహి పచ్చయేహిపి సన్తప్పేతుం న సక్కా. వస్సూపనాయికకాలే ద్వీసు తీసు విహారేసు వస్సం ఉపగన్త్వా ఏకస్మిం ఉపాహనే ఠపేతి, ఏకస్మిం కత్తరయట్ఠిం, ఏకస్మిం ఉదకతుమ్బం. ఏకస్మిం సయం వసతి, జనపదవిహారం గన్త్వా పణీతపరిక్ఖారే భిక్ఖూ దిస్వా అరియవంసకథం కథేత్వా తేసం పంసుకూలాని గాహాపేత్వా తేసం చీవరాని గణ్హాతి, మత్తికాపత్తే గాహాపేత్వా మనాపమనాపే పత్తే థాలకాని చ గహేత్వా యానకం పూరేత్వా జేతవనం ఆగచ్ఛతి. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, ఉపనన్దో సక్యపుత్తో మహగ్ఘసో మహిచ్ఛో అఞ్ఞేసం పటిపత్తిం కథేత్వా సమణపరిక్ఖారేన యానకం పూరేత్వా ఆగచ్ఛతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “అయుత్తం, భిక్ఖవే, ఉపనన్దేన కతం పరేసం అరియవంసకథం కథేన్తేన, పఠమతరఞ్హి అత్తనా అప్పిచ్ఛేన హుత్వా పచ్ఛా పరేసం అరియవంసం కథేతుం వట్టతీ”తి.

“అత్తానమేవ పఠమం, పతిరూపే నివేసయే;

అథఞ్ఞమనుసాసేయ్య, న కిలిస్సేయ్య పణ్డితో”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౫౮) –

ఇమం ధమ్మపదే గాథం దేసేత్వా ఉపనన్దం గరహిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ ఉపనన్దో మహిచ్ఛో, పుబ్బే మహాసముద్దేపి ఉదకం రక్ఖితబ్బం మఞ్ఞీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సముద్దదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. అథేకో కాకో సముద్దస్స ఉపరిభాగే విచరన్తో “సముద్దే ఉదకం పమాణేన పివథ, రక్ఖన్తా పివథా”తి మచ్ఛసఙ్ఘసకుణసఙ్ఘే వారేన్తో వారేన్తో చరతి. తం దిస్వా సముద్దదేవతా పఠమం గాథమాహ –

౧౩౬. “కో నాయం లోణతోయస్మిం, సమన్తా పరిధావతి;

మచ్ఛే మకరే చ వారేతి, ఊమీసు చ విహఞ్ఞతీ”తి.

తత్థ **కో నాయ**న్తి కో ను అయం.

తం సుత్వా సముద్దకాకో దుతియం గాథమాహ –

౧౩౭. “అనన్తపాయీ సకుణో, అతిత్తోతి దిసాసుతో;

సముద్దం పాతుమిచ్ఛామి, సాగరం సరితంపతి”న్తి.

తస్సత్థో – అహం అనన్తసాగరం పాతుమిచ్ఛామి, తేనమ్హి **అనన్తపాయీ** నామ **సకుణో** మహతియాపి అపూరణియా తణ్హాయ సమన్నాగతత్తా **అతిత్తో**తిపి అహం దిసాసు **సుతో** విస్సుతో పాకటో, స్వాహం ఇమం సకలసముద్దం సున్దరానం రతనానం ఆకరత్తా సాగరేన వా ఖతత్తా **సాగరం** సరితానం పతిభావేన **సరితంపతిం** పాతుమిచ్ఛామీతి.

తం సుత్వా సముద్దదేవతా తతియం గాథమాహ –

౧౩౮. “సో అయం హాయతి చేవ, పూరతే చ మహోదధి;

నాస్స నాయతి పీతన్తో, అపేయ్యో కిర సాగరో”తి.

తత్థ **సో అయం హాయతి చేవా**తి ఉదకస్స ఓసక్కనవేలాయ హాయతి, నిక్ఖమనవేలాయ పూరతి. **నాస్స నాయతీ**తి అస్స మహాసముద్దస్స సచేపి నం సకలలోకో పివేయ్య, తథాపి “ఇతో ఏత్తకం నామ ఉదకం పీత”న్తి పరియన్తో న పఞ్ఞాయతి. **అపేయ్యో కిరా**తి ఏసో కిర సాగరో న సక్కా కేనచి ఉదకం ఖేపేత్వా పాతున్తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సా భేరవరూపారమ్మణం దస్సేత్వా సముద్దకాకం పలాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సముద్దకాకో ఉపనన్దో అహోసి, దేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సముద్దజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౨౯౭] ౭. కామవిలాపజాతకవణ్ణనా

ఉచ్చే సకుణ డేమానాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు **పుప్ఫరత్తజాతకే** (జా॰ ౧.౧.౧౪౭) కథితం, అతీతవత్థు **ఇన్ద్రియజాతకే** (జా॰ ౧.౮.౬౦ ఆదయో) ఆవిభవిస్సతి. తం పన పురిసం జీవన్తం సూలే ఉత్తాసేసుం. సో తత్థ నిసిన్నో ఆకాసేన గచ్ఛన్తం ఏకం కాకం దిస్వా తావఖరమ్పి తం వేదనం అగణేత్వా పియభరియాయ సాసనం పేసేతుం కాకం ఆమన్తేన్తో ఇమా గాథా ఆహ –

౧౩౯. “ఉచ్చే సకుణ డేమాన, పత్తయాన విహఙ్గమ;

వజ్జాసి ఖో త్వం వామూరుం, చిరం ఖో సా కరిస్సతి.

౧౪౦. “ఇదం ఖో సా న జానాతి, అసిం సత్తిఞ్చ ఓడ్డితం;

సా చణ్డీ కాహతి కోధం, తం మే తపతి నో ఇదం.

౧౪౧. “ఏస ఉప్పలసన్నాహో, నిక్ఖఞ్చుస్సీసకోహితం;

కాసికఞ్చ ముదుం వత్థం, తప్పేతు ధనికా పియా”తి.

తత్థ **డేమానాతి** గచ్ఛమాన చరమాన. **పత్తయానాతి** తమేవాలపతి, తథా **విహఙ్గమాతి**. సో హి పత్తేహి యానం కత్వా గమనతో పత్తయానో, ఆకాసే గమనతో విహఙ్గమో. **వజ్జాసీతి** వదేయ్యాసి. **వామూరున్తి** కదలిక్ఖన్ధసమానఊరుం, మమ సూలే నిసిన్నభావం వదేయ్యాసి. **చిరం ఖో సా కరిస్సతీతి** సా ఇమం పవత్తిం అజానమానా మమ ఆగమనం చిరం కరిస్సతి, "చిరం మే గతస్స పియస్స న చ ఆగచ్ఛతీ"తి ఏవం చిన్తేస్సతీతి అత్థో.

అసిం సత్తిఞ్చాతి అసిసమానతాయ సత్తిసమానతాయ చ సూలమేవ సన్ధాయ వదతి. తఞ్హి తస్స ఉత్తాసనత్థాయ ఓడ్డితం ఠపితం. **చణ్డీతి** కోధనా. **కాహతి కోధన్తి** "అతిచిరాయతీ"తి మయి కోధం కరిస్సతి. **తం మే తపతీతి** తం తస్సా కుజ్ఝనం మం తపతి. **నో ఇదన్తి** ఇధ పన ఇదం సూలం మం న తపతీతి దీపేతి.

"ఏస ఉప్పలసన్నాహో"తిఆదీహి ఘరే ఉస్సీసకే ఠపితం అత్తనో భణ్డం ఆచిక్ఖతి. తత్థ **ఉప్పలసన్నాహోతి** ఉప్పలో చ సన్నాహో చ ఉప్పలసన్నాహో, ఉప్పలసదిసో కణయో చ సన్నాహకో చాతి అత్థో. **నిక్ఖఞ్చాతి** పఞ్చహి సువణ్ణేహి కతం అఙ్గులిముద్దికం. **కాసికఞ్చ ముదు వత్థన్తి** ముదుం కాసికసాటకయుగం సన్ధాయాహ. ఏత్తకం కిర తేన ఉస్సీసకే నిక్ఖిత్తం. **తప్పేతు ధనికా పియాతి** ఏతం సబ్బం గహేత్వా సా మమ పియా ధనత్థికా ఇమినా ధనేన తప్పేతు పూరేతు, సన్తుట్ఠా హోతూతి.

ఏవం సో పరిదేవమానోవ కాలం కత్వా నిరయే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు, సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. "తదా భరియా ఏతరహి భరియా అహోసి, యేన పన దేవపుత్తేన తం కారణం దిట్ఠం, సో అహమేవ అహోసి"న్తి.

కామవిలాపజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౨౯౮] ౮. ఉదుమ్బరజాతకవణ్ణనా

ఉదుమ్బరా చిమే పక్కాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర అఞ్ఞతరస్మిం పచ్చన్తగామకే విహారం కారేత్వా వసతి. రమణీయో విహారో పిట్ఠిపాసాణే నివిట్ఠో, మన్దం సమ్మజ్జనట్ఠానం ఉదకఫాసుకం, గోచరగామో నాతిదూరే నాచ్చాసన్నే, సమ్పియాయమానా మనుస్సా భిక్ఖం దేన్తి. అథేకో భిక్ఖు చారికం చరమానో తం విహారం పాపుణి. నేవాసికో తస్స ఆగన్తుకవత్తం కత్వా పునదివసే తం ఆదాయ గామం పిణ్డాయ పావిసి. మనుస్సా పణీతం భిక్ఖం దత్వా స్వాతనాయ నిమన్తయింసు. ఆగన్తుకో కతిపాహం భుఞ్జిత్వా చిన్తేసి – "ఏకేనుపాయేన ఇమం భిక్ఖుం వఞ్చేత్వా నిక్కడ్ఢిత్వా ఇమం విహారం గణ్హిస్సామీ"తి. అథ నం థేరూపట్ఠానం ఆగతం పుచ్ఛి – "కిం, ఆవుసో, బుద్ధూపట్ఠానం నాకాసీ"తి? "భన్తే, ఇమం విహారం పటిజగ్గన్తో నత్థి, తేనమ్హి న గతపుబ్బో"తి. "యావ త్వం బుద్ధూపట్ఠానం గన్త్వా ఆగచ్ఛసి, తావాహం పటిజగ్గిస్సామీ"తి. "సాధు, భన్తే"తి నేవాసికో "యావ మమాగమనా థేరే మా పమజ్జిత్థా"తి మనుస్సానం వత్వా పక్కామి.

తతో పట్ఠాయ ఆగన్తుకో "తస్స నేవాసికస్స అయఞ్చ అయఞ్చ దోసో"తి తే మనుస్సే పరిభిన్ది. ఇతరోపి సత్థారం వన్దిత్వా పునాగతో, అథస్స సో సేనాసనం న అదాసి. సో ఏకస్మిం ఠానే వసిత్వా పునదివసే పిణ్డాయ గామం పావిసి,

మనుస్సా సామీచిమత్తమ్పి న కరింసు. సో విప్పటిసారీ హుత్వా పున జేతవనం గన్త్వా తం కారణం భిక్ఖూనం ఆరోచేసి. తే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అసుకో కిర భిక్ఖు అసుకం భిక్ఖుం విహారా నిక్కడ్ఢిత్వా సయం తత్థ వసీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి సో ఇమం వసనట్ఠానా నిక్కడ్ఢియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అరఞ్ఞే రుక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తత్థ వస్సానే సత్తసత్తాహం దేవో వస్సి. అథేకో రత్తముఖఖుద్దకమక్కటో ఏకిస్సా అనోవస్సికాయ పాసాణదరియా వసమానో ఏకదివసం దరిద్వారే అతేమనట్ఠానే సుఖేన నిసీది. తత్థ ఏకో కాళముఖమహామక్కటో తిన్తో సీతేన పీళియమానో విచరన్తో తం తథానిసిన్నం దిస్వా “ఉపాయేన నం నీహరిత్వా ఏత్థ వసిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా కుచ్ఛిం ఓలమ్బేత్వా సుహితాకారం దస్సేత్వా తస్స పురతో ఠత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౪౨.“ఉదుమ్బరా చిమే పక్కా, నిగ్రోధా చ కపిత్థనా;
ఏహి నిక్ఖమ భుఞ్జస్సు, కిం జిఘచ్ఛాయ మియ్యసీ”తి.

తత్థ **కపిత్థనా**తి పిలక్ఖా. **ఏహి నిక్ఖమా**తి ఏతే ఉదుమ్బరాదయో ఫలభారనమితా, అహమ్పి ఖాదిత్వా సుహితో ఆగతోస్మి, త్వమ్పి గచ్ఛ భుఞ్జస్సూతి.

సోపి తస్స వచనం సుత్వా సద్దహిత్వా ఫలాని ఖాదితుకామో నిక్ఖమిత్వా తత్థ తత్థ విచరిత్వా కిఞ్చి అలభన్తో పునాగన్త్వా తం అన్తోపాసాణదరియం పవిసిత్వా నిసిన్నం దిస్వా “వఞ్చేస్సామి న”న్తి తస్స పురతో ఠత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౪౩.“ఏవం సో సుహితో హోతి, యో వుడ్ఢమపచాయతి;
యథాహమజ్జ సుహితో, దుమపక్కాని మాసితో”తి.

తత్థ **దుమపక్కాని మాసితో**తి ఉదుమ్బరాదీని రుక్ఖఫలాని ఖాదిత్వా అసితో ధాతో సుహితో.

తం సుత్వా మహామక్కటో తతియం గాథమాహ –

౧౪౪.“యం వనేజో వనేజస్స, వఞ్చేయ్య కపినో కపి;
దహరో కపి సద్ధేయ్య, న హి జిణ్ణో జరాకపీ”తి.

తస్సత్థో – యం వనే జాతో కపి వనే జాతస్స కపినో వఞ్చనం కరేయ్య, తం తయా సదిసో దహరో వానరో సద్దహేయ్య, మాదిసో పన జిణ్ణో జరాకపి మహల్లకమక్కటో న హి సద్దహేయ్య, సతక్ఖత్తుమ్పి భణన్తస్స తుమ్హాదిసస్స న సద్దహతి. ఇమస్మిఞ్హి హిమవన్తపదేసే సబ్బం ఫలాఫలం వస్సేన కిలిన్నం పతితం, పున తవ ఇదం ఠానం నత్థి, గచ్ఛాతి. సో తతోవ పక్కామి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఖుద్దకమక్కటో సేవాసికో అహోసి, కాళమహామక్కటో ఆగన్తుకో, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఉదుమ్బరజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౨౯౯] ౯. కోమారపుత్తజాతకవణ్ణనా

పురే తువన్తి ఇదం సత్థా పుబ్బారామే విహరన్తో కేళిసీలే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. తే కిర భిక్ఖూ సత్థరి ఉపరిపాసాదే విహరన్తే హేట్ఠాపాసాదే దిట్ఠసుతాదీని కథేన్తా కలహఞ్చ పరిభాసఞ్చ కరోన్తా నిసీదింసు. సత్థా మహామోగ్గల్లానం ఆమన్తేత్వా “ఏతే భిక్ఖూ సంవేజేహీ”తి ఆహ. థేరో ఆకాసే ఉప్పతిత్వా పాదఙ్గుట్ఠకేన పాసాదథుపికం పహరిత్వా యావ ఉదకపరియన్తా పాసాదం కమ్పేసి. తే భిక్ఖూ మరణభయభీతా నిక్ఖమిత్వా బహి అట్ఠంసూ. తేసం సో కేళిసీలభావో భిక్ఖూసు పాకటో జాతో. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, ఏకచ్చే భిక్ఖూ ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా కేళిసీలా హుత్వా విచరన్తి, ‘అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా’తి విపస్సనాయ కమ్మం న కరోన్తీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేతే కేళిసీలకాయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం గామకే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తి, “కోమారపుత్తో”తి నం సఞ్జానింసు. సో అపరభాగే నిక్ఖమిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తపదేసే వసి. అథఞ్ఞే కేళిసీలా తాపసా హిమవన్తపదేసే అస్సమం మాపేత్వా వసింసు, కసిణపరికమ్మమత్తమ్పి నేసం నత్థి, అరఞ్ఞతో ఫలాఫలాని ఆహరిత్వా ఖాదిత్వా హసమానా నానప్పకారాయ కేళియా వీతినామేన్తి. తేసం సన్తికే ఏకో మక్కటో అత్థి, సోపి కేళిసీలకోవ ముఖవికారాదీని కరోన్తో తాపసానం నానావిధం కేళిం దస్సేతి. తాపసా తత్థ చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ మనుస్సపథం అగమంసు. తేసం గతకాలతో పట్ఠాయ బోధిసత్తో తం ఠానం గన్త్వా వాసం కప్పేసి, మక్కటో తేసం వియ తస్సపి కేళిం దస్సేసి.

బోధిసత్తో అచ్ఛరం పహరిత్వా “సుసిక్ఖితపబ్బజితానం సన్తికే వసన్తేన నామ ఆచారసమ్పన్నేన కాయాదీహి సుసఞ్ఞతేన ఝానేసు యుత్తేన భవితుం వట్టతీ”తి తస్స ఓవాదం అదాసి. సో తతో పట్ఠాయ సీలవా ఆచారసమ్పన్నో అహోసి, బోధిసత్తోపి తతో అఞ్ఞత్థ అగమాసి. అథ తే తాపసా లోణమ్బిలం సేవిత్వా తం ఠానం అగమంసు. మక్కటో పుబ్బే వియ తేసం కేళిం న దస్సేసి. అథ నం తాపసా “పుబ్బే, త్వం ఆవుసో, అమ్హాకం పురతో కేళిం అకాసి, ఇదాని న కరోసి, కింకారణా”తి పుచ్ఛన్తా పఠమం గాథమాహంసు –

౧౪౫.“పురే తువం సీలవతం సకాసే, ఓక్కన్తికం కీళసి అస్సమమ్హి;
కరోహరే మక్కటియాని మక్కట, న తం మయం సీలవతం రమామా”తి.

తత్థ **సీలవతం సకాసే**తి కేళిసీలానం అమ్హాకం సన్తికే. **ఓక్కన్తిక**న్తి మిగో వియ ఓక్కన్తిత్వా కీళసి. **కరోహరే**తి ఏత్థ **అరే**తి ఆలపనం. **మక్కటియానీ**తి ముఖమక్కటికకీళాసఙ్ఖాతాని ముఖవికారాని. **న తం మయం సీలవతం రమామా**తి యం పుబ్బే తవ కేళిసీలం కేళివతం, తం మయం ఏతరహి న రమామ, త్వమ్పి నో న రమాపేసి, కిం ను ఖో కారణన్తి.

తం సుత్వా మక్కటో దుతియం గాథమాహ –

౧౪౬.“సుతా హి మయ్హం పరమా విసుద్ధి, కోమారపుత్తస్స బహుస్సుతస్స;
మా దాని మం మఞ్ఞి తువం యథా పురే, ఝానానుయుత్తో విహరామి ఆవుసో”తి.

తత్థ **మయ్హన్తి** కరణత్థే సమ్పదానం. **విసుద్ధీతి** ఝానవిసుద్ధి. **బహుస్సుతస్సాతి** బహూనం కసిణపరికమ్మానం అట్ఠన్నఞ్చ సమాపత్తీనం సుతత్తా చేవ పటివిద్ధత్తా చ బహుస్సుతస్స. **తువన్తి** తేసు ఏకం తాపసం ఆలపన్తో ఇదాని మా మం త్వం పురే వియ సఞ్ఞాని, నాహం పురిమసదిసో, ఆచరియో మే లద్ధోతి దీపేతి.

తం సుత్వా తాపసా తతియం గాథమాహంసు –

౧౪౭.“సచేపి సేలస్మి వపేయ్య బీజం, దేవో చ వస్సే న హి తం విరూళ్హే;
సుతా హి తే సా పరమా విసుద్ధి, ఆరా తువం మక్కట ఝానభూమియా”తి.

తస్సత్థో – సచేపి పాసాణపిట్ఠే పఞ్చవిధం బీజం వపేయ్య, దేవో చ సమ్మా వస్సేయ్య, అఖేత్తతాయ తం న విరూళ్హేయ్య, ఏవమేవ తయా పరమా ఝానవిసుద్ధి సుతా, త్వం పన తిరచ్ఛానయోనికత్తా ఆరా ఝానభూమియా దూరే ఠితో, న సక్కా తయా ఝానం నిబ్బత్తేతున్తి మక్కటం గరహింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కేళిసీలా తాపసా ఇమే భిక్ఖూ అహేసుం, కోమారపుత్తో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కోమారపుత్తజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౩౦౦] ౧౦. వకజాతకవణ్ణనా

పరపాణరోధా జీవన్తోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణసన్థతం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **వినయే** (పారా॰ ౫౬౫ ఆదయో) విత్థారతో ఆగతమేవ. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో – ఆయస్మా ఉపసేనో దువస్సికో ఏకవస్సికేన సద్ధివిహారికేన సద్ధిం సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా సత్థారా గరహితో వన్దిత్వా పక్కన్తో విపస్సనం పట్ఠపేత్వా అరహత్తప్పత్తో అప్పిచ్ఛతాదిగుణయుత్తో తేరస ధుతఙ్గాని సమాదాయ పరిసమ్పి తేరసధుతఙ్గధరం కత్వా భగవతి తేమాసం పటిసల్లీనే సపరిసో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా పరిసం నిస్సాయ పఠమం గరహం లభిత్వా అధమ్మికాయ కతికాయ అననువత్తనే దుతియం సాధుకారం లభిత్వా “ఇతో పట్ఠాయ ధుతఙ్గధరా భిక్ఖూ యథాసుఖం ఉపసఙ్కమిత్వా మం పస్సన్తూ”తి సత్థారా కతానుగ్గహో నిక్ఖమిత్వా భిక్ఖూనం తమత్థం ఆరోచేసి. తతో పభుతి భిక్ఖూ ధుతఙ్గధరా హుత్వా సత్థారం దస్సనాయ ఉపసఙ్కమిత్వా సత్థరి పటిసల్లానా వుట్ఠితే తత్థ తత్థ పంసుకూలాని ఛడ్డేత్వా అత్తనో పత్తచీవరానేవ గణ్హింసు. సత్థా సమ్బహులేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం సేనాసనచారికం చరన్తో తత్థ తత్థ పతితాని పంసుకూలాని దిస్వా పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా “భిక్ఖవే, ఇమేసం నామ భిక్ఖూనం ధుతఙ్గసమాదానం న చిరట్ఠితికం వకస్స ఉపోసథకమ్మసదిసం అహోసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సక్కో దేవరాజా అహోసి. అథేకో వకో గఙ్గాతీరే పాసాణపిట్ఠే వసతి, అథ గఙ్గాయ మహోదకం ఆగన్త్వా తం పాసాణం పరిక్ఖిపి. వకో అభిరుహిత్వా పాసాణపిట్ఠే నిపజ్జి, నేవస్స గోచరో అత్థి,

న గోచరాయ గమనమగ్గో, ఉదకమ్పి వడ్ఢతేవ. సో చిన్తేసి – “మయ్హం నేవ గోచరో అత్థి, న గోచరాయ గమనమగ్గో, నిక్కమ్మస్స పన నిపజ్జనతో ఉపోసథకమ్మం వర”న్తి మనసావ ఉపోసథం అధిట్ఠాయ సీలాని సమాదియిత్వా నిపజ్జి. తదా సక్కో దేవరాజా ఆవజ్జమానో తస్స తం దుబ్బలసమాదానం ఞత్వా “ఏతం వకం విహేఠేస్సామీ”తి ఏళకరూపేన ఆగన్త్వా తస్స అవిదూరే ఠత్వా అత్తానం దస్సేసి. వకో తం దిస్వా “అఞ్ఞస్మిం దివసే ఉపోసథకమ్మం జానిస్సామీ”తి ఉట్ఠాయ తం గణ్హితుం పక్ఖన్ది. ఏళకోపి ఇతో చితో చ పక్ఖన్దిత్వా అత్తానం గహేతుం నాదాసి. వకో తం గహేతుం అసక్కోన్తో నివత్తిత్వా ఆగమ్మ “ఉపోసథకమ్మం తావ మే న భిజ్జతీ”తి తత్థేవ పున నిపజ్జి. సక్కో సక్కత్తభావేనేవ ఆకాసే ఠత్వా “తాదిసస్స దుబ్బలజ్ఝాసయస్స కిం ఉపోసథకమ్మేన, త్వం మమ సక్కభావం అజానన్తో ఏళకమంసం ఖాదితుకామో అహోసీ”తి తం విహేఠేత్వా గరహిత్వా దేవలోకమేవ గతో.

౧౪౮.“పరపాణరోధా జీవన్తో, మంసలోహితభోజనో;
వకో వతం సమాదాయ, ఉపపజ్జి ఉపోసథం.

౧౪౯.“తస్స సక్కో వతఞ్ఞాయ, అజరూపేనుపాగమి;
వీతతపో అజ్ఝప్పత్తో, భఞ్జి లోహితపో తపం.

౧౫౦.“ఏవమేవ ఇధేకచ్చే, సమాదానమ్హి దుబ్బలా;
లహుం కరోన్తి అత్తానం, వకోవ అజకారణా”తి. –

తిస్సోపి అభిసమ్బుద్ధగాథావ.

తత్థ **ఉపపజ్జి ఉపోసథ**న్తి ఉపోసథవాసం ఉపగతో. **వతఞ్ఞాయా**తి తస్స దుబ్బలవతం అఞ్ఞాయ. **వీతతపో అజ్ఝప్పత్తో**తి విగతతపో హుత్వా ఉపగతో, తం ఖాదితుం పక్ఖన్దీతి అత్థో. **లోహితపో**తి లోహితపాయీ. **తప**న్తి తం అత్తనో సమాదానతపం భిన్ది.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సక్కో అహమేవ అహోసి”న్తి.

వకజాతకవణ్ణనా దసమా.

కుమ్భవగ్గో పఞ్చమో.

తస్సుద్దానం –

వరకుమ్భ సుపత్త సిరివ్హయనో, సుచిసమ్మత బిన్దుసరో చుసభో;
సరితంపతి చణ్డి జరాకపినా, అథ మక్కటియా వకకేన దసాతి.

అథ వగ్గుద్దానం –

సఙ్కప్పో పదుమో చేవ, ఉదపానేన తతియం;

అబ్భన్తరం ఘటభేదం, తికనిపాతమ్హిలబ్భతన్తి.

తికనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

(దుతియో భాగో నిట్ఠితో.)